

GVLIELMI BALLONII

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORVM MEDICINALIVM LIBRI II.

A IACOBO THEVART, Facultatis Medicæ Parif. Doctore, Authoris pronepote, ſcholiis nonnullis illuſtrati, digeſti ac in lucem primùm editi.

TOMVS PRIMVS.

In quo pleraque continentur quæ & ad Morborum cognitionem, eorumdémque curationem propoſitis Exemplis, & obſcurorum Hippocratis locorum intelligentiam pertinebunt.

Inter cętera elegantiſſimum & vtiliſſimum eſt de Calculo Opuſculum.

Adiecta eſt Authoris vita, cum Indicibus neceſſariis.

PARISIIS,
Apud IACOBVM QVESNEL, via Iacobæa, ſub ſigno Columbarum.

M. DC. XXXV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO VIRO DOMINO D. CLAVDIO BOVTHILLIER,

SANCTIORIS INTIMIQVE Conſeſſus Chriſtianiſſimi Regis Conſiliario, & Primario Sacri Ærarij Comiti, necnon Regij vtriuſque Ordinis Queſtori integerrimo,

IACOBVS THEVART, Doctor Medicus Pariſienſis. S. D.

NIHIL *mihi* (Vir maxime) *ſed virtuti tantùm tuæ debes, quòd liber hic ab omnibus Philiatris iamdudum expetitus, ſub tuis felicibus auſpiciis in lucem prodit, honorique tuo datur. Salutaria quæ continet ac tradit Conſilia nullo alio patrono magis tuta eſſe poterant, quàm eo qui ſalutarium ac optimorum Chriſtianiſſimo Regi in arduis rebus Galliæ Conſiliorum auctor exiſtit;*

cuiusq; fidei & consiliis cõmissa iampridem sanctioris Ærarij fuit Præfectura. His tam præclaris nominibus nuper te Christianissimus ipse Rex in deligendis ditionum suarum administris longè sagacissimus ac prudentissimus ex Augusto supremi Senatus ordine in Sacrum secretúmque suum Consilium adsciuit. In quo quantâ sagacitate & auctoritate iudicij aliorum sententias dirigas, quàm singulari prudentia tua ipse consilia aperias, quàm expedita celeritate, eadem vbi opus est exequaris, nemo est qui non passim admiretur ac prædicet. Sed interim dum grauissimis Galliæ rebus sic inuigilas, dum Te totum das atque consecras publicæ saluti, scias velim me tuam ad incolumitatem studia omnia mea votáque dirigere: hoc quippe & ampliùs à me non modò publica illa tua facinora quibus vniuersam deuincis Galliam iure meritóque reposcunt, sed ea potissimum incredibilis, quâ me semper parentémque meum complexus es beneuolentia, ad id me nec reluctantem cogit & impellit. Huius tuæ erga nos propensionis quoties recordor, me tibi deuinctissimum debitorem toties profiteor, vnáque doleo tenuiorem mihi fundum esse quàm vt me vnquam eo debendi reatu liberare possim. Sed ecce mihi fideiussor auunculus ac sponsor idoneus occurrit BALLONIVS ille, magni quondam nominis in saluberrima nostra facultate Medicus, cuius eximium hoc Consiliorum opus in sinceri mei erga Te animi monimentum tuos ad tholos donarij instar humillimus

appendo. Quod si tibi gratum esse pro solita tua comitate significaueris, animum ad alia edenda addideris, quæ mihi vitâ decedens, sed numquam moriturus Auunculus reliquit non minoris momenti opera: Bene ac feliciter vale (Vir iterum maxime) *& quo animo Clarissimus BVTHILLIERIVS patruus tuus, charissimum parentem meum nuper excepit, eodem quæso me tibi deuotam eius sobolem prosequere. Ita fiet vt hoc Opus in tuam clientelam commendatum, tuaque dignationi nuncupatum maiorem tui nominis splendore apud omnes existimationem sit habiturum. Lutetiæ Parisiorum ineunte anno à salutifero partu M. DC. XXXV.*

BENEVOLO LECTORI

IACOBVS THEVART Doctor Medicus Parisiensis, S. D.

DIV multúmque tacitâ apud me cogitatione perpendi, priusquàm hęc GVLIELMI BALLONII auunculi mei, Clarissimi quondam nostri ordinis Decani, antiquiorisque Doctoris opera quæ per me nunc prostant, publici iuris facerem; tandémque rebus diligenter pensitatis de quibus ij maximè sunt solliciti, qui vt sua aliorúmve scripta posteritati nota faciant, se noménque suum omnium censuræ subiiciunt, publicæ rei amor meos nimiùm prudentes metus vicit: cùm presertim in ea semper fuerim sententia, ab eo tempore quo de hominis vitæ cursu quotidiano iudicare cœpi, eos beatos & aliquâ ratione humano fastigio sublimiores esse, quibus diuino munere concessum fuit, aut facere scribenda, aut

ſcribere legenda, beatiſſimos verò quibus vtrumque: ſicque dolui ſummo iudicio, ſingulari prudētiâ, adeóque eleganti nitidáque dictione conſcripta opera, tot vigiliis & lucubrationibus exarata, noſtriſque adeò profutura nepotibus, aut in priuatos meos vſus ſolùm verti, aut tandem in blattarū tinearúmque eſcam ſeruari. Quod ne mihi probro adſcriberetur ex omnibus BALLONII operibus editioni paratis, quorum me ille heredem teſtamēto inſtituit, Conſilia hæc medica primùm in lucem emittenda cenſui, quòd ſcilicet à pleriſque Philiatris deſiderari, nullaque doctiſſimorum Collegarum (excepto Fernelio) ea de re ſcripta opera extare animaduerterim. Quæ quidem ſi diligenter & accuratè euoluas incredibile dictu quàm bene tuis ſtudiis cōſultum erit. Primùm enim perfectam facilémque addiſces methodum medendi plurimis morbis inauditis & curatu difficillimis qui in hac florentiſſima Pariſiorum vrbe propter frequentiam & celebritatem, ſæpiùs quàm alibi gentium aut ſanandi aut diiudicandi proponuntur: Deinde verò legitimam & numeris omnibus abſolutam, qualémq; primarij olim Medici celebrarunt conſilia ineundi rationem habebis: Denique non paucorum Hippocratis Aphoriſmorū elucidationem, adeò vt hęc quoque Conſilia ſingularis alicuius commentarij loco meritò eſſe poſſint. At verò tuis commodis priuatim inſeruiens, vtque vberiorem,

&

& nunquam satis optatum ex his fructum sis percepturus, copiosissimos rerum memoriâ scitúque dignarum indices vocumque Gręcarum Latinarumque contexui: alios præterea duos perquam necessarios cùm morborum omnium & symptomatum, tum & Aphorismorum Hipp. qui toto opere explicantur: Denique quæ superflua mihi visa fuerunt multis in locis substraxi, scholiaque aliquot passim iis quę ex Authoris peculio sunt adiunxi. Licet verò in describenda morborum symptomatúmque historia, à capite ad calcem vsque progrediendo methodicum ordinem Author non sit secutus, non minoris propterea existimationis Consilia hæc esse debent. Enimuerò id factum fuit quòd è re nata, & pro ratione temporum, quibus ægros inuisit, eorum affectus in commentarium & historiam redegerit, adde quod exquisita ordinis ratio in conscribendis Consiliis parui admodum sit momenti: quam ob causam Authoris seriem immutare nefas duxi, abundéque fuit prædictos morborum indices his subiecisse; quod si mihi laudi non vertatur, satis est tamen quod studio operáque mea in communem vsum relata sint. Cæterùm aliorum operum seriem & catalogum quibus artem nostram locupletauit idem BALLONIVS, hìc non descripsi, neque etiam quod multos fecisse video ad scriptorum commendationem, eum magnis encomiis & laudibus celebrandum suscepi,

quandoquidem id tentare aut aggredi frustranei laboris videri posset, nam quæ super ea re desiderari, tuumq; genium, ingeniumque pellicere & recreare poterunt, abundè & elegantissimè in eius vitâ ex Libro de illustribus Medicis Parisiensibus desumpta, est prosequutus Clarissimus Collega *RENATVS MORÆVS* Medicinæ & Chirurgiæ Professor Regius, summi iudicij & exquisitissimæ doctrinæ vir, cuius hoc non mediocre singularis virtutis argumentum est, quòd sic alienas virtutes quæ plurimis inuidiam aut fastidium pariunt colat, foueat ac prædicet. Interim si quæ hac in editione errata admissa esse obseruaueris, quæ typographo aut mihi imputari possent, exemplarium cacographia, frequentes in his obeli, atque huc illuc sparsi asterisci vtrumq; facilè excusabunt: quorum tamen compendiariam congeriem (quod multi solent) non struxi, quod ita leuia esse animaduerterim vt te remorari nō debeant, deinde verò operis venustas & elegantia tali congerie velut deformi aliquo næuo plerumque deturpatur. Itaque (*Beneuole Lector*) qui laborem meum ἀνεπιφθόνως es obseruaturus, quidquid mei fuit officij diligenter aduertas bonique consulas quæso, eáque ratione audacior factus alterum eiusdem Authoris Consiliorum librū elegantissimum, aliáque dein præstantissima opera non minoris in medicina facienda vtilitatis necessitatisque propediem excudenda curabo. Vale.

GVILLIELMVS DE BAILLOV,

EX LIBRO RENATI MORÆI DOCTORIS MEDICI PARISIENSIS ET PROFESSORIS REGII De Illuſtribus Medicis Pariſienſibus.

INTER cætera καὶ καλὰ καὶ μνήμης ἄξια, hoc in Thucydide ſummum & eximium eſt docente Halicarnaſſæo, quod neque mendacium vltro dixerit, neque ſuam ipſe conſcientiam prodiderit. Quiſquis ad hiſtoriam ſcribendam accedit, velim intelligat μόνῃ θυτέον τῇ ἀληθείᾳ, præceptóque Phocylidis obſequatur.

Ψεύδεα μὴ βάζειν τάδ᾽ ἐπίτυμα πάντα ἀγορεύειν;

Sic vt nihil odio, nihil amicitiæ tribuat, non metuat, non ſperet, non parcat, non miſereatur, non erubeſcat. Vt hiſtoria fax eſt & lumen temporum, ſic hiſtoriæ veritas: ſine qua degenerat in fabulam καὶ εἰς ἀπάτην καὶ εἰς γοήτειαν. Sic mecum ab initio huius operis conſtitui; vt nihil ad fucum, nihil ad pompam ſcriberem, nec diſſimulatis, ſi quæ ſint, criminibus, nec virtutibus, ſi deſint, inductis. *Elogiorum* ea lex eſt vt ſplendeant ſolis virtutum luminibus, neque vltra hos carceres progrediantur, liberiora ſunt βιογραφίας ſpatia, laudis & vituperij alternat vices, virtutis & vitij coloribus diſcriminatur; atque vt fidentiùs exultat in commemoratione rerum præclarè geſtarum, facinora tamen licet verecundè, καὶ ἀπὸ κηδεμονίας delibat: Facit quod Pictores ſolent qui dum venuſtas imagines penicillo exprimunt, næuos & vmbras non prætermittunt, ne conciliandæ magis gratiæ quàm delineandæ ſpeciei lenocinari videantur. In hoc ego imitatus graues & ſummos viros, in ipſa vitarum deſcriptione à nonnullis maculis interdum non abſtineo; non tam conuiciandi pruritu &

In iudicio de Thucyd.
Lucian. de ſcribenda hiſt.
In poëm. νουθετ.
Idem Lucia. ibid.
Idem Halicar. ibid.
Vt Elogiæ differant à vitis.
Plut. in Cimone.
Plutar. Sueton. Tacit.

Casius, *Herodia.* *Corn. Nep.* *Eunap.*

libidine, quàm vt insinuem non modò quod sequendum, sed etiam quod sit fugiendum. Quod quidem non ideo longo deduximus exordio, vt in GVILLELMO DE BAILLOV, cuius historiam enarrandam suscipimus, multorum criminum aut vitiorum veniam deprecer, quàm vt à me criminationem adulationis remoueam; quod in illo culpandum nihil aut vituperandum inuenerim.

Patria & natalia BALLONII. *Parens Architecturæ peritus.* *Guillarij.*

Is Lutetiæ natus circa annum Christi millesimum quingentesimum tricesimum octauum, Nicolao patre (quod illi fuit cum Galeno singulare) Geometriæ & Architecturæ peritissimo: qui è generosâ stirpe BALLONIORVM apud Vnellos ad Nogentum Retrodi, vbi eorum est nobile prædium, oriundus, sedem & domicilium fortunarum suarum Lutetiam transtulerat; allectus fauore atque amicitia *Guillariorum Mortariorum*, qui eo sæculo primos dignitatis gradus in imperio Gallico erant consecuti. Ex his enim senior supremus Ærarij Tribunus Catharinæ Mediceæ regia & egregia ædificia molienti, apud quã gratiâ valebat plurimũ, *Nicolaum* obtulit, vt eximium Architectũ qui linearem daret delineationem, & Sacelli illius politissimi Suessionensis Palatij, & scalarum regiarum quæ sunt in posticâ Lupara, quo opere nec augustius quicquam nec elegantius prisca sæcula viderunt. *Andreas* verò *Guillarius* in supremo Senatu Præses vir integerrimæ vitæ vel eo argumento quod solus cũ Sancerræ Comite, & Cancellario Hospitalio Principis Condæi damnatoriæ sententiæ subscribere noluerit; *Guillelmum* Nicolai filium vnà cum liberis suis erudiendum in ludum litterarium miserit, ac propriis sumptibus aluerit. Florebat ea tempestate Academia Parisiensis non modò celeberrimis Professoribus, sed disciplinis institutisque seuerioribus: sic vt *Guillelmus noster*, cum esset procliui ad artes & scientias ingenio, & ad virtutes à natura comparato, intra aliquot annos Græci Latinique sermonis peritissimus, Philologicarum & Philosophicarum rerum scientissimus, modestiæ, pietatis, temperantiæ, cęterarumque virtutum studiosissimus euaderet. Vt erat solitudinis amans, expers curarum, ludi & aleæ nescius, honestarum etiam voluptatum negligens, impatiens otij, librorum helluo, pulcherrimarum rerum auidus, prorsa, versaque oratione dies & noctes stylum exercens, primas in oratoria & poëtica consecutus est: adeò vt qui purius Latinè loqueretur, aut floridius scriberet, aut literas pingeret elegantius parem non habuerit. Ita feliciter emenso liberalium disciplinarum stadio philosophicisque studiis ex vno Aristotele delibatis de *Pædagogia* cogitare cœpit; quæ vt hodierna die fæx est sęculi & ingeniorum remora, sic ea tempestate fax fuit eruditionis, virtutis & gloriæ seminarium. Annis aliquot in Montano Atheneo humaniores docuit literas, quę ornamenta sunt superiorum disciplinarum; deinde inualescente eruditionis fama ad Aristotelem (quem nonnulli ex Academia exterminare contendebant) explicandum accitus & inuitatus frequentissimum auditorium habuit nobilium illustriumque discipulorum, qui tam ex eius ore facundo & erudito philosophiæ præcepta, quàm ex modesto & verecundo eius vultu virtutum exempla hauserunt. Interim

Andræas Guillarius. *Serranus ad annum 1560.* *Studia Ballonij.* *Dotes eius.* *Literas humaniores & philosophiam docet.*

vero sub *Rochæo, Contæo*, & *Dureto* seniore Parisiensibus Medicinę Professoribus rudimentum eius artis posuit, cuius postea futurus erat ornamentum. Tunc temporis erat Medicina velut in ætatis flore constituta, ex quo sub *Copo, Brissoto, Ruellio, Tagautio, Andernaco*, ex cineribus Arabum reuiuiscens, & adolescens sub *Hollerio, Flexelio, Syluio & Fernelio*, qui beatissimis suis consiliis emorientem Valesiorum stirpem fœcundissimâ prole ad vitam excitauisset; cœperat florere & vigere ducibus *Varadæo, Dureto, Rochæo, Fabro, Pietreo, Laffilæo*, auctoritate, gratiâ, dignitate, gloria, opibus locupletata. Hoc lenocinio excitatus *Guillelmus* ad præclarissimam artem, Baccalaureorum numero adscriptus est anno 1568. ac sequenti biennio post *Martinum Akakiam ἰατροῦ παῖδα*, primum in licentia gradum obtinuit; cum alioquin quatuordecim haberet Commilitones & Antagonistas, atque inter eos viros egregios doctrina & eruditione illustres *Antonium Valetum* Hollerij scholiasten, *Nicolaum Ellenium* scholæ nostrę Athlantem, *Henricum Blacuodæum, Ioannem Amicum, Ioannem Pelleterium, Claudium Bazinum, & Antonium Bruelium*, qui licet in eodem ordine, & sub iisdem ducibus cum GVILLELMO BALLONIO meruissent & pugnauissent, attamen non nisi post eum sacramento legibusque soluti missionem & exauctorationem adepti sunt. Renunciatus Doctor à *M. Nicolao le Grand*, anno 1570. sic se ad omnia Doctoris munia & officia exequẽda comparauit, qua disputando, qua orando, qua docendo vt per quadraginta sex annos continuos suam stationem deseruisse non perhibeatur. In palæstra Medica tam strenuus pugil, disputator tam vehemens, tam acutus syllogismorum artifex, & subtilis argumentorum architectus, vt non solùm in commentariis nostris ab eruditissimo Gourmeleno *Vir acutissimus*, sed etiam vulgò *flagellum maius Baccalaureorum* singulari Elogio diceretur. In componendis adornandisque *Thesibus*, siue sententiarum vbertatem, siue sermonis ornatum, siue polymathiam, siue concinnam rerum recto ordine cohęrentium seriem spectes nemini postremus: sic vt (quod hactenus in scholis nostris fuit inauditum) eruditissimam Thesim: *An cuique hominum sua μοῖρα πεπρωμένη, suus Genius*, bis disputandam proposuerit, anno scilicet 1602. & rursum anno 1615. omnium Medicorum rogatu perfectissimum illum & absolutissimum ingenij fœtum suspicientium, è quo licet breui & exiguo plus ille laudis & nominis est consecutus,

Quam leuis è tota Marsus Amazonide.

Thesium apud Medicos Parisienses compositio vt varium & eruditum opus sic difficile, arduum, & argutum: concisa dictio sed compta, artificium singulare, sed de industriâ inuolutum, multiplices rerum & verborum ad gratiam non ad lasciuiam comparatę delitiæ, eruditio mascula non elumbis, condîta sententiis non lenociniis epicheiremata; syllogismo nititur quinque appendicibus quasi totidem fulto columinibus seu transtris; πρότασις duobus primis corollariis exposita & confirmata sensim ducit ad ὑπολαμβανόμενον, tertio & quarto explicatum & probatum, è quo συμπέρασμα, vltima appendice deducitur ad totius negotij comple-

Studet Medicinæ.

Status Medicinæ sæculo superiori.

Baccalaureat⁹ eius.

Alterum licentiæ locum obtinet.

Doctor factus.

Eximius disputator.

Elogia eius.

Thesium peritus artifex.

Thesis bis disputata.

Martial. ep. 29. l. 4.

Thesis argutum opus.

mentum, argumento tam acri iunctura & subtili stamine contexto, vt artificium non nisi peritis & oculatis innotescat. *Theses* aliorum more si scribas, nihilo plus laboris & industriæ colloces, quàm si è libro transcribas: plana & facilis narratio, sed ieiuna & sterilis, nuda & plerumque barbara vocabula, scabra & inculta rerum maceries, nullę scintillæ dignitatis litterarię, nulli flosculi; vt occurrunt verba sic cadunt sub numeros, sed sine numeris, sine luminibus ne quidem sententiarum quibus disciplinę solent collustrari. Medicę autem Parisienses vt verborum suauitate demulcent, sic sententiarum grauitate delectant, doctrina nobiles, arte illustres, rerum varietate mirabiles, totę tamen suæ. Sese hîc explicant eruditorum ingenia, & in hoc scriptionis genere se produnt probantque tanquam in perplexo omnium opere atque arduo, è quo licet Doctorum eruditionem, facundiam & solertiam æstimare. Præfiscini dictum hîc velim ad amoliendam inuidiam, neue quemquam meo sermone commoueam, si palam & publicè profitear in isto laudis & studij argumento *Guillelmum* nostrum cæteros omnes anteuertisse. *Thesis illa* bis agitata, semel atque iterum probata, laudata semper, vt & *illa*, quam de rheumatismo & arthritide exposuit omnes in admirationem rapuere, nonnullos in æmulationem, in societatem gloriæ neminem. Solet plerumque inuidia alienis incrementis insidiari, & comitari incedentes per gloriam non secus ac vmbra deambulantes per Solem. Eam tamen *Guillelmus Ballonius*, virtutum suarum splendore extinxit & comitate morum superauit,

Vt differunt Theses Medicæ Paris. ab aliis.

Stobæus de inuid. serm. 38.

Liuor abfuit ab illo.

Facta sequebatur quamuis ingentia liuor
Solus hic inuidiæ fines virtute reliquit
Humanumque modum;

Claudia. in Stilic.

Collegas enim suos tam fauentes & beneuolos expertus est vt primam illi ordinis sui dignitatem contulerint, eúmque mense Nouembri anni 1580. *Decanum*, qui caput est facultatis, conspirantibus omnium votis in biennium procrearint. Laborauit per ea tempora Medicus ordo Parisiensis duabus maximis calamitatibus *solitudine* & *seditione*. *Illam* induxerat pestilens lues quæ ferini & contagiosi catarrhi à caputio denominati prænuncia scholas feriari coëgit dispersis Doctoribus & discipulis vrbem & Academiam deserentibus. *Seditionem* mouêre aduersus facultatem *togati Chirurgi*, & arroganter publicè profitentes docentésque Medicinam, & impudenter Doctorum nomen & titulum ambientes. Per eas rerum angustias, & in illo negotiorum æstu in vno *Ballonio*, spes omnium & expectatio fuit collocata: vtpote qui & auctoritate qua pollebat, & virtute qua cunctos demerebatur, & morum integritate qua plurimos antecellebat, & animi constantia atque fortitudine qua se à rebus aduersis frangi non patiebatur, vnus esset qui nutantem & labantem dignitatem nostram, labefactatumque imperium sustinere & fulcire posse videretur. Initio quoque sui magistratus nihil prius aut antiquius habuit quam vt Agyrtas, circumforaneos, & Empiricos quorum capita erant Itali duo *Cyprianus* nescio quis, & *Caurianus* seu *Cabrianus* ex vrbe exter-

Decanus electus.

Calamitas scholarum Paris.

Pestis.

Bellum Chirurgicum.

Lis in Empiricos.

minaret. Vt gens illa est adulteriis, lenociniis, veneficiis, Astrologicis & superstitiosis diuinationib9 famosa, sic se solet tacitis artibus in aulas principum insinuare, & in Nobilium domos qui nihil nisi quod peregrinum est & exoticum amant & admirantur. Horum parricidia vt compesceret reos apud Senatum egit: neue hæc impetigo ad facultatis vsque Medicos serperet, renouandum antiquum decretum omniumque Doctorũ sigillis ac nouo iureiurando confirmandum curauit aduersus eos qui societatem inirent cum Empiricis & illegitimè Medicinam exercentibus. Interim aperto Marte pugnandum illi fuit in Ministros medicinæ refractarios, seruile bellum facultati & Academiæ intentantes. Cum enim *togati Chirurgi*, superioribus annis subreptitios libellos à Rege obtinuissent non solum de docenda publicè Medicinâ, sed de adipiscendis licentiarum & Doctoratus titulis; sensissentque elusos & retusos conatus suos nouo diplomate regio à M. *Claudio Rousselet*, primo decanatus sui anno qui fuit 1576. impetrato: ad nouas artes & technas conuolandum rati à summo Pontifice, nescio quo suadente Genio diploma *indulti* nomine extorserunt; quo Cancellario Ecclesiæ Parisiensis facultas demandabatur concedendi illis Apostolicam benedictionem vt licentiatorum gloriâ relucerent. Mirare quò se ambitiosa illa societas extulerit, & quo fastu in omnium florentissimam Academiam quintam quamdam facultatem introducere sperauerit! Cum itaque verendum foret, ne si taceretur, ius præscriptionis litteræ illæ habituræ essent, coercendúsque initio videretur impetus iste nouitatis qui iam Rectorem Academiæ (inconsultis licet ordinibus) cum toto suo ornatu & comitatu ad actus Chirurgorum euocauerat: Decanus primò expostulatione facta in Rectorem, ab illo publicam hanc confessionem extorsit, *pænitere se facti, & quod contra iura Academiæ illum actum Chirurgorum exornasset.* Deinde verò litem omnem ad supremum Senatum detulit, & cum Academia eiusque Cancellario ad ipsum prouocauit. Interea summi Pontificis fides & æquitas imploratur, multorum Purpuratorum Estensis, Pelleuæi, Rambulieti auctoritas interpellatur, Foxij apud Pontificem Oratoris Regij, Mureti, aliorúmque clarissimorum virorum gratia & fauor crebris literis sollicitatur. Quid plura? apud Legatum Pontificium frequentes itiones & reditiones, orationes à Decano habitæ, variæ actionum formularumque argutiæ susceptæ, tandem dicta à summo Præside dies cum duabus aliis integris in Patronorum actionibus insumuntur. *M. I. Chouart, pro Academia prudentissimè summoque iudicio dixit; M. D. Chopinus pro facultate aliquot capita satis plausibiliter perstrinxit: M. C. Robert, pro Cancellario vniuersitatis ingeniosè orauit: M. Augustinus de Thou, Regius patronus breuiter & ad rem conuenienter: Pro Chirurgis M. I. le Verst, à Chirurgo natus & Chirurgorum patronus vastè & effeminatè dixit, Academiæ cardines & firma facultatis Medicæ fundamenta molliuscula & effœminata oratione concutere ac conuellere giganteo more tentauit.* Nec tamen vt ipse fatetur BALLONIUS in Commentariis sui Decanatus, plurimis licet sumptis laboribus hoc consequi potuit, vt absolutum ea de re Sena-

Decretum in Empiricos renouatum.

Causa litis in Chirurgos.

Diploma pontificiũ pro Chirurgis.

Animaduersio in Rectorem.

Articuli digesti & oblati. Ex Commentariis facult.

Ex iisdem comment. tusconsultum obtineretur. *Defuit, inquit, voluntas nusquam, sed fortuna: Affectum quidem, sed non perfectum negotium. Nullus non à nobis susceptus labor est, partim vt apud Senatum partim apud Romanam curiam res conficeretur. Nobis is defuit fauor qui in literas, & in publicam rem esse debet. Quod enim commune est negligitur. Accedit quod tot sunt ambages, tot in foro formulæ & diuerticula, vt antè in medio cursu obruamur, quàm portum aliquem conspiciamus.* Hactenus commentarij de illo negotio, cui quamuis extremam manum non imposuerit GVILLELMVS BALLONIVS, ita tamen affecit & disposuit; vt illud non solum diuturnitate temporis sponte sit dissipatum, sed ambitiosa Chirurgorum societas sic attrita, vt quæ olim chirurgicarum rerum & medicarum cognitione superbiret, nunc rerum propè omnium ignoratione videatur gloriari. Relicta rerum publicarum administratione BALLONIVS ad vsum Medicinæ se contulit; in quo tam prudenter feliciterque se gessit, vt inter primi nominis Medicos haberetur acceptissimus gratissimúsque viris consultissimis *Marescoto, Magno, Altino, Riolano seniori, Pietræo, Liebautio, Gourmeleno, Mironio, Laurentio, Seguino* Archiatris, quibus fama & gloria par esse potuisset, si quantum doctrina & ingenio valebat, tantum vsu & exercitatione voluisset contendere. Sed homo ab omni famę aucupio alienus, diuitiarum quoque minimè appetens, neglexit adminicula quibus ad summos honores, & facultates conscenditur. Minùs aulâ quàm Musæo delectabatur, magisque ægris plebeiis & ignobilib. quàm illustribus & Aulicis qui Medicos velut catulos in compedibus vinctos & alligatos retinent.

Ad medendum se applicat.

Gratus Regi Henrico. Eum *Henricus Magnus* ante vrbis deditionem in oppido sancti Dionysij & benignissimè exceperat, & de rebus grauissimis, pręsertim vero de calamitate Parisiensium differentem longo tempore audiuerat; vt si voluisset ad aulam conuolare fauentia habiturus fuisset numina. Sed ab Aulâ velut famulitio abhorrens priuatam vitam amplexus est; exinde anno 1601. euocatus à Rege potentissimo hortante & suadente illustrissima Domina de Monglas Regiorum Liberorũ curatrice, vt curã susciperet salutis serenissimi Principis Delphini, cuius capite salus orbis continebatur; dignitatem eam recusauit, senilem ætatem, effœtas vires, ingeniique tenuitatem obiiciens, ne cogeretur otium domesticum aulico negotio, philosophicamque parcimoniam, Principum delitiis permutare. Ita sui iuris & potestatis factus popularibus suis medicinã factitauit, non ad aucupandam (quod nunc fieri amat) popularẽ auram, vel ad opes summo æstu comparandas, sed ad ægrorum tædia leuanda & lenienda, tanta humanitate & comitate vt non instar Archagati à sæuitia vrendi & secandi *hominum carnifex*, sed à mitissima curandi ratione *infantium Medicus*, vulgò nuncuparetur. Interim nihil de studio remittere, Græcos Latinósque auctores probæ & antiquæ notæ diurna nocturnáque manu euoluere, difficillima eorum loca & notare & illustrare, priscam Hippocratis & Galeni doctrinam aduersus Nouatorum calumnias tueri, de grauissimis morbis & peritissimos quosque literis consulere, & vicissim à multis consuli, rariores morbos ac prodigiosos in aduersaria cogere & ex-

Recusat dignitatẽ Aulicam.

Medicus infantium dictus.

Labor & studium eius.

explicare, ſingulorũ morborum hiſtorias Hippocratis exẽplo deſcribere,
quotidie aliquid adnotare, obſeruare, deſignare; vt mirum ſit negotioſo
homini tantũ ſtudij ad tot monimẽta conſcribenda; homini verò ſtudioſo
tantùm otij ad tam multa circa ægros ſuſcipienda negotia ſuperfuiſſe.
Cùm verò perfectiſſimum & abſolutiſſimum Medicum ſola eruditio non *Vir vt do-*
conſtituat, ſed probitas & virtus, cuius gratia cætera quæ in vita contin- *ctus ſic*
gunt expetuntur; potuit GVILLELMVS BALLONIVS, vt ingenij *probus.*
gloria, ſic morum integritate gloriari. Pietatem enim imprimis quæ *Pietas*
virtutum eſt condimentum, καὶ κτημάτων τὸ κάλλιστον, ita excoluit, vt nullum *eius.*
diem à ſacro miſſæ ſacrificio intermiſiſſe perhibeatur: omnia auſpicatus *Philo de*
à Deo & in Deum omnia referens, vt pote cum Θεοῦ παρόντος, ἅπαν ἄπορον *nominum*
πόριμον, præſente & fauente numine quod inextricabile eſt, facili negotio *mut.*
explicari poſſe profiteretur. Tanta autem charitate exardeſcebat, vt non *Syneſ. epi.*
ſolùm conſilio ægros omnibus adiumentis deſtitutos ſolaretur, ſed pecu- *139.*
niis ſubleuaret quas non paucas in pauperes ſingulis diebus erogaſſe mul- *Charitas*
ti recordantur. Ignotorum miſeriis illacrymari, aut verbis recreare ge- *vera.*
mentes integrum non eſt humanitatis noſtræ officium, ſed egenis proſpi- *Valent. &*
cere ac dare operam, vt pauperibus alimenta non deſint. Licet verò *Marcian.*
Orthodoxæ religionis incenſus amore hæreticæ prauitatis ſectarios cane *l.12.§.2.C.*
peius & angue auerſaretur; non potuit tamen probare peſſima eorum *de Sacro-*
conſilia, qui Henricum IV. legitimum regni ſucceſſorem auita hæredi- *ſanct. Ec-*
tate priuare malis artibus contendebant; ſed eius partibus licet in vrbe re- *cleſ.*
belli non ſolùm tacitè fauit, ſed publico monimento quod ſub *Riueti* no- *Factioni*
mine de calamitate & miſeria ciuium Pariſienſium conſcripſit. Duxerat *non ſub-*
in vxorem filiam Geruaſij Honoræi Pharmacopœi Pariſienſis pudiciſſi- *ſcripſit.*
mam feminam, ſingularis virtutis, prudentiæ, probitatis, frugalitatis, è *Vxor.*
qua inter cæteros liberos filium natu minorem ſuſceperat quem Medici-
næ deſtinabat. Sed is poſtquam multa & virtutis & ingenij argumenta
præbuiſſet, optimóque Parenti propter eximios in literis factos progreſſus *Filius na-*
eſſet acceptiſſimus, œſtro quodam pietatis in familiam Capucinorum *tu minor*
tranſiliuit, inſcio & inconſulto, vt fieri ſolet, Parente. Qui cum hoc triſti *Franciſca-*
nuncio quaſi turbine afflatus fuiſſet, ſubito quidem caſu exanimatus & *nus.*
velut è mentis ſtatione dimotus fuit; ſed mox reuocata in conſilium ra-
tione, & inſtitutum filij diuinæ prouidentiæ committens in hæc verba
Euangelij prorupit, *meliorem illum partem elegiſſe quæ ab eo non auferetur,*
piiſſimáque hac meditatione recreatus ſeceſſum amantiſſimi filij patien-
tiſſimè tolerauit. Singulas virtutes quid attinet commemorare? cum obitu *Obitus &*
ſuo qui eſt vniuerſæ vitæ ἀνακεφαλαίωσις, & comœdiæ totius concluſio, *mors.*
quanta ſanctimonia & mentis puritate vixerit reliquerit quaſi conſigna-
tum. Eo enim temporis & rerum articulo quo virtutes & vitia pro ſuo
in nos imperio ſolent cogitationibus noſtris obuerſari, eas ad Deum fu-
dit preces, ea conſtantia venientem mortem excepit, eo ſpiritu mundi ve-
neficia eiurauit, iis votis in cælum aſpirauit, vt igniculos pietatis ſpecta-
toribus ingeneraret, cogerétque religioſiſſimum virum ex Capucinorum
ordine, qui vt vicem abſentis filij ſuppleret illi aſſidebat, palàm exclamare

in Ballonio se iusti Lothi imaginem atque speculum contemplari.

Corporis dotes. Quadrato fuit GVILLELMVS BALLONIVS, & obesulo corpore, pleno, aperto, & ad lætitiam composito vultu, raso capillitio & barbitio, suauitate vocis eximia, blando eloquio, & in sales explicato, non dicaci, non petulanti.

Ingenium & virtus. Ingenio plurimum valuit, prudentia & sagacitate, laborum patientissimus, virtutum egregius cultor, comis quidem, sed ab vrbanitate sæculi alienus, totus in libris, sed in administratione rei familiaris propè nullus, quam vxoris prudentiæ committebat.

Stylus & dictio. Stylus illi floridus, limatus, nitidus, & in vtraque oratione prorsa & vorsa accuratus; dictio compta & elegans, circumcisa potius quam diffusa; condendi Epigrammatis insignis artifex, cuius exemplum non pigebit *Poeta non vulgaris.* apponere ex Commentariis Dureti in Coacas Hippocratis desumptum, quibus Epigramma præfixit:

Exit opus tandem, multos quod preßit in annos
Duretus, Coi lux & imago senis:
Fallor non operis, non libri nomina quadrant:
At melius dici bibliotheca potest:
Cunctarum hîc seges est medicarum vberrima legum,
Et modica medicas mole coercet opes:
Morborum causas & signa, πρόγνωσιν & horum
Legibus & cautè, queis medeare, docet:
Venalis medicinæ hac Ilias vnica prostet;
Frustra alios cudes bibliopola libros.

Liberi. Ex suauissima vxore liberos quatuor suscepit, duos mares, feminas totidem: Filius natu maior armaturæ militaris inspector & arbiter: minor militiæ Capucinorum nomen dedit, Polycarpi cognomen consecutus, vir vt facundiâ sic pietate nulli secundus: filiarum alia D. Chappotino tributarij iudicij Niuernensis Præsidi saltuarióque Præfecto nupsit, altera D. Subleto armatæ militiæ Censori & Aristarcho, quos opimâ satis hæreditate beauit.

Antiquior Doctor. Obiit *Antiquior Scholarum Magister*, anno Doctoratus sui 46. ætatis 78. Christi 1616. elatus in ædem D. Paulo sacram vbi resurrectionem expectat.

Mortis annus. *Pronepotes duo.* Loco filiorum duos Pronepotes habuit Doctores Medicos Parisienses, vnum à sorore *Simonem le Letier*, eruditissimum prudentissimúmque virum; alterum ab vxore IACOBVM THEVART, non minùs virtutum quàm Librorum & Manuscriptorum heredem. Is cultissimi ingenij vir, doctrina & eruditione nobilis, rerum philosophicarum & Medicarum cognitione clarus vt reipub. medicę dignitatem promoueat, simúlque memoriam optimi Senis intermorituram exsuscitet, opera eius omnia publici iuris facere constituit, quod vt cito perficiat omnium literatorum nomine rogo & obtestor, vt si quidem tanti beneficij non sit au-

ctor, saltem erogator habeatur. Idem quoque vir Iconem BALZONII pollicetur, vt eodem momento, & mentis imaginem & corporis simulacrum liceat intueri. *Icon.*

Inter libros editioni paratos, sequentes in bibliotheca eiusdem clarissimi THEVARTII asseruantur, *Libri edendi.*

Consiliorum Medicinalium libri duo.
Epidemiorum & Ephemeridum libri duo.
De virginum & mulierum morbis liber.
Epistolarum Medicinalium liber.
Opuscula Medica de Arthritide, lapide, & vrinarum sedimento.

In quibus omnibus veterum auctoritas contra Ioannem Fernelium defenditur:

Definitionum Medicarum liber.
Commentarius in librum Theophrasti de vertigine.
Aduersariorum medicinalium liber.
De Gibbositate libellus.
Paradeigmaton liber.
Epitome primorum librorum 5. Gal. de simpl. medicamentorum facultatibus.
Morborum omnium Onomasticum.
Dicta septem sapientum carmine latino expressa, quę seruantur in Bibliotheca D. le Letier Pronepotis.

Amicos, familiares, discipulos eius superfluum esset recensere, cùm ex Epistolarum & Consiliorum libris repeti facili negotio possint. *Amici.*

FINIS.

IN COMMENDATIONEM OPERIS D. G. DE BAILLOV, CLARISS. MEDICI PARISIENSIS olim Decani, & Scholę antiquioris Magiſtri,

EPIGRAMMA.

DVM ſua conſultus miſeris BALLONIVS ægris
Conſilia impertit, conſulit ipſe ſibi:
Corporibus tantùm, atque ad tempus profuit; at nunc
Victuro æternùm conſulit ingenio.

IOANNES BERAVLT
Doctor Medicus Pariſienſis.

IN DOCTISSIMA CONSILIA Medica Clarissimi viri D. D.

GVL. DE BAILLOV,

DOCTORIS MEDICI PARISIENSIS olim Decani, & antiquioris Scholæ Magistri,

HEXASTICHVM.

Se vrgeri fatis cernens BALLONIVS, atque
Abrumpi vitæ stamina grata suæ:
Nil facitis, Parcæ, nec enim minùs ipse saluti
Humanæ, scriptis auxiliabor, ait:
O res mira! aliis nam sic dum consulit, ipse
Producit vitæ stamina grata suæ.

GVIDO PATINVS, Bellouacus,
Doctor Medicus Parisiensis.

IN EADEM.

Lucrum alij quærant: BALLONIVS arte salutem
Reddit Consiliisque; omnibus absque lucro;
Hoc Medico amissam desperet nemo salutem,
Consilium semper, sit Medicina, bonum.

PINEAV.

APPROBATIO.

HÆC Consilia Medica Magistri GVILLELMI DE BAILLOV, Medici Parisiensis celeberrimi, eruditâ oratione & summo judicio conscripta, fruantur eâ quâ diutius caruere luce, futura rei Medicæ & ornamento & vsui maximo. Datum VII. Calend. Iunij. Anno M. DC. XXXIV.

Fr. BOVIONIER, facultatis Medicæ Parisiensis Decanus.

EXTRAICT DV PRIVILEGE du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy, il eſt permis à M. IACQVES THEVART, Medecin de la Royne mere, Docteur Regent en la faculté de Medecine en l'Vniuerſité de Paris, de faire imprimer les Oeuures de Medecine de M. GVILLAVME DE BAILLOV, iadis treſ-celebre Docteur en ladite faculté, ſon Oncle, par luy examinez, corrigez, augmentez, & mis en bon ordre, auec defences à tous Libraires & Imprimeurs, & autres perſonnes de quelque qualité & condition qu'ils ſoient, d'imprimer ou faire imprimer, vendre, ny debiter leſdites Oeuures de BAILLOV, enſemblement ou ſeparément, ſans le congé & permiſſion dudit ſieur THEVART, durant le temps & eſpace de dix ans, à compter du iour que leſdites Oeuures ſeront acheuées d'imprimer; à peine de confiſcation des exemplaires contrefaits, & de mil liures d'amende, deſpens, dommages & intereſts enuers luy; nonobſtant oppoſitions ou appellations quelconques, Chartre Normande, clameur de Haro, ou autre choſe à ce contraire; ainſi qu'il eſt plus au long contenu en l'original. Donné à Paris le 18. Septembre mil ſix cens trente-quatre. Signé, Par le Roy en ſon Conſeil. RENOVARD, Et ſeellé du grand ſceau de cire jaune.

LEdit ſieur THEVART conſent & accorde que IACQVES QVESNEL, marchand Libraire à Paris, iouyſſe du preſent Priuilege pour le regard de ces deux volumes de Conſeils de Medecine, ainſi qu'ils en ſont demeurez d'accord par contract paſſé pardeuant deux Notaires du Chaſtelet de Paris.

Ce premier volume de Conſeils acheué d'imprimer le 10. Feurier 1635.

INDEX CONSILIORVM MORBORVM ET SYMPTOMATVM HOC IN OPERE CONTENTORVM.

Numerus prior Consilium designat, posterior paginæ faciem.

FINIS.

INDEX
APHORISMORVM HIPPOCRATIS qui hoc in opere explicantur.

FINIS.

BENEVOLO LECTORI GVLIELMVS DE BAILLOV, DOCTOR MEDICVS PARISIENSIS S. D.

SI vt cuiusque est ingenium, ita se limet ac exerceat, præclarè de se mereri videtur. Et cum exercendæ industriæ excolendíue ingenij duplex omnino sit ratio, vna dum priuato studio addicti in communem vtilitatem nihil afferimus, ac si in se ipsa res verteretur, altera dum studiorum nostrorum partem cum aliis communem esse volumus, vt hæc ab illa longè dissidet, ita vtilitatis & laudis quæ ab alterutra redit, alia atque alia ratio existit. Qui priuatis in studiis sese abdit, maiorem ætatis suæ partem in iis occupans, cum secum ipse viuat, sibi soli natus videtur. Cui melior inest animus eximia cuiusdam immortalitatis opinione imbutus, is priuati sui otii, cui se adiecerat, fructum longè fluere ac manare volens; ad alios quoque vult pertinere: Sui enim conscius est miseram se aliàs vitam propagare, nisi quæ ipse apud se commentus est & in vnum contulit, eorũ alios participésq; esse velit. Quod

quidem ab re non videtur. Nam in iis qui ſecum ita viuunt exilis admodum eſt immortalitatis opinio: in iis contrà quos publici nominis deſiderium ac amor tangit, auguſtum aliquid ac florens exiſtit. Et qui vmbrâ & otio delectati falſa temporis vſura abutuntur, tametſi excellentem animo literarũ impreſſam effigiem tenere ſe exiſtiment, nullo laudis aculeo pungi videntur, cum illam non exprimant, alioqui non ita publicam vtilitatem deſererent vt priuatæ ſeruiatur. Cum verò nullâ laudis ſpe ducantur atque alantur, eos nihil aut parum ſalis ac humani habere iudicandum eſt. Illis pectus refrigeſcit cum hoc nullus laudis ardor inflammarit, quod ſtolidiſſimum quemque frigidiſſimúmq; hominem incendere ac incitare poſſit. Nimiùm illis ſcilicet æger eſt animus, vt quibus non ſint ſtomachi delicatiſſimæ epulæ quas laus ſubminiſtrat, quæque acerbitatem omnem condire poſſint ac mitigare. Fruſtra tot præliorum dimicationes bellicoſa ſuſtinuiſſet Antiquitas, in qua priſcum ſemper alquid ac nitidum apparuit quod in publicam rem redundaret. Fruſtra arbores ſeuiſſent ſæculo alteri poſuturas, in excolenda agricolatione tantam operam poſuiſſent: Nec minus ridendi eſſent qui ſepoſita omni rerum domeſticarum curâ in publicæ vtilitatis ſtudium ſeſe coniicientes libris de re quauis editis & miro artificio limatis claruerunt. Inanis eorum omnis foret induſtria niſi cum rebus illis arduis ætatem ſuam tererent, ſimul etiam admirabilis cuiuſdam immortalitatis opinione, & laudis nullo marcore extinguendæ incredibili expectatione ſeſe ſuſtinerent ac recrearent, quod qui negat ſuam ipſius inertiam abundè declarat. Quod eo animo di-

ctum acceptúmque velim, vt & instituti nostri consilium intelligatur, & hominum sibi solis consulentium pessima mens condamnetur. Nouimus qui tametsi publicis scholis multùm profecerint, tam malè tamen de Publica re mereantur, vt nil nouum cudere, nil scribere, nil in ordinem redigere velint. Non hos laboris vigiliarúmque piget, sed cùm multa studio contigerint, nonnulla alienâ industriâ collegerint, piget tamen eorum partem aliis communicare, quorum hæc ratio est ieiuna admodum & angusto ingenio digna. Quid attinet me nonnullam operam ponere in iis enucleandis euoluendísque quæ multa sunt apud me aranearum & tinearum ludus & esca? si quid tale velint posteri, laborent, assequantur, nolo meam industriã illis inertiæ desidiæque occasionem dare; belluinum hoc & libero homine indignum. Si hoc iure nobiscum egisset antiquitas, si immensum artium prouentum inuidisset, langueremus nunc omnes ac frigeremus. Quicquid agimus, scribimus, excogitamus, id non est nouum, sed veterum inuentis addimus tantum atque amplificamus. Meliùs multò de nobis meruit Antiquitas quæ nullum non sustinuit laborem vt multa vndiq; quæreret, ingenio & industria excoleret, quod in commodum nostrum verteretur. Immò in eo consumuntur eorum industriæ & curæ, vt posterorum supellex instructior locupletiórque illorum labore reddatur. Quò fit ut nos maiorum conatus proximè imitati succideremus nonnullam temporis partem quam in hunc librum conferremus ac coniiceremus. Si quid enim aut ingenio nostro quæsiuerimus, aut aliorum industriâ collegerimus, id ipsum huc contulimus vtili-

tatem non omnino pœnitendam aliis allatutum. Sic nulla infamiæ aut ſocordiæ nota noſtro nomini hærebit, vt iis contigit qui aut cùm ſe deſidiæ dediderint, omnem laborem detrectent, aut cùm multa aliàs habeant diffuſa, diſperſáque quorum nónullus eſſet fructus, ſi in vulgus ederentur, nolunt tamen laborum ſuorum partem cum aliis communem eſſe. Quod cùm brutum ſit ac inhumanum, inde longè nobis recedendum arbitramur: ſi quid hîc ſit lectione dignum, hoc pro arbirratu vtere: ſin autem, aliquid afferes limatius ac excogitatum magis quod nos qui huius rei inuentores dici volumus, amplectamur. Vale, & iis qui publico nomine laborant magnam gratiam habe. Lutetiæ Pariſiorum. Idibus ſextilibus 1572.

VULTUM BALLONI CERNIS SUB IMAGINE, CUIUS
PRÆSTANTI INGENIO HOC NOBILITATUR OPUS.

Iaspar Isac fecit 1635 *Iacobus Thevart* D.M.P.

GVLIELMI BALLONII,

MEDICI PARISIENSIS CELEBERRIMI,

CONSILIORVM MEDICINALIVM

LIBER PRIMVS.

CONSILIVM PRIMVM.

DE CAPITIS DOLORE.

AD DOMINVM ANDREAM GVILLARDVM,
Regium in Conſilio Secretiore Conſulem.

VETERES partium infirmitates etſi omnino non tolluntur, leniri tamen ſolent ac mitigari. Eas autem iam veſtigia preſſiſſe, ac iam-pridem inueteraſſe argumento eſt, quòd cùm ſopitæ extinctæve iudicentur, eæ veluti poſtliminio redeuntes, ſæpe acerbiùs quàm aliàs nos exerceant ac fatigent; ſiue, quod ferè fit, externa aliqua cauſa adſit quæ ignauiam morbi exſuſcitet, ſiue ab humoribus qui intus ignaui reſidéſque latent, dolor hîc redintegrandi ſui cauſas principiáque ducat. Inter affectiones, quæ in hominum genus maximam partem ſæuiunt, ſunt capitis dolores, & ventriculi infirmitas. Hic quidem quoniam, vel ob vſum medicamentorum quibus maxima hominum pars imprudentiùs addicitur; vel ob eſculentorum

potulentorúmve varietatem, alteratur ac elanguescit; cerebrum autem, quòd pars sit externarum iniuriarum procellis maximè exposita, & internis affici solita, cùm instar cucurbitæ infernè sursum errabundos vapores attrahat. Ac præ cæteris quidem nuper apud me questus es de vetere capitis infirmitate, quam hemicraniam appello, quæ statâ ratâque periodo caput exerceat; vnde capiti conflata comparatáque imbecillitas, vt leuiuscula de causa in subiectas partes illinc tanquam à fonte scaturientes humores præcipites ferantur. quinetiam à catarrho in fauces, deinde in pulmones melius, quòd vberrimè saliua in os recurrat, ídque cum aliàs, tum maximè dum hemicrania repetit, quæ sua periodo ratóq; circuitu in alteram tantum capitis partem tyrannidem exerceat. Sed vt pluribus paucis antè diebus edisserui, non tam à capite residua hæc superfluáq; materia dimanat, quàm à ventriculo, ab hoc nimirum resudante tenui sero in os ob consensum ventriculi cum cerebro, quasi ventriculus quâ data porta exoneret sese, eo quo mirum in modum vexatur, excremento. Quamquam imbecilla maléq; affecta pars est; non prius tamen morbus reuirescit, quàm à causa aliqua externa vis ac impressio inferatur. Vnde pertinaci studio, cura, seduláq; in rem aliquam animi contentione, aut eiusdem perturbatione, cùm alioqui sedatus tranquillúsque esset, vetus infirmitas detegitur ac inualescit. Sed in eo demum virtutis & temperantiæ significatio maxima est, qui causis illis quæ morbos excitant occurrit, vt suo sibi marte perniciem conciliasse non iudicetur. Et in potulentis, esculentísq; moderatum se præbendo, & in animi perturbationibus quietum ac ęquabilem, & in aliis id genus temperatum. Ægrè fers admodum, quòd liberum in literarum quarum mirum in modum desiderio elanguescis, studium incumbere non permittat aut parata in oculos fluxio, quæ te ea re frui vetat, quam cum vita eandem æstimas; aut hemicrania, quæ longo annorum flexu confirmata in caput tuum ius, vt sic dicam, vindiciarum habere videatur. Si quid consilio possum, censerem iocineris & ventriculi stato tempore rationem habendam esse. Quantum mente ac ratione colligo, duæ illæ partes accusandæ sunt, vt iampridem illustrium Medicorum qui tibi fecêre medicinam tacitum consilium videtur indicasse. Eorum enim omnis ratio & industria in eo versata est, vt intemperiem iecinoris calidam emendarent, ventriculo robur ac firmitatem conciliarent. Sed & illud addo, corpus tuum iam ad melancholicum statum videtur diuertere, non tam ratione curaru mquibus opprimeris, quarum tamen moli ac magnitu-

dini erecto animo resistis, quàm ætatis descriptione & annorum flexu. Hoc enim iampridem Hippocratis auctoritate testatum est, corpora biliosa ætatis decursu cum perspiratione carent, melancholica effici. Supprimitur enim humor qui per extima cutis difflari debuisset, biliosúsque humor exassatur, vnde in melancholicum succum facilè degenerat. Itaque cùm constet hepati vernaculam esse intemperiem quæ demum variorum affectuum tanquam fomes ac seminarium existat, illa primùm corrigetur. Optimè ad eam rem consultum videretur si syrupus ad hanc formam concinnaretur: *℞. succorum endiuiæ, scar. borrag. depurat. an. ℥ iii. succi summitatum lupul. ℥ j. succi pomor. de curtip. ℥ iii. succi granat. ℥ ii. sacchar. candi & communis partes æquales quod sufficit; fiat syrupus coctus, cælo æstuante in vsum reduc.* Loco huius syrupi in pharmacopœorum officinis asseruatur syrupus è cicho. compositus cum rheo. 2. Non videberis operæ multùm pretij facturus si medicamentis purgantibus corpus assuescat. Nam cùm illis nulla amicitiæ cum corpore intercedat necessitudo, ab iis corpora alterantur ac deteruntur. Deinde in prauam consuetudinē adducuntur; desuescere autem non facile est, aut non commodè id fit. Humores enim qui desides in corpore diu restiterunt, & qui de sanitatis gradu nondum deiecerunt, semel moti ac concitati deteriores redduntur, quàm ipsi fuerunt dum quiescerent. Potes cassia fistulari contentus esse admisto rheo. At ventriculo consultum oportet sumptis stato tempore pilulis aliquot, quibus non tam ventriculi repurgandi, quàm eius confirmandi facultas concessa sit. Conferent pilulæ ex aloe initio pastus, nisi hæmorrhoidum fluxui sis obnoxius. Conferent eæ pilulæ sub ea forma. *℞. mass. pilul. de aloe ℈ j. aggreg. ℈ ii. cinamomi interior. grana vi. cum aqua bugloss. infus. granor. vi. mastich. fiant pilul.* De cerebro quoniam ita quereris, rationis est earum partium curam rationémque habere. quæcunque enim labes contingit ea, ad inferarum partium morbum ac infirmitatem transferetur. Plura multò sunt quæ in eam rem conferri possunt, sed malo desideres, quàm minùs copiosè accommodatéque ea à me explicari ac pertractari. Parisiis Calend. Februar. 1571.

Sectio 6. lib. 6. epid.

2. Galenus Comm. in Apho. 15. lib. 3. Apho. Et 2. de diæta acutorum. Item cap. vlt. lib. de consuet.

CONSILIVM SECVNDVM.

Pro Iano Guichonio ad Tabem vergenti.

CVm vigil astitisses Illustri hero tuo ministraturus, plethoricis symptomatis cerebrum fœtum plenúmque relictum est, vnde perenni defluuio in pulmonibus labes contracta est. Eò quoque aliquid contulisse videtur consuetudo assidua cum hero phthisico, cuius halitus potest ad alios venenatam mali qualitatem traducere. Hoc enim iampridem veterum auctoritate confirmatum est. Ergò inueterata iam in pulmones fluxio est, & quæ pulmones iam affecerit labe nulla arte eluenda. Verùm, quòd nondum artuum corporísque vniuersi macies contracta sit, id arguit nondum confirmatam phthisin esse, sed aliqua industria ac arte eleuari posse: Malum hoc funditus tolli posse si quis asseueret, aut effecturum se polliceatur, fraudem is faciet ac decipiet. Duobus modis occurri potest; vno, si quàm maximè poteris legitimam victus rationem seruaueris: altero, si per interualla leuibus medicamentis te accommodaueris, quæ paulò post describam. Hæc autem in victu rata firmáq; sunto, somno diuturno abstinebis, ac præcipuè meridiano, frugalis cœna esto, iurulenta parca erunt, ientaculum solo pane constabit, potus nullus esto: Vini vsus huc non confert, cùm multis abstinentia vini sanitatem reddiderit. Quoniam tamen abstinere omnino difficile est, metuendúmque sit, ne circumcisus vini vsus stomacho imbecillitatem pariat, aqua primo haustu in pastu sumetur, vt viscera superiore abstinentiâ paulùm resiccata, rapto ad sese primo haustu humescant, nec incalescant. In aqua incoquentur myxaria, dactyli, pruna. quod ad medicamenta, valentiorum vsus parum tutus, malum enim inueterauit; at blandiorum.

» ℞. *Cass.* ℥ j. *Diaphœ.* ℈ iiij. *cum Elect. Diatrag. & pulp. zizyphor.* » *fiat bolus aut hic potus.* ℞. *Decoct. pector.* ℥ iiij. *in quibus incoquantur* » *folior. senæ* ℥ iij. *seminis fœnicul.* ʒ. j. *s. in express. infund. agar, troch.* » ℈ *iiij. in expr. diss. cath. & syrup. e bech. an.* ʒ vj. *Diaphœnicon.* ʒ j. » *fiat potus.* Nec verò abundè erit capiti consulere, sed & humoris in pulmonem illapsi ratio est habenda. Eò conferet hic linctus.

» ℞. *Elect. diatragacant. frig.* ℥ j. *sacch. candi puluer. diaireos, an.* ʒ. ij. » *penidiar.* ʒ j. ß. *looch sani* ℥. ß. *cum syrup. myrtino, aut de hyss. fiat* » *linctus.* ℞. *confect. de rebecca* ℥ j. *Vtatur sæpè.* ℞. *looch sani &*

experti ℥ iij. Vtatur cum baculo glycyr. Vesperi cubiturus vteris opiata. ℞. pul. elect. diatraga. ʒ vj. boli arm. ʒ j. ß. conser. rosar. veter. ℥ j. ß. cum syrup. de papau. fiat opiata. Hordeata plurimùm cōferēt. Nec est quod frequenter iis remediis te fatiges, eorum enim vsus incidet maximè in magnis temporum mutationibus. Vere appetente venæ sectio plurimùm vtilis erit. In aurora conandum est expectorare ea quæ in pulmonibus contenta erunt: depexis in posteriora capillis commodè adhibebuntur sacculi ex milio & furfure. Commodè in ore versabuntur grana mastiches. Deinde excipiendus fumus hoc puluere in prunas iniecto.

2 *℞. Nigel. Rom. ʒ iij. pulu. ros. ʒ ij. thuris ʒ j. mastich. ʒ. ß.* His remediis non pristinam sanitatem, quam non pollicemur, sed longiorem iucundiorémve vitam promittimus.

ANNOTATIO.

2 *Fortasse suffitus ex aromaticis quales hîc & à medendi peritis præscribi solent non conueniunt in affectibus ῥευματικοῖς capitis: in his enim semper coniuncta est grauitas, hanc autem adauget plurium aromatum suffitus. Nam calida omnia, superiora facilè petunt, fumis caput opplent. Gal. comm. in aphorism. 28. lib. 5.*

CONSILIVM TERTIVM.

Ad consulem Regium turbatas ac cruentas vrinas excernentem.

RENVM affectus maximam partem iure hæreditario ad posteros perueniunt, vt & earum partium quibus commune publicúmque officium à natura demandatum est, sic nimirum quibus cerebrum imbecillius est, ij ad posteros id vitij transfundunt, vt quemadmodum bonorum sic & morborum hæredes constituantur; in cæteris lithiasis hæreditaria esse solet, quod semini impressa sit dispositio à qua affectus principia causásque ducat. Vitæ tamen institutum plurimū ad hanc aut illam partem confert, vt natiua dispositio corrigatur, vel vt deprauata victus ratione prauorum humorū prouentus in corpore fiat, vnde lapidis generatio & soboles consequatur. Affectus quo non ita pridem conflictaris propter insolentiam mirum in modum terruit te, cum nulla hactenus rudimenta eius extiterint. Doloris tamen species, situs, vrinæ quoq; ipsæ malè affectorum renum locuples satis argumentum reliquerunt. Non quin

à ſuperis quoque partibus aliquid deerrare poſſit, ita enim quæ loco ſupero ſitæ ſunt partes in eas ſua onera deponunt; quæ inferiore ſitæ ſunt, quæque excipiendis totius corporis excrementis dicantur. Vrinæ arguunt renum affectus, eóſque indicant: illac enim traijciunt ac ſi quid præter naturam contineatur, deuehunt ac in matula oſtentant. Arenoſæ apparuerunt primum quæ contentum neceſſariò in renum cauis calculum non arguunt, ſed cum vi naturæ deturbentur deijciantúrve, generationi lapidis occaſiones præripiunt. Alioqui metus foret ne ſi illic diutius reſiſterent, in lapidem tandem cogerentur ac coagmentarentur. Cruentæ poſtea, ac τρυγώδεις, & ad nigrorem deuergentes excretæ ſunt, quæ lapilli contenti occaſionem, vel opinionem potiùs fecerunt, cùm ſæpè eiuſcemodi excernantur attritu colliſúve rei duriuſculæ renem deterentis. Nam cum corpus id carnoſum ſit, facilè patitur. 2. quanquam & ab hepate, & à liene preſertim nigrore aſperſæ excerni poſſunt, cum eo loci exaſſentur adurantúrque humores, qui poſtmodum cum reliqua humorum colluuie defluentes nouo colore vrinas imbuant ac intingant. Tamen ſiue à renum preſſu attritúve res ita euenerit, ſiue aliunde raptus humorum fiat in renes, vnde & grauitatis ſenſio adeſt, quæ lapidem contentum ementiatur, conſulendum tamen renibus, vt & non ita facilè excipiant onus aliarum partium amandantium à ſe ſe excrementa, ſi hoc aliundè eueniat, ſiue à propria ipſius renis imbecillitate & morbo id contingat. Id vt aptè commodéque fiat deriuandus eſt aliò humorũ curſus qui præcipites in renem malè affectu ruunt. Quod vſu ſyrupi huius ſolemnis facilè conſequeris, præſertim quo tempore Luna ſilet.

℞. ſcariol. acetoſ. plantag. an. m. j. endiuiæ, agrim. lupul. an. m. ß. foliorum viol. & maluæ an. m. j. biſmal. m. ß. Quat. ſemin. frigid. maio. ſemin. endiuiæ an. ʒ j. paſſul. glycyr. an. ℥ ß. ſebeſt. 4. Caricas tres, ſummitatum vrticæ mollis m. ß. fol. ſenæ ℥. j. ß. polyp. & ſemin. carth. an. ℥. j. corticis myrob. citrin. & tamarin. an. ℥. j. fiat Decoct. ad lib. j. in col. diſs. ſacch. quart. iij. expreſſ. ℥. j. ß. rhei & ℥. ſ. agar. maceratorum in ſucco end. cum ʒ. j. ſant. citr. & ℈. ij. cinn. fiat ſyrup. coctus. cap. ℥. j. ß. interlunio Lunæ, cum decocto glycyr.

℞. Diatrag. frig. ℥. ij. cap. frequenter. ℞. vng. refriger. Gal. aut roſati Meſue ℥. ij. pro litu regionis renum. Interdici debet vſus eorum quæ mouendarum vrinarum facultate pollent, nam ea ad renes materiam deueherent, & ita obſtruerent, vnde malorum incrementum, ideo perperàm & ignorata rerum natura plerique au-

dito lapidis nomine, aut renum affectus statim ad vinum album & diuretica concurrunt, ignorantes cautiùs vtendum esse vino albo, præsertim cum corpus scatet excrementis: Hæc enim vsu eorum quæ tenuitate partium prædita sunt, in renem affectum conuehunt, natáque inde obstructio mirum in modum lædit, efficitque vt morbus quasi rediuiuus capiat incrementum. Exercitationis magnæ sunt opportunitates ad præcautionem, & curationem calculi; sed hic consideratos esse oportet, ne aut intermissione exercitationis propriíque officij corpus ignauum reddatur, vel exoluatur, vnde magna crudorum humorum copia congeratur, aut vehementiore agitatione humores agitētur, vnde sursum, deorsum ac in omnem partem impetu facto, tandem eæ onerentur partes quæ imbecillitate aliqua fatiscant. Quomodo affectu renum tentati nimis exercitatione sæpè dolores magnos experiuntur. Videndum ne curiosa nimis & accurata ciborum varietas obsit. Nam varij inde humores generantur qui naturæ conficienti plus facessunt negotij, quam si res vniusmodi vsu veniant. Quoniam autem renes semel affecti alijs atque aliis exercentur morbis, vnde eorum successio contingit, æstuante cælo ad lac asininum confugiendum: huius eximiæ sunt dotes cum accommodatè vsurpatur, ita præposterum eius vsum magna incommoda consequuntur. Quod facilè magno vsu apparebit. Calend. Martij. 1571.

ANNOTATIO.

2 *Simile quid obseruauit Hipp. in Herophonte, qui licet nigra minxisset, conualuit, lib. 1. Epid. sect. 3. & Gal. sub finem lib. 5. de locis affect. inter cætera ea de re commemorabilis locus est apud Aëtium, tetrabibli 3. serm. 3. cap. 3.*

CONSILIVM IV.

Pro Nobili puella Lodoica de Heruille.

ILLVSTRIS virgo febre prehenditur quæ typo tertianam refert, sed quod & paroxysmi in noctem inciderent, & quod longiores forent, esse notham spuriámque febrem tertianam inferebat. Eò quoque cōtulit verna constitutio calida, sed tepens. Corpore erat satis malè affecto, & fœdis coloribus deturpato, sed illā insitam

innatámque habebat corporis imbecillitatem; adeo vt toto febris cursu impura humorum colluuies emanaret, locuples congestæ cacochymiæ & in dies succrescentis argumentum. Sic potulenta esculentáq; omnia corrumpebantur: sic hectica quædam corruptela & diaphthora conijciebatur. Exactis diebus tredecim (qui septem circuituum terminus erat) cum & sudores erupissent, & aluus abundè lata foret, imò fluxus quidam diarrhœicus terrore magno apparuisset, sed hic quam primum repressus est, quod non excernerentur quæ excernenda erant, idque magno totius corporis incommodo fieret; tamen quasi rediuiuus repetiit, & ad tertianum paroxysmum auctarij vice adiectus & alius vt duplex tertiana existeret. At esse mirum oportuit, quòd excretæ materię copia malũ non terminarit, sed ne minuerit quidem. Quod in omnibus morbis malum. Dubitatum est num secanda esset vena? Aliis non placuit hoc remedium, quòd iuuencula, imbecilla, corpore admodum difflabili, materiáque non tam in venis contenta, quàm in mesenterio, in quo magna obstructionum copia contineatur. Aliis secus visum est, qui experiẽtia norint in febribus ab obstructione natis præsens remediũ afferre venæ sectionem. Itaque omissum remedium hoc. Potuit tamen vsurpari, quòd febris nulla appareret vacuitas finitis paroxysmis, impresso nimirum partibus solidis calore. Morbus diuturnus, partim securus, partim verò non apparebat; diuturnus quidem quod maximam partem accessiones in idem tempus inciderint, & eodem desierint: quod ex Hippocratis mente morbum fore longum significat. Securitatem autem designabat accessionum stata periodus & repetitio; ex eiusdem enim sententia periculi immunitas est cum intermissione quocunque modo illa sit. Nam & malignæ humorum putredinis & inflammationis metus abest ex mẽte Interpretis. Itaq; febris ex se quidem securitatẽ pollicetur, sed ratione subiecti patientisque corporis non item, quod viscerum magna impuritas subsit fortasse & diaphthora. Et duorum alterum consequi est necesse, vel vt in longum tempus morbus producatur, vel hectica quædam symptomatica consequatur. Illud enim obseruatum est à venarum mesaraicarum obstructione nasci febres hecticas, quæ diu sine sensu magno ægros exercet. Eóque initi consilij extremum pertinuit, vt agarico & folliculis obstructionum libertas quæreretur. Nam quæ excernuntur viridia, flaua, & varij coloris recrementa, ea non minuunt paroxysmos, quod arguit id non excerni quod excerni debuit, vnde natura opprimitur tantum, sed non alleuatur.

CONSILIVM

CONSILIVM QVINTVM.

Pro Coquo Domini de Roissy, colicum dolorem pati se asserente.

INCREDIBILE dictu quantis doloribus venter imus torqueatur. Ac sępè exercent in ea parte dolores quos frustra, multis adhibitis remediis siue ea assumantur, siue adhibeantur, soluere aut lenire cogitabis. Iniectis clysteribus non soluuntur, medicamentis paulò vehemētioribus irritātur. 2 Primus nostra memoria Fernelius obseruauit sæpenumerò cruciatus excitari, qui quadam similitudine & vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonæo, vel in membranis quæ abdomini ventrísque partibus obtenduntur. Non clysteribus, non medicamentis leniuntur. Eorum materia aut flatus est, aut acer æruginosúsque humor, qui cum diu restagnans in visceribus restitisset, tandem inusitatam viam in abdominis spatium aut in peritonæum sibi patefacit. Et hæc in diuturnis febribus contingunt. Quippe natura depulsionem materiæ crisímque in aluum molitur; & cum nusquam expeditam viam nanciscatur, humorem illum è venis ac visceribus in membranas auertit ac deriuat. In quatuor aut quinque id ego deprehendi, qui cum dies aliquot febre conflictati fuissent, aut quod eius diuturnitatis eos tæderet: aut quòd cum primùm natam febrem rescindere ac iugulare cogitarēt, inito cum mulierculis, aut præstigiatoribus circulatoribúsque hominibus consilio, motum impetúmque materiæ impediuerunt. Et cum ea inducias aliquot dies dedisset, resumptis collectísque viribus, iam demum recèns furibunda quaquauersùs sese insinuat, vnde dolores priore morbo deteriores exurgunt. Ac vt cæteros omittam, Nicolaus du Saulsay memorandus hîc. Hic febrem tertianam sustinuerat: remedia neglexerat, serò tamen neglecta vsurpauit. Habitu erat melancholico, putri, aut saltem pessimè affecto liene. Cum febris quieuisset, octauo post die astricta aluo, in stomachi capacitate flatum sensit. Pauculo post tempore paulò contractius malum ferè superiùs orificium occupauit, ac si hic punctum esset aliquod: circa pectinem ad extremum musculi recti altera doloris sedes, præterea circa renem sinistrum; non quia meo iudicio materia diffusa esset magis, sed in particulis his magis elucebat. Pulsus paruus; sudores, ac veluti animi defectiones; vrinæ flauæ ac sedimentum nigricans diuulsúmque:

(sed tales vrinas in melancholicis, & quibus affecta viscera sunt obseruaui) pugnatur cardiacis, nil profectum. Ita exactus dolor, ac velut superficiem attingens, vt minimum digitorum appulsum, imò ne rarissimi lintei ferre posset. Descendit in balneum, adhibiti litus, fotus, medicamenta vomitoria vsurpata, nil profectũ. 2. Imò sequiebat magis dolor. Visus est toxico infectus. Ac eius rei magna erãt argumenta: duodecies repurgatus; & hîc blandis primùm agendum est, nec incœpto desistendum. Cum vires languere viderẽtur, secta fuit vena dextra, alleuatus paulùm, malum recruduit iterum. exhibita sunt iterum medicamẽta, secta vena sinistra; alleuatus; ex interuallis data narcotica, somnum inire nequibat. Sed an hîc sectio venę vtilis? Nullus penè est qui à secanda vena non abhorreat, cùm deiectæ sint vires admodum. Præsentissimum tamen remedium, quòd materia à centro per metastasim ad habitum corporis viam affectat, & cum illic restitet, potest educi sectione venę. Siquidem tenuis fuisset, per insensilem transpiratum, aut sudores efflasset: sed cum crassa foret, medio quasi itinere obiectâ veluti morâ resistens, membranas ferit atque diuellit. Lutetiæ Parisiorum mense Maio 1571.

ANNOTATIO.

2 In aliorum scriptis hoc nondum obseruaui. Fernelius vocat colicum dolorem non legitimum: dolor non est erraticus, sed in imo ventre fixus manet, & intolerabilis est, fotibus paulum quiescit, sed multo sæuior repullulat; imò Io. Fernelius ait eum dolorem aliquando tertianarum febrium (quibus aliquando succedit) modo, repetere ac exacerbari. Non est quod huius rei inuentæ gloriam sibi decernat Fernelius: Nam & Hippocrates aliquid simile in Coacis videtur obseruasse. Verba quidem obscura sunt, sed tamen idem subindicasse mihi videntur: dolores, ait, *ex lumbis diuturniores qui febre exacerbantur* τειταιοφυῶς, *similiter tertianæ febri, vel in modum quendam tertianæ febris, grumosum sanguinem egerere faciunt: Hoc enim vult dicere, vel eos dolores quadam periodo repetere, more earum febrium quibus successerunt, vel in febribus modum quendam tertianæ retinentibus eos demum repullulare ac reuiuiscere. Porro in eiusmodi ægris quos obseruauimus, crudelissimè affligit dolor, & tumores quidam nonnullis apparent, vt in fabro lignario cõtigit, qui diutissimè insomnis præ dolore mansit cum colico isto dolore illegitimo: hinc abscessus metuebantur: nec abs re, nam de ijs dictum est ab Hippo. in Coacis, durities circa ventrem & dolores in febrientibus cum horrore, cibum auersantibus, si aluo parum humectata non*

purgentur ad suppurationem veniet. In ijs nos & frequentibus fotibus, & medicamentis opem attulimus.

2 Hippocrates lib. de affectionibus eos dolores adumbrasse videtur, dum explicat quotuplex sit volvulus, vnus hyemalis: alter æstiuus & ictericus: tertius hæmatites, & autumnalis. Nam ij dolores ad volvulum accedere videbantur.

2 Ioannes Fernelius in talibus balnea vsurpabat, viribus nondum lapsis: ac in balneo ipso medicamentum purgans propinabat: Quod dum agere incipiebat, educi iubebat ægrum è balneo.

2 Ac de eiusmodi doloribus quos hic æger noster sustulit, videtur agere aphorismus Coacar. animaduersionum. Quibus dolores Hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa vmbilicum, hi sanguine per inferiora excreto sanantur, non excreto moriuntur, quia metus est inflammationis.

CONSILIVM SEXTVM.

De pulmonum phlogosi.

Pro puella Nobili Longueil.

FILIA Consulis Regij alui profluuio ac febre prehenditur, in pulmonibus incendium magnum conceptum est. Febris quidem specie benigna ac mitis videtur, tamen nisi occurratur, futurum est, vt in hecticam degeneret: in pulmonibus erysipelatodes aliquid esse declarat appulsus manus ad regionem thoracis; infirmis est pulmonibus, tum quòd id vitij à matre contraxit, tum quòd superiore hyeme magna in pulmones destillatione laborarit: hinc difficultas magna anhelitus, hinc pulmonum imbecillitas, hinc pituitæ putris in iisdem ξυναθροισμὸς, & nisi diligenter prouideatur, breui in pulmones facto humoris impetu grauius aliquod opinione nostra malum eueniet. Præterea aluus fluit, vomitióq; ægram fatigat. Quæ deiiciuntur liquidiuscula sunt, & diarrhoïca. Magna vermiũ suspicio quos putredo magna parit. Nam paulò post propinato ex Rheubarbaro poculo excretus vermis mortuus (quod tãtam corruptelam significat, vt nequidem eam vermes, prognata tamen ex putredine soboles, ferre possint.) Itaque oppugnanda ventris inferioris putredo, quæ febrem hanc penè hecticam putridam quoque efficit: alterandi & pulmones. Hæc enim quæ adest sitis ingentem in pulmone conceptam flammam arguit. Et cum silentium, frigidæ

haustus, necnon auræ frigidæ inspiratio sitim sedare dicatur ab Hippocrate, eam sitim non explebit frigidæ potus, cum non in aluo æstus, sed in pulmonibus concipiatur: foris illinetur totus thorax Oleo violaceo, & butyro recenti: epithemata cordi & iecinori applicata. Sedatus vomitus. Præscriptum rheubarb. Omnia in melius vertuntur.

CONSILIVM SEPTIMVM.

De febre hectica.

Pro Puello.

CLaudius de Heruille circa mẽsem Martium cælo ęstuante cœpit febricitare. Diaria erat febris quæ primo quoque tempore in speciem quandam hecticæ degenerauit. Ac id Medicos primis diebus latebat ad eam rem parum attentos. Aluus liquida deiecit, cinericia, putria admodum. Paucis post diebus aluus restitit. Secta vena, sed frustra. Interiecto aliquo tẽporis spacio vrinæ croceæ turbatæ apparuerũt: illud χλώρασμα λαμπρὸν Hippocratis, id est faciei viriditas collapsa est: breuissimis interuallis deprehensa est collabi corporis ea tantula quæ inerat corpori moles. Metus maximus fuit Hecticæ μαρασμώδους: fomes in pulmonibus est, & in imo ventre: febrisque complicata est, eleuato subinde ex imis sedibus vapore, qui cordis intima feriat atque attingat. Hîcque considerari debent ἕξις, putredo maláque qualitas per partium inferarum quamdam corruptionem. A cibo refrigerabantur extimæ partes: rubebant genæ ex interuallis. Itaque non tam de morbo eiúsque specie laboratum est, quàm de curatione, quæ operosa ac difficilis visa est. Nam ariditas cutis & scabrities, marcor, & collapsus repentè habitus, facies penè Hippocratica, caloris ad interiora recursus & expansio, vicissitudóque eius à cibo præsertim, caloris acrimoniâ hecticam intemperiem ali fouerique declarabant. Institit & quidam hoc argumento nixus probare hecticam febrem non esse, quòd à cibo refrigeratio, non calfactio contingeret. At Galenus exemplo de perfusione calcis adducto vult in hecticis febribus à cibo partes calefieri: sed non excludit leuem refrigerationem, quam postea calfactio excipiat. Vel dicemus in iis quibus robusta sunt viscera, calfactionẽ statim enasci: quibus contrario modo affecta, leue refrigerium

contingere. Ergo primo quoque tempore hæc instituendi vsurpandique remedij iam demum nata necessitas & occasio videbatur. Sed hîc audito febris hecticæ nomine, non statim ad humectãdum refrigerandúmve accedere oportebat, eorum more qui empiricã methodum sequuti, omnia confundunt ac peruertunt. Febris illa hecticæ omnia argumenta præseferebat, sed vnde nata, an morbo successerit, symptomaticáve, an essentialis, quæstione dignum putatur. Hecticæ rarò primariæ sunt, & vt agnouit Galenus 3. *de præsag. ex puls.* aut à mœrore aut ab ira nascuntur, præeunte aliquã diaria. Alias causas non agnouit. Nec enim credibile causas procatarcticas tantam vim habere, vt primo quoque tẽpore partes solidas immutent. Tamen ex tribus vnum videtur probabile. Visus est diariam productam pati cùm cælum mense Aprili æstu incandesceret, cui febri aut celatæ, aut neglectæ hectica promptè successit, vt 8. *Meth.* Gal. ait contingere. Nam faciles sunt morborum successiones in malè præsertim affectis corporibus. Vel potius (vt licet simile legere apud Gal. 3. *de præsag. ex pulsibus*) cum intemperies & superficiaria phlogosis ratione cæli æstuantis præcessisset, ecce hectica pestilens quæ contingit aliquando, oborta est, quæ omne medentis consilium ad cardiaca conuerterit. Quod & vrinæ prætendebãt, quæ confusæ & subcroceæ apparebant, cum nil tale contingere soleat in simplici hectica. Sæpè enim ídque primis diebus vrinæ non parum absunt ab vrinis sanorum. Probabile & illud hecticam hanc veluti symptomaticam in corpore macilento maléque affecto ab obstructione, aut vitio totius substantiæ partis alicuius natam. 2. Etenim legere est exoriri sæpè febres lentas ex hecticarum genere à latente obstructione, aut semimala in parte quapiam corruptela. Sic nimirum focus videtur cor, hepar per consensum cordis, mesenteriũ, ipsi quoque pulmones. Licet Gal. lib. *de Marasmo* neget pulmonẽ sedem esse febris hecticæ, quòd pulmo sit humidus, & perpetuo nouo attracto aëre refrigeretur. Sed hoc quàm verum, aliorum esto iudicium. Ac in hoc iuuene pulmo & mesenterium focus videtur, vt ne vno neglecto alteri malè consulatur. Itaque hic considerantur intemperies, mala qualitas, putredo, vt perpetuò vrinæ declararunt. Diligenter profligata est mala qualitas, duorúmque hîc habenda ratio, putredinis, intemperiei tanquam cuiusdam phlogoseos. 2. Hîc tamen opus, hîc labor. Audito nomine morbi sectio venæ, cum putredo est, & purgatio; cum autem hectica intemperies est omnis refrigerandi modus & alteratio

2. *Gal.* 10. *Meth.*

intelligitur, sed hic grauissimè à plerisque peccatur. Nam ait Gal. 10. *Methodi*, in febribus hecticis si quid peccatur, grauiter peccatur; & cum affectus sit magnus, leuissimũ errorem tolerare nequit. Ac hîc contrariæ multæ indicationes. Ita blandissimè ex interuallis corpus repurgandum, litus corporis totius, præsertim verò ad thoracem. Syrupus resumptiuus. Auræ refrigeratio, frigidæ potus. Aqua rosarum & violarum: nam & facilè penetrat, & summam refrigerandi vim habet. Massipanes: panis infriatus in iure gallinarum, aut caponum. Lac asininum postmodum iure & loco præscribetur.

ANNOTATIO.

2 *Obstructio & phlegmone duo sunt quæ impediunt quo minus audacter in febribus hecticis refrigeremus. Tamen Gal. mauult vsu frigidæ & obstructionem & phlegmonem augere, quàm sinere longius serpere hecticam intemperiem.*

CONSILIVM OCTAVVM.

Pro biliosa fluxione.

Anglus annos aliquot laborauerat destillatione biliosa in scoptula, & brachia cum capitis dolore. Destillationis fons creditus est in capite esse; ita tamẽ vt hepar præcalidum author primarius crederetur. Metúsque tandem est, ne in partes inferas humor deferatur; illícque aut gonagram, aut ischiadam faciat. Quod vt ne contingat, omnísque mali præripiatur occasio, remediis iis occurrendum. Vinum circũcîdi debet. Corpus Rheubarb. sæpè repurgandum. Per tres annos vere & autumno basilica aperiatur. Luna silente hyemis tempore repurgetur pilulis ex agarico, sine quibus, & cocciis. Tota æstate cassia cum rheubarb. Cum fluxio in motu est applicetur supra partem bolus armenia, aut nutritum: amurca aut aqua salsa: pro capitis dolore paretur Lixiuium ex cineribus sarmentorum & vnciis quatuor fol. senæ mund. Parabitur smegma ex nigella romana, roremarino, sale. Item opiata ex conserua antheos, buglo. borrag. cortic. citr. & myrob. item mithrid. ther.

ANNOTATIO.

2 *De ijs articularibus morbis biliosis doctè Aëtius cap. 28. serm. 4. tetrabib. 3.*

CONSILIVM NONVM.

De Melancholia Hypochondriaca.

Pro quodam Mercatore de Montargis.

MErcator quidam variis curis implicitus ac metu mortis perculsus cœpit macrescere admodum. Habitus erat macilẽtus, squallidus: Hypochondria collapsa. Destillatio in pulmones, & difficultas anhelitus. Cuidam Empirico se concrediderat qui accurata diæta catarrhum sistere contendebat, sed frustrà id, & imperitè. Lutetiæ cum moram nonnullam traheret, cõsuluit medicos vt præsenti malo occurreret. Visus est tantum queri de difficili anhelitu, cuius authorem catarrhum accusabant. Oculi erant mobiles, modò fixi, Galli vocant, *esgarez*, quasi esset attonitus. quod propter affluentem animalem spiritum fit affatim, deinde propter eum resistẽtem; E nare sinistra stillabat humor putris serosus, qui si restitaret in cerebro, aut vertiginem, aut epilepsiam accerseret; sed vt accuratè inuestigata est totius mali causa, ac præsertim de difficili respiratione, de qua solum querebatur, laborabamus: inuenimus tandem eum melancholia Hypochondriaca laborare, & in visceribus quasi hectica quædam affectio deprehensa est. 2 Difficilis respirationis causa longiùs repetita est, eáque siccitati marcoríque viscerum ac cordis præsertim accepta relata est. Nam in ista hypochondriaca affectione siccitas est totius corporis per alimenti proprij corruptionem, siccum est cor calidum tamen calore acri, febrili & squalido. Vnde cum cor flabellationem (vt sic dicam) euentilationémque summè efflagitat præ siccitate, dum sufficiẽtem motũ duplicem non habet ad refrigerationem eius caloris febrilis, statim repetito motu illud compensat ac resarcit. Hinc fit vt dum paulò magis corpus agitatum est, quasi animal ipsum ἀπνεῖν remaneat & veluti suffocatum. Sic causa difficilis respirationis & anhelitus potius ad siccitatẽ cordis incendio iunctam referenda est, quàm ad catarrhum. Non quin pulmones ipsi laborent, vt & cæterum corpus. Itaque in eo omnino versandum est, vt quacunque id ratione fieri possit, corpori prima moles restituatur, tollatúrque, tum alimentis, tum medicamẽtis squallor & marcor totius corporis. 2. Nam vt dicebat quidam ex veteribus, melancholia hypochõdriaca laborantes, tum demum curati dicuntur cum pinguescunt. Corpus renutriendum optimis alimẽtis, vtendum hordeatis sæpè ac iusculis: pulmones humectãdi,

balneis vtendum licet catarrhus dehortari videatur. 2 Sed quoniam extinguendus aut humefaciendus, & temperandus calor ille præter naturam qui omnium illorum malorum autor est, magis speratur felix euentus ex vsu balneorum, quàm sinister exitus. Caput corroborãdum, humectandum, conferet lixiuium ex cephalicis & folliculis senæ. Lacti asinino locus erit post diligenter, blandè tamen repurgatum corpus. Etenim licet melancholicum sit, proptereáque vehementioribus vtendum sit medicamentis secundum sententiam Hippocratis: Tamen illud sine consilio & ratione non est vsurpandum, etenim cum in melancholicis humoris potius atri ac contumacis copia in promptu est, quam vitium substantiæ, ac praua quædam viscerum diathesis & imbecillitas: illìc tum ad vehementiora remedia conuerti debet consilium, præsente scilicet viscerum ipsorum robore, quod ab Hippocrate intellectum putari debet: sed cùm cachexia quædam est ob alimenti corruptelam, vitiatámque nutritionem, ac viscera vitiata sunt ac vieta, illìc ex interuallis blando medicamento vtendum est, vt sensim ac sensim potiùs therapia consistat in epicrasi quadam, quàm frequenti catharsi quæ vim visceribus alioqui effœtis illatura est.

ANNOTATIO.

2 *Aëtius cap. 15. tetrabibl. 3. serm. 2. vbi ex professo agit de ijs splenicis quos tussis infestat, & istam tussim soli catarrho tribuunt nonnulli.*

2 *Mesueus cap. de melancholia Hypochondriaca.*

2 *Hæmoptoicus erat, sed Hipp. lib. 2. prorrh. admirabiliter scribit Hæmoptoisin non afferre periculum in ijs in quibus dolores melancholici excitantur in dorso & sterno. Quod in historia de Tassino annotauimus.*

CONSILIVM DECIMVM.

Pro quodam Nobili cui Collum intortum erat.

NObilis vir annos natus 45. in bello ciuili perfuga multa tulit, & in tot tantísque discriminibus cœpit laborare destillatione à capite postico, præsertim in humeros & ceruicem. Hinc colli ac ceruicis contorsio quædam, & cum tempore occursum non fuisset remediis ad id institutis, ita malum increuit vt facies in posteriora detorqueretur, & non nisi magno conatu in anteriora reflecteretur.

tur. At siue bibere, siue edere, siue loqui vellet funiculo in eam rem comparato, retrahebatur caput aliorsum inclinans. Lutetianis Medicis nunquam quidquam tale videre contigerat. Ac laborandum fuit in specie morbi inquirenda, & remediis accommodatis. Videbatur nonnullis vnius partis esse resolutio, quæ alteri conuulsionem attulisset: quod non erat credibile, nam in eodem statu pars perpetuò permansisset: At reducta facies in locũ suum, nisi magno conatu & magno cum dolore sisteretur, conuulsiuo quodam modo statim reuellebatur in postica, magna omnium qui aderãt admiratione. Conuulsio erat reuera, & omnes musculi erant affecti, & viscoso frigidóque humore imbuti, qui discussus vsu rerum calidarum affectum sustulit. Itaque hæc remedia descripta sunt, quibus aliqua ex parte alleuatus est.

℞. Pilul. cocciarum & aurearum an. ʒ ß. turbith & agar. trochisc. an. ℈ ß. fiant Pilulæ.

℞. Gummi Elemi ℥ j. olei ebuli Keirini, & lumbricorum an. ℥. ß. pro litu ad ceruicem & occiput cum lana succida.

℞. Emplastri de beton. ℥ iij. opopa. gumm. elem. stiracis an. ℥ j. picis naualis, picis pinguis an. ℥ j. pulu. maior. & Ireos an. ʒ ij. ß. ceræ & olei rutæ q. s. fiat Emplast. pro capite.

℞. Nitri pulueris. ℥. ß. sulphur. viui ʒ iij. fiat puluis quo sinapizetur Emplastrum prædictum.

℞. Castor. ʒ ij. sem. nigell. Roman. ʒ iii. ligni aloës ʒ ij. pul. maior. ℥ ß. fiat puluis pro suffitu cum rosis rubris.

℞. Conser. anth. bugl. borag. folior. beton. an. ʒ iii. mithrid. ʒ j. ß. marg. elect. ℈ j. rad. pœon. & sem. eiusdem an. ʒ j. cum syrupo de stœchade, & conseru. citrij, fiat Opiata ad vsum ante cibum, & serò ante somnum. Vsus est decocto guajaci & Chynæ: abstinuit vino: Repetita sunt remedia frequenter, vsus est Laconico.

CONSILIVM VNDECIMVM.

Pro alui fluore.

ADolescens in comitatu Equitis torquati cùm debitum officij munus exequi non posset prę valetudine nimirùm lubrica, cœpit eum diuturnæ cessationis tædere, aut quòd inuita pene natura multa ferret quibus ferẽdis satis nõ esset. Affectus erat alui fluor aut diarrhoïcus fluxus, inueteratus & penè cũ nutricis lacte suctus, adeo

omnem eius memoriam superauerat. Egregiè ad calamitatem natus videbatur. Affectus tædio cum eò magis augeri infirmitatem hanc videret, quo maior annorum decursus fieret, nihilominus solatus aphorismi fide, *Quibus iuuenibus aluus fluit, iis senibus astringitur*, Medicos consulit, vt hoc iam corroboratum malum vel extirpent planè, vel aliqua ratione alleuent, nam eum sæpè cogit magna desidendi necessitas. Malum hoc non tam mereri videtur nomen morbi quàm symptomatis, quod tamen ab imbecillitate aliqua in visceribus nata profectum est. Non affligit perpetuò, sed ex interuallis præsertim cum plenius paulò gulæ ventrique indulsit. Sępè ita inuito illo aluus fluit, aut potius laxatur, vt primo quoque tempore desidere cogatur, nec ratione vlla differatur. Interim totum corpus emaciatum est, pallidum, sitis magna, cætera satis ad res alacris. Non queritur de frequenti nimis deiectione, nec enim plus æquo aluus descendit, sed de cita nimis liquidáque aluo, & vt ita dicam, stercoris incontinentia. Intestinorum affectus; aluus cita, Græcis διέξοδος ταχεῖα, dysenteria, leienteria, (quæ ventriculi quidem vitio fieri solùm nonnullis visum est, tamen intestinis tribuitur à Galeno *com. in apho. 22. lib. 3. aphorism.*) diarrhœa, cœliaca affectio, fluxus hepaticus, lienosus. Fluxum hepaticum aut lienosum quidam annos aliquot pertulêre, tamen tandem parte resoluta interiêre. Ergo non est eiusmodi fluxus, leienteria minus esse potest, nec enim ea infirmitas tandiu perseuerasset. Nec sanè ventriculum in vitio esse suspicamur. Nasceretur autem vel ab excretrice ventriculi irritata, vel à retentrice resoluta, vel à coctrice debilitata. 2. Retetrix resoluitur à pituita acida & coniunctam habet ὀξυρεγμίαν: ab hectica intemperie ventriculi, & intestinorum distributioni subseruientium: vel secundum Oribasium, à pituita crassa viscidáque quæ replet rugas ventriculi. Excretrix irritatur multitudine alimentorũ per se, vel quia non distribuantur ob obstructionem mesaræi: vel acrimonia alimenti, vel humoris, vt cum ventriculus aphthis tentatur. Ergo ad fluxum diarrhoeicum potest reuocari. Obseruatum est enim diarrhœam quamdam biliosam esse qua bilis flaua, aut citrina ardens ac plerũq; spumans emanat, idq; sine magna ventris torsione. Sed tamen cum in diarrhœa non modò in excretionis modo, sed & in qualitate & in quantitate peccatum sit: hic noster affectus ex parte aliqua quiddam habet tale, ex aliqua verò non. Nam vt prædictum est, non de frequenti nimis deiectione non conqueritur, sed de cita nimis aluo, & de excretionis modo. Fluxus alui, qui motus est ad excernendam

materiam per aluum & intestina, aut à toto corpore, aut à parte, fit motu naturæ, aut symptomaticè. A toto corpore aut diarrhœa est propriè, aut colliquatio, aut cruentus fluxus, aut varij coloris, aut cholera morbus. Si à capite, cerebralis fluxus dicitur, vnde sæpe mulieribus ῥοῦς γυναικεῖος dicitur à capite manare. Aut hepaticus, aut aluinus, cum nimirum in lactibus, aut crassioribus intestinis, aut in mesaræo, aut mesocolo vitium concipitur. Et sic in cæteris prout hæc aut illa pars infirmitate detinetur. At nil tale in hoc affectu. Siquidem si tale aliquod vitium cōceptum esset, iampridē detectum fuisset in ægrotantis iuuenis perniciem. Ergo de frequenti deiectione non laboratur, nil de aliena excrementorum qualitate, sed de excretionis modo ? In tribus res tota versata est. In hepate intēperies est, vnde biliosi acerrimíque humoris prouentus fit, qui in intestina illabens facultatem excretioni dicatam irritat; facultati retentrici imbecillitas comparata est. Inest quoque intestinis sensus exquisitus, ídque propter eorum nuditatem, ex corporis enim mole & facilitate facilè colligitur interni corporis constitutio, & longo temporis tractu, aut ab ipsa cōformatione intestina non satis oblita obductáq; sunt mucore pituitosóque humore, quem natura instituit ne bilis flauæ illàc transeuntis, aut excrementi mordacis acrisque per calorem redditi molestiæ tam facilè sentirentur. quod fortassis non abs re. Ego autem cum pruritum narium obseruarem, cœpi rogare num vermium molestias sensisset. Nam inter causas fluoris alui vermes numerantur. Dum nimirum generatur putris humor vermibus generandis aptus, qui & per se aluum citaret, & cum vermes generet, vermes ipsi mordicando idem præstarēt, intellexi excretos infrà supráq; vermes, deprehensum est tandem hepar in vitio esse. Ad hæc capita curatio reducta est. Vtatur conserua rosarum initio pastus. Aliquando granis mastich. cum syrupo rosarum siccarum, Iulepo ros. myua cydo. In iusculis misceatur succus ompha. Expurgetur bilis quæ multa circum cystim & iecur collecta est, decocto seridis, absinth. pont. plantag. lactucæ nouell. 4. seminū frigidorū maiorū in quo macerentur ʒ ii. rhei, in forti expresso dissol. syrup. myr. ℥ ß vel ex succo plantag. & portul. Cum perseuerabit fluor addetur corall. ʒ j. rhu pul. ʒ. j. Vere & æstate parabitur syrupus ex succis omph. plantag. portul. seridis, cichorij vtriusque cum ʒ ij. seminis papau. alb. cum seminib. frig. madeant boli armen. ʒ ij. in nodulo addentur ℥. ij. rhu. pro lib. in forti express. Iecori adhibebitur cerot. refrig. & epith. Parabitur Elect. ex puluere trias. coral. rub.

ſeminis plantag. terr. ſigill. carabe cum ſaccha. diſſol. in aq. conueniente. Inteſtina oblinantur decocto omazor. cui coquantur roſ. plantag. fol. myr. cum mucag. gummi tragac. interdum cremore hordei. Vtatur elixis potius quam aſſis. Vere nouo ſi pulſus velocior, tundatur vena iecoris. Lacte aſinino & balneis vti poterit. Idibus Iunij 1571.

ANNOTATIO.

2 Et quod hic dicitur de ventriculo, idem de inteſtinis dici poteſt, quorum rugæ dum læuigantur, fluor alui contingere poteſt.

2 Longi cum perſeuerant alui fluores, rarò id fit citra catarrhoſam cerebri diſpoſitionem: veteres autem Medici eo diſcernunt fluxum hepaticum & cerebralem à ſtomachico & inteſtinali, quòd hepaticus & cerebralis ſit periodicus & nocturnus; ſtomachicus autem diurnus fere, & non periodicus. Ratio hæc eſſe cenſetur: ideo illi ſunt periodici & nocturni; quod per fluxionem fiant, & præterea eadem de cauſa multis fiunt de nocte ob reuocationem caloris intro, & pororum occluſionem: citantur enim tunc catarrhi: huc accedit motus materiæ phlegmaticæ de nocte. Quod autem caput adiuuet maximè huiuſmodi fluores, & propterea illi conſulendum ſit, primus obſeruauit Hippocrates, lib. περὶ παθῶν: Huius verba hæc ſunt, Dyſenteria, Leienteria, diarrhœa, morbi conſimiles ſunt: Hi ſic ſunt ſanandi vt defluxum à capite impedias, & à ventre ſuperiore, morbi enim natura hinc eſt. Qui locus eſt diligenter annotandus.

CONSILIVM DVODECIMVM.

De ſanguinis ſtillicidio ab vtero.

CVIuſdam mercatoris vxor cum grauida eſſet, diéſque aliquot paulùm de ſanitatis gradu deijceretur ex alto in latus dextrum cecidit. Ante caſum ſtillauerat paululum ſanguinis ab vtero ac ſi fluxus menſtruus minaretur: A caſu grumus ſanguinis apparet ac paulò plenior fluor: febricula prehendit: corpori magna eſt lentitudo: pondus quoddam in pectine ſentit: dejecta appetentia, pulſus paruus, humilis ac in quodam ictu deficiens. Quæritur num fœtus mortuus. Cum res in dubitationem adducta eſt, iam dies octauus à caſu agebatur, & ſuperioribus diebus, vt antè dictum eſt, ſtillicidium ſanguinis præceſſerat. Quæſitum eſt primum, num vtero geſtaret: num vitale, ſi vitale, an caſus iſte vitam fœtui præripere potuiſſet?

ne temerè de accelerando partu elidendóque fœtu cogitaretur. Ægra mulier vtero se concepisse certò affirmabat, quod exactis duobus mensibus menstruum nil apparuisset, nisi quod paulò ante casum tantillum cruoris effluxisset. At nunquam illi menses substiterant quin vtero concepisset. Nunc an à lapsu aliquid alienúm contigisset. Non visa est vita præcisa fœtui quòd vitalis non esset exactis tãtũmodo duobus mensibus & duodecim diebus. Imo embryo tantùm est. Quod falsum videtur. Nec enim à die quo mouetur in vtero fœtus numerari debent dies vitæ. Prius enim vt planta viuit, deinde vt animal sentiens: tum vt mobile ánimal: postremò vt rationis capax. Sensus enim facultate illustratur fœtus circiter diem sextum & trigesimum. Vbi autem ad mensem tertium mas peruenerit, femina verò ad quartum, moueri incipit, ait Hipp. calcitrare. Ac certè siue mas, siue femina geritur, aliæ prægnantes semper die 42. aliæ mense tertio, aliæ non nisi medio prægnationis cursu eum loco dimoueri sentiunt. Itaque deceptus admodum medicus qui negauerit extinctum posse esse fœtum, post duos menses & 12. dies, & quòd vitam animalis viuere nõ existimetur. Ac ille totius corporis lentor, fluor sanguinis, ἀκινησία, λειποθυμίαι, pulsus διακοπὴ, & ἔλλειψις, cuiusdam ponderis in pectine sensus, lumborum magnus dolor, tormina, dejecta appetentia, sudor in quibusdam tantùm partibus apparens, qui Hippocr. ἐφίδρωσις dicitur, ac in malis habetur, immò & sudor subfrigidus apparens, alienum aliquid contingens satis apertè videntur attestari. Immo quibus diebus in morbis apparet aliquid, iisdem natura nescio quid moliebatur. Molam nullam esse inde colligi potest, quòd ante casum nil deuolui videretur in alterutrum latus decumbenti. Tamen hæc omnia signa non potuerunt Medicos adducere vt certò crederent collisum esse oppressúmque id quod vtero contineretur: alia enim multò certiora paruissent exactis præsertim, octo aut nouem ab occasu diebus. Tamen narrantibus obstetricibus sæpè à casibus in vnum aut alterum mensem signorũ argumentorúmque extincti seminis fidem supprimi. 2 quamquam Hippoc. in Historiis vicesimi diei in eiusmodi rebus mentionem inierit. Enimverò stillicidium sanguinis si à fundo vteri manaret, os vteri hiaret, si quid collisum esset, ac vietum (Gallis *fané*) id vnà efflueret, aut alia ratione sese proderet. Potuit enim à casu sanguis effluere, non quòd aliquid alienum in vtero sit, sed eo modo quo antè casum, per externas nimirum venas quæ ad collum vteri pertinent, non per eas quæ in fundo de-

litescunt. Item & lapsus author eius stillicidij esse potest, non propterea hiante vtero, sed erumpente sanguine per partes inferas, vtpotè præ cæteris ab eo casu conflictatas & concussas. Vt in ijs apparet, quibus cerebrũ concussum est, aliàs enim per os, aliàs per nares, aures, oculos quoque ipsos sanguis quaquauersum erumpit. Leipothymia, ac pulsus exiguitas potest humorum summam putredinem consequi, quam deiectiones detegebant. Propinato enim blando medicamento ex rheub. & elect. diacarth. tantula quantitate excreta sunt admodum putria, cineritia, subflaua, quæ magnam subesse corruptelam significarent. Ac metus ipse, animíq; pathemata, quibus mulierum leue ingenium facilè concutitur, & quibus ista de qua sermo est, mulier, ex interuallis agitabatur, nonnihil earum rerum afferre ac adducere potuerat. Ac in tam accipiti ambiguóque negotio videndum, ne quid detrimenti capiatur: nihilque audentius moliendum quousque rerum agendarum procliuior promptiorque sese nobis offerat occasio. Saltem non obsimus dum prodesse volumus, cum hoc multum ad honorem Medicorum referre videatur. Ac mirum quod diem circiter 13. apparuit, refrixerunt extimæ partes, crurum femorúmq; tantus sudor, isque frigidus sequutus est, vt larga veluti copia aquæ irrigatæ essent illæ partes. Ac deficiens ille pulsus necessariò aut affectum cor, aut os ventriculi declarat. Addo & illi in asthmaticis, & iis qui ab oppressione pulmonum moriuntur, tales pulsus apparẽt. Præterea in magna humoris corruptela idem contingit. Licet febris adesset, ac vrinæ flammeæ apparerent, vsu vini etiam generosi non interdicta est: exhibita sunt quæ vim roborandi superioris orificij ventriculi haberent. Tertio quoque die propinatũ rheubarbarum, vt omni ope exigeretur is putris humor, qui febrem posset reaccendere. Rerum præscriptarum hæc ratio est.

℞. Rad. bistort. tormentill. tunicæ an. ʒ j. rad. & folior. dictamni, agni cast. an. ʒ ß. fiat decoct. in qua infunde rheu. ʒ ij. ß. rad. bistort. gra. 6. sacch. ros. ʒ vj. fiat potus. cap.

Item ℞. Ambræ gris. gran. iij. margar. electar. ℈ j. corall. rub. fragm. lapid. pretios. & lap. hæmatitis an. gr. vj. rad. bistor. ℈ ß. pulver. diarrh. abb. ℈ j. cum sacch. ros. in aq. bistort. dissol. fiant tabellæ.

ANNOTATIO.

2 *Ab Aristotele quæ conceptus corruptio intra 7. diem fit, ἐκρύσεις dicitur, Latinis effluxio, ἐκτρωσμὸς autem ad 40. diem vsque fit. De his Hippocrates primus lib. de septimestri partu.*

CONSILIVM DECIMVM-TERTIVM.

De sanguinis profluuio à Partu.

MVlier annos 35. nata, longè à partu magno sanguinis profluuio diuexata est. Multa eò conferentia adhibita sunt. Cùm sanguis restitit iam primùm oborti dolores atrocissimi circum lumbos, & ventrem ad vmbilicum. Non cedebant remediis. Inter dolores ab vtero numerabantur. Relictis Medicis ad mulieres confugitum est. Illæ & balneis & fomentis, & cucurbitulis vterum loco reponere conabantur. Sed frustra, tandem variis vltrò citróque vsurpatis remediis, dolores conquieuerunt. Aliis Medicis visus est vterus illuuie humorum oppletus esse: ideo præscripta sunt hæc ad sedandos primùm dolores, tum ad deplendam istam humorum illuuiem.

℞. Rad. alth. lilio. farinæ lini an. ℥ iii. mal. viol. parietar. an. m. j. chamæ. melilo. an. m. j. coquantur addendo butyr. recent. & ole. lilior. an. q. suff. fiat cataplasma, cui adde foliorum rutæ in sartagine cum axungia porci coctorum, m. ij. cinam. pulueris. ℥ ß. fiat catapl.

℞. Casto. ℥ ß. rheub. ℥ iij. fiat massa cum syrup. viol. capiat pilul. 4. pro dosi. Ab vsu fomentorum alleuatus dolor aliqua ex parte, sed partibus imbecillitas est comparata. vnde aliquo post tempore facta veluti systrophe & collectione humoris ad hypochondrium dextrum, difficultas summa respirandi consecuta est: primo occursu manuum dolor ingens. Ingredi non valebat. Curuata penè incedebat. In neutrum latus decumbere poterat. Cum superioribus diebus de vtero conquesta esset, visa est morbi sedes esse in partibus quæ ad vterum pertinent. Ac præsertim ligamentorum vteri vitium aliquod esse suspicabantur, sed situs sedem esse aut in hepate, aut in partibus vicinis demonstrabat. Initum est ea de re consilium.

Summus Hippocrates successiones morborum considerandas esse præcipiebat, quòd in morbis longis multa symptomata contingant quæ bonis & eruditis Medicis ob similitudinem & fallaciam imponant. Et noui morbi tanquam soboles rediuiua ex aliis subinde consequantur ac repullulent. Nec mirum si hæc mulier post dolores vterinos, post sanguinis profluuium ingens tam variè ac variè conflictetur, quod multis contingit post partum præsertim

si difficilis & laboriosus exciterit. Nam oportuit naturam diuturnitate morbi, iam debilitatam aliquid moliri, aliquid in partem aliquam deponere, quod in fine morborum contingit, præsertim si qua pars dolitauerit. Id quicquid est de quo dubitatur dolor est ad dextrum hypochondrium, qui aut immutati habitus, aut alienati temperamenti consequens est. Difficultas respirandi, corporis piger motus, inflexio difficilis. Quæ & iis contingunt authore Aëtio, quibus ad cornu dextrum vteri collectio fit & inflammatio, aut cum vteri ligamenta in vitio esse incipiunt. Morbus tumor est. Sed vnde natus, quæ sedes, & cuiusmodi sit, hoc opus, hic labor. Omnis Hypochondriorum æqualitas in bonis ducenda quod subiectas partes benè habere significet. Inæqualitas in mole & qualitate in malis
„ ponitur. Nam verum est quod scribit Hippocrates. *Hypochondrium*
„ *molle esse conuenit, dolore vacuum, æquale. At inflammatum, aut inæqua-*
„ *liter se habens aut dolens signum est ægritudinis non bene moratæ.* Ac nisi præcessisset illud sanguinis profluuiũ, illic inflammatio hepatis concepta fuisset: nec abfuit longè quin conciperetur. Illud confirmat sententia Hippocratis, *Quibus præcordia non mollia, facies sana, non liberantur citra multi sanguinis ex naribus fluxum, aut conuulsionem, aut coxendicum dolores.* Porrò, tumor qui eas partes occupat, aut externas, aut internas tenet. Item aut humilis est & depressus, aut eleuatus: occultus, aut apparens. Recens, aut inueteratus. Si recens & repentè fit, aut inflammationem significat, aut abscessum. Si inueteratus & sensim increscat, scirrhum significat, aut obstructionem, auct. Gal. *com. in 4. Aphorismorum.* Hîc non est inflammatio, quia febris vacuitas non repentè contigit, quo fit vt scirrhi suspicio sit, aut congestæ illic multæ materiei. At externas maximè partes occupat, nam digitorum pressus altus dolores affert, quo fit vt non hepar, sed musculi intumuisse iudicentur. Mirum illud est, quomodò secutum hoc sit post magnum sanguinis profluuium, quin potius vnà cum sanguine id quicquid est excerni debuerat, & magno illo profluuio hepar quodammodo refrigescere debuerat, & aluus humescere, per Aphorism. Hippo. *A largo sanguinis profluuio alui humectantur.* At contra contigit, immo aluus suppressa est, & frequentibus clysteribus irritata. Sæuissimi dolores fuerunt qui colicos referrent. Quod duabus de causis mihi videtur contigisse, aut quia profluuij diuturnitate caloris paupertas consecuta fuerit: hinc flatuum & torminum magna vis exorta est: Aut quia natura, quâ data porta, à centro ad circumferentiam humores

mores

mores detorſerit, qui lancinantes peritonæum & partes vicinas, eos dolores excitarunt. Prætereà purus ſanguis excretus eſt, multa craſſa excrementa, quibus præſertim inter alias mulier hæc abundat, quòd & præpinguis ſit, & intemperanter viuat, in aluo reſtiterunt, quæ eos dolores inuexerunt. Ergo ſi ampla & vaſta mole aut venter imus, aut pars hypochondrij promineat, ſi non fluctuatio ſit, non alui ſuppreſſio diuturna, non hydropis ſuſpicio, aut eſt muſculorum abdominis tumor, aut meſenterij, aut hepatis. Nam ab ingluuie ſæpe aceruus eſt pituitæ, quem Natura aut in pancreas, aut in meſenterium relegat. Et in iis glandulis quæ illic iacent exaggerantur varij humores qui tempore ſicceſcentes renitentem durumque tumorem ingenerant; vnde in iis partibus veluti concreuiſſe iudicatur. Atque vt finiatur oratio, duorum alterum eſſe videtur: quoniam meſenterij tumor altè ſepultus eſt, nec ſe in conſpectum dat: vel eſt tumor inſertus muſculis abdominis; tum quia primo contactu occurrit, & quia etiam citra preſſum dolorem afficit. Aut eſt tumor qui iecur ſine ſcirrho diſtendit, iiſdem ferè notis ſe prodens ac ſcirrhus in ſe. Hic in iecoris ambientes membranas effunditur: & vt aliquando legi, ſæpe tantus eſt vt vniuerſum hypochondrium repleat, & nulla iecoris circunſcriptio appareat. Hic à flatu, aut cruditate quam immodica frigidæ potio affert, vel intempeſtiuo fugacium fructuum eſu: & non grauitatis, ſed tenſionis ſenſus eſt, vtpote ab humore craſſo & lento quem iecur validum à ſe excutiens in proprias membranas deponit. Nec enim propriè ſcirrhus eſt. Curatio hæc legitima eſſe videbitur. Omni ope amolienda eſt illa materia, quæ eo loci congeſta falsò ſcirrhum refert. Cauendum à remollientibus, ne vel cancroſum quid generetur, vel ſcirrhoſum. *Comparatus eſt ſyrupus ſolemnis ex ℥. ij. rheub. ℥ j. agar. & ℥ iij. foliorum ſenæ. Rhabarbarum in ſucco mercurialis maceratum eſt. Foris applicatum eſt hoc.*

℞. Cereti ſantalini ℥. ij. mucag. ſill. & rad. altheæ an. ℥. j. Extrahatur in aqua hepatica. Fiat linimentum cum oleo roſato.

CONSILIVM XIV.

De Febre Tertianæ typum referente.

ADuocatus febre corripitur inæquali, sed quæ ad tertianæ typum referri posset. Vix erat expers febris, pulsus admodum languidus, sæpe hiabat os, continuæ erant pandiculationes. Morbus nescio quid sinistri portendebat. Antequam de remediis statuatur, primum constare oportet quis morbus, & quæ morbi causa. Alioqui inutilis opera, inutile omne consilium. Si obscura morbi species est, vt in hoc ægro existit, huic non protinus remedia adhibenda, sed maior negotij pars naturæ committenda. Nam futurũ vt natura legitima vitæ ratione adiuta morbũ profliget, & patefaciat id de quo dubitatur. Incerta enim medicatio non nisi dispẽdio decernitur. Omnis morbus suis se signis & symptomatis prodit. An hæc febris intermittens, an continua, planè dici non potest. Nam nulla, aut exigua febris vacuitas apparuit hactenus: quod aut inflammationem, aut malam humorum qualitatem declarat. Tamen solatur Aphorismus dum ait: Quocumque modo intermiserint febres, periculum abesse significant. Si autem morbos & eorum accessiones periodorum vices declarant, in censu febrium tertianarum haberi potest, quòd tertio quoque die nouæ accessionis rudimenta appareant, sed ita parum perspicua, vt quorsum res euasura sit hactenus non sit intellectum, facilè in hecticam notham degeneraret: corpus squallidum est, calor (vt sic dicam) squalidus, tempus id postulat: à cibo statim calfactio sequitur, contentio animi, insomnia vacuitas doloris, pandiculationes frequentissimæ, ita tamen vt putredinis maxima eluceant argumenta. Magna est imbecillitas, quæ aut affectũ cor, aut ventriculi orificiũ, aut malam putredinẽ arguat à qua vapores excitentur. Vrinis parũ fiditur, quòd hic ęger nephriticus sit. Parum autem tutũ iudiciũ est vrinarum in eo casu. Nam sæpè humor crudus excernitur à renibus ipsis, qui falsò hypostasin laudabilem refert. Morbus fuit breuis. Sectâ venâ euentilatus calor, qui in putri materia erat sepultus. Bis repurgatum corpus satis vehementer. Toto morbi cursu abstinere vino non iussimus, tum quòd imbecillitas summa dehortaretur: tum quòd habitus esset melancholicus. Hic autem vino interdicere non est artis.

CONSILIVM XV.

De Hepatis inflammatione.

THesaurarij vxor prauis scatens excrementis in vtero cõceperat. Toto grauiditatis tempore nonnullos dolores ad vmbilicum sentiebat. Præteritâ tempestate austrinâ post immoderatum vsum fructuum fugacium alui fluore tentata est, qui dies aliquot neglectus. Tandem decumbere coacta est. Excernebantur cruenta, viridia, ὑπόχλωρα. Interiecto tempore pici simillima mox ramenta intestinorum prodibant. Febris successit. Dubitatũ an fluor is esset symptomaticus, proptereáque potiùs in febrem esset incumbendum, quàm alui fluorem. Videbatur Medicis optimum si sæpe repurgaretur. Non aptè tamen. Desidere cogebatur nocte quadragies, & ita vires frangebantur. 2. Vomitus fuit æruginosus planè: vomebat ante cibũ, & præsertim à somno. Dolitabat regio hepatis. In hoc phlogosis coniiciebatur. Prætermissa venæ sectio. Celebrata est die octauo febris. Tardiùs hoc factum, & nullo profectu. Sexto & septimo die excreta sunt quę cadauerosum olerent. Et hæc suspecta sunt planè. Vino erat interdicendum tum ratione febris, tum phlogoseos in hepate. Nam hic dolor recenter obortus, in dextro hypochondrio aliquid simile subesse demonstrabat. Pulsus fallebat: At scire debebamus ex Galeni sententia in grauidis pulsum esse paruum & oppressum. Vnde sæpe grauidas febre non laborare existimamus, cùm tamen reuerà laborent. Ab hepate inflammato resudabat inutilis & serosus humor, qui in ventriculum refluens illum perturbabat, & vomitum promouebat. Ergo tam frequenter desidendi desiderij causam reuocabam ad serosum humorem, qui continenter ab hepate inflammato resudabat, iuuante ad id vteri pondere: vnde conatus & inane desiderium sæpe potest contingere. A partibus internis facilè resudat humor qui fluorem alui citare potest. Tandem hepaticæ deiectiones apparuerunt. Decimo tertio die peperit vitalem. Lochia suppressa sunt: aluus non reddidit vt ante: Omnia visa sunt tranquilliora, sed calor sensim intrò reuocabatur. Sequẽte nocte profusè ridebat. Delirabat. Repẽte omnes partes refrixe-

rũt. Sudor frigidus. Per duodecim horas hæc apparuerunt. Mẽte ſatis conſtabat. Interiit. Ab omnibus clamatũ eſt. Et tantæ cladis cauſa relata eſt in prætermiſſam reprimendi fluoris alui occaſionem. Quod perperam & imperitè effectum fuiſſet. Nam vbi primum repreſſa eſt, mortis periculum creauit. Ac tanta excrementorum varietas etiam prauiſſimorum ſatis abundè docuit ſummam fuiſſe in partibus intimis corruptelam, quam Græci διαφθορὰν nuncuparunt. Ac & tempus, & corporis conſtitutio, & grauiditas, & affectus ipſe omnem ſalutis occaſionem præripuerunt. Si aluus ſuppreſſa fuiſſet, non eſt dubitandum quin febris & alia ſymptomata increuiſſent.

ANNOTATIO.

2. Ingens bilis copia ſurſum deorſum ferebatur: deorſum quidem per alui fluorem dyſentericum, ſurſum per vomitum. Nam æruginoſum per os excernebatur. De eáque verum fuit quod dixit Hippocrates in Coacis.
" *Quæ ante partum in modum choleræ morbi, id eſt humore ſurſum deor-*
" *ſumque lato, dolent, facilè quidem pariunt; ſed ſi febricitent, perniciosè*
" *habent: tum aliàs: Si quid in faucibus adſit, aut ſi aliquod prauum ſignum adſit. Quæ omnes aphoriſmi circunſtantiæ in mulierem iſtam inciderunt: Et interiit. Sub finem 5. epid. narrat de quadam muliere grauida quæ dyſenteriâ laboraret. Sed edito fœtu ſtatim quieuit malum. Nam pondus pueri poteſt facere ad irritationem, & inane deſidendi deſiderium.*

CONSILIVM XVI.

De duplici Tertiana.

ADoleſcens annos circiter vndecim natus toto menſe Augusto febre laborauit duplici tertianâ, quæ exaſperationes tamen certas & ſtatutas non habebat. Corpus macrum erat, cacochymum, viſceribus affectis malè. Et qui color in cute efflореſcebat, is alimenti prauitatem detegebat. Progreſſo morbo fluxio in pulmones eum adoritur: paulò pòſt dolor permoleſtus ad hypochondrium dextrum: alius ad ſiniſtrum. Cùm morbus quieſcere videretur, poſtliminiò redit, non idem, eandemque rationem habens, ſed diuerſus. Lenta obſcuráque fe-

bris eum noctu diúque sine ferè vllo sensu occupabat. Dolor hypochondrij dextri repetit. Initur consilium. Capita hæc sunt: Vnde hypochondrij dolor: Quæ febris. Complicatáne. Quæ medendi ratio. Dolorem hypochondrij ementiri potest stomachi inflatio & dolor. Vnde sępe conqueruntur de alterutro latere ægrotante, cùm aut nulla, aut exigui doloris causa sit in alterutro viscere: sed affectus ventriculus, tumefactúsque affecti hypochondrij opinionem facit. Atque ita diligenter videndum ne similitudo affectuum nobis imponat. Tamen non multùm nostra nos fefellit opinio: sed reverâ dolor in ea hypochondrij parte erat qua latet hepar. Nullus qui appareret tumor: nulla inflammatio, siquidem amplior febris esset. Sed id quicquid erat meo iudicio, depositio erat materiæ in partem illam vt infirmiorem & exercitatiorem toto morbi tempore. Febris lenta est, complicata cũ catharro, & fomitem habet maximè hypochondriorum obstructionem, id est, partium in hypochondriis contentarum. Nam annotatum suprà est à latente obstructione mesenterij nasci febres non hecticas quidem per empyreuma & phlogosin, sed putres hecticas, vt putredo continuitatem, perseuerantiamque (vt sic dicam) afferret. Euincenda itaque putredo omnis. Aluus pigra est admodum: an ideò vehementioribus pugnandum remediis? Nequaquam. Sic fœdè ac turpiter à Medicis arbitratur, qui quum aluum pigram admodum vident, nilque etiam valido medicamento deiicientem, temerè corpuscula sicca & emaciata grauibus medicamentis fatigant. Nesciunt enim, nesciunt, siccitatem corporis retentricem confirmare admodũ, & deiectiones non posse fieri faciles & liberas, nisi humiditas quædam radicalis sit quæ actionem adiũuet. Sic enim magna illa siccitas omnem actionem impedit ac interuertit. Intereà affatim sæpéque medicamenta valida damus, & dum maiorem siccitatem afferimus, nihilominus nostro voto satisfit. Ergo catharrus febri iunctus illam prouexit. Vtrique consulendum, sed maximè ἀνατρέψει per ἐπίκρασιν sensim ac sensim refici renutririque debet. Expeditis obstructis, lac asininum dabitur, quod omniũ tardissimè acescit. Et non est quod dehortari videatur febris nisi ea admodum magna sit. Quod Galeui consilium est libris περὶ τροφῆς.

CONSILIVM XVII.

De duplici Tertiana.

Mercatoris vxor cùm instaret pariendi tempus febre prehenditur, quæ duplicem tertianam imitaretur. Ac quæ in tempus autumnale febres incidebant, ad tertianarum naturam accedebant, ac iis de nocte pręsertim ægri torquebantur. Humor biliosus suppressus induebat naturam pituitæ eiusmodi febres ingenerans. Quæ vomebantur biliosa erant, subuiridantia. Et quod mirum fuit, illo temporis non videbantur immunes à febre ægri, incertísque horis modò cum sensu frigoris, modò sine eo adoriebantur. Exactis duodecim ferè diebus enixa est, viribus satis robustis, facilè. Quæ excerni debuerunt, excreta sunt. Sed repentè, aut vno prope dicam interiecto die dolor oboritur acutus, difficultatem respirationis inferens. Nulla tussis erat: nec febris aliquantò acutior. Cùm aut tussire, aut expectorare vellet, aut aliorsum mouere, prę dolore illud non poterat. Similè apparuerat nobis in alia quæ peperisset. Ab imo ischio ad mediam lateris dextri partem dolor erat toleratu difficillimus. Hic remediis non cedebat. Tandem exeunte pure per sinum pudoris alleuatio. 2. Sic in multis grauidis orgasmo materiæ quam natura vtpote imbecillior facta enixa non potest regere ac domare vt ante partum, multa contingunt quæ pleuritidem mentiuntur, siue quod motu naturæ humor sursum deorsum moueatur: siue quòd externa aliqua fluxio fiat, siue quòd circa hypochondriorum tunicas & venas humor multus est, vnde per continuitatem membranarum & vasorum communionem eleuatur hypochondrium alterutrum, & hic meteorismus difficultatem respirandi affert, quæ similitudine imponit sępe Medicis, supponitque alium affectum pro alio. Ita nimirum *in Coacis*, summus Hippocrates animaduertit quendam lateris dolorem cum hypochondrij meteorismo & difficultate spirandi. Sed vocat eum dolorem, lateris dolorem sine signis; quasi dicat pleuritidem non esse, ne ea similitudo nobis falsò imponat. Cùm vrgeret hic dolor, metúsque esset suffocationis, quęsitum num tutò & iure tundēda esset vena, cuius maxima est opportunitas ad anteuertēdos morbos per congestionē nasci turos. Dehortabantur vires imbecillę: partus qui paulò antè pręcesserat: item quòd

pleuritis non esset, aliisque fortassis remediis cederetur. Denique metus suppressionis lochiorum à partu: quæ si supprimerentur, omnia peiora multò contingerent. At cùm dolor ad pectus vrget cum difficultate spirandi, non statim tundenda vena: immò nisi signa adsint, talem sectionem improbat Hippocrates in Coacis Animaduersionibus. Tamen ne quæ materia locum certum nondum teneret, tandem parti impacta opinione nostra maiorem morbum afferret, in eam ventum est sententiam, vt sectio venæ tutò celebraretur. Sanguis qui fluxit lacteus erat, planéque putris. Dolores conquieuerunt: Lochia nō sunt suppressa, immò aliquando vt & in menstruorum tardo pigróque motu, sectione venę liberalior, multo fluxio fit. Sed antequam tunderetur vena, præscriptum est hoc poculum.

℞. rad. bistort. myrrh. dictamni, & rad. rub. maioris, añ. ʒ. ß. mithrid. scr. ij. syrup. rosar. pallid. ℥ j. vini albi ʒ vj cum aqu. hyssopi & arthe- fiat potus, capiat manè. Vna post hora aperiatur vena.

Cùm perseueraret febris, augerentúrque symptomata, subesset magna cacochymia, quod ex olidis excrementis apparebat, quęsitum rursus quid hîc consilij caperetur. Intumebant pedes & brachia: item facies, ac si leucophlegmatiâ tentaretur. Ac mirum fuit (dicebat senior medicus) quomodo non discuteretur morbus hic à febre, cùm Hippocrates febrem aquas ac crudos humores concoquere ac digerere affirmaret. Sed illud verum est pręsertim de febre superueniente, aut de ea quæ esset copiæ humoris analoga. Quod in hac muliere non constabat: nec iure ea sententia Hippocratis citabatur. Etenim hîc febris corrumpebat sanguinem: sanguinem corruptū auersantur partes, & facultas alteratrix quodāmodo vitiata, non ratione sui, sed alimenti in probum sanguinem affluxos humores non cōuertebat. Accedit quod inflatio ista morbos istos sequi soleat, minúsque propterea terrifica esse soleat, pręsertim cùm in neutro hypochondrio tumor aut inęqualitas appareret. Tandem de purgatione vna atque altera, tertiáque cogitatum est, quod hyposarcidio habitum liberari alui profluuio, testatum Hippocrates reliquisset. Tamen non erat [illegible], nec tam frequentibus locus fuit purgationibus. Immò decipiuntur sæpe Medici rerum similitudine. Et ea tempestate multis pedes, manus, & brachia intumuêre, & qui venæ sectione educebatur sanguis, planè putris erat.

ANNOTATIO.

2. Quæstio magna esse potest, An cùm lateris dolores oriuntur in muliere à partu cui lochia eunt, secanda sit vena. In hac enim muliere cui dolor lateris, vt hîc dicitur, obortus est, secta vena lochia suppressa sunt. Vereor ne illa suppressio tanti mali causa sit, id est, cur in hydropem inciderit. Vide nostras historias de vxore Comitis de Mauleuri.r.

CONSILIVM XVIII.

De Febre Erratica.

PRocurator post curas aliquot & molestias, præeunte aliquâ corporis grauitate in febrem incidit. Hæc de genere earum quæ vagabantur eo tẽpore autumnali. Incertæ: sine typo: modò cũ sensu aliquo rigoris: modò sine eo. 2. Exiguo medicamento prouocatus lepothymia prehendit, paulò post visa est aluus liberior: sed mox restitit. Inde omnia symptomata increuerũt. Illud autẽ prę ceteris terrori fuit: In accessionibus pulsus paruus, febri nõ analogos, coma, aphonia. Nulla re excitatur. Mirũ hoc fuit in homine satis macro. Erat & quidam ῥέγχος, & suffocationis metus ingruebat. Sectâ venâ perseuerarunt illa. Cessante accessione & tentatis multis ad se tandem redibat, semisopitus tamen. Repurgatus sępe. Hæc ab oppressione cerebri nata erant. Coeuntibus quoque malignis vaporibus à partibus inferis, vt febris pestilentis suspicio aliqua esset. Verum quidem illud coma, catalepsin, cataphoran denique ipsam aliquando sub finem longorum morborum contingere, quod nos ipsi animaduertimus: & plerique interierunt; tum quod corpus aliquot dies sideratum manens non nutriretur: tum quòd summa erat oppressio cerebri, & febris augebatur, in modum continuæ perseuerans. Credibiléque fuit horum alterum, aut illam catalepsin ab exhausto manare, quod periculosissimum: aut propter paupertatem caloris & spirituum, & longitudinem morbi multa succreuisse pituitosa excrementa, eáque maligna, quę cùm à febre dissipata non fuissent, restitantia in corpore tam funesta symptomata intulerunt. Nec huic solùm viro ea symptomata tam formidabilia

contigerunt, sed & omnibus ferè qui toto illo tempore in febres inciderunt. Vidi quibus suffocationis periculum ingruit accessione aduentante quasi pondus in pectore sentirent, & sibi præcludi fauces viderentur. Aliis accessionis initio præfrigidi sudores, quod rarò contingit. Aliis (quibus ex longis interuallis tantùm tussicula erat infesta) cùm accessio prehenderet, tussis adeò vehemens accidebat, vt eam quammolestissimè ferrent. Mulieri sexagenariæ toto tempore accessionis leipothymiæ: comatosum quid, dolores permolesti. Querimoniæ. Sed vt ad ægrum nostrum reuertamus, variis remediis à primariis Medicis occursum est. hic potus iniectus est.

℞. scobis vnicornis gran. 4. ambræ grisea gran. 3. cùm aqu. card. fiet potus. cap. Iniecti frequenter clysteres: iniectus & hic.

℞. centaur. minoris, betonicæ, mel. ss. saluiæ, calament. an. m. j. flor. genist. p. ij. sem. lini ℥. ij. agar. in nodulo positi ʒ iij. fiat decoct. ad ℔ j. In col. dissolue Cath. & hieræ diacolochyntidos añ. ℥. ß. olei aneth. ℥. iij. fiat clyster.

℞ Conseru anth. flor. saluiæ & beton. añ. ʒ. ij. mitho. ʒ. j. ß. semin. pæon. ʒ ß. cum syrup. conseru. citrij. fiat opiata.

℞. folior. saluiæ. beton. maior. yuæ. arthr. prim. veris an. m. j. florum stœchados, saluiæ, & anthos, an. p. ij. fiat decoct. in vino pro fotu capitis.

℞. olei chamæm. liliorum, & nardini an. ℥. ij. castorei ʒ. ij. aceti scillitici ℥. j. pro embroche totius capitis.

℞. thymi sature. beton. & saluiæ an. m. s. piperis ʒ. j. s. coquantur in ℔. j. Colaturæ dissolue oxymel. scillitici ℥ iij. fiat gargarisma. Vsus est hydromelite: fotibus ex lixiuio sarmenti. cum agarico, sena, & rasura ligni sancti. Item vsus decoct. sarseparillæ & guaiaci. Quis enim dubitat quò minùs decoctum ligni sancti conferat vbi oppressum videtur caput à pituita. Siccando enim confirmat, & liberat à dominatu ipsius pituitæ.

℞. Theriaces, mithridat. an. ℥. s. olei de castor. ʒ. ij. aceti parum pro nuca & posteriore capitis parte.

Item *℞. pyretri, nucis moscatæ, caryophyll. an. ʒ. s. castorei ℈. j. fiat puluis pro naribus. Tamen mihi valdè suspectus est castorei vsus, propterea quod Epilepsiam inducit.*

Item *℞ emplastr. de betonica ℥ ij. ladani, styracis, calamitæ an. ℥. j. olei ros. chamæm. an. qu. suff. fiat magdaleon pro capite.*

℞. oxymel. simpl. & syrup. de hysop. an. ℥ s. cap. ex cochleari.

Item *℞ theriaces, mithridat. an. ℥ ij. conseru. acori, campa. anthos,*

an. ℥. j. pulu. diamarg. diarrhod. abbat. an. ʒ. j. decoctionis beton. bugloſ. bipincl. morſ. ſcabio. cum ℥. j. ſemin. pæon. 6. ℔. diſtillentur in alambico.

℞. prædictæ decoct. ℥. iij. colentur per manicam Hippocratis cum ſacchar. Vtatur ſæpe. Subiectus & hic clyſter eſt.

℞. ſaluiæ, maioranæ, betonicæ an. m. j. mercurialis m. j. ſem. aniſi & pæoniæ an. ℥. j. fiat decoct. ad ℔. j. in qua diſſolue hieræ diacolocyntid. ℥. ß. mellis mercurial. ℥. ß. ſalis comm. ʒ. iij. caſtorei pulueriſ ℈. j. fi. clyſter.

Sed perendie quàm iniiceretur hic clyſter, dati ſunt ℈ ij pilularum ſine quibus ſerò. Tertio poſt die potio hæc propinata cum acceſſio præceſſiſſet ſuperioribus ſimilis: initio autem illius dormiendi adeſt inexpugnabilis neceſſitas..

℞. beton. bipin. ſcabioſ. folior. bugloſ. an. p. i. folior. ſenæ ℥. ſ. ſemin. card. citrij & pæon. an. ʒ. ſ. fiat decoct. in qua infunde agaric. trochiſc. ℈. iij. rhei ʒ. ij. cinnam. ʒ. ſ. In expreſſ. diſſolue hieræ diacolocyntid. ℈. j. fiat potus.

Item *℞. florum anthos, ſtœchados, betonicæ, calament. an. m. ſ. radic. angelicæ ʒ. ij. florum cordial. p. i. 4 ſemin. frigid. maiorum, cuſcut. citrij an. ʒ. j. ß Fiat dec. ad quart. tria. In coll. diſſol. confect. Alkermes ℈. iij. theriac. & mithridat. an. ʒ. ij. fiat potio colata per manicam, pro tribus doſibus.*

Item *℞. farin. fabar. & orobi an. ℥. iij. pulu. chamæm. beton. ireos, an. ʒ. ij. coquantur in oxymel. ſatis diu ad ſpiſſitudinem pulticulæ & tenacitatem. fiat cataplaſma pro capite dempto ſuperiore emplaſtro poſt operationem medicamenti.*

Vires intereà concidebant. Interiit decimo ſeptimo die. Fortaſſe ſuperior curatio paulò durior fuit. Etenim conuenit in euincenda multa materia pituitoſa: ſed in ſiccitate coniuncta cum humoribus aliquot iuncta virium infirmitate non ita conuenire videtur.

CONSILIVM XIX.

De Febre peſtilenti.

NObilis mulier poſt liberalem vſum fugacium fructuum, & moleſtias aliquot, cùm tamen ea ſatis hilariter viueret, cœpit aliquando conqueri de dolore & grauitate capitis. Aliquot poſt diebus cùm omnia vitæ munia probè fungeretur, à prandio cœpit caput dolere: deinde omnium artuum dolor. Febris acutiſſima. 2. Vomitiones frequentes, varia excerneban-

tur. Aluus fluxit. Secundo die mitiora aliquantò omnia. Febris perseuerabat. Ex interuallis modò temperatę partes percipiebantur, modò acerrimo calore calfactæ: Iactationes plurimæ: resistit aluus: vomitus cessant. Tertio intumuit facies: paulùm taciturna: raptus humorum sursum. Omnes partes dolent. Vrinæ confusæ, nigricantes. Quarto eadem perseuerant. Nox difficillima: clamores: taciturnitas: difficilis anhelitus: surrectiones quadraginta: iactationes. Quinto oculi feroces: mox depressæ palpebræ: serò omnia exacerbantur: oculi ferociores: constantes quasi defixis palpebris: acies oculorum obtusa: aphonia: potum assumebat submurmurando: non deglutiebat: delirabat: Nox implacidissima. Sexto interiit corpore purpuraceo. Acutissimus hic morbus: nec ante quartum diem quicquam tentatum est. Pestilens fuit febris, declararunt iactationes quamplurimæ, omnium penè facultatum casus, summus stomachi dolor. Inanis vomendi appetitus. Partes modò tepidæ: elato teterrimo vapore à centro ad superficiem modò calidissimæ. Lingua non erat febri analogos, nec enim præsicca. Et iam obseruaui in febribus malignis nec magnam sitim esse, nec linguæ ariditatem: nec calorem magnum. Vnde sæpe morbus multò maior est opinione. Et cùm specie paruus appareat, tamen ex eo eius malignitas paret, quòd non cedat remediis. Suspecti mihi fuerunt parui tremores. Et in hoc morbo cum aliàs obseruaui illud quod scripsit Hippocrates verissimum; *In malis febribus parui tremores: & in potionibus. In siccis quasi subsilientes & submurmurantes pessimum.* Iniectus clyster. Quarto die blando medicamento repurgata: tum aluus supra modum reddidit. Quinto secta vena. Planè putris sanguis. Et cùm fluebant menses, metúsque esset suppressionis: item & ratione malignæ qualitatis, data potio hæc.

℞. rad. tormentill. dictamn. bistortæ, & rub. an. ℥. ij. conseruæ flor. cichorii ℥ i. ſ. scabiosæ p. j. flor. p. j. fiat decoct. In coll. dissol. pulu. cinam. ℈. ſ. puluer. rasur. eboris scr. j. mithridat. scr. iij. syrup. limon. ℥ vj. fiat potus.

Cautos admodum esse medicos oportet in eiusmodi morbis, in quibus tantæ iactationes, nec febris tam effera & magna specie quàm suis se prodit signis: cùm functionum animalium casus adest. Et quotquot eiusmodi febribus prehensos vidi, in iis obseruaui facultates animales primo quoque tempore occupari: quod mirum est.

ANNOTATIO.

Febris hæc pestilens fuit, cum tamen constitutio alia esset temporis. Et primis diebus morbi sæuissima erant omnia, & proiectio virium. An hæc febris tam effera, tam maligna, & quæ mulierem validissimam tam citò è medio sustulit, vitio humorum contingere potuit, & potuit herclè. Et in hanc rem meminisse oportet historiæ Hippocratis, quæ quarta est ordine sectionis 3. lib. 3. epid. Narrat quendam statim phreneticum decubuisse, qui tertio die interiit, Galenus in Commentar. In illius ægri corpore humor generatus fuerat lethali veneno similis, in corporibus vicinis aliquid paulatim agens, quæ quando vitio iam aliquo pacto opportuna erant, humórque ipse euaserat malignissimus, lethale repentè apparuit symptoma. Et quomodo generetur venenum in nobis ob prauitatem humorum, vt tamen minimè opinantibus nobis eripiantur ægri, Galen. amplè docet in part. 17. lib. 2. Prorhetic.

CONSILIVM XX.

De Febre Tertiana.

Consul regius tribus ante mensibus connubio iunctus, & vt verisimile est, exhaustâ multâ animâ, imbecillior redditus, in febrem tertianam incidit. Hæc posteà in duplicem tertianam versa est, nec tamen reliquo tempore febris vacuitas: medicamentulo agitatus est: aluus liberior reddita est: biliosa materia & effera in intestina deriuata fluorem inuexit. Metuitur à dysenteria aut longo fluore. Dubitatum de sectione venæ. Præripiebat occasionem impetus alui: item & virium imbecillitas: superiore trimestri ob caussas dictas inducta quòd recèns coniugibus parcè detrahendus sit sanguis. Secta tum est parcè. Incubuerunt omninò ad id Medici vt aluum qua id ratione fieri posset, sisterent: dolores si quos ferret, sedarent; vires confirmarent. Subinde iniecti clysteres manè bis, ter, quater: item serò, & aliis temporibus.

℞. tapsi barbati, centinodiæ, plantag. rosar. rubr. an. m. ij. semin. cydoniorum & psyllij an. ℥. ß. malicorij ℥. ß. fiat decoct. ad ℔. j. in qua dissolue sacchar. rosat. ℥. j. s. syrup. de siccis ℥. ij. vitellos ouorum duorum.

Item ℞. *decoct. ordin. quartar. iij. in collat. dissolue mucor. seminis psyllij, & cidonior. extract. in aq. hordei an. ℥. ß. sacchar. rof. ℥. ij. vitellũ oui vnius. fiat clyster.*

℞. *Radic. gram. acetosæ, passul. integr. añ. ℥. j. cichor. plantag. agrim. beton. an. m. j. granor. berber. recent. ℥. j. semin. acetos. plantag. card. citrij. an. ℥. ß. conseru. rosar. nenuph. an. ℥. ij. fiat decoct. ad quart. tria. In col. dissolue syrupi cap. vener. & de cichor. an. ℥. j. ß. fiat apozema.*

℞. *syrup. de siccis ℥. j. cum gran. 4. mastich. fiat potus. cap. dormiturus. Intereà purgabatur ex rhabarb. per interualla.*

R. rasur. ebor. cornu cerui vsti & loti in aq. rof. an. scr. j. margar. elect. scr. ß. rasur. vnicorn. gr. vj. dissol. In decoct. 2. dactyl. passul. integ. cap. vnius papau. & lact. cum ℥. i. syrup. de nenuph. & de siccis. Capiat horâ somni. Media nocte cap. hordeatum paratum cum decocto semin. papau. albi & lactucæ, cum saccharo rof.

℞. *flor. nenuph. viol. rosar. rubr. an. p. 1. semin. lactucæ, papau. albi, an. ℥. ij. Ex his contusis fiat frontale inter duas syndones: vaporetur aqu. rosar. priùs illinantur tempora oxyrrhodino.*

℞. *caponem iuuen. carnosum, perdices duas, decoction. iuuenis caponis alterati cum lactuc. cichor. domestic. plantag. semin. maiorib. frigid. libras 4. conseruæ rosar. veter. ℥. ij. conseru. buglos. nenuphar. an. ℥. j. myrobal. Embl. ℥. j. ß. Omnia reponantur in alambico, in balneo Mariæ. Fiat destillatio.*

℞. *prædicti destillati quart. tria, sacchar. rosat. ℥ i. ß. Fiat iulep, vtatur cum condito.*

℞ *mirobal. vnam Emblicam. coral. rub. paluer ℥. ß. rasuræ cornu cerui loti vsti, margar. elect. an. scr. j. rasuræ vnicornis gr. vj. ossis de corde cerui scr. ß. cum sacchar. rosat. dissolue in aqua rof. fiat conditum.*

Sæpe ac sæpe datus syrupus somniferus, qualis antè descriptus est.

℞. *furfur. rosar. rubr. balaust. tapsi, plantag. an. p. j. semin. psyllij, cidonior. altheæ, añ. ℥. ß. fiant duo parui sacculi qui bulliant in lacte pro fotu ani. Renouentur quotidie.*

℞. *cerati rof. Mesue. loti in aqua rosar. ℥. ij. ß. excipiatur linteolo pro sede.*

℞. *plantag. centinodiæ, tapsi añ. m. i. balaust. rosar. rubr. flor. chamæmel. nenuphar. an. ℥. i. fiat decoct. in lacte chalyb. dissolue sacchar. rof. an. ℥. i. ß. boli armen. ℥ iij. syrupi rosar. siccar. ℥. i. vitellum oui. fiat clyster.*

℞. *succi cydonior. ℥. ij. succi plantag. portulac. an. ℥ i. cum sacchar. rosa. fiat iulep in modum syrupi perfectè cocti. vtatur cum decocto graminis. 2.*

Fiat emplaſtrum ex cerato Santalino pro hepate.

℞. *aqu. plantag. roſar. an.* ℥. *iÿ. aqu. decoct. hordei* ℔. *ß. in quibus diſſol. ſyrup. roſar. ſicc. & mell. roſat. an.* ℥. *i.ß. Fiat gargariſmus. colluet os ſæpè; ſentiebat enim ardorem in faucibus, & difficultatem deglutiendi. Teneat in ore ſacchar. roſat. interdum tabell. diatragacant. frig.*

℞. *malum cidonium vnum: piſtetur & contundatur in mortario pauco aceto roſato affuſo: paſſetur per ſetaceum: paſſaturæ adde conſer. roſa.* ℥ *ii.ß. puluer. roſar.* ℈. *iiij. maſtich. puluer. abſynth. rom. an.* ʒ. *ij. malaxentur cum oleo roſato. Fiat cataplaſma pro hepate & ventric. Extendatur ſuper ſtupas molles & bene carpinatas, priùs in aqua roſar. & aceto pauco maceratas.*

Item ℞. *carabes* ʒ. *ij. maſtich.* ʒ. *iß. puluer. elect. diamargar. frig. triaſantal. raſuræ eboris, cornu cerui, cùm* ʒ *i. coral. vtriuſque* ℈. *i. ſemin. agni caſti* ʒ. *ß. ſemin. melonum* ʒ *ii. tunicæ interioris gallinæ præparatæ* ʒ *ii. ß. ſaccha. roſ. qu. ſuff. Fiat puluis.*

Et quoniam diuturnitate morbi & fortaſſe refrigeratione ventriculi, ad eius regionem dolor obortus eſt, ſequenti fotu ei prouiſum eſt.

℞. *abſynth. romà. maio. roſ. rubr. an. m. j. menth. m. ß. ligni Rhodij, cyp. an.* ℥. *ß. omnium ſantalor. ligni aloes, an.* ʒ. *ij. florum chamæm. p. j. Fiat decoct. in aqua & quarta parte vini pro fotu ventriculi ante cœnam. Illinatur oleo cytoniorum & maſtichino.*

℞. *conſeru. roſar. ſymphyt. bugloſ. borag. an.* ʒ *iii. myrobal. emb.* ℥. *ß. raſuræ eb. coral. cornu ceru. an. ſcr. j. oßis meſpilo. ſcr. j. terræ ſigill. ſcr. ii. cum ſacchario roſ. fiat conditum.*

℞. *Trochiſcor. de camphor.* ʒ. *i. margarit. elect. ſcr. i. raſur. vnicor. g. 4. Fiat puluis cap. hora ſom. cum iulepo roſato.*

℞. *cerati ſantal.* ℥. *ij. maſtich.* ℥. *ß. puluis ligni rhod.* ℈ *iiij. malaxentur cum oleo roſato. Fiat emplaſtrum pro iecore.*

℞ *corali rubr. cornu cerui vſti an.* ℈ *j. rhei torrefacti & irrorati ſucco granator.* ʒ *j. incorporentur cum* ʒ *j. conſeruæ roſarum cum pauco ſyrupo myrtill. fiat parua maſ. capiat mediam partem duabus horis ante iuſculum.*

℞ *balauſtiorum, nucis gallarum* ʒ ß. *abſynthij rom. & vulgaris an. m. j. cypp. cal. aromat. ligni rhod. an.* ℥ ß. *ſeminis plantag.* ʒ *ij. ſantal. omn.* ʒ. *ij. Fiat decoct. in aqua fabr. & quarta parte vini pro fotu ventris: Poſt fotum*

℞ *mucagin. gummi arab. extract. in aqua roſar.* ʒ *vj. olei myrtil. cyd. an.* ℥ *j. fiat litus poſt fotum.*

3 ℞. *pulu. de cynogloſ. ℈ſ. maſtich. gr. 6. excipiantur ſyrupo de cichor. fiant duæ pilulæ, cap. dormiturus.*

Cùm dolor imum ventrem vexaret.

℞. *malu. biſmalu. parietariæ an. m. j. ſemin. lini, fenugr. an. ℥ i. florum anthemit. meliloti an. m. j. abſynth. rom. j. fiat decoct. in oxymel. diu: fotus fiat: & poſt materialia applicentur. Item data ſæpe potio ex iulepo roſato & ℈ j thuris.*

ANNOTATIO.

2. *Melius eſt incoquere eos ſuccos cum aliquo decocto conuenienti, gratior & melior erit.*

3. *Galenus cap. I. lib. 12. method. magnam cautionem vult adhiberi in vſu ſoporoſorum & anodynorum medicamentorum. Et Trallianus, non vulgarem noxam ſequi ait ex talium rerum potione, præſertim cùm imbecillæ ſunt vires. Quæſtio tamen eſſe poteſt num imbecillis viribus tutus ſoporoſorum vſus, cùm hæc viribus ſtudere videantur.*

CONSILIVM XXI.

De imbecillitate viſus.

DOmina de Pallue aquea cum exertos habeat oculos, eoſque ſatis latos vt radij rerum obiectarum non facilè in conum coniiciantur: nec ſuo ſatis gyro qui per opticum canalem feruntur ſpiritus retineantur: conqueritur ſæpè de imminuto viſu. Ac cum probè intelligerent Medici id vitij à natura pendere vt arte ſubleuari tantum poſſit, non corrigi, tamẽ ne aliquid non ageret, & efflagitanti vrgentíque mulieri nihil denegarent, variis atque variis remediis, illam bona ſpe erexerunt. Sæpè enim poſtica capitis parte dolorem grauem perſentit: ſæpè ad radices oculorum ab intimis partibus dolores protenduntur, vt malè affecti cerebri nonnulla ſuſpicio adſit. Itaque eò medicorum proceſſit induſtria, vt capiti conſuleretur, vel per ſeſe affecto ac laboranti, vel ſublatis aliunde vaporibus plethoricis ſymptomatis aucto. Ac ſi, vt eos qui medicinam caſtè & integrè factitant, decet, lubenter ægræ quęrenti denegaſſent, cum ſæpè fruſtra contra eiuſmodi inueterata mala, à naturáque con-

tracta pugnetur, vt certè fecissent, non tot remediis eam vexauissent ac onerauissent. At misellorum ægrotantium morbi etiam desperati aliqua remediorum formula sunt eludendi.

℞. fœnicu. recent. euph. symphy. petre. chelid. an. m̃. j. sem. ormini, fœnic. an. ℥ ß. agrimo. buglos. m̃ ß. turbith in nodu' o positi myrob. citrin. an. ℥ s. folior. senæ ℥ j. ß. fiat decoctio ad quart. 3. dissol. sacch. quart. 3. addendo express. ℥ j. ß agar. recent. troc. & ℥ ß. rhei infusi in aqua fœnic. cum ℈ ij. santal. cap. ℥ ij. cum decoc. fœnicu.

℞. Decoct. vnius capi alterati cum acetosa, buglos borrag. lib. iiij. carnem vnius cap. & duarum perdic: conseruæ rosar. buglos. nenuphar. viola. an. ʒ ij. pulu. triasantal. simpl. diamarg. frigid. an. ʒ ij. puluer. elect. de gemmis ℈ ij. micam vnius panis albi maceratam in aqu. cordial. & vino albo. fiat destillatio.

℞ bipinel. m̃. ß. betonicæ siccæ, sũmit. fœniculi viridis an. m̃. j. sũmit. lupuli p. ij. florũ cordial. p. j. agrimoniæ, scariolæ, an. p. j. fiat decoct. ad lib. ß. In colat. dissolue sacchari quart. j. express. ʒ vij rhei infusi in aqua fœnicu. cum cinna. ℈ j. nucis mos. ℈ ß. agari. ʒ j. fiat syrupus in tres doses.

℞. beton. origa. sampsuc. thymi, puleg. siccat. añ. p. j. caryophyl. nucis mos. macis, cubeb. piper. lon. an. ʒ j. masti. ʒ ij. nucis cupres. cortic. thur. an. ʒ i s. styrac. calam. benioin. an. ʒ iij. fiat pul. pro cucufa.

℞ elect. diarrhod. ʒ s. coriandri præpar. cinnam. sem. anisi, macis an. ℈ j. in euph. sic. ʒ ij. puluerisentur, subtilis. cum lib. ß. sacch. fiat puluis.

℞. masti. ʒ iij. cubeb. nucis mos. macis, galan. cala. arom. an. ʒ s. puluerisentur omnia & excipiantur gummi tracag. in aqua rorismar. dissoluto fiant trochisci, quorum vnus cum tenui linteo versetur in ore mane expuendo.

℞. Decoct. sampsu. & succi betæ añ. ℥ i ß. vini albi odorif. ℥ j. mel. ros. ℥ ß. pul. nigel. rom. ℈ j. nucis mosc. ℥ s. bulliant omnia feruore vno, colentur & seruentur. in vase pro caputpurg.

℞. agar. in succo fœnic. loco vini al. trochis. massæ pillul. lucis & sine quibus. an. ℈ j. cum succo fœnic. fiant pillulæ.

℞. Euph. fœnic. an. p ij. semin. fœnugr. loti in aqua fœnic. ℥ j. maiora. p ß. sem. anisi, fœnic. & gallitrich. an. ʒ ß. fiant duo sacculi quadrati qui bulliant in aqua euphr. pro fotu oculi dolentis.

℞. Aloës in aqu. end. & succo fœnic. depurato lotæ ʒ iij. pul. hier. simpl. ʒ i s. rhei ℈ iiij. agar. troch. ℈ ij. pulu. euph. ℈ j. cum syrup. rosar. pallid. fiat mass. pill. cap. bismense pillul. 3. pond. ℈ ij.

℞. aqu. still. rorism. ℥ ij. in hac calidiusc. dissol. salis gemmæ ʒ ij. & in hoc liquore infunde nodulum ex aloe linteo leui inuol. ex quo linteo

expresso

expresso instillabitur guttula liquoris præscripti: id fiet manè & vesperi.

℞ symph. petr. & fœnic. an. m. iiij. rutæ, chelid. an. m. ij. irrorentur vino albo per triduum: fiat destillatio in alambico cum magno igne ad usum.

℞ milii comm. libr. j. salis furfur. macr. salu. sicc. an. lib. ʃ. semin. fœnic ℥. iv. fiant duo sacculi pro capite.

℞ emplast. de betonica ℥ ij. opop. ℥ j. castor. ʒ ij. picis naualis ℥ ʃ. pul. chamom. maior. ireos, an. ʒ i. ʃ. ceræ ℥ ij. cum oleo nard. fiat emplastr. sinapizetur ʒ j salis nitri pro capite.

Ouum recens ad duritiem coquetur detracto vitello, puluere è vitriolo albo, & sacchar o cando implebitur: ambabus partibus oui diuisi colligatis macerabitur in aqua rosar. & euphrasiæ per quatuor dies: expreßione facta fiet collyrium.

Huic Dominæ in metu cœcitatis hîc multa remedia præscribuntur. Item & alia quę sequuntur optima cognitu.

℞ semin. fœnugr. loti in aqua tepida ʒ i. semin. fœnic. ʒ ʃ. euphr. p. ʃ: fiat decoctio in aqua vbi ferbuerint leuiter: primam aquam abiicies: nouam addes: in secunda aqua dissolue sacchar. rosati cand. ℈ iv. mellis rosati ℈ ij: fiat colyrium, de quo guttas in oculum iaciat ægra.

℞ farin. fœnugr. & tuthiæ præpar. an. ℈ iv. aloës lotæ ℈ ij. fellis perdicis ʒ ʃ. amyli ℈ ʃ. cùm melle rosʃ. colato. Formentur trochisci, siccentur in vmbra, siccatis vtatur cum succo fœniculi depur. addita pauca aqua rosa. maiore vel minore pro ardore.

Eidem pariter Dominæ ad dentium fœtorem corrigendum hæc præscripta fuerunt.

℞ rad. mal. dr. ʃ. myrrhæ dr. ʃ. mastich. cornu cerui vst. an. ʒ j. oss. spong. & sæpiæ an. dr. ʃ. sang. drac. ℈ j. ireos flor. ʒ j ʃ. coralli vtriusq. an. dr. ʃ. cinamomi & santal. citrin. an ℈ ij. cum sacchar o. rosʃ. fiat puluis pro dentibus. ℞ puluer. prædict. ℥ i ʃ. excip. gumm. trag. extract. in aqua odorif. fiant parui troch. versentur ore sæpe manè præsertim.

Item ad dentes.

℞ rad. altheæ ℥ j. ciner. rorismar. ℥ j. ʃ. florum rosar. rubr. ʒ iij. agrim. m. ʃ. alum. ʒ ʃ. tartari ʒ ii. fiat decoct. ad lib. ʃ. pro ablutione dentiũ. ℞ corall. vtriusq́, rosar. rubr. an. ʒ ij. cinnam. xyl. an. dr. i. ʃ. mastich. ʒ ij. cum melle rosato: fiat opiata pro dentibus. Item:

℞ coral. vtriusque ℈ j. oßis sæpiæ ℈ i. sang. dracon. mastich. an. ʒ ʃ. pulu. rad. bistortæ & ireos floren. an. dr. ʃ. cinam. g̃. 8. ambr. grisʃ. & caryophyll. an. gr. 2. ligni aloes ℈ i. rasur. ebor. cornu cerui vsti, rosar. rubr. an. dr. ʃ. cum melle. fiat opiata. Item:

℞ corall. vtriusque, pumicis, santal. rubr. cryst. an. ʒ iij. cinnamo. caryophyll. an. ʒ j. cum melle rosato, & granis 6 mosch. fiat opiata. Aut *℞ marmor. alb. crystall. an. ʒ iij: pumicis, santal. rub. an. ℥ ſ. caryoph. ireos flor. an. ʒ ij, cum melle. Fiat opiata.*

CONSILIVM XXII.

De Asthmate.

CAROLVS d'Heruille ex aſthmate, difficilique anhelitu laborabat. Iuncta erat & deſtillatio in pulmones, quæ ſuffocationis periculum afferebat. Summam pulmonum infirmitatem Medici accuſabant, qui ſeſe facilè explicare non poſſent, nec alas ſuas expandere ad exigendam materiam quæ orthopnœam concitaret. At inito prudenter conſilio cum catarrho pugnatum eſt, inciſa materia quam conceperant pulmones: & quoniam in tabem inclinatio fiebat, analepticis quoque cautum prouiſumque eſt, ne marcor adaugeretur, tandemq; in diſcrimen coniiceretur. Huc autem referentur multa remedia, tum quæ ſiſtendo catarrho dicant operam, pulmonum alas explicant, tabem retardant, & hæmoptoica quoque ipſa. Vt cùm eorũ ſylua in promptu erit, facilè ſi quid ſeſe offerat eiuſmodi, occurratur. Magna enim copia eſt hominum è pulmonibus Lutetię laborantium: ſiue quòd, vt olim Romæ eiuſmodi affectus percrebruerint, ob aëris humidam temperiem, idem Lutetianis contingat. Magnam enim partem perflantur auſtrinis Pariſiẽſes. 2. Siue quòd Lutetiani partes thoracicas imbecillas habeant, catarrhiſque obnoxij ſint. Delicatæ ſunt vitæ, imbecilla habẽt viſcera. Siue quòd cùm poſt centum annos multi tabidi decubuerint, cúmque nullus quantam hoc perniciem afferat, cautè animaduerteret, hæreditario iure ad poſteros malum ſerpſerit. Nam quicumque ſtirpe tabida ſati ſunt, eos ferè omnes tabes attingit. Siue quòd cùm nullus Medicorum hactenus monuerit nos quanta ſit labes & contagio pulmonum affectorum, è quibus aura venenata effertur facilè eos quibuſcum verſantur inficiens ac contaminans, nemo ſibi prouiderit, & ita incautus venenatâ qualitate infectus fuerit. Ac futurum tandem eſt vt niſi vel in eam rem interdicendæ conſuetudinis lex ſanciatur, vel cane peius & angue tabe affectorum communis ſocietas fu-

giatur, malum hoc ita Lutetiæ accrescat, vt oppido pauci malignam eius vim effugiant. Cur enim elephanticorum, cur febricitantium consuetudo eos quibuscum vitæ communio est, contaminat, tabidorũ virulentia impunè in populo iactabitur? Halitus fœtor, spurcities, squalórq; corporis, character & viriditas decussa, marcor, consumptio corporis luculento etiã iniecto alimento, quid aliud præter tabificam qualitatẽ malignamque designat. Ophthalmia, qui affectus est externus, aëri expositus, vt vapor facilè euanescat, intuentium oculos inficit, vapor è pulmone vlcerato, tabidóque pulmones alios non inficiet? Vnde tanta corporis consumptio & macies, nisi quòd tabifica qualitas ad cor delata, & à corde continuato cursu per arterias ad omnes corporis partes deriuata, omnes in extimis facultates, debilitet, conspurcet, & contaminet? In phthoe enim vt & elephantiasi spectatur quædam totius substantiæ diaphthora, quæ nulla arte corrigi & emendari potest. At plerique visi sunt & à neotericis & à veteribus qui parentum alterutro tabido sati eodem anno nati interierint quo & parentes. Nec est quod Hippocrates *in Aphorismis*, iuuenibus hunc morbum accidere dicat, quòd à vehementi exercitio sæpe hęmatoptysis præcesserit, vt Galenus interpretatur: Etsi enim causa hęc procatarctica aliquid efficiat, tamen naturalis procliuitas maioris multò momenti est. Sed iam ad remedia descendamus. Ad marcorem in phthisi.

℞ amygdal. dulc. ℥ij. pinear. passul. mund. in aqua rosar. mund. & contu. añ. ℥ j. pulp. carnis capi vel coxar. ranarum vel cancrorum fluuiatiliũ, vel testudinum ℥ j ſ. medull. 4 sem. frig. maior. alth. & bombac. an. ʒ ij. anisi & cinam. an. ʒ ß. amyli parum, sacchar. qu. suff. fiat massa panis cum iusculo pulli: fiant placentæ. coquan. in clibano.

℞ pulner. pulm. vulpi præpar. ʒ j. pulu. diaireos & diatrag. frig. sacchari cand. an. ℈ j. coral. rub. rasur. vnicorn. an. g̃ 4. ambr. gris. gr. ij. marg. elect. ℈ j fiat puluis.

℞ har. vitellinum vnam, pullos tres, testudinem nemoralem vnam: coqu. in aqua cum lactuc. portul. agrimon. pineis, iuiub. sebest. semin. bombac. vngul. caball. passul. ℥ j. ℞ præd. decoct. ℔ 6. lymaces vineal. 60. reponantur in alambico cum carne capi iuuenis. Fiat destillatio in Balneo Mariæ: vtatur in pastu. & extra pastus cum sacchar. r. s.

Et cùm vrget tussis à catarrho destillante in pulmones, hæc conferunt.

℞ glycyrr. ʒ ſ. paſſul. ℥ j. iuiub. ſebeſt. an. num. 6. bulliant in iuſculo pulli. In colat. diſſol. mann. granat. ℥ ij. ſacchar. candi ʒ iij. fiat doſis.

Fiat litus ad totum thoracem ex oleis quæ ad eam rem inſtitui ordinarique ſolent.

℞ conſeru. roſ. violar. & bugloſſ. an. ℥ ſ. conſer. ſcabioſ. & vng. caball. an. ʒ iij. pulp. ſebeſt. & iuiub. an. ʒ ij. boli arm. præp. ℈ iiij. pulu. elect. diatrag. frig. ʒ ij. ſyrup. roſ. ſicc. & myrt. qu. ſuff. Fiat Opiata.

℞ roſar. rubr. maſtich. ſantal. citrin. an. ʒ iij. myrtill. ʒ ij. ſampſuci, flor. ſtœchad. an. p. ſ. beton. ſicc. ℥ ſ. Fiat puluis tenuiſſ. quo aſpergatur pars anterior capitis.

℞ diatrag. frigid. ℥ j. penid. ʒ ij. looth ſani ℥ ſ. iulep. roſ. qu. ſuff. fiat in modum Opiatæ.

℞ nigell. rom. ℥ ß. vernicis roſ. an. ʒ iij. ligni aloës ʒ ij. maſtich ʒ j. fiat ſuffitus pro capite.

℞ decoct. hordei mund. ad crepat. cocti ℔ ij. in quibus bull. iuiub. ſebeſth. dactyl. paſſul. an. ℥ j. glycyrr. ℥ ß. bulliant omnia ad conſumpt. tertiæ partis. adde folior. vngu. caball. & bipinell. an. p. j. In decocto diſſol. ſacchari albi ℥ vj. fiat ſyrupus eximius.

In catharro vehementiſſimo cum magna humorum copia frigidorum præſertim, valet quod ſequitur.

℞ chamæm. melil. ſcabioſ. bugloſ. hyſ. ſatur. an. m. j. vngu. caball. m. ij. rad. enul. campan. eryngij an. ℥ ij. ſemin. aniſi ʒ ij. rad. ireos ℥ ſ. fiat decoct. & excipiatur eius fumus.

℞ raſur. ligni ſanct. ℥ iij. ſarcap. ℥ i. ſ. ſtœchad. Arab. omnium capill. ſcabioſ. bipinell. borrag. hyſſ. agrim. an. m. ß. ſemin. aniſi, fœnic. an. ʒ ij. glycyrr. ℥ j. iuiub. ſebeſth. polyp. an. ℥ ij. epith. vnc. i. ß. Fiat decoct. ad ℔ dimid. In colatura diſſolu. theriac. veter. vnc. ſ. ſyrup. cap. ven. vnc. iiij. ſyrup. de ſtœchad. vnc. j. ß. colent. per manicam hippocr. cum cinnam. Capiat vncias tres ſingul. matut.

Cùm præ copia materiæ aſthmatici ægri quodammodo videntur, valet hoc quod ſequitur.

℞ rad. ſerpent. vnc. ij. paſſul. & glycyrr. an. vnc. j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. diſſolu. ſacchar. vnc. iiij. fiat in modum Iulepi. Item:

℞ cypp. calami arom. an. ʒ ii. cort. citrii, aſſæ odor. an. ʒ i. milii ſicc. furfur. mac. loti in vino & ſicc. an. ʒ iij. ſalis ʒ iij. roſ. rubr. ſantal. citr. an. ʒ ſ. Fiat puluis, cuius pars inſpergatur capiti hora ſomni.

℞ ſucci liquir. in aqua ſcabioſ. infuſi ʒ vi. puluer. elect. diatr. frig. ʒ ii. pulu. diair. ℈ iiij. ſacchari candi & penid. an. ℥ i. ſ. ſacchari albiſſ. ℥ iiij cum infuſ. gũm. tragac. in aqua roſar. fiat paſta: form. pil. ſub lingua.

℞ boli arm. ʒ ſ. elect. diatrag. puluer. glycyrr. cinnam. an. ℈ i. pul. elect. aromat. roſar. ℈ſ. ſacchari albiſſ. ℥ iv. cum infuſ. gummi tragac. in aqua roſar. & vngu. cabal. fiat paſta.

℞ puluer. ireos floren. gummi tragac. an. ʒ i. amyli, boli arm. an. ℈ j. rhei pulu. ℈ ii. raſuræ ebor. cornu cerui an. ℈ ſ. liquirit. roſæ ʒ i. ſ. ſaccha. in aqua vngulæ cabal. ſoluti quant. ſuff. Fiant tabell. ℈ j. teneat in ore ſæpe.

℞ mell. deſpum. ſacchari & butyri recent. an. ʒ vj. vtatur ex cochleari.

℞ medul. caulium rubror. cocti or. inter cineres vnc. duas, 4 ſemin. frigidor. maior. inciſor. vnc. j. ſacchari albiſſ. vnc. iij. fiat conſerua.

℞ diatrag frigid. vnc. ſ. diaireos vnc. ſ. ſemin. bombac. melon. an. dr. ij. pulpæ paſſul. mundat. ʒ ij ſ cum partibus æquis ſyrupi violar. & capill. fiat looch.

Et cùm perenniter illabitur catarrhus à materia effera, qui tabem tandem afferat, ille qui ſequitur ſyrupus miraculosè dicitur prodeſſe.

℞ flor. & germin. r. ſalicis, folior. vrticæ mortuæ an. m. iv. ſummit. viminis rubri, folior. burſæ paſtor. an. m. ij. fiat decoctio in ℔. iij. aquæ roſar. vngul. cabal. & burſæ paſtor. cum ſaccar. lib. j. ſ. ad medietat. ſumat ℥ j. ß. cum aqua deſtillat. viminis rubri.

℞ vngul. caball. bugloſſ ſcabioſ. an. m. i. ſ. iuiub. ſebeſt. num. 4. fol. ſenæ ℥ i. fiat decoctio ad lib. ſ. In colatura infunde agar. ℥ ſ. ſacchari candi lib. ſ. Fiat ſyrupus, capiat bis in hebdomad.

℞ ſyrupi roſar. ſiccar. iuiub. & de papau. an. ℥ ij. pilul. de cynogloſſ ℈ j miſceantur in mortar. capiat æger ſine aqua duo cochlearia ſerò, addità ʒ i. ß. puluer. ſaccha. roſ aut candi.

Suffumigium pro capitis ornamentis in deſtillat. Sed hoc mihi valdè non probatur. Vſurpatum tamen à nobili viro.

℞ coriandri præpar. ʒ vj. gummi hederæ, ſandarac. maſtich. olibani, & roſar. an. ʒ j. ſ. trochiſcor. de caphura ʒ ſ. ſemin. papauer. albi ʒ i. ſ. contundantur omnia craßiuſculè. Ex his manè & veſperi in lecti introitu ſuffiantur capitis ornamenta.

℞ agar. trochiſc. ʒ j. olibani ʒ ij. fiant pilulæ 6. capiat vnam dormiturus.

℞ ſcabioſæ, bipin. vngul. cabal. an. m. i. ficus pingues num. 8. paſſul. iuiubar. ſebeſt. prunor. damaſc. an. ℥ j. ſemin. melon. cucumer. ar. ʒ ij. fiat decoct. ad quartar. iij. in quibus diſſolu. oxymel. ſimpl. & ſacchar. roſ. an. ℥ vi. fiat in modum ſyrupi.

℞ materialia prædicta, coquantur cum gallo vetere, in decoct. ℥ v.

dissolu. mannæ grana. unc. ij. ſ. fiat potus.

℞ radic. altheæ in taleolas sect. ℥ i. summit. maluæ, bismal. buglos. borrag. an. m. i. plantag. p. ij. iuiub. sebest. dactyl. pruna damasc. an. nu. 20. semin. bombac. melon. cucurb. an. ℥ ſ. glycyrrh. ℥ ij. conseru. vngu. cabal. ℥ j. vng. caball. m. ij. hyssopi sub finem positi p. ſ. florum nenuphar. & violar. an. p. i. agrimon. bipin. an. m. i. Fiat decoct. ad lib. i. in aqua vngulæ cabal. & rosar. In colat. dissolue sacchar. candi, & rosa. an. lib. ß. syrupi de vngul. cabal. ℥ ij. penid. ʒ i. fiat syrupus perfectè coctus.

Et quoniam sanguis ore reiicitur, sæpe formidabile symptoma proximè phthoen minitans, quammaximè anniti debemus vt hoc arceamus.

Syrupus ex stercore asinino in omni reiectione sanguinis confert plurimùm. Lauatur primùm in aqua rosac. in eadem incoquitur cum sacchar o rosato, & fit syrupus.

♃ conseru. rosar. veter. buglos. borrag. an. vnc. i, puluer. semin. plantag. ℈ i. boli armen. terræ sigil. an. ℈ ij. lapid. hæmat. scr. i. cum syrupo capill. ven. fiat opiata.

♃ Iulep. ros. vnc. i. vtatur cum aqua ros. & plantag.

♃ succor. portulac. plantag. vrticæ mort. granat. lactuc. an. ℥ ij. sacch. ros. quart. tria. fiat Iulep in quo madeat nodulus ℈ ij lapid. hæmatit. sicut, alkoor puluer.

♃ syrup. myrtil. & papau & rosar. siccar. an. ℥ j. capiat dormiturus.

♃ mumiæ puluer. ℈ ij: terræ sigill. scr. ß. aquæ plantag. rosar. centinod. an. vnc. j. detur.

♃ succi vngul. cabal. plantag. an. vnc. iiij. succi berber. & macerat. rosar. siccar. an. vnc. ij. cum saccharo ros. fiat Iulep.

♃ mumiæ ʒ j: terræ sigill. & boli armen. an. ʒ ſ. aquæ myrtil. & ros. an. ℥ iij. decoct. rosar. & cortic. citrii lib. ſ. fiat iulep. in 4 doses.

♃ boli armen. terræ sigill. mumiæ an. ℈ iiij: semin. papau. albi & melon. an. ℥ ſ. glycyrr. ʒ ij. sacch. candi ℥ ſ. Excipiantur omnia in gummi tragac. extracto in aqua rosar. fiant formulæ quas in ore teneat.

♃ maioran. flor. chamæm. meliloti an. p. ß. fiat decoct. pro vapore nasi.

♃ meliss. buglos. scolop. plantag. beton. vngul. cabal. folior. cardui. portul. an. p. j. passul. ʒ ij: folior. senæ ℥ ſ. F. decoct. in fande ihet ʒ ij. dissolue syrupi violar. ℥ j.

♃ semin. papau. albi ʒ j. puluer. diatragag. frigidi ʒ ij. amyli ℈ j. semin. melon. lactuc. an. ʒ ſ. glycyrr. ʒ ß. sacch. ros. ℥ ß. cum mucagin. semin. psyll. in aqua lactu. extract. Fiant formulæ quæ ore versentur.

Cùm à capite catarrhi origo est labentis in pulmones, vt &

capiti & thoraci consulatur, valet hic syrupus.

℞ radic. lapathi acuti, serpent. bismaluæ. ireos florent. an. ℥ ß. cichor. tot. agrimon. adiant. vngulæ caball. hyssopi an. m. i. semin. bombac. mal. melon. cucumer. fœnic. an. ʒ ij: passul. glycyrr. an. ℥ i. ß. ficus, iniub. an. numero x. violar. p. ij. Fiat decoct. in qua infund. agarici trochisc. ʒ v. cinnamom. & santal. citrin. ʒ iij. bulliant manè. in colat. dissol. cass. ℥ viij. sacch. quod suff. Fiat opiata, capiat vnc. vnam cum sacch.

℞. pulu. rosar. cornu cerui, santal. alb & rub. an. ℈ ij. spod. gummi Arab. mastich. an. ʒ ß. coral. ℈ j. succi glycyrr. ℈ ß. semin. papau. & melon. an. ʒ ß. cum saccharo in aqua ros. solu. fiant tabell. pondere ʒ ij.

℞ diarrhod. abba. diatrag. frig. an. ʒ j. coral. ℈ j. cum sacch. dissol. in aqua rosar. fiant tabellæ pondere ʒ j. ß.

℞ rhei ʒ ß: mastich. gr. 2. cum aqua agrimoniæ. fiant pilulæ tres, capiat mane.

℞ succor. plantag. portul. centaur. an. ℥ iij: succi granat. ℥ iiij: aquæ rosar. macerata cum lapide hæmat. super marmore ℥ iij. sacchari ros. qu. satis. fiat syrupus posito nodulo boli armen. inter coquendum. Capiat cochlearia duo cum express. ʒ. vnius rhei bis in mense.

℞ aquar. plantag. & rosar. an. ℥ ij: aquæ macerat. rosar. siccar. ℥ ij. cum sacch. ros. fiat iulep.

℞ rasuræ ebor. cornu cerui, margar. elect. an. scrup. j: coral. rubr. lapid. hæmat. boli armen. terræ sigil. an. ʒ ß. glycyrr. ʒ v: cum sacchar. ros. in aqua arnoglos. soluto. fiant tabellæ pondere ʒ ij.

Optimum est remedium opiata facta ex pulpa passular. damasc. ex pulpa iniubar. & sebest. cum sacch. qu. suff.

℞ succi depur. per residentiam. plantag. portul. granat. cydonior. beton. agni cast. an. ℥ ij. sacch. ros. qu. s. fiat syrup.

℞ spodii, rosar. rubr. boli armen. terræ sigil. hæmat. an. ʒ ß. coral. rubr. carab. margar. an. ʒ i. ß. gummi tragac. dr. ij: semin. papau. albi, portulacæ, mal. rosar. rub. arnogloss. cornu cerui vsti an. dr. ij. acaciæ, succi barbæ hirci, succi glycyrr. an. dr. ij. amyli torref. drag. ij. terantur, misceantur cum saccharo, fiat puluis.

Tabidos alui fluor prehendit sæpe, vnde mors consequitur. Eò hæc conferunt.

℞ cerati santal. ℥ ii. cerati stomach. cydonior. an. ℥ ß. mastich. ℥ j: olei myrtil. qu. suff. fiat emplast. pro stomacho.

℞ olei de absynth. & cydonior. an. ℥ ij: spicæ nar. ʒ ij: santal. citrin. coral. rubr. spod. rosar. an. drag. j. ceræ q. s. Fiat liniment. pro hepate.

℞ cons. rosar. nenuph. an. ℥ i. coral. rub. cornu cerui, boli armen. ter.

ræ sigil. an. dr. ſ. ſacch. roſ. ℥ iiij. Fiat conditum.

℞ *ſucci pomor. de curtip. plantag. endiu. an. vnc. iij. ſucci granat. & cydon. an. vnc. i. ß. ſacchari & ſyrupi roſar. an. qu. ſuff. fiat ſyrupus.*

℞ *pulu. elect. diarrhod. abbat. & triaſant. an. dr. ß. diamarg. frigid. ℈ ij: cornu cerui vſti, & ebor. an. ℈ j: ſacchar. diſſol. in aqua roſar. Fiant tabellæ.*

℞ *conſeru. roſar. ſymphy. an. ℥ j. cortic. citrij cond. myrobal. citrin. cond. an. ℥ ß. trochiſcor. de terra ſigill. & de ſpod. an. dr. ß. trochiſc. de coral ſcr. j: pulu. elect. lætitiæ grana xv. cum ſyrup. myrtino. Fiat ſyrup.*

Ad ſuperiora quoque pertinent hæc quæ in deſtillatione præſcribi poſſunt.

℞ *conſeru. violar. anthos, carnis myrobol. embl. cond. an. dr. ij: pulp. paſſul. & ſebeſt. an. ℨ ſ: olibani pulu. maſtich. an. ſcr. j. cum ſyrupo de ſtœcha. Excipiantur omnia: capiat drach. j. horâ ſomni.*

℞ *conſeru. ſymphy. roſar. an. ℥ j. carnis myrobol. embl. vnc. ß. cum ſyrupo myrti. Fiat opiata, capiat mane cum ſyrupo ſequ.*

℞ *ſigill. Salom. herbæ iudaicæ an. p. ij: plantag. cum rad. m. i. conſolidæ vtriuſque an. m. ß: bipin. m. j. ß: ſemin. plantag. ℨ ij. Fiat decoct. ad lib. j. In colatura diſſol. ſacch. roſ. ℥ vi. capiat ℥ i. ſ. pro doſi.*

℞ *rad. ireos florent. enulæ campanæ, glycyrr. raſ. an. ℥ ß. paſſul. mund. dr. 6. ficus pingues num. tres, iuiub. ſebeſt. alkeken. an. num. 6. bulliant in æquis partibus vini albi & aquæ. Fiat decoct. ad vſum ſequentem.*

℞ *gummi tragag. ℨij ſ. pul. glycyr. ℨiij. pul. elect. diaireos ſimpl. & diatrag. frig. an. ℥ ſ. ſacch. candi & penid. an. ℥ i ß. amyli. ℨij. cum ſacc. al. ℥ vj. diſſol. in decocto ſuperiore. fiant cylindri.*

℞ *rad. vngulæ cabal. ℥ ij. glycyr. ℥ j. carn. dactylo. viij. iuiub. ſebeſ. an. ℥ j. adian. folior. vngu. cabal. an. m̄ j. paſſul. damaſ. nucleor. pini. an. ℥ i. ſ. ſemin. mal. bomba. an. ℨ iij. fiat decoct. addendo ſub finem puluer. pulmon. vulp. ℨ ij in colat. ad quart. iij. diſſol. oxymel. ſimpl. ſyrup. violar. an. ℨ ij. ſacch. can. ℥ vj. fiat ſyrup. vtatur mane longe à paſtu.*

℞ *carnem duarum teſtud. præpar. rad. ſerpent. maior. glycyr. vngulæ cabal. an. ℥ ij. ſcabio. adianti, capil. vener. ſcario. hyſſo. an. m. j. iuiub. ſebeſ. numero 12. paſſul. ℥ ij. ſemin. melo. cucurb. dactyl. enucleat. nucleor. pini, & piſtaciar. an. ℥ j. fiat decoctio in aqua ſcabio. vngulæ cabal. ſcabio & endiu. in colat. ad lib. j. diſſol. mel. al. & ſacch. an. quart. iii. clarificatio fiat puluere ſequenti.*

℞ *pulu. diaireos, diarrhod. abb. an. ℨ i. puluer. pulmo vulp. præp. ℈ iiij. pul. ireos flor. ℨ ß. cinnamo. ℨ i. ponantur omnia in nodulo.*

ANNOTATIO.

ANNOTATIO.

1* *Maximè verò contingit magnam partem pulmonum in his regionibus vitiatam apparere, quòd etiam à pueritia magna in thorace aceruetur phlegmatis copia. Videmus enim omnes ferè nostros pueros tussiculosos esse, raucos, & πνευματίας, cùm tamen nil extussiant. Sic colligitur pituita, quæ non recta ampliùs à natura pulmones corrumpit.*

2* *Tussis oritur vel stimulatâ naturâ à materia influente è capite: vel eadem stimulatâ à materia contenta in pulmone. Cùm tussis continenter affligit, argumentum est descensus humoris è capite, licèt interuallis longis, credibiliùs à materia in pulmone contenta oriri. Si à capite manat, roborandum caput, & impediendus catarrhus: si in pulmone contenta, bechicis vtendum. In catarrhis, sed ferinis, præsertim illud fieri potest: non est alienum sæpè ac sæpè cibum ingerere; hinc enim catarrhi impetus debilitatur: nisi fortè ex esculentis aut potulentis aliquid alienâ qualitate tussim prouocet.*

*3 *Salix maximas vires habet. Desiccat impensè, & sine morsu. Mirum est, cùm hæc arbor adeò sit familiaris nobis, eius vires tamen negligi, quas Dioscorides tanti facit lib. 1 suorum Simplicium.*

*4 *Quarto locor. affector. Galenus abunde explicat quomodo distinguere possimus an sanguis à ventriculo, an à pulmone, an ab ore reiiciatur. Inter cætera commemoratione digna, scribit quosdam hæmorrhagiâ tentatos, & excreuisse sanguinem per vomitum ob ductam per os & per nares forte fortunâ hirudinem exiguam admodum quæ tempore accreuerit. Quod notandum est.*

CONSILIVM XXIII.

De Febre Tertiana.

DOMVS Lotharingæ custos circa mensem Augustum in febrem incidit. Vt corpus biliosum erat, constitutio temporis calida sicca, ita adorta febris est tertiana. sed ea non multò post tempore mutationem recepit, & quæ priùs stata ratáque esset, ea erratica effecta est in quartanam proximè degeneratura. Reddito aëre caliginoso, inæquali, frigidóque corpus melancholicum effectum est per adustionem humoris biliosi

dominatum humoris indicarunt & actiones animales expeditæ, citæ, celeres, motus animi, excrementa quoque ipsa, & caloris species. Tandem quartanarius decubuit, ingens admodum sitis, procliuitas ad iram, vigiliæ perpetuæ. Nec dum tamen perseuerant circuitiones periodique quartanæ. Exactis enim sex aut septem circuitionibus satis constantibus, interiectæ sunt aliæ accessiones modò cum sensu frigoris, modò sine sensu, ita tamen vt die quoque quarto primæ febris ratio aliqua retineretur. Dubitabatur num triplex, an duplex quartana: an hemitritæus. Non hemitritæus erat quòd continuus non esset, nec affecti ventriculi argumenta sese proderent. Non duplex tertiana, quod maius multò esset interuallum inter repetitiones quàm in duplice tertiana esse soleret. Ergo eæ accessiones ita incertæ aut significabant causam nondum satis firmã in lactibus & viscere vtroque, aut translata materia à suis sedibus breuì finitum iri morbum. Scribit Galenus vsu intempestiuo theriaces & rerum similium, præsertim nondum cocta materia effici vt ex simplice quartana duplex triplèxque fiat. Incidit enim materiam nondum præparatam, & in diuersas partes pellit. Ita nimirum humor in illo corpore redundans tenuis, acer, à bilioso adusto procreatus, seipse potuit mouere, ciere, & impellere. Vt quod theriaca tanquam externum efficere posset, idem humor tanquam à sese habens motus principium præstaret. 2. Sed hæc fortassè argutiora. Non adhibuimus maiorem operam vt morbus destrueretur, quia corpus vt nimis siccum ferendo non esset. Immò nostra remedia irrita videntur fuisse, nisi ex eo irrita non fuisse videri debent, quòd nobis autoribus, cùm alioqui morbus esset periculosus, & homini necando satis, vim mortis tamen euaserit, morbo nimirum deluso & temperato. Contrà in hac quartana gerere se oportuit quàm in aliis. In his enim vsui sunt aperientia, vehementer & impensè calfacientia, piperata, salsáque: Sed hîc ad humectantia planè descendendum fuit, tum vt ingenti siti quæ præcipui symptomatis rationem habebat, consuleretur, tum vt humorem biliosum adustum temperaremus, & quodammodo occasionem contrahendæ putredinis preriperemus. Quærebatur num iteratò mittendus sanguis, an medicamentis pugnandum. Neutrũ accommodatũ visum est. In morbis acutis, & principiis morborum longorum valida quidem remedia vsuueniunt,

quod & natura adhuc viget, & quia humor cedit trahenti medicaméto. Hic morbus progressus est, & nescitur quorsum euadar: Ergo naturæ medicatrici cómittend⁹ est. Natura enim maximè medica in longis apparet coquendo, secernendo, abscessum moliendo, virtus non stat: ergo & venæ sectionem & purgationem dehortatur. Mineræ virtutum in partibus solidis. hę siccæ sunt diuturnitate morbi, vasorũ ora conniuent, concidũt, & collabuntur: siccitas illa & collapsus impedit actionem medicaméti: & potius colliquatio afferretur partib⁹ solidis. Prętereà si paulò validiùs medicamentũ daretur, metus esset ne in dolores colicis similes ęger incideret quod in plęrisq; obseruatũ est quibus humor exagitatus est. Item & obseruatum mulierem quartana laborantem, cùm iam 16. dies quieuisset assumpto etiã medicamentulo, in morbũ elapsam esse: Omnis enim materia agitata emotáque seipsa quiescente deterior esse solet, quod diligenter animaduertendum fuit. Vrinæ flammeæ sunt admodum, sitis magna: non propterea tamen hęc sectionem venæ arguunt. Nam oportet in iis febribus fuliginosum excrementũ m efferri à præcordiis ad cor, quò fit vt facillimè ventriculum attingat, & à ventriculo tunicam linguæ aluóque ipsi communẽ. Et cùm sedabitur illa, incipietque corpus bene nutriri humidis alimentis naturæ resurgentis, & recreantis sese erit argumentum. De prognost. Metus esset ne in marasmum coniiceretur, nisi probâ victus ratione prouideatur: id quod febres erraticæ efficiunt sæpè, tum quòd focus multiplex, & natura sæpè ac sæpè affligatur. Spes enim conualiturum, quòd hypochondria non meteora, nec pro ratione febris inæqualia. At in omnibus morbis hypochondria rectè valere optimum. Alui fluor conferret si non cum excrementis rapiatur chylosa substantia è ventriculo. Nec hodie verum constat esse quod scribit Hippocrates, quartanas securissimas: cùm his temporibus aut illis succedat hydrops, aut scirrhus lienis. Tamen cùm affecta non sint viscera insigniter satis tuta potest esse quartana. Nunc autem obseruatur in eiusmodi febribus quartanis cancrosam in corpore lienis concipi dispositionem, quæ quo magis medicamentis irritetur, magis ægrescat medendo, quod & in externis affectibus cernere est. Tota ratio curationis ad duo reuocabitur, ad curam ventriculi vicinarumque partium: item ad diætam. Diæta hæc erit: Vtatur iusculis sæpe, immò etiam sub finem ac-

cessionis, minutalibus vitulinis, panata, hordeatis, vino diluto tamen. Est enim sitis ingens, & vrinarum venosique generis ardor dissuadet vsum vini, tum morbi longitudo suadet; aqua enim non transiret vasa longo morbi tractu collapsa & conniuentia, nisi veheretur. Ventriculo studendum quòd fatiscat morbi longitudine, & quòd eadem de causa congerat multa excrementa, vnde morborum aliud semen. Liniatur ventriculus oleis quæ vim habebunt eius corroborandi, & astringendi. Foueatur iis quæ eundem excitabunt & confirmabunt. Dantur tabellæ ex aromatico rosato descriptione Gabrielis, & Triasantalo. Atque ea ratione futurum est, vt vincente, triumphantéque naturâ, quę nunc inferior veluti latet, morbus debilitetur, & tempore destruatur.

ANNOTATIO.

** Hic æger grauissimè habebat, & dolores grauissimos perferebat. Sudabat sæpè, & tamen nihilum sudores proficiebant. Ac reuerà nos obseruauimus in Quartanis sudores non proficere solere. Nam cùm materia sit crassa, frigida, lenta, non est credibile eam ita attenuari posse, vt in sudores resoluatur. Sed cùm calor naturalis & calor febrilis nihil non agere posit, adoritur aliam tenuem materiam alendo corpori satis accommodatam: vt mirum non sit si non proficiant tales sudores, cùm maxima ex parte non sint ipsius materiæ morbificæ. Prosunt quidem sudores apparentibus coctionis signis, quòd materia naturæ cedat, sed donec aliquid tale apparuerit, non est quicquam opis expectandum. Vnde non est cur solliciti simus de citandis sudoribus in Quartanis. Nam si sudores nondum apparentibus signis coctionis, procurari non posint sine obstructionis maioris metu, quod ars non audet facere id si natura parum prouideat, præstiterit, minùs saluti corporis consuluerit. Quod hîc diximus de crebris sudoribus qui in Quartanam incidunt, quæstione dignum vnde oriantur. Nam non credibile est materiam tam crassam ita in halitus abire, id quod præsertim in corpore squalido & sicco, in quo tamen tot sudores apparent. Et hîc annotari oportet anno Domini 1573 plurimis Quartanarius corpus totum sudoribus diffluxisse corpore planè emaciato, squalido & arido. Et ij sudores nil proficiebant. Horum duplex causa esse videbatur, infirmitas naturæ priore morbo ita fatigatæ: item ariditas hepatis & viscerum. Nam cùm calor febrilis diu durans partes resiccet, fit vt quod alimentum allicit, ad partes facilè non posit agglutinari, præsertim cùm liquidius est. Tales*

autem febricitantes solis iusculis liquidis vtebantur; nec mirum si nequeunte hepate ob siccitatem multum consumere, reliquum per sudores exeat. Hanc quæstionem alio loco fusiùs fortè explicabimus.

**2. Tametsi in morbis, & præsertim in febribus: in hypochondriis, nec inæqualitas, nec tumor appareat, propterea securos esse non oportet de morbo, vt in hoc ægro apparuit: Etenim vitium sæpè in ipsis visceribus hæret quod tactu nec visu percipitur. Itaque falli non oportet: Et id primus obseruauit Gal. cap. 7. lib. 5. Locorum affectorum; vbi declarat sæpè colorē æruginosum, aut auriginosum potiùs in superficie corporis apparere nulla existente obstructione, aut inflammatione, aut scirrho in hepate: vt & alteratio sit temperamenti non alienatio, nec sit morbus vllus in conformatione: ideò cùm tales colores adsunt, non statim ad admota foris deueniendum, vt malè quidam factitant.*

Iste vir, de cuius morbo hîc disseritur, circa mensis Nouembris decimum sextum diem lunâ inclinante interiit. Et antequam interiisset intumebant pedes, omniumque partium corporis dolor obortus fuerat. Quarto antequam interiisset die, de repente suppressa est vrina, & venter intumuit, ac si natura aliquid vellet moliri ad solutionem morbi: præscripto diuretico excreuit vrinæ plus minus pintas tres. Visus est alleuari. Repetente accessione noua cum horrore interiit.

CONSILIVM XXIV.

De Hydrope.

MERCATORIS vxor, de qua antè, nec purgationibus, nec venæ sectione, febris & tumoris quo detinebatur, curationem recipiebat: Immò morbus tantò contumacior resistebat, quantò maiore operâ ac curâ Medici conarentur vt morbum profligarent. Sed à Medicis aberrari videbatur. Nam illi rerum humidarum vsum suadebant, vsum quoque vini: hi neglectâ febre ab humidis rebus ægram auocabant, vt & cruditatem humoris in præcordiis contentam corrigerent, & tumorem omnium partium extimarum & abdominis minuerent. Item vino interdicebant illi: hi eam ad eius vsum hortabantur. Nec abs re dubitatum est vtri potiùs esset consulendum. Nam & á febre metuendum est, quę dum humores corrumpit, maiorem *Vide ante consilium 17.*

ſemper tumoris occaſionem affert, & tumor iſte curationem poſtulabat, ne ſi incremento non prohiberetur, tandem hypoſarcidion immedicabilem adduceret. Ac reuerà tumor ille morbi rationem habebat, à febre quidem primò originem ducens, ſed qui priùs ſymptomatis nomine donari deberet, morbi rationem habere debebat, quod & cruditatem eius cauſam corpus contineret, & actionem læderet. Dum contrariis ſententiis pugnaretur, de ægræ ſalute ambiguum admodum ibat, needum conſtabat quo loco ſtandum, quidve conſilij ea in re caperetur. Coacto Medicorum concilio res diligentiùs penſitata eſt, quod ægræ mulieris ſanitas admodum lubrica foret. Viſum eſt omnibus febri & tumori conſulendum; ita tamen vt potiùs febris, quàm tumor, eiuſque cauſa negligeretur. Humorum congeries & cruditas viſa eſt totius morbi cauſa: & febris ipſius, & tumoris. In iis humoribus ſepultus calor viſus eſt ſeſe recreare nequiens; vt niſi prouideretur breuì, leucophlegmatias verus ſequeretur, à quo vix euaderet. Vrinę ardebant: ſed id nihilominus febris habendam rationem indicabat, quod & leucophlegmaticis eſſet familiare, in quibus ſectio venę metuēda, licèt febris eam expoſcere videretur. Quin & eam venæ ſectione curationem aggredi, ægram iugulare aſſerebant: & erratum ab iis qui iam quartò venam ſecuiſſent, falsò inducti ſanguinis detracti prauitate. At talis in leucophlegmaticis ſanguis redundare conſueſcit. At tantum abeſt vt quartò iterata venæ ſectio iuuerit, vt iacturam caloris naturalis attulerit, cùm incūbendum eſſet in coctionem tam contumacis materiæ morbum longum efficientis. In tanta enim cacochymia incidebat occaſio nulla ſecandæ venæ. Quod attinet ad veram curandi methodum, hęc in medium adducta ſunt quæ in nullis morbis vſuuenire debent, & quæ Galenus 12 Method. propoſitâ febre cum ſyncope & cruditate coniuncta pertractauit. Nam eò loci nec purgationi, nec venæ ſectioni quicquam concedi debere explicauit, quòd & vires in ea humorum corruptela, & veluti hypoſarcidio habituſque tumore elangueſcant, & cruditatis ipſa ratio omnem occaſionem purgandi præripiat. Immò in eiuſmodi affectu ſolâ frictione corpus exercet paulùm admodum maioribus artis medicæ remediis attribuens. Ad ſummum reuocari debet eius morbi curatio ad duos canones quos Hippocratis Interpres pro hypotheſi propoſuit. Nam in prima Aphor.

ſectione, febrem hydropi humido iunctam conſtituit, vt vtri tribuendum ſit in iis & ſimiliter complicatis affectibus, doceatur: æquè ſtudendum vtrique tandem concludit, ita tamen vt eius quod magis vrget potior ratio habeatur. 2* Poſterior hypotheſis eſt de febre quotidiana: in ea habenda eſt ratio febris, & materię: hęc ſiccantia & calfacientia poſtulat: illa contraria. Galenus ita in eo ſe geri negotio, vt neglectâ ad tempus febre materiei pręparationi incumbat. Quod diligenter annotari debet. Contra nitebantur, qui dicebant, ideò ſectionẽ venæ commodam videri, quòd ex lochiis & menſibus nonnihil ſupereſſet. 3* Tandem dictum eſt menſium recentem ſuppreſſionem ſectionem quidem venę hortari: ſed cùm morbus etiam ab ea ſuppreſſione natus iam affectus eſt. Imbecilla ea eſt quæ à ſuppreſſione iſta ſumitur indicatio: nam contaminata eſt ſanguinis molisque corporis œconomia, ſuccreuítque cacochymia quæ ex ſe catharſin indicabit. 4* Nec febris ipſa per ſeſectionem indicat. Nec enim omnis febris ſectione venę tollitur, præſertim quæ à cruditate orta eſt, & cum caloris inopia coniuncta eſt. Placuit eis vt vino etiam generoſo vteretur ad excitandum calorem naturalem, vires recreandas, cruditatem coquendam, vt idonea reddatur ad excretionem, & tumorem minuendum. Vinum abſinthites probatum. Sequens apozema inſtitutum.

℞ rad. enul. camp. ſiccæ ℥ i ſ. rad. apij, petroſel. aſpar. fænic. an. ℥ j. omnium capill. agrimon. an. m. j. beton. ſcolop. chamæd. chamæpyt. an. m j. florum cordial. abſyn. rom. an. p. j. glycyr. polypod. paſſul. an. ℥ j. ſtæch. florum anthos an. p. j. ſolior. ſenæ vnc. iij. agar. ſub finem decoct. poſiti vnc. ij. fiat decoct. ad lib. j. addendo turbith. vnc. ſ. In colat. diſſol. ſaccha. q. ſ. fiat ſyrup. quo ſemel in hebdom. vtatur.

℞ melilo. ſaluiæ, hyſſo. agrimo. an. m j. cypperi, cala. arom. ſchœn. an. vnc. ſ. flor. cordial. p. j. fiat ſacculus, bulliat in vino pro fotu.

ANNOTATIO.

Mulier hæc circa ſolſtitium autumale interiit cum præceßiſſet alui fluor ſymptomaticus à quo nil eſt alleuata. Nec vlla fuit ſalutis ſpes quod omnium pene malè affectarum partium internarum magna argumenta apparerent. Ita enim Hippocrat. ſub finem 4 de morbis, vbi in hydrope aluus valde fluit, citiſsime moritur audiens & loquens.

Hyposarcidios, quia aliis affectionibus successit, funestus fuit, non per se, sed ex euentu. Verum enim id est quod scriptum ab Hippocrate libro περὶ παθῶν, morbum omnem alteri succedentem, funestum esse ferè. Huc pertinet quod scriptum ab Hippocrate sub finem lib. 3. de morbis. Omnis hydrops difficilis curatu, præsertim si corpore attenuato veniat, & vbi aluus fluit, moritur citò.

Mirum est quod cùm totum corpus ædematosum esset, & μυξῶδες, muccosum dicere possis, tamen intus ardor erat, & nonnisi admodum solicitata aluus reddebat. De hoc morbo videtur ad vnguem pronuntiasse Hippocrates in Coacis. Nam verè exprimitur morbus & symptomata: Quibus ex ægritudine aliqua res ad aquam intercutem deuenit, his alui sicca spiratodea reddunt cum eliquatione muccosa: vrina non bona: distentiones præcordiorum, dolores, tumores in ventre & in aqualiculo: & iuxta spinales musculos: febres, sitis, tussis sicca, spirandi difficultas, crurum grauitas, abstinentia & horror cibi, paucis iniectis replentur.

Libro περὶ παθῶν, notandum quod scribit Hippocrates, hydropem succedere morbis longis, cùm ægri purgati non sunt. Ratio hæc est, quia carnes corrumpuntur & liquantur, hoc, quod dicitur, communi sensu & experientia perspicitur.

2 Hæc ratio videtur probabilis ad dissuadendam venæ sectionem, cùm suppreßio inueterata est, ab ea non desumitur secandæ venæ indicatio: sed cùm recens. Tamen Galenus comment. in artic. 28. sect. 3. lib. 6 Epidemior. narrat se optimo consilio liberalißimâ manu sanguinem detraxisse in muliere extenuatißima, cui iam octo menses menstrua purgatio substiterat.

3* *Mirum est quod hîc propter cruditatem Medici vino interdici nolunt: tamen vinum febris planè dehortatur. Incredibile enim dictu quantopere vinum febrem augeat. Nam dum valemus, ac calor naturalis intra suos limites consistit, magna etiam generosi vini copia, nihilo penè auctiorem calorem reddit. Sed dum è gradu discessit, & iam febricula corpus occupauit, etiam tenue vinum propinatum statim symptomata excitat, quòd qualitas caloris præter naturam facilè adiecto stimulo appareat.*

CONSILIVM XXV.

De febre cum grauibus symptomatis singultu & tussi, pro Domino de Bures.

DVO sunt quæ inter accidentia symptomatáque in febres quæ hac tempestate grassantur incidentia numerantur, quibus plurimùm ægri torquebantur, singultus ac tussis. Nec ita quidem molesta esse cœperunt, vel quòd totum febris tempus occuparent, vel quòd breuissimo tempore diuexarent. Vidimus enim ineunte statim accessione ita suffocationis periculum oboriri, & tussis molestias, ac si nulla vitæ spes relinqueretur; desinente accessione placidè ac sedatè habebant. Singultus autem in nonnullis ita molestus fuit, qui febre nocturnâ, mox diurna cùm destillatione in pulmones laborarent, vt omnia præter singultum moderatè ferrent. Sed ecquid causæ fuit tum singultus illius, tum tussis in accessionis tempora incidentis. Ac tussim quidem eo tum sęquire tempore, quo paroxysmus repeteret ex eo coniicimus, quòd febris à catarrho maximè esset. Et quæ materia subtilis, acrisque, quæ rigorem sensionemque frigoris afferre solet, quiescebat aliquò loci conclusa, dum ruptis veluti repagulis desęuit decurritque in extima corporis, feriendo superiores membranas pulmones vel vestientes, vel illis proximas, tristis ille sensus tussim afferebat. Prętereà in catarrhosis febribus quid impedit moueri quoque materiam in pulmonibus & capite ipso, quæ dum cietur, suscitatur, impelliturque, hoc molestiarum afferre solet? Accedebat & nocturni temporis occasio qua pituitæ salsæ serosæque impulsiones & molestiæ sese produnt. Quemadmodum enim vniuersalium temporum aliqua est obseruatio in motu humórum, ita & particularium. | Sic continuo ascarides moueri Autumno scripsit Hippocrates: sic in vespertinum tempus earum ascaridon motus incidit. Quod & defluxionum incursionibus verum esse mulierculis compertum est.

Sed is singultus difficultatem maiorē afferebat. Nam duodecim aux sexdecim ferè noctes affligebat. At leuiusculis remediis superatus, relabitur, recurritque cum molestissimo vlcerationis sensu circa orificium ventriculi. Quod vt clariùs cognoscatur, licebit huc Hippocratem adducere, qui cùm in omni

parte Medicæ contemplationis accuratus esset, ita nil reliquit quod animaduersione dignum foret. 1. Multos legimus, qui de singultu, eiusque causis disputarent, nullos præter Hippocratem, qui de singultiente febre conscriberent. Ergo omissis rebus variis, quę ad singultus causas explicandas facere possent, quæque aliò loci quàm hîc venari liceret, ne opera omnis frustrà ludatur, quod ad hoc institutum pertinebit, de singultiente febre disputabimus. Quæstio quæri potest, An hic æger, de quo paulò antè mentio iniicitur, singultiente febre laboraret? an quicunque febre detinetur, cui tanquam ἐπιγιγνόμενον σύμπτωμα adiungatur singultus, febre singultuosâ laborabit? Nequaquã verò Nam & qui sub finem febriũ, aut principio illarum malè iudicati sanguinem multum profundunt, vnde ratione inanitionis, & exhausti singultus oboriatur, propterea singultiente febre teneri dicentur? Nequaquam. 2 Et qui aliquot ex interuallis dum febrit, singultiat, nec tota febre, aut toto accessionis tempore, molestiis singultus vrgeatur, an singultiente febre vexari dicetur? Nequaquam. Ergo in omni Hippocratis doctrina vna singultiens febris dicitur, vt inquit Galen. Comment. in particulam quandam sect. 4. lib. de Diæta acutorum, cùm vel toto febris tempore singultus molestus est, vel maximâ saltem febris parte illum generet, viscidus lentusque humor impactus orificio ventriculi. Vnde Hippocrates eiusmodi febres negat solutum iri, nisi aut diebus iudicibus, aut vrinæ profluuio aeris, aut abscessu, quod memoriâ dignissimum est. Sed in nostro ægro proposito antequam cessaret singultus, totum corpus intumuit: Detumescente corpore repetiit singultus afferens ei aliquid permolestius quàm antè. Nam & vlcusculum excitauit, aut deflorationem aliquam, vt sic loquar, in partibus ad orificium ventriculi attinentibus. Nam cùm quid deglutiebatur aut calidiusculum, aut manifestâ qualitate præditum, percipiebatur in imo œsophagi dolor, suspicabamur aliquid esse ἀφθῶδες, quod non vacabat periculo. Ad genus febrium singultientium fortassè referri dicet quis febres acutas ab inflammatione aut hepatis aut ventriculi natas, aut partium vicinarum. Quæ inflammatio, vt narrat Aëtius cap. de singultu; singultiendi molestias affert. Quod & Hippocrates primus annotauit. Item referri videbitur, sed minùs aptè febris singultiens senum herniâ laborantium, & supinatione ventriculi, vt volunt vete-

Quæ febris verè singultiens dicatur, inquiritur.

res. Nam dum inteſtinum prolapſum eſt, præſertim ieiunum, vt volunt, ſingultiendi finem non faciunt, & hoc in mortem præcipitare ſolet. Ac de ſingultu multa quæ in veterum libris intractata ſunt. 3. Cui autem is ſingultus contigerat cùm abdomen inflatum fuiſſet aluus bilioſa reddidit: poſt excretionem bilioſorum ſecuta ſunt purulenta, quod mirum eſt. Nec credibile hæc à pulmonibus emanaſſe, quamuis hos laborare ſuſpicaremur: Cùm enim à partibus ſuperis tale quid contingit, id ſimul & ſemel fieri ſolet. Vnde Galenus annotat Hippocratem datâ operâ vſurpaſſe verba de pręſenti, aut de præteritò, *meiat*, aut *minxerit*. Nam cùm à ſuperis partibus excretio fit, Hippocr. vtitur verbo *minxerit*, quaſi dicat, vt meiendi finem fecerit: ſed cùm à partibus proximis excretio fit, vtitur verbo pręsēti *meiit*; quoniam propinqua eſt affectio quæ excretionem purulentam fouet. At hic æger ſæpe eam excreuit materiam. Nos autem ſuſpicabamur idē hîc poſſe contingere quod & in vrinis. In his enim ſedimentum puri proportione reſpondet, imò & excerni poteſt aliquid ſimile puri, cùm tamen non ſit pus, ſed muccago quædā quæ vnà cum vrinis à corpore deturbatur. Id autem in excrementis per aluum ſecedentibus apparere poteſt, præſertim in iis quibus longæ & maximæ fuerunt obſtructiones meſenterij, & longus morbus. Nam humores qui pepaſmum admittere non potuerunt, tandem in muccorem verſi ſunt, qui pus referat. Quod & obſeruauimus in nutrice quadam quæ ex longo morbo incidit in fluxum alui perennem, cruentum, miſtum: Tandem ſecedebat aluus reddens aliquid pulti ſimile, cùm præcederent dolores aluini colicis ſimiles crudeliſſimi, cùm inappetentia eſſet, ſumma extenuatio corporis, & marcor: præterea acerbiſſimus dolor ad regionem ventriculi, & totius abdominis, & qui minimo blandiſſimóque digitorum preſſu exaſperarētur. Sed id primus Hippocrates annotauit in Coacis duobus in locis. *Hepar dolentes, os ventriculi dolentes, ſoporoſi, rigorem habentes, aluum turbatam, tenues, cibum auerſantes, purulenta per aluum excernunt.* Et alio loco: *Durities circa ventriculum cum dolore in febrientibus, cum horrore cibum auerſantibus, ſi alue inſuper parum humectata purgationem non faciant, ad ſuppurationem peruenient.*

Quod cùm aliàs tum in ægra illa apparuit, cui totius corporis marcor aderat. At certò ſcire an id quod excernebatur verum pus eſſet, an quiddam puri ſimile, non erat facilè.

ANNOTATIO.

1. *Non solùm lib. 4. de Diæta, acutorum (vt hac paginâ annoto) Hippocrates meminit febris singultientis: sed & lib. 2. de morbis, vbi caput conscribit de febre singultiente.*

2. *Præsertim verò & tußis & singultus premebant cùm appeteret accessio febrilis: quod annotauit diligenter Sauanorola cap. de singultu. Singultus sæpe à pressu costæ, aut depressæ, aut tractæ contingit, quod diligenter annotauit Fernelius: item vomitus ab eadem causa fit, quod nos quoque ex ancilla pictoris obseruauimus.*

3. *Ille æger singultiens, tußiens, febriens, ad tabem vergens, decimo nono mensis Nouembris interiit. Aperto cadauere inuentus est hydrops, ascites in abdomine, qui longitudine morbi, & deprauatione alimenti è potu liquidorum genitus fuerat. Nam tanta diuturnitate facultates fatiscunt, concidunt ora vasorum, nil fere transsumitur. Inuenti sunt pulmones purulenti, corrupti: intestina liuescebant quasi siderata superne parte: vnde credibile fuit tum singultus magnam occasionem illinc natam, tum syncopes qua prehensus est. Lien planè putus. Denique nulla in toto corpore pars inuenta est integritatem suam seruans. Deiectiones purulentæ quæ nobis admirationi fuerunt, à putu mesarego manabant. Deiectiones (antequam diem suum obiret) præcesserunt nigræ, pici liquidæ similes.*

CONSILIVM XXVI.

De doloribus ventriculi. Pro domina de S. Iean.

1. PLEROSQVE dolores ad stomachum variè fatigant, quos nescias an attineant ad ventriculum ipsum, an verò ad partes vicinas. Ratione enim membranarum tum quæ inuestiunt thoracem, tum quæ diaphragmati vicinæ sunt oriuntur sæpe dolores continuitate quadam affligentes, & ea ratione alios aliterque quàm sint morbos mentientes. Vt sępe malè ab ęgris species doloris ignorantibus intelligentes Medici decipiantur plerumque, nec dolori vllum solatium afferant. Quod cùm aliàs tum in nobili muliere Equitis Torquati coniuge manifestum fuit. Illa cùm dolores tum noctu à primo præsertim

somno, tum interdiu tribus aut quatuor horis à pastu pateretur, imbecillitate stomachi laborare se existimabat. Dolores illi repetebant per interualla, maximè si quid in victu peccaretur, aut constitutio temporis à naturali moderatione discederet. Sæpe intolerabiles sunt, & quasi suffocationis periculum ingruat, statim discingi cogitur. Illi modò in ventriculi capacitate contineri videbantur, & delapso per pyloron cibo cùm à duodeno ieiunóque traductio transuectióque alimenti fieri deberet distributio, repullulabant. Ac tum ac si creparet media & intumesceret ventriculus, vt reuerâ contingit, cohibet spiritum vt flatus aliquis aut sursum aut deorsum erumpat, quod dum fit, alleuatur maximam partem dolore. Nulla illam vertigo exercet, nec syncope, sed præ dolore qui imum ventriculum affligens licèt exiguus, ratione partis magnus est, & magni momenti, multa contingunt iis affectibus quamsimillima. Itaque dum diligenter inquiritur huius mali sedes, & animo lustratur, multa vltrò citróque disputantur, quorum accurata & limata ratio plurimùm valet, tum ad huius mali inuestigationem, & ad similium affectuum notitiam venandam. Nos diligenter rem excussimus, relictâ diligentiori quæstione honorario arbitro & æstimatori, ne quid præiudicata sententia afferat detrimenti. Duę sunt partes in nobis, quarum veteres infirmitates apparent & deteguntur, siue eæ per se ac solæ laborent, siue ambæ per cõmunionem & materiæ morbificæ & affectum, vt in hac muliere contingit, ventriculus & caput. Hoc quidem quod & superum locum tenens externis iniuriis pateat maximè, & interius attractione & summissione vaporum. Non quòd in ea opinione Principis hærendum existimem, qui omnem à capite destillationem iecoris calidæ intemperiei ascribit; nam cerebrũ ipsum tum ratione imbecillitatis suæ, tum intemperiei illarum parens est & autor. Immò frigida intemperies iecoris eas potest promouere. Addit Fernelius, si à iecore præcalido illarum destillationum prouentus foret, excrementi minimi ea ratione in cerebro cõgererẽtur. Quod quàm probabile alij viderint. Ventriculi autem infirmitas patebit facile, quod & ciborum promptuarium, etsi quid peccetur aut domi, aut foris, id est vel mala alimenta, vel præpostero ordine iniiciantur; domidum aut natiua, aut ascititia imbecillitas, aut dum propinquæ partes vitiũ attingunt. Quæ enim sunt propinqua & communia, ea maximè

ac primùm affici solent. Receptum illud; *Vbi sudor, ibi morbus: vbi dolor, ibi morbus*: & vt doloris vacuitas actionumque bonitas cuiusque legitimam symmetriam declarat; ita doloris pręsentia, & earumdem actionum læsio contrarium significant. In ægra nostra ventriculus, ventriculíque partes vicinas dolor exercet, ergo ibi morbus, hîc intemperies, hîc actionũ peruersio. Etsi enim habet ὀρθοστάδην, tamen isti dolores aut intemperiem aliquẽ declarant, aut malam conformationem. Ventriculũ enim exercent; vel ἀπεψία, vel βραδυπεψία, vel δυσπεψία, rugitus, inflatio, singultus, nausea. Maximè verò queritur de oppressione vẽtriculi, ac veluti inflatione. Hæc autem cruditatis impropriè dictę, non autem quam ἀπεψίαν vocant, symptoma est: & sequitur vel caloris defectum, vel eius inopiam & paupertatem, vel externũ vitium. Caloris inopiam dicimus, quòd flatus qui excitantur necessariò imbecillitatem caloris designant: cùm enim vel validus calor est, vel impendiò imbecillus, flatus non excitantur; Galen. 3 de symptom. caussis. Et suspicio est inflationis stomachi quam vulgus colicam stomachicam appellat. Quòd si non solùm intra ventriculum dolores consistant, sed infra, supráue, id per consensum fit. Vnde Archigenes apud Aëtium dicebat Medicos decipi sępe ratos doloris caussam aut in præcordiis esse, aut in pectore, cùm eorum caussa à ventriculo repetenda sit.

Alter Medicus rem paulò altius repetiuit. Affectio hęc ait videri possit stomachi, quod hæc pars maximè affici cernitur: sed an tantum eius sit: & si sit, an per se, an per consensum afficiatur; hoc demum quæri potest: Omnis affectio quæ ventriculum exercet, ea aut intemperies est, aut morbus instrumenti. Si intemperies, aut in ore eius est, aut in ipsius capacitate afficitur ventriculus, aut in fundo in quo chyloseos officina vera. Si os esset, eius affecti aliquot essent argumenta, leipothymia, aut deiecta appetentia à calore, aut intensa, à frigore, aut nausea aliqua: Nil horum ægra refert. Si mediũ corpus esset, aut deprauatè coqueret, & ructus essent acidi: aut nidorulenti, sed acidi pręsertim si imminutè: si non coqueret, aut diminutè, fluctuationes essent, quas κλυδῶνας vocant, nausea impacta materia, vomitio, vagante fluctuantéque eadem. 2. Si fluctuatio esset, & ab ea inflatio dum ventriculus non retineret, nec probè conficeret, oporteret necessariò cæliacas esse deiectiones, corruptas, liquidas, chylosas, quod tamen non apparet, & nil eorum quæ su-

rà dicta sunt. Ergo credibile in fundo mali causam esse, in quo coctio maximè fit. Et cũ superiores partes benè habeant (nam si malè habuissent, maiora sese promisissent affecti ventriculi argumenta, multòque latiùs malum emanasset.) Credibile quoq; fundum è natura habere, sed impediri eius actiones à remista aliqua re præter naturam, vnde dolor excitatur, & præsertim cùm à pyloro distribuitur ad inferiores partes alimentum. Cõiecturam facit catarrhus quo iampridem affecta est, & reiectio pituitæ liquidæ & . . limpidissimæ per os à ventriculo, vt hinc colligamus perpendiculariter à capite ad fundum ventriculi delabi illud phlegma, quod ęgrè quidem corrumpitur, crudumque manet, aut paulùm immutatum cum excrementis remixtũ reiicitur. Item dolor qui sub quartam pomeridianam repetit, indicat mesarei venas obstructas, & speciem quandam melancholiæ hypochondriacæ constituit. Hinc annotauit Fernelius cap. de ventriculi symptomatis, « sæpe iecoris, lienis & mesenterij vitia sympathia integrè sani ventriculi concoctionem perturbare: sic melancholicis, hepaticisque & lienosis ventriculus malè concoquit, si vitiosâ qualitate lacessitur, &c. » Ergo dum chylus aliqua ratione mitificatus rapitur à venis mesenterij, pars tenuior à calido iecore resugitur: cum crassiori parte phlegma illud mixtum subiens angusta viarum & elaborationem vix recipiens dolores excitat: 4 & nisi aliqua ratione domaretur, iliacas passiones excitaret. Itaque bene affectus est ventriculus, quod excrementa ipsam quæ ideam partis à qua manant referunt, laudabilia satis sint. Nam cùm ventriculus probè officium non præstat, liquida, aut chylosa, aut cœliaca excrementa sunt:
5 cùm tantùm pituita liquida vitium facit illa remista apparet excrementis, quæ spiratodea vocantur. Vnde verò hæc pituita à cerebro: *Hoc enim veluti medulla est.* Hippocrat. libro de glandulis: *Ab hoc fluxiones fiunt foras, intro: foras per oculos, nares, aures; intro per palatum: aut in pulmones, aut in ventrem. Si in ventrem, vel fluores fiunt, vel non. Si non fiunt, voluulosæ sunt affectiones, &c.* Locus ille præclarus admodum.

6. Et lib. 4. de morbis idẽ ferè explicat dũ docet *caput fontẽ pituitæ, & eam à ventriculo calfacto accipere. Lienem aquæ fontem, folliculũ fellis, bilis fontem, & cor sanguinis.* Quod diligenter notandum. Itaque non mirum si descensu pituitæ frigidę putredinem vix recipientis illa mulier dolorem sentiat, & si posteà voluulis fit.

obnoxia, & melancholiæ hypochondriacæ. Quæ duplex est, vna vera per adustionem humoris melancholici, aut congestionem; altera impropriè dicta, ob pituitam illam quæ obstruit venas mesaraicas. Nec hîc necesse est tumere hypochondria. Nam sæpe vitium est in visceribus, melancholiaque hypochondriaca sæuit, sed in corporibus ipsorum viscerum & vasis eorum obstructio delitet sine vllo perspicuo hypochondriorum tumore. Æt dum condum aliquod continetur, facilè in flatus digeritur. Quò teter vapor fertur, ibi vitium communicatur: si in cerebrum, mania, aut melancholia: si in ventriculum, coctionis error; si in cor, palpitationes. Maximè autem eiusmodi affectionibus corpus patitur cùm hepar præcalidum. Porro calidum bifariam, vel vt ferrum & plumbum, id est diuisum calorem retinens: vel vt palea. Vnde in plerisque serosus sanguis quaquauersum irrumpens, & rubores facieíque maculas inferens; est enim veluti calor δρισπλαστώδης. Nam rapit tenuiorem chyli sanguinísque partem, & in halitum vertit. Sic plerisque ventriculus frigidus & hepar calidum calore halituoso. Hic omnia esurit, & in ichores vertit. Et talis calor non potest temperare frigiditatem ventriculi; nam fixum stabilemque esse calorẽ oporteret. Curatio illius affectus in diæta & pharmacia continetur. Diæta quæ ad siccitatem vergat potiùs, vt pituita illa consumatur quæ dolores citat. Pharmaciâ vt blandè deturbetur pituita, quæ in angustas vias rapitur sæpe, & à capite descẽdit. Item habenda ratio capitis mittentis. In corrigendo ventriculo non ita occupatos esse oportet, quod in vitio per se non sit. Abstineat à iusculis multis, à generoso & crasso vino. Sępè cibum capiat, ne ventriculus vacuus aliundè humores euocet. Ab iis quæ cacochymiam promouerent abstineto. In ore semper contineat coriandrum conditum, passulas, cinnamomum, mastichem: & alia id genus.

Carminatiuis sæpè clysteribus vtatur, vt & à lienis corpore humores præparentur. Syrupus hic singularis.

℞ succorum menthæ, absynth. pont. scariolæ depur. an. ℥ iiij. express. in rheub. macerati ad partem sacch. albi quart. ij. Fiat syrup. capiat semel in hebdom. aut bis.

Item in hoc affectu commendatur plurimùm ad liberandos infarctus huius deiectionis sequentis.

℞ rad. cichorij syluest. acetos. & gram. an. ℥ j. Incoque in lib. j aquæ

ad tertias, in quibus infundantur ℥ ij rheib. taleolatim secti. De hac infusione capiat ℥ iiij singulis matutinis tepidè.

℞ pulu. hieræ picræ (quæ in eiusmodi affectibus ab Archigene plurimum commendatur) ℥ ij. pilul. sine quibus ʒ j. rhei ℈ ij. syrup. de ment. quod suff. fiat massa, capiat ℈ ij sæpe vna hora ante cibum.

℞ aromatic. ros. desc. Gabr. maior. ʒ j. pulu. elect. triasan. ℈ ij. rasur. ebor. ʒ ß. cum sacchar. dissol. fiant tabellæ.

Fotus fiant ad regionem ventriculi, ex iis quæ vsurpari solent ad confirmationem eius: & à fotu liniatur oleo de mentha, absynth. & mastich.

℞ syrup. de siccis ℥ ij. vtatur serò cum granis mastiches aut olibani. Paretur opiata ex conseruis rosar. buglos. anthos, conser. violar. cortice citrij & theriaca pauca. Vtatur serò dum componit se ad somnum.

Obseruatâ legitimâ victus ratione, & vsurpatis leuiusculis illis remediis prima sanitas poterit recuperari.

ANNOTATIO.

Aetius cap. 68. serm. 4 Tetrabil. 2. docet quomodo, & qui cruditatibus abundent, fiant pleuritici, non quòd sit pleuritis, sed imaginaria est.

2 Hippocrates lib. 2. de morbis, de morbo quem ructuosum vocant, huic affectui quem hoc loco describimus finitimo disputat. Sed illum ab humore præsertim bilioso nasci demonstrat. Caput illud commemoratione dignum est. sæpe similes affectus disputandi proponuntur.

3. Tamen sputatio ista fallax esse potest signum. Nam & denotare potest prolapsum pituitosæ materiæ à capite, item & melancholiam hypochondriacam; qua mulier hæc nostra diuexatur. De melancholia dum disputat Galenus ex sententia Dioclis, proponit sputum humidum nullum consequi, præsertim iniecto cibo in iis qui laborant melancholiâ hypochondriacâ. Quod diligenter notandum est ne rei ambiguitate decipiamur.

4. Cap. 14 sermonis 1. tetrabil. 3. Aetius notat affectus esse quosdam malos cùm à capite in ventrem humores feruntur. Nam aut frigidi humores in ventrem calidum ferantur, aut contrà: Ait difficilius curationem institui cùm frigidi humores in calidum ventrem deferuntur: Item grauia inde symptomata edi. Tale quid mulier ea de qua hoc in loco pertulisse mihi visa est.

5. Et nos in ea muliere obseruauimus excrementa spyratodea muccosa pituita veluti oblita. Vocat autem Hippocrates in Coacis τὰ σπυρατώδεα καὶ πεπηγότα μυξώδεα: eliquationem muccosam vocat.

6 *Ad hunc locum pertinet & alius lib. 1. de morbis. In morbis catarrhosis fluxum maximè caput exhibet, vtpote quod cauum est & supernè situm. Cùm ab aluo fuerit calfactum, pituitam tenuissimam de corpore in seipsum trahit: vbi verò in eo collecta fuerit, rursus reddit aceruatam & crassam, &c. Et tunc remittit vel in superum ventrem, id est thoracem, vel inferum. Et cons. 11. huius lib. de industria probatum est longorum alui profluuiorum, dysenteriarum causam cerebro acceptam ferendam esse, ex libro Hippocr.* περὶ παθῶν.

CONSILIVM XXVII.

De Febre continua cum distillatione in pulmones.

1 MELCHIOR de Fresnoy annos quatuor natus febre corripitur cõtinuâ, sed quæ exasperationes haberet vesperi. Catarrhus erat. Tussis sicca. Nec prę tenella ætate quicquam excernere poterat. Tamẽ inanis semper erat tussis, & tenuis humor eludebat spiritũ. Vomitiones frequẽtes. Aluus albicantia deiecit, deinde substitit. Vrinæ tenues, crudę, decolores pro febris vehementia: medicamentulo aluus sollicitata reddidit multa biliosa. Tussis perseuerabat. Dolores ad sinistrum hypochondrium, sed vagi, nec eodem modo perseuerantes. Deinde sinistram lateris partem occupabant. Aluus soluta est. Viridia excreta, chylosa: sitis quæ expleri non poterat. Magnum in pulmonibus conceptum incendium coniectum est. Hinc dolores ad sternum & latus sinistrum: sed qui ad latus sinistrum non perseuerabant, vt antè dictum est. Medici putabant vomitiones ab imbecillitate ventriculi oriri. Quod in eam suspicionem eos adduxit est frequens deiectio, multáque rerum variarum, putrium, viridantium: Aliquando animus paulùm deficiebat: & nos animi defectiones, & frequentes vomitiones in alio obseruauimus, cui inflammatio pulmonis à pleuritide, aut fugaci dolore lateris oborta fuerat. Quæstio hoc loco moueri potest, 2. an inflammatio pulmonis, siue ea sit phlegmonodis, siue erysipelatodis habeat hæc sibi coniuncta; defectus animi, vomitiones, tussim siccam, alui fluores, ac si per se primóque aluus inferior laboraret, fugacem genarum ruborem, tussim inextinguibilem, febrem non ita magnam omni tempore, sed ex interual-

lis ferocientem & prodentem sese? hoc fortassè pauci ante nos animaduerterunt, & sic alium morbum pro alio curamus: aut falsò vomitiones, & alia accidentia quæ narrauimus ad alias partes referimus: rati hoc non ad pulmones, quæ tamen præcipuè affecta pars est, pertinere. Et vt quod sentio obiter dicam; cùm ad puellum asciti essent tres celebres Medici, vnus solùm affectum pulmonem intellexit, & quandam speciem peripneumoniæ suspicatus est, vnde sectionem venæ suasit. Sed falsò subesse vlcus cogitauit, nesciens inanem hanc tussim erysipelatis pulmonis pathognomonicum esse. Omnes ignorarunt vomitiones illas frequentes, deiectiones frequentes, ingentem admodum sitim, & opinione maiorem, in inflammatione pulmonis solere apparere: Quorum ignorantiam vt detegam, ne fortè sese excusent quod nullo loco legissent, aut animaduertissent talia symptomata contingere solere inflammato pulmone, citabo Hippocratem, qui illum puelli morbum mihi verè expressisse videtur. Ita autem scripsit Hippocrates lib. 1. de morbis, in omnibus suis obseruationibus ex monimentis admirandus: *Erysipelas in pulmone fit cùm pulmo fuerit nimiùm resiccatus. Quod cõtingit ab ardore, febribus, labore, intẽperie. Et cùm superresiccatus fuerit, plurimũ sanguinis ad se trahit, maximè ex magnis venis tenuissimũ ac debilissimũ trahit. Postquã traxit febris ex ipso fit acuta, tussis sicca, repletio in pectore, dolor acutus in anterioribus ac posterioribus partibus, maximè circa spinam, magnis venis calfactis. Vomunt subcruentum aliquãdo liuidũ, vomunt pituitam & bilem, animo linquuntur ob sanguinis transmutationem derepentè contingentem. Atque hoc maximum signum est in pulmone generati erysipelatis, & si assiduæ febris inuasio perseuerauerit.* Aliquot alia scripta sunt quæ huc non pertinent. Itaque ex contextu Hippocratis apparet hæc maximè symptomata erysipelate tentato pulmone contingere solere: 3 dolorem sterni, vomitiones, tussim siccam: deliquium animi, quid mirum esse potest. Sed hæc contingunt vel maiora, vel minora, vel plura, vel pauciora pro humorum varietate. Nos autem obseruatione trium eo affectu laborantium, certò scimus febrem (licèt sit occupatus pulmo) non eodem perpetuo tenore affligere ac sæuire: nam quia Erypelatosæ affectioni comes est, & præsertim à tenui serò, fit vt flammeus sit calor, cuiusmodi in palea accendi solet & euolare statim: si autem putris, solida, firmáque esset materia: & pars quæ inflammatur solida (vt hepar) perseuera-

ret febris, & calor eodem modo quo in candente ferro. 4 Deliquia animi quæ hîc contingunt nos admodum perturbarunt, ignorantes tale aliquid contingere posse inflammato pulmone, & triuiales medicos secuti ad malignam qualitatem iactationes istas, deliquia animi, & virium iacturam referebamus, non autem ad propriam affectionem pulmonis, vt Hippocrates fecit loco priùs citato. Mouit quoque alui fluor: sed duabus de causis contingere potest: tum quia ventriculus ipse afficitur: & quẽadmodum leipothymia eum prehendit per consensum pulmonis ratione ichoris à pulmone resudantis, & ratione attractionis ab ingente calore pulmonis, vt eruditissimus Hippocrates annotauit: Ita quoque debilitas aliqua in ventriculum cadere potest, à qua leienteriæ aliquid simile contingit. Ac reuerà in puello nostro chylosa nulla prodiere. Secunda causa hæc esse potest, quòd ichor à pulmone refluens ferire possit ventriculũ & intestina, hinc alui inferioris fibræ laxantur: hinc fluores.

Cap. de pulmon. morbis. Fernelius vt in multis accuratus fuit: ita in pulmonum affectuũ obseruatione annotauit quandam notham peripneumoniam, cuius idea apparet in ægro à nobis proposito. *Tenuis, acris, multáque destillatio* (inquit) *è cerebro confertim illapsa in pulmones interdum ardore præter naturam incenditur, æstum ac febrem inferens, plerique eam affectionem peripneumoniæ nomine designant, in qua & tussi & spirandi difficultate & lenta febre sensim conficitur æger sine vlcere, sine sputione cruenta.* In puello nostro verè exprimitur morbus: nam febris non erat admodum vehemens: destillatio erat magna: eludebat spiritum: 5 sensim conficiebatur: & incautis nobis cùm cibum appeteret, biberet auidissimè, vicesimo die, item cùm de purgando eo cogitarent Medici, sublatus est, magno assidentium mœrore. Debuerat mitti sanguis. Aperto cadauere nil præter naturam in pulmone contentum inuentũ est. Vna pars pulmonis veluti stipula ardente deflagrauerat: lobus vnius pulmonis liuebat. 6 Hepar quoque veluti deflagrauerat. Et cùm destillatio est, tussis sicca, febris non ita ad manũ mordax, rubor genarum, dolor sterni (quod notandum) viriũ deiectio: sitis ingens: perceptio summa caloris in pectore: non est dubiũ quin inflammatus pulmo sit. Ac notari debet ex locis citatis priùs tum ex recentioribus, tum veteribus, aliquid erysipelatodes in pulmonibus concipi bifariam, aut cum tussi, aut sine tussi saltem quæ magnam afferat molestiam (nam subest tantula.) si

cũ tussi destillatio est ferina, diluens calorẽ vnde febris non ita ferox apparet: illi incauti moriuntur: nil extundunt commemorabile: à capite prǽsertim manat causa fouens morbum. Si sine tussi à venis paruis & magnis resugitur sanguis, qui in pulmonem illabens, & incurrens potiùs attractis foueat incendiũ. Et illud est quod volunt Medici memorandum, veram peripneumoniam oriri excusso tenui & bilioso sanguine è dextro cordis sinu in venam arterialem; hinc totum pulmonis corpus occupatur, hinc inflammatio. Quod si verum est in inflammatione pulmonis, sectio venæ videtur potiùs celebranda ex interiore dextra. Tamen Fernelius ex sententia quorumdã, in inflammatione pulmonis secari vult internam cubiti sinistri. Ratio eius hæc est: Quoniam pulmonum venæ ex dextro cordis sinu prodeunt: hic autem in sinistrum parietem venę cauæ inseritur, qui per alam sinistram in cubitum excurrit. Inter morbos qui occurrunt, pulmonum affectus cognitu sunt difficiles: nec enim signa vniuoca sunt, sed maxima ex parte ęquiuoca.

ANNOTATIO.

1 *In illo rubor erat genarum magnus. Vnus ex Medicis ex eo collegit argumentum peripneumoniæ aliis cum signis, alius repugnabat. Ille citauit Prognostic. Hippocr. & quamuis verum dicebat, malè citauit. Nam in 2. Prognosticon meminit quidem ruboris genarum Hippocrat. in morbis thoracis, sed loquitur de purulentis, quibus & ob calorem pulmonum, & ob assiduam tussiculam rubent genæ, ait Galen. in Comment. part. 60. lib. 2. Prognost. Sed in Coacis peripneumoniæ signum* εὔχροιαν *dixit, politico modo loquendi, id est, ruborem genarum. Et ille Aphorismus huic ægro quadrat. Nam etiam fluente aluo erat inappetentia, sudores, vomendi desiderium, rubor faciei, cum febre & tussi. Quæ omnia declarant raptum humoris biliosi ad partes thoracicas, & concipi in illis partibus incendium. Sic Hippocrates in Coacis ait eos quibus hæc accidunt, interire modo peripneumonico.*

2 *Cùm Mesueus de peripneumonia loquitur, illud notat maximè quãdam peripneumoniam biliosam esse, aliam pituitosam. Credibilius esse sit pituitosas esse. Porro pars qualibet laborat ab humore vel tanquam nutrimento, vel tanquam excremento. Si pulmo laboret ab humore tanquam excremento, à pituitoso humore laborat, si tanquam à nutrimento*

à bilioſo; nutritur enim humore bilioſo. Vult autem omne excrementum ex ſententia Ariſtotelis, parti contrarium eſſe, præter illud excrementum quod deferre ſolet facultatem, ideamque partis, vt eſt ſemen; ſiquidem ab omnibus benignum dicitur. Si prius verum eſt, peripneumonia à pituitoſo humore tanquam ab excremento ſecundùm Meſueum, & tanquam à contrario ſecundùm Ariſtotelem deterior erit eâ peripneumoniâ quæ eſt à bilioſo humore, qui eſt veluti nutrimentum. Tamen dubitari poteſt an verum ſit quod ſcribit Ariſtoteles, excrementum omne parti contrarium. Et an ea peripneumonia quæ fit à bilioſo humore, ab eo fiat tanquam à nutrimento; Siquidem ſuperabundans humor bilioſus, vt qui à partibus inferis per violentam exercitationem rapitur, excrementum verè dici poteſt.

3 Quoniam hîc de peripneumonia agitur, quæ non ſæpe occurrit, ſciendum an pars dextra pulmonis, an ſiniſtra, an ſuperior, an inferior, an lobus vnus tantùm occupetur vt inde venemur occaſionem vſurpandi remedij. Argumenta omnium horum apprimè ad artem facientia enarrat doctiſſime Hippocrates in Coacis.

4 Quæri poſſit an deliquia animi in peripneumoniâ laborantem incidant. Nos id obſeruauimus, & præcipitem viriùm lapſum & ſudores ſubfrigidos. Quod primus Hippocrates obſeruauit in Coacis, loquens de quibuſdam quibus totus pulmo cum corde inflammatur, & de aliis, in quibus non inflammatur. Nam reſoluuntur illi quibus cum corde pulmo inflammatur. Sic Regina Nauarræ peripneumonicæ 5 die interiit; & tertio vires collapſæ ſunt planè.

5 Qui ſunt peripneumonici, præſertim cùm valdè ſunt imbecilli ij diaphoreticis ſudoribus diſſoluuntur, & ſymptomaticis. De iis Hippocrat. 4 Acutorum. (Idem porrò iudicium eſto de reliquis morbis acutis.) Mali ſunt ſudores circa caput & clauiculam apparentes; fiunt enim vincente ægritudine ob æſtum, impetum, & violentiam.

6 Paulò antè docuimus & autore Hippocrate, & hiſtoriâ Reginæ Nauarræ peripneumoniâ laborantis poſt leuem pleuritidem, cui addi poteſt hiſtoria Dominæ Dupuy, quæ poſt pleuritidem peripneumonica facta quinto die interiit. Nunc autem monendum eſt de Aphoriſ. Hippocratis in Coacis, Peripneumoniæ ex pleuritide tranſmutatæ ſecuriores ſunt iis quæ ab initio fiunt. Quod minùs verum videtur, cùm tranſlatio à pleuritide in peripneumoniam lethalis ſit. Nos quoſdam breuì interiiſſe vidimus, quibus peripneumonia pleuritidi ſucceſſiſſet, præſertim in quibus conſtaret pulmones imbecilles fuiſſe. At abſolutè peripneumonia pleuritin ſecuta, non videtur ſecura, immò funeſta, tum quòd in partem princi-

pem raptus sit, tum quòd successio ista morborum pessima videatur. Hippocrates enim lib. περὶ παθῶν scripsit, in morbis cùm alter alteri succedit, plerumque interficit. Cùm enim corpore à morbo priore debilitato alius morbus successerit, debilitate perit priùs quàm alius morbus desinat. Quod notandum. Deinde locus est Galeni comment. in part. vltimam lib. 6. Epid. αἴθ' οἵων αἴνδοσι, *quo scribit pleuritin curationem afferre peripneumoniæ. Ait enim* περὶ πνευμονίαν ἡ πλευρῖτις ἰᾶ). *Contrà verò eodem loco ait malè succedere si pleuritis in peripneumoniam conuertatur, immò funestum esse videtur. Sed hæc omnia per comparationem intelligi debent.*

CONSILIVM XXVIII.

De doloribus ad sternum & spinalem medullam.

CAVPONÆ Gabrieli dolores atroces ad sternum, spinalem medullam decurrentes ad scoptula operta: ad mammas, vt nec in hanc, nec in illam partem corpus flecteretur. Cùm in latus dextrum decumbebat, omnia exasperabantur. Aliquoties eos dolores perceperat, non tamen æquè crudeles ac eos quos circa mensis Nouembris finem ferebat. Nulla tussis erat, aut perexigua. Interdiu alleuatus videbatur. Aliquando nec rectus, nec decumbens præ dolore absque querelà erat. Noctu exacerbabâtur omnia. Insomnes noctes ducebat: è lecto surgebat impatiens caloris: nulla febris: cibum capiebat. Negotium nobis exhibuit. Nec sectione venæ, nec fotu, nec litibus dolores quiescebant. Pus congestum suspicabamur, admoniti oraculo Hippocratis, *Qui dolores pectoris nec purgatione, nec sectione venæ sedantur, eos necesse est in suppuratum verti.* Tamen hæc ratio in contrarium adducebat, quòd nullâ tussi vexaretur quæ alioqui molesta esset si quid puris in capacitate aut membranis contineretur. Necesse enim esset resudare aliquid tenue, & horrores adesse si aliquid tale contigisset. Si vitium in pulmone esset, aut tuberculum aliquod contineretur, aut pus, aut aliquid aliud simile. Nulla inflanimatio est, cùm nulla febris. Tuberculum si esset, inspirandi & expirandi difficultate teneretur: nulla est. Vt summa fiat nullus adest tumor qui se aliquo signo proferat: nec si adesset, ij propterea dolores oborirentur, cùm pulmones sint ἀναίσθητοι. Ergo in membranis & circum membranas vitium

existit: aut in periostio. Quod consequi oportuit nos & ratione & experientiâ. Itaque cùm quid hîc sequeremur, non esset in numerato, sciscitati sumus nunquidnam litus aliquando iis fieri solitos qui in magnis ponunt, & nobilitatis insigne existimant semel lue gallicâ aut hispanicâ potiùs laborare: si modò laborem id existimare oportet quod summæ voluptati comes esse solet. Respondit subuerecundè obortis aliquando phymatis αὐάπις oblitum fuisse hydrargyro. Et ad rem, quoniam rediuiui sæpè dolores solent renasci, aut saltem aliis affectionibus occasionem, dare. Præscripsimus abstinentiam vini. Litus ex anodynis & discutientibus, decoctum sarseparillæ, tum vt in lecto sudaret, tum loco vini in pastu vteretur, sed dilutiore. Exactis decem aut duodecim diebus cum accurata satis victus ratione, dolores eiusmodi maximam partem sunt leniti: sed circum sternum vestigium semper aliquod remansit. Quod autem superiùs hæc exposita voluimus, eo præsertim consilio factum est, vt cùm querelas ægrotantium audimus de morbis intercutaneis nobis exprobrantium, quod nihil aut parum leuati videntur quantumuis arte & cõsilio comparatis remediis, recurramus ad θεῖόν τι, id est ad occultum aliquod: non quòd à cœlo repetamus, vt plerique solent, sed ad internas occultasque causas reuocamus. Nam quotiescumque de fugacibus morbis aut doloribus potiùs conqueruntur ægri, aut de fixis circum περιόστιον suspicari oportet aut latens venenum, aut reliquias alicuius luis venereę: siue id ab hydragyri, siue à morbi ipsius maligna vi ortum dicatur. Ne temerè similitudinibus decepti malè exerceamus ægros, sumptibus minimè necessariis oneremus. Id non in hoc solùm ægro contigit videre, sed & in aliis quos sæui admodum dolores sursum deorsum, in omnemque partem errantes exercebant.

CONSILIVM XXIX.

De Febre quartana cum acerbißimo capitis dolore & lienis affectu.

QVARTANARIVS habitu satis laudabili cùm ad regionem lienis murmur quoddam sentiret, & tempore accessionis acerbissimo

acerbissimo capitis dolore cruciaretur: leniendo suo atroci dolori à Medicis consultum voluit. Signis syllogisticis conclusum est à flatu eum dolorem principia maximè causásque ducere. Quo fit vt fugax esset, crudelissimus tum ob membranarum diuulsionem. Atque vt vna eademque opera, & causæ, & symptomati, sed huic maximè occurreretur, his quæ sequuntur remediis tentatum est, vt aliqua ex parte dolor pelleretur. Horum ista est forma.

℞ bdellij in aqua vitæ soluti ʒ j. puluer. ceterach & coral. an. ℈ j. aloes ℈ iiij. cum syrupo de pomis. Formentur pilulæ: capiat ℈ ij. ante pastum die intermissionis.

℞ rad. bryoniæ ℥ iiij. macerentur in aceto, passentur: passaturæ adde puluer. ceterach & rutæ an. ʒ vj. oxymel. simpl. ℥ ß. cum ol. de capparib. Fiet Emplastr. pro liene.

℞ diamargar. frigid. ʒ j. puluer. ceterach scrup. ij. coral. ℈ j. cum sacchar. in aq. buglos. soluto. fiant tabellæ.

℞ far. orobi, hordei & fabar. an. ℥ iiij. cum oxymelite: fiet pultis pro capite. Sæpe oxyrrhodinum fronti & temporibus illitum est.

In acerbissimo capitis dolore, qui de nocte præsertim repeteret cum febricula, & frigidis quibusdam sudoribus, decoctum est hoc præscriptum.

℞ medullæ gaiaci ℥ iij. aquæ lib. viij. semin. pæoniæ, cardui, an. ℥ ß. beton. scariolæ, an. m. j. fiat decoct. ad ℔. ij. In colat. dissol. mellis ros. ℥ ij. bulliant ad despumationem pro tribus dosibus ad lib. j. ß. capiat hora somni triduo singulas doses.

Et reuerà vsu talis remedij leniùs habuit. Rursus ad hoc idem institutum.

℞ ros. rubr. saluiæ, yuæ arthrit, primulæ veris, pulegij an. p. ij. flor. chamæm. summit. anethi, melilot. rorismar. an. p. j. cyperi, ireos florent. an. ʒ ij. sem. lini ℥ x. cumini, dauci an ℥ j. fiant sacculi pro frictione capitis.

CONSILIVM XXX.

Ad vermes, & alui fluorem cœliacum & dysentericum.

IVDITH de Mesmes puella annos 4 nata, toto autumnali tempore & hyemali ex interuallis sentiebat tormina, & dolorem ad anum qua parte desinit rectum intestinum. Deiectiones

aliquando liquidæ erant, aliquando chylosæ, aliquando compactæ, ſed quæ nonnihil crudi in ſe haberent. Qui dolores oboriebantur, fugaces erant, nec magnam moleſtiam afferebant. Ter aut quater terruit de repente nata leipothymia. Initum conſiliũ eſt, cuius hęc ſumma eſt; Deiectiones referunt ideam partiũ à quibus manant, & per quas feruntur, ac generali modo omnia excrementa. Cùm aluus è natura habet, figuratæ ſunt, conſtantes, eâdem horâ excernuntur quâ priùs excerni debent. item nec in quãtitate, nec in qualitate, nec in excretionis modo peccatur. Si quid in aliquo horum peccatur, hoc arguit omnia ſecundùm naturam non habere. Vnde mutatio excrementorum olim inter ſymptomata haberi ſolita eſt. Ac neceſſe eſt vel morbum eſſe, vel affectionem quæ proximè in morbum ſit degeneratura. Affectio illa œconomiam naturalem non bene affectam ſignificat; quod vel in partium ipſarum nutritioni ac coctioni dicatarum vitio poſitum eſt, vel in extrinſecus adueniente aliquo quod eiuſmodi officium immutet & interturbet. Puella hæc cœliaca excreuit, cruda, liquida, fœtida admodum; dyſenterica quoque ipſa, cum teneſmo, torminibus fugacibus: raptus eſt aliquãdo chylus, aut ſimile quippiam cum excrementis. Omnis morbus aut corporis conditionem, aut temporis conſtitutionem, aut vtrumque potiùs ſequitur: ſic enim conſtituunt τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ ἀποδεκτικόν. Quod cùm aliàs tum in hac puella obſeruari poteſt. Senſit illud verum quod ſcriptum ab Hippocrate 2. Epid. *Autumno aſcarides*: Et illud, *Autumno ferinum*. 2. Nam ineunte Autumno aſcaridibus diuexata eſt. Non ſuperiora vermes affectarunt quod obſeruari potuit: non χλώεασμα λαμπρὸν Hippoc. 6. ἐπιδημικῶν decuſſum eſt, non oculorum flos: non pruritus narium: non leipothymiæ: quæ ſymptomata contingere tunc ſolent: ſed in imis maximè partibus exercuerunt ſymptomata. Prætereà viui & mortui excreti ſunt. Corpus humidius, mollitie diffluens, vliginoſum, tum à natura, tum à vitæ inſtituto. Nam pueri etſi naturâ humidi, & ab ea humiditate aliquot incommoda & commoda nanciſcuntur, tamen ab excrementitia humiditate humidiores redduntur, tum quia ingluuiei ſe dedunt, tum quia non bene exercentur; habent enim animales facultates infirmas, naturales validas Galeno: vnde calor nõ habet ſuam ἀνάλαμψιν 6 Epidem. hinc prouentus excremẽtorum, hinc in cauis hepatis obſtructio, ab hac putredo, ab

hac vermes,& alia. Et notandum non ſemper vermes generari. Nam ſi ſepultus ſit admodum calor, nec emicet, & ingens humorum copia ſit, non generantur vermes. 2. Siquidem validus calor requiritur, & maximè putris, vt multiplici ſobole materia illa in vermes animetur. Quæritur an à ventriculi vitio, an à capite? Coquit benè, nec affecti ventriculi per ſe magna eduntur ſigna. Et ſi vligo ſola eſſet, quæ ex ſententia Oribaſij replens læuigansque ſpiras & rugas ventriculi vt inde non adhærens alimentum præterfluat, non ita fieret de nocte, nec frequenter, nec tam putria graueolentiáque ſubducerentur: Ergo credibile à cerebro fluxum quemdam fieri qui miſſo ichore quodam officium ventriculi interturbet, & aluum citet. Non bene mungit, caput habet latum, & latius quàm pro ratione corporis. De nocte maximè aluus fluit, quod à cerebro eſſe arguit. Pueri maximam partem caput oppletum habent: vnde veteres eam ob cauſam illis vinum interdicebant, hyeme incœnatos cubitum mittebant, & eos per ſuturas, per palatum, per cutim, per nares paſſim expurgari videmus: immò per aures; quamquam neget in Aphoriſ. Galenus eas cõparatas ad expurgationẽ cerebri, exceptis (ait) pueris. 3. Præter fluxum illũ cerebralẽ copia quoq; humorum lentorum & tempore corruptorum hoc efficit: nam humidus calor illis tanquam lignorum ſtrue obruitur & ſtrangulatur. Niſi dicas quò humidius corpus, eò melius. Galen. 3. de ſymptom. cauſis, & pueros facultates naturales habere robuſtiſſimas. Quò humidius naturali humore, eò melius: & facultates naturales ad agendum habent robuſtas, ſed non ad patiendum & reſiſtendum. Sic minimâ occaſione præhenduntur fluxu cœliaco, diarrhœico, non ita dyſenterico, quia muccore madent inteſtina. Quicquid ſit, ea euitari poſſunt diætâ ſiccante. Quamquam 1. ſanit. tuendæ Galenus vetet ne exiccentur pueri, quia incremẽto prohibentur; (intelligens maximè de humore primigenio.) Videndum ne dum prodeſſe volumus, non obſimus. Si ſola vligo eſſet, & cruditas, corrigeretur coctione & alimenti detractione: ſed præterea eſt corruptela ergo corrigẽda, & humor tollendus. Eâdem operâ detergendum, vacuandum, oppugnandi vermes.

De vermibus lib. 4. de morbis, loc⁹ præciarus, qui prima frõte falſus videtur, ſed notandus eſt.

℞ ſemin. contra ℈ j. paſſul. glycyr. conſer. viol. an. ℥ ij. abſynthij roman. p. ſ. fiat decoct. in qua infund. rhei ʒ j. coral. g̃. v. In expreſſ. diſſol. eiuſdem rheub. ℈ ß. fiat potus.

Item ℞ *Karabes* ℈ j. *rasur. ebor. cornu cerui, margar. elect. an.* ℈ ſ. *cinnam. gr.* 4. *cum ſaccharo in aq. portul. diſſoluto, &* ℈ ſ. *pulu. contra. fiant tabell.*

Item ℞ *ligni aloes* ʒ ij. *nigell. rom.* ℥ ſ. *pro ſuffiendis operimentis capitis.*

Vehementiora paulò ſunt hæc quæ ſequuntur remedia.

℞ *ſemin. contra ver.* ʒ ij. *pulu. raſ. ebor. cornu cerui an.* ʒ j. *ſemin. portulac. ſcr. iiij. fiat puluis, miſce cum eo quod ſequitur.*

℞ *theriac.* ʒ ij. *conſeru. roſar.* ℥ j. *omnibus mixtis fiat in modũ opiatæ: vtatur quolibet mane.*

℞ *lupinorum* ʒ ij. *medulla colocynthidos* ʒ j. *abſynth. vulg.* ʒ j. ſ. *aloes* ℥ j. *theriaces* ʒ ij. *cum pauca terebinth. fiat in modum cerati, & imo ventri applicetur.*

℞ *ſyrup. de abſynth. ol. amygdal. dulc. an.* ℥ j. *abſynth. menth. puleg. ſuccorum. an.* ʒ j. ſ. *radic. dictamni, tormentill. zedoar. an.* ℈ j. *cum pauca cera. fiat linimentum pro ventre.*

℞ *pulu. barbotinæ* ʒ j. *detur cum lacte.*

℞ *decoct. clyſter. lib.* ſ. *in qua bulliant chamæm. & ſem. fœnic. an* ʒ iij. *In colatura diſſol. benedict. laxat.* ʒ ij. *confect. de baccis* ʒ j. ſ. *ol. aneth & rutæ an.* ℥ j. *In torminibus à vermibus.*

℞. *oßis de cord. cerui, margar. elect. an. ſcrup. j. raſur. ebor. karab. an.* ℈ ſ. *rheub.* ℈ ij. *cinnam. gr. ij. cum ſacchar. in aqu. abſynth. diſſol. fiant tabellæ pond.* ʒ j. ſ. *capiat duabus horis ante paſtum.*

Item ℞ *abſynth. m. j. bull. in aqua & vino pro fotu ſedis.* Abſtineat cœnâ ne tantopere cerebrum oppleatur vaporibus. Pane ſiligineo & autopyro vtatur, non albo (vt vocant) quoniam obſtruit nimiùm. Vtatur ſæpè rhabarb. condito. Prouidendum capiti, quoniam in illa augeri poteſt plethoricis ſymptomatis. Et in eius ſororis defunctæ annos iiij natæ cùm conuulſionibus prehenſa fuiſſet, in cerebri ventriculis magna aquæ citrinæ copia inuenta eſt. Sed his non ſunt terrendi parentes 1572. Cal. Ianuar.

ANNOTATIO.

1. *Notat Meſuæus vermes aliquando generari ab obſtructione cyſteos cholidochi, quia enim non interfluit humor bilioſus purgandis inteſtinis accommodatus, ideò ſuccreſcit pituita multa quæ in vermes animatur. vide cap. de cura vermium.*

2. *Quod tamen dubium eſſe poßit. nam calor conſumit materiam, ergo eorum vermium occaſionem tollit. Item effundit humorem bilioſum in*

intestina, hinc vermium internecio. Immò scribit Mesuæus sæpe contigisse in febribus tum ratione caloris, tum ratione bilis effusæ vermes pabulum quærendo, ita locum in quo nati erant & conseruabantur, perfodisse, vt partem ipsam perforarint.

3. *Lib. de affectionibus fluorum diuturnorum alui, causam à cerebro repetit.*

CONSILIVM XXXI.

Ad Iliacam paßionem.

IACOBVS Berthier post longas corporis agitationes, & conatus, & vsum rerum flatulentarum, in colicum dolorem, vt putabant, incidit. Sed iliaca passio erat. Aut saltem à torminibus cruciatibúsque conturbata, conuolutáque sursum deorsum intestina, tandem id mali intulerunt. Circa inguem apparuit tumor: intestini prolapsus erat. Semel eum tantùm prolapsum passus fuerat. Tamen principio non putabant intestinum esse prouolutum, sed tumorem testiculi. Quod ne cui mirum videatur, sciendum in eo conformando naturam sui oblitam fuisse. Nam testiculus neuter in scroto erat: sed vterque intus conclusus erat: vnus quidem apparebat tactui soli, & circa pectinem locatus erat, alter delitescebat planè. Sic tumorem tantùm testiculi circum pectinem suspicabantur. At aliter res erat: & frequentes vomitiones, & suppressa omninò aluus prolapsionem intestini indicabant. Dolor erat magnus circum vmbilicum, quà situs est ileon. Pars fomentis & semicupiis non est remollita: sed eorum vsu an contigerit nescio: intra triduum totus pecten inflammatus est, & aliquid acuminatum apparuit, ex quo pus saniosum & fœdissimum excretum est. Dubitabant an id ab intestino rupto nasceretur. Et magna rupti intestini erat suspicio. Quicquid sit, deuolutum erat intestinum è sua sede, quòd tumor ad pectinem indicabat. Clysteribus tentata aluus, nil reddidit: longioribus balanis solicitata, reddidit. Quæ materia rupto exiguo tumore excreta est, ea graueolebat admodùm: hinc fæculentæ materiæ magna fuit suspicio. Tamen speculo res explorata est, nec incisum intestinum compertum est. Febris perseuerauit: dolores frequentes, spuitiones, vomi-

tus, sed non ita frequentes vt in aliis obseruauimus, sudores: defectiones animi. Sexto die totus pecten inflammatus magis, erysipelatodis, mors denique nono die. Aperto cadauere, imus venter quasi syderatus apparuit: prolapsum ileon. Insanabilis erat morbus. Iliacâ passione laborantes, alij celerius, alij tardiùs moriuntur. Quibus ab inflammatione malum ortum, intra quatuor dies moriuntur; vt Dominæ illustri de Mandosse contigit, quæ intra quatuor dies periit. 1. Quidam sunt in ea opinione vt existiment nullum voluulum in quo frequentes sunt vomitiones, sanabilem esse: sed errant. Nam primo quoque tempore vitiatur motus intestinorum peristalticus, quo vitiato vomitus & subuersiones stomachi contingunt. Item volunt in inflãmatione statim gangrænam consequi, quod falsum est. Nam hinc persuadentur quod leipothymiam frequentem adesse videant: at non est necesse inde inferre à gangræna id consequi: siquidem facilè communicatur id vitij ventriculo ob viciniam. Et teter vapor eorũ quæ excernuntur facilè leipothymiam adducere potest. Ceterùm inflammatio, scirrhus, siue durus tumor, abscessus, voluuli causæ solæ videntur Galeno *Commen. in Aphor.* 44. *lib.* 6. At obstructionem à sicco stercore vult ileon inferre posse: at illi non videtur probabile vt crassi & lenti humores tantam obstructionem faciant, vt præpediatur exitus stercoribus; quod tamen omnes verum esse volunt. Nos prolapsum intestini id mali attulisse sæpè obseruauimus. Mesuæus *cap. de intestinorum morbis*, vult colicam ac iliacam passionem sæpe eodem modo fieri; dum scilicet materia collecta est in monoculo: ac dum agitatur nec excernitur, augentur dolores, hinc colica aut iliaca passio. Immò, ait, clyster quia non peruenit secundùm substantiam ad superiora intestina, sed secundùm vim tantùm, agitat tantùm materiam in superioribus intestinis contentam, sed non excernit, vnde grandi conatu naturæ quia per inferiora materia secedere non potest, & stercus & clyster per os reiicitur. Sed nunquid à crassis & frigidis humoribus iliaca passio nasci potest? Non videtur Galeno, vt dictum est; ideò non vult admittere illum Aphorismum Hippocratis germanum esse, *Quibus ex stillicidio vrinæ ileos superuenerit, septem diebus pereunt, nisi febre superueniente multa vrina profluxerit.* 2. Nam si quæ materia committit stranguriam eadem, ileon committat cogetur fateri Iliacam passionem à pituita salsa

aut cruda nasci posse quæ eadem & ad renes translata commit-tat stranguriam, & reuocata in intestinum iliacam passionem. Fatetur ignorare se quid hic velit Aphorismus, ac narrat falsas veterum in illius Aphorismi interpretatione opiniones. Tamen quasi reuocans calculum, dubitans tamen censet frigidam materiam ileon committere posse quæ discutiatur successu febris. Fuchsius illum Aphorismum interpretandum audentiùs quàm Pergamenus aggreditur. Primùm præpositionem ἐπὶ accipit pro μετὰ; quasi dicat Hippocrates vt ileus superueniat stranguriæ à crassis frigidísque humoribus natæ. Quod autem intra septem dies moriantur, id ait fieri propter dolorem vtriusque partis & renis & intestini, qui dolor vires admodùm deiiciat. Et absurdè admodum diuellit verba Hippocratis, dum ait illud, *Febris si superuenerit*, ita debere intelligi, vt loco ilei qui prius superuenit stranguriæ, febris succedat, ac ileus abeat: quasi nolit Hippocrates vnà cum ileo febrē adesse. Nam Hippocrates vult ileon quidem stranguriæ successisse, sed vult simul esse & febrem & ileon. Quidam fortasse putarent fieri posse ac verisimilè esse vt ei strangùria & ileos adsit, & febrem impedire quo minùs intra septem dies illi affectus perimant. Nam febris alterutrum soluit malum: & sic solutus æger vno alacrior est aliquantò. Et illa febris non debet esse symptomatica ilei ab inflammatione nati, vt volebant veteres, sed succedere debet humorum aut spirituum potiùs inflammationi. Sed posterior hæc ratio de præsentia duorum malorum simul stranguriæ & ilei non videtur plausibilis. Sed sententia Hippocratis vt non est temerè pronunciata, ita veritati maximè consona videtur. Fieri enim maximè potest vt stillicidium vrinæ cōtingat à raptu pituitæ falsæ, acidæve ad renes. Quæ si fortè, vt ferè fit, vt morborum successionibus in intestina regeratur, aut in iisdem resistat, paulò vegetiore calore in flatus conuersa dolores vix tolerabiles excitabit. Hinc in gyrum intestinum conuoluitur, dissoluitur, intumescit. Et ab acerbitate doloris ileos reiectio omnium humorum per os vitiato motu peristaltico. At quoniam febris, si modò sit analogos materiam mitificat, paralyses, tetanósque soluit, potest quoque materiam in intestinis contentam coquere, mitificare; hinc ilei leuatio. Ac ea interpretatio non videtur à veritate abhorrere. At ex iis colligere licet in iliacis passionibus aliquando frigida maxime ex vsu esse & balnea: aliquandò

obesse plurimùm, prodesse verò calida. Nam cùm inflammatio est, non est dubium quin illa conueniant: si humores frigidi, lenti, pituitosi, calida conueniunt: 3. & si febris immineat, non est prohibenda.

Porrò in nephriticis doloribus aliquid fixum est ac immobile ad alterutrius renis situm. In colica dolor est vagus, subuertens ventriculum: in ileo fixus est circum vmbilicum qua situm est intestinum ileon, grauans est, extensus, pungens. Sed pungens maximè est à vermibus. Annotat enim Mesuæus iliacam passionem à vermibus excitari, dum illi scilicet loco fixi sunt, ac pungunt, cuniculos agunt, immò perforant intestinum. Ac duo notare oportet scitu ac obseruatione dignissima. Prius est: Quî fieri possit vt in iliaca passione stercus meracum excernatur: quod Galenus tantùm morituris contingere ait. Nam si voluulus passio est intestinorum superiorum, non situ, sed generatione & ortu, & in illis tantùm chylus ac cremor sit, secretio autem 4. in cœco demum fiat: præpedita via in intestinis superioribus quomodo ab inferioribus crassioribus intestinis stercus ascendat, ac præsertim morituris, cùm iam vires fatiscunt Quæstio hæc ardua est. Alterum est quod nos obseruauimus, & à Mesuæo diligenter obseruatum legimus, nempe iis qui à voluulo releuantur succedere incredibiles affectiones: Contingit, inquit, paralysis, materiâ ad neruos translatâ. Nam in ista affectione intra septem dies ratione astrictæ alui, & motus excrementi sursum inficiuntur spiritus, & humores qualitate inexplicabili: aliis vitiato simili modo hepate hydrops, Melancholia, tremor, fœtor, anhelitus, sudores frigidi, syncope, sitis inexhausta. 5 Vidimus mulierē quæ cum voluulo laborasset, eo liberata in hydropem incidit: hinc tabida interiit. Aliā vidimus quæ cùm sudores frigidos extremitatū frigus per decem aut duodecim dies, etiam cessante ileo habuisset, fœtoremq; oris ingentem, & pudendorum ex quibus sanies graueolens resudabat. Inde fluxit aluus, repurgata ter aut quater sine vllo grauiore symptomate, aut morbo potiùs nunc bibens ludensque viuit.

ANNOTATIO.

1 Eorum opinio roborari potest sententiâ Galeni. Hic enim Comment.

in Aphorism. 10. lib. 7. scribit vomitum non semper adesse in ileis, sed quando exitiales sunt. Ac si dicat vomitum superuenientem mortem significare. Ego tamen vidi quibus adesset vomitus, & liberati sunt: immò facillimè omnium succedit vomitus; vt cùm prolapsum est intestinum in scrotum, statim vomitus adest. Nisi quis dicat vomitus in prolapsu intestini faciente iliacam passionem non ita lethales esse, vt sunt in aliis speciebus iliacæ passionis, Quod credibile est: Aut per vomitus, eos præsertim intelligit qui cum fæculenta materia, aut cum chylosa fiunt. Nam simplices vomitus non ita mali sunt, nisi frequentes admodum sint.

2. D. Maignàm Medicus & Professor Regius in Mathmeaticis voluulo interiit impetu magno pituitâ multâ in intestina prolapsâ ibique collectâ & putrefactâ: vnde abscessus factus, hinc morbus.

3. Febris non est tollenda aliquando in voluulo: contra faciunt Medici.

4. Nam colon tenuibus intestinis est superius. Sic mirum cur voluulus sit tantùm affectus tenuium intestinorum, vt placet Galeno comment. in Aphoris. lib. 6. cùm obseruatum sit rectum intestinum voluuli aliquando causam esse, aut saltem malum in eo esse. Vnde hist. 9. sect. 2. lib. 3 Epid. meminit crassorum intestinorum etiam voluulum esse affectum.

5. Libro de affectionib. Hippocratis locus est valdè notandus de cura voluuli. Nam cùm non admittuntur clysteres, vult fistulam ad vtriculi extremitatem, applicari, & ita intestina inflari post dari clysteres. Quod fortè non negligendum in tam periculoso morbo. Porrò nota apud eundem Hippocratem, eodem libro, ni fallor, triplicem esse voluulum, vnum hyemalem, alterum ictericum, siue æstiuum, tertium hæmatiten, siue autumnalem. Obseruat dominus Magnus in voluulosis affectionibus nil melius esse quàm dare Confectionem Hieræ; hæc enim subuersiones ventriculi sedat. Item induratas fæces aliquando emollit & è recto intestino extrahit. Itẽ iniectionem per longissimam fistulam conferre ex oleo de semine lini.

CONSILIVM XXXII.

Pro Calculosis.

NVLLVS hodiè æquè genus humanum vexat morbus, ac calculus. Morbum appello, etsi nonnullis id nominis non placeat, quòd actio, nempe mictio impediatur à re præter na-

turam in capacitate contenta, quam tamen alij rei natura destinauit quàm calculo continendo. Quod qua ratione fiat, cõmẽtatione dignissimum est. Alij vsum lacticiniorum & casei, & rerum viscidarum accusant: alij limosas aquas & paludosas. Sit ita herclè. Qui lacticiniis viscidis, crassisque alimentis vtuntur, aut qui limosis aquis, ij maximã partem calculosi sunt; non tamen generales has solas causas statuere oportet.

1. Duæ mihi videntur rationes probabiliores, propter quas tam longè latéque pateat hic morbus, vt aut nulli, aut oppidò pauci ab arenulis, aut calculo, aut concretione aliqua immunes existant. Prima videtur ingluuies, & ea præsertim cùm alimentorum varietate qua homines mirum in modum delectantur: secunda, ius hæreditarium; nam ex calculosis ferè calculosi generantur: Tertiam adiicio facilem generationem calculi, aut tophi, aut arenularũ, & præsertim in corporibus mollioribus & delicatis, & imbecillis, cuiusmodi sunt nostra corpora si ea cũ priscis conferas. Quod enim tam facilis generatio sit, ex eo patet, quòd nulla non in parte corporis calculus aut tophus generari possit: vnde plerisque in folliculo fellis, aliis in pulmonibus, aliis in capite, aliis in vtero, aliis in corde, aliis in intestinis generatur, vt in nostris hypomnimoneumatis abundè recensuimus. Accedit quod ex variis humoribus generari possint, vt posteà abundè ex veterum sententia apparebit. Vnde iubeatur valere eorum opinio & dogma, qui ex sola pituita calculos concrescere voluerunt: vnde pingues & obœsos calculo obnoxios præ ceteris voluerunt. Quod falsissimum est. Ac ingluuiem præsertim quæ varietate ciborum adiuuatur, calculorum parentem esse nemo non potest fateri, qui nouerit ingluuiem & gulã causam esse multiplicis cruditatis; vnde natum illud, *Intemperantia Medicorum mater.* Varietas autem propter diuersas variásque facultates naturæ quæ omnia ad vnum æquale & vniusmodi redigere conatur, plurimùm in coquendo, alterando, segregandóque similia à dissimilibus negotij facessit. Quod primus annotauit Hippocrates, qui in lib. 1. de Diæta morborum acutorum inter præcipuas dotes quas ptisanæ attribuit, recenset eam, quòd ptisana nullum tumultum stomacho afferat. Verba græca sunt, ὄυτε ἀγαθὸν κακὸν ποιέει. Galenus non abs re Hippocratem addidisse ait κακόν, nec simpliciter ἀγαθὸν dixit, quòd nihil sit quod æquè coctioni officiat ac varietas, quæ vni cibo inest, aut quæ in

variis cibis. 2. Nõne ἀεράδιν duobus tantùm locis apud Hippocr. legitur, vno lib. 4 de Diæta acutorum, cùm de glande mentionem iniicit. Glans (inquit) tumultum affert. In Commentario Galenus tumultum excitari ait, cùm alimenta ingesta variis facultatibus prædita sunt, & dum vnum faciliùs coquitur, alterũ ægriùs: immò dum in eodem alimento & substantia media, & externa, non sunt analoga: vt de glande & brassica Galenus docet comment. in particul. 18. lib. 1 de Diæta acutor. Locus alter est is de quo superiùs dictum lib. 1. de Diæta, cùm de ptisana loquitur. Atque vt res in angustum reuocetur, legenda maior pars commentarij in eum locum. Nam adducto exemplo athletarum, & eorum qui probè educantur & nutriuntur, docet quantoperè noceat varietas ciborum, varietas facultatum, vel etiam in vno & eodem edulio. Nam cùm vna mordet, alia soluit, alia inflat, non dubium est quin chyloseos officina perturbetur, & naturæ plurimùm negotij afferatur; quæ cùm vniusmodi sit in officiali parte, ventriculo nempe existens, non facilè subiget tam varia quæ ingeruntur. Hinc eò loci Galenus ait solitos athletas in arenam descendere volentes, 3 solo pane vti manè, solis carnibus vesperi. Ac eum tumultum à ciborum varietate afferri solere obseruauit Horatius in Satyris.

Accipe nunc, victus tenuis quæ, quantaque secum
Afferat: in primis valeas benè. Nam variæ res
Vt noceant homini credas: memor illius escæ,
Quæ simplex olim tibi sederit. Ac simul assis
Miscueris elixa, simul conchylia turdis,
Dulcia se in bilem vertent, stomachóque tumultum
Lenta feret pituita.

4. Itaque iis & escarum habendus delectus, & fugienda varietas quibus sanitas studio est. Ac hæreditario iure calculum vt & alios morbos ad posteros peruenire posse vulgò constat. Nam semini impressa sæpe vis est, quæ vt valet ad speciem, genus, & ideam retinendam, & ad prolem deuehendam; ita latente impetu morbosam διάθεσιν transfundit, traducitque. Hinc ex macrocephalis macrocephalus Hippocrates ob deciduum ab omnibus partibus semen gigni asseuerat.

Sed his positis, in rei propositæ arcem libentiùs inuadamus. Dicendum quæ lapidis materia, quæ efficiens causa, qui ei obnoxij, quæ præcautio. Tandem nõnulla ex eis quæ vulgò vsur-

pantur remedia afferentur. In assignanda materia multi varia, multáque censuerunt. Ac primùm, nomine calculi peculiariter intelligimus eum, qui aut in vesica, aut in alterutro rene generatur. Qui enim in aliis partibus corporis humani tanquam fodinis conglomerantur, coguntur que, ad præsens institutum nil pertinent. Quidam lapidis nomine eum qui in vesica continetur intelligi volunt, quòd sæpe grandiusculus sit: calculi autē, eum qui in renibus cogitur. Sed quoniam λιθιῶντας & calculosos vertit Celsus, & lapidosos, curiosa hæc de nominibus quæstio valere iubeatur.

Calculorum materiam quidam volunt esse aliquod purulentum, & pituitam quandam putrem. Hollerius annotat obseruasse se in quodam Præside Rhotomagæo pituitam putrem, & pus crassum falsò calculum retulisse. Antequam aliorum opiniones recenseamus, expendere licet an pus, aut materia purulenta in lapidem cogi possit. Nam quod pus in vesicam illapsum, aut in eadem concretum non referat calculum, nemo dubitat: quicquid enim aliquâ ratione angustos canales, per quos vrina præterfluit, obstruere, obturaréque potest, id calculum mentiri potest. Sed quæstio est, num pus in vesica calculus efficiatur. Nonnullis non videtur: Galeno id fieri posse videtur. Illorum rationem huc referemus, ne indictâ causâ illos arguamus, quamquā à Galeni partibus stare consilium est. Primùm ita ratiocinantur: Sanguis, saniesve dum putredinem concipit vt in pus vertatur, putredine fibras amittit: at fibrarum ope concretio fit: nam damarum sanguis non concrescit, quòd fibrarum expers sit: Ergo pus in calculū cogi non poterit. Deinde, illud obseruari solet in abscessibus renum: Purulenta materia quę à renibus abscessu tentatis excernitur, toti permiscetur tota vrinæ: & si in imo vrinæ residis subsideat, paruâ agitatione sursus toti vrinæ remiscetur. Quod arguit pus corpulentum solidumque nil esse, sed aliquid diuulsum: Ergo in calculum non cogitur. Contrà verò apparet in semine & pituita. Nam vtrumque vt fibrarum particeps cohæret, partésque vnitas habet. Vnde aut tanquam separatim aliquid vrinæ supereminet, aut in fundo residet: ne ratione sui lentoris & partium cohærentium ita miscetur vrinæ toti, licèt moueatur: sed suam cohærentiam conseruant. Atque ita conficere se putant ex præsentibus rationibus, pus in calculum concrescere non posse. Adducuntur

tamen victi ratione & autoritate Galeni, vt credant calculi rudimentum pure induci, incrustarique posse. Sed id subterfugere est, non rationibus & autoritati subscribere. Nam quantumuis obducatur calculi rudimentum pure, si quia fibrarum expers est non agitur, adaugeturque, nihilo maior calculus inde futurus est, quàm si aquâ allueretur. Pus enim iis autoribus non concrescit. Sed antequam eorum rationes conuellamus, Galenus audiatur. Verba eius sunt: *In animalis corpore ex purulento humore, aut ex purulento pituotosoque composito tophus nonnunquam creari potest: quemadmodum & in articulorum morbis accidere consueuit. Eodem enim prorsus modo in his & renum affectibus lapides concrescunt.* Com. in part. 6. sect. 1 lib. 6. Epid.
Ad primam autem rationem quâ contendunt illi neoterici ideò pus in calculum cogi non posse, quòd humores per putredinẽ fibras amittant: at fibrarum ratione concretio fit, ita respondere consilium est. Aliud est aliquid corrumpi, aliud in pus abire. Nam in corruptione partium fit alienatio, & materia tota præter naturam est, & causa efficiens tota quoque præter naturam. Partium quoque fit diremptus, & per eam partium diremptionem fibrarum dissolutio fit: hinc nulla cohæsio, hinc dissolutio continuitatis. At cùm ex materia laudabili, intráque naturæ limites contenta, pus fit, etsi pus illud naturæ non cedit in alimoniam: satis tamen est si aliquam eius gratiam recipiat. Hoc autem fieri dicitur si aliquid sit vniusmodi, si albor adsit, si læuor, si nil grumosum, nil inæquale. Idem enim opifex versatur circa pus, & circa alimentum: hoc differunt, quòd alimentum cedat in naturam, pus autem excretionem sui præmoneat, quod antecedenti, primariáque origine eius materia laudabilis fuerit, sed ex euentu illaudabilis extiterit, quod fortè extra locum sibi destinatũ ab aliqua externa causa euocata fuerit. Quod in contusionibus apparet.

Satis autem est si in pure character naturæ imprimatur, vt eas dotes & facultates retineat, quas Hippocrates & Galenus puri laudabili tribuerunt. Cur enim toties Galenus in vlceribus commendat pus album, læue, æquale, vt æqualitas vim significet caloris naturalis sese in omnes materiæ partes æquabiliter inducentis? læuor materiæ εὐήθειαν, ingenium interpretor? candor vim partium solidarum, quę quàm fieri potuit maximè, sibi assimilare annitantur pus? Et cùm perfectè id assequi non possent, saltem quem à natura sortitæ sunt partes solidę candorem,

eum in pus contulerunt. Si per putredinem fibrarum fit deperditio, quomodo sanguis qui putrescit in vasis, aut extra vasa, vertitur in sedimentum (de febribus putridis intelligo) album, læue, ęquale? Aut in laudabile pus iisdem dotibus illustre in abscessibus? Immò ex generibus puris aliud videtur contra naturam esse, vt quod in morituris apparet, liuidum est, subuiride, fœtens, diuulsum, inæquale, non lęue: In iis qui è natura habēt contrariis omnibus dotibus pręditum est. Quinetiam licèt materia diuulsa fuerit, virtute partium solidarum vnitur, laboratur, id quod ἑτερογενὲς & alienum secernitur. Et cùm ex Hippocrate quædam vrinæ sint grumosę in morbis, quæ posteà tenues fiunt, quid aliud per tenues intelligit, quàm pro grumosis confusisque vrinis redditas à natura chymosi, consistentia, & contentis laudabiles: vt pauca sit hypostasis, sed ea alba, læuis, & æqualis? Ergo alienum est ab experientia, & ratione puri adimere cohęsionem, & eam tribuere solis pituitę & semini. Nam & sedimentum & pus laudabile cohęrent: Immò licèt antecedens vtriusque materia serosum tantùm fuerit aliquid, & dissolutum, multiplici elaboratione & coctione (quæ omnis incrassandis partibus fit) acquirit fibras, lentorésque, cuius ope concrescat. Et falsum est illud, quod pituitę tam curiosè tribuitur: nam sępe videas phlegma & misceri toti vrinę, & postquam resederit remisceri, pręsertim cùm coctum non fuerit, & nondū gratiam naturæ receperit. 5. Pus autem si à renibus refundatur, non est mirum si misceatur, quia longo viarum anfractu liquore vrinę dissoluitur ac dirimitur; vnde sępe puris formam non referat. Falsò itaque puri eâ ratione vnionem & cohęrentiam adimunt vt conficiant in calculum non cogi. Verum enim pus cogitur, quod sensui notissimum. Nam & empyicos sæpe grandinosa sputa extundere à concrescente in grandinem & tophulum pure obseruauerunt: In abscessibus tardiùs ruptis aut naturâ, aut arte, pus ita sępe cogitur, vt iam lapidescere videatur. Nouerint itaque aliud esse corrumpi, aliud putrescere. Per corruptionem vnio, vinculum ac cohęsio tollitur, diremptis videlicet partibus: per putredinem aut retinetur cohęsio: aut subactis elaboratísque partibus nouarum fibrarum fit acquisitio, vnde nexus & copula consequatur. Ergo ex pure lapides cogi posse intelligentiùs scripsit Galenus. Quod primus annotauit Hippocrates lib. 2. de natura humana. 6. *Quibus*, in-

quit, *in lotiis subsident arenosa, vel tophi, iis per initia circa venam crassam tubercula extitère, versáque in pus fuère: ac deinde ipsis tuberculis haud celeriter ruptis pus in tophos conuersum est, qui foras per venam cum lotio exprimuntur.* Tamen quoniam & huius orationis idioma Hippocratem non sapit, & libellus ille falsò adscriptus illi est, fit vt nullam vim id loci afferre possit. Sed ea in re audiendus Galenus, enarrans illam particulam, scribit: *Excretiones eiusmodi vrinarum arenosarum possunt fieri à causa quam statuit Hippocrates: item & rene obstructo citra venam magnam. Maxima autem parte sine tuberculis fiunt, cùm succus crassus vel glutinosus exitum retardans concreuerit à calore loci arefactus.* Ergo agnouit Galenus arenosas vrinas nasci posse à pure concreto, quanquam non ita frequenter.

Ac materiam lapidis & eò loci quem suprà ex lib. de natur. humana secundò adduximus: Galenus crassum glutinosumque humorem vias obstruentem præpedientemque constituit. Et comment. in particul. 13. lib. eiusdem, apertiùs multò designat, & causam efficientem, & materiam de puerorum calore locutus. *Pueri multi, quia admodùm sunt voraces, cumulant succum qui propriè crudus appellatur, à quo facilè calculi generantur. Is autem humor vt materiæ rationem habet, ita & calor efficientis causæ.* Ac mirum quomodo Hippocrates, aut quicumque eum librum scripserit, dicat, Puerulis nascitur lapis ob vesicæ caliditatem & totius corporis. Viris ob corporis frigiditatem haudquaquam generantur.

Multa in eum locum inquiri possunt, quorum explicatio ad seriem continuationemque disputationis apprimè pertinebit. Constitutum enim erat de lapidis causa, tum quæ efficiendi, tum quæ materiæ rationem habeat, disputare: de loco: de ætatibus, & iis qui magis minúsve obnoxij forent. Primùm itaque dubitari potest an caliditas & vesicæ, & corporis totius ad generationem calculi faciat. Et quoniam Hippocrates meminit caloris multo humore perfusi, cuiusmodi est humidum primum, & calidum primum; an calor puerorum halituosus, ἀτμώδης, spirituosus, humidus, blandus, minimùm mordax minimè ad generationẽ lapidis pertinebit? Nec enim probabile videtur, vt paulò post abundè demonstrabimus. Secundò quæri potest, an caliditas vesicæ tanquã vnius partis eôdem pertineat, calculúmque creet. Nam Ga-

lenus alio loco frigiditatem vesicæ constituere videtur causam generationis lapidis. Tertiò, an viri, quòd frigidi sint calculum non generent? Quarum quæstionum examen & euolutio non minimùm habebit & voluptatis & vtilitatis. Voluptatis quidem, quòd animus noster iis explicatis aliqua ex ratione satiabitur ac explebitur: Vtilitatis verò, & ad precauendum, & ad curandum, & ad opem miseris mortalibus afferendum. Nam si, vt quidam volunt, immò maior Medicorum pars, calor qui ad generationem lapidis tanquam causa efficax & efficiens concurrit tenuitate partium, & acrimoniâ præditus esse debet, immò veluti febrilis, quod Hippocr. 6. Epidem. θερμὸν absolutè aliquando vocat; vt dum ait, *Qui ventre calido, carnes habent frigidas*: aliquando πῦρ, ob igneam vim, seu potiùs (vt cum Arculano loquar) igneitatem; cur toties in calculosis affectibus ad oxypora, ad ἐκθερμαντικὰ, & calidissima remedia concurrimus; nam causæ efficienti neruos & robur addimus. Atque ita, vt plerumque fit, aberramus. Si calor lapidis autor & parens temperatus est, halituosus, blãdus, naturalis, qualem Hippocrates aut scriptor libelli illius, & cum eo Galenus constituit, cur ἠπιτικὰ præscribuntur temperata, dulcia, muccosa, blanda; nam & ea fouent calorem naturalem lapidis auctorem, & materiam reddunt viscidiorem, muccaginosam, lentiorem. In quo plurimùm aberraretur. Ac credibiliùs ab aliquo acri calore, aut saltem non à nostro blando & naturali concretionem fieri. Nam calorem potentem debere esse, tumque resoluentem satis ex mente Galeni apparet. Illius hæc verba sunt: *Lapis propria passio est puerorum, qui ob edacitatem non paucos crudos humores generant, ex quibus pars crassior cum vrinis ad vesicam perueniens fit lapidum materia. Accedit altera causa, vehementia caliditatis. Nam & senes aceruant crudum non paucum; non ob voracitatem, sed facultatis coctricis imbecillitatem. Non validũ tamen calorem habent, qui crassam materiã resoluens lapidẽ generet.* Vtitur participio ἐξατμίζον, id est, exiccãs, arefaciẽs, exhalare faciens, & tenuẽ substantiã eliciens ẽ materia crassa, vt fæx tandem remaneat. Ergo & calor validus requiritur, & calor qui resoluendi vim habeat. An verò tali vi præditum est calidum primum & radicale, quòd si fluens est, erit ἀτμὸς tantùm, & ἀπόῤῥοια τῆς ὑποκειμένης οὐσίας: si fixum, partium solidarum ἐντελέχεια. Hic calor quandiu aliquid habet præsto in quo ver-

ſetur coquendo, ſecernendo, alterando, non ſeſe ad aliud accingere ſolet; vnde non eſt credibile calorem blandum & mitem in pueris exercere vires ſuas in crudis humoribus digerendis, & in lapidem conuertendis. Nam digeſtio illa, arefactio, reſolutio quæ requiritur vt materia craſſa lapideſcat, ſoli calori febrili tribuenda eſt. Et quoties ἰσχυρὸν θερμὸν legitur, videtur de calore acri & febrili intelligi, cui paſſim Galenus ob igneitatem in apoplexiis, tetano, morbíſque frigidis reſoluendi vim, digerendi tribuit, immò & coquendi; quanquam in illo loco vbi legitur de calore febrili quòd concoquat, legitur, frigiditatem concoquendi vim habet, non abſolutè, coquendi vim, ſed frigiditatem coquendi, id eſt, corrigendi, mitificandíque ſummam, quæ in crudis ſuccis ineſt, frigiditatem. Sed hæc per tranſennam. Nam ſi calor naturalis vim habet reſoluendi, & in lapidem vertẽdi in pueris, cùm alioqui ſit blandus, humidus, & multo humore obrutus. vnde ſæpe impeditur Hippocratica illa ἔκλαμψις; an tanta in ſenibus frigiditas, vt, cùm ob facultatis coquentis imbecillitatem multa congeratur materia cruda, illa non poſſit obſtruere, vias impedire, ſicceſcere, à calore acriore quàm ſit in pueris, quantuluſcunque is ſit, lapideſcere? Credibiliùs eſt. Vnde mirari ſubit cùr autor libri de natura humana ſcripſerit, *viris calculos non generari ob frigiditatem*. Item Galenus loco ſuperiore, In ſenibus quidem ſuppetere materiam generando creandóque lapidi idoneam, ſed præ infirmitate caloris non cogi. Nam Galenum contradictionis poſſumus conuincere; *Aſthmata in ſenibus ex deſtillationibus ortum habent, cùm & reſpirandi inſtrumenta ſæpè habeant, proprium ſui algoris principium, quando & in ipſis multæ & craſſæ ſuperfluitates generantur: Et præterea præſente virium imbecillitate renes obſtruuntur, & lapides generantur; cùm tenax & craſſa ſuperfluitas in ſimilem callo ſubſtantiam tranſiuerit.* Com. in Aph. 31. lib. 3. Aph. Antequam doceam contradictionem Galeni, de ſerie contextus dicam, iſtam periodon, καὶ παρεούσῃ τῆς δυνάμεως ἀσθενείης οὔσης. non ſoleo cum Leoniceno cum ſequentibus connectere in eo ſenſu, Et præſente imbecillitate virium renes obſtruuntur, & lapides generantur: ſed totam periodon refero ad diſputationem de aſthmate, quam peculiariter Galenus explicat; ſiquidem Hippocrates in ſuo contextu non meminit vllius obſtructionis renum in ſenibus. Quaſi dicat Galenus, imbecillitatem

viriũ vnam ex causis esse quæ asthmaticos senes reddunt. Nam sequens periodus tota sibi cohæret in textu græco sine vno puncto, nec colo, nec inciso, vt malè fit in textu latino: ἐμφράττονται πολλάκις οἱ νεφροὶ καὶ τοὺς λίθους γεννῶσιν ὅταν, &c. Obstruuntur autem renes sæpè, & lapides generant. Non autem legendum cum Leoniceno, imbecillitate virium præsente renes obstruuntur: lapides autem generantur quando, &c. Nam hoc scriptoris est nec Galenum intelligentis, nec verba græca an benè maléve cohæreãt scientis. Quanquam hoc verisimile esse videtur ab imbecillitate renum tanquã ab adiuuante causa lapidem nasci posse. Nam concretio quæ fit in parte quapiam, infirmitatem partis agnoscit nequeuntis à se se amandare id quod molestum est. De verbis hactenus. Nunc ad rem redeamus.

Quòd in mentem venit Galeno vt tam paucis literis contradictoria complectatur? Nam in vno Lithiasin propriam affectionem puerorum scribit quod & cruditas, voracitas, & calor ingens in illis concurrant. Accedit quod partes puerorum famelicæ à ventriculo nondum satis mitificatum alimentum rapiãt. Raptus autem ille eò fit, quòd idem alimentum & ad auctioné, & ad nutritionem faciat. Et quæ partes augeri debent, id quo augeantur appetunt: quæ nutriri, id quo nutriantur. Diuersum est partium studium, diuersum desiderium, quod vno & eodem alimento debet leniri ac temperari. Nutritio quidem fit non quatenus alimentum quantitate est pręditum, sed quatenus substantia est quę in alendæ rei naturam multiplici alteratione pręeunte mutari debet. Auctio verò contra. 7. Eandem lithiasin ibidem à senibus remouet, quòd licèt materia idonea sit, tamen causa efficiens desit. Sed alio loco obstructionem renum senibus contingere posse ait, vnde viscida superfluitas σύστασιν πωρώδη, callosam concretionem aut coagmentationem interpretor, cõtrahere possit. At concretio fit resolutâ parte tenuiori virtute caloris difflantis. In senibus, autore Galeno, frigiditas dominatur. Quænam ergo causa efficiens? Nec est quod quis conetur defendere Galenum, quòd magna sit senum latitudo: vt quidam sint virides, quidam decrepiti. Cùm vno in loco ait: In senibus ob frigiditatem calculum generari non posse, de decrepitis intelligit. Cùm autem alio loco scribit viscidum & crassum humorem callosam substantiam & naturam induere vnde lapis, non de decrepitis capularibúsque senibus intelligit, sed de viri-

dibus, in quibus non ita languidus, paucúsque calor fit naturalis. Contra tamen colligere licet ex eiuſdem commentario. Nam dum de lithiaſi, & aſthmate, & ſtranguria affectionibus ſenum diſputat contra ſententiam aliorum Hippocratis interpretum, aſſerit ſenes eò loci ab Hippocrate intelligi τοὺς τὴν ἐσχάτην ἄγοντας ἡλικίαν, καὶ ἐν αὐτοῖς καταπαύει τὸν λόγον ὡς ἁπάσας ἤδη διεληλυθώς. Eos inquam, ſenes intelligit, qui extremam ætatis partem exigunt. Atque in eiuſmodi ſenibus orationem ſuam finit tanquam iam ordinatim ſingulas ætatum partes emenſus. Si itaque in extrema ætatis periodo σύστασις illa πωρώδης fieri poteſt, cur non magis in iis quæ antecedunt? Itaque non videtur conſentaneum à ſenibus & viris iam grandioribus reiicere calculorum generationem, præſertim cùm materia in promptu eſt, cùm non ſit tantum frigus quin calor naturalis paulò acrior in anguſtis viarum quodammodo præfocatus (nam in anguſtis locis maximã partem lapides generantur) ſufficiat ad cogendum compingendũque temporis progreſſu. Vt id quod ſimul & ſemel, aut breuiore tempore in calidioribus fit, idem in non ita calidis, ſed tempore longiore fiat. Quod alienum à ratione non videtur: immò rem ita eſſe credendum eſt. Eámque ob cauſam Hippocrates 6. Epidem. ſcribebat, *Poſt mictum concretio magis, an quòd calidiores?* Cur dubitat? Cum aliis locis calorem puerorum cauſam concretionis poſuerit. Reuerâ libro illo multa ad memoriæ ſubſidium conſcripſit. Nec abs re fortè dubitando ſcripſit, an quòd calidiores? Dubium enim eſſe oſtendimus, & paulò poſt plenius aperiemus, an calor naturalis mitis & blandus, concretionis cauſa.

Nunc quod mihi videtur probabile dicam de ſenibus & pueris: necdum enim explicabimus an ante mictum, an poſt mictũ concretio fiat. Lapides generantur in veſica, generantur & in renibus, & aliis locis anguſtis. Qui in loco ampliore generantur, & caloris vbertatem & materiæ declarant. nam cùm materia alia loca in quibus cogi potuiſſet pertranſierit, in veſica calida tum per ſe, tum locorum vicinia, vt ex Hippocrate docebimus, nanciſcitur copiam nouæ materiæ; vnde concretio fit. Qui in loco anguſtiore fiunt, quodam obſtructionis modo fiũt, dum videlicet ſicca, aut viſcida, ſed terreno modo affecta ſuperfluitas diù in renibus & viis anguſtis hæret; vnde obſtructio, & ab obſtructione, loco, tẽpore fit concretio. Itaque in calidis

naturis propria dicitur esse generatio lapidum tum in ratione lapidis, quia propriè lapis fit; tum in loco, quia in vesica; tum à causa efficiente propria, nempe calore; & in tempore, quia pauco tempore; & in effectionis modo, quia tenuioris partis resolutio fit; vnde propriè concretio. Sed in non ita calidis, immò iam ad frigidum temperamentum vergentibus generatio lapidis cernitur, sed non propria. Quia non per modum coctionis per incrassationem & tenuium partium à calore consumptionem, sed per modum obstructionis, à qua res impeditur, & dum materia retinetur calor difflatione prohibetur, hinc longo tempore concretio impropria tamen fit. Item generatio ista fit in renibus. At non tam elucet vis caloris in generando lapide in angusto loco, quàm in capace: quia angustia loci quasi apprimè ad concretionem confert. Non prætereà digestio fit tenuis partis, quia non multus calor. Atque vtrumque modum explicat Galenus abundè. Nam dum de senibus agit, ἐμφράττονται οἱ νεφροὶ καὶ γεννῶσι λίθους καὶ σύστασις πωρώδης ἐργάζεται. Non dicit, In senibus materia subigitur à calore, digeritur, vnde concretio: sed obstruuntur renes, inquit, & generant lapides: Ergo in generationis forma desideratur efficiens causa propria calor, sed obstructio per se videtur statim causa. Deinde συστάσεως πωρώδους meminit; ac si dicat, non verè lapis est, sed per obstructionem humor παχὺς καὶ γλισχρὸς coagmentatur, adipiscitúrque callosam naturam. Sed dum de propria lapidum generatione loquitur, vt ea quæ fit in pueris, aliter multò loquitur; nam non meminit obstructionis, immò reiicit angustiam vt causam aliquam 6. Epid. sed voracitatis, copiæ humorum & validi caloris, & resolutionis. Hîc tria maximè considerantur, calor validus (qui in senibus deest) copia materiæ (quæ adest quidem, sed ob coctricis facultatis imbecillitatem, ergo penuria caloris) & resolutio. Quæ efficit veram legitimamque lapidis generationem. Itaque mihi videtur sibi quadrare Galenus.

Sed nunc quasi è portu paulùm remigrantes, quoniam longiùs soluimus, redeamus ad disputationem de calore; quoniam, vt suprà diximus, Hippocrates dubitauerit, an ideò quòd calidiores pueri post mictum in iis σύναγμα fiat? Et si calor, an sit mordax & acer, an naturalis, vt suprà attigimus. Ac calorem quidem esse causam generationis lapidis certum est, siue calor sit in parte ipsa in qua reapse generatio fit, siue in partibus vici-

nis quæ parti adiaceant. Quod fortè nouum videtur, sed id primus Hippocrates animaduertit libro de aëre, locis & aquis. *Quorum aluus satis fluida est ac sana, non ardens, nec stomachus vesicæ coardescit, hi facilè vrinā eiiciunt, & nihil in vesica congregatur. Quorū aluus ardens ac feruida fuerit, in his necesse est vesicam idem pati. Cùm enim magis quàm pro natura fuerit calefacta, stomachus ipsius inflammatur. Cùm hoc patitur, vrinam non dimittit, sed in ipsa coquit atque adurit: quod tenuissimum, excernitur; quod purissimum transit ac emeïtur. Quod crassissimum ac turbidissimum, coaceruatur, ac primùm concrescit parum, deinde magis dum voluitur ab vrina, quicquid crassum compactum fuerit ad seipsum aptat, augetur, & in tophum concrescit. Cùm vrinam emittit, ad vesicæ stomachum allabitur ab vrina impulsum, vrinæ emissionem impedit, & dolorem affert. Quare pueri fricant ac trahunt pudenda. At videtur causa mictionis eo loco esse. Signum autē quod hæc ita se habeant, hoc est, vrinam splendidissimam calculosi meiunt ad similitudinem seri, quia id quod crassissimum ac biliosum isthic manet, coaceruaturque. Pueris autem lapis fit si lac non salubre fuerit, sed valdè calidum ac biliosum. Ventrem enim percalfacit & vesicam.* Tria hîc obseruatione dignissima sunt. Primum, quomodo æstus, calórque & vesicæ & partium vicinarum calculi prouentum faciat: vnde adustio fit, & orificij vesicæ inflammatio. Ergo de calore acri locus intelligitur. Secundum, quod contra neotericorum sententiam primaria in vesica coagmentatio fiat, nec sit ad renes recurrendum. Tertium, quòd lac in pueris calculum generet. Quartum addo de vrinis splendidissimis. nam hoc non videtur probabile. Neque enim veri similitudinem habet ita splēdidas & tenues vrinas, & albas reddi, cùm æstus sit & in vesica, & in intestinis ratione astrictionis & ardoris. Sed hoc mihi propterea videtur contingere, quòd multa copia lenti viscidíque humoris subsideat, à qua resudet tenue serum, quod tanquam paratum magis ad excretionem, emingitur: sed quod crassum est ac biliosum (hoc est quod in mole ista calidum est ac æstuās, tanquam summoperè conferens ad generationem lapidis) remanet: & quod excernitur tenue est, incoctum; quia licèt calor sit multus, hic naturalis non est, sed æstuans, vt vult Hippocrates hoc loco (quanquam in aliis recurrit ad humidum calidumque primum, quod in pueris multum est) & propterea vrina cocta non apparet, sed diluta multùm, & albicans ob eam impressionem quam habet à materia in fundo vesicæ contenta:

Tamen hoc controuersum esse pōtest maximè. De tertio, nempe de lacte, dicemus posteà. De secundo, nempe de concretione lapidis & arenularũ, an in vesica primò fiant, pleniùs posthac. De primo disputemus, quoniam instituta est quæstio de calore, an sit naturalis, & blandus, an verò contrarius. Id quod hoc loco ab Hippocrate dicitur aliquod problematicum habet. Nec enim absolutè verum est inflammari vesicam, & os eius nec intestina ardere vt inde generetur lapis. Tamen vt nihil effictitiũ temerè, nil ab Hippocrate imprudenter pronunciatum, ita eius verba problematica quidem, sed vera tamen cum reuerentia sunt capienda. Stultum est tanto autori falsum aliquid affingere, quod fortè eius verba quæ aliquid secretius in se continent, non intelligamus. In ea re enim inscitiam nostram potiùs explicaremus. Illo loco de aquis agit, earumque commoda & incōmoda explicat, prout aliis atque aliis ventis afflantur. Ac inter cetera docet in nonnullis aquarum à Borea perflatarũ vsu arenulas in vesica generari, in aliis non item, prout nimirum cuiusque aluus bene aut malè affecta est. Nam in cuiusque morbi generatione, non modò dispositio materiæ & eiusdem copia requiritur, sed subiecti ipsius; alioqui nihil generaretur. Itaque illo loco Hippocrates vult eos calculis fore obnoxios quibus inferior aluus calidior est, & vesica ipsa. Quod quanquam problematicum, tamen verisimilitudinem habet. Nec Hippocratis verba vbique ad vnguem sunt exquirenda. Nam nihil aliud videtur innuere quàm eos calculis obnoxios esse, siue in renibus generentur, siue coagmentatio prima & rudimentum fiat in renibus, perfectio verò in vesica per materiæ nouæ appulsum, quibus aluus astricta est, arida, sicca. Ac si dicat Hippocrates: Illud in arte Medica receptum est, & communi prudentiâ notum, calorem lapidis efficientem causam esse. Ergo quibus illa causa præstò est, in iis credibilius est lapidem potiùs generari quàm in aliis in quibus deest, etiamsi par materiæ congeries adsit. Quo fit vt vesicæ ardor, alui durities, siccitas, calor plurimùm generationem lapidis promoueant ac adiuuent. Vt enim calor hepatis & partium vicinarũ facit ad meliorem chylosin tum in coctione, tum in facili alteratione, immò & digestione, ita intestinorum vesicæ vicinioris calor facilè communicatur & renibus & vesicæ; vnde in iis partibus augetur calor per aliarum partium viciniam, auctus calor ad rudimentum &

Notandus locus Hippocrat. de generatione arenularum in vesica, contra neotericorũ sententiam.

perfectionem lapidis facit plurimùm. Sic nimirum quæ sunt vicina, & quæ propinqua, ea primùm ac maximè affici solent, vt Hippocrates scripsit. Sic inflammatio recti intestini vrinæ stillicidium afferre potest: & vesicæ inflammatio tenasmum adducit, vt in Aphorismis Hippocrates testatum reliquit. Et vterus recto intestino tenasmum patiente laborat per consensum: immò & abortionem facit Hippocrati. Itaque fieri potest vt quibus ardens aluus est, ij præsente materiâ calculosi fiant; quod communi experientiâ percipitur. Nam & qui præcalido sunt hepate, iis maximam partem aluus astricta est, & arenulas patiuntur: & qui nephriticis tentantur, & calculosi sunt, iuuantur plurimùm eductione stercoris; tum quia induratum stercus opprimebat partes iam calculo pressas & fatigatas: tum quia breuissimo tempore aluus ita astricta, & ob astrictionem seipsâ calidior effecta potest calorem suum communicare partibus propinquis, & eas adiuuare ad nouarum arenularum generationem. Nam & dolores, & vigiliæ, & astrictio alui facilè corpus febriens reddũt: immò quibus naturâ præsertim biliosis durior, sicciórque aluus, iis maxima ex parte & capitis dolor, & renum ἑλόγωσις (de ea enim conqueruntur sæpè) immò & rudimenta febris apparent. Calor itaque siue partibus ipsis insit, siue ab aliis partibus emanet, calculorum parens est. Vt non iterum prætereundus videatur locus ille Hippocratis suprà citatus, pueris arenulæ cum lotiis excernuntur, tum propter vesicæ, tum totius corporis caliditatem. Vt non solùm partium calorem in quibus solent nasci lapides considerarit, sed & totius corporis. Quod animaduersione dignissimum est. Ceterùm subtiliùs & breuiùs de calore agendum. An calor sit acer & mordax, an calor blandus & mitis, an vterque. Nam in iis quæ antè dicta sunt, & docuimus probabile esse non à calore blando cogi posse calculum, quod ad coagmentationem, digestio tenuis substantiæ requiratur, & à frigiditate non iuuari coagmentationem. Vtrumque ampliùs excurremus, & tandem quid sentiendum aperiemus. Audiatur Hippocrates.

Hippocr. lib. de humori.

Apho. 58 lib. 5.

Apho. 27 lib. 7.

Post mictum concretio pueris magis, num quia calidiores?

Aliquid intus reconditum obscuris verbis designat, sed non exprimit Hippocrates. Et vt anteà monuimus, non audet absolutè pronũciare an quòd pueri calidiores, ideò eis fiat magis cõcretio (συνάγμα Græcis, ἀπὸ τοῦ γλισχρὸν χυμὸν συνάγεσθαι. eáque concretio

post mictum. Nam tacitè tectèque indicat duplex σύμπαγμα, vnum ante mictum, alterum post mictum: Ita enim Græcis est, μετ' οὔρησιν, καὶ πρὸ οὐρήσεως. Pro nomine οὐρήσεως positum aliud est lib. 2. de nat. humana οὔρημα, sed malè; nam ponendum erat οὖρον. Aliud est enim οὖρον, aliud οὔρημα, seu οὔρησις. Quæramus igitur cur Hippocrat. dubitet & hanc particulam ambiguam scribat ἆρα ὅτι θερμότερα, id est, an quòd calidiores? Duabus de causis videtur hoc adiectum esse: vna est, quia adiecerat particulam illam μᾶλλον videtur magis consentaneum, vt in iuuenibus, in quibus calor qualitate maior cernitur potiùs generetur lapis, quàm in pueris. Nam si calor coagmentationis autor est, vbi maior calor, ibi coagmentationis & coalitus occasio maior. Si itaque iuuenes calidiores, cur non in illis σύμπαγμα μᾶλλον. Tamen in Aphorismis absolutè pronunciaret pueros calidissimos esse, & nouerat illos & humidi primi & caloris primi vbertate fretos esse, à quo calido primo vere dicuntur calidi homines. Quanquam θερμὸς Græci Medici appellitauerint aliquando: immò sæpè quibus acer & mordax in aluis calor est. Nec mirum si dubitauerit, an quòd calidiores essent, in iis concretio post mictum fieret.

Secunda ratio videtur cruditas humorum, & superfluitas, præsertim in vesica coagmentationis lapidis causa est materialis: Vbi calor multus, ibi non est credibile crudos & superfluos multos humores coaceruari, vt res quoque se habet, præsertim ex parte caloris. Nam si magna sit ingluuies, ibi licèt calor multus, tamen non est satis coquendo, & mitificando. Si pueri calidi sunt, calor superfluam humiditatem & humores mitificabit, & nihil erit quod vim potentiámque caloris effugiat. Ita nimirum in prognosticis Galenus scripsit, sedimentum multum esse in vrinis, quòd multi humores crudi, qui ratione copiæ effugerint vim caloris natiui, vnde eos necesse sit posteà cum vrinis secedere, quòd naturæ gratiam non receperint, id est, in alimentum non facesserint. Itaque dubitat Hippocrates, an quòd calidiores? quasi dicat: An non alia causa est coagmentationis post mictum? Si enim calor validus esset in pueris, vt est, & humores coquuntur, & mitificantur, & ad facilem exclusionem comparantur; ideóque non est verisimile in vesica resistere, ac illic in calculum cogi; dilatantur enim multo calore vasa. Ergo alia causa est (dicere possit Hippocrates) nimirum propter ingluuiem humorum cumulus qui hoc efficiat, vt nimirum fiat

concretio

concretio post mictum. Accedit quod non dixit absolutè, *Pueris magis concretio fit, an quòd calidiores?* Nam si de concretione & syntagmate solo ageretur, nõ est dubiũ quin à solo calore repetẽda esset causa, & nõ ambigeret, an quòd calidiores. Nemo dubitat enim à calore σύνταγμα hoc fieri: sed adiecit, μετ' οὔρησιν: post mictũ: vt si ita quæreretur; An quia pueri calidiores, ideò in iis fiat cõcretio lapidis magis post mictum quàm ante mictum? Et particula hęc, *an quòd calidiores*, dupliciter referri reducíque ad ea quæ pręcesserunt potest: vel, An pueris concretio magis (supple) quàm aliis in ætatibus, quòd sint calidiores: quod videtur Galenus velle colligere. Vel, An in ipsis pueris fiat concretio potiùs post mictum, quàm ante mictum, quòd calidiores sunt. Etenim hoc probabile videtur, in pueris lapidem in vesica concrescere præeunte aliquo rudimento ob copiam excremẽti viscosi & crassi: quod renes quidem præteriit validâ existente puerorum naturâ, ac vasis satis dilatatis, sed quia graue est, facilè remanet & residet in puerorum vesica vt molli & flaccida, exeunte tenuiori parte: sed in viris in renibus. 8. Cùm in vesica fit, dicitur post mictum fieri, id est, post secretionem seri à sanguine, & eius in vesicam influxum; ita enim nomen οὐρήσεως intelligi potest. Cùm in renibus fit, dicitur ante mictum fieri, id est, antequam secreta à sanguine seri pars sit, & illapsa in vesicam sit in renibus. Nam quidam volunt mictionem esse non cùm actu à vesica excernitur vrina: sed cùm in vesicam illapsa est vrina. Nisi fortè dicat quis meliùs post mictum dici, id est, postquam excreta est à vesica vrina, vt excretâ tenuiori parte humoris remaneat spissior & densior in vesica. Sed si hoc verum esset, quis esset sensus? quæ ratio dictorum Hippocratis? Nam si ideò dicatur concrescere lapis post mictum in pueris, quod id fiat post excretam à vesica vrinam: an probabile est in aliis posse generari lapidem in renibus ante mictum, id est, dum contenta adhuc est in vesica vrina? Non videtur verisimile. Nam contineatur vel non vrina in vesica, non propterea tamen in renibus generabitur lapis. Ergo credibiliùs est, post mictum dici, id est postquam illapsa est in vesicam vrina: Ante mictum, dum adhuc in renibus continetur. Nisi fortè dicat quis, & defendat in hoc sensu dici concretionem fieri in vesica post mictum, quòd fiat post mictionis actum, & nihil referat de renibus, siue antè, siue post id fiat, cùm Hippocrates nullam mentionem ea de re

iniecerit. Nam si ita dixisset, Post mictum in pueris concretio magis, quàm ante mictum, aliis potiùs ante mictum; videretur reuerà per comparationem loqui voluisse de viris & pueris, vt in his aliter fiat quàm in illis. Sed secus est. Tamen & Galenus in comment. & Arnaldus, & ex veteribus plerique solent assignare distinctionem inter generationem lapidis in pueris, & in viris: quòd in iis in renibus fiat, in illis potiùs in vesica. Cuius rei demonstrationem petiisse videntur ex hoc Hippocratis Aphorismo.

Tamen coniectura à nobis priùs proposita non videtur à ratione aliena, vel quòd Hippocrates quæsierit, an quòd calidiores, quòd nimirum si hæc ratio valeret, quia calidi sint, idem de aliis ætatibus, præsertim iuuenibus intelligi possit. Vel potiùs, quòd cùm nosset copiam excrementi parentem lapidis esse, & eius præsertim qui in vesica fit, non abs re dubitauerit, an caliditas eius lapidis causa sit, cùm alia causa, eáque præcipua esse videatur. Quod autem de iuuenibus intelligi hoc posset potiùs, Galenus in comment. indicat, dum ait, Calidum in iuuenibus absolutè calidius est calido naturali quo abundant pueri: quocirca probabilius erat (siquidē caliditas concretionis autor sit) in adultis generari lapidem quàm in pueris. Sit ita sanè. Caliditas autor est causáque efficiens lapidis: sed an ea sit primigenia (quod nos demonstraturos sumus polliciti) aperiamus. Quicquid eiusmodi est vt materiæ aliquam æqualitatem afferat quæ ad coagmentationem, quam læuitas adiuuat, conducere possit, & de materia educere aliquid tenue, id ad generationem calculi facere potest: nam, vt suprà docuimus, requiritur aliquod agens ad coalitum istum. At calor naturalis, & quiuis calor mediocris id præstare potest: quod ratione, ac experientiâ doceri potest. Autoritas Galeni est: *Vrinarum craßitudo creandorum calculorum in pueris prima potißimáque causa est, caliditas etiam mediocris ad spissandam materiam satis esse potest. Nam & in sponte aquis calidis, etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparent. Itaque Hippocrates adiecit particulam* NONNE, *quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent ad coagmentandum aliquid facit: verùm non ipsa præcipuè, sed materiæ ex qua fit lapis, qualitas, ipsius compactionis causa existit.* Quo ex loco apparet ea nostra coniectura verisimilis esse, quâ paulò antè nobis videri dicebamus. Dubitandi par-

Com. in aphor. 15. sect. 3. li. 6. Epid.

ticulam ab Hppocrate additam esse, *an quòd calidiores*? Ac si dicat Hippocrates συνάγματος istius non tam causam esse calorem quàm materiæ spissæ, crassæque qualitatem. Quod & Galenus apertè demonstrat: licèt in omnium rerum productione habeatur potiùs ratio causæ efficientis quàm ipsius materiæ. Et addebat, *post mictum*; siquidem post excretam vrinam, vel post delapsam eandem à renibus tanta est in fundo superfluitas, vt minimo negotio cogi, aptaríque possit.

Quæstio esse possit an tam facilè generari possit? Nam plerique putant necessarium esse calorem ingentem qui retorreat materiam, retostam in lapidē cogat. Tribus modis fieri potest, vno per modum obstructionis, vt in senibus fieri antè ex Galeno docuimus. Quia enim multa restant excrementa, ea tempore vel per se, vel à calore siccata non simul & semel, sed progressu temporis callosam acquirunt consistentiam, & vias angustas obstruunt. Et parùm probabile ostendimus esse id quod à Galeno dictum est, in senibus non cogi calculos, non quin adsit materia, sed quòd calor sufficiens desit. Altero modo per modum coctionis, in qua requiritur multus calor, & qui tempore cogat vt materiam non lentam, viscidā efficiat, exhausto sero, quem Galenus in Aphorismis constituit dum loquitur de lithiasi propria puerorum passione: & eundem modum agnouit Hippocrates libro de aëre & locis, dum scribit eos calculosos fore quibus aluus exæstuat, vt paulò antè demonstratum est. Tertium modum ex hoc loco constituimus, in quo & Hippocrates & Galenus non tam recurrunt ad causam efficientem, quàm ad materiam, vt in pueris solam, vel præcipuam saltem vrinarum necessitudinem lithiaseos causam ponant. Immò (vt ad quæstionem reuertamur an facilè generetur lapis) Galenus exiguum tempus ad coagmentationem requirit, prǽsertim cùm materia præsto est. Ita enim scribit, quod annotandum: *Crassities eiusmodi vrinarum collecta, & in vnum coiens (supple in vesica, contra Fernelium) cùm semel aliquando non apto tempore excreta intùs diutiùs remanserit, concrescendi initium capit: principio facto facilè quicquid crassi in vesicam illabitur, priori agglutinatur, vt in sponte natis aquis cernitur, & in vasis in quibus aqua quotidie calfit.* Notanda illa particula, *cùm semel aliquando non apto tempore, &c.* Nam & facilitas generationis & incrementi apparet, præsertim vbi materia idonea. Vt non sit requirendus tantus calor, non diathe-

Commẽ. in aphorism. 15 lib. 6. Ep sect. 3

sis aliqua parentum, ad quam tanquam ad asylum confugiunt qui potiùs morborum causas rimantur, quàm easdem amoliantur. Quis enim dubitat vsu casei primo quoque tempore non posse cogi calculum?

Redeamus ad nostrum calorem. Calor naturalis coquit, vnit, ad æqualitatem adducit, crassefacit; nam coctio incrassando fit: crassities illa in æqualitate spectatur, cùm separatio est omnium partium ἑτερογενῶν. Nam sæpè quod vltima in coctione apparet, tenue magis apparet quàm quod in prima: crassius tamen est, quia separatis heterogeneis partibus æqualius est. Si calor naturalis illud præstat, tantum abest vt non concurrat ad lapidũ generationem, vt plurimum faciat, quâ præsertim ratione incrassat. Quod Galenus conceptis verbis demonstrat: *Crassam materiam in pueris tenaciorem esse, quoniam magis ab insito calido elaborata est, rationabile est. Nam quæcumque à calore coquendo mutantur temporis progressu lentorem acquirunt, licèt ab initio illum non habuerint.* Tamen contra id quod à Galeno modò dicitur obiici potest ea ratio quà paulò antè eodem in commentario nisus est docere cur pueri in renibus calculum non generent. Pueri, inquit, in renibus calculos non generant, quia cùm in iis omnes actiones naturales validæ sunt, humorum crassitudo funditur atque dissoluitur. Et paulò infrà: In pueris cùm multus calor sit insitus, & actiones firmæ, materia attenuata ad renes fertur, facilè in vesicam percolatur. Ex quibus locis apparet calorem naturalem attenuare, fundere, dissoluere, nedum cogere, spissare, coagmentare. Immò paulò infrà, coagmentationis causam in pueris, illius præsertim materiæ quæ à calore attenuata fuit, percolata per renes, & ad vesicam protrusa, vult vesicæ esse frigiditatem. Si frigiditas coagmentationem promouet materiæ alioqui à calore attenuatæ, si calor fundit, liquat, cur ergo & calor natiuus crassitudinis autor existit, & coagmentationis, cùm contraria ei qualitas, nempe frigiditas, autore Galeno, id efficiat? Hæc herclè subtiliora sunt. Nam Galenus adduxit primam rationem, nimirum in pueris facultates validas & calorem attenuare, vt euertat eorum sententiam qui dicebant in pueris lapides gigni ob meatum in renibus angustum. At Galenus; Si angustia hoc efficeret, potiùs in renibus cogerentur: At contrà fit: immò dubitando ponit ne in aliis quidem ætatibus angustiã istam causam esse, sed cruditatem, & infirmitatem: quæ cùm

Commẽ in part. 15. sect. 3 lib 6. Epid.

non sit in pueris tanta, non est mirum si in renibus non cogatur materia: immò eatenùs eorum vis appareat quatenùs validè depulsa est materia in vesicam, quæ ibi cogitur iuuante quadam vesicæ frigiditate. Nam primùm per comparationem tantũ vult tam validas facultates in pueris: nec vult calorem omninò fundere & attenuare: nam cùm primùm per modum digestionis cogit, tunc fundit, liquat, attenuat: sed cùm per modum coctionis, crassefacit. Sic in vno loco intelligi debet calor ille æqualitatem crassitiemque efficere cùm coquit. In altero fundere, liquare, dum per comparationem cum aliis ætatibus in quibus vires nec calor tantus est, hoc dicitur, & dum digerendi partes tenet. Quod autem vesicæ frigiditas coagmentationis causa dicitur esse, id tamen non excludit munia caloris naturalis in coquendo & incrassando. Nam frigiditas tantùm ex euentu cogit, præsertim si adsit inanis capacitas in qua materia diu resideat; quod vult Galenus. Calor per se crassefacit & cogit, dũ videlicet ἑτερογενῆ separat, & ὁμογενῆ congregat. Et licèt materia attenuata sit, vt per renes percoletur, non propterea tamen efficitur quin diutiùs versando circa eam materiam præsertim excrementosam, nõ illam cogat. Nam si illam assimilare posset vt in alimentum cederet, non vbique in calculum cogeretur: sed cùm sit excrementum, diutiùs resistens eam naturam acquirit. Ex his patet calorem blandũ, mitem, mediocrem concretionis lapidis autorẽ esse posse, quod autoritate & ratione confirmatur.

Experientia est de aquis: in iis tepidiusculis aliquando lapides generãtur: & in vasis nostratibus in quibus vulgò aqua incoquitur. Et Galenus earum aquarum duobus in locis meminit: priore quidem: *Itaque si ex sola pituita crassa & viscida subsidentia facta sit, color cinereus erit, aliorum tophorum colori similis, qui in aquis sponte calidis multis in regionibus lapidibus adnasci accresceréque cernuntur, & in vasis alioqui vbi aqua calefit.* Posteriore verò, *In calidis aquis sponte nascentibus calculi & tophi generantur. At dicet aliquis, non generantur nisi in aquis calidissimis.* Falsum est, & autoritate Galeni refutatum. ita enim eodem in loco scribit: *In sponte calidis aquis etsi moderatis tepidiores sint, tophi concrescentes apparent.* Eo autem loco conceptis verbis Galenus docere vult non necessariũ esse vt aquæ calidissimæ sint, nec calor admodum vehemens vt lapis generetur.

Commẽ in aphorism. 6 sect. 1. lib. 6 Epid.

Com. in part. 15 sect. 3. lib. 6. Epid.

Itaque vt oratio nostra terminetur: nec eorum placet opinio qui in generandis lapidibus calorem acrem requirunt: nec qui à solo calore naturali. Est enim vbi calor acer & mordax causa est efficiens, vt in picrocholis, & θερμοκοιλίοις αὐτῷ. Est vbi calor blandus & mitis id efficiat longiore quidem tempore, & per modum concoctionis: alius calor acer per modum digestionis. Est vbi potiùs habenda sit ratio materiæ, quàm vllius causæ efficientis; tametsi illa quoque concurrat. Sed cùm materia est multa, vt humor crudus & lentus, non est mirum, nec dubitandum (quicquid dicat Galenus loquens de senibus: nam posteà sui memor sententiam suam temperauit) quinetiam exiguo præsente calore lapis concrescat. Est enim sedimentum multum, est & gluten aliquod, nempe pituita cruda, vt doctissimè annotauit Hippocrates. Quod glutinum quod adest tantam habet vim, vt materiã alioqui Lib. 4 de morbis. diuisam diuulsamque coire cogiq; faciat, licèt paucus calor sit. Et is quantuluscumque est calor longo tempore facit, id quod breuiore angustioréque vegetior & potentior calor moliretur. 9. Itaque non vbique accusandus calor acer, & propterea temperatis vtendum, non ideò renibus applicanda refrigerantia, cùm potiùs obsint, quàm prosint. Nam in pituitosis & præpinguibus in quibus concrescunt lapides, sed non frequentiùs quàm in biliosis (contra veterum sententiam id dico) non est verisimile calorem illum acrem, quem lapidis parentem constituunt, abundare. Sed vno verbo inquiramus, an calor acer & febrilis iuuare possit ad generationem lapidis. In tetano, epilepsia, apoplexia calor febrilis coquit, digerit, euacuat, dissipat, frigus corrigit, & materiam frigidam ad æqualitatem reducit; item attenuat, & in6. Epid. part. 10. sect. 3. halitum digerit. Et apud Hippocratem; *Quibus adsunt coryzæ, si cum febre fuerint quæ superuenerit, eæ soluuntur, nec relapsum habent; quæ cum febre non sunt, relabuntur.* quomodo id fit? Quia calor febrilis promouet coctionem. verba Galeni hæc sunt: πυρετὸς ἐπιγινόμενος κορύζαις καὶ βράγχοις βεβαιοτέραν αὐτῶν ποιεῖται πέψιν. Est ergo minimè consentaneum cogere, densare, & pituitosam materiam in calculum conflare. Videtur quidem hoc probabile, verum tamen non est. Nam actio illa caloris præter naturam non minùs pro se suadet & facit ad generationem lapidis, quàm ad eiusdem prohibitionem; Siquidem positum est di-

gerere, attenuare, id quo tenue eſt elicere: at hæc requiruntur ad generationem lapidis. 10. Probatum enim eſt ex ſententia Galeni, τὸ θερμὸν τὴν λιθίασιν ποιεῖν debere ἐξατμίζειν, id eſt, diſcutere, & exhalationem procurare. Quod ſi non ſit multùm contumax materia, procul dubio eam attenuabit, & in halitum digeret: alioqui conabitur quidem educere id quod tenuius, ſed remanebit craſſa pars; hinc calculorum prouentus. Ergo eâ ratione conferet ad calculos generandos. Præterea aliud eſt materiam in venoſo genere aut neruis contentam eſſe, vt in morbis frigidis, & in conuulſionibus; aliud in capacitate aliqua, & anguſtiis. Nam in venoſo genere, aut neruoſo, quia non eſt coactus humor, per halitum tandem digeritur: ſed dum in capacitate aliqua contentus eſt, diutiùs maiore copiâ reſidens cogitur. Declarant arthriticorum tophi. Nam quandiu humor in genere neruoſo eſt, vagus eſt: cùm in pyxidem abiit, tum concreſcit.

Ac diſputationis continuata ex ſuperioribus ſerie, agamus de reliquis partibus; de calculo an in renibus ſolùm concreſcere poſſit, & num omnis calculi rudimentum à renibus: item an ex hominibus aliqui obnoxij ſint magis calculo, & quinam illi ſint. Accedit & id, cur in hominibus & viris in renibus magis, in pueris in veſica potiùs concreſcant. In renibus non concreſcere calculum ſolùm teſtatur experientia: nam nulla eſt corporis capacitas in qua calculus cogi non poſſit. Quod non eſt pluribus explicandum, & exemplis illuſtrandum. Siquidem & ex corde, inteſtinis, pulmonibus cyſti cholidocho, immò ex cerebro ipſo excreti viſi ſunt lapides. Eſt enim illud verum quod à Galeno ſcriptum eſt (dum loquitur de concretione lapidis in veſica) *capacitatem, eamque inanem conferre ad generationem lapidis*, ſed an rudimentum fiat in renibus ignoramus. Si in partibus reliquis corporis agnouit Fernelius primus illius opinionis aſſertor, quæ defendit lapidis in veſica contenti rudimentum à renibus eſſe, lapidem concreſcere poſſe, immò & in venis ipſis; cur ergo tam abſurdè contra omnium veterum opinionem aſſeueranter affirmat omnis calculi generationis principium à renibus eſſe? Si veteres credidiſſent futuros quoſdam eſſe, qui præiudicatæ ſuæ ſententiæ pertinaces defenſores aſſererent in renibus rudimentum fieri, probauiſſent credo, neceſſariò cogi poſſe in veſica: & vt ſolent, firmis rationibus ſuam opinionem roboraſſent. Probauerunt quidem & ratione caloris, & mate-

Commēt in par. 15 ſect 3. lib 6. Epid.

riæ, & capacitatis ipsius vesicæ coagmentari in vesica; sed non elaborarunt in eo vt probarent primum rudimentum à vesica ipsa esse. At quis vnquam putasset fore quempiam ita à ratione alienum, qui negare ausit labefactando omnia veterum decreta cogi per se & primò in vesica lapidem posse? Si in aliis partibus cogitur, non repetitâ primâ origine à renibus, dicat cur non in vesica cogi possit & per se & primò, rudimento à renibus non mendicato? Non potior ratio videtur, immò probabilius est in vesica cogi posse faciliùs, quòd excrementorum corporis sit receptaculum, & muccosa substantia per se frigida, & caloris vim effugiens, omnium facillimè in vesica cogatur, coeat, ac coagmentetur: immò credo & faciliùs & promptiùs cogi, quàm in renibus, & breuiori multò tempore. Primùm enim materia est, & sicubi alibi in vesica & redundat, & apparet: ac probauimus antè & ratione & experientiâ copiam materiæ muccaginosæ in loco etiam mediocriter calido cogi ac coalescere, & ex minima re tanquam fundamento aut semine per accessionem nouæ materiæ aliquid ingens cogi posse. II. Præterea & locus calidus est, immò & ratione suæ substantiæ frigidus: ad lapidis autem coagmentationem, transpirationem, concursumque caloris & frigoris vt ad lateres cogendos, plurimùm conferre, veterum autoritas iampridem confirmauit. Præterea fieri potest vt in vesica & digestio fiat, & dissipatio tenuis substantiæ, tum ratione caloris, tum ratione excretionis quæ sæpè fit: nam id quod exclusioni paratum est magis, cum vrina excluditur. Quanquam abundè suprà docuimus ex sententia Hippocratis & Galeni, in vesica calculos non cogi tam per modum digestionis (vt in renibus fit) quàm per modum coctionis, id est, elaborationis, & crassefactionis, præsertim dum diutiùs in vesica vrina retinetur, vt annotat Galenus.

Com. in Apho. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Nec est quod respondeat, illud crassamentum inæquale facilè à liquore vrinæ dilui, & per os vesicæ, quod Galenus ipse fatetur amplum in pueris, excludi; sic coagmentationis occasionem tolli. Nam & ex sententia Galeni superiùs demonstratum est, etiam in aquis αὐτοφυέσι calculos & tophos concrescere. Itaque aqua suo liquore non impedit generationem tophi. Quid illud est? Si lapis in vesica à rene deturbatus augetur, & illud quod apponitur verè lapis sit & crassitie, & colore, omni denique ratione: immò durior sit quàm qui in renibus cogitur, vt nos experientia

perientia docet; cur non primò cogi poterit, vt rudimentum à renibus non repetatur: Eadem enim ratio videtur incrementi & principij, vt si materia & causa efficiens sufficiat ad augendā arenulam in tantam molem qualem in vesica videmus, eadem sufficiat ad generationem lapidis primò & per se? Præterea in articulis pituita lapidescit, nullo repetito à renibus principio, in vesica non cogetur, loco ad id apto, & quia veluti corporis sentina, & quia calidus locus? Quæ vrinæ grumosæ sunt, crassæ, multitudine paucæ, muccaginosæ, confusæ, à vesica excernūtur, qualium meminit Hippocrates in suis distinctionibus, diutiùs in vesica retentæ non generabunt tophulum, & ab hoc sæpiùs aucto, calculum; illud credibile, scilicet. At dicet, si crassæ ita sint, grumosæ, paucæ, renes non transibunt, & ita in illis restitabunt, & stranguriam facient, & lapidem generabunt? idque maximè in pueris, in quibus credibile non ita ampla esse vasa vt sunt & in viris. Ratio hæc probabilis est, & autoritate Galeni confirmata. *Non absque ratione* (inquit) *crassæ vrinæ paucæ sunt multitudine, vt quæ nimirum vix renes pertranseant.* At bifariam respondere possumus: primùm quidem, si ita crassæ essent vrinæ quales paulò antè descripsimus, præsertim ita crassæ dum renes pertranseunt, verisimile esset puerorum renes non posse præterfluere, & ita illic cogi: sed crassamentum illud in pueris apparet, maximè in vesica ipsa; quod dicebat Hippocrates, *post mictum concretio.* Ac si dicat; post elapsam à renibus vrinam crassamentum apparere. Posterior ratio melior est, & autoritati Galeni adscribenda: nam commentario toties citato scribit puerorum actiones validissimas esse, calorem multum, qui fusos per venas humores attenuet, & ad excretionem per renes præparet, & actionum vim magnam esse quæ ad exitus celeritatem facit plurimùm. Idem negat angustiam viarum causam posse esse in pueris cur in renibus lapis concrescat, immò ne in adultis quidem (quod fortè minus probabile videtur, & notandum est propter sequentem de viris disputationem) quo fit vt quantumuis illæ vrinæ sint crassæ, percolentur tamen: quanquam neget in pueris crassitiem esse quæ hoc efficiat in renibus; sed crassamentum ipsum attribuit corpori vesicæ frigido.

Aphor. 69, 70 lib. 4.

Com. in Apho. 69 lib. 4.

Itaque ne Galenus rei veritate motus cogeretur fateri illuuiē istam humorum remanere in renibus angustis, nimirum ratione ætatis, asserit & eos crassos humores attenuari; & nullam angu-

ſtiam eſſe quæ hoc efficiat. quod alienum videtur.

12. Sed ne indictâ causâ Fernelium condemnemus, licebit illius rationes in medium adducere, ac illas ad vnguem exigere. *Cauſam calculi* (addit ille) *omnes tradunt craſſum ac frigidum ſuccum, qui cum vrina per venas in veſicæ capacitatem influit, in qua tanquam fæx ſubſidens loci calore exarefactus ſtatim lapideſcit. At verò quid limum iſtud (niſi fortè admodùm anguſta veſicæ ceruix) tandiu poſſit remorari non video, cùm & ſanguinis grumus, & pus, & alia multa craſſiora facilè illinc profluant cum vrina. His argumentis adductus, cepi aliam cauſam inueſtigare, ac tandem comperi omnem calculum in veſica concluſum quoddam rudimentum è renibus traxiſſe, è quibus per nephriticos dolores excidens, ſi grandiuſculus eſt in veſica plerumque perſiſtit, ac illic allaturum ſordium adhæſu coagmentatur, cùm perfectus fiat lapis. Et quicunque lapide veſicæ laborarunt, ij priùs nephriticos dolores experti ſunt. Et quoſcumque calculos obtriui, in eorum medio nucleus repertus eſt, verum rudimentum è renibus exturbatum.* Hæ rationes paulò debiliores ſunt quàm vt à tanto Philoſopho profectæ videantur: Immò niſi eas tanquam probabiles tantùm poſuerit, videtur omnis fides eis deroganda. Quod his ratiunculis conficimus. Tribus argumentis nititur probare generationem lapidis primam fieri in rene, non in veſica. Primum eſt: Non videtur quicquam remorari poſſe craſſum frigidumque ſuccum lapidis parentem, in veſica, vnde concretio fiat: Eſt itaque probabile in rene coagmentationem fieri, quandoquidem materia facilè veſicam pertranſit: quòd autem probabile ſit non poſſe remorari illum ſuccum in veſica; hoc docet, quod & pus & grumi ſanguinis ab interna capacitate excernantur: Ergo multò magis ſuccus crudus. Egregiam rationem quæ propterea Fernelium adduxerit vt credat calculum in veſica contentum primum ſui rudimentum à renibus traxiſſe. Pus, ſanguis concretus, & ſimilia ab inani capacitate veſicæ excernuntur: ergo limus, & humor viſcoſus non poteſt cunctari in eadem capacitate, & adhærere ſpiris veſicæ? Hoc verum ſcilicet. Nam eadem ratione tuus nucleus, ô Ferneli, qui à rene deturbatur, & eſt futuri lapidis per allatarum ſordium adhæſum, rudimentum à veſica excernetur: ſiquidem & ceruix veſicæ, Galeno autore, & præſertim in pueris ſatis patens eſt, & non minùs natura ſollicitatur ad excretionem arenularum à renibus excluſarum; quàm puris, aut rei alterius alienæ. Et hoc argumentum contra Fer-

nelium ipsum nititur: item & hoc: Ideò per te non remoratur glutinosus humor in vesica, quia eum vt pus, & alia crassiora probabile sit excerni: Ergo nec in renibus ipsis idem humor continebitur. Immò quia renum lapis magis fit per adhæsum arenularum, arenulæ autem non fiunt à tam glutinosa materia quàm ille lapis qui in vesica fit, cur non quotidie exeunt arenulę à renibus, cùm ab his & pus crassum, siue ab abscessu renum excernatur (vt ferè fit) siue à pulmonibus, vt Hippocrates 1. Epid. annotauit, & Galenus lib. de locis affectis, in ruptione vomicæ sequatur, item & sanguis grumus exeat? Nec enim potior videtur ratio vt remoretur potiùs in renibus viscosus humor, quàm in vesica: aut dicat cur à renibus carunculæ, pus, grumus sanguinis, vrinæ abscessum aliarum partium soluentes, crassæ, grumosæ excernantur, arenulæ autem non excerni possint?

Ac de pure quòd à renibus excernatur, ita scribit Hippocrates; *Si sanguinem, aut pus quis meiat, aut vesicæ, aut renum exulcerationem significat.* *De carunculis & capillis, posteà: Quibus in vrina crassa existente carunculæ paruæ ac veluti capilli vnà exeunt, iis à renibus excretio fit:* Et Galenus in comment: *Quidam excreuit eiusmodi capillos longitudine dimidij cubiti: quia toto anno vsus fuerat fabis, orobo, caseo tenero, ac sicco. Item hoc fit adusto humore in renibus, & vocatur hic morbus, capillitium.* Et paulò infrà, *Paruæ carunculæ excernuntur cùm hypostases in vrinis similes orobo excernuntur, & hoc contingit in febribus in quibus crassus sanguis in hepate, aut renibus exuritur.* Quid aduersum dicat Fernelius? Nam conceptis verbis declarat Galenus aduri in renibus crassum sanguinem, pus contineri, grumos, & excernuntur tamen; arenulæ autem non excernuntur? Itaque idem de renibus & vesica necesse est intelligi. Nisi fortè respondeat: At ideò non exeunt arenæ, quia gluten est aliquod in rene, cuius operâ coagmentatio fiat. Cur non & idem gluten in vesica erit, immò maius? Siquidem totum recrementum in vesicam profluit, & renes corporis quidem superioris (vt ita loquar) excrementum excipiunt: sed vesica & corporis, & renum & suum denique continet. Accedit quod cùm spermatica sit pars, & frigida, dum nititur conuertere in sui nutrimentum humorem, & voluptuatur vrina, necessum est multum lentum frigidum crassumque humorem cunctari. Et si ventriculus ipse quatenus spermatica pars multam pituitam coaceruat ex laudabilibus alimentis, cur vesica ex excrementis tota natura alienis

Aph 75. lib. 4.

Aph 76. lib.

non multùm coaceruabit? 13. Nec est quod recurrat ad angustiam renum, nam si angustia renum id efficeret, non ea excernerentur tam crassa ac glutinosa, quæ suprà ex Aphorismis Hippocratis excerni probauimus. Prętereà si ratio Fernelij aliquid haberet ponderis, quod nimirum si pus, grumus excernatur à vesica, eadem aut potiore ratione fæx excernatur, & sic tollatur occasio generandi in vesica lapidis primò ac per se: simili modo ageremus de pulmonibus, quòd nimirum non concrescerent capilli, vt grando (quod ab eodem Fernelio obseruatum est.) Nam à pulmonibus pus crassum glutinosumque excernitur, excernitur grumus crassus ac magnus; ergo potiùs debuit excerni quædam pars materię glutinosæ, quæ in grandinem verti in pulmone nata est? Atque vt respondeamus (veritatis studio, non contradicendi desiderio moti) Fernelio ita in rebus his cæcutienti, & pus, & grumus, & crassę vrinæ, & carnes, & furfuracea, & γλιώδεα (vt 6 Epidem. obseruauit Hippocrates) cum vrina excerni possunt; non prptereà limus & muccosus humor lapidis parens futurus non excernitur. Non quin excernatur aliquando pro conditione vesicę, quæ aliàs atque aliter affecta est, sed etiam aliquando subsistit. Quemadmodum etiā istud pus (ô Ferneli) & grumus, & tua crassiora corpuscula aliquando excernuntur, sed etiam aliquando subsistunt. Vnde
3. de loc. aff cap 1. Galenus docet sæpe supprimi vrinam à grumo sanguinis eius, præsertim qui à renibus excernitur, qui postquam in vesicam
ibid. illapsus est, ibidem concrescit eidem Galeno) à pure, à caruncculis, & similibus, siue à vesica sint, siue à superioribus partibus: At eadem, vt experientia docet, possunt & facilè expelli, nec vllam aut ἰσχουρίαν, aut στραγγουρίαν, aut δυσουρίαν efficiunt. Itaque non est necesse illum limum excerni, siue angustum sit osculum vesicę, siue amplum. Accedit quod fieri possit vt pus, grumus, & similia facilè excernantur, non fęx ista limosa & muccaginosa proptereà, nam etsi & limus, & pus, & grumus, & alia id genus pręter naturam sunt, tamen nec omnia eodem modo pręter naturam sunt, sed alia atque alia magis. Nec alienum à veritate hoc loco dicemus, si limum glutinosumque, ac pituitosum humorem probauerimus non tam molestum sæpe esse vt est aut pus, aut grumus, aut caruncula, aut capillus (quæ omnia à vesica excerni videmus) immò pus etiam mediocris consistentiæ sępe potiùs & citiùs, & faciliùs excernitur quàm phlegma admo-

dum tenue; quoniam pus molestias maiores vesicę affert quàm phlegma. Si quod pungit, acre est, hinc dysurias, stranguriasque à pure & alia re præter naturam in vesica contenta oriri videmus, à phlegmate, aut pituitoso humore non ita (nisi salsum sit): quod si ita est vt reuerâ est, non est dubium quin & vesica magis laboret in puris & similis rei excretione. Nam in partibus omnibus aceruãtur humores frigidi ac crassi, plus, minúsve pro natura & conditione partis, qui aliàs diutiùs in illis resides sunt, aliàs excernuntur, pręsertim si quam sortiantur qualitatem alienam quę facultati expellenti calcar ac stimulum addat. Itaque ratio Galeni de generatione lapidis in vesica multò potentior ac validior quàm recentiorum. Secunda ratio est de colicis, nephriticisque doloribus, qui calculum vesicæ pręcedere solent. Nam si omnes qui è vesicæ calculo laborant, nephritici dolores necessariò exercuerunt, nec sine his visus vnquam cui in vesica lapis cogeretur, magnam vim id habet, & plurimum neruorum ad rationem istam stabiliendam ac roborandam. At quot pueris lapis excisus, qui nihil tale experti sint, sed residentis in vesica lapidis etiam incipientis signa edita sunt, nullo pręeunte signo affecti renis? Et vt plerisque in renibus lapides reperti, quibus immunis à vitio & calculo erat vesica: ita & in vesicæ capacitate repertus lapis quibus erant sani renes, & qui nihil lapidosum prætenderent. At si omnis lapidis rudimentum esset à renibus, fieri vix posset vt lapis ingens in vesica reperiretur, quin in renibus aut arenulæ, aut aliquid simile contineretur. Quod ergo dicit Fernelius, nunquam in vesica repertum calculum, qui ante nephritica non sit passus: id multâ obseruatione eget, diligenterque sigillatim interrogandi essent calculosi, an aliquid simile passi fuerint. Nam de viris quidem, & iis qui in constante sunt ætate, constat quod maxima ex parte calculos in renibus generent ob causas supradictas, & quas paulò post fortè explicabimus; quos non mirum nephriticis doloribus cruciari. At pueri non ita in notitiam venire possunt, num nephritica sustinuerint: & nondum obseruatum à quoquam vidi conquestos esse pueros de renum doloribus, qui eos tamen non effugerent, si à renibus prima vesicæ calculi rudimenta deturbarentur. Sic dubito de illa generali propositione Fernelij quam fortè ad fucum rationibus suis fulciendum confinxit; Quicunque vesicæ calculo laborant, eos priùs dolores nephri-

tici exercuerunt. At viros fortè multos interrogauit: at iam diximus aliam longè rationem esse virorum ac puerorum.

Tertia ratio Fernelij aliquid probabile habere videtur vt conuincat omne calculi rudimentum à renibus esse: Quia, ait, quotquot calculos manibus obtriui, in eorum medio nucleus repertus est: at nucleum istum à renibus manasse putat. Primò non est verum in omnibus nucleum istum apparere: Reuerâ in quibus à rene principium lapidis est aliquid subrubeum & coactum, in medio calculi apparet; quod arguit renem primum hoc rudimentũ suppeditasse. Nam si id quod medium est, diuersi coloris & substantiæ est ab inuoluero, credibile illud à rene esse, vt hoc à vesica. At non vbique ista & coloris & substantiæ varietas apparet. Nam etiam vidimus lapides, quorum inuolucrum durissimum erat, grandinosum, lapidosum, non album (quod necessariò esset si à vesica coagmentatio alba est Fernelio) sed tendens ad fuscum: An non hæc omnia à vesica sunt, id est, & à calore vesicæ, & à materia vesicæ, non mendicata aliunde occasione? Nam quibus corpus biliosum est & æstuans, iis in vesica coagitur lapis ardore & vesicæ & totius corporis, vt autor lib. 2. de natura hum. scripsit. Quam sententiam Galenus probauit. Respondeat huic rationi Fernelius, si vesica crementi autor est & ratione causæ efficientis, & materiei, cur non principia, causasque primas dabit? Quid respondeat Galeno de vrinis crassis puerorum loquenti, cùm vrinæ crassæ sunt, vrina non apto semel tempore reddita, initium fit coactionis ac coagmentationis in vesica. Quasi verò hoc initium subacta, attenuatáqua materia non possit alia in parte fieri quàm in renibus? Erroneum hoc planè, & anile. Quoties verò obseruamus in febribus longis & quartanis, & in iis qui vino gulæque indulgent excerni vrinas confusas, crassas, quarum contenta sus déque lata rubent, ac si sanguinis fæx quædam ac limus esset? 16. Et in vesica tale rubens recrementum moram aliquã traxit antequam egeratur. Cur non in vesica calidiore cogi poterit, agglutinari, coagmentari, cohærere, vt inde aliqua moles exigua fiat? Quod si fit, cùm materia illa fæculenta, limosa, rubensque appareat, non est dubium quin lapis, aut quicquid sit aliud, à tali materia ortum habens, referat colorem ac characterem illius materiæ. Ruboris itaque in cal-

Part. 11 lib. 2. de nat. hum

Com. in part sect. 1. li. 6. Epid.

culo occasio non est repetenda ex renibus ipsis; quod placet Fernelio, sed à sæpe à materiei ipsius qualitate. Quanquam non negamus & arenularum, & ruboris generationem à renum substantia dependere.

Hinc quæri potest, si per se & primò in vesica lapis generatur, an arenularum excretio fieri debet; & si fiat, an à renibus, an à vesica ipsa oriuntur? Plerisque persuasum est non posse oriri lapidem sine arenulis; contrà & sabulum & arenulas oriri posse nullo nec præeuntes 15 calculo, nec sequente. Vnde meliùs esse putant excerni arenulas, quod συνάγματος & coagmentationis occasio tollatur. Arenularum generatio accepta ferenda est renibus, vt ex sententiis Galeni & Hippocratis conclusum est suprà. Autor libri de natura hum. secundi, arenularum generationem ad calorem magnæ venæ cauæ descendentis videtur retulisse: quod obscurè fortè renes ipsos videtur indicasse. Nam quibus vena caua continet sanguinem ardentem, his renum intemperies comes est. Tamen si in vesica lapis cogi potest non solùm tendens ad albedinem, sed ad subrubrũ & subcruentum, vt ex materiei distinctione paulò antè explicuimus, potest aut arenula, aut aliquid simile generari, & præcedere calculi τὴν φύσιν, & eandem sequi, fortè non alienum erit à veritate tales vrinas sabulosas dicere, vt & quæ venis calfactis excernuntur, at quæ renales sunt (id est declarant lapidosam calculosamque τὴν νεφρῶν διάθεσιν arenulosæ propriè vocabuntur. Ita enim distinctionis gratiâ distinguentur hoc loco sabulosæ ab arenulosis. par. 18.

Cur ergo in viris calculus potiùs renes occupat, & maxima ex parte nephritidos sæuissima tormenta experiuntur; in pueris autem vesicam occupat potiùs? Quæstio hæc difficillima est, & hactenus multos exercuit. Ac operæ pretium est audire rationes veterum practicorum, quæ prætextu pulcherrimo sese nobis ostentant, cùm erroneę, ac falsitatis sint plenissimæ. Nam recurrunt ad angustiam vasorum, quam in viris maiorem esse censent, quàm in pueris: ac propterea materia calculorum in pueris ad vesicam vsque penetrat, vnde calculorum illic prouentus: in viris autem resistit, ac hæret in renum viis, vnde illic arenulę, coguntur glutino quodam, & lapis generatur. Alij, in quorum numero est Galenus, recurrunt ad naturę infirmitatẽ, & hoc fortè nimis est verum. Quis enim dicat eos qui iam pro-

uectiores sunt, quos Galenus in comm. in particul. 6. Epidē. *Pueris post mictum*, &c. τελέους vocat, ita esse imbecillos, vt eâ ratione in renibus hæreat materia, nequeunte naturâ in vesicam vsque deturbare. In pueris autem cùm & instrumentorum magna sit mollities, infirmitas, multus humor, superfluitas magna, ecquæ illa tanta vis vt potiùs pellat in vesicam, quam in ipsis viris? Si tanta ei vis est pellendi in vesicam, cur non & foras vnà cum vrina, cum Galeno in pueris adeò ampla sit vesicæ ceruix, vt cuiusque materiei crassities facilè excerni possit. Quod si obiiciatur Galeno sua ipsius opinio, scribit enim, *Alterantur puerorum dispositiones citissimè propter corporis humiditatem, & naturalis potentiæ infirmitatem.* Non est itaque cur recurrat Galenus ad firmitatem actionum naturalium in pueris, quę in viris deest. Tametsi enim concedamus in pueris facultatem coctricem vegetam esse ob caloris naturalis vbertatem, quæ illis plurimùm inest, tamen facultas expultrix quę siccitate iuuatur ac roboratur, in illis deficit; at pellere, deducere vsque ad vesicā id quod ob infirmitatem in renibus subsisteret, facultatis expellentis munus est. Nisi dicat quis cum Galeno, non ad robur facultatis expultricis referri id, sed ad virtutem caloris multi qui, autore Galeno in comm. prædicto fundit atque dissoluit, quod in declinantis ætatis hominibus non fit; quia enim calor non ita multus, ideò cogitur atque coagmentatur. Sed contra Galenum retorqueri potest quod eodem loco scribitur, caloris naturalis virtutem contrarium potiùs effectum producere. Tantum enim abest vt dissoluat atque dissipet, vt contrà ad æqualitatem reducat, cogat, inspisset: crassam materiam, ait, tenaciorem in pueris fieri liquidò constat; quoniam magis ac magis ab insito calido elaborata est. Sic calor naturalis multus cogit potiùs quàm dissoluat. Tamen quidquid sit, ex sententia Galeni apertè constat in viris lapidem in rene generari, in pueris in vesica potiùs. Ita enim illemet interpretatur, *post mictum*, &, *ante mictum*: vt in viris ante mictum generetur lapis, supp. in rene; id est, antequā secreta omninò sit vrina à sanguine; post mictum in pueris, id est, in vesica; postquam percolata est vrina, & in vesicam lapsa est. Nam οὔρησις hoc significat, non autem actum meiendi, vt falsò quidam putauerunt. Itaque ex sententia Galeni videtur probabile esse, si lac non conferret ad lapidem, si adeò crassæ non essent vrinæ, si tanta non esset edacitas, futurum esset vt

Commēt in part. 15. lib. 6. Epid. sect. 3.

ratione roboris facultatum naturalium in pueris, & caloris, patente vesicę ceruice, nullus esset prouentus calculorum. Et illa virtus in eo elucescit, quod saltem impediat quo minùs in renibus cogantur: sed victa à crassitudine materiei, ab edacitatis occasione, iuuante quoque vesicæ frigiditate ob substantiam neruosam, vt antè dictum est, in hac coagmentatio fit. Quanquam qui calor fusionis ac dissolutionis causa est per se, idem quasi aliud agens coagmentationis ac coalitus causa esse potest.

Itaque angustiam vasorum Galenus eò loci causam coagmentationis lapidis in renibus reiecit: non quin angustia non adiuuet, sed hoc vult dicere, non propterea in viris potiùs in rene generari lapidem quàm vesica, quòd meatuum adsit angustia. Nam & in pueris angusti quoque satis sunt meatus. Accedit quod inter eos qui calculis obnoxij sunt, eos numerare soleamus qui biliosi sunt, & quibus calor acer & mordax est, & aridus. At horũ venæ amplæ satis sunt, ex Galeni libris de Temperamentis: & Aphorismus de iis ab Hippocrate conscriptus videtur in Epidemiis.

Lib. 1. de aliment. admittit Gal. angustiam vasorum cap. de pane tota

Lib. 2. partic. 4. lib. 6. Epid.

Qui ventriculo calidi, carnes habent frigidas, & graciles sunt. Isti venosi & iracundiores. Nisi fortè quis dicat venosos non appellari illo loco, quòd amplæ sint venæ, sed turgentes tãtùm & conspicuas præ praui sanguinis copiâ. Quę interpretatio consentit Galeno: sed priore etiam modo accipi potest ex opinione Galeni in lib. de Temperamentis.

Itaque cùm Galenus reiiciat vasorum angustiam, causam potiùs coagmentationis lapidis in renibus virorum, recurrit ad infirmitatem, addens sub finem commentarij: *Porrò & in adultis caseo frequentiùs vtentibus lapides in renibus crebrò generari conspeximus.* Sed hoc nihil ad rem. Vt autem liberè dicam quod sentiã, mihi admodùm mancus & minutus videtur Galenus in ratione exponenda cur potiùs in renibus generetur lapis in viris, in pueris in vesica. Hoc commentatione & dignissimum est, & cognitu difficillimum. Et cùm hanc aggreditur disputationem Galenus aureos montes pollicetur, sed inde nascitur mus ridiculus. Nonnullam enim operam impendit in refellendis aliorum rationibus: sed sensa mentis non reclusit. Causari enim imbecillitatem vnam & cruditatem, idque dubitando tantùm, in viris vt potiùs renes calculo obsideantur, iuuenile hoc est, & tanto indagatore & demonstratore indignissimum. Ego verò cau-

farer potiùs acrimoniam calo ris in viris, quàm quicquam aliud. Nam cùm arefactionis & digestionis modo cogatur lapis in materia crassa & cruda, causa efficiens est calor acer, mordax, digerēs, arefaciens, qui quoniā in adultioribus viget magis, 16. (in pueris enim est halituosus & blandus) & præsertim in magnis venis, & in renibus; ideò ex facili & cruda materia coagmentatio fit. Quoniam verò ista acrimonia in pueris non adest, elabitur materia fusa à blando calore; sed quoniam crassitudo magna vrinæ, sepositis partium excrementis in vesicam, quod fit ab acrimonia caloris in renibus virorum, non tantâ existente materiâ, idem fit non tam ratione causæ efficientis in vesica puerorum, quàm occasione materiæ. Sic in illis habenda potiùs ratio causæ, quàm materiæ: in his, contrà. Accedit quod viri vino vtentes multa in renes deuehunt: item varietate ciborum delectantur, caseis, leguminibus, & id genus aliis vtuntur: hos autem calculis obnoxios videmus. Quanquam & διάθεσις à parentibus orta latenter & clam nobis multùm iuuat.

Horum examen diligentiùs à nobis factum est, quoniam & ad diagnosin, & prognosin, & therapiam apprimè videntur pertinere. Nam cùm & locus sit diuersus in quo generetur lapis, & materia diuerso modo affecta sit, & causa efficiens, aliàs calor moderatus, aliàs calor acer dicatur: item & in aliis atque aliis corporibus generentur, inquirendum de iis fuit antequam legitimè medicina adhiberi possit. Accedit quod diuersa sunt tempora lapidis, pro quorum distinctione alia atque alia remedia vsurpantur. Nam nisi hæc omnia distinguantur, eo modo quo circunforanei & periclitatores vitam in discrimen adducemus. Nemo est qui audito lapidis nomine, non statim ad diuretica, & decoctum apij, petro. canis-rubi, bardanæ, argentariæ, seu argentinæ recurrat, & in his magnum vitæ ac curationis præsidiū collocet. At si corpus biliosum, si renes præcalidi, si corpus excrementis scatet, si lapis factus iam est, quid proficient? Indurabitur lapis, corpus in febrem coniicietur, deuehentur sordes ad locum patientem, & aliis incommodis corpus grauabitur. Quo loco subit mirari errorem Fernelij, qui omnis lapidis originem à renibus repetat per generationem arenularum, arefactionem, calfactionemque maximam; quasi verò in pueris eodem modo cogatur; quasi verò in senibus ita fiat & in pinguibus? Diuersa ratio, diuersi loci: ergo idea remediorum diuersa. Ac ne quis

parui momenti hoc esse putet, nihilque interesse siue primò in rene, siue in vesica generetur, errat si id credit. Et aliis topicis, aliísque remediis agendum, ne temerè pars remediis fatigetur, quæ nihil vitij contraxit. Si enim omnis à rene lapis, huic primò occurrendum. At quis adeò iuuenis & hebes, qui in obœsioribus, & pueris ad renes currat, & non potiùs de vesica sit sollicitus, déque toto corpore in quo multa excrementa congeruntur? Ergo explodi debent eæ rationes quæ tam turpiter nos in ignorantiam traducere possunt: ac potiùs in veterum vestigiis manendum, quàm cum nouis neotericorum inuentis errandum. Non quin posterorum labor meritâ laude fraudandus sit: sed iis aut est cum veteribus sentiendum, aut firmioribus rationibus noua dogmata sunt stabilienda.

In calculo spectatur generatio, transitus, & mora; Græcis, γένεσις, διέξοδος & διαμονή. Rursus aut curatio, aut præcautio. Sæpe cùm formatus lapis, irrita sunt remedia, quod dum frustrà aut deturbare, aut comminuere lapidem volumus, sæpe malum augemus, fusâ, liquatâque nouâ materiâ, eáque ad renes deuectâ. Cùm præcautioni locus est, blandis ac lenientibus agendum, ne dum materia impetu mouetur, dolores qui priùs erant aut exigui, aut nulli, excitet ac irritet. Cùm curationi, videtur Hippocrates vehementioribus vti, vt veratro. Quanquam dicat quispiam, non proinde sequi vt vehementius medicamentum vsurpemus, quod Hippocrates huius meminerit. Nam lib. 6. Epidem. etiam dum de puellis repurgandis agit, meminit elaterij. Sed verba Galeni satis indicant etiam intelligi posse satis validum medicamentum, alioqui reiecisset, & de leniente medicamento præscribendo cogitasset. *Iuuenes*, inquit, *veratro purgandi, consilio Hippocratis, cùm antiquus affectus est, & quasi vectibus extrudendus.* Quanquam idem hoc præceptum etiam ad omnes affectu renum laborantes extendit: immò duo momenta curationis omnium morborum renum præscribit; tametsi, ait, veratrum non detur ob crassorum humorum attenuationem, & corporum in renibus contentorum, vicinorumque solidorum mollitiem & laxitatem. Quod diligenter notandum. *Commẽt. in aphorism. 6. sect. 2. 6. Epid.*

Porrò non per omnia tempora lapidis dolor est: sed dum generatur, & transit, dolor acutus, dum manet grauis. Vtrumque dolorem explicat vno verbo communi Hippocrates: *In renem dolor grauis.* Nam Galenus argutè ὀξεῖαν ὀδύνην, & propriè βαρεῖαν, cum *Vide cap. 4 lib. 2. de loc. aff. Item cap. 2. lib. 6.*

sensus cuiusdam ponderis est, sub nomine τῆς βαρείας ὀδύνης complectitur. In eodem corpore renis & grauis est dolor, & acutus. Grauis, cùm caro eius afficitur aut obstructione, aut inflammatione: obstructione, vt cùm infossus illi est calculus. Si, inquit Gal. *carnosa renũ inflammatur substãtia dolor grauis est ac si sensus ponderis adesset.* Quod mirum est. Nam sine tunica non videtur inflammari posse ren. Quòd si tunica patitur, eodem teste Galeno, acutus est. Nam propriè acutus aut cum arteriæ, aut oscilla vasorum, aut venter renis, aut tunica patitur. Idem censet de affecto hepate, contra multorum sententiã, existimantium quomodocumque affectum sit hepar, sensum tantùm grauitatis inesse: sed toto aberrant cælo.

Commẽ. in aphor. 5. lib. 6. Aphor.

Eod. Cõment.

His ita positis, videndum quàm aberrent qui omnibus calculosis omni tempore diuretica pręscribunt, sanguinem fundentia, & liquantia, omnibus corporibus, omnibus ætatibus, omni tempore, nullâ factâ obseruatione eorum quæ dicta sunt. Ac primùm sententiâ Galeni docendum quàm grauiter peccent plerique, qui promiscuè omnibus calculosis calida, acriáque præscribant: Primùm eo in capite contra omnium opinionem censet nihil eorum quæ valdè calfaciunt, calculosis vllo modo conferre. Et notat historiam cuiusdam hominis biliosi calculo laborantis, cui cùm Medici calida præscripsissent, tandem in marasmum coniecerunt. Et ita contigit, vt motus digitorum & manuum quodammodo præ siccitate impedirentur, ita vt ossa cauum sonarent. Quod cùm contigisset, alij multò imperitiores Medici paralyticon esse putabant. Galenus in crassis & pinguibus attenuantem victus rationem quidem admittit: sed quibus contrario modo affectum corpus in iis contrariæ sunt indicationes: vna à corpore squalido, siccóque, altera à poro seu calculo. Hic attenuans & incidens requirit, illud tum ratione totius corporis, tum ratione intemperiei renum, contrariam rationem demonstrat. At iam demonstratum maximam partem θερμοχόλους, & biliosos esse calculosos in renibus, si quid deliquerint, & à calore igneo vrentéque renum calculos cogi, vt duobus locis præter ceteros demonstrat Galenus libris de Alimentis. Quodnam ergo operæpretium facturos putamus eos qui speciosè sua diuretica venditant? Itaque optimum consilium Galeni, in lib. de sanit. tuend. vnâ eâdemque ratione & affe-

Cap. 11. lib. 6. de san. tuẽd

Cap. de panelo lib. 1. & cap. de caseo, 13

Cap. 11. lib. 6.

ctui & corpori est prouidendum. Affectui, non præscribendo ea quæ viscosi sunt succi, vt etiam sunt carnes volatilium domi nutritorũ. Quod notandũ. Valent autẽ hordeata, volatilia, pisces saxatiles. Omni à lacte temperandum, præterquam ab asinino: omnisque victus ratio ambiget inter impinguantem & extenuantem. Quod optimum consilium cui si omnes adhæreremus, non ita turpiter in multorũ caput ignorantia nostra redundaret. Satis est hæc notasse. Nec enim consilium est omnẽ tradere rationẽ præcauendi, curandique calculi.

Tantùm illud narrare oportet, cur Galenus statuens distinctionem inter arthritica & diuretica medicamenta, dixerit nil eorum quæ vehementer excalfaciunt, vllo modo calculosis esse præscribendum. Nam parum sibi omninò constare videtur. Nam diuretica esse vult quæ & acrimoniam & ca- *Gal. 13. 5.* lorem habent plurimum, vt smyrnium, petro. daucus, seseli, *de simpl* phu, azaron, acorus; quibus omnibus magna inest acrimonia. Omne diureticum fundit, & secernit, quod absque immenso non fit calore, ait Galenus: & propterea illa thoraci inimica, quòd crassiorem redderent materiam ac contumaciorem. Sic tribus de causis aduersa sunt ea quæ vulgò diuretica; primùm quia calidiora & sanguinem fundunt, secundò quia idem in renibus præstabunt quod in pulmonibus, nimirum secernendo serum, cõtumaciorem reddent materiam; propterea interdixerat 6. sanit. tuend. calculosis valdè calida & acria. Tertiò si Galenus acutè quidem dixerat ideò menses mouentia calidiora, acrioráque esse debere, factâ comparatione cum lac prouocantibus; quòd in mammas & mittatur sanguis, & attrahatur: 17. vterus autem non attrahat, cùm renes ex ceteris partibus attrahendi facultate plurimùm polleant, quid opus tanto calore & tenuitate? At hæc discutienda sunt, alioqui errore non vacaremus: Quæ si à plerisque intelligerentur, non ita passim peccaretur ab iis qui quòd audiuerint ab anubus aliquid diureticum esse, ideò id putant cõferre posse calculosis. 18. Aliud est absolutè dicere diureticũ esse aliquid, aliud conferre mouendæ vrinæ, & deturbando aut deterendo lapidi, aut materiæ lapidis incidendæ. Quod vt intelligatur, audiendus Galenus. Ille quodam lo- *Gal. 13. lib 5. de* co ait: *Cùm plurimam vrinam ducere nitimur, acrioribus & excalfa-* *simpl.* *cientibus magis quàm quæ sint ἐκφρακτικὰ vtendum.* Nimirum fun-

dentibus & liquantibus & ſecernẽtibus, an hoc propterea vult, vt dicat hæc calculoſis conferre? Nequaquam. Sed ex hypotheſi loquitur, ſi vrinam multam ciere volumus. Propterea eadem interdicit aſthmaticis. Item cùm alio loco loquens de acribus tenuis ſubſtantiæ collatis cum iis quę ſunt craſſioris ſub- *Cap. 19. lib. 4 de ſimplic.* ſtantiæ (quorum vis pernicioſa) ait, *Acria tenuis ſubſtantiæ vim habent mouendi vrinas, ſudores prouocandi, conferunt expuitionibus;* an ea vtenda conſulit? Nequaquam; ſed vires eorum docet. nam *Nota.* alio loco illa non cenſet vſurpanda in aſthmaticis, niſi cum forbitionibus. Et hæc ratio colligendi, venandíque authorũm con- *Cap. 21. lib. 5.* ſilij. Nam aliud eſt vrinam prouocare velle, aliud expurgare velle, aliud calculum incidere, aut materiam tenuare. Quod Galenus ita abundè docet, Quæ renes expurgant, ea incidunt, verùm largâ humiditate non egent. Quæ calloſas conſiſtentias, πωρώδεας συστάσεις vocant, incidere ſunt idonea, & ipſa incidunt quidem, ſed minimũ caloris habere debent. Nam caliditas poron exiccando contrahit, non incîdit, nec diuidit. Et apertiùs alio loco hoc explicat. Quæ non deſiccant, & modicè excalfaciunt, *Ibidem.* lac generant: Quæ plus calfaciunt, non tamen valenter ſiccant, menſes cient. Vtraque vrinas prouocant. Item & ea quæ calfaciunt & deſiccant: Et propriè quæ calfaciunt & deſiccant, Diuretica vocantur; non quia ſola moueant vrinas, ſed ſolas, non etiam lac & menſes, vt dictum eſt. Qui locus notandus eſt. nam paulò poſt ea diuretica quæ & calfaciunt, & exiccant, ratione facultatis exſiccandi pulmonum morbis, & renum calculis non conferunt, ait Gal. quia nec calculi, nec aſthmatici ſiccitatem poſtulant iſtam. Eſt ergo vbi diureticis locus eſt cùm mouendarum vrinarum occaſio poſtulat: eſt vbi aliis diureticis vtendum cùm de incidenda attenuandáque materia cogitatur: Eſt & vbi iis quæ ῥυπτικὰ dicuntur propriè, non διουρητικὰ locus eſt, quorum vis paret in leniendo, vt eſt quatuor ſeminum frigidorum maiorum, maluæ, biſmaluæ: quibus omnibus magna vis eſt in calculorum obſidione, vel potiùs renum. Nam cùm calor eſt igneus, acerque, ad ea potiùs recurrendum, quàm ad ea quæ & calfaciendi & ſiccandi vim habent, propriéque Diuretica dicuntur.

Hæc omnia eo conſilio à me dicta ſunt, vt ratio conuenieter cuique medendi teneatur: ne temerè periclitatorũ more iis nos vitã dediſſe exiſtimemus, quibus noſtris temerariis auxiliis non

ademerimus. Illud enim dolendum ac miserendum ita sæpe contingere vsu auxiliorum nostrorum, vt cùm frustrà pollicemur exturbationem calculi vsu calidiorum medicamentorum, arenulas multas excernentes, hac inutili fortuitáque excretione ægros recreantes, contumaciorem multò calculum reddamus. Carè enim emitur tantula hæc excretio, quam natura per se moliri posset. Multa porrò remediorum exempla statuemus, quibus non est temerè in quibusvis vtendum: sed ad eas regulas & canones sunt reuocanda, quos longâ orationis serie sumus commentati.

Cùm dolores vrgent, valet id quod sequitur.

℞ succi amygdalar. dulcium sine igne extracti ℥ ij. emulsionis semin. 4. frigidorum maior. cum aqua & vino albo extract. ℥ ij. ß. fiat potus.

℞. syrup. de raph. de 5. radicib. & capill. ven. an. ℥ j. pulu. triasant. simpl. ʒ j. pulu. lumbric. præparator. ʒ ß. cum triplo decoctionis radic. aper. fiat potus.

℞. semin. milij solis, bipin. bardanæ an. ʒ ß. lapid. iudaici ʒ j. nucleorum mespil. herbæ Iudaicæ, spinæ burg. an. ℈ ij. cinn. ʒ ß. sacchar. ros ℥ j. fiat puluis.

℞. vini mal. ℥ iiij. olei nucum ℥ ij. confect. de baccis ℥ j. cum decoct. remoll. fiat clyster.

℞. rad. bard. asparag. gram. cypp. an. ℥ ß. beton. bismal. tetius, an. m. ß. sem. milij solis, aspar. melon. cucum. an. ʒ j. ß. passul. ℥ j. ficus num. 6. fiat decoct. ad quart. tria. In colat. dissol. syrup. de raphan. oxymel. scyl. an. ℥ j. sacchar. ℥ iiij. fiat syrup. in modum apozem. aromatis. ʒ j. ß. cinn.

℞. rad. gramin. & petros. siccatarum & pulueris. an ʒ ij. nucleor. mespil. ʒ iij. sem. melon. cucum an. ʒ j. ß. sem. mal. bard. & milij solis an. ʒ j. sacchari candi ℥ ij. liquir. ʒ ij. florum beton. ʒ ij. fiat puluis. Capiat ʒ ij. post vsum cassiæ.

℞. aq. destillationis terebint. ℥ ij. vtatur cum aqu. bipin.

℞. rad. cypp. gram. an. ℥. ß. summit. alth. vrtic. herniar. beton. an. m. j. sem. melon. cucum. an. ʒ ij. sem. milij solis ʒ j. gran. alkek. ʒ j. fiat decoct. in qua dissol. syrup. de alth. & capil. ven. an. ℥ j. ß. fiat apozema.

℞ ol. de sem. lini & lilior. & amygdal. dul. an. lib. ij. decoct. sem. lini, alth. melilot. florum viol. sisymb. aquat. qu. suff. pro semicupio.

℞. medull. cass. ℥ ij. axungiæ cunicul. ol. amygd. dul. & de scorpion. cum medul. panis dissolutæ in lacte. fiat catapl.

In summo dolore inferioris partis spinæ & lumbarũ in colica nephritica.

℞ paleæ hord. rof.rubr.an pij.tapſi barb.p.j.fiat decoct.in lacte.In colatur. diſſol. vitellos ouorum.

℞. malu. biſmal. flor. chamæm. meliloti ſiſymb. aquatic. foliorum raphan.petroſ.macedo. an. m.j. rad. lilior. alth. gram. petroſ.an. ℥ ij.ſem. lini, fœnugr. alth. raphan. an. ℥ ſ. fiat decoct.paſſetur. In paſſatura adde axung. cunicul. anat. an. ℥ j. ſ. olei ſcorp. qu. ſuff. fiat catap. pro pube & renibus.

℞. aqu. deſtill. terebinth. & parietar. an. ℥ j. ſ. ſacch. candi ℥ j. Cap.

℞. mith. ʒ ſ. conſer. bugloſ. & capill. ven. an. ℈ j. Capiat bolum.

℞ conſer. capill. ven. ʒ j. electuar. lithont. diatrag. an. ℈ j. Capiat parum vini vnà.

℞ rad. petro. aſpar. fœnic. gram. rub. tinctor. an. ℥ j. polypod. ℥ ij. ſem. melon. cucum. bard. baſiliconis, ſaxifrag. milij ſolis, alkek. an. ʒ ij. conſeru. capill. ven. cichorij, ceterach, bugloſ. an. ℥ ij. puluer. diamarg. diatrag. raſ. ebor. cornu cerui, an. ʒ j. aquæ decoct. duarum perdicum, & caponum duorum, cum mica panis quant. ſuff. Fiat deſtillat.

Citria inciſa duo aut tria miſceri poſſunt.

℞ ſucci corticum, raphani ℥ j. ſ. ſucci limonum ℥ ſ. ſyrup. de althea ℥ j. vini albi ℥ ij. terebinth. vſtæ & pulueriſ. ʒ ij. fiat potus.

℞. rad. rub. maior. gramin. acetoſæ, aſpar. raph. petroſ. fœnic. macerat. in aceto, an. ℥ ſ. beton. adianth. ceterach, ſaxifrag. argent. an. m. j. ſummitatum vrtic. agreſt p. j. cicer. rub. milij ſolis, an. ℥ ſ. alkeken. gr. 15. ſemin. raph. vrt. mal. an. ʒ ij. fragorum mororum rubi idei, an. ℥ ij. ſucci ceraſorum ℥ iij. Fiat decoct. In colatura diſſol. ſacchari albi lib. j. ſ. fiat ſyrupus.

℞. ol. ſem. lini lib. j. terebinth. ʒ j. ſ. mellis roſ. ſacchar. rubr. an. ℥ j. Fiat clyſter.

℞ parietar. beton. fœnic. alth. gallit. alk. an. m. j. rad. cypp. petroſ. macedon. bard. flor. geniſ. an. ℥ j. ſ. milij ſolis, rad. altheæ, glyc. an. ℥ j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. diſſol. ſyrup. de biſm. de raphan. & oxymel. ſimplic. & ſcyllit. an. ℥ j. ſ. Fiat apozema. Itẽ catapl. ex pariet. berul. petroſ. maced. caulibus malu. biſm. ſemin. lini, fœnugr. rad. lilior. floribus mel. chamæm. contuſis, additâ axung. gall. porci, cum ol. amygdal. dul.

℞ corall. vtriuſque, cinam. margar. elect. cornu cerui, an. gr. iij. ſyrup. de limon. oxyſ. ſimpl. an ℥ ſ. aqu. bugloſ. & card. ℥ iij. fiat. pot.

℞ ſyrup. de raph. & alth. an. ℥ j. aquæ acetoſ. & chamæm. an. ℥ i. ſ. fiat doſis.

℞ Enul. camp. mund. ℥ iiij. coque in duabus libr. vini albi, donec ad ℥ xij redeat. Capiat quotidie vnc. duas pro doſi, cum ℥ ſ. ſyrup. de raph.

℞ Con-

℞ conser. rosar. symphy. an. ℥ ʃ. margar. elect. cinam. cornu cerui, coral. rub. an. gr. iij. trochisc. alkek. ʒ ʃ. cum sacch. rosʃ. fiant tabellæ.

℞ alth. tot. foliorum acetoʃ. an. m. j. sem. melon. genist. gallit. asp. an. ʒ ij. sem. milij ʒ j. ʃ. rad. lapat. acut. cichor. an. ℥ ʃ. pulp. tamarind. ℥ ß. hordei p. j. florum genist. p. ij. fiat decoct. ad ℔ 5. In colat. infunde caß. non mundatæ ℥ ij. ʃ. bulliant parum. In expreʃʃ. colat. per setaceum diʃʃol. syrup. de alth. hyʃ. & oxymel. scyll. an. ʒ vj. sacchar. cand. ℥ ij: fiat apoz. clarif. aromatiʃ. ʒ ij. cinam. pro duabus dosib.

Litus ex muccaginibus & adipibus prædictis in magna quantitate valet. Et quia imbecillior redditur ventriculus, sub horam somni valet syrup. de absynth. cum aqu. card. & scabioʃæ, iteratus sæpe.

℞ succi granat. succi lymon. & vini albi an. ℥ ʃ. ambr. griʃ. gr. vj: fiat potus: Item bolus cum theriaca & mithridat. & syrupo de papauere.

℞ terebinth. ʒ iij. zedoar. pulu. ʒ j. cum diatrag. frig. fiat bolus.

℞ mal. vtriusque, pariet. florum genist. an. m. ij. nasturt. capill. ven. m. ʃ. calamenth. an. p. j. cicer. rubr. ℥ ʃ. fiat decoct. ad ℔. ʃ. In col. diʃʃol. syrup. de althea & de 5 radicib. an. ℥ j. ʃ. milij solis puluer. ʒ i. ʃ: fiat iulep: capiat in exitu baln.

Limatura ligni sancti non est aliena ab vsu in lapide, præsertim ad tenuandam craʃʃam materiam quæ eum committit. Ideò olim hic syrupus commodè præscriptus est. ℞. limaturæ ligni sancti quart. j. corticis eiusdem ℥ j. macerentur per horas duodecim in aquæ fluuialis lib. iiij. deinde adde polyp. ℥ ij. rad. enul. camp. siccæ & contusæ ℥ ʃ. fiat decoct. ad medietatis consumptionem. In colatura depurata infunde folior. senæ ℥ iiij. fructus alkekengi in vino albo per noctem temperatos num. 20. turbith ℥ ʃ. bulliant: seruentur ad vsum.

℞ sem. saxifrag. glyc. an. vnc. ʃ. sem. carui, genist. petroʃ. macedon. dauci bruʃ. aspar. leuist. aniʃi, iunip. rutæ, seʃel. siler. mont. acor. baccar: laur. an. ʒ ij. azar. carpobal. caß. lig. granorum hederæ, sanguinis hirci præpar. xylaloes an. ʒ j. ʃ. lapid. lyncis ʒ ij. zinzib. turbith. an. ʒ ij. folio. senæ ℥ j. Fiat puluis, de quo fiet electuarium per tabellas pondere vnc. ʃ.

℞ rad. intyb. oxal. gram. aspar. bruʃ. polypod. sem. carth. vuarum damasc. an. ℥ j. bipinel. adiant. trichom. lupul. aspar. mal. pariet. an. m. j. agrimon. beton. holerianæ, borag. bugloʃ. an. m. j. fructus halicac. nu. 12. semin. 4. frigid. maior. apij, saxifrag. petro. milij solis, altheæ, an. ʒ ij. florum spart. violarum, anthos. an. p. ʃ. florum chamæm. p. j. Elixentur omnia artis ordine. In colat. ad lib. j. diʃʃol. syrup. de radicibus de alth. & raphan. an. vnc. j. Fiat apozema in 4 doses: adde my-

xariorum zizyph. an. nu. 14.

℞ *rad. althea, acetosa, petro. an.* ℥ j. ſ. *corticis burg. ſpina ramuſculorum eiuſdem, limatura ligni ſancti an.* ℥ j. *cort. rad. capp.* ℥ ß. *aniſi, fœniculi, lithoſper. hypericonis, ſem. cucum. cuſcuta, citrij, an.* ʒ iij, *folior. alth. m. 4. beton. violar. malu. vtriuſque, adianti albi, aſplenij, cuſcuta, an. m. j. intyb. ſatiui, latifolij, ſeridis, eupatorij, an. m. ſ. paſſul. integr. zyzipho. num. x. fructus halicacabi num. xxx. florum beton. hyper. mal. alth. vel cichor. an.* ℥ ij. *fiat decoct. ad lib. duas. in colat. diſſol. ſacchari albi lib. j. ſ. ſyrup. de lymon. acetoſ. ſimpl. an.* ℥ ij. *fiat ſyrupus.*

℞ *rad. maratri petroſelini an.* ℥ j. ſ. *glycyrr.* ℥ ſ. *paſſ. mund. cicer. rub. an.* ℥ j ſ. *ſem. aniſi macedon. ameos, milij ſolis, an.* ʒ iij. *fiat decoct. in vini albi veterrimi, & aqua an. partibus aquis, ad tertia partis conſumptionẽ: dulceretur oxymelitis diuretici* ℥ iij. *Capiat ſingulis matutinis.*

ANNOTATIO.

1 *Non omitti debet illud quod Gal. ſcripſit in comm. lib. 4 Aphoriſm. de grumo ſanguinis, & capillamentis, præſertim quibus fuit eſus fabarum & orobi.*

2 *Non ſolùm alimentorum varietas confert ad cruditatem, & proinde ad generationem calculi, ſed etiam aquarum. Quod minùs probabile videretur; ſiquidem aquæ nil corpulentum habent cuius occaſione concretio fieri poſsit. Tamen eam aquarum varietatem conferre ad generationem calculorum, Hippocrates primus ſcripſit lib. de aëre, locis & aquis, cùm ſcribit eos calculo obnoxios fieri, qui aquas bibunt de magnis fluuiis, in quos deriuantur alij. Nam, inquit, aqua aqua ſimilis eſſe non poteſt: ac neceſſe vnam præcellere præ aliâ. Vnde concludit ex ea varietate magnum ſequi incommodum. Et quod de aquis dicitur, idem de eſculentis intelligi poteſt. Itaque magnus debet eſſe delectus aquarum & ad præcautionem, & ad curationem calculi.*

3. *Cùm hoc ſcribat Galenus, miror quod in mentem venerit Gorræo Medicarum Definitionum autori, vt interpretans* τὴν ἕξιν ἀθλητικὴν *dixerit athletas vt robuſtiores euaderent, ſolitos aſſumere cibos quoſlibet, nullo ordine, nullâ lege. Hæc enim pugnant iis quæ dicuntur à Galeno.*

4 *Attendere oportet ad locum qui ſcriptus legitur lib. de flatibus, apud Hippocratem, quo explicat quâ ratione fiat vt ciborum inæqualitas ſeditionem & tumultum in ventriculo faciat.*

5 *Pus quod à renibus & ſuperioribus manat partibus, & à veſica, in hoc diſtinguitur, quòd pus à renibus manans totum, toti vrinæ confuſum eſt*

& refractum in partes ob viæ longitudinem. Quod à vesica, vt à loco propinquiore quodammodo est integrum & totum, & in se conglomeratum coactúmque, quod Græcis dicitur ἀθρόον, siue ἀθρόως ἐκκριθέν. *Ita Galenus in libris de locis affectis distinguebat deiectiones dysentericas à superioribus aut inferioribus intestinis, quæque ab his forent, pus contineant non admistum: Contrà iis sese habentibus quas superiora intestina excreuerunt. Hoc præterea abundè explicat Galenus comm. in Aphoris. 35. lib. 7.* Quibus insidens pingue & simul totum, ἀθρόον *Græcis*, iis renum vitium acutum significatur. *Comparatur enim vrina colliquatiua partium superiorum, cum vrina colliquatiua renum, & vesicæ, si ita lubet. Nam quando adeps cum vrina à partibus rene superioribus excernitur, is paulatim nec simul totus excernitur; sed cùm à renibus est, quia breuiter fit excretio, simul totus est. Et hoc est signum* διαγνωστικόν.

6 Galenus comm. in partic. 6. sect. 1. lib. 6. Epidem. textum hunc probat, & conceptis verbis exponit eo modo calculos in renibus gigni posse, qui ab Hippocrate est præscriptus. Quanquam probat magis ab arefacta pituita cogi ac concrescere.

7. Aphrodisæus vult & senes & pueros calculis magis obnoxios, problem. 41. sect. 2. sed hoc minùs verum est præsertim de senibus. Inter cetera occurrit locus in Coacis aduersariis quo scribit Hippocrates à quadragesimo anno ad 63. non fieri strumas in senibus, nec lapidem in vesica, nisi priùs existat. Vbi vtitur verbo γίνεσθαι, *quod fieri, generarique significat. Ergo contra Fernelium, lapis fit in vesica.*

8. Si quis putet illud μετ' οὔρησιν *intelligi cũ vrina è vesica excreta est, nimirũ reliquo excremento in vesica remanẽte tanquam lapidis materia, illud probabilitatem habet. Sed magnã habet difficultatẽ quomodo intelligatur illud* πρὸ οὐρήσεως. *Si enim nomen* οὐρήσεως *sumatur pro actu meiendi, in vtroque loco, videtur hic sensus minùs quadrare. Nam dicere ante mictũ fieri concretionem in viris (vt Galenus vult) id est ante actum meiendi; hoc vt nil verisimile habet, ita nec dignum est ingenio Hippocratis: ideò meliùs interpretari oportet vtrumque, vt hoc loco sumus interpretati.*

9. Quis enim dubitat quin quidam in renibus calorem habeant ex euẽtu, quòd carne sint densâ, compactâque: Atque impedimentum difflationis, caloris est augmentum. An tunc refrigerantium vsus tutus est.

10. Et Galenus 9. Method. cap. vlt. citra calorem non potest digeri in halitum corpus vllum manente substantiâ compactâ. Non tamen per calorem omne, sed quod aptum est in halitum digeri, vt humidum.

11. Nam Galenus vltimo cap. lib. 9. Method. lapidum substantia constans stabilisque propter siccitatem, & frigus est. Sic & materiæ ipsius fri-

giditas, & aliquantula vesicæ frigiditas non potest non conferre ad generationem lapidis. Sed de renibus potest dubitari. Nam in calidissimis coguntur lapides tantùm, vt omnes volunt.

12. *Non est æquum vt aliquis videatur doctior aggredi clariores & doctiores sine causa, vel vt detrahatur eorum laudi, vel vt ambitioni nostræ satisfiat. Itaque si quando excusare nos velimus quòd in Fernelium scribamus, accipiendum erit exordium libelli Gal. aduersus Iulianum, inter libros extraordinarios.*

13. *Hac in pagina docemus in multis corporis humani partibus calculos posse generari: quod tamen impugnat Galenus. Et mirum, tantum virum hoc non obseruasse. Ille cap. 5. lib. 1. loc. affect. disputans de iis affectibus qui his aut illis solis partibus contingunt, ait suffusionem solis oculis contingere, & lapidem solis renibus & vesicæ: quamquam ex quorumdam opinione dicit in colo nonnullis lapidem repertum esse.*

14. *Quidam appositè & contra sententiam Fernelij dicunt colorem arenularum & lapidis non indicare locum in quo generatur lapis, sed potiùs materiam ex qua. Fieri enim potest vt in vesica rubens materia cogatur.*

14. *Contrà Gal. cap. 5. lib. 1. de locis affect. vt ramentum vlceris signū dat, ita & sabulosa vrinæ lapidis sunt argumentum.*

15. *Dicimus in vesica fieri lapidem, in renibus calculum & arenulas. Lapis, quia quod est durius & grandius, locum tenet medium inter arenulas & calculum. Nam materia lapidis durior est quàm arenularum & calculi.*

16. *Mirum cur hîc dicat Galenus vterum non attrahere. Nam Hippocrates lib. de vet. med. ait vesicam, caput & vterum semper attrahere, & plena esse humiditatis.*

17. *Disputationem de diureticis, menses mouentibus, & lac generantibus, Manardus prosequitur epist. 5. lib. 11. Epistolarum.*

CONSILIVM XXXIII.

De Epilepsia.

ADMIRABILES naturæ conatus sunt in morbis profligandis. Nec enim solùm depulsa longè materia natura solatium quærit, sed sepe excussâ in partem ipsam affectam materiâ. Quod ne cui mirum videatur, huc celebris historia Equitis

Torquati pertinebit. Hic cùm crudelissimis Epilepsiæ insultibus sæpe decuteretur, suppetias nulla ex parte nactus est.[1]. At quod suâ prudentiâ & consilio ars medica non consequitur, id instinctu solo bruto natura aptissimè contigit. Nam eum furibundum reddidit, furendi tandem & breui tempore finis fuit. Ab eo tempore epilepsiæ molestias non sensit. Et illud est quod scriptis celebrauit Hippocrates, *Epileptici fiunt melancholici, & contrà.* Sed illud maiore admiratione dignum videtur, quod ab Hippocrate scriptum est, *A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus,*[2] *vel mentis alienatio, bonum.* Quomodo fieri possit vt mentis alienatio furori succedens, bonum sit, & furendi finem faciat? Nam alienatio mentis furoris videtur, & reverâ est incrementum, vt etiam asseuerat Galenus. Item mentis alienatio, continuus definitur & vehemens furor: Ergo tantum abest vt bonum signum existat, vt contrà, pessimè ægrum furentem afficiat. Mentis alienatio ἔκστασιν Græci vocant, fit confertim lato humore bilioso per omnes partes cerebri. Et cùm aliqua ex parte affectum esset cerebrum, vnde furor simplex adesset, conatu ipsius naturæ, orgasmo ipsius materiæ ἀντὶ τῆς μανίας succedit ἔκστασις, quod quodammodò criticum est. Nam si natura valida est, si cerebri temperies bona, & quæ ab impetu pessimi illius humoris tantùm sit alterata, non autem alienata; futurū est vt breui tempore sequatur solutio furoris. Ita nimirum in morbis acutis (ait Galenus) terrifica symptomata ac vehementissima subitò oborta crises salutares inuehunt. Sæpè enim id quod imperitæ stoliditati terrori est bonâ spe nos consolatur. Hoc notatum voluimus, quòd Commentarius Galeni ea de re scriptus admodum obscurus sit, & mancus.

Aphor. 5 lib. 7.

ANNOTATIO.

1. *Simile quid in Coacis. In furiosis conuulsio accedens solutionem facit.*

2. *Mirum quomodo aqua intercus furori succedat. Nam materia furorem faciens pauca est & biliosa, quomodo hydropem accersit? Notatu dignum hoc est. Quemadmodum & nos epilepticum piscatorem factum obseruauimus, qui esset hydropicus, à translatione materiæ ad caput. Nec interiit tamen; quamquam dicat Galeni præceptor Hippocrates, Ab hydropicis epileptici, perniciosum, in Coacis. Tamen in libro de locis, in homi-*

ne apud Hippocratem legimus à cerebro hydropis generationem aliquã dependere, quod sit materia quædam in cerebro contenta, in eo quædam excitans symptomata, in partes inferas feratur, potest in his aut hydropen, aut quid simile accersere. Non quòd inde hydrops propriè dictus consequatur, sed species hydropis, aut tympanites, materiâ nimirum existente furibundâ & flatuosâ. Quidam vt istum aphorismum excusent, dicunt non legi ὕδρωψ, sed ἱδρώς, *id est sudor. Et Hippocratis locus est præclarus, sect. 5. lib. 2. Epid. vbi annotat quomodo epilepsiam mania soluit.*

CONSILIVM XXXIV.

De Alui fluore.

IN morbis multa contingunt, quorum obscura ac implicita est adeò cognitio, vt acutissimorum Medicorum aciem eludat. Quod non modò in acutis vsuuenit, in quibus exiguis interuallis magnæ mutationes incidunt, sed & in longis, immò in longis tantæ sæpe occurrunt difficultates & latebræ, vt licèt eorum, autoritate Galeni, causa sit fixa stabilisque, sub obtutum tamen oculorum non cadant, nec mente comprehendantur. In eiusmodi autem, meo quidem iudicio, plus natura quàm ars potest; vt non sit mirum si olim Chirurgiam licèt artem mechanicam, præclaræ arti Medicæ prætulerint, immò hanc præ illâ nihili duxerint. Quinetiam Chirurgiæ euidentem profectum esse volunt, quòd ea quæ manu administrantur sese offerant ac promittant. In medendi arte, quæ ratione & agitatione assiduâ mentis nititur, fortunam dominari contenderunt, quòd in longis morbis si quid voto respondeat, id naturæ, quæ temporis flexu cursúque morbi victrix est, attribuendum sit. Nam quod ars vno veluti impetu agit, id natura cunctando ac tardando fœlici successu consequitur. Tamen vt arti nimis multùm attribuere, cùm in multis manca sit, ac deficiat, vitio non caret: ita tantum ei detrahere vt nil possit ipsa per se, errore non vacat. Atque vt quæ paulò antè dicuntur generaliùs, in angustum cogantur, exemplis appositis magis elucebunt. Eorum autem explicatio ac enodatio magnum ad bene medendum adiumentum afferret. Ita enim & morbi longitudinem artificiosè prædicemus, & non frustrà medicamentis ægros exercebimus, cùm materiæ

mitificatio expectanda sit. Miratus sum sæpe ægros conqueri de dolore ad orificium stomachi, cuius doloris circunscriptio breuis admodum est, nec explet latitudinem duorum digitorum. Purgationibus non iuuantur multùm: vomituriunt: pulsum habent languidum: corpus pigrum ac iners: noctes insomnes ducunt. Ventre plurimùm sunt astricto, immò præ dolore superior pars hiat: inferior astringitur. Superioribus paginis annotatum est de quodam, cui dolor fixus erat ad regionem stomachi, quem nullâ ferè arte sedare ac compescere potis fuit. Plura illò loci sunt legenda. Non ita pridem Piscator post ærũnas aliquot & labores incidit in febrem ferè typi expertem. Sæpe leipothymiâ prehendebatur. Quadraginta penè dies laborauit: summa virium ruina: partium extimarum refrigeratio. Hinc aluus subducta est excrementis modò liquidis, modò chylosis, & muccaginosis. Incredibile dictu. Tribus aut quatuor diebus tres & quinq; pelues satis capaces implebat. Non alleuabatur. Perpetuò aluus, siue ventriculus ei laborabat. Profluuiũ hoc aluinum nobis videbatur veluti leientericum à muccaginosis humoribus, corrupto chylo, ac fortè totum corpus exonerabatur modò roborato ventriculo, modò rhabarbari vsu alleuabatur. Et cùm cogeretur ad prima munia redire ob egestatem, agebat quidem sine decumbendi necessitate: tamen & pallor, & sitis, & partium imbecillitas remanebat, immò & deiecta appetentia. Quæ omnia morbi relapsum ob reliquias designant. Percipiebatur dolor ad eam stomachi regionem quam prædiximus. Tandem prouocato vomitu, & aliàs sponte naturæ excitato, excreta sunt biliosa, viridia, glutinosa admodum, & quę in longum ducerentur facilè. Sic alleuatus est. Vbi locorum tanta materiæ copia continebatur? an in ventriculo? fieri non potuit: sed in partibus vicinis ventriculo, à quibus tandem à natura victus, cùm alicqui coërceretur in angustiis, ad eam capacitatem raptus est humor; hinc doloris sedatio aliqua cõtigit.

Robertus Sangermanus Regi à secretis, dolore intolerabili cruciabatur: colicam falsò putabant. Erat conclusa materia eo modo quo in superioribus æruginosa, acris, præsertim ærumnas & mæstitiã secuta: dolores repetebant ex interuallis: nõ eos ferendo. Medici rati colicos esse dolores, calidissimis illũ frustrà exercebãt: & quoniã vomebat perpetuò, styptica foris admouebant. Alij posteà mitiùs egerunt, & materiam illam efferam

sibi aliquam cystin machinatam fuisse crediderunt: ita blandis ac temperatis vtentes medicamentis, educta vomitione est bilis vitellina, putris. Alleuatus est, & sanitati restitutus. Eum morbum rarissimè in homines inuadere dicebant. Tamen Fernelius tale aliquid sub finem febrium & morborum typicorum contingere asseuerat. Item vidua in claustro Ecclesiæ Parisiensis commorans, mater D. Ellenij clarissimi collegæ, cùm ægrè coniugis sui vicem doleret, præ mœrore in morbum incidit qui clarissimis Medicis admirationem excitauit. Expers erat febris: Ex interuallis sentiebat aliquam auram venenatam ab infimis partibus tibiarum: deinde stuporem: tum dolores ad ventrem superiorem à ventriculi regione ferè ad vmbilicum paulùm ad lienem declinando: tunc sine voce & respiratione decumbebat: cum sudoribus, defectione pulsus, palpitatione. Duodecim horas paroxysmus perseuerabat. [3] Morbus hic annum & plus eo afflixit. A paroxysmo erat satis alacris, sapor & gustus toto morbo aderat quasi æruginē & æs degustaret (quod notandum). Difficilis admodum fuit inuestigatio illius morbi. Quidam ex Medicis affectionem hystericam putabant: alij relictum esse aliquid ex purgamentis ab aliquo partu. Alij contorsionem vteri esse. Consultæ obstetrices. Tentata & explorata res est: nihil omninò alienum in illis partibus inuentum est. Tamen quotidie per metrenchyten iniecta sunt vterina. Per os, aqua vitæ aromatizata cinamomo. Nil profectum est. Ex Medicis oculatior fuit vnus, qui primam mali originem ab vtero non repetebat: sed aut dicebat suspicionem melancholiæ hypochondriacæ, aut conclusam putrem, malignam & venenatam materiam in hypochondriis & partibus vicinis ventriculo, quæ non ita citò, sed tempore vomitione excludenda foret. Nec aliter contigit. Nam cùm diuturnitatis morbi omnes pertæderet, consultum tandem est, vt recreatis paulùm viribus manè iniiceretur clyster acris: tribus post horis, cassia daretur. Natura irritata, sursum deorsum excreuit. Sursum quidem æruginosam, pallidam, ac varij coloris bilem, & mixtos alios humores adeò insigniter corruptos & fœtentes, vt nemo odorem ferret; immò locus totus inquinatus est. Ab eo tempore alleuata. Tamen perseuerauit alui fluor continuis decem diebus. Ac plerosque alios pari modo affectos vidimus, præsertim de orificio ventriculi conquerentes. An vbi dolor, ibi morbus? Nequaquam

aliter in pituitosis: Cum enim morbus ex crudis est humoribus, hypostasis multa est: si ex biliosis aut nulla est omnino, aut omnino minima, sed sufficit enæorema (vt dictum est) corpulentum & candidum: hoc si sufficiat, cur quotidie in acutis hypostasin expectamus? In acuti morbi paroxysmo pulsus insignis mutatio, vrina tenuis apparet: eodem desinente, pulsus remissior fit, vrina coloratior, nonnihil in medio suspensum habens, nunquid id naturæ declarat victoriam? At iam diximus aliud esse ὠμὸν, aliud ἄπεπτον. Crudus humor ad hypostaseon multitudinē facit. Incoctus non ita sæpè, sed sola sæpenumerò repressione & contemperatione naturæ gratiam recipiens, per quandam occultam viam excluditur. Exemplo erunt erysipelata, & phlegmonæ, illa non quantitate, sed qualitate humoris sese produnt: hæ quantitate potius. Et quæ ἀνάλογα inter vtraque, eadem inter biliosos & pituitosos morbos: in biliosis enæoremata iudicando aut indidicando satis sunt. In pituitosis hypostasis necessaria est. Porrò est vbi enæoremata signa sunt incipientis coctionis, est vbi signa sunt perfectæ. Nam & enæorema & nebula quarto aut septimo die apparens, futuram hypostasin vndecimo aut decimo quarto docet. Contra in sanis dum coquitur alimentum, & aliquid coctionem fugit, hypostasis multa est: cùm absoluta coctio, aut nebula tantùm est, aut enæorema. Et in morbis cum diu hypostasis multa apparuit, quò propiùs ad sanitatem acceditur, eo minus aliquid subsidet, & aut enæorematis, aut nebulæ occasio est. Sic idem est signum incipientis & perfectæ coctionis, sed diuerso tempore. Accedit quod in sanis hyeme plurimum est sedimenti laudabilis, æstate minùs. Et quod de sanis dicitur, idem de ægris dici potest. Æstiui morbi enæoremate contenti sunt, hyemales multam hypostasin habent. Rei huius causa cognita, ad id quod quærimus plurimùm facit. Vnde commentum est credere hypostaseos materiam partem esse alimenti præsertim in febribus. Initio febrium pulsus retrahitur,

Com. ad part. 26 lib. 1. prognost.

vrinæ tenues sine enæoremate & nebula; in vigore æstus, pulsus vt in abscessibus, omnia acerbiora. Sub finem paroxysmi vrinæ tinctæ, crassæ cum enæoremate aut hypostasi: febris soluitur. Annon id de materia morbi? A mesenterio vapor aut quid tetrum surgit, cuius vitii signum est in vrina. Cum materia pestilens, nil horum paret: An symptomaton cessatio fiet, quia cibus benè coquitur, cuius pars hypostasin facit? non: sed quia materia mala domita est, & pus velut facta. Sic hypostasis analoga est puri: In febribus est velut venarum abscessus: In longo morbo materiæ ratio potius habetur, ni fortè ad diathesin recurras, in acutis qualitatis potiùs, & falli potest in bilioso humore iudicando. Sæpè excernitur humor colore biliosus, qui consistentia est pituitosus & μυξώδης & facere potest hypostasin. Per alterationem aut calor imminuitur, aut elanguescit: & crassa materia hypostasin facit cum cocta est & mitificata. Et in biliosis morbis spectatur turgens materia, aut aliqua res es & ignaua. Illa caussa erit coniuncta, hęc antecedens: Illa per venas & arterias fertur, aut vasis continetur, aut egreditur, vt in phrenitide, hæc in mesenterio manet, à quo vapor manat in has aut illas partes sequiens: si partem illam tenuiorem spectas, sufficit enæorema, & si vrina in colore & consistentia sit laudabilis salutem promittit, imo solus sudor aliàs sufficit. At crassior pars materiæ vel in mesenterio stabulans, aut morbum protrahens, aut nouum accersens, aliam crisin, & aliud in vrina requirit, antequam perfectæ curationis spes assit: hinc die indice ægri magnis symptomatis liberantur represso humore morbifico & impetu sedato, & tamen nō sunt planè restituti: & aut lenta febre laborant, aut tabent, aut ex acuta in aliam labuntur κατὰ τὴν μετάπτωσιν, aut in hæmitritæon qui morbis longis succedit: Et in his non nebula sufficit, sed hypostasis necessaria est. Ex his alii abscessus magnos, alij profluuia ventris aut vrinæ patiuntur. Quæ omnia sunt symptomatica, ni appareant coctionis argumenta. Cum vapor excitatur pu-

tris febrem inducit, hoc excusso paroxysmus finitur. Quod remanet, si putre & crudum est, morbum etiam fouet, donec aut reprimatur putredo, aut humor coquatur, qui totus excludi debet. Si εὐήθης est, gratiam naturæ recipit. Si κακοήθης non solum mitificari debet, sed & excludi, alioqui molestias infert. Cleonactides acutè initio febriit, febris remisit, & ad sexaginta dies durauit ob duplicem materiam in mesenterio fortè stabulantem, quod longorum morborum penu & sentina est omniũ iudicio. Fernelius huius rei inuentionem sibi arrogat. quasi verò veteres ignorarint mesenterium esse fontem melancholiæ hypochondricæ, diarrhœarum, & infinitorum aliorum morborum, & huic semper satisque consuluerunt. Imò nil est tam vulgatum, quam quod vulgo fit. Vt perpetuo in expurgando mesenterio laboretur. Ac credo omnes penè febres (symptomaticas quasdam excludo) causam habere in mesenterio inclusam. Vt ad rem redeamus, materia illa quidem & serum quod per venas sparsum orgasmum facit, non facilè quidem in pus aut aliquid simile puri conuertitur, sed reliqua materia crassiuscula quæ residet & restagnat, & quæ cocta subit venas, & proinde renes, & contentum vrinæ fit, potest. Quid si obiiciamus Fernelio pleuritides sæpè suppurato curari? At maxima verarum pleuritidon pars à bile est. Declarat tertianus paroxysmus: Est enim & pleuritidi & phrenitidi proprium vt tertio die potius suas habeant exacerbationes. Præterea & constitutio partis suscipientis id satis indicat: Cum enim dura ac membranosa sit, non facilè admittit crassos humores, tenues, cuiusmodi est bilis, facillimè: quæ omnia apertè demonstrat Galenus, & authore Hippocrate à pleuritide ad causon facilis fit transitus. Id facit humoris maxima analogia: huc accedit, quod apud veteres & peripneumonia, & pleuritis absolutè significabatur nomine τῆς χολῆς: & ἡ χολὴ pleuritin κατ' ἐξοχὴν significat, non tam sæpè peripneumoniam. Hæc siquidem à pituita potius est putrescente, cuius tenuior

Com. ad Apho. 12 l. 1. Aphoris.

Com. ad Apho. 33 lib. 6

Lib de locis in hom.

pars accensa æstus summi & febris causa est. Accedit, & quod cum pulmo bilioso sanguine nutriatur, parsque dicatur temperie biliosa, eius excrementum aliquid habens cum parte, cuius est excrementum, συγγενὲς, ad naturam biliosam accedat. Præterea quid dicat Fernelius, si ei obiiciamus eruptionem parotidon, quæ tamen criticè in morbis maximè biliosis apparent? Et quod mala sit crisis, id non fit quod non sit aliquid de materia morbifica, sed quod locus non sit capax, & quod tota non excludatur. Accedit & principatus loci cui finitima est parotis. Galenus autem eò vituperat parotides quod abscessus ad partes inferiores non fiat. De parotidibus longa & perplexa esset disputatio, tamen obiter vnum quærendum, cuius nimirum humoris naturam retineant, an calidi, an frigidi. Si humor frigidus est, & ægrè suppurabilis, vt passim euenit (licet caloris sensus adsit) cur in morbis acutis sæpiùs eueniunt, quod experientia obseruatur? Si calidus, cur tam difficulter ad suppuratum ducuntur, & in iis maximè febribus continuis obtingunt, in quibus affectio quædam est veternosa, vt Hipp. scripta testantur? Quanquam alio loco asserit in fastidiosis quibusdam vigiliis parotides excitari. Sed hoc omnino verum non est nisi alia concurrerint. Reuera vt difficultatis nodus soluatur, ita res breui explicanda. Parotides & à calido humore esse videntur, & in calidis morbis, & naturis calidis. De naturis calidis ita ex Hippocrate apparet. Cum esset austrina tempestas, in qua humor subfrigidus foret authore Gal. oboriebantur parotides non omnibus, sed iunioribus & athletis. Humor è genere eorum erat, qui mediam naturam retinentes æquè proni sunt ad motum deorsum atque ad ascensum, ideo sola ætas calida & vitæ institutum humores incitans & calefaciens hunc motum adiuuit. Et passim alibi apparet abscessus ad caput fieri in calidis naturis, & vbi humores fuerint calidi & subtiles contrà eueniunt abscessus deorsum, si materia fuerit frigidior & calor non multus. Contra tamen quis obiiciat

Com. ad par. 68. sect. 3. lib. 1. prorrh.

Part 66. sect. 3. li. 1. prorrh.

Part. 64. sect. 3. lib. 1. prorrh.

crisin per excretionem fieri in morbis acutis per abscessum in diuturnis & frigidioribus, at parôtis abscessus est, vnde Galen. abscessuum omnium commune est, quod diutiùs ægrotanti superueniunt: Deinde si materia deses fuerit & deorsum vergat, ad pedes fiunt, si calidas & sursum repat, vel ceruicis capitisque grauitates fuerint, & dolores & faciei rubor, ad caput tendit abscessus. Quicquid sit videtur parotis non nisi longiore iam facto modo erumpere. Hinc Gal. rationi cõuenit, vt ægro cunctante ex conuulsiuis & comatosis, vbi protraxerint, parotides oboriantur. Tandem alio loco concludit, succi ad caput recurrentes calidi quidem & tenues desipientiam & hæmorrhag. excitant, crassi autem & frigidi comata & parotides. Et in Epid. suppurationes ex aliis occasionibus fiunt, vt quæ in febribus obueniunt, in quibus humores sunt aceruati multi, crassi, crudi, qui ob vehementiam & acuitatem & copiam febrilis caloris caput petunt: Deinde hoc in aurium adenas natura deponit, vnde parotides oboriuntur. Ac si dicat materiam sæpe esse crudum succum & crassum qui superiora petit ob acuitatem, vehementiam & copiam caloris febrilis ab eo veluti attenuatum & confractum. Nam comata, & surditates & parotides etsi aliquando à materia ipso in capite cõtenta oriantur, tamen non minus, immo magis causam agnoscunt materiam à thorace & ventre manantem: & Com. ad Apho. 74. lib. 4. Quibus caliditas maior magis materiam subleuauit, vel hæmorrhagia, vel parotis inde sequitur. Est enim verisimile in febribus & pulmonem, & caput, & alias partes quæ in se congerunt excrementa sese exonerare: hoc dum fit, si febris non adest parotides & excrementa pulmonum, minus mala sunt contra, si febris adest. Nam peiora reddit omnia excrementa febris. Sed est alius locus vberior, obscurior tamen ob dictionis Græcæ obscuritatem, & lacunam quæ temporum iniuria cõtigit. Arguit authorem libri prorrh. quod signa parotidon, ita confusè pertractarit, nam & surditatem, & iactationes, fasti-

12 Com lib. 6. Epid.

Ad part. 64 sect 3 lib. 1. prorrh.

Ad part. 69 sect 3. li 1. prorrh.

Ad part. 75 eiusdem libri.

Ad part. 16. sect 1 lib. 1. Epid.

diaque in febribus eruptionis parotidon dant indicia; præsertim si carotica sit affectio. At Gal. contra hæc signa nempe surditatem iactationem summam, ceruicis & capitis grauitatem, & alia id genus non minus signa esse desipientiæ & phrenitidis, quàm parotidon esse contendit, sed hunc diorismum affert: In biliosis quidem humoribus idque ab initio morbi hæc desipientiæ signa erunt potiùs, in crudis crassisque humoribus morbo procedente, & magis vbi occupasse parotidon generatio apparuerit, ipsarum protidon signa erunt. Hoc nempe vniuersale caput est in parotidibus, si non ampliùs lateat quod inuasit, ita vt æger impetũ infectantium humorum caput petere sentiat. Locus meo iudicio malè tralatus est, & obscuritas summa est in dictione περιεστηκὸς, quam bis hoc in loco vsurpauit. Nam cum dicit, καὶ μᾶλλον ὅταν φαίνηται περιεστηκυῖα ἡ τῶν παροτίδων γένεσις, ita vertit Interpres, vbi occupasse parotidon generatio apparuerit. Nos γένεσιν περιεστηκυῖαν dicimus: apparentia quædam signa tumorum pone aures. Et cum dicit Interpres, vniuersale caput in parotidibus est, si non amplius lateat quod inuasit. Lacuna est ita restituenda, εἰ μὴ λανθάνῃ τὸ περιεστηκός: malè vertitur, si non lateat quod inuasit, meliùs, si non latuerit, id quod aggreditur ac præoccupat, supple, locum pone aures, vt τὸ περιεστηκὸς ferè idem sit ac γένεσις περιεστηκυῖα, id est, generatio parotidon sese repræsentet ac sistat, vt & tumor aliquis & dolor oboriatur circa locum quem occupare solent parotides. Et malè etiam Interpres vertit aliam periodon, ὡς κάμνων τὴν ῥοπὴν τῶν ἐνοχλούντων χυμῶν εἰς τὸν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον ἔχει: vt æger impetum humorum caput petere sentiat, meliùs vt potè cum æger impetum humorum infectantium habet ad locum qui circum caput est. Aliud est dicere τὴν κεφαλὴν, aliud τὴν περὶ τὴν κεφαλὴν τόπον· hæc periodus monstrat vim τοῦ περιεστηκότος quod aggressionem & partis iuxta caput obsidionem significat, interpres malè prætermisit. Ac difficile est de parotidon materia statuere. Ac fortassis earum materia

Com. ad part. 66. sec. 3 lib. 1 prorrh.

generatione calida est, & morbi biliosi vera materies, sed ob mutationem loci & naturam suscipientis loci refrigescit, vel materia initio morbi calidior, progressu incrassatur, nec enim parotides aut abscessus apparent, nisi affecto progressoque morbo, vna tamen exceptio est. Nam in laboriosa febre ferè initio argumenta absceſsus apparent, & illius febris proprium est, vt cito abscessus fiat, nec longius tempus expectetur, vt in aliis febribus Gal. vt redeam. Sudoris materia à calido loco est, & sæpè calida, statim frigida sentitur: dum bilis aut alius humor cum sanguine confunditur, & vi caloris partis mittentis, & incendio recipientis ad cerebrum fertur, ibi moram trahens cogitur ac congelatur. Dum in propinquas frigidas reiicitur, refrigeratur magis & hinc suppurati difficultas, in continuis febrib. post vigilias quas acer calidusque humor committit, cataleptica & carotica contingunt, & alteratione cerebri, & vi opprimentis humoris & attracti, & elati, & in cerebro coacti & refrigerati: declarat curatio. Nam euacuationibus & alui profluuio morbi molestiis liberantur, nisi sola alteratio aut alienatio in causa sit. Ergo si biliosi morbi parotidas cient, non initio, non cum bilis feruet, sed promoto morbo, & cerebro malis exhalationibus repleto, vt bilis quodammodo temperetur, cur non idem humor materiam hypostasi suggeret, bilis enim ita φλεγματοῦται: errat qui id non credit. Patet quod aliàs natura solo putredinis repressu contenta est, aliàs requirit exclusionē materiei à calore euictæ. Id indicant abscessus morbos soluentes, & copiosæ vrinæ ab abscessu liberantes: hinc Hippocrates abscessus qui non soluunt ad primas crises, longitudinem morbi signant. Græcè ἀποστήματα μὴ λυόμενα, vox λυόμενα ab aliis actiuè redditur, ab aliis passiuè vt dicant, abscessus qui non soluuntur. At quis sensus est? melius actiuè qui abscessus non soluunt suppl. morbum protrahunt. Ni velis ex Hippocrate passiue explicare, quibus ad aures abscessus non suppurantur, αὐτέων ἐπαλλασσομένων fit relapsus, id est, nisi suo modo sol-

Com. ad Aph. 74. l. 4

Lib. de iudicat.

uantur & euanescant, sic λυομένων καὶ ἀπαλλασσομένων affine quid habent. Sed hæc aliàs.

Secundum argumentum est, febris materia in statu morbi non excernitur purulenta aut alba, sed flaua atque biliosa: Ergo si qua est hypostasis, non est pars materiæ quæ putruerat. materia antecedens febrium ardentium non est humor omnino biliosus, sed crudus mittens exhalationem febrem accendentem. Idem humor subiens venas potest exalbescere non exacta albedine quæ in alio humore requiritur: Nam sunt diuersæ hypostases: & licet alboris meminit Hippocrates non excludit flauitiem quandam pro natura humoris morbifici modo adsit læuor & æqualitas. In biliosa pleuritide sputa flaua sunt, cocta tamen & æqualia sunt. Et licet sputi crassamentum purulentum album sit, minima bilis affusione fit auruginosum. Bilioso profluuio morbi biliosi soluuntur, tamen non excluditur vrinarum crassarum & coctarum commoditas, imo aliquando morbum soluunt. Et Hippocrates dei Causis loquês, alios ab ichoribus repetit, alios à pituita salsa & putri vno modo non soluuntur morbi biliosi cum dispar sit materies: Etsi vniusmodi foret materies, cur medicamenta cholag, & phlegmagoga simul damus? Ergo ἑτερογενές τι spectamus. Tenuior quidem pars bilis aut serum febrem accendit, & tunc hypostasin vix expectamus, quanquam potest & esse: si hæmorrhagiâ morbus biliosus soluitur, sudore, alui fluore, parotide, & vno eodemque tempore, cur ad hypostasin materiam non suggeret?

Tertia ratio hæc est cuius fundamentum iam conuellisse nos existimamus. Sî materia in statu excidit non autem initio. ego crassior in statu foret, at hoc falsum: Nam initio confusa est vrina, in statu acutarum tenuior. Hac ratione se conficere posse putat Fernelius hypostasin non esse partem materiei morbum cômittentis. Nam oporteret vrinas esse crassiores morbo tendente ad crisin: Contra initio morbi confusæ sunt & crassæ, attenuantur autem declinante morbo. Ea-

Tria hoc loco iure quæri possunt, quorum enodatio plurimũ afferet adiumenti & voluptatis. Primùm, ecquid fuit, cur tam subitò symptomata hæc funesta apparuerint, cùm tamen nihil posteà tale contigerit. Vnde hoc? Secundò, an cùm febres periodicæ finiunt diebus suis criticis, & non apparet paroxysmus quartus, septimus, vndecimus, hoc sit tutum? Prętereà, an quarta accessio, aut septima, aut alia similis, cui aliqua decernendi vis tributa est, breuior, mitiórque esse debeat quàm aliæ intercalares? Tertiò, an sudores ita conferti, & frequentes in febribus intermittentibus longitudinem designant; illud in omni morbo terrificum esse debet, cùm morbi initio prehendunt cum prauis symptomatis, declarant enim latens aliquod venenum. Nec enim credibile tam subitam esse causæ morbum efficientis generationem, vt est prompta & facilis ipsius morbi generatio & inuasio; quod sæpe experientiâ deprehenditur. Quoties enim comitati prauis symptomatis morbi inuadunt, ferociuntque, de his vereri oportet. Et commemoratu dignus est locus qui legitur scriptus apud Galenum, comment. in historiã 4. section. 3. lib. 3 Epidemior. quo scribit Galenus interpretans cur quidam initio statim morbi phreneticus factus fuerit, & interierit tertio die. Scribit (inquam) *delituisse in illius ægri corpore humorem lethali veneno similem, qui agens moram, & opportunitatem nactus statim funestum symptoma excitauit.* Esse itaque debet venenati humoris suspicio, quoties citra causam vllam manifestam cum tanta symptomaton sæuitia morbi quamprimùm inuadũt. Quod suspectum fuit in ista puella, cuius nunc historiam explicuimus. Conuulsio ista & terrifica symptomata, aut summam neruorum imbecillitatem declarabant, aut malignæ materiæ ferociam & translationem ad genus neruosum, aut vtrumque. Contulerat autem ad huius morbi generationem puellæ ingluuies, & subita ad noua edulia conuersio post ablactationem. Vnde etiam muliercularum crebris sermonibus vsurpatur, necesse esse cuique puello ablactato grauissimè laborare. Omnis enim ad contrarium victum conuersio, immò & mutatio omnis, licèt non ad deteriora, suspecta esse debet.

De periodis febrium dicam vno verbo: In nonnullis obseruaui accessiones criticas (voco autem criticas, factâ comparatione cum acutis) vt quartam, septimam & ceteras eius generis euanuisse planè, & tamen relapsi non sunt. Non quin restiterint

aliqua quæ ægrum non immunem planè redderent. Sed an hoc tutum est? Reuerà tutum non videtur esse. Nam si ex sententia Galeni in lib. de diebus decretoriis, analogia est & proportio inter particulares accessiones morborum redeuntium typo, & acutorum morborum criticos dies: cur si septimus dies in acuto morbo criticus nihil ostendens, immò sine excretione euanescens suspectus est, maléque fidam crisin facit, cur septima periodus non apparens suspecta non est? Et tamen videmus tertio paroxysmo finiri tertianam, aliquando quinto paroxysmo. Bifariam respondere possumus: In acuto morbo quò magis tenditur ad septimum, aut vndecimum, eò magis ad crisin tenditur, id est, subitam mutationem ad salutem, aut ad mortem. Hæc autem subita mutatio, quia litem controuersiámque morbi dirimere debet, non potest fieri citra euacuationem aliquam; ideò si dies ille dispareret, infida crisis foret, quia crisis necessaria est: At in morbis interuallũ quietemque habentibus non ita fit. Nõ enim κρίσις, sed λύσις hîc spectatur. At lyseos ratio ea est, vt non desideretur aliqua subita mutatio. Satis est si tempora adsint, vt sit vigor, incrementum, & declinatio. In febre autem tertiana (quę etiam cum acutis morbis aliquid commune habet) fieri potest vt quarta accessio sit valida, vigoris rationem obtinens: Sic septima periodus quæ in exquisitis tertianis vixdum expectanda est, erit mitis, blanda, nihil molestiarum ægro afferens: immò videmus eos sæpè quos periodicis febribus defunctos vocamus, tum cùm solita munia obeunt, iis diebus quos suspectos habere deberent, nonnihil prioris morbi persentiscere, cùm tamen verè non febricitent. Altera ratio: Apud Hippocratem, tertius, quintus, & nonus dies nonnullam iudicandi vim habent: immò qui sudores illis diebus apparent, boni iudicantur ab Hippocrate: cur non febris tertiana cum sudoribus non desinet tertiâ accessione, quinta & nona, quod & sæpe obseruatur? Tertium accedit, quod nimirum si verum est, vt iam antè docuimus, & verum esse deprehendimus, tum cùm à febre nos immunes esse credimus, nonnihil etiam sentire prioris morbi, aliquando leniter perhorrescere, aliquando siti vexari, declarat hoc non necessarium esse morbos periodicos eodem solui modo, quo & soluuntur critici & acuti morbi: id est, non est necesse criticas periodos sæuiores grauiorésque aliis, præsertim cùm de vltima periodo quæ criseos videtur, nonnullam habere

rationem, intelligitur. Tamen in puella noſtra obſeruauimus ſeptimam & vndecimam periodon non apparuiſſe, vnde recurrit poſteà. At in Domino Magno Sangermano tertiana febris tertiâ periodo finiuit, cùm tertia vehementiſſima fuiſſet. Abundè repurgatus fuerat: ſudores conferti, & quamplurimi: immò primâ acceſſione, illâ etiã ineunte, ita corpus diffluebat, vt planè videretur exolui. Vnde tertia quęſtio oboritur de ſudoribus. An non tuti ſalubresque illi ſudores, qui tantâ copiâ apparent ineunte morbo? An longitudinem portendant? an non aliquid aliud? Ea de re paulò pleniùs dicemus. Copia ſudoris, ex ſententia Hippocratis ſect. 4 Aphoriſm. aut copiam alimenti, aut humorum ſuperuacuorum expurgationem ſui requirentiũ docet, aut morbi longitudinem. De tribus his aperiundum eſt. Cùm quis à ſomno multùm ſudat, vt non ſit aliqua ἐφίδρωσις ἀλλὰ ἱδρὼς πολὺς καὶ καθόλου τοῦ σώματος ἐπιχεόμενος; ſiquidem ἐφίδρωσις ſumitur pro particulari ſudore, κατὰ τὰς κεφαλὰς, declaratur aſſumpto multi alimenti nequeunte naturâ ſubigere ac domare tantum alimenti. Sin autem ὑπὸ τοῦ ὕπνου, (quod non ſignificat finem ſomni, ſed dum quis iam ſomno comprehenſus eſt) aliquis ſudat, ἱδρῶτι πολλῷ, non præſumpto multo alimento, hoc purgationem ſignificat. Sed Hippocrates aliam diſtinctionem affert; ſcribit enim; *Sudor multus febri ſuperueniens, qui febrem non ſoluit, longitudinem morbi ſignificat*; quaſi dicat: Sudor plurimus per ſe longitudinem non declarat, vt plerique ſine dioriſmo ſolent affirmare; ſed ſi febrem, aut alium morbum in quem incidit non ſoluat. Atque ex hoc loco erui poteſt diſtinctio quæſtionis quam hoc loco afferimus, *An ſudor multus ineunte morbo tutus & ſalubris*? In pleriſque morbis initio erumpunt ſudores multi, qui longitudinem morbi non ſignificant. Nam cùm ſymptomaton alleuatio ſequitur, non eſt dubium quin ſudorum copia ad morbi breuitatem appareat. Etenim & meatuum libertatem deſignat, & materiæ præparationem, & vim naturæ maximam. Si autem non ſequitur ſedatio ſymptomaton, ſed poſt ſudores, ſi partium imbecillitas quædam & veluti perfractio quædam, ſudores boni non ſunt, ſed imbecillitatem naturæ, & contumaciã materiæ ſignificant. Expirat enim quod tenue eſt, remanet ſtrigmentum quoddam, quod morbi parens eſt & author. Itaque quod peculiariter dicebat Hippocrates, ſcribens, *Sudor multus febri ſuperueniens, febrem non tollens, morbi*

longitudinem significat, id in omnibus intelligi potest. In omnibus enim morbis excretionis omnis ea debet esse ratio, & æstimatur, vt inde sequatur alleuatio aliqua, aut nulla. Si illo modo, bonum, hoc, malum est; immò verò plerique Medici secuti Hippocratem, qui ephidrosin vbique damnat, cùm partem tantùm sudare vident, hoc in bonis non ducunt. Errant autem plurimùm: nam si vbi morbus, ibi sudor; & vbi sudor, ibi morbus: cur in capite solo emanans sudor non erit dicendus in bonis? Et hoc experientiâ notum est, sæpe particularis sudor plurimùm confert. Quod autem Hippocrates in parte manantem sudorem damnet, illud debet intelligi, vbi generalis sudor esse debet, & in parte tantùm apparet, non est dubium quin malus sit. Sed si pars aliqua peculiariter laboret, quid obstat quominus circum partem illam sudor manet optimâ ratione apparens? Ceterùm videndum ne mador nos decipiat; nam in plerisque morbis mador apparet opinionem faciens veri sudoris, sed perperam. Itaque cùm de sudoribus pronunciandum, temerè id non præstandum.

ANNOTATIO.

Antè de sudoribus abundè diximus, ac nodum istum explicare enixi sumus, quî fiat vt quartanariis iam valdè siccis, squalidis, ac strigosis redditis tantis sudoribus corpus diffluat. Id quod M. Guillelmo Archicoco contigit. Primùm iis qui febre laborant quartanâ, vt iam febris hecticæ impropriè dicta sit rudimentum aliquod, partes internæ iam aruerunt, & ignem conceperunt: & more propriè dictorum hecticorum, cùm ab alimento humectantur incalescunt; quoniam caliditas arida ab humida substantia humectatur: sed rationem eandem fortè adducere oportet tam copiosi sudoris quam in hectica Empyicorum febre attulit Galenus ad part. 60. lib. 2. Prognost. Copiosi sudores eliciuntur (*ait*) in empyicis ob virium debilitatem, eo quòd diductum ac distributum alimentum discutiatur. *Leonicenus scribit, eo quòd alimentum deiiciatur. In Græco legitur* διαφορουμένης τροφῆς. *Legatur iste commentarius Prognosticon.*

CONSILIVM XXXVII.

De Febre purpurata.

Cvm paulò antè nobilis puellæ historia ob oculos poneretur, iniecta est mentio de horrifico symptomate quod illam ineunte morbo non sine veneni suspicione inuasit. At in ea re Galeni sententia explicata est. Narratum est quomodo venenatæ qualitatis suspicio esse debeat, cùm sine vlla manifesta causa morbus adoritur symptomatis grauissimis comitatus. Nil enim tale contingit nisi aliquid subsit latens & deses quod virulentiam suam statim explicet. Quod nòn ita pridem in quodam apparuit manifestò. Cùm paulò liberaliùs genio indulgeret in aulico comitatu, in morbum incidit. Valetudinarius degebat: lateris doloribus erat obnoxius. Paulùm recreatus Lutetiam venit: liberaliter satis vixit, & consuetudinem cum vxore habuit. Circa mediam noctem febricitauit. Horâ diei octauâ matutinâ febriebat admodum, facies intumebat: dolitabat hypochondrion sinistrum: oculi feroces. Circa meridiem abdomen totum de repente intumuit: labascebant vires: tumor pedum disparuit. Sectâ venâ maleoli exiit sanguis putris. Octaua serò cùm suffocationis periculum immineret, ne quid in capite nostro cuderetur, initum est consilium quoquò res euasura esset, de aperienda vena. Circa quartam nocturnam interiit. Extinctus statim intumuit. Corpus exaratum erat & defœdatum pustulis, aut maculis potiùs liuescentibus Cardiacis pugnatum est. Memoratu dignissima hæc historia, tum ad prognosin, quæ hîc maximè commendatur, tum ad declinandam calumniam. Occultum in corpore venenum delitebat.

CONSILIVM XXVIII.

De Melancholia hypochondriaca.

De Melancholia hypochondriaca antè disputatum est, ac quæsitum an in eiusmodi affectu vehementi cathartico

locus foret. [1] Vbi per diorismum dictum est in nonnullis affectibus melancholicis vehementer purgandum, in aliis clementer. Ac multi melancholiæ hypochondriacæ meminerunt, & huius morbi nomen crebrò vsurpatur, sed quod propriè significet, quis locus affectus, cur ita appelletur, cùm non sit necesse melancholicum humorem in vitio esse, an intemperies sola sit, an morbus in conformatione nondum satis definitũ. Magnâ tamen dignum est commentatione, quod id plurimùm ad curationem conferre videatur. Affectus ille Melancholia Hypochondriaca vocitatur, morbus flatuosus, & dispositio hypochondriaca. Quod videtur indicare focum sedemque mali in hypochondriis existere. Hypochondriorum autem nomine intelligitur hepar, lien, mesenterium, epiploon. Galenus 3. locor affector. scribit, *Affectus Melancholia vocari solet, indicante nomine humorem qui morbum committit.* Si nomen indicat cuiusmodi humor sit, dubium esse non videtur quin aut atrabilarius humor sit, aut melancholicus simpliciter; quasi dicas sanguinis fæcem. Tamen in contrariam partem potest adduci id quod à Galeno scribitur eodem loco: *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, & ipsis auctis melancholica sequitur affectio, & alui deiectione, & vomitu, proba coctione & ructibus is leuatur qui laborat.* Si circa ventriculum prima rudimenta apparent, si cruditas multa quæ correctione & mitificatione indigeat, non videtur consentaneũ vt aut atræ bilis, aut humoris melancholici copia adsit, quæ flatuosum morbum generet. At bifariam responderi potest: Cruditas illa tantùm ex euentu fit; fit enim ob obstructionem: obstructio autem ob calorem: sic in angustis viarum hęret humor, qui tempore recoquitur & aduritur. Secundo loco ita respondeo: Cruditas illa non constituit hyparxin melancholiæ hypochondriacæ, quæ & flatuosus affectus à veteribus nuncupatur: sed flatus qui generantur, tum à calore præter naturam in hypochondriis contento manant, tum à materia semicocta quod commisit obstructio. Et quod dicitur circa ventriculum prima apparere accidentia, non est hoc dicere vitio ipsius ventriculi melancholiam hypochondriacam incipere: sed cùm obstructio sit primarum venarum quæ pyloro proximæ sunt, sese primùm ostendit & exerit morbus in ea parte. Accedit quod pars ea sit exquisito sensu prædita, hinc fit vt in ea facilè appareant dolores, & excitentur symptomata. Sed ne absque autore quicquam

in medium adducamus, confirmanda prima est ratio, qua dicebamus cruditatem tantùm ex euentu fieri, quod nimirum ratione obstructionis contingeret: obstructio autem præ calore in partibus illis contento. Audiendus est Diocles 3. locor. affect. cuius sententiam probat Galenus, in eo tantùm imminutum Dioclem ostendit, quod cùm præclarè sentiret de melancholia hypochondriaca, eiusque naturam & ingenium ostenderet, non dixit tamen quomodo fiat vt in melancholia hypochondriaca fugacia sint in cerebro spectra & phantasmata. *Oritur à ventriculo morbus, qui flatuosus & melancholicus dicitur, quem sumpto cibo maximè coctu difficili & caustico sputum multum idemque humidum comitatur; item ructus, flatus, æstus in hypochondriis: interdum ventriculi dolores vehementes, qui nonnullis ad dorsum vsque procedũt, concoctis cibis mitescunt, mox aliis ingestis recrudescunt; interdum ieiunos, interdum à cœna molestant: euomunt crudos cibos, phlegmata, acria, acida, vt eis dentes torpedine afficiantur. Ceterùm flatuosos istos necesse est habere plus caloris in his venis, quæ alimentum à ventriculo excipiũt, & sanguinem crassiorem factum esse, &c.* Item & addit illud Diocles 3: Aiunt nonnulli os ventriculi quod intestinis continuatur " in hoc morbo inflammari, ac ob inflammationem obstrui, ac " prohibere ne alimenta statuto tempore ad intestinum descen- " dant, & ita diutiùs in ventriculo quàm decet manentia, timores " & æstus, & reliqua similia efficiunt. Hæc sunt quæ à Diocle scripta sunt. Vbi notandum est velle Dioclem in hypochondriaca melancholia affici ventriculum, & primam mali labem ab eo esse. Verba enim hæc sunt; *Oritur à ventriculo morbus*: Ac si diceret, & in ventriculo, & à ventriculo eum manare. Quod tamen verum non est; siquidem ventriculus integram suam habet temperiem, & quæ cruditas adest, non est ad ventriculum referenda vt innocentem, sed ad prohibitionem distributionis alimẽti ab inflammatione & obstructione. Sed Galenus eodem loco rem paulò pleniùs explicat. nam conceptis verbis ita scribit; *Circa ventriculum prima incipiunt accidentia, ac iis auctis melancholica sequitur affectio.* Ac si dicat: Elucent in ventriculo & partibus vicinis melancholici flatuosique morbi prima rudimenta, quod illic primum mali seminarium, non à ventriculo ipso, sed à venis pyloro vicinis, inflammatis & obstructis: non quin afficiatur aliqua ex parte ventriculus, sed non tam affectus est initio ad generationem mali, quàm progresso morbo afficitur ad mali

incrementum. id est: Cùm in hypochondriis malum figitur, & confirmatum est, ac tum verè vocatur Melancholia hypochondriaca, malum serpit ad ventriculum, & tunc cruditates multæ fiunt ob contractum in consortium ventriculum: & sic malum malo additur. Sed in principio hypochondriacæ melancholiæ, ventriculus quidem in sese non laborat, sed tantùm ratione obstructionis viarum quæ à ventriculo excipiunt chylum & cremorem: Et dolores maximè excitantur dum natura molitur ἀνάδοσιν illius cremoris. Itaque tametsi & prima rudimenta circū ventriculum appareant, & coctione, mitificationéque alimenti in ventriculo malum & dolores sedentur, item à Diocle dicatur à ventriculo natus morbus, non est accusandus ventriculus tāquam primus melancholiæ hypochondriacæ autor.

Alia maior oritur difficultas, quid velit Dioclis oratio hæc, Inflammatur os ventriculi quod intestinis continuatur. Opinio quidem aliorum est, sed illam Diocles sequitur, & Galenus. Et quoniam maioris autoritatis est sententia Galeni, vtpote singula exactiùs æstimantis, in eius verbis hæreamus. Duobus ex locis, aut tribus potiùs conuincere possumus hypochondriacam affectionem à phlegmone (ita enim φλεγμονῆς nomen vsurpauit Galenus) pylori, & partium vicinarum: vt inde obstructio fiat, & ab obstructione alimenti distributio impediatur. Primus locus est is; *Videtur quidem in pyloro ipso inflammatio esse, sanguis autem in parte inflammata contentus, & crassior, & magis melancholicus fit*. Locus alter est, dum rationem reddit cur affectiones & perturbationes melancholicæ eorum mentem percellant, qui hypochondriacâ passione detinentur, scribit, *sublatâ euaporatione ab atra bile fuliginosa, melancholicáque in cerebro accidentia pullulare*. At atrabilarius humor non illic generatur nisi per assationem & adustionem. Adustio autem ab immodico fit calore. Tertius locus est: Melancholiam hypochondriacam, & melancholiam cerebralem (ita enim loquar clarioris Doctrinæ gratiâ) cùm nimirum per se & primò melancholicum est, dum explicat Galenus, eandem generationis rationem esse vult, sed diuerso loco constitui. nam illic in hypochondriis fit, hic in cerebro. At dubium non est quin ea passio melancholica, quæ cerebrum primò ac per se occupat, generetur per immoderationem caloris in parte frigida, cerebro nimirum. Quod si ita sit, cur non idem continget in hypochondriaca? Audiatur Galenus de cerebri melancholica

cholica

cholicâ passione loquens: *Fit melancholica cerebri paßio affecto prius calidis dispositionibus cerebro, aut æstuatione, aut phlegmonosâ paßione, aut phrenitide, interdum à solicitudine, mæstitia, cum vigiliis.* Quæ cùm ita sint, paulò accuratiùs videndum quomodo intelligatur ea periodus. De phlegmone pylori & partium propinquarum, vt eam necesse sit adesse duabus de causis, tum ad assandum, recoquendumque alioqui pituitosa affectio esset tantùm (si sola obstructio foret) non autem atrabilaria, tum ad obstruendum, vt & Galenus & Diocles explicuerunt.

Sed si phlegmone sit aliqua, aut phlogosis, cur hîc apostema non fit, cur non adest febris? immò necesse esset morbũ acutum esse, cùm fieri non possit quin inflammatio pylori non afferat febrim acutissimam. At Melancholia morbus longus est, & lento gradu procedens, maciem & mortem tandem afferens. Quæ causa est cur ex recentioribus Rondeletius, & Dioclis & Galeni opinionem reiiciat. Nam si inflammatur pylorus, & ob inflammationem sequitur obstructio, & ab obstructione prohibitio distributionis illius cremoris, qui à ventriculo decidit distribuendus in venas mesaraicas, necesse est illam satis insignem esse.

Atque vt quo animo, eo certè beneuolo veteres aliquid scripserunt, quo tanquàm nobili hęreditate posteritatem carere noluerunt, eodem illud ipsum excipiamus. Honorarji arbitri vices obeuntes, veterum opinionem cum posterorum scriptis conciliabimus, vt plus veritatis ratio & nomen apud nos possit, quàm pręiudicatá cuiusquam opinio.

5. Qui sunt corpore squallido, macro, sicco, pulsu satis infirmo, aut qui prærubri sunt ἐξερύθρους Græci vocant (de quibus etiã Galenus 3 locor. affector.) ij melancholiæ hypochondriacæ sunt obnoxij. Item qui curis, ægritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, qui generosis vinis dediderunt sese, eos in melancholiam hypochondriacam præcipites ruere testatum satis est. Quò fit vt mirum non sit si desideretur inflammatio aliqua in partibus illis, quæ & retorreat in hypochondriis humores, & ita obstruat. Inde hypochondriorum æstus, inæqualitas in calore & frigore, vincente victóque calore, & materiâ superante calorem, & ab eodem superatâ. Itaque nomen phlegmones non ita strictè accipiendum, vt illic tumor sit, sed pro phlogosi vsurpandum. Non quin ille calor qui eò loci exu-

berat, & materiam contumaciorem reddat, exucto tenui quodam humore in tetrum vaporem degenerante, tandem coaceruet aliquid quod proximè in flatus facesset, partimque tumorem aliquem in partibus illis excitet. Accedit quod dominatu illius caloris quodammodo febrilis vasa quadãtenus cõniueant & concidant; hinc maior coaceruatio, hinc obstructio, hinc alimenti impedita distributio. Sic nimirum hypochondriaci dum vel minimum alimenti sumpserunt, videntur impleti, satiatique, nequeunte distribui alimento ob viarum angustiam.

Itaque cum recentioribus statuendum est vitio splenis, mesenterij, & intestinorum melancholiam hypochondriacã contingere: Intemperies enim est mesenterij, vel venarum mesaraïcarum, quæ ad intestina & ventriculum deducuntur. [6] Et intemperies illa potiùs iuncta est cum caliditate & siccitate aliqua; item cum obstructione à crassiore sanguine, cuius pars tenuior halitus modò à calore adurente excitata summittitur in cerebrum, crassior autem deses, ignauáque resistit, & calorem obruens, & grauitatem in partibus illis afferens. Itaque vt de Curatione verbo dicatur; Temperatio illius caloris acris, obstructionis libertas omni ratione est procuranda. Optima autem victus ratio primas hîc tenet; quandoquidem in omnibus illis morbis qui partes illas obsident quæ nutritioni dicatæ sunt, præcipuum curationis momentum in optima victus ratione consistit.

ANNOTATIONES.

1. *In melancholia hypochondriaca vnum quoque obseruandum est, ne similitudinis errore decipiamur, nimirum quod in thorace dolores sentiuntur ac si pleuritidis argumenta aliqua forent. Et ignari Medici ad remedia malè confugiunt pleuritidis, cùm dolor iste per hypochondrij sympathiam oriatur. In mercatore de Montargis hoc est obseruatum. Vide pag. 15 huius libri.*

2. *Nota sputationem multam in iis quibus est affectus hypochondriacus, quam cùm istam sputationem vident Medici, sæpe ad caput catarrhosum recurrunt.*

3. *Delirare melancholicos non est dubium, cùm melancholica passio definiatur per delirium febris expers. Quanquam si materia acrior sit, & adusta, vt sæpe fit, suppressaque in corpore, non potest non adesse febris, vt*

annotauit Aëtius: sed illa febris erit conclusa, laténsque, prout natura humoris morbũ efficientis efflagitat. Idẽ humor videtur & melãcholicã & epilepticam affectionem efficere: quod annotauit Hippocrates 6. Epidem. dicens, Melancholici fiunt epileptici, & contrà: *prout humor vel in hanc, vel in illam partem repit. Nam si in corpus, epilepsia fit; si in mentem, melancholica passio. Mentis nomine temperamentum intelligitur, & cùm dicitur lædi, actiuarum qualitatum* κράσις *læditur. In qua crasi & temperatione ratiocinatio consistit, & ratiocinandi partes probè exercentur. Sic læso hoc temperamento ab humore prauo, delirium fit. Hîc duo quæruntur præclara. Prius, si idem humor, sed diuersis partibus contentus, Epilepsiam & Melancholiam inducit. An humor melancholicus & atrabilarius vtramque affectionem inducere potest; Galenus cap. 7. lib. 3. de locis affect. hoc vult ex Hippocratis sententia. Sibi itaque consentiat Galenus, qui narrans illud,* In febribus ex somnis timores, & conuulsiones, malum. *aphor. 67. lib. 4. scribit:* Si vaporum, humorumque multitudo ad atrę bilis naturam vergit, pauores fiunt; si talis non fuerit, labores ac conuulsiones. *Ergo magna humorum distinctio melancholica pathemata & conuulsiua efficientium. Nisi fortè dicat quis conuulsionem illam non eam verè dici quæ Epilepsia dicitur: sed communi nomine pro quauis contractione. Hæc autem contractio non ita fit ab humore atrabilario vt ab aliis, quod tamẽ falsum videtur. Nam atrabilarijs humoribus abundantes vidimus sæpe conuulsos. Melius esset si diceremus verba hæc Galeni per comparationem esse intelligenda,* καθ᾽ ἧττον καὶ μᾶλλον. *Nam cùm humor atrabilarius est, potiùs melancholicas affectiones quàm* σπασμώδεις *efficit.*

Posterius quod quærendum dicebamus, si ideò melancholici delirant, quia in his obsidetur anima, id est, pars in qua anima, ratio & iudicium versatur, quâ parte læsâ, alteratâque ratio cessat, illæsa verò constat. In Epilepticis verò non afficitur temperamentum cerebri, sed læditur cerebrũ vt pars organica, non vt similaris. Quare Epilepsia definitur Conuulsio non perpetua cum mentis & sensuum oblæsione. Quæstio hæc pulcherrima. Item, Si carus lædit actiones potiùs quæ sunt in cerebro; Apoplexia quæ sunt à cerebro, quod de Apoplexia dicitur, aliqua ratione de Epilepsia dici potest.

4. *Ratio hæc est Rondeletij, si sit phlogosis, febris adest, eáque acuta. Errat tamen. Nam Galen. comment. in partic. quandam 2. Prorhet. ait:* Neque ventre, aut hepate, aut septo inflammato febris maligna est: forsan acuta est, sed ne hoc quidem perpetuum est: *Sic ratio Rondeletij nulla est.*

5. Galeni verba sunt cap. 7. lib. 3 locorum affect. & petita sunt ex Epidem. vt monet Gal. comment. in Aphor. 14. lib. 2. Prorhet. vbi docet quomodo εὔχροια malum sæpe signum sit: & vt qui sunt prærubri, sint melancholici.

6. In mania, quæ affectui melancholico est affinis, hic syrupus est præscriptus.

℞. rasuræ lign. sancti quart. j. cortic. eiusd. ℥. j. infunde in aqua fluuialis lib. iiij. per sex horas, addendo polypod. ℥. ß. enulæ camp. ℥ j. folior. sennæ ℥. ij. turbith gummosi infusi in vino albo cum pauco zinzib. ℥. ß. colocynthid. ℥. j. Bulliant omnia in vase fictili luteato ad consumptionem mediæ partis. fiat col. ad lib. 1. Capiat ℥ iiij. pro dosi.

CONSILIVM XXXIX.

De Hydrope.

DE aqua intercute olim à primariis Medicis disputatum est: ac præsertim quomodo vel primò fieret, vel alteri morbo succederet. 1. At disputatiōis huius prima hæc pars est, An nullus hydrops contingat quin affectum sit hepar per se, aut per sympatheian: id est, quacunque in parte conceptum sit vitium, quod hydropis parens esse possit, nisi illud ad hepar perueniat, hydrops necdum generari, dicíque potest. Nam cùm illius ὕπαρξις in ἀποτυχίᾳ τῆς αἱματώσεως consistat, hepar autem prima illius officina est, necesse est affectum in se iecur vt hydrops caussam principiumque sumat. Posterior pars est vt inquiratur de modo quo aqua in ventrem abdomenque repit, vt inde tumor fiat. Vt de priore dicatur aliquid: In commentario in Prognostica, vbi ex professo de hydrope agitur, 2. Galeni ea constans est assertio, vt nunquam hydrops generetur quin affectum sit hepar ipsum. Tamen duo genera hydropis constituere videtur; vnum quod ad splenem pertinet: alterum quod ad hepar. Et quoniam (ait Galenus) in Prognosticis ceptum est agi de acutis morbis, non autem de splenicis morbis, ideò de hydrope per affectionem ventriculi agitur. Vt Galenus videatur inducere alium hydropem per vitium ipsius splenis non affecto hepate. Nam si omnis hydrops fit affecto hepate, omnis hydrops ad acutorum morborum classem pertinet, vt quoties de hydrope

agatur, toties de hepate, si modò vera est Galeni opinio. At commemorabilior est locus lib. 3. de symptomat. causis: illic Galenus docet *tympaniten vitio proprio ipsius ventriculi generari:* immò & ibidē, hydropis generationē venarū ipsarū vitio tribuit. Quod si ita est, non accusandū est hepar perpetuò, nec temerè nostris remediis exercendum, cùm sæpe in vitio non sit. Frustrà enim adhibentur remedia, nisi primā mali sedem illis oppugnemus. Quoniam tamen communis ea est omniū veterū consensio, vt citra affectum ipsius hepatis hydrops non fiat, quicquid contrà afferri possit, in eo est consistendum.

De posteriore parte pleniùs paulò dicendum, quod & plus habeat vtilitatis, & voluptatis. Quóque difficilior est illius explicatio & examen, eò vberior fructus qui inde manare potest. Galenus non dubitat quin intemperies frigida hepatis hydropem generet: sed de obstructione maior dubitatiò. [3] Si obstructio aliquid facit, erit villorum & tenuium staminum quibus intertextum est hepar, quorum beneficio transumptio fit à simis ad gibbas, alimenti & sanguinis. Nec enim dubitat quin " communicent extremitates venarum & villorum illorum, sed " quâ ratione per ora sua coniungantur, non facilè intelligi posse " asseuerat. Sit ita sanè; obstructio omnis impedit transitum humoris, siue illa ab inflammatione fit, siue à scirrho. Quod cùm animaduerterent veteres, rationi consentaneum esse dicebant, vt pars quæ in sanguine magis tenuis & aquosa est, trāsmutatur, atque vehatur per vniuersum corpus: syncerus autem sanguis propter suam crassitudinem in caua visceris parte permanet. Et in hanc opinionem facilè secederetur, nisi absurdum aliquod contingeret. Non est dubium quin aquosa pars sanguinis deuehatur in venam cauam, & ab ea in abdomen rapiatur: " sed non est verisimile remanere limum sanguinis, aut potiùs puriorem sanguinem. Nam si interceptus sanguis remaneat in an- " gustis viarum, morbus aliquis sequeretur à plenitudine sangui- " nis, cum tempore multus cumuletur sanguis. Prætereà contin- " get crassiorem illum sanguinem in visceris venis præ illarum " angustiâ retentum ad intestinum ieiunum, tenue, colon & cæ " cum deferri, fortasse & per aluum. In leucophlegmatiis, & ana " sarcis, & tympanite nil cruentum per aluum excernitur: sed spa " tium abdominis aquâ impletur. Hoc itaque absurdum contin " geret, quod nimirum in hydropicis cruentæ essent deiectiones. "

Gal cap. 7. de loc. aff lib.

Sed dicet quispiam: An ignorauit Galenus hydropem contingere & ab inflammatione & à scirrho hepatis? Si ignoraret, summæ inscitiæ arguendus foret. Quid ergo sibi vult hoc loco, dum contendit docere per refrigerationem hepatis, & intemperies humidas, aut siccas, aut frigidas hydropem generari? Reuerâ non ignorauit à scirrho, & obstructione hepatis nasci hydropem, alioqui contra eum ageremus ipsiusmet verbis tanquam obsignatis tabellis. Sed qua de causa & consilio id dicatur, breui aperiendum.

Veterum de hydrope ea duplex fuit opinio. Quinto locorum affect. quidam putauerunt hydropem generari cùm obstructio, aut inflammatio, aut tumor est in hepate præter naturam, & horum ratione præterfluit tenuis & aquosus humor in abdominis spatium, remanet, hæretque mediis viis sanguis. Altera opinio fuit eorum qui à solo scirrho, tumoréque hepatis hydropem fieri putarunt: in quorum albo fuit Erasistratus, vt videre est lib. 2. de natur. facultatibus. Qui priorem sententiam sequebantur, non eiusdem planè opinionis (meo iudicio) fuerunt, cuius fuit & Erasistratus; nec enim à solo tumore & scirrho hydropem oriri voluerunt, aut saltem Galenus non id in iis reprehendit: sed aliqua ex parte admittit eorum opinionem, alia ex parte non admittit. Negat enim illam fieri transcolationem aquosæ substantiæ, remanente sanguine crassiore, quod duplex absurdum sequeretur: prius quidem, quòd ille sanguis remanens suppressus, morbũ aliquem à plenitudine efficeret: posterius, quod cruentas in hydropicis deiectiones apparere esset necessum. At neutrum in artibus operibus apparet. 4 Quòd autem illi non crederent à solo scirrho nasci hydropem, vt Erasistratus, ex eo credibile, verisimiléque fit quod meliùs cum iis multò agat quàm cum Erasistrato. Nam hunc inscium, ignarum, imprudẽtemque vocat: illos autem excipit, & eorum sententiam conciliare, ac subleuare nititur. Nisi quòd sub finem demonstrare voluerit à refrigeratione hepatis potiùs quàm à scirrho aut tumore nasci hydropem. At debuit potiùs in eo laborare, an ille generationis modus hydropis, quem veteres fingebant in inflãmatione, obstructione, scirrhóve hepatis esset verisimilis, non autem in eo, vt probaret non probabile esse à timore hepatis eum nasci: adducto tanquam obiectionis loco, & mulierũ profluuio suppresso, & hæmorrhoïdibus suppressis, cùm vtrumque

(ait) hydropem afferat, non præsumpto conceptóque tumore vllo in hepatis parenchymate. Sed meo iudicio voluit vnâ eademque operâ illorum veterum fundamentum positum in opinione quæ ab Erasistrato fluxerat, euertere; nimirum de tumore hepatis, qui aut præcipua causa, aut sola (vt Erasistrato visum est) hydropis crederetur. Huiusce rei coniecturam facit id quod scriptum est apud Galenum cap.1.lib.6 de locis affect. vbi ex professo eorum explodit refellitque opinionem, qui crederent à solo tumore lienis hydropem fieri, non attracto hepate: item & icterum solo hepatis vitio, citra lienem. Vtrumque falsum est, ait; nam & vitio vtriusque visceris icterus fit. Et non solo vitio tumoréque lienis hydrops. Quod vt apertiùs ostendat, exemplum eorum affert qui acuto morbo laborant, qui vt explerent sitim magnam egelidæ copiam hauserunt: hi hydropici euadunt nullo in liene vitio concepto. Sed per modũ obiectionis respondet pro illis veteribus, quorum maiorem partem Erasistrati opinio imbuerat. Ea autẽ erat eiuscemodi. Nulla pars afficitur (dicebat Erasistr.) nisi vel tumor aliquis, vel vlcus in ea consistat. Sic nullum ab intemperie morbum nasci putabat. At debuit Galenus in aliena sententia redarguenda non ita esse industrius. Si quid duriùs, aut indoctiùs ab Erasistrato dictum sit, conari debuit illud polire, illustrare, & malè cohærentem sententiam adaptare. At mirum in modum conuellendæ, labefactandæque opinionis Erasistrateæ desiderio detinebatur Galenus. Nam si turpiter lapsus est Erasistratus, statuens nullam partem citra aut vlcus, aut tumorem laborare, reprehendatur & Hippocrates, qui omnem morbum, vlcus constituat. Quam tamen à veritate alienam sententiam temperauit Galenus lib. de inæquali intemperie. Multa quidem à multis veteribus dicta sunt, in quibus magis videndum quid sentiant, quàm quid dicant. Quod maximè apud Hippocratem obseruari debet. Et cur non eodem iure cum Erasistrato agetur?

Itaque Galenus putat se abundè euertere dogma Erasistrati asscribentis omnem hydropem à tumore & scirrho hepatis causam, principiúmque ducere. Quod vt faciat, proponit suppressas hæmorrhoïdes, proponit profluuium muliebre. Hæmorrhoïdes (inquit) suppressæ hydropem inducunt nullo præeunte in hepate tumore. Erronea itaque est Erasistrati opinio, existimantis sine scirrho hepatis hydropi locum esse non posse. At

Galenus suâ ipsius sententiâ se conuincit; nam interpretans aphorismum 12. lib. 6 Aphorism. dum reddit rationem cur suppressio hęmorrhoïdωn priùs fluere consuetarum metum hydropis afferat, iuxta Hippocratem, scribit, sanguinem hæmorrhoïdalem refluere, & hepati duritiem inducere, multitudinéque calorem partis obruere, hinc hydrops. Ergo non est, ô Galene, cur occurras de hæmorrhoïdibus vtpote hydropem afferentibus, cùm ipse scribas; ideò suppressam hæmorrhoïdam metum hydropis afferre; quod & hepati, & lieni (nil enim differt) duritiem inducat, & calorem obruat. Non sibi constat Galenus: nisi dicamus vtrumque contingere posse, & suppressionem hæmorrhoïdωn sine tumore visceris hydropem euocare, & eandem suppressionem tumorem priùs inducere, & à tumore hydropē.

Paulò obscurior videri possit ea periodus, quâ scribit, vt euertat eorum sententiam qui tenuem humorem aqueum præterlabi substantiam hepatis assererent ad generandum hydropem, restitante in ipsius visceris angustiis crassiore sanguine; scribit, inquam, consequi necessariò vt deiectiones cruentæ sint: Nihil autem cruentum vlla in specie hydropis (inquit) obseruatum est à nobis. Non est dubium quin si illo modo fieret hydrops, aliquid cruentum secederet: sed videndum an non in speciebus hydropis aliquid secedat cruentum; siue hoc modo, siue alio generetur hydrops: hoc enim obseruatione dignum existit.

5 Hydrops maximam partem coniunctam habet hepatis imbecillitatem: hæc non modò in αἱματοποιητικῇ consistit, sed & in attractione, & retentione attracti alimenti. Nequit enim fieri vt diu temperies iocineris labefactetur, quin actiones lædantur. Quanquam contingit vt vna actio lædi possit, illæsâ integrâque alterâ. Itaque cùm constet ob refrigerationem & imbecillitatē hepatis excerni excrementa liquida, hepatica, & illius officinæ characterem aliquem præseferentia, non dubium esse potest quin excerni non possint cruenta loturę carnium simillima: proptereáque illud Galeni decretum experientiâ confirmatum minùs constans est, quo scribit nihil cruentum excerni solere in hydropicis affectibus. Quinetiam si cruentæ vrinæ virtute naturæ aut symptomaticè potiùs in hydropicis excernantur, vt experientia sæpè docet; cur non & deiectiones tales apparebunt nequeunte hepate ob imbecillitatem, aut tumorem aliquem probè hæmatosi incumbere.

Duo ista diligenter inquiri debuerunt, nempe an à solo scirrho nascatur hydrops: posterius, an nihil cruentum hydropici excernant. Nam magni interest an à tumore, an ab inflammatione, an à scirrho; item an tantùm ratione lienis, vt quidam volebant, an tantùm à vitio hepatis, cùm variet curatio pro ratione horum omnium. Item an nihil cruentum excernatur, an cõtrà, ne dysenteriæ falsâ persuasione & opinione seducti, aliud remedium pro alio supponamus. Sed horum diligentiùs examen in aliud tempus reiicietur.

ANNOTATIONES.

1. De aqua intercute hoc notari potest. Videmus hydropicis quibusdam aluum fluere, aliis astrictam admodum. Vtrumque malum: & pessimum, si aluus cùm libera sit, abdomen non detumescat: quod in seruo quodam obseruauimus. Illud autem quod diximus malum esse scribit Hippocrates in Coacis: Quibus hypochondria eleuantur aluo suppressa, malum, maximè in morbis tabidis, & quibus alui humectantur, *(supple)* malum est, dum videlicet aluo fluente tumor remanet.

2. Cap. 7. lib. 5. de locis affect. conceptis verbis explicat Galenus. Ac inter cetera, annotat quarum partium vitio afficiantur partes gibbæ hepatis ad hydropis generationem: & quarum partium vitio simæ ad eandem generationem. Hippocrates lib. de morbis primo, hyposarcidion vt & tabem inter morbos necessariò interimentes numerat.

3. Quia enim hepar est continuum, si sit inflammatio in sima, aut gibba, non distinctè & exactè cognoscitur ob carnium hepatis continuationem.

4. Argumentum hoc validum. Et miror cur Fernelius disputans de Ascite dicat necessariò rupturam fieri aliquam vasorum: & propterea, aut supra, aut infrà excerni sanguinem. Quod falsum, & Galeno repugnat. Et Fernelius ita in errorem Erasistrati incideret, qui nullam partem labefactari credidit, nisi aut à tumore, aut ab vlcere. Quasi ipsa intemperies frigida causa non sit.

5. Vt liberè dicam quod sentiam de iis quæ hoc loco continentur, an in nulla hydropis specie aut deiectiones, aut vomitiones cruentæ appareant. Quod placuit Galeno. Ita distinguere oportet: Si quo modo voluerunt veteres, hydrops fieret percolato sanguine, & remanente crassâ sanguinis parte in mediis viis, oporteret cruentum reiici aut per os, aut per aluum, immò initio etiam. At hoc non fit. Et ita debet intelligi locus Galeni: Non quin in hydropicis deiectiones cruentæ, aut vomitiones apparere possint,

duabus de causis: Vno, progressu temporis adducto in summam imbecillitatem hepate, vnde hepaticæ fiant deiectiones, non ratione transsumpti tenuioris seri ad generationem hydropis, & refluentis sanguinis ab hepate ad os aut aluum. Altero modo per ruptionem, aut exesionem, aut ab aquis acribus & ferè purulentis, aut ab vsu medicamentorum acrium quæ vsurpari solent in hydropicis. Quod nos obseruauimus in Renato de Sequeuille hydropico, cui & vomitiones & deiectiones cruentæ contigerunt. Si autem hydrops fieret eo modo quo voluerunt veteres, quod Galenus exagitat, de essentia ferè esset hydropis vt sanguis excerneretur. At potest hoc accidens illi esse, sed non pathognomonicum. Vide quid de Ascite sentiat Fernelius, cùm explicat quinam Ascitæ sint obnoxij.

CONSILIVM XL.

Pro muliere grauida, quæ peperit, & conuulsiones passa est.

NOBILIS mulier nunquam dolores partus experta, cùm legitimum pariendi tempus iam elapsum foret, decimíque mensis pars prima aduentaret, grauissimè laborat. Exactis horis duodecim partus sese offert. At quia primus erat propter dolorum insolentiam, & ossium pubis angustiam, mirum in modum diuexatur [1]. Interim dum enititur, aut translato sursum humore affatim, aut latitante eodem in cerebro, sed magno impetu diffuso, incipit toto corpore concuti ac conuelli. Idem patitur ac si morbo caduco laboraret. Facies tota in molem intumescit, horrendáque visu sese ostendunt symptomata. Vix sex hominum nisus impediunt quominus concuteretur ac conuelleretur. [2] Repetit ante partum, præsertim dum fœtus mediâ viâ sinus pudoris hæreret, subsisterétque, epilepticus paroxysmus quinquies, aut sexies: edito partu bis aut ter cum grauissimo mortis metu. Dum res ita vrgerent, cogitaretúrque potiùs de sepulchro quàm de lauacro; dubitabant Medici num iuuandus esset partus, an potiùs conuulsioni occurrendum. Item, an occasione partus conuulsiones prehenderent, an verò eiusmodi dispositio priùs in cerebro deses latitaret, quæ occasione minimâ sese prodidit. Ac mors imminebat proxima nisi conuulsiones illæ substitissent. Meo qui-

dem iudicio, si illa conuulsioni obnoxia foret, [3] non tantopere periclitabatur, quàm si nunquam aliquid tale experta fuisset. Etenim qui epilepsiâ corripi solent, licèt sępiùs eodem in paroxysmo conuellantur, non propterea tamen decedunt: At illud obseruatum sæpe, eos sæpe fato fungi, qui aut propter ingentem plethoram conuelluntur, aut à maligno explicato, suscitatóque tetro humore qui deses restagnansque imo præcordiorum delitescebat. Et qui morbis eiusmodi corripi solent, exiguâ admodũ occasione tentãtur, immò solo forinsecus vapore feriente. At qui nil dum tale senserunt, non ita facilè paroxysmo prehendũtur; vehementem enim causam esse oportet, quæ insolens hoc symptoma afferre possit: nec enim facilè cerebrum nunquam epilepsiâ tentatum eam labem contrahit. Eadem itaque operâ & partus iuuabatur, & conuulsioni epilepticæ manus porrigebatur, ne illius vi citò interiret.

Causæ hæ tanquam procatarcticæ facere poterant ad inducendum horrendum symptoma nunquam anteà visum: Plethora corporis summa, & vsus vini hippocratici tempore grauiditatis: suppressio alui quinque aut sex dierum ante partum: Enixus quoque ipse, qui etiam in habitissimis mulieribus solet semper aliquid terrificum inducere. Accedit quod nunquam peperisset. Subiecto acriusculo enemate ex hiera substiterunt conuulsiones, & ab eo tempore nil sensit eiusmodi. Larga admodum copia sanguinis fluxit per sinum pudoris: quod suadet facilè nõ tam occasione dispositionis & impressionis cuiusdam quàm copia materiæ, orgasmo, raptu, & nisu maximo inter pariendum hoc contigisse. [4] Itaque cùm Medici animaduerterent euacuato humore repressum esse symptoma, immò suppressum omninò, ducti sententiâ Galeni lib. de locis affectis, cùm quid excernitur in morbis, & ab excretione morbi cessant, credibile illud causam fuisse morbi, cogitauerunt de purgatione. Itaque tale medicamentum institutum.

℞. expreßionem ℥ ijß rhabarb. electi infusi in decocto passul. glycyrr. semin. frigid. maior. endiuiæ, scariolæ, in qua dissol. syrup. rosar. pallid. ℥ j. diaphœn. ℈ iiij. fiat potus.

Quidam putabant vtendum valdè calfacientibus, etiam inter purgandum: cuiusmodi sunt ea quæ vulgò epilepticis præscribuntur: alij contrà refrigerantibus ad domandum, sedandúmque ferociam humoris. Et posterius hoc consilium melius. Nam

quoties paroxyſmi epileptici aut ſimiles morbi occurrunt, non ſtatim ad vulgaria remedia veniendum, ac ſi vnius morbi in ſpecie eædem cauſæ eſſent ſpecie: ſed ſæpè nouum captandũ conſilium. Alij Medici hoc poculum præſcripſerant.

℞. rad. dictamn. ariſtoloch. an. ℥. ſ. biſtortæ ʒ ij. ſem. pæoniæ maior. ʒ ij. rad. pæoniæ ʒ iij. flor. cardui p. j. conſeru. anthos & ſaluiæ an. ʒ j. raſuræ eboris, cornu cerui, an. ℈ ij. fiat decoct. ad lib. ſ. In colat. diſſolu. theriaces optimæ ʒ ij. raſuræ vnicornis ℈ j. ſyrup. de ſtœchad. ℥ j. ſ. fiat potus pro duabus doſibus, aromatizatis cinamom. & nuce moſc.

Poſtridie partus propinatum medicamentum, deiectiones multæ: primùm effuſiones quædam. Vocat autem Dominus Magnus effuſiones ex ſententia Hippocratis cum excernuntur talia qualia excernere ſolent vaccæ: item & vliginoſæ fuerunt deiectiones. Quieuerunt omnia: non propterea tamen iuſſerunt Medici securè dormire. nam ita res agitata eſt: morbus hic tametſi ſuppreſſus videatur, non propterea de eo ſecuros nos eſſe oportet, tum ratione partis obſeſſæ, afflictæque prioribus paroxyſmis: tum ratione morbi ipſius. Pars cerebrum eſt. Si ad illum morbum affectum procliue diſpoſitumque fuit: maior relapſus metus eſſe debet, minimâ enim lochiorum ſuppreſſione, aut reliquâ materiâ prioris paroxyſmi facilè morbus recurret. Si non erat diſpoſitũ, meliùs quidem agitur, ſed ſecuritas tamen magna eſſe non debet. Nam morbus is (vt de eo tãquam de poſteriore diuiſionis noſtrę membro dicatur) relapſus ferè particeps eſt. Et duabus de cauſis facilè recurret. Prior eſt: In prima lunæ quadratura prehendit paroxyſmus, lunaris morbus eſt, ergo tutos nos eſſe non oportet, niſi ſecunda quadratura relapſa fuerit, donec luna ſit διχότομος: in eiuſmodi enim quadraturis mutationes, inclinationésque fiunt. Sic omnia tuta timere oportet. Accedit altera cauſa: Quarto die lac ad mammas rapitur, fertur, & attrahitur: ratione duplicis motus; & quia calidum eſt, & ſupprimetur in hac muliere vtpote non lactanti; metus eſt ne fumi ſummittantur qui paroxyſmum reuehant. In confeſſo enim eſt quod ſcriptum ab Hippocrate, à ſanguine in mammis collecto furorem contingere, præſertim cùm ſanguis ille in lac non vertitur, aut propter abundantiam nimiam, aut propter feruorem; quod diligenter annotandum eſt. Si furor itaque eam ob cauſam imminet, cur non & conuulſiones, & aliquid ſimile contingere poterit, eo præſertim tempore quo lac

ad mammas deferetur? Ratio hæc vrget admodum.

Itaque prouidendum vt aluus libera semper sit, raptus sanguinis ad mammas cohibeatur, malignæ qualitati consulatur, vitentur omnia fumida, graueolentia & suaueolentia, ne caput impleant, feriantque. Videndumque vt purgationes à partu citentur semper. Atque in eam rem comparata hæc sunt.

℞. rad. rubiæ tinctor. asparagi, gram. oxylapat. an. ℥ ß. angel. m. j. passular. mundat. ℥ ß. florum comm. p. j. semin. pæoniæ ʒ ij. buglos. borrag. omnium capill. an. p. j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissol. syrup. capillor. ven. ℥ iij. Fiant tres doses aromatiz. pauco cinam.

Item ℞. conseru. anthos ℥ ß. conseruæ rosar. ʒ iij. sem. pæoniæ ʒ j. ß. fiat opiata cum syrupo conseruat. citrij. additus est ℈ ß. pulueris scobis vnicorn.

Item ℞. rasuræ eboris, margar. elect. an. ℈ j. rasuræ vnicorn. ℈ ß. spuluer. Elect. triasantal. & diamargar. an. ʒ j. cum sacchar o dissol. in aq. angel. aut decoction. eiusdem. fiant tabellæ.

Item ℞ aquar. stillatitiar. angelicæ & morsus, aut decoct. angel lib. ß. aromatizet. parum cinam. ad vsum ex cochleari.

Intereà fotu aquæ tepidæ procuratum est vt citarentur lochia. Omnia odorata vitata sunt.

Puellis recens natis mel deglutiendum aut lambendum porrigitur optimo vsu, vt prouocetur aluus, & vitentur tormina. Item ad vitandam conuulsionem cui obnoxij sunt, cum pulte miscetur corallium & puluis margaritarum.

Purgationes à partu cumulatè, & vt decuit, exierunt. Magna copia toto illo tempore sanguinis exiliit. Interiectis diebus iniecti clysteres. Tamen ne quid alienum contingat, deinceps de purgatione cogitatum. Ac dubitatum an lauacro vtendum sit, vt à partu nostrates mulieres solent. Repurgata est rheo & catholicone. Quanquam suspectum sit catholicon, quod in suspicione Epilepsiæ & cassia & catholicon suspectum sit, vt doctissimè à Rondeletio & Hollerio annotatum. Idque annotatum puto aut communi quadam prudentiâ cui experientia suffragatur. Et vt cùm è lecto surrexerit, repurgetur adhuc, visum est è re fore si apozema per decem dies vtendum præscriberetur.

℞. rad. fœniculi, petros. aspar. cichor. acetos. an. ℥ j. enulæ camp. ʒ iij. melissæ, omnium capill. an. m. j. buglos. borrag. glycyrrh. passul. an. m. j. ceterach, scolopen. an. p. j. semin. pæoniæ & radicis eiusd. an. ʒ j. ß. sem. seseleos ʒ j. florum, p. j. agripalmæ m. j. ß. fiat decoct. ad lib. j. In colatur.

dissol. syrup. capill. ven. ℥ iiij. cinam. ʒ. j. Fiat apozema clarificatum & aromatizatum.

Quod attinet ad vsum balnei, ne quid fortè contingat præter opinionem, præsertim si muliercularum balneum vsurpetur ex fæce vini albi aut rubri, ex alumne, & similibus, visum est interdici debere vsu eiusmodi balneorum. Nisi fortè balneo dulcis aquæ recreari velit: & pro omni detersorio fiat pults ex amygdalis contusis & hordeo contuso, quâ corpus leuiter fricetur. Ita enim detergebitur corpus, & nihil incōmodi afferetur. Nam cùm balnearū vsu caput vaporibus impleatur, & grauiter in iis vsurpandis peccetur; si quid peccatur, facillimè autem omnium hîc peccatur, contentos nos esse oportet simplici frictione. In quibus autem paroxysmi epileptici metus est, in iis cautos esse oportet in balneorum vsu. Quod enim veteres epilepticos & melancholicos ad lauacra miserint, id factitatum esse asserimus cùm, corpus, aut caput intemperie aliquâ calidâ siccâque affectum est, cùm in partibus omnibus squallor. Hîc enim dubium esse nō potest quin balneis locus sit ad correctionem calidæ siccęque intemperiei, quæ multorum, magnorumque malorum autor est & parens.

ANNOTATIONES.

1. *Quod à translatione potiùs sit, declarat eius accidentis repreßio ac cessatio cùm primùm aluus descendit.*

2. *Non est dubium quin mulieres affectionibus capitis magis sint obnoxiæ, cùm multis de causis, tum propter capillorum exactam nimiùm diligentiam & studium; quod annotat Cælius Aurelianus in Chronicis.*

3. *Nam qui à dispositione cerebri epileptici fiunt, & concidunt, minimâ occasione & prehenduntur, & releuantur: sed cùm quis nunquam aliquid tale sustinuit, magnam oportet adesse causam quæ hoc symptoma afferat: nam vel est summa plenitudo, vel summa corruptela, vt contigit de eo qui primo die phreneticus contigit, & tertio interiit à maligno, vt Galenus doctißimè interpretatur. Itaque cùm quis epilepsiâ prehendi solitus est, minùs morte periclitatur, sed aut nunquam, aut ægerrimè eo morbo defungitur. Si nunquam expertus est, periclitatur morte ob dolores acerrimos, & virium casum: & quia pars princeps occupatur. Si semel hoc sustineat, non ita facilè relabitur. Quod autem periculū aliquando creet*

cum non contigit, videtur Celsus indicasse lib. 3. cap. 23. Interdum (ait) cùm hic morbus recens est (id est nunquam adorsus) hominem consumit. Hippocrates lib. 2 Prorrheticωn differentias magnas morbi sacri proponit, vt in iis, quàm in aliis periculosior, solutúque difficilior existat. At inter cetera ait solutu difficillimum morbum sacrum qui à puero ad virilem ætatem peruenerit. Quod absurdum videtur. Nam aphoris. 45 lib. 2. mutatione ætatis pueros adorta Epilepsia curatur, & mutatione viuendi rationis: præsertim cùm puellis menses erumpunt, & maribus cùm venerem agnoscunt, vt Celsus ait cap 23. lib. 3. At hoc accidit cùm attingunt virilem ætatem. Ergo sibi dissimilis videtur Hippocrates. In illo loco vtitur verbo συνανδρωθῆναι Hippocrates, quod nō significat ad virilem ætatē peruenire. tunc enim, si vnquam alias, soluitur morbus: sed vocat τὴν ἱερὴν νόσον συνανδρωθῆναι, quasi dicas conuirescere, id est corroborari, confirmari cum ætate virili. Aliàs hæc falsa sunt.

4. Quo excretò ilicò dolor sistitur, hoc doloris causam censeri par est. Galenus cap. 2. lib. 1. loc. affect. Tamen hoc potest esse fallax. Sæpe enim in torminibus clyster educit recrementum, cùm tamen hoc doloris causa continens non sit. Nam posteà educitur doloris causa.

5. Notandum quoque hoc loco vnum est, & tempore grauiditatis, & tempore partus, & post partum multa multis mulieribus insolentia contingere possunt. Nam audiuimus multas mulieres epilepticas concidisse dum grauidæ essent, quæ liberatæ fætu nil vnquam tale sensissent, siue id fiat ob suppressos menses, siue ob collectam multorum prauorum humorum illuuiem, quæ de repente horrendum hoc symptoma inuehit. Quemadmodum quoque aliis in mulieribus contingit vt cum vtero gestant, immunes sint à fæuis doloribus, quos priùs dum vtero non gererent, ferebant. Ita enim nouimus mulierem hemicraniâ conflictari solitam grauissimè dum vtero non gerit. Cùm primùm vtero concepit, nil tale sentiebat: Quod mirum est. Et id primus Hippocrates 5. Epidemior. obseruauit de muliere cui caput circumdolebat, nec alleuabatur nisi cùm vterum gereret. De illis mulieribus epilepticis tempore grauiditatis (cùm ab eo affectu planè immunes essent) Fernelius cap. de Epilepsia in Pathologia.

CONSILIVM XLI.

Ad fœtorem oris & anhelitus.

MVLIER annos nata quinquaginta leui de causa in morbum incidit. Ab eo releuari recreari que vix potuit. Inæqualiter corpus afficiebatur, modò calidiusculum, modò temperatum. Noctu, ac præsertim vesperi febris recurrebat. Eò tamen ventū est, vt cōtabescere videretur. Sed paulò pleniùs res tractanda, & à capite arcessenda, vt id quod instituti est nostri clariùs elucescat.

Illa ferè à primis vnguibus, teneráque ætatula fœdo tetróque anhelitu laborauerat, vt vix quisquam in os loqui auderet fœtore oris territus. Et cùm illi incumberet propter eum quem in republica locum tenebat, cum primariis hominibus consuescere, eam tantæ molestiæ sæpe pertæsum est. Nil non in eam rem excogitauit ascito illustrium Medicorum concilio, præscriptis eò variis formulis quę in parato forent ad fallendas, leniendasque eas molestias. Quidam eam vsu carnium omninò interdixerunt, alij aliud consuluêre, quorum cùm lubenter consiliis paruisset, nihil præter fucatam oris tantùm suaueolentiam retulit, cùm frustrà in oris gratia concilianda fuisset elaboratum.

Nos ab eo fœtore contumaci auspicari voluimus, quod quæ causa eum primis annis fouerat, ac aluerat, ea non minore liberalitate sui extrema senectute copiam fecit. Immò morbum aut morbos potiùs fœcundâ sobole parturiit, quibus in depellendis multùm operæ insumptum est: sed hæc omnia frustrà. Itaque cùm leui quodam morbo tentata esset, efficacibúsque remediis contra pugnatum esset, nihil-dum sensit solatij: immò ægrescere medendo videbatur. Recrudu.t ille vetus oris fœtor, palatum, gingiuæ, faucésque ipsæ limoso cœnosóque humore tanquam vligine quadam erant oblitæ: & cùm is humor aut muccor potiùs teter detersus esset, citiùs dicto alius aderat qui detersas illas partes retineret, ac occuparet. Vrinæ velut purulentæ profluebant: ex interuallis ardor vrinæ eam exercebat. Febris aderat è genere hecticarum putrium: inappetentia magna: virium amissio, mox earundem recuperatio: marcor totius corporis: squallidus habitus. Edendo nihilum proficiebat, tametsi

metsi euchymis vteretur. Dubitatum est de sede huius mali, de affectibus, aut implicitis, aut disiunctis: de marcoris tanti causa, de remediis: & quis tandem foret euentus illius morbi ita occulti ac inueterascentis. Morbus omnis cùm actionem primò ac per se lædat, tolli, exscindíque debet: nunquam tolletur nisi causa continens, quæ eum fouet, adimatur. Nec tantùm in causa continente adimenda occupatos nos esse oportet, quòd hæc morbum proximè foueat, sed per analysin quandam continuatione quadam ad alias causas sensim progrediundum, quæ morbum primum fouere dicantur. Tametsi enim & causa morbi continens sublata, & affectus ipse sublatus primam Medico laudem tribuant, & nil posteà repullulet, non propterea aliarum præcedentium causarum tanquam continentis causæ parentum inuestigatio negligenda. Quoties enim longior quædam continuatio seriesque causarum existit, vt alia ex alia nasci & existere videatur, & omnes inter se aptæ connexæque videbuntur, tanquam conspirantes in causæ continentis affectúsque ab ea nascentis generationem, tanquam in commune quoddam opus, suo quæque ordine excutienda ac demenda, & ab ea curationis exordium duci debet, quæ ortu prima, sed inuentione postrema videatur. Nam in curatione, ratione, & ordine suscepta ita captari debet consilium, vt sæpè id negligatur quod postremò loco duxeramus faciundum. Alioqui frustrà in tollenda continente causa laborabitur, cùm ea nimiùm occulta, contumáxque sit, & cùm à primis aliis causis pendeat, harum demolitio illius euersioni anteponenda est.

Ita coniectura artificiosa, quam στοχασμὸν Galenus vocat, assequi oportet, primum mali fontem, & in eum digitum immittere. Quod vt exemplo pateat, esto aliquis, cui æstuans sit ventriculus, & prætereà acribus, piperatísque, & semiputribus caseis sæpè vtatur; vnde putrium biliosorumque humorum colluuies: ab ea obstructio, ab obstructione putredo, à putredine quoque febres. Sit ita sanè, vsu medicamentorum putredinem emendes, obstructionem liberes, an propterea febris illius scaturiginem, primumque principium tolles? Itaque ad ventriculi intemperiem corrigendam erit veniundum, immò prauum illud alimentum causæ externæ catenus rationem habens erit adimendum; frustrà alioqui de tollenda febre sudabitur.

In hac nostra muliere affectus qui occurrunt, sunt summus

oris fœtor, febris hectica putris: renum abſceſſus quidam: totius quoque corporis præter rationem conſumptio. Hîc analyticâ methodo vtendum ad ſedium affectarum notitiam. Hæ autem dignoſcuntur aut ſignis ſyllogiſticis, aut pathognomonicis, aut conſequentibus, aut excretis. Excreta autem vel partium ipſarum partes ſunt quæ ab iis deſecantur, vt pulmonis fruſta; vel quæ in ipſis continentur, nonnunquam aliquid quod morboſam diſpoſitionem ſequitur, vel ſolam, vel ſemper, vel vt plurimùm. Ac in affectorum locorum inueſtigatione tria maximè ſunt aduertenda, & tanquam canones proponendi ob oculos, quos ſemper intueamur: *Locus, Affectio & cauſa, Accidentia.*

Quæ tria cùm animo comprehenſa erunt legitimo ordine ad affectarum ſedium cognitionem deueniemus. Ac locus ita ſeſe nobis inſinuat. Si affectio eſſet in cerebro (exempli gratia) vel per conſenſum fieret, vel per protopathian. Si per conſenſum, fugacia eſſent ſymptomata; ſi per protopathian, vel intemperie laboraret, vel ſolutione continui, & ſic talia aut talia occurrerent. Idem de hepate ſentiendum, & ſuis ſe ſignis oſtentaret morbus, tum ſedem, tum affectionis ideam indicantibus. Affectus & cauſa ita veniunt à nobis excutienda. Si inflammatio eſſet, quæ ſeſe offerrent eius eſſent generis; inflammationis enim conſequentia hæc ſunt: ſi ſcirrhus foret, talia ſequerentur; ſi inflammatus eſſet pulmo, eiuſmodi eſſent ſymptomata & ſigna, quibus notitiam ipſam conſequeremur. Ab accidentibus autem ita eruitur cognitio rei: Dolor eſt eiuſmodi, hoc itaque denotat: Aphonia eſt, neceſſe igitur id ſubeſſe, morſus eſt orificij ventriculi, illinc aut inde contingit.

Quod in noſtra muliere exerceri debet: fœtor eſt oris, ergo aut à cerebro eſt, aut à pulmonibus, aut à ventriculo, aut à præcordiis. Si à cerebro eſt, à deſtillatione & rheumatiſmo eſt; ac credibile eſſet tuſſiculam adeſſe. Nam quæcumque materia eſt quæ fœtorem habet, ea putris eſt; ſi putris, exulceraret, ac proinde mox iſta foret aut œſophago, aut tracheiæ arteriæ. Si huic, tuſſis eſſet; ſi illi, praua chyloſis fieret, à praua chyloſi fluores alui, deprauatio omnis alimenti, extenuatio. Si à pulmonibus eſt, aut vlcus, aut ſiderationem thoracis ſignificat. Si vlcus, argumenta iampridem innotuiſſent: at nulla hactenus. Si ſideratio eſſet, non tam diu eum affectum pertuliſſet. Si à ventriculo eſt, per deprauationem alimenti, aſſumpto cibo ceſſaret fœtor,

vacuo ventriculo appareret. Nam inanito ventriculo fumi sursum efferuntur, qui graueolentiam afferunt. Quod multis contingere Aristoteles in Problematis scribit. Credibilius est eum fœtorem & à thorace esse, & à ventriculo. A thorace esse potest, non concepto vlcere vllo in pulmonibus. Etenim verum id est quod scribitur à Galeno, in partibus ipsis citra inflammationem, tumorem, aut obstructionem vitium concipi, quod à tota substantia dicitur. Quod & in pulmonibus verum esse potest, cùm fieri possit vt proprio quodam pulmonis vitio, & ob coaceruationem humidioris materiæ spiret aura fœtens. Tamen si vitium esset totius substantiæ in pulmonibus, credibile non esset eam tandiu vixisse. Ac Gordonius annotauit oris fœtorem à pectore nunquam curabilem esse. Quod bifariam potest intelligi, aut quòd fœtor à thorace vlcus, aut quid simile significet & iam inueteratum, vnde necessariò interitus consequatur. Nam sputũ fœtens, mortem in propinquo significat: Aut quòd cùm fœtor est à pectore, ob remediorum difficilem ad pulmones penetrationem, causa illius fœtoris immedicabilis manet. Idem autor communem quandam fœtoris oris causam memorat humorem phlegmaticum. Nam nec humor biliosus ita aptus est, nec melancholicus, cùm ille suâ acrimoniâ & calore putredinem facilè arceat, hic suo acore contra fœtorem istum sese quodammodo obfirmat. Vnde quibus fœtor oris est, iis & palatum, & dentes quodam muccore sunt obliti & infecti. Quod huic mulieri contigit. Incredibile enim dictu est quanta copia cœnosi humoris quotidie in os recurreret: quod tetrum humidumque halitum à pulmone aut ventriculo potiùs elatum indicaret. Nam qui à pulmone est, exhalationem refert potiùs: qui à ventriculo & præcordiis, vaporem & halitum. Credibile in hac muliere à vapore potiùs quàm exhalatione, declarat satis copia excrementi. Ac quinque de causis phlegmaticus humor omnium facillimè fœtorem inducere ita colligitur: Prima, quia frigidus, & ideò facilè suo genuino calore destituitur. Secunda, quia humidus, quòd facilem ad putredinem concipiendum inclinationem affert: Tertia, quòd omnium facillimè (ratione copiæ, est enim multus, & superfluus in corpore) rheumatismum faciat: Quarta, Quòd omnium facillimè ratione prauæ dietæ, quam quotidie instituere videmur, accumuletur ac succrescat. Quinta, quòd post sanguinem abundet maximè.

Et annotat idem Gordonius, fœtorem à ventriculo non esse continuum, quòd assumpto cibo paulùm quiescat: Cùm à pectore continuus est, & vlcus pulmonis significat, & lethale est. Quod non probabile esse satis abundè paulò antè indicauimus. nam fieri potest vt in pulmonibus putrescat materia exitum nō habens, quæ oris fœtorem afferet.

Mirum tamen esse possit, cur in febribus halitus non fœteat, cùm pituitosus humor sit, qui putris sit, hinc efflatio putris esse debet, & anhelitus: si quæ priùs dicta sunt, vera existant. Respondet Gordonius, bifariam fieri putrefactionem; vno modo per ebullitionem & incendium quoddam à calore præter naturam: & ea putredo non inducit fœtorem, cuius generis esse solet in febribus: Et alia est per substantiæ corruptionē. Sic in febribus cùm fœtor anhelitus est, mors significatur, quòd non solùm humidæ substantiæ ebullitio significetur, sed propriæ substantiæ corruptio. Sed pace tanti autoris dicam, hęc minus congruè, verèque dicta sunt. Nam quis dubitet in febribus continuis, putridis, aut intermittentibus non simplicem esse ebullitionem? Nonne excretos humores sursum deorsúmve in putridis febribus fœtidos, corruptósque videmus? Et tamen in iis facta est simplex ebullitio, per Gordonium: Quasi verò cùm fœtor aut à pulmonibus, aut à vētriculo est, maior sit (manēte præsertim vita) propriæ substantiæ corruptio, quàm in febribus putridis in quibus excretiones sæpe cadauerosæ & putres admodum apparent? Non est credibile. nam si halitus fœtens à ventriculo manans, tantam corruptionem significat, quomodo tandiu maneret vita? Respondeat Gordonius de sudoribus, in febribus præsertim pituitosis manantibus, tam graueolentibus, vt vix quisquam eos ferat? & tamen non fœtet anhelitus. Itaque alia quærenda est distinctio. Nam non est dubium quin humores, si præsertim pituitosi sint, à calore præter naturam multùm corrumpantur, & non tantam acquirant malam qualitatem quanta requiritur ad fœtorem oris. Cur ergo, inquies, non fœtet os? an quia simplex ebullitio, vt vult Gordonius? Nequaquam, sed quia humor qui febres committit, conclusus est in visceribus, non autem in partibus thoracicis, aut capite, aut ventriculo, aut ore: E quibus partibus necesse est spirare aliquid ad fœtorem oris. Quod si qui humor febres committit, in iis partibus contineretur, dubium non esset quin fœtorem oris ac-

cerferet. Nam si conclusus humor in præcordiis leipothymias ob tetrum vaporem, cardiogmos mortem denique inferat, cur non in superioribus partibus contentus fœtorem afferre possit? Si per sudores erumpens tenuis eius pars, aut per vrinas, quæ sæpe fœtentes sunt admodum, tetro vapore feriat sensus nostros, cur idem humor sursum repens, & thoracicas partes occupans, non tetrum odorem oris inferat? Hydropici graueolentissimos in abdomine humores continent, nec tamen tetrum spirant: Ergo quia humor in partibus ventris conclusus est, & non partes superiores capessit. Vnde videmus mulieres quibus suppressi sunt menses, aliquando tetrum spirare, & colligimus eas grauiter ægrotaturas, quòd tanta sit humoris putrentis copia, vt non solùm partes inferas, sed & superas occupet: in superis tetrum halitum, in inferis febres accersit. Ergo idem humor, & eius putredo non distinguitur. Quod autem in febribus maximam partem nec sudores graueoleant, nec halitus propterea fit, quia maxima febrium pars à bile est; quod Hippocrates non minùs breuiter quàm verè scripsit; quanquam hoc ab eo dictum plerique malè feriati homines non intelligunt. Bilis autem aut flaua, aut acida: neutra tetrum spirat ex se, aut illud paucum admodum. Contrà in quotidianis & pituitosis, & vetularum febribus, & malus gustus est (vt vocant) ob tetrum halitum & putrentem in ventriculo humorem, & fœtentes sunt sudores. Quod arguit non modò magnam humiditatem requiri ad tetrum halitum, sed & occursum materiæ ad partes oris, siue cerebrum sit, siue pulmo, siue ventriculus. Quod autem humores biliosi, aut melancholici non ita tetrum ex se emittant, vt & pituitosi, satis apparet sensui, ex alliis, cepis, pipere, synapi. Nam & allia & cepæ, & piper ferè eodem gradu calida esse veteres autumarunt: cur tamen ex iis alia tetrum spirent, alia non? Id fieri propterea asseuerant veteres, quòd allia, & cæpę multâ humiditate prædita sint, quę facillimè digeratur ac corrumpatur, nequeunte calore illam coërcere ac mitigare: ideóque graueolent: à pipere autem & zinzibere nihil fœtidum exhalet, quod non tanta insit humiditas, & quantula estcumque facilè superetur à calore. Quod idem humoribus contingit. Nam biliosi humores analogiam quandam habent ad piper & zinziber, pituitosi ad allia & cępas: & quę humidiore sunt temperamento, & calore mediocri, maximam partem hircum re-

dolent. Et mulieres vetulæ, quibus superfluit multa humiditas, spirant malum odorem, & anhelitu asthmaticos pueros faciunt: Et quibus gingiuæ & os humidius est, iis teter odor est. Quo fit vt concludamus multam humiditatem requiri ad fœtorem oris, & præsentiam illius humoris in partibus ori vicinis, alioqui conclusus manebit humor, & nil tetrum in os mittet; vt malè concluserit Gordonius in febribus putridis non tetrum esse halitum; ob simplicem humoris ebullitionem: & quia qui illum halitum commissurus est, aliã malam qualitatem ab ea quam febrilis materia nacta est, concipere oportet. Idem est putredinis modus, vt diximus. Quãquam non negamus fieri posse vt in fœtore oris, presertim à malè affectis pulmonibus non adesse solùm putredinem simplicem, sed alienationem planè à temperamento, & perfectam διαφθοράν. Quod nos obseruauimus in auriga ad ripam Sequanæ, cuius ex ore fœtor (incredibile dictu) totam domum inficiebat, & cadauerosum olebat. Vnde non ita longè post fato concessit, siderato toto pectore. Et hæc sunt quæ contra Gordonium agitari potuerunt: cui tanquam homini doctissimo habenda gratia, quòd disputandi fenestram aperuerit.

Atque vt ad rem redeatur, de remediis illius fœtoris pauca dicenda. Gordonius causam maximè constituit humorem pituitosum. Mesuæus cholericum quoque constituit; vnde pro materiæ biliosæ conditione instituit ea quæ humectandi vim habẽt, & contemperandi; vt est syrupus de pomis, & rob, de acetositate citrij, diacytonites: At in corporibus biliosis, siccis, in quibus abundat calor febrilis, videtur potiùs in cõtemperationem versandum. In materia phlegmatica, ea quę calfaciunt, instituuntur; vt confectio trypheræ quæ ex aromaticis constat, caryophylli, cypperus, lignum aloës, calamus aromaticus, & quæ sint eius generis.

Ergo cùm febris illam mulierem exerceret, fœtor oris, inappetentia, vrinæ ardor quidam, atque vrinæ veluti purulentæ funderentur, quanam methodo vtendum? cum quo agendum priùs? An affectus est compositus, an complicatus? de iis breuissimè dicendum.

In morbis omnibus aliquid est quod sub sensum cadit, aliquid verò quod sensum fugit. Id quod sub sensum cadit, sym-

ptoma est; quanquam sæpe est inuolutum ac implicitum, vt an huius, an illius morbi sit certò definiri non possit. Si symptoma sub sensum cadit, nullo est opus signo quo sese nobis detegat. Sensus enim fidem facit. Id quod sensum fugit, caussa morbi est, & morbus ipse: Morbus quidem generali quodam modo sese nobis ostentat, nimirum actionis læsione: sed quia occultus sæpe est, & causa recondita, intúsque latens, ideò concurrere debet signum quod vtrumque detegat, atque demonstret. Signum enim est id quod sensibus nostris obuium factùm, aliud quippiam latens & occultum comitatur, id enim illius signum censetur. Symptoma autem, quia conspicuum est, interioris, occultique morbi ex quo fluxit, expressum est signum. Quia autem similitudines bonis & eruditis Medicis imponunt sæpè, ob morborum, causarumque complicationem, ac confusionem; ideò in signorum ac symptomatum dignotione accuratos esse oportet: item in morborum aut connexione, aut complicatione. Maximum autem momentum habent signa insalubria in morbis, quod & speciem morbi, & sedem, & causam alia atque alia designent.

Porrò morbus aut vnus est; aut multi: vnus simplex, aut compositus. Simplex aut solitarius, cùm nulla efficiens caussa adest, nullumque graue symptoma quod curantis consiliū ad se reuocet; vt Intemperies simplex,[1] Comitatus, quem continens causa intus fouet; vt obstructio, aut quem horrendum symptoma comitatur, vt cum morbo dolor ingens assistit. Compositus morbus est, qui ex multis eidem parti connexis constat. At multi morbi sæpius vnà nos exercent. Eos autem aut implicitos, aut connexos, aut coniunctos, aut disiunctos vocamus.[2] Connexi, coniuncti, & consequentes idem significant. Disiuncti coniunctis sunt contrarij. Impliciti & Coniuncti distinguntur. Impliciti dicuntur cùm variæ quidem partes afficiuntur, sed quæ in communem actionem omnes conspirent; implicantur enim, & communia elucent symptomata, quæque vix distinguas an id potiùs quàm illud laboret. Vt cùm difficilis est respiratio & tussis, quia hæc & in pleuritide, & in peripneumonia promiscuè incidunt, ea per se non satis indicant an costa, an pulmo afficiatur.[3] Sunt enim ὁμοζυγῆ, siue ὁμοειδῆ, vt loquitur Galenus: item & sputa, quæ tanquam aliquid indicatura excernuntur, sæpe difficultatem

Com. in part. 2, li. 1. Prorrh.

iudicandi afferunt, an hæc potiùs quàm illa pars afficiatur, quòd promiscuè indicent & costarum, & pulmonis, & asperæ arteriæ affectus, vt Galenus loco suprà adducto probè recenset. Affectus autem complicatos indicat hoc exemplũ, si quæpiam sit ceratoïdis erosio; rhagoïdis exitus, pupillæ distortio, & apparens suffusio, tametsi omnes hi affectus vno eodemque tempore consistant, non tamen morbum oculi compositum efficere dicuntur: sed sunt morbi impliciti, id est variis partibus insident, quarum tamen in vnum opus est conspiratio. Sed cùm morbus compositus dicitur, in eadem parte sunt multi morbi simplices: vt cùm hepar intemperies sicca & calida cum tumore aliquo occupat, quia vni eidemque parti illi multi morbi inhærent, morbum compositum constituunt, non simplicem. Proptereáque impliciti & compositi morbi eo tantùm discrimine distinguntur, quòd cùm simul simplices & multi sint morbi, si variæ partes in vnam communem actionem conspirantes occupantur, tunc morbi impliciti vocabuntur: Si autem vna tantùm pars afficitur (nomine partis tamen non ita in angustum structumque adducta) tunc compositus morbus dicetur. Vt pleuritis & asthma simul existentia morbos implicitos efficiunt, quod vni eidemque functioni incommodent. Et ex recentioribus quidam morbos compositos ab implicitis accuratè distinxerũt, quòd à paucis obseruatum viderent hoc discrimen: quod tamen magni interesse existimarent. Nam quod ad curandi consilium & indicationes pertinet, in composito morbo scopum vnum curationis proponi volunt, in complicato & inuoluto morbo diuersum: Exempli gratia, in tumore præter naturam & intemperies est, & vitium conformationis, & solutio continui. Huius tumoris cùm cura suscipitur, tametsi varia sese nobis offerant; vnus tamen scopus est curationis, nisi fortè quosdam particulares effingere velis. At cùm luxatum est brachium, & iuncta est inflammatio, & partis conuulsio, non hunc morbum compositum dices, sed implicitum; proptereáque diuersi curationis scopi proponuntur. Hoc discrimen non agnouit Galenus disputans de morborum differentiis, confunditque morbos compositos & complicatos. Rectè quidem distinguit morbum partis similaris à morbo partis organicæ, siue simplex, siue sit compositus. Vt tunicæ ad-

Quid propriè implicitus morbus.

Cap. 13. de morbor. differ.

natæ inflammatio, non oculi morbus per ſe tanquam totius inſtrumenti dicitur, ſed primùm & per ſe tunicæ adnatæ dicitur, ſecundò totius corporis ipſius oculi tanquam inſtrumenti. Nam partium ſimilarium morbi per ſe, ex euentu tantùm toti inſtrumento accidere dicuntur; ſiue morbi ipſi ſingularum partium ſint ſimplices, ſiue compoſiti; vt cùm in pupilla eſt contortio & inflammatio: Et morbus compoſitus totius inſtrumenti bifariã dicitur: vel cùm vna tantùm pars morbo compoſito afficitur; tunc enim totius oculi affectus dicetur, ſed tantùm ſecundariò: vel cùm partes omnes oculum conſtituentes ſimplici morbo laborant; tunc enim ij omnes affectus morbum vnum compoſitum oculi totius dicuntur conſtituere. Sed recentiores non cõpoſitum morbum, ſed contra Galeni mentem morbos implicitos vocant. Galenus de ea re nil primum ſtatuit, ſed aliorum affert opinionem. Nam cùm vnguis & lippitudo eſt, cùm eroſio corneę, cùm vuea prolabitur, hoc totum vocant quidam morbum oculi compoſitum, alij diuerſarum partium diuerſas affectiones. Et vtrorumque probabilem ſententiam aſſerit, mirumque eſt quomodo dicat Galenus nihil intereſſe ſiue hoc totum morbus compoſitus dicatur, ſiue plures morbi diuerſis auxiliis egẽtes, quoad pertinet ad curationẽ. Falſum enim hoc eſt. Cùm autẽ ſatis abundè demonſtrauerimus intereſſe plurimùm ad curationẽ ſi morbus compoſitus dicatur, & ſi morbi complicati; in his quippe & illis diuerſi omninò ſcopi ſunt. Sed Galenus non ita exactè intelligendus. Nam ex eo appellandi morbum oculi compoſitum occaſionem ſumi vult, quòd cùm oculus vna ſit pars ex particulis multis conſtituta, quæ omnes ita congruunt vt in vnum opus conſpirent; propterea hæc ſimplicium morborum congeries & ſyndrome non ineptè compoſitus oculi morbus dicitur. Sed clarioris doctrinæ & intelligentiæ cauſa appellentur multi morbi particulares & impliciti: Vt nomen [impliciti] diuerſas morborum ideas per ſe exhibeat: quomodo Galenus aliud eſſe docet febres compoſitas, & implexas, ſiue implicitas. Galenus autem in illo libro de differentiis morborum, poſtquam aliorum ſententiam propoſuit, vt eos inter ſe conciliet, videtur quid ſentiat aperire. Quod vt faciliùs præſtet, à morbis ſimplicibus incipit, quorum quidam totius oculi primò eſſe dicuntur, alij ſecundariò tantùm, & κτ' συμβεβηκός. Exẽpli gratiâ: Suffuſio totius inſtrumenti morbus eſt per ſe: at cera-

2. de different. febr.

toïdis exulceratio, instrumenti morbus esse dicitur ex euentu tantùm; per se enim ad corneam tanquam similarem partem refertur. Sed longè aliud statuit discrimen de morbis compositis. Nam ex compositis morbis quidam sunt proprij totius instrumenti, nempe oculi, primò & per se: alij ex accidenti; vt, adnatæ inflammatio propria est tunicæ affectio, ideò ad totum oculum non refertur, nisi secundariò: Ergo, vt vult Galenus, ponamus plures oculi partes simul vnáque affici, vel vnam tantùm partem, vt patet in inflammatione tunicæ adnatæ: cùm vna tantùm pars, ea affectio dicitur morbus compositus vnius partis per se, & totius instrumenti secundò tantùm: cùm multæ simul oculi partes, morbus dicitur totius instrumenti primò & per se, ait Galenus: quod falsum videtur. Nam ceratoïdis erosio, rhagoïdis exitus, pupillæ distorsio, morbi sunt singulares, multas oculi simul partes (si fors ferat) occupantes, primò per se, an quia in cumulo sunt, propterea dicentur primariò referri ad totum instrumentum; quod vult Galenus? Si ceratoïdis erosio per se ad partem vnam refertur, & pupillæ distorsio per se ad alteram partem, secundariò autem vterque affectus ad instrumentum totum referatur; cur potiùs cùm singulæ per se æstimantur ad partes suas primò & per se attribuuntur, coniunctæ autem ad oculum totum reuocantur? Sed dicet quispiam: Cùm Galenus vult morbum compositum totius instrumenti vocari, cùm multæ simul partes afficiuntur ipsius oculi, non hoc est intelligendum cùm partes multæ afficiuntur affectu sibi proprio, peculiaríque: sed affectu qui per se & primò & simpliciter ad totum oculum referatur. Nam suffusio per se ad oculum refertur, sed si ad suffusionem alius morbus generalis oculi, vt vnguis, & rhœas accesserit, hi omnes morbum compositum efficient totius oculi primò & per se, quia singuli per se morbi priùs in sese considerati ad totum oculum referebantur. Sed Galenus non vult tantum morbum totius instrumenti vocari, cùm omnes, aut multæ simul partes afficiuntur morbis, quorum singuli primò erant totius instrumenti; vt suffusio, vnguis, rhœas: sed cum morbis quoque detinentur, qui singuli in se spectati peculiarem ad partes singulas rationem habent, & secundariò tantùm cùm soli spectarentur, ad totum instrumentum referuntur. Verba autem Galeni hæc sunt loco suprapositо: *Cùm plures eodem tempore partes oculi morbo aliquo afficiuntur, morbi ipsi primò totius instru-*

menti esse dicuntur, atque eo magis si vnusquisque morbus antè erat primò & per se totius instrumenti. Hæc verba, *atque eo magis*, indicant affectiones aliarum partium peculiares, vt distorsionem, exitũ, erosionem commixtas inter se posse totius oculi primò & per se morbum compositũ efficere. Vnde anteà dixerat nihil interesse an quis dicat eas affectiones (quarũ vnaquæque propriè & primò ad oculi partes, non autem oculum totum referretur) morbum compositum oculi efficere, aut multos morbos aliarũ partium. Sed tandem vt hanc nos disputationem terminemus, quoniam fortè noluit Galenus rem tam exactè disquirere, dicemus quid nobis videatur de morbis cõpositis & complicatis. Quod tametsi non expressit Galenus, licèt tamen idipsum ex illius scriptis elicere & venari: vt non sit cur ea in parte recentiores sibi palmam decîdi oportere existiment, ac si eorum hoc esset inuentum, & huius tantæ rei autores essent ac principes. Cùm multi morbi occupant varias oculi partes, siue per se sint simplices, siue compositi, vt tunicæ inflammatio, aut illi morbi cùm simplices considerabantur ad partem hanc aut illam peculiariter referebantur, aut generaliter ad oculum ipsum totum. Putà vnguis simplex morbus, & rhœas ad totum oculum attribuitur, nomenque dat: Ergo si multi tales morbi complicentur, morbum compositum totius oculi primò per se efficient. Sed pupillæ contorsio, rhagoïdis hic aut ille affectus, cùm secundò tantùm ad instrumentum totum referatur, si multi tales morbi peculiares in hac aut illa parte, peculiarémque denominationẽ inducentes, complicentur, morbum efficient compositum totius oculi: sed vel dices istum morbum compositum non propriè & primò totius oculi dici, sed secundò tantùm, quòd seorsim spectatæ affectiones has aut illas partes attingerent: vel potius vocabimus multos morbos multarum partium, vel implicitos morbos vni oculi functioni generaliter officientes. Sed hæc sufficiunt. Ergo morbi multi aut impliciti dicuntur, aut connexi, seu consequentes, aut disiuncti. Impliciti, vt dictum est, sunt, quorum ea est ratio, vt per se distinguantur: sed qui tamen ita inter se conspirant, vt vni eidémque actioni incommodent: vt de morbis vnam vnius oculi actionem lædentibus dictum est. Item pleuritis & asthma, quia duo sunt affectus partium respirationi dicatarũ impliciti morbi dicũtur (cùm simul inuadũt): quia communia quæ dã habent symptomata, vt tussim, & diffi-

cilem respirationem. Connexi, & consequentes idem significant recentiorum opinione; quanquam nomen *Consequens* paulò latiùs manat quàm *Connexum*. Exempli gratiâ: Morbi cõsequentes seu connexi dicuntur, quorum vnus posterioris est causa & autor, & vterque morbus simul manet: Vt cùm affectus est ventriculus, & ei affecto caput condolet, & morbi consequentes, & connexi dicuntur. Quod fit aut propter morbi naturam, vt cùm pleuritis necessariò febrem continuam aduocatam habet, & dicuntur morbi consequentes & connexi: Aut ex partium conditione, quia quæ sunt propinqua, quæque communia, ea primum & maximè affici solent, idque aut generis similitudine, aut vasorum communione, aut operis societate, vt passim annotauit Galenus. Cùm itaque ea est morbi ratio, vt vnus alterius causa sit & autor, atque ita vt nisi adempto vno, alter non tollatur, propriè connexi morbi illi dicuntur: sed in ratione consequutionis, quia euenire potest vt commutatione quadam morbus alteri succedat: vt cùm peripneumonia pleuritin sequitur, hîc non connexi, sed consequentes dicentur. Obseruatur siquidem consecutionis ratio, ac connexionis nulla est. Sic nomen *Consequentis* longiùs patet quàm *Connexi*.

De connexis, consequentibus hæc dicta sint. Sed vt scrupulosis è cotibus tandem oratio nostra enatet, de disiunctis separatísque morbis nihil dicemus, quod satis disiuncti intelligantur, qui in separatis partibus versantur, quarum non est ea communio quam suprà diximus. Qui morbi in ea muliere, cuius gratiâ hoc susceptum est, satis innotescunt. Nam & in ore fœtor erat à prolapsu putris pituitæ à capite, adiuuante quoque tetrâ exhalatione à partibus inferis: & renum male affectorum ac purulentorum magna quoque fuit suspicio. Atque omnia ita erant occulta, vt morbus potiùs in diaphthora consistet, quàm in manifesta aliqua intemperie diceretur. Febris erat lenta, cuius seminarium aut renes malè affecti erant, aut mesenterium semiputre. Illud obseruatum in ea quod 6. Epid. scripsit Hippocrates: *Omnis extenuatio laxat cutim, deinde distendit: Refectio verò distendit, deinde laxat.* [4] Extenuationis causæ, alimenti penuria, exercitationes plures, vigiliæ, agitationes, dolores, morbi colliquantes, euacuationes, prauitas humorum in vasis, vt narrat Galenus in historia de muliere extenuatissima, 6 Epid. In hac muliere corruptionem esse aliquam testantur omnes ex-

cretiones omni ex parte. Accedit quod in omnis morbi diuturnitate per Galenum, comment. in aphor. *Acuti morbi in quatuordecim diebus, &c.* est obsidio partis alicuius, cuius occasione fouetur tam longus morbus. Et cùm caloris & frigoris magna sit vicissitudo, declaratur vaporis suscitatio è materia corrupta. Sic Galenus docet in Epidemiis. Sic morbus latens est ex insidiis inuadens, & corpus frangens. Immò annotauerunt quidã ex veteribus, in vetulis sæpe ita humores corrumpi, vt expiret ab iis teter vapor, qui puellos teneros asthmaticos reddere possit. Quæstio est, an esset febris hectica. Aliquando refrigeratio contingebat, sed recalfactio illa solemnis, quæ in nutritis hecticis apparet, non aderat. Si recalfactio non aderat, an non hectica? Erat hectica putris, à qua non excluditur leuis perfrigeratio, quæ περίψυξις καὶ ἀναψύγμασις dicitur. Aut dicemus manifestam calfactionem in iis apparere in quibus viscera sunt robusta, non autem si vieta & effœminata sint. Hæc omnia indicabant cogitandum potiùs esse de prognosi, quàm de vita protrahenda. Salutis enim exigua admodum spes supererat. Nam cùm morborum securitas aut ex parte ipsius affectus petatur, aut corporis subiecti, aut vtriusque: quodlibet horum spectaretur, de salute nil sperabatur. Morbus autem sui indicationẽ exhibet, aut τῇ συνηθείᾳ, aut κακοηθείᾳ. Subiectum, cùm vis aliqua est restibilis: nam cùm specie & ingenio morbus malus est, & subiectum malè constitutum, malè præsagiendi occasio sese offert. Et cùm omnia in ancipiti forent, déque funere potiùs quàm de vitæ fœnore cogitaretur, in eam itum est discessumque sententiam, vt oppugnanda in putredine laboraretur, & viribus adaugendis. Itaque ratione putredinis breues & faciles ex rheo purgationes sunt institutæ. Vt autem corpus & vires recuperaret, serapiũ instaurans ex testudinum carne est præscriptum.

His ita institutis, domitâ paulùm putredine, ne contagione putrium humorum lactis asinini bonitas superaretur, consultum est vt exactis aliquot diebus ad ipsius lactis vsum veniretur. Hoc ita factum est. Recreata natura surrexit, morbúmque occultum tandem vicit, & præter omnium Medicorum opinionem superfuit: Vt mirum non sit si præiudicata Medicorum iudicia sæpe non ita magni fiant, cùm ab iis prouocare & liceat & conueniat.

ANNOTATIONES.

1. *Comitatus morbus, vt cùm febrem fouet atque alit obstructio contumax, comitatus est morbus.*

2. *Quanquam multi morbi consequentes dicuntur, qui necessariò connexi non dicuntur, vt pleuritin sequitur peripneumonia. At propterea connexi non dicuntur morbi.*

3. *Cùm signa sunt communia, & hæc & illa significantia, oportet Medicos diligenter suam intelligentiam excitare, ne decipiantur.*

4. *Si corpus capit multùm alimenti, & tamen non bene nutritur, vel corrumpitur alimentum, vel non distribuitur, vel consumitur ob ingentem calorem naturalem.*

Consultabant Riolanus, Magnus, anno 1573.

CONSILIVM XLII.

De pulmonum affectibus, in quo quæritur, an ad pulmonum morbos quadret tenuis diæta.

HIPPOCRATES optimus instituendæ diætæ architectus, in libris de Diætá acutorum, disputans de pleuritide, exactam diætam præscribit: Immo primis diebus ita àccuratam illam esse vult, vt quandiu morbus siccus manet, tenuissimè viuendum censeat. Siccum autem morbum vocat, cùm nil dum excernitur materiæ morbificæ, cùm sputum in os nondum occurrit. Quinetiam tantum periculi creari vult vsu solius cremoris ptisanæ, sicco manente morbo, vt inde homines suspiriosos fieri asseueret. Et quod de pleuritide dictum est, idem sanciri debet de omnibus morbis acutis. Pleuritis enim pro omni morbo acuto in exemplum subiicitur. Item cremor hordei pro alimentorum ceterorum examine proponitur. Et quoniam inflámatio pulmonis ex acutissimorum morborum numero censeri debet, quæstione digna res proponenda, an ea lex quam Hippocrates in pleuritidis cura sanciuit, tenenda, confirmandáque in inflammatione pulmonis? Duabus enim de causis idem iuris

esse videtur. Prior est, quoniam Peripneumonia acutissimus morbus est, citò litis controuersiam dirimens: Posterior, quoniam, ex sententia omnium veterum & recentiorum, eadem diætæ ratio & therapias seruatur in curanda peripneumonia & pleuritide: immò eorum plerique leuiter tantùm attigerunt de peripneumonia, & peculiare caput non descripserunt, volentes peripneumoniæ curandæ rationem ex capite de Pleuritide depromi. Atque hoc non ita relinquendum est intactum, cuius explicatio & enodatio plurimùm profectura est ad curationem morborum, quam omnes diligenter, & prout nostri muneris est prosequi debent.

Galeni locus obseruatione dignus est. *In pulmone*, (ait) *spiritus tenuis est, & leuis, & quem coërceri oportet, sanguis verò crassus, & quem in singulas pulmonis particulas dimitti opus sit.* Nam pulmo copiosiori alimento eget quàm partes ceteræ, tribus aut quatuor de causis: Prima est motus perpetuus: secunda, caliditatis copia. Caliditas autem & propter cordis viciniam, & propter motus assiduitatem & constantiam. Addo & natiuam, vernaculamque caliditatem, cùm & spirituosa sit pars, & rara. Et paulò post, tria adinuenta (ἐπικουρίας Græci vocant) ad affluentiam alimenti ad pulmonem ipsum, idque necessariò. [1] Primum copia vernaculæ caliditatis, quæ efficit vt alimentum omne in partes minimas comminuatur, diffundatur, ac citiùs euaporetur. Alterũ, pulmonis dilatatio est in inspirationibus, quæ efficiat vt ex densissimis instrumentis (cuiusmodi est vena arteriosa) violenter quippiam arripiatur. Tertium ac omnium maximum ab eo sanguine qui soli pulmoni à corde mittitur priùs in illo planè confecto atque extenuato. Tertia hæc periodus implicita est atque obscura, nec intelligi potest. Nam propositio illa, *Ab*, in textu Græco non reperitur, & interpres malè conuertit genitiuum Græcorum absolutum. Ita enim legitur in Græco, τρίτη καὶ μεγίστη πασῶν ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοπεμπομένου μόνῳ τῷ πνεύμονι τοῦ αἵματος ἀκριβῶς ἐν ἐκείνῃ κατειργασμένου καὶ λελεπτυσμένου. Ita interpretor; Tertium autem, idque maximum (supp. ad affluentiam alimenti ad pulmonem pertinens) est quod sanguis à corde mittatur ad solum pulmonem exquisitè in illo priùs elaboratus ac attenuatus. Et cùm dicit tria esse præsidia ad affluentiam alimenti ad pulmonem, hoc bifariam potest intelligi, vel quòd tres illæ causæ recensitæ hoc efficiant vt multum alimentum affluat: vel potiùs cum præcedentibus

hæc connectantur, hoc efficiunt, vt multùm affluere debeat. In vtroque sensu periodus hæc intelligi potest. Redeamus ad rem. *In pulmone* (ait) *spiritus tenuis est, sanguis crassus & grauis, quem ad omnes pulmonis partes ferri oportet; siquidem pulmo ob causas tres multo alimento præ ceteris partibus indiget.* Quorsum hoc scribit? Vt occurrat obiectioni eorum qui tueri velint frustrà à natura constitutam esse venam arteriosam, & arteriam venosam. Nam si spirituosus halituosúsque sanguis in pulmone contineatur, necesse est eum arteriâ durâ robustâque contineri, alioqui effluet vt in aliis partibus continetur. Item si crassus sit sanguis, & grauis, vtpote nondum elaboratus, quid attinet venam arteriosam architectatam fuisse, cùm simplex tunica, vt in partibus aliis fuisset satis? Tacitè autem fatetur Galenus eas rationes probabiles esse, vt conuincatur frustrà machinatam fuisse naturam ista vasa ab aliis eiusdem generis diuersa. Nam in partibus aliis arteria dura est, ne citò effluant spiritus per corpus arteriæ: mollis vena, ne diutiùs insistat sanguis (siquidem per tunicam venæ nutritio fit, ex sententia Galeni) & ita nutritio retardetur: tamen natura necessitate adducta arteriam venosam, & venam arteriosam est machinata. At ampliorem disputationem de vena arteriosa in locum alium non longè reiiciemus, explicantes an legitimè, optimâque ratione vena arteriosa à natura sit instituta. Nunc autem quod instituti nostri est explicemus, nimirùm copiosiore alimento vti debere pulmonem quàm partes ceteras, & ratione caloris tum sui natiui, tum alieni à corpore cordis mendicati, tum constantis perpetuęque agitationis. Si enim hoc verum est, exquisita diæta in pulmonis inflammatione non est tuta, licèt morbus sit acutus, quod & à ratione alienum non videtur. At dicat aliquis: Quid tum verò pulmo copiosiore alimento egeat quàm ceteræ partes, an propterea tamen exquisitæ dietæ locus non est in pulmonis inflammatione, vt & in pleuritide ab Hippocrate sancitũ est? Nam cùm Galenus vsum venæ arteriosæ docet, necessariámque pulmoni alimenti copiã non vt affectus est pulmo, sed vt sanus, sermo habetur. Nos autem non negamus quidem iniici mentionem de sano pulmone: sed tamen ex ea sententia desumimus postulatum ac hypothesin ad id quod instituimus maximè pertinentem? Etenim diætæ instituendæ ratio reuocari quoque debet ad naturalem symmetriam partium. Nam si in vsurpandis medicamentis dum pars

laborat,

laborat diligenter sanæ partis naturã ac symmetriã inquirimus, vt quoad fieri potest maximè parti consulatur: idem in diæta factitari debet. Illud enim est quod Hippocrates monebat, dandum consuetudini, quod non solùm de consuetudine intelligitur, sed de pristina natura partis. Vt si cerebrum laboret intemperie humidâ, & siccam victus rationem instituimus, quæ à nobis siccandi vi prædita diæta præscribitur, non talis est, qualis in aliis partibus seruaretur, quæ minùs humidæ forent. Nam etsi intemperiem humidam in parte humidissima corrigere consilium est, tamen intra limites consistimus. Sic in calida intemperie partium calidarum natura, impensè refrigerare non debemus. Idem quoque in diæta instituenda obseruari debet. Nam positis in hypothesin duabus partibus, quarum vna copiosiore alimento eget, altera non item: In paribus affectibus non par diæta præscribi debet. Nam in affectibus eius partis cui copiosius alimentum natura concessum est, liberaliores paulò nos esse oportet. In affectibus autem eius partis cui minùs alimenti suppetit, pauco nos contentos esse oportet. Nam vt multum alimentum in aliis requiritur, ita paucum abundè est. Quod & in vniuersi corporis nostri nutritione dum morbo detinemur, obseruari debet. Nam qui pauco contenti cibo dum integrâ fruuntur valetudine, viuunt, in iis nos accuratiores, parciores, restrictioresque esse oportet: sin minùs multo copiosóque cibo vitam propagarent, in iis dum infirmi iacent liberaliores simus ratio postulat. Immò Hippocrates iis congruentibus dum de qualitate cibi scribebat, monuit in diætę præscriptione deteriorem paulò cibum consuetum, suauiorem esse ęgris magis bono non consueto: adeò nos sollicitos esse oportet, vt & consuetudini, & temperamento, & vitę instituto aliquid tribuatur.

Itaque si sanus pulmo copiosiore cibo dum sanus est, eget, quàm partes ceteræ, vt hepar, & ventriculus, dum inflammatione tentatus est, minùs exquisita diæta definiri, describíque debet inflammato pulmoni, quàm aut hepati, aut ventriculo. Cuius rei confirmatio & fides desumi potest ex Galeni autoritate, si huic ea in parte fides abroganda non est: *Non sicut in iecinore & ventriculo, ita in pulmonibus tenuißimo victu vtendum est. In ventriculo enim & iecore alimentum coquitur, metusque est ne ipsis plegmone laborantibus nutrimentum ritè non concoquatur, & phlegmone augeatur: in pectus verò tantum alimenti iam cocti peruenit, quantum vni*

ipsi particulæ nutriendæ conueniat. Hic locus admirationi esse possit: Etenim Hippocraticæ disciplinæ è directo contradicere videtur. Si enim ideò exquisitissimo victu vtendum non est in pulmonis inflammatione, qui locus morbum acutum producit, quod tantùm alimenti ad pulmonem affluit, quantùm ipsi conuenit tantùm, cur non idem continget in tunicæ costas succingentis inflammatione? At in pleuritide accuratam multùm victus rationem præscribit, & dolore præsente, & dum siccus manet morbus, non multùm dare ptissanæ iubet, ne natura à coctione auocetur, ne dolores augeantur, ne anhelosus æger reddatur. Ita enim scribit: *Quibus cibus,* (id est stercus) *statim inclusus, si quis non vacuato eo sorbitionem dederit, dolorem, si adest, augebit; si non adest, protinus inducet, frequentiórque reddetur spiritus; quod malum est: nempe pulmonem exiccat (quia augetur respiratio ab vsu cibi) & fatigat hypochondrium, tum ventrem imum, tum septum transuersum. Et ob similes causas qui totâ vtuntur ptissanâ septimo die, vel celerius moriuntur: alij mente læsi, alij ob difficultatem spirandi stertoremque præfocati.* Sed hic locus an alteri superiori contradicit, quo negat Galenus locum esse tenuissimo victui in pulmonis inflammatione (quod idem de pleuritide intelligi debet, cùm Galenus & in peripneumonia & in pleuritide siccitatem ex eo iudicet, quòd sputum humidum non procedat) cùm hoc loco ne ptissanæ quidem locum esse neget? Nequaquam hæc pugnant. Sed ex collatione locorum intellecta conceptáque esse oportet. Vtrumque conciliabimus, si priùs vnum explicuerimus.

Part. 32. Comm. 1 in lib. de Diæta acutor.

Causa hæc est cur pulmo inflammatus respuat exquisitum victum, non autem iecur & ventriculus, quòd in ventriculo & iecore cibus coquatur: si plenius nutrimentum ingeritur, nec bene coquetur ratione morbi, & augebitur inflammatio. Hęc ratio Galeni est. Altera ratio petita ex eodem Galeno, vt anteà abunde monuimus, pulmo ob motum perennem, calorem, copiosiore eget alimento quàm partes ceteræ: si dum sanus est copiosiùs cibandus pulmo est quàm partes reliquæ, ob eas causas, dum laborabit ea consuetudo, & temperies pulmonis erit inspicienda. Nam Galenus consilio nisus Hippocratis, non vult quicquam peccari nec in commoda vniuersalis nec particularis naturæ. Et quæ ratio vnius partis, eadem & totius corporis; & quæ totius corporis, eadem & vnius partis. Ita enim scribebat Hippocrates: *Qui bis die cibari consueuerunt, bis ptissanam dare, &c.* Con-

Part. 20. comm. 1 in lib. de acutis.

fert statum ægrum cum statu sano (vt ita loquar) Et paulò post: *Inter initia neque multam, neque crassam ptissanam dare oportet, sed quantum & ob consuetudinem, & ne multa fiat vasorum inanitio, ingerere conuenit.* Ac si dicat Hippocrates: Etsi principium morbi, aut adiectionem magnam suadeat, nimirum si vigor longè abesse videatur, vt coger in vigore morbi sufficiat ne in illo cogamur prẹter rationem accedere ad nutritionem, aut detractionem alimenti, si vigor nempe in procinctu sit, & non est metus læsionis magnẹ virium: tamen ita se gerere oportet vel in substrahē-da ptissana, vel in eadem aut simpliciter danda, aut augenda, vt consuetudinis ratio habeatur: Huius enim magna vis est, ne aut temerè inaniamus, aut repleamus. Ita enim veteres quidam magnis mutationibus magnas opponere volentes, aliquando perfectam inediam prẹscribebant, aliquando tantillùm dabant alimenti, vt cogerentur tandem cibum in medio vigore morbi adiicere non citra damnum ingens.

Ergo pulmo sanus multo eget alimento. Cùm itaque erit inflammatus, habita ratione consuetudinis, non ita exquisita diẹta erit præscribenda. Scitum enim illud Hippocratis 6. Epid. *Attarctio pulmo incendium, euacuatum siccat somnus multus.* In eius textus enarratione cœcutire mihi videtur Galenus; vult enim coniungi eas duas voces, pulmo incendium; quasi dicat Hippocrates: Attractio fit cùm in pulmone est incendium. Hoc quidem verum, sed non est sensus Hippocratis. Itaque sic legendum, Attractio, pulmo, incendium: id est, incendium per se attractionis causa est: pulmo autem vna est ex partibus quẹ attrahit maximè vndelibet, à capite, à partibus inferioribus, ob calorem, & motus perpetuitatem; quæ duo pulmonem reddunt attractionis capacissimum. Pulmo itaque inflammatus seipso propter phlogosin calidior effectus expetet copiosius alimentum, alioqui arescet motus perpetuitate, & maiori celeritate propter idem incendiū ichores attrahet à partibus inferis. Quo pacto libris de sanitate tuenda scribit in hominibus biliosis ob inediam capitis dolores oboriri, attractis sursum missisque vicissim vaporibus. Præterea facilè colligi licet vim potentiamque pulmonis excalfacti ex eo loco Hippocratis in libris de differentiis morborum, aut potiùs de morbis, prẹsertim cùm agit de erysipelate & inflammatione pulmonis. Docet enim tenuissimum sanguinem à magna vena attrahi cùm ardet pulmo, vnde

inflammatio fouetur: at blandâ anathymiasi, id est halitu, vaporéque succulento cibi humectatur paulùm pulmo, ac proinde refrigeratur. Atque huc facit maximè quod dictũ à Galeno, tantum attrahi alimenti ad pulmonem, quantum vni parti sufficit. Vt propterea ei non sit metuendum à paulò pleniore diæta.

Nunc autem locus postulat vt locorum Galeni & Hippocratis sensum venemur ac colligamus, ne temerè aut adiiciamus, aut detrahamus: quod vtrumque cauit Hippocrates, vt mirũ nõ sit modò adiectioni, modo detractioni attẽdendũ esse cẽseat. Locus Galeni est, *In inflãmationibus pulmonis tenuissimo victui locus non est, quod in pectus tantùm attrahitur alimenti cocti, quantum vni parti tantum satis est.* Alter prætereà locus dum de vsu venæ arteriosæ disputat, quo scribit præ partibus ceteris corporis pulmonem largiore alimento frui debere: Hippocrates autem in pleuritide & inflammationibus thoracis, id est, & membranarum & pulmonum exactam admodum ac statã diætam imperat. *Si*, ait, *lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non remittitur, sputum non procedit, sed citra coctionem glutinosum est, nisi dolorem vel alui subductione, vel sectâ venâ solueris; si hic ptissanam das, agrum iugulas.*: Immò si totâ vtuntur ptissanâ, vel septimo, vel citiùs intereunt. Et paulò ante dixerat: *Si quis sorbitionem dederit non vacuatâ aluo, dolorem, si non adest, inferet; si adest, augebit: maior difficultas spirandi orietur, & pulmonem exiccat, &c.* Vbi videre licet accuratum admodum esse Hippocratem in præscribenda diæta pleuritide laborantium, immò ne cremorem quidem ptissanæ concedit: & vt à præscribẽda ptissana auertat, proponit terrifica symptomata quæ talis ptissanæ vsus est statim allaturus. Si per Galenum tantùm affluit ad pectus alimenti quantum vni parti satis esse potest, quorsum & in peripneumonia & pleuritide plenior cremoris hordei vsus pertimescitur? Quorsum reformidatur vaporum, flatuosique spiritus sursum reciprocatio, & praua ad partes thoracicas distributio, quod annotauit Galenus in quodam commentario? Immò si pleniorem victum in acutis morbis tenuiori, exquisitóque anteponit Hippocrates, curiosa illa sollicitáque ptissanæ præscriptio locum in medendo est habitura?

Part. 33 comm. 1 in lib. de Diæta acut.

Com. in part. 32. comm. 1. in lib. de Diæta acut.

Vt res tota decidatur, ac lis controuersiáque dirimatur, dicimus non abs re exquisitissimam diætam in inflammatio-

nibus thoracicis ab Hippocrate præſcriptam ac ſancitam, & non abs re à Galeno in inflammationibus iſtis pleniorem cibum requiri. Sed quo nexu hæc inter ſe cohærere copularique poſſint; paucis explicamus.

Hippocrates aliàs pleniorem diætam præſcribit, aliàs tenuiorem, pro robore, natura, temperamento, morbi temporibus, in eodem morbo circunſtantiis & occaſionibus, morbi natura, conſuetudine ægrotantium: Etiam eodem tempore morbi aliquando accuratus victus conſulitur, aliquando paulò plenior: immò in vno loco adiectionem in morbis cõmendat, in alio eandem reiicit, habétque rationem vniuerſalis & particularis naturæ. Quæ omnia ſi minùs attentè audiuntur, auidâque aure non minùs accipiuntur, quàm prudenti ſagacique mente exiguntur, in infinitorum errorum ſyllam non præcipites delabemur. Atque id tantæ difficultatis in vnius diætæ præſcriptione oboriri mihi videtur duabus de cauſis. Vna eſt, quòd difficilis admodum coniectura quam quiſque prudens Medicus habere debet de morbi ingenio, vigore vel ſtatim futuro, vel longè poſt, item difficilis cognitio naturæ vniuerſalis & particularis cuiuſque, conſuetudinis, anteactæque vitæ, ne temerè ab otio ad negotium, aut contrà, conuerſio fiat. Quæ in primis omnia magnum iniciunt ſcrupulum prudenti Medico omnia ex arte facturo. Vt exempli gratiâ, ſi intra triduum futurus vigor ſit morbi, non eſt dubium quin tridui, aut bidui inediam ferre poſſit, & ita in exquiſitiſſima diæta perſeuerandum: ſin longiùs abſit, quis dubitat ineunte morbo plenius alendum eſſe ægrum, vt morbum ferendo eſſe ſatis poſſit, ne quod cauet Hippocrates ſub vigoris tempus pleniorem cibum offerre magno incommodo cogamur. Item, ſi quis ter cibum capere conſueuerit, cum morbo præditus fuerit, eodem iure velit agere ac cum eo qui ſemel aut bis ceperit? Ille cùm ægriùs alimenti ſubductionem ferat, hic eiuſdem adiectionem non bene fert.

Altera ratio tantæ difficultatis eſt, propter veterum in ea re ancipites, ambiguáſque controuerſias. Nam nullo ferè adhibito iudicio, nullóque dioriſmo, modò abſolutam tridui quatriduive inediam præſcribebant, & ſic fame ægros miſerè necabant: & ſub vigoris tempus cibum offerre cogebantur; aut cùm intelligerent ineuntibus morbis adiectioni po-

tiùs attendi debere ægros saturabant, pleniúsque cibabant, vnde incommoda sequerentur, quę nulla ferè ars corrigeret ac emendaret. At Hippocrates singulari iudicio præditus, neutris calculum additurus, exquirit diligentissimè & maximè artificiosè diætam in acutis ex ratione temporum morbi, consuetudine ægri, morbi indole, priuatâ, vniuersâque cuiusque natura, cuius maximum est in medendo momentum. Itaque sententiam suam ita protulit; *Non intempestiuè oportet fortes vasorum inanitiones moliri, nec cùm morbi vrgent feruentq; cibum offerre, nec repentè in hanc illamve partem mutare licet.* Quę ratio primùm conuellit ac labefactat veterum ea de re latas sentētias.

Part. 32. comm. 2 in lib. de Diæta acutor.

His itaque positis, an sine distinctione & temerè Hippocrates in inflammationibus thoracicis, vt ex illius verbis cōstat, exquisitissima diæta retinenda? Nequaquam. Sed primū hoc censeri debet, ineunte morbo, aut in principiis morborum (nomen autem principij latè funditur) dum sicci manent potiùs in curam eorum incumberę debemus, quàm paulò pleniore victu naturę consulere. An propterea inedia pręscribenda, vt quidam volunt? Nequaquam. Nam cùm dicimus, potius, aut magis, non excluditur omnis cibi adiectio. Primū enim in Aphorismo 5. *In tenui victu ægri delinquūt*, ait, *& error qui committitur magnus, maior fit in tenui victu, quàm in pleniore*, duabus de causis, ait Galenus; Quia natura à tali victu debilitatur plurimùm, & quia ad insuetam diætam tenuem conuersio fit. Nam cùm ita tenuis diæta non præscribitur perspectâ morbi naturâ, & viribus ægri, contingit nos vires eas tridui inediâ frangere, & cibi accessionem adiungere affecto iam morbo, cùm minimè sit opus ac deceat. Cùm enim grauiores sint mutationes quæ fiunt ab otio ad negotium, quàm contrariæ, sic grauiùs in se peccat qui defraudato genio repentè ciborum pleniore manu indulget, quàm qui à saturitate ad cibi abstinentiam sese conuertit.

Prætereà idem Hippocrates 1. de Diæta acutor. satis apertè docet non ita amplecti se ineuntibus morbis exquisitam diætam; *Qui in morbis ptissanà vtetur, ne vno die vasa inaniri permittat, nec ab vsu desistat, nisi propter medicamentum, aut clysterem, aut sectam venam.* Tunc loquitur de morbis nondum validis. Nam si dolor vrget, vt locus sit medicamento, aut sectioni venæ, non ita plenâ manu cibandus æger. Sed dandum vult consue-

tudini; vt si bis cibum capere consueuerit, bis detur ptissana, vt duabus vicibus, propter consuetudinem tantũ expleatur, quod semel si morbus non adesset, expleri deberet. Paulò post subiicit, initio non multam & crassam ptissanam dari oportere; sed videndum qualis consuetudo, tum ne magna vasorum inanitio fiat. An illud est tam accuratum esse in diæta præscribenda? Nam dum de morbi siccitate paulò post loquitur, quę videatur alioqui abstinentiam suadere, quoniam cruditatem significat, scribit, si morbus siccior sit, non multùm dare oportet. Aliud est dicere, in morborum cruditatę, de qua hoc loco mentio iniicitur, non multùm dari alimenti oportere, aliud est dicere omnimodam abstinentiam à cibo præscribi, vt Prodicus & Diatritarij Medici factitabant. Hippocrates enim illâ superiore ratione, & quia vtitur in hoc morbo (de cæteris idem iudicetur) alimento medicamentoso nec tenuiùs nec pleniùs alit: sed mediam quandam formam, & æquabilem retinet, tametsi Tessalus eum hoc loco ęgros implere asseueret, & Erasistratus eodem fame & inediâ necare. Est enim in morbis thoracicis cibo consulendum, viribus & ad eductionem, & ad actionem: est & naturæ consulendum, subducta alimenti portione ad mitificationem, materiæque præparationem.

Cautiones autem istæ, cibare oportet in morbis, nisi vel clysteri, vel medicamento, vel venæ sectioni locus sit, indicant apertè detrahendum quippiam de cibo, si dolor absit, vt eius occasione aliquod illorum præsidiorum vsurpandũ sit. Nam ita occurrimus obiectionibus quas prius mouimus, quasque educat quis ex duobus illis Hippocratis locis quos paulò antè enarrauimus: si incluso cibo, id est, stercore diu retento, vt ait Galenus, sorbitionem quis det, statim dolorem augebit, si adest; si non adsit, inferet: Nec enim hoc impedit quominus adiiciamus aliquid alimenti, sed cum aluus astricta est, quoniam assumptæ ptissanę exhibitę distributio prohiberetur, vult præmitti clysterem, aut secari venam, priusquam de nutritione cogitetur. Si enim in sanis aluo minimè liberâ ingestio esculentorum sępe tormina ac contorsiones afferat, multò magis dum aut morbus adest, aut imminet. Alter autem locus videtur vrgere paulò ampliùs; Si lateris dolor assiduus est, calidis fomentis non cedens, si sputum non procedit, nisi quis vel subductione alui, vel medicamento dolorem laxauerit, ptissanam autem dederit, in perni-

ciem pręcipitat ægrum. Itaque, dicet aliquis, in peripneumonia, in pleuritide cùm dolores adsunt, cibum dare nocentissimum, sed omninò inedia præscribenda est. Non hic est animus Hippocratis. Atque eum locum bifariam intelligimus, obiectionemque diluimus: Prior quidem ratio, illic de vigore morbi agit Hippocrates in superioribus textibus, vt demõstratum est, plus minúsve ptissanæ exhibuit ineunte morbo, docens non multùm dari oportere si siccus manet morbus, nunc autem omnium dolorum & symptomatum vehementiam proponit, & vigorem morbi designat, quis adeò hebes sit, qui cùm dolores vrgeant ad nutriendum se conuertat, cùm præmonuerit alendum ægrum plus minúsve pro re nata.

Altera ratio, scribit, Nisi quis dolorem vel medicamento, vel phlebotomiâ soluerit, hoc satis indicat vrgentibus doloribus vigentibúsque succurrendum esse præsidiis artis cum illis symptomatis vires deterreãtur, priúsque ptissanã exhibeamus, præsertim iulepum, id est, priusquam pleniùs cibemus. Præmisso autem clystere, & sectâ venâ, tum de cibando consuletur. Ex quibus manifestò patet eam nunquam fuisse Hippocratis mentem, vt velit etiam in pleuriticis exactam admodum diætã obseruari, præsertim initio morbi. Cùm dubium esse non debeat, in omniũ morborũ vigore ac statu, cùm dolorum summa sunt omnia, tutius esse morbi depellendi prouinciam naturæ committere, quàm adiectis cibis eandem ab instituto auocare.

Hæc satis sunto, ac priusquam disputationis finis fiat, conciliare locos duos Hippocratis in animo est, qui planè dissentire videntur. Prior est Aphorismorum lib. 1. vbi in morbis adie-

Aphor. 5 lib. 1.

ctioni ciborum attendendum esse vult, ac in tenui victu delinquere ægros potiùs scribit quàm in paulò pleniore: Alter ei planè contrarius est. In libris acutorum ciborum adiectioni intendendum multò minùs. *Nam subtrahere omninò sæpe expedit, cùm æger*

Parti 37 com 2. in libr. de Diata acut.

sufficere possit, donec morbi vigor maturescat. Huic & similis est apud Galenum: *In quibus morbis vigor primo quaternario adesse debet, modò natura fortior sit, integram inediam seruare debemus: In quibus non vltra primam septimanam forti naturâ existente solo vtendum melicrato. Si naturæ robori non fidimus, ptissanæ vtemur succo.* Quasi verò succus ptissanæ multùm ad robur naturæ addendum sit collaturus. Ex aduerso pugnant duo illi loci. Sed si mens Hippocratis intelligatur, satis abundè omnibus factum putabimus. Docui-

mus

mus antè non abs re Hippocratem aliàs paulò pleniorem cibo- rum adiectionem concedere, aliàs eandem planè dissuadere, ob grauia quæ inde sequerentur incommoda. Atque id duabus de causis: priore quidē, quòd ex veteribus medendi magistris quidam absolutè plenam diętam instituerent, alij verò omninò cibum substraherent: quos vtrosque vt errare ostenderet, est vbi paulò pleniùs in morbis cibet, est vbi tenuissimè. Sic modò vnum consulit, modò alterum, non immemor, ac dissimilis sui; sed vt ostendat quàm erroneum sit aliquid ea in re statum ratūque statuere. Posteriore autem, quod cùm cognosceret præsidiorum singulorum quantitatem artificiosâ egere coniecturâ, hanc autem assequi coniiciendi vim difficillimum esse, & ad eum pertinere, qui omnium quæ in arte sunt vires norit, maluit in ea re ancipitem, dubiamque sententiam suam proponere, quàm aut hoc, aut illud certò definiendo, multis errandi occasionem porrexisse.

Commētario præ dicta verba hæc scribūtur

Itaque dum primo Aphorismorum paulò pleniorem victum laudat, vniuersalem planè non proponit regulam, vt hæc est quam in libro Acutorum scripsit, cùm ciborum adiectioni in morbis multò minùs attendi oportere dixit. Nemo enim dubitat corpus ægrum non tam indicare refectionem sui, quàm ablationem morbi quo occupatur. Vt enim cibus sano corpori præsidio est & robori, ita ægrum morbosumque corpus offendit, ac lędit. Sed offensio est maior minórve, prout plus minúsve cibi offertur. Itaque 1. Aphorismorum vult euertere dogma eorum qui magnis mutationibus magnas mutationes opponere in animo habentes, initiis morborum sine vllo delectu inediam absolutam pręscribebant, & quod citra damnum fieri non poterat, tempore vigoris cibum adiicere cogebantur. Satius autē esse vult Hippocrates, initio morborum alimento vires recreare, vt cùm ad vigorem ventum sit, absolutâ inediâ minùs æger offendatur: ita tamen vt si breuì vigor futurus sit, tantum demamus de cibi adiectione quanto propinquior is videatur. At libro acutorum præceptū generale ponit in morbis dum multò minùs adiectioni attendi debere opinatur, quod adhuc per comparationem dicitur, vt nil temerè & absque ratione dicere consueuit. Quoniam, vt dictum est antè ex comm. Galeni in hanc particulam, artificiosa coniectura quam consequi debet quisquis quantitate remediorum rationem ad vnguem tenere velit,

difficillimè omnium attingitur. Accedit quod ſcribit Galenus ibidem. *Quod plus eſt* (ait) *& exuperat, noxas inemendabiles facit, quod verò minus eſt, facilè emendatur: nempe ſi virtus labaſcere videatur, cibi exiguum miniſtrare debemus. Quod in ventrem iniectum eſt, tollere eſt difficillimum.* In illis locis conciliandis & ad legitimam medendi formam reuocandis diligenter laborauit Manardus epiſt. 2. lib. 5.

Id quod in quæſtione erat poſitum nunc abſoluamus; nimirũ an in inflammationibus pulmonis, quod vult Galenus, tenuiſſimo victu vtendum non ſit. Iam docuimus in pleuritide, quam pro exemplari & typo morborum acutorum proponit Hippocrates, quatenus adiectioni, aut detractioni ciborum ſtudere oporteat. Cùm Galenus non vult tenuiſſimo victu vtendum in pulmonis inflammatione, notari primùm debet quod tantùm per comparationem loquatur. Ait enim, non eſt tenuiſſimo victu vtendum in pulmonis inflammatione, vt & in iecoris & vẽtriculi phlegmone. Nemo enim negauerit duos hos morbos accuratiſſimum victum exigere, quod ratione inflammationis iniectum alimentum corrũperetur: & quia officiales ſunt partes, & in quas alimentum integris viribus iniicitur, magis offenderetur. Pulmo autem pars naturalis non eſt officialis ſaltem, & ad eum, autore Galeno, tantum alimentum aduehitur quantum vni parti alendæ ſufficit. Quocirca non ita incommodum ſequeretur ex pleniore cibo. Dicemus autem ad hanc controuerſiam dirimendam, aliud eſſe conſiderare pulmonem inflammatione laborantem tanquam morbo acuto, aliud eſſe eundem laborantem conferre cum ventriculo & iocinere. Priore enim modo cum acuto morbo affligatur, non eſt dubium quin quãdiu morbus ſiccus erit, diæta reuocari debeat ad eam quam de pleuritide Hippocrates explicauit: Poſteriore autem, reuerâ accuratior victus eſſe debet in ventriculo inflammato ac iecore, quàm in pulmonis inflammatione.

Duplex tamen dubium hoc loco eſſe poſſit: Prius, an hoc verum ſit in ventriculi & iecoris inflammatione tenuiſſimo victu vti nos debere, quod pars officialis & naturalis. Immò, dicet aliquis, quia penu eſt & promptuarium omnis alimenti, & quo niſi agente, & alimentum partibus ceteris miniſtrante animal breui concidat, pleniùs eâ ratione alendũ eſt: alioqui aliæ partes quæ mutuas ad opus curationis tradunt operas, fatiſcerent,

ac laberentur. Pulmo autem & cerebrum, & partes aliæ; quia naturales non sunt, nec ciborum promptuaria, parciùs cibandum, quòd ventriculus integer sit, & alimoniam ad tempus sustinere possit. Aut sit ita sanè alatur pleniùs corpus, aut tenuiùs, quid intererit? Dicimus ideò tenuissimè hîc alendum in inflammatione hepatis & ventriculi, quòd morbi omnium sint acutissimi, proptereáque extremos habent labores. Vigor enim in propinquo est. Et hîc plus occupatos nos esse oportet in oppugnatione morbi qui plurimi est momenti, quàm naturæ corroboratione, tametsi magna virium iactura sequatur. Prætereà ex euentu tenuissimæ diætæ occasio sese profert. Cùm enim partes illæ extremè laborent, dubium non est quin in eis alimentũ corrumpatur: corruptio autem illa ægris damnum est magis aucturа, quàm si in totum alimento abstineatur.

Posterius dubium, an omninò verum hoc sit, nullâ factâ cõparatione cum inflammato ventriculo, in pulmonis inflammatione morbo alioqui acutissimo, & suam historiam statim absoluente locus sit tenuissimo victui? Videtur ita, quia in iis morbis qui extremos statim labores habent, extremè tenuis diæta conferat: Item quia exhibita etiam ptissana homines πνευματίαι fiant anhelosi. Præterea cùm à corde nutriatur pulmo, si multùm ingeritur cibi, plurimùm ad cor sanguis deferetur: & ita ad pulmones attrahentes adinuicem, sic inflammatio augebitur: in omni autem inflammatione iis abstinendum quæ multùm sanguinis generant. Videtur quod non, dum sanus pulmo multo copiosóque alimento eget comparatione cum partibus aliis, ex mente Galeni. Ergo, vt antè docuimus, consentaneum erit vt non ita parcè ac duriter peripneumonicos nutriamus. Præterea calfactus pulmo multùm consumit, multùm attrahit etiam ratione caloris & motus aucti, si desit ob inediam alimentum pulmoni vndelibet rapiat, immò potiùs ichorosos humores ex quauis parte; sic augebitur peripneumonia, præsertim biliosa: venæ enim arefactæ biliosos & ichorosos humores ad se ex aliis partibus attrahunt, sic & pulmo: præterea arefiet cor raptis & sanguine, & spiritu ob incendium pulmonis, vnde peripneumonicos animo deficere videmus. Etsi autore Mesuæo peripneumonia fit aut à pituitoso, aut à bilioso humore: si à pituitoso, tanquam ab excremento; si à bilioso, tanquam à nutrimento: in biliosa peripneumonia pleniùs cibare oportebit: & quòd

nutrimentum adesse parti oporteat, non tantùm quantum quidem si sana esset, sed vt in sanis robur alimento augeamus, saltem in ægris seruare quoad possumus, debemus. Item quòd biliosi ichores ferociunt magis, proteruiuntque detracto alimento: nutrimentum enim temperat eos, humefacit, & expectorationem promouet humectando. Sed horum omnium explicationem venari possis ex ea longa oratione quam nos de industria habuimus.

Quod paulò antè sumus polliciti nos præstaturos, illud nunc exoluendum. Cùm enim de vsu venæ arteriosæ, ac arteriæ naturam & conformationem venæ referentis, mentio iniiceretur, ne disputationis ordo euerteretur, pleniorē ea de re disputationem in tempus ac locū aliquāto commodiorem reiecimus. Ad quam nos accingemus, quoniam plurimùm habet vtilitatis & voluptatis. Vtilitatis quidem ad cognitionem eorum quæ dicta sunt de obseruatione diætæ in inflammationibus pulmonum, quòd pulmones multo vberéque alimento ad recreationem sui indigerent. Voluptatis autem in inquirendis contemplandísque naturæ operibus, quę cùm cœca, bruta ac temeraria videatur, tanquam mirus & ingeniosus artifex in iis condendis apparet: siue quòd ei mentem tribuere nos cogat diuina operū præstantia, quæ citra rationem, intelligentiam, ac consilium temerario fortuitóque nisu talia euadere nequiuerunt, seu potiùs quòd Deum & numen in iis suam vim ac potentiam explicuisse necessariò fateri cogamur. Quòd si renuerimus, id nobis inuitis extorquebit admirabilis & naturam superans effectio, quæ quotidie in oculos nostros incurrit.

Res autem quæ proponitur eiusmodi est, cur non vt in partibus reliquis eam venam quæ à dextro cordis ventriculo deriuatur, non autem oritur non vt ceteras effinxerit, sed arteriæ conformationem ob tunicæ crassitiem quæ quintuplo aut sextuplo crassior est sortita fuerit: contrà verò arteriam quæ sinistro cordis sinui implantatur, raram, subtilemque, & proximè venam referentem esse voluerit. Si rationem conformationis venarum & arteriarum perstrinxerimus, earum quæ partibus ceteris inseruiunt, facile causam sumus reddituri, cur in pulmonibus vtrumque vas contrariam suæ naturæ conformationem nanciscatur. In partibus quidem ceteris venæ simplex est tunica, arteriæ verò maior crassior quàm quæ venarum est. Huius ratio hęc

est, quoniam si qui in arteriis continetur spiritus tenuis, calidissimus, ac incitatus maximè, crassis, compactisque vasis nõ coërceretur, euaporaret statim, ac euolaret. Sanguis autem quoniam piger, crassus, & grauis est, nisi vase maximè perspirabili contineretur, non bene nutritio fieret. Nutritio porro fit non modò per venarum oscilla, sed per tunicas, trãsumpta scilicet materia quæ partes irroret, adhæreat illis, & propter adhæsum tandem in earum naturam cedat atque facessat: Ac contrariam multùm in effingendis pulmonum vasis rationem habuit. Nam & aliam nutriendi rationem notã perspectamque habuit, & alimenti copiam superesse pulmoni oportuit, & spiritus communicationem non ita difficilem vt est in partibus ceteris. Itaque crassæ venæ conformandæ & arteriæ raræ ac simplicis consilium hoc fuit.

Vnumquodque simili nutritur apposito cibo: pulmonis autem carnem raram, mollem, spirituosámque esse nemo nescit: Eóque factum consilio, vt vena crassior esset, vt diutiùs sanguis restitaret in ea, & sic elaboraretur. Si enim mollis fuisset tunica qualis à corde manaret sanguis, talis perspiratione & transsumptione celerrimâ in nutritionem pulmonis concederet. Accedit quod in aliis partibus non est ea motionis agitationisque perpetuitas, & continuatio, quę efficit vt calfactus impensè pulmo vi quadam vel ex densissimis vasis sanguinem arripiat. Tamen ea crassities validam pulmonis attractionem quodammodò retardat atque eludit, vt nihil nisi quod tenuissimum est, è vena arteriosa elabatur.

Arteria autem rara effecta est duabus maximè de causis: Tertiam ac quartam in orationis tractu explicabimus; vt nimirum suppetias venæ arteriosæ ferat. nam quoniam non ita multum promptúmque alimentum vena arteriosa prę sua crassitie & opacitate tribuit, id arteriæ tenues, raræ resarciũt ac compensant. Secunda ratio, quoniam ceteris partibus nõ ita confertim affatimque concedi sanguinem arteriosum cõuenit, ideò crassæ effictę sunt arteriæ, pulmo cum ex superioribus rarus ac spirituosus esse dicatur, oportuit arterias non ita crassas, vt quæ perpetuò sinere debeant effluere sanguinẽ eum ad pulmonem reficiendum, qui multùm consumit. Tertiò ob motum perpetuum, & attractionem aëris externi, eiusdéque exclusionem obœdientes esse arterias fuit necesse. Prę-

cipuum autem hoc munus in pulmonum arteriis spectatur; nam nobis inspirantibus expirantibusve continenter ac facilè vehi, reuehíque sputum oportuit: quò maximè contulisse videtur vasorum arteriosorum mollities & obsequium. Venas autē non necesse fuit contrahi & dilatari vt & arterias, quod notandum.

Prætereà crassities venæ hoc affert adiumenti, quod non ita facilè effluit sanguis è vena arteriosa præ crassitie, & quia diutiùs remanet, duo affert commoda; vnum antè dictum est, quòd nihil nisi elaboratum sinit elabi: alterum quod dum diutiùs manet, diutiùs fruitur pulmo, minùs quidem habet alimenti ea ratione, sed habet diuturnius: si enim rara esset tunica, absumeret statim ac exorberet: plurimo enim egere alimento demonstratum antè est.

Sed dicet aliquis: Ergo commodè non est efficta ista crassities, quoniam minùs effluat alimenti, proptereáque suo defraudatur pulmo genio. Huic inopiæ (id est quod non multùm alimentum simul, sed paucum paulatim, sensim, & quod Græci dicunt ἐκ περιαγωγῆς) duabus rationibus occursum est: Vnâ quidem, quoniam arteriæ supplent id in quo deficit vena arteriosa propter suam crassitiem; hæc enim impedit quo minus trāsportet alimenti à vena arteriosa ad pulmones nutriendos; arteria autem venosa raritatis suæ ratione redimit hoc, resarcitque tenuem vaporosúmque spiritum tribuendo. Alterâ ratione, natura occurrit dum construxit venas in pulmone maximas: ita enim effectum est, vt quantum iustæ nutritioni propter tunicarum crassitudinem detrahitur, id venarum magnitudine expleatur. Ostensum enim est crassitiem venarum, quatenus talis consideratur, efficere vt minùs quidem alimenti simul & semel affluat, sed diuturnius est & elaboratius.

Dicat aliquis: Si arteria venosa supplet id in quo ob suam crassitiem deficit vena arteriosa, satius fuisset venas naturales esse, vt quæ luculentum dedissent alimentum ratione tenuitatis, & arterias quoque crassas & compactas vt in aliis partibus, vt quæ tenuem & vaporosum alimentum dedissent, non ita affatim vt faciunt cùm tenues sunt & venosæ; siquidem venæ ipsæ suppleuissent. Nam & pulmo calidissimus & mobilis facilè ex arteriis crassis attraxisset etiam sequacem sanguinem spirituosum, quod ex rationibus Galeni patet, qui dilatationem pulmonis sufficientem causam esse ait ad attractionem, etiam ex den-

fissimis venis. Eę quidem rationes satis per se virium & ponderis habere videntur ad efficiendum naturam frustrà architectatam esse aliam conformationem venarum & arteriarum in pulmonibus, aliam in aliis partibus. At illa flexilitas & obœdientia quę desiderabatur in arteriis ob continuam inspirationem & expirationem, vnde deductio spiritus & exhalationis foris, intrò, intúsque foras impedit fortasse quominus idem artificium in vasis pulmonis appareret, ac aliarum partium. Quod paulò pòst pleniùs demonstraturum recipio.

Quicquid sit: Natura conformando & arteriam venosam, & venam arteriosam, id semper pensi propositique habuit, vt pulmo & vbere alimento abundaret, & conuenienti. Conueniens appello spirituosum, vaporosumque. Diu enim sanguis in vena arteriosa resistit vt attenuetur, & ita familiare reddatur alimentum: arteria autem venosa fit vt & luculentè & in promptu pulmo fruatur spiritu & vapore. Quod non ita liberum fuisset, si arteria sextuplo maior, id est crassior fuisset.

Atque quoniam huc disputatio nostra adducta est, vt de qualitate sanguinis qui continetur in vena arteriosa diceretur, quęrendum nunc an talis sit vt sit subtilis, vaporosus, tenuis; an verò crassus, in crasso corpore contentus, & minimè alendo, reficiendóque pulmoni idoneus, qui subtili attenuato sanguine refocillatur & delectatur? Quęstionis huius prima disputatio tanquam leuioris armaturæ excursio facta est, nunc eam plenius excutere ac elimare lubet.

Pulmo nutritur sanguine halituoso tanquam familiari proprióque alimento. Omne autem alimentum cùm tribus quatuórve modis ab Hippocrate dicatur, illud demum alimentum dicitur quod nutrit proximè, quodque iam nutriendæ parti assimilatur. Ita nimirum id quod ingeritur nunc potulentum ac esculentum reapse simile non est rei nutriendæ, sed cùm initiò absimile sit, multiplici alteratione tandem assimilatur, idemque fit. Eadem ratione qui in vena arteriosa sanguis continetur affluens à dextro cordis ventriculo non necessariò est spirituosus initio, sed cùm crassus sit, & in crasso opacóque vase cõtentus, nempe in vena arteriosa, quia non citò effluit & transbibitur ob vasis crassitiem, datur spatium attenuandi, comminuendíque in partes minimas. Dubitatur autem an cùm à corde rapitur sanguis, non iam attenuatus sit & crassus. Occurrunt enim loci

contrarij apud Galenum in lib. 6 de vſu part. Prior locus eſt: *Omninò, opinor, in pulmone ſpiritus tenuis eſt & lenis, & quem coërceri oportebat, ſanguis craſſus & grauis, & quem in omnes pulmonis partes ferri oportet, vt qui copioſiore vtitur alimento quàm partes ceteræ.* Hîc abundè patet Galenum docere velle ſanguinem rudem ac craſſum eſſe, dum probat veriſimile eſſe venam debuiſſe eſſe ſimplicem in pulmone, vt in partibus ceteris. Atque vt verè dicã, vas craſſum redditum eſt non ratione ſanguinis tenuis ne foras exiliat, ſed vt diutiùs retineatur in vaſe, nec effluat quin elaboratus ſit: eo accedit quod pulmo ratione & motus & caloris attraheret ſanguinem incoctum, niſi vaſis craſſities impediret. Locus alter eſt planè contrarius eodem capite. Nam dum reddit rationem Galenus cur pulmoni copioſum ac vberrimum alimentum conueniat, tria affert locupletiſſima argumenta. Primum copiam caliditatis vernaculæ, vnde alimentum facilè cõminuitur, ac diffunditur: alterum, pulmonis dilatationem in aſpirando: vnde attractio fit alimenti etiam ex denſiſſimis corporibus: tertium ac omnium maximum, quòd mittatur ſanguis à corde ipſo priùs attenuatus ac elaboratus. Itaque priore loco vult ſanguinem rudem ac craſſum, & indigentem craſſo vaſe vt attenuetur: Poſteriore hoc vult à corde attenuatum ac elaboratum mitti. Ergo inutilis conſtructio venæ arterioſæ in eum præſertim finem vt nihil ab ea effluat & reſiliat quod non ad vnguẽ extenuatum ſit. Ita conciliare oportet eos locos. Cùm dicit indigere multo alimento, quoniam à corde mittitur elaboratus & attenuatus, vnde facilis eius fit & alteratio, & diſſipatio à parte præſertim calida, illud per comparationem debet intelligi cum ſanguine aliarum partium. Nam ſi ab hepate immediatè mitteretur ſanguis, non eſt dubium quin diutiùs nutriret: minùs alimenti daret ob craſſitiem (vt abundè docuimus antè) ſed diuturnius. Oportet autem diuturnius alimentum eſſe, alioqui pulmo contabeſceret. Nunc autem quò magis ſanguis procedit, eò magis elaboratur, præſertim ſi non attingat ad venas (vt de lacte conſtat) qui in dextro ſinu continetur, elaboratus eſt comparatione cum ſeipſo dum ab hepate fluit, nondum eſt elaboratus, ſi comparetur ſecum poſtquam moram traxit in vena arterioſa: Etſi liberè dicam quod ſentio, ego exiſtimo venam arterioſam ita craſſam effictam eſſe, non tam vt ſubtilior accuratiórque reddatur ſanguis ad nutritionem pulmonis, quam vt non ita repente

Cap. 10. 6 de vſu part.

pente à pulmone arente, calente, & dilatante se rapiatur, atque consumatur. Quod mihi videtur probabilius. Ita enim vena arteriosa non sinens ob conformationem citò exugi, abripique sanguinem est veluti penu & promptuarium sanguinis ad nutritionem pulmonum. Quanquam & ad hanc rem magnitudinem & copiam vasorum effictam esse vult Galen. vt quod iustæ nutritioni ob tunicarum crassitudinem detrahitur, ipsarum venarum magnitudine compensetur.

Quod autem sanguinem qui continetur in vena arteriosa sit necesse paulò crassiorem esse, & paulò crassiore vase coërceri, satis abundè apparet ex his incommodis quæ consequi solent, quæque apparent in iis qui sanguinolentum sputum è pectore extundunt. Omitto casus, vlcuscula, diauroseis, quę sæpe αἵματος πτύσιν promouent, persequor tãtùm cõmentationis ergò eos quibus aut arteriosa vena tenuior, delicatiórque est, aut sanguis qui è corde ad venam arteriosam confluit spirituosus halituosúsque magis. Positum enim antè est, quod diligenter debet annotari, nutritionem per tunicas vasorum fieri, si per tunicas fit, si vas rarius, pulmo continenter attrahens potest facillimo negotio id educere quòd tingat sputũ: præsertim cùm aut exercitatio violenta præcesserit, si generosiori vino indultum fuerit. An eiusmodi cruenta excretio formidanda? Non herclè; Siquidem tenuitas sanguinis, & vasis raritas facilè hoc inducunt. Vnde frustrà fatigantur venæ sectionibus, frustrà incutitur metus tabis ab vlcere: quod cruẽtam expectorationem sequatur necessariò vlcus: vt cùm meiitur cruentum falsò comminiscuntur vlcerationem secuturam. Tantum enim abest vt illi iuuentur sectione venæ, vt contrà illis eò pulmones debiliores reddantur, & sanguine tanquam fræno in eius generis hominibus detracto bilis proteruit, ferocitque magis, vt placuit Arabibus, quicquid contra dicant veteres aliquot, & recentiorum nonnulli. Tametsi enim obiiciant in ardentissimis febribus Galenum misisse sanguinem, cùm in illis vberrimæ bilis impetus atque impressio appareat. Respondemus in illis febribus ardentissimum sanguinem detraxisse Galen. non simpliciter, id est, non parcâ manu, ad euacuationem tantùm nonnullæ materiæ, & refrigerationem nonnullam, sed ad animi vsque deliquium, vt refrigerationis ratio omninò habeatur. Quod diligenter no-

tandum. Nam qui in biliosa febre parcè detrahit sanguinem, is furentem magis bilem reddit: at si liberaliter, non est dubium quin sequatur magna refrigeratio, & bilis temperatio. Atque cùm in biliosis hominibus cruentum expectorantibus ob sanguinis tenuitatem sanguis mittitur, parcâ manu mittitur; vnde ex superioribus patet eos offendi non leuiter. At dices, iuuantur tamen? Quid tum si id temporis iuuentur? Sæpe enim sectio venæ, & calfactio, & dolorum per narcotica sedatio vno tempore tentatur, & fit cùm clam, occultè & furtim lædatur plurimùm æger: & læsionis argumenta non nisi longo tempore apparent. Vnde videmus eos quibus pro aliquare nata sãguis mittitur ad obeũda munia ineptos, pulmones habere imbecillos. Iuuabãtur quidem olim his remediis, sed pleniorem fidem faciunt quæ sequuntur. Prætereà in prauam consuetudinem corpus adducitur, vt Galen. lib. de consuetud. doctissimè annotauit. Itaque quibus ea hæmoptysis cõtingit, consuli deberet humorum potiùs temperatio, cùm eis potiùs sit metuendum ab ariditate pulmonum quàm ab vlcere, vt falsò plerique comminiscuntur ex reiectione sanguinis, quàm vt anteuertant, statim sanguinem mittunt

4. Ariditas autem sequetur, & ex sanguinis tenuitate, & vasorum non legitima conformatione vt si vena arteriosa sit rarior: præterea ex frequenti sectione venæ quæ celebratur falsò & erroneè. Illud enim confirmari potest experientiâ, omnem venæ sectionem partium propinquissimarum parti à qua detrahitur sanguis, imbecillitatem afferre. Ita enim cùm vena puppis aut temporum aperitur, multorum iudicio & imminutio memoriæ, & imbecillitas partis aliqua consequi solet. Et quibus in malleolo mittitur sanguis, non ita liberi gressus sunt potentes vt anteà. Quare? quoniam detractio sanguinis imbecillam reddit partem in qua feritur vena, & eas quæ sunt propinquissimæ. At cùm hepar remotum sit à vena gibberi, non ita infirmatur. Pulmo autem quoniam proximus est venæ mediæ & basilicæ, siquidem immediatè ferè mittitur sanguis (vt testatur subita sedatio, quiesque doloris secta in pleuritide vena) nemo inficias eat crebrâ frequentique detractione sanguinis & spirituum, & laterum robur, & neruos, & pulmonum vim relaxari ac debilitari. Vnde quibus in pleuritide liberaliùs detractus san-

guis, i. sæpè dolores lateris experiuntur, & illis paulùm sæuientibus è vita abripiuntur.

Itaque vt redeat nostra oratio, de his meliùs natura meruit quibus sanguis paulò crassior est, quàm quibus ita tenuis. Cùm enim tenuis est, promptius sufficitur in locum deperditi, & alimentum ad manum dat, sed breuiùs nutrit: cùm crassior, diuturniùs, sed minùs; Hoc autem optabilius est.

Et vt de vase arterioso dicatur, adhuc aliquid, dicimus venam arteriosam non affatim quidem præbere alimentum, sed continenter: & crassities venæ facit vt tenuissimus detur sanguis: raritas arteriæ venosæ vt copiosus spiritus, & affatim: quod huic parti necessarium in primis fuit.

Est & aliud notandum, nimirum quod subiungit Galenus, commodum non visum fuisse naturæ vt à vena caua statim & immediatè sanguis ad pulmones ferretur: vel quia in caua vena crassior sanguis est quàm qui alendo pulmoni sit idoneus. At in cordis dextro sinu elaboratur aliquantùm: aut quia necesse aliquandiu retineri antequam ad pulmonem affluat, ne statim absorbeatur, & propterea à sicco pulmo laboret. Item si ita immediatè ad cor ferretur per continuationem quandam vasorum, nulla vena arteriosa fuisset, & nullæ epiphyses membranarum, sed vena quæ vulgò arteriosa dicitur, verarum venarum naturam expressisset.

Posset quis obiicere, frustrà naturam machinatam fuisse venam arteriosam. Prima ratio: Sanguis qui à corde ad pulmonẽ affluit, tenuis & elaboratus est; non necesse itaque fuit crassam fuisse venam, & arteriæ similem, ne inelaboratus sanguis ad pulmonem allabatur. Sed huic rationi validissimæ ante responsum est. Altera ratio: Sit ita sanè, sanguis qui in venis continetur pulmonis, esto crassus, & grauis, non propterea tamen necessaria fuit vasorum densitas ad elaborationem: pulmo enim quia calidissimus est & per se, & ratione viciniæ cordis, & quia mouetur perpetuò, comminuit facilè sanguinem quantumlibet crassum & grauem: quin si crassus, transsumatur ante tempus, quia diutiùs in partibus hærebit, minùs siccabitur pulmo, sed præsens habebit alimentum circa quod sese exerceat. Huic rationi ita respondebitur: Non fuisset necesse pulmonem in eo occupari vt crassum illum sanguinem in vena simplici contentum, & ab ea assumptũ comminueret; grauior enim eâ ratione

fuiſſet, ſuóque muneri defuiſſet, quod in eo verſatur vt refrigerium cordi afferat, & inſpirationi, expirationíque inſeruiat.

Ad duas rationes accedit hæc de euertenda arteria venoſa. Si arteria talis fuiſſet qualis naturaliter in aliis partibus exiſtit, id eſt craſſa, meliùs pulmoni conſultum fuiſſet; nam & non ita ſpiritus exinaniti fuiſſent, & ſatis abundè ſuppetiiſſet ſpiritus, quia pulmo calidus ex denſo corpore arteriæ attraxiſſet, & per ſe ſpiritus ſatis ſequax eſt. Perperam enim id fit quod ſcribit Galenus, arteriam venoſam ſuâ tenuitate ſupplere id in quo arterioſa vena propter ſuam denſitatem deficit. Nam ſi vena naturalis fuiſſet, ſuppleuiſſet id in quo arteria propter ſuam craſſitiem defeciſſet. Vera quidem hæc ſunt, & quæ pro euertendo naturæ inſtituto ſufficiant: ſed aliud eſt præterea conſiderandum. Nam quòd arteriam venoſam inſtituit natura, non eo conſilio id fecit, vt ſuppleat aliquid pro vena arterioſa; id enim tantùm ex euentu fit. Sed cùm pulmo ſit pars ſpirituoſa, & quæ ſpirituoſi inſtrumenti rationem habeat, oportet illam abundè ſpiritum ſuppeditare: non poteſt autem commodiùs id fieri, quàm ſi receptaculum ſpiritus rarum feciſſet. Alterá ratio potior eſt, quæ eò naturam induxit, nimirùm quòd neceſſarium fuerit arterioſum vas obſequens & flexibile eſſe ob inſpirationes & expirationes. Nec enim dubium eſt quin niſi ea ratio impediret, arteriam venoſam optimum fuiſſet craſſam eſſe vt diuturnius eſſet alimentum, & diutiùs ſpiritus ſuppeteret. Quæ omnia à nobis exagitata pertractatáque ſunt vt in veterum libris: ſi quid ſit ſcrupuloſum, eruatur, ac innoteſcat. Abundè autem id fit expanſis orationis velis.

ANNOTATIONES.

1. *Ergo perperam faciunt qui in morbis thoracicis multùm ſanguinis detrahunt, quia fraudant alimento.*

2. *Nam quemadmodum in generali diætæ præſcriptione non ad vnguem obſeruatur dictum Hippocratis, vt cùm extremi labores fuerint, extremè tenui diætâ vtamur; ſed ſæpe, & temporis, & ideæ morbi, immò & peculiaris naturæ ægri ratio habetur: Ita in ſpeciali diætæ præſcripto peculiaris ratio harum aut illarum partium initur.*

3. *Venæ arterioſæ, ait Fernelius, nil intercedit cum vena caua: quoniam duplex ſimplici non continuatur, nec cohæreſcit. Sic totam hanc ve-*

nam arteriosam ex corde nasci oportebat.

Arteria venosa sic condita, quoniam qui aër attractus in cor irrepit, nondum spiritus modo attenuatus est.

4. *Item in iis quibus spirituosus sanguis, fatiscit pulmo, arescit, & adhæret costis, vt experientia docet. An quia aliquando cruentum spuunt, sanguis mittendus? error est fœdissimus.*

CONSILIVM XLIII.

De ventriculi gangræna & syderatione.

ABVNDE alio loco docuimus verum esse quod scribit Hippocrates, similitudines bonis & eruditis Medicis fraudem facere: quod artem Medicam coniecturalem admodum facit. Etsi enim in plerisque ratiocinationi locus est, demonstrationisque leges sunt certissimæ: in aliis multis ita ambigit ac fluctuat ratio ipsa ob signorum complicationem & verisimilitudinem, vt quod tenendum vix explicatum exploratumque sit. Id cùm aliàs à nobis expositum est in variis morbis, tum in hoc vno quē explicandum suscipimus à nobis præstandum est.

Iacobus Gallus annos 50 natus, melancholico temperamento præditus, cùm olim biliosus fuisset, conqueritur de dolore ad vmbilicum. Solemnis illi erat excretio cuiusdam materiæ purulentæ per anum, quòd in recti intestini extremo pene vlcusculum ibi conceptum putaretur. Duodecim penè annos post illatā vim recto intestino illatā eo fluore recreatus est aliquātum. Restitit ille, aut non eodem modo perseuerabat. Doloris illius ad vmbilicum desidentis causam referre poteramus ad illam suppressionem. Clysteribus, medicamentisque est alleuatus. Non ita paulò post deiecta appetentia, vomitiones, langor, partium extimarum quædam leuis perfrigeratio, tamen incedebat. Et liquida & esculenta vomitu reiiciebat. Veneno infectum putabant. Ac reuerà præterquam quòd manifestā leipothymiā non prehensus est, assumpti veneni argumenta aderant pleraque. Tamen eum eā suspicione liberauimus, quòd nullam de foris occasionem præcessisse videremus. Per dies quadraginta penè perseuerauit vomitio illa. Quod mirum fuit, nec vllā ratione alleuari potuit. Digito indicabat sedem affectam, nempe

ſuperius orificium ventriculi & pylori regionem. Senſum quendam ponderis habebat. In horas marceſſebat, facies concidebat, & totus venter collapſus eſt, præſertim qua parte ſubiacet ventriculus. Quidam, vt aliquid afferre viderentur, iecur & lienem putruiſſe dicebant: alij ad meſenteriũ obſtructionibus plenum confugiebant. Et illud commune Medicorum aſylum eſt, ſine quo vix rem, lucrúmve facere poſſint. Sed id non ſine magna ægrotantium clade, & Medicorum opprobrio: quaſi verò in illis duabus partibus ſolùm omnium morborum ſedes exiſtat. Ad ſyrupum de cichorio ſolemnem confugitum eſt: ſed omnia fruſtrà. Tamen qui paulò accuratiùs rem inſpicerent, cùm viderent tandiù perſeuerare vomitionem, dolorem ad ventriculum non admodum vrgentem, nil profici fotu, litu, delectu ciborum, balneo quoque ipſo, neceſſariò pylori vias obſtructas collegêre. Satis aptè quidem. Sed vnde obſtructio? an à ſcirrho, an ab inflammatione? Et ſi ab inflammatione, cur febris non erat acuta, & cur non perimebat intra paucos dies?

1. Interiit tandem planè emaciatus ac ſi ſphacelatum corpus eſſet. Aperto cadauere, illud vtrumque viſcus, lien & hepar, quod fomitem malorum falsò iudicabant, ſatis erat integrum; quanquam fortè intemperie quadam, malâque diatheſi vtrumque affectum erat, non ita tamen vt mortis inde occaſio naſceretur. Ventriculi facies extima erat vermiculata, pylorus talis & penè reſtrictus, facies interna corrupta & putris, & ſtatim laceratus eſt ventriculus, adeò (quod mirum fuit) in tota ſua natura erat putris & cadauerosus. Humor qui in eo erat, nigricabat. Gangræna & ſyderatio erat ventriculi, quod nunquam ferè contigit. Et mirum, cùm tam malè affecta eſſet illa pars, & eius vis deperdita, quomodo tamen facultas eius expultrix in citando vomitu vigeret. Vomitio illa planè erat contra naturam, non à facultate excretrice vegeta, ſed à retentrice deperdita, agente ſuperiore orificio ventriculi, obturata pylori via, hinc reſidua vi quantulacumque in ea parte, ſtatim remeabat id quod in ventriculum iniectum erat.

Quæſtio eſſe poteſt, vnde illa ſyderatio ventriculi, an ab inflammatione, an à veneno, an ab alia qualitate. Si ab inflammatione, febrem adeſſe oportuit, quod præſertim ea

pars inflammaretur, quæ locum maximum in corpore obtineret. Ille cùm genio indulsisset, & generosissimis vinis vsus esset, credibile ventriculum tandem vitium aliquod concepisse, siue per se, siue per refluxum materiæ ab hepate, aut occasione suppressæ illius materiæ, quæ solemni euacuatione excernebatur. Ita enim ventriculus vt & alia pars potest in tota sua substantia affici & corrumpi, vt & partes aliæ. Accedit quod phlogosis quædam potuit oriri in pyloro, & eius contagione affici ventriculus, citra tamen febrem continuam ardentem. Docuimus enim antè id contingere in melancholia hypochondriaca laborantibus, in quibus pylorus phlogosi detinetur citra manifestam febrem. Quod est notandum. Quod autem verisimile sit in ventriculo & partibus ei vicinis illam phlogosin conceptam fuisse, satis indicauit refrigeratio partium extimarum quę viginti quinque dies perseuerauit: & quinque diebus antequam è viuis excederet febris apparuit in omnibus partibus.

ANNOTATIO.

1. *Eodem penè modo interiit Dominus Vigneron, in vico Templi qui per sex hebdomadas laborauit, & de stomacho tantùm querebatur. Sentiebat pondus quoddam, nec in latus alterutrum decumbere poterat. Vomebat sæpe. Aperto cadauere hepar superiore parte adhærebat diaphragmati, & idipsum hepar putre erat, & pulmones ferè.*

CONSILIVM XLIV.

De venæ sectione in febribus tertianis.

ARABVM hoc fuit decretum, In tertianis febribus non mitti debere sanguinem nisi exacto iam tertio paroxysmo, & postquam sanguis putruerit. Quod fortè non abs re dictum est: nec credibile ita veteres Arabes, aut alios aliquid sine ratione, aut experientiâ pronunciauisse. Eiusmodi autem decretorum limanda eruendáque ratio, vt ea boni æquíque consulantur. Videmus plerisque ante tertium paroxysmum missum sanguinem magno quodam profectu: aliis non item. Sed cur expectandum donec putruerit sanguis? Nunquid satius est statim ae-

mere ſanguinem, vt natura recreetur, & non expectare quoad ſanguis contaminatus fuerit? Si plethora eſt, eáque naturæ moleſta, ſoluatur is habitus, & pertundatur vena: ſi cacochymia, relicto alio ſolemni remedio, de purgando corpore cogitetur. Quanquam non deſunt ex recentioribus qui nitantur & autoritate veterum, & ratione docere non poſſe cacochymiam adeſſe, quin adſit ſimul & pleonexia ſi non ad vaſa, ad vires ſaltem, quòd ij praui humores non ſolùm ſuâ qualitate infeſti ſint (à qua cacochymiæ nomen deſumitur) ſed etiam ſuâ quantitate. Sed iis ſalebris relictis, quæramus num in febribus tertianis (quod & ad alias à putri humore natas febres extendi poteſt) tutò vena ſecetur ante tertium paroxyſmum. Materia quæ committit tertianas, extra vaſa eſt: humor eſt primùm laudabilis ſuâ naturâ, ſed qui per putredinem quæ tempore aggreditur, & per gradus quoſdam naturæ infeſtus ſit: febris eſſentia & ὕπαρξις in ignea natura conſiſtit (vnde abſoluto nomine πῦρ vocatur) materia quę accenſa calorem illum fouet, conſcripta concluſaque loco eſt, an ea educitur ſectione venæ? Hîc multa occurrunt quæ limatiùs excuti poſſent, & longiore tempore, ſed non eſt huius loci atque inſtituti. Primum, an quia in maioribus venis materia nō continetur, quæ intermiſſionis participes febres committit, ideò locus ſit ſectioni venæ? Quod quoniam à Neotericis diſputatur, & contrà à maiore eorum qui cum nominis celebritate, & ægrotantium auxilio Medicinam factitant, agi ſolet, hac diſputatione ſumus ſuperſeſſuri. Conſtituatur enim tanquam poſtulatum in intermittentibus febribus, venam tutò ac ex arte ſecari. Quæſtio tantùm eſt de tempore, & an expectanda ſit humorum putredo, antequam aperiatur vena, vt Arabum familiæ placuit. Quod diligenter intelligendum eſt, ne quid hîc temerè fiat & peccetur. Humor qui hodie paroxyſmum committit, an putris, an imputris? ſi putris erat, quare ſuperioribus diebus non committebat febrem? ſi imputris, & intra naturæ limites contentus, quomodo febrem putrem committit? Quia putreſcit (inquies;) ergo quandiu aderit putris humor, tandiu perſeuerabit acceſſio? Verum illud eſt; nam difflatur humor qui in hac acceſſione putruerat, vnde perfecta ἀπυρεξία. Quæ non contingeret niſi diſcuteretur humor putris; hinc confuſæ vrinæ, hinc ſudores. Ergo reliqui humores imputres ſunt? Quorſum itaque expectandum donec putruerint humores? Nam

tantum

tantum humoris putris, quantum vni accessioni satis est. Et sic humores non educentur venæ sectione nisi laudabiles in causa antecedente (vt aiunt) & illaudabiles in causa coniuncta. Sic multa paruo quasi suscitabulo quæstionis genera excitantur, quę non erit facile delere nisi maior occasio & otium nobis suppetat, cùm eorum alioqui euolutio & explicatio magnum sit allatura commodum iuxta ac voluptatem. Sed non possunt omnia vno loco. Vt autem paucis terminetur quæstio, quæ paucis fomitibus excitata in immensum excrescere possit, id quod ratione & experientiâ percepimus, apertè declarabimus. Non est in eo diutiùs hærendum, in quo dubitatur, si in vnaquaque accessione discutitur totum quod putret, vnde in quartanis & tertianis perfectam esse apyrexian, Galenus ostendit (nisi quòd in quartanis die intermissionis raritas & tarditas in pulsu manet.) Si totum quod putret discutitur, quid est quod expectemus hūc aut illum diem, hunc aut illum paroxysmum, donec sanguis putreat? Nam finita accessione humores reliqui expertes putredinis manent, vt videtur, contrà tamen fit. Aliud enim est humorem paroxysmi autorem putrere, aliud est massam sanguinis vitium concipere. Etsi enim humor qui accessionem committit nondum putruerat, & post paroxysmum totus discutitur, tamen aliud est vitium in sanguinis massa tanquam causa antecedente morbum diutiùs alitura, foturáque, cuius occasione demendi sanguinis captatur occasio. Quotiescumque enim in corpore febris concepta est, febrilis caloris vi humorum moles facilè corrumpitur. Vnde sæpe secundo aut tertio morbi die missum sanguinem laudabilem deprehendimus, progresso tantisper morbo apertâ venâ putrem ac virentem fluxisse: quod argumento esse debet minimis momentis magnas in corpore oriri mutationes in hanc aut illam partem. Sic ratione illius putrē̄tis sanguinis celebratur venæ sectio. Quorsum itaque ante putredinem in massa conceptam celebratur? ratione plethoræ. Sed iuuátne expectare quousque vitium in massa conceptum fuerit? illa quæstio est de qua disputatur. Id duabus rationibus aut tribus fieri debet. Prima est, si incendij concepti in humoribus maior habetur ratio, quàm copiæ humoris morbifici in præcordiis. Nam cùm in paroxysmis vrget æstus, apertâ venâ ille præcipitatur, præuertiturque; vnde minus empyreuma, minus posteà incendium & febris: sed si maior occasio ma-

teriæ in præcordiis, ad purgationem veniundũ. Secunda, quoniam cùm vitium massæ sanguinis communicatum aut ratione caloris febrilis, aut ratione vaporis, paulò tum morbus dicitur maturior, & natura irritatur magis: atque ita irritata natura per missionem sanguinis illius putris paulò post reficitur ac recreatur. Nam post eiusmodi euacuationes sequitur aut alui fluor, aut sudor, qui facilè morbi reliquias discutit. Tertia ratio est eiusmodi, cum plethora adest, aut ad vasa, aut ad vires, sine vlla mora ferire venam oportet: nam præsente incendio febrili, & sanguinis copiâ facilè strangulatur calor naturalis, hinc suffocationis periculum: hinc raptus humorum sursum, deorsum, & symptomatum augmentum.

Ratio quæ efficiat sæpe vt primæ venæ sectionis nulla ferè sit vtilitas, est quòd parcâ manu nimium ea celebretur. Si enim liberaliùs sanguis mitteretur, dubio procul manifestior foret vtilitas. Cetera alio loco fusiùs poterunt explicari.

ANNOTATIONES.

1. Ne quis fortè literæ Arabum vim afferat, imponátque, vt quidam solent facere, contradicendi studio, nos ipsius Principis verba referemus. Nec enim absolutè tertiam accessionem prætermittendam vult antequam venam secemus. Verba autem eius sunt dum curam instituit febris tertianæ veræ, si possibile est vt non phlebotometur æger nisi post tres paroxysmos. Non est itaque cur absolutè quidam dicant Principem in febribus tertianis non secuisse venam nisi post tres paroxysmos: Galenus 1. ad Glaucon. in cura tertianæ veræ non meminit venæ sectionem, totus ferè est in alterando. Paraphrastes ait illo loco non multùm Galeno placere enarrationem, quæ fit aut per venæ sectionem, aut per vehemens medicamentum. At dum ex professo tractat de febre tertiana notha, meminit venæ sectionis. Sed notanda verba sunt, quoniam circunstantiis plena sunt. Sunt autem hæc: Si sanguinis missione opus est, nec est ea omittenda, sed initio statim detrahes, distinctis iis quæ probè nosti: id est, videndo an ex collatione virium cum morbo, & huius cum illis æger sufficere queat profligando hoc morbo: item obseruatâ ætate, tempore, & ceteris. Rondeletius carpit Galenum, quòd is voluerit in febre tertiana (de exquisita loquitur) expectandum esse tertium paroxysmum antequam vena aperiatur. Quod falsò à Rondeletio dictum est. Nisi fortè ex cap. 15 lib. 11 Methodi hoc desumpserit. Sed hoc verum non est, nec de ea re audiendus est.

2. *Mirum quod scribit Galenus commen. in aphor. 43. lib. 2. de diæta quibus sanguis copiosus & nondum insigniter immutatus in naturam alterius humoris, iis detrahendus etiam audacter: quibus verò iam mutatus est, non detrahendus. Tamen contrà factitamus, liberiùs vacuamus & audaciùs cùm videmus alteratum, quàm cùm purum. Immò Galenus in melancholia audacter sanguinem mittit cùm videt sanguinem in habitu esse melancholicum. Et nisi ille locus de pleuritide & inflammatione partis intelligatur, non potest tolerari. de quo est videndus comm. in aphor. 10. lib. 2. de diæta acut.*

CONSILIVM XLV.

De Lethargo.

VIDVA Domini Garnier Procuratoris annos 45 nata in morbum incidit. Habitu erat satis succulenta, alba, genis rubentibus. [1] Ægritudine aliquâ animi detinebatur quâ sese eximere facilè non poterat. Circa æquinoctium autumnale, cùm præcessisset temporis constitutio inæqualis (qualem pauci admodum animaduerterant) putredinis parens, in morbum incidit. Primùm totum corpus maculis rubris, ac si morbillis laboraret, aut si ingens æstus foret, erat defœdatum, nonnullus corporis torpor, appetentia deiecta, ignauia, rerum omnium contemptio, cùm alioqui prudenter rerum omnium satageret, & ad omnia obeunda munera esset alacris: Quod magnā morum dissimilitudinem significabat, & ad iudicandum de dubio ancipitíque exitu occasionem porrigebat. Febris continua fuit, de nocte maximè exacerbabatur, nec exacerbationis nullum signum erat quod anteiret. Sed confusa erant omnia. Magna non ita febris apparebat, vt ea nos moueret. Febres eo tempore grassabantur mali ingenij. Vrinæ fallaces erant: nam nec incendij indices erant magni: & sedimentum laudabile satis, & enæorema continebant. Comatosa erat, nec nisi interrogata respondebat: alieni tamen iudicij nullum erat signum. Capiebat satis bellè cibum oblatum: Diebus iudicibus nil natura mouit, nihilque excreuit nisi arte sollicitata. Deiectiones variæ, putres admodùm: sanguis bis missus planè putris: vires plurimùm deiectæ apparebant, præsertim animalis, cuius etsi non

magna necessitas est, in morbis, autore Galeno in Methodo medendi: tamen ad iudicandum nobis magnam præbent occasionem. Primis decem diebus exactis, omnia satis moderata, pacatáque fuerunt: sed ab vndecimo aut duodecimo die magnũ apparuit incendium, ex interuallis graueolentíssimæ deiectiones, leuia deliria, oculorum lacrymæ inuoluntariæ; genarum, ac præsertim sinistrarum rubor satur admodum. Tandem cùm vrinam redderet inuoluntariam, aut retineret aliquando ac si suppressa esset, inuoluntaria quoque aluus descenderet decimo quarto morbi die ab illa exacerbatione manifesta: vicesimo autem totius morbi historiæ die, cum sudore magno (nullus autem toto tempore febris apparuerat deliria, risus, taciturnitas sũma, tremores, & quasi subsultationes manuũ aderãt. Potus omnes sine discrimine admittebat, non sitiebat grauiter febriens, potus veluti in profundum descendere videbantur: cùm colluere os aquâ iuberetur, non poterat ore reiicere: bene ratiocinabatur) Interiit.

Hac historiâ intelligi volumus sæpe morbum satis securum apparere, cùm tamen per se funestus sit, nec satis prauæ diatheseos argumenta apparent. In plerisque initio morbi obseruauimus totam corporis cutim maculis rubris suffusam, quibus tamen nihil præterea alienum contigit. Sæpe enim aut sanguinis æstus, aut cum feruore quodam iuncta malitia aliquid tale promittit: sed illum nihil periculi iunctum habet, sola aut sectione venæ, aut blando cathartico quicquid est præuenitur. Tamen tribus quatuórve argumentis malignitas & cacoethia morbi deprehendi poterat. Primum in eruptione illorum exanthematõ positum erat. nam nisi ingentis incendij tanquam manifestæ occasiõis excusatio subsit, quoties apparet aliquid maligni subesse demonstrant: Secundum, in deiectione virium subita. Quoties enim vires nõ constãt, nulla præsertim præeũte euacuatione manifesta, aut simili aliquâ re quæ iacturam virium faciat, aut cùm febris vehemens non adest, malum illud est vt signum. Arguit enim aliquid aliud subesse latens ac reconditum, quod minimo momento magnam in viribus ac œconomia naturali mutationem afferat. Et, quod notandum est, quódque Medicis fraudi fuit, facies non concidebat vllo modo. Hippocrates in Aphorismis scriptum reliquit, *Febricitantium non omninò leuiter corpus idem permanere, & nihil minui, vel etiam plusquàm postulet*

ratio contabescere, malum: nam illud morbum fore longum significat; hoc autem imbecillitatem. Vbi Galenus vult non abs re adiectum esse μὴ παντάπασιν ὀπιπλαίως: quoniam hyeme, & cùm plenitudo magna est, non collabitur habitus corporis, & tamen malum signum non est. Sed cùm mediocris febris est, & tamen non mutatur corpus, nec in colore, nec mole, nec charactere: aut cùm in his omnibus immutatur plus iusto, dubium non est quin hoc malum non sit. Nam non concidere ac collabi, & meatuum densitatem significat, & contumaciam materiæ. Concidere autem (quod Græcè dixit Hippocrates, minùs propriè vsurpatur verbo συντήκεσθαι) plus quàm ratio postulet, imbecillitatem magnā significat; ita tamen vt collapsus illius non sit causa aliqua externa, quam ταν ἐὰν φέρωσι aliis locis vocauit Hippocrates: & cuius in διηγήσει καὶ τῶν νοσημάτων περιγραφῇ maximam idem vult rationem haberi. Nam & ætas consideranda venit, & morbi aut breuitas, aut diuturnitas, & tempus, & regio, & notanda effatúque digna euacuatio, vigiliæ, exercitationes, muneris gestiones, aliáque id genus. Quibus non perspectis, si quis ausit absolutè pronunciare de imbecillitate aut viribus naturæ pro extenuationis ratione, aberraret plurimùm. Extenuatio illa (sic enim Leonicenus malè vertit συντήκεσθαι, contabescere, cùm sumatur ἀντὶ τοῦ κενοῦσθαι. Et Galenus comment. in aphorismum 10. lib. 3. Aphoris. φθίνοντας verbum ab Hippocrate positum pro ὁπωσοῦν συντηκομένους sumi ait, vtens verbo συντηκομένους, pro simpliciter extenuatis) quæ præter rationem euenit naturæ infirmitatem significat. Sed hoc ἀδιορίστως non est intelligendum. Aliquando enim extenuatio est, vt causa ad imbecillitatem relata, aliquando vt signum. Nam cùm cutis raritas, & humorum tenuitas extenuationis causa est eiusdemque celerrimæ, tunc illa extenuatio infirmat corpus; atque ita imbecillitatis causa est extenuatio. Sed cùm nec raritatis cutis, & humorum tenuitatis suspicio non est, corpus autem prę̨ter rationem collabitur, ac concidit, illa extenuatio solam agnoscit virium infirmitatem, vt ex Galeno patet. *Comment. in Apl. 28. lib. 2. Aphor.*

Atque vt ad scopum redeamus: In muliere proposita febris erat ἐν παντάπασιν ὀπιπλαίως, & tamen non concidebat nec moles, nec color mutabatur, nec character: an hoc ad securitatem, & diuturnitatem apparebat, cùm vicesimo quarto die interierit? Nequaquam. Et hîc duo annotatione dignissima sunt: prius quidem, quod ille dies 24 erat decimus quartus dies ab exacer-

batione. Nam, vt antè diximus, per vndecim dies satis alacriter habebat, & in actionibus naturalibus & animalibus, ac omnia pene securitatem pollicebantur. Sed quod intus venenum latebat cùm natura nil mouisset, cepit suę malignitatis signa edere; hinc febris continua, acerrimi caloris perfusio, mox eiusdem contemperati significatio. Atque ita morbus acutus fuit, si ratio habeatur exasperationis morbi, non totius historiæ. Posterius, dicendum est verisimile fuisse morbi quidem ratione citiùs illam interire, sed ætatis ratione quæ adhuc constabat factum, vt qui morbus antè perimere deberet, prorogaretur. Ita nimirum accuratè disputauit Galenus in Epidemiis, narrans historiam Hippocratis de Sileno. Hic enim cùm à causis procatarcticis in morbum incidisset, non tam lethali morbo est implicitus ob causas procatarcticas, quàm quia occasiones aliæ essent quæ corpus morbo oportunum reddebant: alioqui ratione externarum causarum in leuem febriculam lapsus fuisset. Sed lethalia symptomata quæ primùm atque statim apparuerũt, iudicio fuerunt restagnare materiam malam, quæ à causis illis externis excitata lethali morbo ægrum implicuit. Ita intelligẽdus Galeni locus in lib. de febrib. cùm ait causas procatarcticas putridarum febrium non esse autores: id est, procatarcticæ causæ προφάσεις dictæ, per se non solent putridas febres concitare, sed si corpus morbo sit opportunum, ex euentu producunt & excitant febres putres. Ergo ille Silenus cùm funestissimo morbo detineretur, eius tamen vim sustinuit propter ętatem ad vndecimum diem.

Comm. in histor. 2. sect 3. lib. 1. Epidem.

Cap. 7. lib. 1. de differen. febr.

Hoc addam, antequam extremum persequamur, de faciei charactere & mole quam in illa muliere non concidisse dicebamus: sępe & optimus color, & character in ęgris apparet, cùm tamen morbus ad interitum tendat, tribus de causis. Primâ ratione, aliquando ipsius febris quæ sursum multum tenuem vaporem effert, qui viriditatem aliquam faciei, fallacem tamen, afferre solet: Secunda, si febris ea non sit ingens, aut συντηκτική. Obseruauimus enim aliquando febres συντηκτικὰς & pestilentiales (quas in quodam loco Galenus vocat pestilentiales hecticas) primo quoque tempore in speciem quandam marasmi ægros coniecisse: Tertia, si qui ægrotat, pulmonum vitio non sit obnoxius. Qui enim ita affecti sunt, rubore sæpe suffunduntur, qui Medicis minimè aduertentibus imponit maximè. Quod cùm

aliàs, tum maximè in hac muliere apparuit; nam cùm paulò increuerat febris, rubore multo erant saturatæ genæ, præsertim verò sinistra. Aperto autem cadauere, vt posteà dicemus, reperti sunt pulmones veluti putres, costis adhærentes. Accedit ad rationes superiores, quòd qui præpingues sunt ac optimè habiti non ita facilè collabuntur: aut si extenuentur, illius extenuationis & ξυμπτώσιος (collapsum interpretor) magna non sese produnt argumenta.

Atque vt reuocemur eò vnde digressio facta est: Tribus de causis patuit, sed non manifestò malignitas morbi & κακοήθεια. Primùm ob eruptionem papularum, quas ἐξανθήματα Hippocrates vocauit in Epid. Illa enim eruptio (nisi fortè ob causas alterâ paginâ dictas aliud significet) malignum, & κακοήθες subesse declarabat. Et videor eorum quæ scripta sunt ab Hippocratis interprete Galeno narrare historiam 4. in sectione tertia 3 Epidemior. Ait enim, initio sæpe morborum lethalia symptomata apparere, non quidem ratione ipsius morbi qui clemens & mitis apparet: sed propter latentes prauos humores, qui virulẽtiæ suæ semine excitato, in lethalibus symptomatis elucescunt. Secundum argumentum est positum in tam breui virium casu. Nam cùm alacris, expedita, robustáque foret, breui attonita, stupida, comatosa, omnium obliuiosa reddita est, & delira. Tertium, quoniam in diebus criticis nil natura mouit, nullus sudor, sola ἱδρῶσις quæ in morbis istis suspecta esse solet. Quartum coma quodammodò vigilans, non tam ab oppressione fuit, vt falsò Medici putabant, tametsi multa in cerebro humiditas contineretur, quam in infirmitate facultatis nati animalis in cerebro sedem habentis. Testis inuoluntaria excretio stercoris. Testis quoque esse potest quod medicamentis, & sectionibus venæ ex arte rectè præscriptis nil alleuatum sit cerebrum: quod contingere non solet cùm ab oppressione tantùm laborat. Nulla enim tam valida cerebri est oppressio, quàm medicamenta & sectio venæ commodè præscripta non minuant. Quintum illud addã de meo. Obseruaui enim sæpe eos aut extremè laborare, aut interire, quibus acris caloris, & eiusdem temperati ex interuallis vicissitudo est. Nec enim vicissitudo solùm caloris & frigoris mala est, vt in Coacis & Prorrheticis voluit Hippocrates; sed vicissitudo acris caloris, & remissi mala quoque. Et illam vicissitudinem explicat Hippocrates, cùm vtitur vocibus τὰ πολλὰ.

Nec enim vertere oportet, non omninò, ſed τὰ πολλὰ, ex interuallis, vt modò hoc fiat, modò illud. Vel meliùs, τὰ πολλὰ, magna ex parte. Vt non ſentire, non ratiocinari, non ſitire τὰ πολλὰ, id eſt, magna ex parte: id eſt, ratiocinandi, & deſipiendi viciſſitudo eſt ſentiendi, & non ſentiendi, ſitiendi, & non ſitiendi. Quod autem multò meliùs & accommodatè magis, τὰ πολλὰ, vertamus, per verbum. Viciſſitudo, vel magna ex parte, illud abũdè declarabit aphoriſmus Hippocrat. in Coacis: ἄκρεα ταχὺ ἐπ' ἀμφότερα μεταπίπτοντα, καὶ δίψα τοιαύτη, πονηρόν. Vocat enim ἄκρεα μεταπίπτοντα. *Extremæ partes modò refrigerantur, modò recaleſcunt.* Vel, Extremæ partes magna ex parte calidæ ſunt, & magna ex parte frigidæ. Et eodem loco δίψαν μεταπίπτουσαν vocat, ſitis, & non ſitis, ſeu potiùs ſitiendi, & non ſitiendi viciſſitudinem: ita nomen μεταπτώσεως hoc loco ſumitur pro mutatione viciſſitudinaria in contrarias partes; vt cùm quis delirat, poſteà non delirat: cùm nunc ſitit, modò non ſitit: modò calfit, modò tepidus eſt aut refrigeratur. Itaque cùm Hippocrates in Aphoriſm. ſcripſit, ὁκόσοι πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων μὴ αἰσθάνονται, &c. Idem eſt ac ſi dicat, vt τῶν πόνων ſit μετάπτωσίς τις: vel vt meliùs dicam, ſit τῆς αἰσθήσεως μετάπτωσίς τις. id eſt, ſentiendi, & non ſentiendi viciſſitudo aliqua. Vt totius aphoriſmi ea ſit conuerſio: Qui parte corporis aliquâ laborãt, & magna ex parte dolorem non percipiunt, mentem his ægrotare conſtat. Hęc pluribus explicari voluimus, quoniam horum enodatio latiùs manatura eſt.

Sed quæritur, an verum quod antè diximus, non ſolùm caloris & frigoris viciſſitudinem in acutis malam eſſe, ſed ſi calor modò acris appareat, modò temperatus & tepens, quod ἀναθερμαίνεσθαι vocat Hippocrates? De viciſſitudine caloris & frigoris quòd mala ſit, non dubium eſt, præſertim in acutis. nam ſignificat hoc extinctionem caloris naturalis, qui vniuſmodi cùm ſit, partibus omnibus blandè aſpirat, & dominium febrilis caloris, qui cùm expanditur ad partes, eas calfacit; cùm ad centrum reuocatur per modum inflammationis, eaſdem partes deſerens, ex euentu refrigeret. Ita enim quidam Philoſophi frigus per caloris priuationem & abſentiam definiebant. In acutis itaque malum hoc. Nec mirum ſi in acutis tantùm meminero; ac ſi quis velit in omni morbo eam refrigerandi & calfaciendi viciſſitudinem pernicioſam eſſe: quod non ita eſt. Et ad eam rationem impulit me aphoriſm. 40. lib. 4. Aphor. *Vbi in toto corpore muta-*

tiones

tiones (vtitur enim nomine ἡ μεταβολῆς) *etsi corpus refrigeretur, & modò calfiat, aut coloris mutatio fiat, longitudinem morbi significat.* Aliud enim est ista vicissitudine longitudinem morbi significari, aliud periculum. Nam in acutis periculo non vacat, in mitioribus morbis, longum fore morbum significat. nam & focum multiplicem significat, & materiam ἰσχυρὴν. Positum itaque & demonstratum vicissitudinem istam contrarij malam esse: sed dubitatur, an malum quoque sit modò calorem acerrimum sentiri, modò temperatum.

6 Hac de quæstione nil vnquam scriptum reperi, eáque propter ego liberè quid sentiam enucleabo. Solemne est in multis febribus, præsertim in phlegmaticis calorem acrem apparere, & eundem temperatum pręsente febre: hoc tamen malũ non est; nam aut varietatem tantùm materiæ declarat; aut caloris in materia viridi oppressionem nequeuntis emicare, quod appositè ἐκλάμπειν vocat Hippocrates. Nec malum quoque significat in febribus cum catarrho coniunctis, in quibus sæpe obseruamus modò emicationem caloris, modò eius teporem. Item fieri potest vt calor naturalis modò superet febrilem, & contra fiat; hinc acrimoniæ perceptio, hinc teporis: & tamen hoc vacat periculo. Sed his breui satisfiet.

Cùm de vicissitudine agitur, videndum quod corpus, quis morbus, & qualis sit vicissitudo, an frequens, an non. Nam in biliosis corporibus, in quibus calor totus acer est, non est expectanda vicissitudo caloris acris & moderati: sed si morbus perniciosus est, pro moderati caloris perceptione, frigoris sensio sufficitur. Breui enim calor blandus si quis est, extinguitur. Sed in corpore εὐσάρκῳ, quadrato, subfrigido, muliebri (quod nunc explicandum suscipitur) frigidis aut temperatis humoribus scatenti, non est quod expectemus extimas partes refrigerari, vt in aliis corporibus biliosis fit, nisi fortè diutiùs ægrotent: tunc enim refrigerium apparet. Itaque quod apparet vicissitudo frigoris in biliosis & extenuatis, idem esse potest moderati tepidíque caloris sensio. A materia enim vapor effertur, qui cùm putris sit, sensum acrimonię affert; cùm calidus, caloris sensum. Quod autem absolutè & per se frigus non appareat, id facit cõtinuitas febris. At continua est, dices, in biliosis? verum: sed duo consideranda sunt: Vnum quod in biliosis incendium & calor intus conceptus facilè reuocat calorem diffusum ad suum

centrum: Item non sunt humores moderati in quibus fouetur perpetuò febris. Sic videmus quadratos semper calere hyeme, nec multùm calere æstate: siccos, macilentosque hyeme algere in extimis, æstate ardere. Algent autem in his extima; quoniam caro multa non est, quæ sit pro velamine & præsidio aduersus frigus ambientis. Sic Galenus in comm. in 1. Aphorism. eos qui carnem habent multam, & succulentam, ventrésque calidos hyeme, & tamen non algent, vt macilenti, comparat cum iis qui niue perfunduntur: qui cùm breui frigeant, reuocato per ἀνάκλασιν καὶ ἐπανάκλησιν calore, calidiores solito redduntur. Atque idem contingit iis qui pituitosi sunt, & funesto morbo corripiuntur. Non enim in iis sensio apparet frigoris, sed tepor quidam, vt modò incalescant, breui tepeant, quod satis malum est signum, in iis præsertim si vicissitudo ista sit frequens. Nam si vicissitudo ista frequens non est, malum non ita est signum. 7. Sed cùm frequens, inanem conatum naturæ declarat, putris materiæ copiam, à qua modò effertur vapor, modò non effertur. Idemque contingit quod in fimo putrente Nam dum teter malignusque vapor effertur, sensio fit acrimoniæ: cùm non effertur, febrilis calor tantùm restat qui partes calidas reddit. Ergo dictum est de corporum varietate & de vicissitudine Nunc de morbo dicendum breuì Cùm acutissima & manifesta est febris in corpore calido sicco breuì perfrigerationem extimarum partiũ affert: cùm autem maligna est febris, in partium imbecillitate summa posita, & humorum prauitate; nec acuta ita est acutiei vim habens in calore, sed toto genere maligna, minitans aut parotides, aut abscessum alium morbo imparem, aut pustulas (quod contigit octauo die Sileno, 1. Epidem & tamẽ vndecimo interiit) nõ ita partes extimæ algẽt, præsertim si corpus carnosum sit (quod impressio caloris à sanguine & spiritu facilè in carne remaneat) sed febris perseuerans teporis, & acrimoniæ sensum exhibens: tandem cum calido sudore corpus tollit. Ita enim videmus quosdam interire cum perfrigeratione partium & sudore frigido (vt contingit siccis & extenuatis) alios cum toto febris tẽpore non sudauerint, aut leuiter tantùm, sine vlla perfrigeratione, cum vniuersali sudore, multo, calido occidere: quod & huic mulieri contigit, & cuidam Flandro mercatori febre pestilenti conflictato:

item & dominæ illustri febre quoque pestilenti laboranti: de qua abundè narrauimus pag. 34. huius libri. Atque ita minimè opinantibus nobis multi moriuntur, quoniam non vident vllam partium perfrigerationem, quam in aliis quondam obseruauerunt. Nos autem obseruauimus istam partium perfrictionem in morituris, cùm corpus siccum calidumque est, calore igneo & acri, quod Hippocrates τὸ θερμὸν absolutè vocat, & eo præditos calore τοὺς θερμοὺς, καὶ θερμοκοίλους. Item in iis obseruatum est quibus in partibus internis conceptum est incendiũ. Nam & cum sudore frigidissimo moriuntur, & cum summa partium refrictione: vt vidimus in vico S. Antonij, in quodã nobili viro, cui aliquid erat erysipelatodes circum ventriculum. Quòd autem corporum distinctio afferat varietatem criseõ, siue ad mortem, siue ad salutem, siue per sudores, siue absque sudoribus, siue cum calidis sudoribus, siue cum frigidis, siue cum extimarum partium perfrigerio, siue sine eodẽ, multis & autoritatibus, & rationibus potest roborari. Vnus autem aphorismus Hippocratis hîc abundè erit, præsertim quia nos breuitatis studium recreat: Ὁκόσοισι δέρμα τὸ περιτέταται καρφαλέα καὶ ξηρὰ ἄνευ ἱδρῶτος τελευτῶσι, &c. *Quorum cutis arens, & præsicca circumtensa est, ii sine sudore moriuntur.* Contrà autem, vt idem aphorismus notat, cùm cutis laxa & rara est, cum sudore moriuntur. Quod satis indicat pro ratione cutis & subiectarum partium, quibus aut multùm humoris inest, aut cum sudoribus, aut sine sudoribus homines iudicari. Et antequam hinc pedem efferimus, notare volumus parum acutè Plantium Galeni interpretem ex Philothei sententia verbum τὸ τελευτᾷν, vertere noluisse, mori, sed, iudicari. Vt τελευτῶσι ponatur loco verbi κρίνονται. O acutum hominem! τελευτᾷν significat desinere, mori, terminari, iudicari. Nil interest an mori, an iudicari, vertas; siquidem mors non fit sine crisi: & crisis æquè ambigit, tenditque & ad salutem, & ad mortem. Si τελευτᾷν ἀντὶ τοῦ ἀποθνήσκειν sumas, angustior, restrictiórque erit aphorismus, si ἀντὶ τοῦ κρίνεσθαι latior & multò generalior. 5. Aphor. Aph. 72.

Præter hæc quæ superiùs posita sunt, tria possunt quoque hoc loco pertractari, quorum in explicatione operæ aliquid lubenter ponimus, quòd inde plurimùm adiumenti consequi posse arbitremur. Primum est de comatosa affectione cum vigiliis: & cùm dormiret, quamuis comatosa, facilè tamen excita-

batur, & interrogatis respondebat. Secundum est, quí fieri possit vt malè affecti cerebri tot essent argumenta, nempe coma quodammodò ἄγρυπνον, tremores nonnulli, risus, deliria, excretiones inuoluntariæ: obliuio & despectio omnium rerum, dissimilitudo morum omnium, [8] impotentia (quam in Coacis Hippocrates ἀδυναμίαν vocat, quamque κενεαγγίης μὴ ἐούσης, malam esse ait, id est, si præeuntis euacuationis alicuius nulla excusatio possit afferri.) Si, inquam, tot tantáque fuerint malè affecti cerebri argumenta, quî fieri potest vt tamen ratiocinatio integra fuerit? Cur deliria ista, comáque non euerterunt ratiocinationem? Quæstio hæc viro erudito dignissima. Tertium est de murmure ventris inferioris, & tensione, cùm tamen aluus ferretur: immò quò diligentiùs de aluo subducenda cogitabatur, eò magis venter intumere videbatur. An hoc bonum fuit? Nam ventrem inferiorem non collabi ac deprimi in omnibus morbis bonum esse scripsit Hippocrates. Sed hæc longiore explicatione egent.

Apho 35 lib. 2. Aphor.

De primo paucis aperiam. Coma aliud simplex est, aliud vigilans. Vigilans ab vno humore non fit, omnium iudicio, sed à mixtione humoris tenuis calidi, & crassi frigidi. Tamen, quod diligenter notandum est, reperio apud Galenum comm. in partic. 1. primi Prorrhet. Comatis vigilantis duplicem causam: vna est sanguinis copia: hic sanguis ratione copiæ comatosam affectionem inuehit: ratione autem tenuioris substantiæ, quæ in illo est, vigiliæ quoque accidunt: Altera cùm bilis mixta est pituitæ. Vtrum deterius? quibus signis discernitur causa vtraque. Quod à remistione pituitæ cum bile deterius est His autem signis depræhendes à sanguine esse, præter ea quæ dominatum humoris, aut in parte aliqua, aut in toto corpore denotant: Nimirum si primis diebus celebrata ex arte sectione venæ, aut vsurpato alio remedio, & copiam sanguinis euacuare solito, & acrimoniam tenuioris eius partis temperare consueto, non cesset coma vigilans, talis symptomatis causam statuere oportet bilem pituitæ commistam. Quod eò loci pluribus Galenus explicauit. Hoc autem subindicarat obscurè Hippocrates illâ primâ sententiâ Prorrhetici: *Comatosis vigilantibus cum hypochondriorum dolore & colli stillatio è naribus perniciosa, tum alias, tum si quarto ceperit die.* Ac si dicat Hippocrates, comatosos illos vigilantes verisimile est in eiusmodi affectionem incidisse à solo do-

minatu sanguinis. Si ergo peius habeant quarto die (quod stillicidium sanguinis denotat) quo præsertim tempore cessare, aut mitescere deberet morbus solemnibus vsurpatis remediis, significat hoc non solâ sanguinis copiâ, sed bile & pituitâ cerebrum occupari. Cuiusmodi affectio fuit mulieris nostræ.

Secundæ quæstionis explicatio vberiorem continet fructum, maioremque voluptatem est allatura. Qui fieri possit vt integra esset ratiocinatio, cùm tamen in imaginatione erraret, comatosa esset, corpus non pene moueretur? Immo si quod occurrebat delirium, excitata statim ad se redibat. Nec respondendum quod scribit Galenus comm. in particulam illam: *Mente aberrantes, acutè superfebrientes, &c* In priore Prorrhetici, quòd cùm humores biliosi aut alij feruntur in cerebrum, animum perturbãt, cùm reuocantur, in aliámque fluunt partem, eundem restituũt. Nam affectum esse cerebrum per se, id est πρωτοπάθειαν Græcis continuitas affectionis indicabat: nisi quòd ratiocinatio integra foret. Quod vt intelligamus, altiùs hanc quæstionem repetere conuenit. Nimirum qui fieri possit vt cùm vnius partis vnum sit temperamentum à quo actio manat, quodque tanquam fons est; tamen in vna actione læsum sit aliquid, seu pars læsa, in alia actione illæsa ac intemerata. Si vnum temperamentum, cur sunt actiones contrariæ ab eo prodeuntes? Et cùm ab eo tanquam principio actiones manent, cùm vna salua est, læsâ aut abolitâ alterâ? Quæstionem hanc diremisse Galen. videtur in cap. 3. lib. 3. de symptomatum causis, & in aphorismis. Scribit enim, ex actionibus quæ ab eodem principio manare cernuntur, quasdã magis vna qualitate gaudere, quàm altera. Vt coctio, quia sine motu aliquo fit, in calido & humido consistit potiùs: attractio, expulsióque, quoniam cum motu aliquo impetúque fiũt, in sicco potiùs consistunt. Ita nimirum ventriculus multum calidum & humidum coquit optimè, sed non trahit nec expellit facilè. Contrà si siccus pellit ac attrahit potentiùs, minimè autem coquit. Renes in diabete quamuis summè laborent, non desinunt tamen serosam humiditatem attrahere; immò in iis maior attractio cernitur fieri, quanto siccitas calórque cæteris qualitatibus antecellit. Ita enim ex actionibus quædam sunt παθητικαὶ, aliæ ποιητικαὶ, & vt sunt eiusmodi, aut illiusmodi, ita qualitatibus actiuis passiuisque magis minúsve gaudent. Contrà tamen afferri potest locus Galeni, quo videtur negare facultates quatuor

Com. in aphor 20 lib. 2 Aphor.

Com. in aphor. 20 lib. 2.

Cap. 3 lib. 6. de loc. affect.

1. Ca lib. 3. de temperam.

primis illis qualitatibus esse addictas, sed quicquid in corpore agitur, præsertim quod ad nutritionē pertinet, illud ipsum toti substantiæ asscribendum esse censet. Quod si ita est, rationes nostræ superiores parum acutæ videbuntur. Verba autem Galeni hæc sunt: *Quatuor corporis propriæ sunt facultates, attractrix, retentrix, alteratrix, segregatrix: ac eædem facultates totius in quouis corpore substantiæ sunt, quam substantiā ex calido, humido, frigido, siccóque inter se mixtis fieri existimandū.* Ille locus planè conuincit attractionem, coctionem, & sic de ceteris, non referendas esse ad qualitates has aut illas, sed ad totam substantiam. Nā vt posteà subiungit Galenus eodem loco, loquens de nutritione quam à tota substantia fieri contendit, medicamentum autem non nutrire, quòd à tota substantia non immutetur, sed ab vna tantùm qualitate. *Si corpus* (inquit) *vna earum qualitatum quas in se habet, corpus sibi admotum mutaret, idipsum tota substantia agere non est, nec quod ab eo mutatur, ei aßimilabitur.* Sed locos ita conciliare alienum non est: Bifariam autem respondere licebit: illo loco tantùm pro hypothesi ponit quatuor illas facultates totius esse substantiæ, vt doceat medicamentum quodammodo alterari à corpore, sed non ita alterari vt in alimentum cedat; quia id tantùm per qualitates præstatur: sed cùm nutritio fit, cuius administrę sunt attractrix, retentrix, expultrix, ea à tota substantia fit, vt id quod mutatur, principio quidem dissimile, tandem reipsâ pars fiat, ex carne & pane os, recipiátque ipsius partis ἐντελέχειαν. Sed sit ita tantùm loco ὑποθέσεως positum hoc sit, quam non probauit, verisimilior hæc ratio esse videtur: Quatuor facultates totius sunt substātiæ, quia resultant in composito ex mixtione quatuor elementorum, & conspirant in nutritionis officium: nō proinde tamen sequitur quin commoditates sequantur ex vna potiùs qualitate quàm ex altera, vt licèt & siccitas & humiditas ad actionem conferant, tamen siccitatis potentia & energia eluceat potiùs in attractionis & expulsionis munere, quàm in procuranda concoctione. Vel ita scrupulus hic tollendus: Vel consideramus facultates quatuor in genere, vel in specie: In genere, cùm vnà conspirant in publicum munus coctionis, nutritionisvę: vel quatenus in se singulæ spectatæ magis aptæ sunt ad hanc actionem adiuuandam quàm ad illam. Priore modo considerauit Galenus illo loco libri tertij

de Temperamentis: posteriore verò in aliis locis.

Vt autem hanc longam satis disputationem nostro instituto accommodemus: quemadmodum in vna qualibet parte variæ eduntur actiones tanquam ab vno communi principio manantes, sed quæ tamen facultates diuersas ei parti tributas & confusas: ita fieri potest vt actio vna pereat, alterâ incolumi necnon integrâ parte. Ita nimirū in cerebro phātasia valet, cōmunis sensus valet, & tamen iudiciū & ratiocinatio ægra est: quod pluribus explicandū nō est. Impræsentiarū autē sufficiet illud exemplū de melancholicis, quorū meminit Galenus. Horū enim quidā se testam esse putabat, ac vicatim inclamabat, vt omnes fugerent, ne aliorum tactu pressúve collideretur. Quatenus enim se testam putabat, eatenus ratiocinatio laborabat minimè, sed phātasia. Nunquid enim præclarè ratiocinabatur læsum iri se aliorum pressu, si terreus, aut vitreus foret? Mirum itaque non sit si de qua disputamus mulier ratiocinandi facultatem integram haberet, cùm tamen in ceteris cerebri functionibus malè satis haberet. Huius autem rei mihi probabilis hæc ratio esse videtur. 7 Cap. li. 3. loc aff.

Aliud est lædi offendíve cerebrum in iis functionibus quæ animales esse dicuntur, clarioris doctrinæ gratiâ, & ad cerebri ipsius κρᾶσιν, temperamentumque pertinent: aliud verò lædi in iis quę ad eam partem pertinent quæ mentis & consilij est. Priore modo dicitur læsum in animalitate: posteriore in ratiocinio. Hoc autem indicabit historia cuiusdam Polemarchæ generosissimi D. de Brissac. In hoc omnes actiones cerebri offensam receperant; non mouebatur, delirabat, in summo æstu non sitiebat: magnum & rarum spirabat, immemor sui erat. Hæc omnia læsum cerebrum indicabant, & tamen commodè ratiocinabatur, ac præclarè de rebus diuinis sensa mentis exprimebat. Spiratio tarda imbecillum cerebrum declarabat, rara imbecillam ratiocinandi facultatem; nec enim intelligebat se magnâ inspiratione aëris ob æstum indigere. Sed quod attinet ad consilium, & animi vigorem, apparuit semper vis eius partis quæ ratiocinationis præclaro munere quóque proximè deos attingit, sese ostentat, cùm satis supina, languidáque esset vis illa quâ corpori & appetendo, & respirando prouideri consulíque debet: id est, vis animi quæ bonis cogitationum epulis & consiliis alitur, ac reficitur, vigebat: quæ autem à cerebri naturali temperie pendet, quæque corporea esse magis videtur, langue-

ſcebat. Quod ſolum argumentum immortalitatem animæ contra Epicureorum gregem conuincit. Nam in animo duplex vis apparet, vna diuina planè, non aliunde mēdicata quàm ab ipſo cælo: altera paulò pinguior ac terrena magis, quæ elucet quandiu in corpore anima detinetur. Poſteaquam abſoluta eſt corpore, prioris vis elucet ac eminet. Ac ſic intelligere oportet Hippocratis & Galeni varios locos. Nam modò animum ægrotare ait, modò eundem in ſomnis feriari ac otiari, modò in iiſdem ſomnis erigi ac vigere: quæ quoniam admodùm controuerſa ſunt, non erit abs re ſi eos locos conciliauerimus. In Aphoriſmis mentem ægrotare dicit, vtitur nomine τῆ γνώμης, quā idem eſſe cum nomine διανοία ſcribit Galenus. Quid hoc eſt animam ægrotare? an ægrotat? Videtur idem Hippocrates nègauiſſe in libris de Diæta, *Impoßibile eſt*, inquit, *naturam obſcuram transformare*, id eſt, immutare. Priùs enim locutus erat de altera natura manifeſta quam in temperamento & quatuor primarum qualitatum ſymmetria conſiſtere demonſtrarat. Quid ergo eſt, mentem ægrotare in Aphoriſmis? Eſt πρῶτον τὸ αἰσθητικόν, phantaſia, forma, σπλάγχνα ipſius cerebri, & vocatur γνώμη ab Hippocrate, à Galeno in comment. διάνοια, propterea quòd (vt ego autumo) in debita temperie & ſymmetria ipſius cerebri conſiſtit τῆ γνώμης τοῦτ' ἔστι, τῆς διανοίας, vis & robur. Atque in eodem ſenſu Hippocrates in Epidemiis ſcripſit, *Melancholici fiunt Epileptici, & contrà.* Vtrumque autem fit prout in hanc aut illam partem affectio repſerit. Si enim in corpus, epileptici; ſi in mentem, melancholici fiunt. Notatu autem digniſſima ſunt verba Græca, ἢν μὲν τὸ ἀρρώστημα ῥέψῃ εἰς τὸ σῶμα ἐπίληπτοι γίνονται, ἢν δὲ εἰς τὴν διάνοιαν μελαγχολικοί. Mentem διάνοιαν vocat, id eſt cerebrum ipſum quatenus conſideratur tanquam pars ſimilaris. Cùm ergo ſcribit *Qui parte aliquâ laborant*, &c. *iis mens ægrotat*; non intelligit de ea mente quæ immortalis, & ortus neſcia, ab eodem Hippocrate φύσις ἀσαφής, natura obſcura vocitatur. Nomine enim laboris ſenſum intelligit ſolum, & πονοῦντας vocat eos qui ita in parte aliqua offenſi ſunt, vt niſi delirio mens detineretur, dolerent, vt Galenus idem interpretatur. Nam dolor duplex, vel enim in affectu partis aut corporis impreſſionem recipientis conſiſtit: vel in eius apprehenſione, quæ ſentientis animæ eſſe dicitur, per mediam imaginem hominis de eo iudicantis. Si enim dolor ratione cauſę grauis vehemenſque eſſe debeat, leuis tamen apprehenſio

Com. in aph. 6. lib. 2.

Lib. 1. de Diæta.

Sect. 7. lib. 6.

Cap. 6. l. 7. de placitis.

prehenſio eſt, morbus leuis dicitur; vnde Stoici malum opinione metiebantur.

Et qui humili ſunt animo, effœminato, ac eneruato, illi ſtatim dolore languent ac franguntur, ac ſæpe malá opinione metiuntur. Ita Zeno Eleates perpeſſus eſt omnia animo forti antequam conſcios delendæ tyrannidis indicaret. Calanus Indus Barbarus, in radicibus Caucaſi natus ſua voluntate viuus combuſtus eſt. Nos, ſi pes dolet, ſi dens, ferre non poſſumus. Opinio enim quædam eſt effœminata ac leuis, nec in dolore magis, quàm eadem in voluptate, quâ cùm liqueſcimus, fluimusque mollitiâ, apis aculeum ſine clamore ferre non poſſumus. *Cic. lib. 2 Tuſcul. quæſt.*

Loci autem de mente in ſomnis planè à ſe inuicem diſſidentes hi ſunt. Libro de flatibus ſcribit, φρόνησις & mens nobis dormientibus immutatur, multæ & peregrinæ nobis vndique obuerſantur imagines, varij errores & diſcurſus fiunt. Contrà libro de inſomniis: *Inter vigilandum mens in varias partes diuiditur, nec ſui iuris eſt: dum ſomnus obrepſit ſua præſidia ac vires iam iam recolligit, ac altiùs contemplatur.*

Tertiam iam quæſtionem paucis explicemus, quî fieret vt venter non detumeſceret, quamuis abundè aluus ferretur. An iſta ventris eleuatio conferebat? *In quouis morbo*, ſcribit Hippocrates, *partes quæ ad imum ventrem & vmbilicum attinent, habere craſſitudinem, bonum* eſſe ait, *extenuari verò ac collabi, malum.* Collapſus enim ille malus, & vt ſignum, & vt cauſa: vt ſignum, quoniam indicat ea extenuatio naturæ imbecillitatem: Vt cauſa, quoniam cùm partes ſubiectæ à ſucculento, quadratóque aqualiculo cùm iuuentur, caſu illo ac extenuatione deteriùs habeât, ac propterea nec bona in vẽtriculo χύλωσις, nec in hepate αἱμάτωσις fiat. Itaque ab æquali hypochondrio iuuatur & coctio, & excrementorũ expulſio. At in iſta muliere an laudabile? Nequaquam. Nã cùm è natura habet molle ęquale eſſe debet: nec depreſſum, nec elatũ, nec calidum, nec frigidũ; non durum, non meteorum, nec cum borborygmis, qui aut aluo humectatâ, aut vrinæ profluuio, aut flatu ceſſant in febribus eſſentialibus (nã tum motu naturæ fit) non autem in ſymptomaticis, cùm aut pulmo, aut iecur, aut lien laborat (nam tum ſymptomatis rationem habet, & inani conatu id fit) Hippocratis ſententia 4 Aphor. At contigit in iſta muliere vt aluus flueret, tamẽ falſam ſpeciem æqualitatis hypochondrium referebat: & murmura obaudiebantur, *Apho 35. lib. 2.*

quæ vt prædixi, non cessabant vlla excretionis ratione. Sic suspecta erat illa hypochondrii elatio. Aperto cadauere, inuenta intestina plena fugaci tetróque flatu, cum serosis humoribus in spatiis & inanibus foraminibus abdominis, qui meteorismum inferebant. Sic elatio, subductióque alui non quicquam de meteorismo detrahebat. Ac primus Hippocrates in Coacis obseruauit meteorismum in morbis, & aluo suppressa, & aluo subducta. Vtrumque malum. Verba eius sunt: *Quibus præcordia eleuantur aluo suppressâ, malum, maximè autem in morbis tabidis longis: & quibus alui humectantur*: id est; Quibus alui humectantur, & præcordia etiamnum eleuantur, malum. Eleuantur enim tam à maligno, siue sit flatus, siue humor tenuis, serosus, putris. Et propterea in illa parotides expectabamus; ad tale expectandum inuitabat alia Hippocratis sententia in Coacis: *Hypochondriorum distensio cum sopore anxioso in caput dolente parotidem excitat.* 10. Sed quoniam graueolentissima excernebantur elato manente hypochondrio, comate perseuerante, si parotis contigisset, malum vt signum appariturum credebamus. Verum enim quod scribit Hippocrates: *Ex hypochondrio diu afflicto, & aluo graueolenti; abscessus circà aurem occidit.*

Plura vnius huius historiæ fides proponeret, & ad mentem Hippocratis accommodaret, vt nil temerè inconsultóque ab Hippocrate scriptum appareat: sed non vnus locus omnia capere potest. Alia sese præstò offeret occasio, in qua orationis ac sensus vela pandere licebit, ac explicare: ne si nimis multa in recula describunda effunderemus, confingere ac comminisci existimemus: & quasi nobis ipsis ostentandæ industriæ nostræ frustrà ac iuueniliter occasionem porrexisse.

ANNOTATIONES.

1. Quomodo tandem inuenerimus hanc à pulmone lethargicam fuisse, vide in libro Ephemeridon nost. 2.

2. In hac muliere fallaces fuere vrinæ. Nam satis laudabile sedimentum semper habebant; mirum cur interierit. Nam Galenus cap. 3. lib. 3. de crisibus ait obseruasse se quemquam interiisse qui iudicaretur cum vrinis coctis. Et hinc colligunt quidam neminem interire posse apparentibus signis actionis in vrina. Aliter tamen res habet. Nam Galenus vult non solùm requiri coctionem, sed & excretionem. Tametsi enim sit & co-

cta, & secreta materia, tamen nisi excernendæ natura sit satis, interibit etiamnum æger.

3. Cùm Hippocrates dicit μὴ παντάπασιν ἐπιπολαίως, *intelligit de febribus quæ sunt media inter acutas & leues.*

4. Verum illud comperi: Qui à leui sudore somni sunt expertes, & rursum ardore febrili conflagrant, malum. Nam qui bene iudicantur, suauiter dormiunt: Et quod leuis sudor inanem conatum naturæ significat, quam melius esset pepasmo incumbere, quàm frustrà excretionem moliri; quod in hac ægra maximè apparuit.

5. Nullus est locus in quo meliùs & clariùs declaret Galenus qua ratione mutationes celeriter factæ malæ sint, quàm comm. in aphoris. 8. sect. 2. Prorrhetic.

6. Huiusmodi caloris reuocatio, & absentia; febris exacerbatio, & sine caussa manifesta remissio solet esse frequens in febre, quam Hippocrates τειταιοφυῆ *vocat, quâ mulier mihi visa est laborasse. Et inter cæteros locos est is commemorabilis, cuius veritatem percepimus in hac ægra, scriptus com. in part. 25. sect. 2. lib. 1. Epid. Quod nimirum in febribus tertianam referentibus continuis tamen hoc obseruetur, quod in diebus decretoriis illæ febres deteriores fiant. Item proprium hoc malignis. Alterum quod initio sæpe magnus calor & respiratio proportionata, statim calor remittitur. Et putant hoc è re ægrorum esse cùm mortis signum existat. Et Galenus com. in Prorrhet. meminit iactationes febrium malignarum esse proprias, easque aut insignem calorem febrilem significare, aut orificij superioris ventriculi affectionem.*

7. Ego rationes istas meo veluti marte comparaueram, sed fortè contigit easdem penè legere, sed disertè magis à Galeno explicatas comm. in aphor. 8. lib. 2. Prorrhet. vbi ait eam reciprocam sensionem caloris & frigoris esse, quia in extimis illis partibus in quibus celeriter hoc fit, calor ferè naturalis extinctus sit, & tanquam à flamma excitata anathymiasis caloris febrilis dominantis pars illa recalescit, sed statim euaporat ille calor. Plura leges comment. in partic. 16. lib. 4. acutor.

8. Galenus duas causas statuit imbecillitatis repentinæ citra manifestam euacuationem, aut quantitatem materiæ, aut principiorum corporis intemperiem.

9. Corpus sparsum erat maculis, sed erant liuidæ. Et antè notauimus initio varias similes papulas apparuisse, quod suspectum erat necessario. Ideò videtur Hippocrates huius morbi euentum præuidisse, cùm scribit in Coacis: Qui circum articulos rubicundas in superficie pustulas habent, insuperque rigent, hi circa ventrem rubefiunt &

inguina veluti ex plagis dolorosis, & moriuntur.

10. Quæ excernebantur erant graueolentißima, proptereáque non poterant non sollicitare facultatem expultricem intestinorum: & tamen non meminerat quærere matulam. Quod arguebat impotentiam iudicij & rationis euersionem. Inuoluntaria enim erat excretio. Huius duas causas Galenus reddit comment. in particulam quandam comm. 2. lib. Prorrhetici. Aut cùm mens ægrotat, aut cùm partes per quas excretio fit, non sentiunt: addo tertium, cùm humor per se mordax non est, ita vt sponte feratur: quanquam vix fieri potest quin sentiatur si intestina valent. Textus Hippocratis est; Si ex ventre tenuia ægro non sentienti exeãt, si extra se non sit, malum vt hepatico; *id est, Excretio illa tenuis materiæ, non sentiente ægro facta, declarat vel non generari biliosum humorem ob imbecillitatem hepatis: vel si generetur, non excernitur (quanquam hepatica excrementa maxima ex parte acria sunt) sic declarat propriam affectionem hepatis. Non abs re autem adiectum est,* si æger apud se sit, *ne quis putet istam inuoluntariam excretionem læsâ ratione fieri; ita enim signum imbecilli hepatis non ita esset manifestum, sed præterea denotaret affectum cerebrum. Item non declaratur vlla offensa generis neruosi, propterea quod integra sunt intestina. Si ergo inuoluntaria sit illa excretio stante ratione, non læsis intestinis, signum est imbecilli omninò hepatis.*

CONSILIVM XLVI.

De renum calculo.

QVIDAM orthopnœâ laborare videbatur, vnde grauissimè haberet. Nonnulla erat suspicio affecti pulmonis, non tamen certa erant argumẽta quibus appareret vitium in pulmonibus conceptum. Tamen cùm orthopnœicus ac anhelosus maneret, quæsitum quę illius difficultatis causa esset: multis ad vnguem pertractatis, in eam ventum est tandem opinionem, vt nil tale in pulmonibus consistere crederetur quod eam difficultatem inueheret. Sed vt plerique sunt aliis oculatiores, dictum est suspicionem magnam esse calculi in renibus. Quod cùm contingit aliqua tũ difficultatis spirandi species apparere potest. Consultum renibus est: Deturbatus remediis conuenientibus calculus libertas respirationis est restituta. Causam autem eius

rei esse volunt, quòd neruulus est à sexta coniugatione peruadens diaphragma, & ad renes vsque perreptans, qui oppressus vt in opposito femore stuporis sensum infert: ita in partibus superis difficultatem nonnullam respirationis afferre potest; nam renes ambigunt inter partes superas atque inferas. [1]. Et nos vidimus mulieres aliquot & viros, quibus familiaris renum dolor est grauis & pungens, qui sæpe cõquerũtur de dolore lateris ac si pleuritis aliqua nothas costas occuparet, cùm tamen nil sit tale: sed ob obsidionem renis à calculo, aut eiusdem oppressionem ab aliqua re obstruente ratione nerui implantati in renis corpus, idem fit quod & in lienis aut hepatis tumore, aut obstructione; Nam circum clauiculas dolorem sentiunt tensiuum. Quærat quis, cur non id omnibus calculosis contingit, aut quibus præpediti sunt renes? Non est necesse. Nam sæpe insigniores sunt nerui in aliis atque aliis, ac errore quodam naturæ in eã sedem partis alicuius inseruntur, in qua sensus viget magis, ac consensus maior est cum partibus vicinis. Nec enim quibuscumque contentus in capacitate renis lapillus est, iis obiectum oppositumque femur stupet, tametsi stuporem tanquam σημεῖον συνεδρεῦον lapidis in rene contenti constituat Hippocrates. [2]. Eiusdem quippe morbi varia atque varia in aliis atque aliis corporibus signa apparent: quod efficit vt ars nostra planè sit στοχαστική, non autem ἀποδεικτική. Oportet enim multa στοχαστικῶς, id est, probabilibus quibusdam rationibus atque apparentibus signis colligere; non autem ἀποδεικτικῶς & συλλογιστικῶς concludere, ac si aliter contingere non possit in Socrate atque Sophronisco: variæ enim sunt humorum ideæ, variæ spirituum, variæ corporum, variæ morborum. Quæ omnia imprimis artem nostram difficillimam reddunt, & immensam planè.

ANNOTATIONES.

1. Arculanus cap. de renum apostimate, docet alia esse symptomata, si ren dexter laborat, alia si sinister. Si dexter; hepar compatitur, & partes potiùs superiores; si sinister, ad partes potiùs inferiores malum pertinet. Addit quod si abscessus occupat panniculos renum & suspensorium, magnificatur dolor, & fit fortis, & probibet erectionem, tussim, & sternutamentum, & difficile est inuenire locum. Hæc omnia notanda, vt non temerè accusentur partes superiores innocentes alioqui, cùm malum

ſeſe in inferioribus firmauerit.

2. Hippocrates part. 5 lib. 6. ſect. 1. Epid. νάρκη τοῦ μηροῦ κατ᾽ ἴξιν, *huius ſtuporis duplex eſt cauſa: Prima, compreſſio muſculi* ψόας *dicti, cui renes ambo incubant: altera, compreſſio nerui qui in cruris muſculos inſeritur. Hanc autem à calculi duritie & pondere fieri hinc patet, quòd incipiens calculus ſtuporem non inducat.*

CONSILIVM XLVII.

De ſanguinis per os reiectione ex coſtarum vulnere.

SEPTVAGENARIVS vilibus muniis occupari ſolitus ingentem ſarcinam concinnare volebat, ac circumquaq; illigare. Funes medii ingenti conatu immiſſo in tranſuerſum baculo rumpuntur. Baculus coſtas illidit, atque ita proſternitur. Dolor quibuſdam lenitur; nonnihil tamen doloris circum læſas partes percipiebatur: nil poſt eum quaſſum ictumque excernitur per menſes quatuor aut quinque. Tandem per aliquot dies appetentia imminuitur: nauſea adeſt: membra laſſantur: dum nil tale cogitaret, per os excernitur magna copia ſanguinis nigri, fœculenti, grumoſi, cum animi defectionibus: pulſu imbecillo, & intercalari intermiſſione. A reiectione quieuit. Denuò animo deficitur, ſyncope prehenditur, ſudor frigidus, vomitio magna ſanguinis multò deterioris quàm ſit ſuperior: dolor ad notharum coſtarum regionem. Omnes interiturum credebant; conualuit tamen.

1 Vnde ſanguis ille? Cùm cauſa procatarctica præceſſiſſet, cur non aut primo quoque tempore excernebatur, aut non in pus concreuerat? Si concreuiſſet in pus, cur non malignitatis ſuæ ſigna priùs edidit? Credibiléne in capacitatem fluxiſſe, & tanto tempore manſiſſe impunè? Cur non factus abſceſſus? Credibile non affatim coaceruatum eſſe, nec per modum ruptionis vaſis exiliiſſe è vaſis. Sed cùm pars icta fuit læſa ac concuſſa, hîc accumulatus ſanguis, tandem communicatione & tranſſudatione in partibus vicinis conceptum vitium: alioqui & leipothymiæ præceſſiſſent. Immò ſi menſtruus ſanguis in muliere ſtato tempore non exeat, non multùm poſt furit, impetumque mouet, adeò facilis eſt ſanguinis redundantis, ac eius præſer-

tim qui in partem aliquam fusus est præter naturam, orgasmus, impetus, ac ira, idque propter corruptionem quam de facili cōtrahit. Accedit quod senex erat, squalidus ac siccus: proptereáque non tantus est humoris impetus quantus in iunioribus: & ratione ætatis non tanta est humiditas & calor, quæ ad facilè contrahendam putredinem esse possint. Sed inquiramus cur non interierit, cùm Aphorismi Hippocrat. & in Coacis, & in libro Distinctionum contra eum facere videantur?

In 4° Aphorismor. scribit, *Morbis quibuslibet incipientibus si atra bilis supra vel infra exierit, lethale.* An hic aphorismus contra eum fecit? Nequaquam; idque tribus de causis. Primùm, quia morbus non erat vllus: id est, nec inflammatio, nec febris, nec vitium in hypochondriis, cuius morbi causa esset ille humor qui excernitur. Qui quoniam non excernitur legitimo tempore, id est nec naturâ coquente, nec secernente, nec propriè euacuante; totum illud est symptomaticum. Natura enim nil excernit in principio, aut si excernit, symptomaticum est id. Ergo id quod excretum est, materia morbi non erat. Quis enim nescit sæpe naturam citare aluum sine morbo, vomitiones prouocare, cùm id nec symptomaticum, nec criticum propriè dici debeat? Sed cùm morbus est, si materia quæ excernitur morbi est, malè id fit initio.

Secunda ratio, id quod excretum est, non erat atra bilis, sed sanguis niger: at vt inter atram bilem & sanguinem nigrũ multùm interest; ita magni refert initio atram bilem, aut sanguinem quemdam fæculentum excerni.

Tertiò, primo quoq; tempore excretio facta est, cùm haberet ἀϑοσάδης: nec id tempus principium dici debet morbi, cùm morbus non sit: aut sit ita, sequatur morbus posteà, cùm vituperatur excretio initio morbi: voluit Galenus principium morbi non ita angustè accipi, sed cùm paulùm progressio facta est. *Cap. 6. lib. 1. de crisib.* Quanquam non negamus aliquando primo quoque tempore lethales excretiones esse, & lethalia symptomata, quod authore Galeno in corpore humores sæpe deliteant veneno adæquãdi. Sic in Aphorismis damnat deiectiones sponte venientes, qualis sanguis niger, siue cum febre, siue sine febre. Quanquam hæc conditio, sine febre, magni sit momenti, quòd multa excernantur modo minimè laudando, ad quem si accessio quoque febris fieret, multò res deteriùs haberet: quod paulò post ape-

riemus. Deiectiones autem venientes sponte prauæ sunt, aut quòd sūmum frigus designent, aut incendiū ingens, aut corruptelam. Quod in pestilenti constitutione accidisse asseuerat

Com. in Aphor. 2 lib. 4 Galenus.

Est alius aphorismus qui contra ægrum nostrum stetisse videtur: *Quibus ex morbis acutis aut diuturnis, vel vulneribus, vel quodammodo extenuatis, nigra bilis, seu vti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.* Læsus erat, contusus, vulneratus quodammodo (quanquã in Græco ponitur nomē τρώματος, quod insigne vulnus significat) excernitur vti sanguis niger (nec enim atram bilem propriè excreuit, vt paulò antè diximus) quare nō postridiè interiit? Mirum est quod Galenus hunc narrans aphorismum, istam particulam, ἢ ἄλλως λελεπτυσμένοις, generaliter retulerit ad omnes alias particulas per disiunctionē scriptas: ac si dicat Hippocrat. Quibus ex morbis acutis extenuatis, quibus ex lōgis extenuatis, quibus ex vulneribus extenuatis: nō autē per distinctionē hanc; Quibus ex morbis acutis, aut lōgis, aut extenuatis, aut vulneratis, &c. vt sit ea mens Hippocratis. *Quibus extenuatis, aut à longo aut acuto morbo, aut vulnere, atra bilis exierit*, &c. Vt extenuationis nomen explicet propriè mentē Hippocratis, & extenuationis verbū verè doceat cur mors sequatur necessariò. Ita enim vult Galenus eos interire quod talis excretio iis cōtingat, qui sunt ἐσχάτως λελεπτυσμένοι, non simpliciter vulneratis, non simpliciter laborantibus morbo aut acuto, aut longo: sed ita in extenuatis cōtingit, quòd adeò natura imbecilla, vt nec coquere, nec excernere, nec secernere possit. Et cùm ob morbi magnitudinem nequeant contineri, effunduntur necessariò. Ob imbecillitatem autem mors anteuertit vel initio, vel augmento, non autem morbi declinatione, aut statu expectato; vt in aliis

cap. 5 & 9. lib. 11. de cris. morbis euenire ait Galenus. Sic cùm æger noster extenuatus non esset, de eo intelligi non potuit aphorismus.

An alius aphorismus intelligitur? Sanguis, suprà qualiscūque fuerit malus, infra autem bonus. At suprà excretio facta: ergo mala. nam aut ruptionem, aut apertionem, aut exesionem vasis significat. Nam mala est quòd per os, & mala quòd affatim. nam cùm per comparationem excretio sanguinis per inferiora laudanda censetur, Galenus non vult etiamnum sanguinem largè profluere, sed pedetentim, adeò vt tarditate gressus nigrorem acquirat sanguis, non quòd reipsâ talis sit. Textus Leoniceni

depravatus

deprauatus est; legere enim oportet pro eo Leoniceni textu, *Melius est, vt infra exeat, & neque hoc per modum dirupti sanguinis, sed paulatim fluentis exeat.* Ita ego interpretor: Satius est per inferiora secedere; non ita tamen vt illac feratur eo modo quo in hæmorrhagiis affatim, sed sensim fluat. Atque cùm qui præcesserunt aphorismi de ægro nostro non intelligantur, hic verè intelligi potest. Nam omnis per os excretio sanguinis mala, si mulieres exceperis, in 5. Aphorism. & in hoc reuerà mala: Sed securitas ex eo est quòd febris non adesset, si verus aphorismus Hippocratis est. *Quicumque euomunt sanguinem, si sine febre quidem salutare; si cum febre, malum.* Propriè autem nomen σωτηριον hoc loco non sumitur, sed pro eo quod dicitur, δυνάμενον προσεπιθλῶσαι, comparatione cum ea excretione quæ è pulmone fit, quam planè vituperat Galenus in comm. in hunc locum.

ANNOTATIONES.

1. *Sanguis tam venarum quàm arteriarum extra vasa effusus, aut foràs in aliquam corporis capacitatem, vt asperas arterias, thoracem, ventriculum, intestina, vterum, vesicam, subitò propter fibras concrescit in grumos, aut putrescit: quorum alterutrum cùm accidit, grauißima oriuntur symptomata. Optimi enim corruptio peßima esse solet. Sic seminis quàm sanguinis aut putrescentis, aut suppreßi in hystericis mulieribus grauiora sunt symptomata, quia purius semen & magis spirituosum. Sic humanum cadauer, omnium peßimè olet; quia corpus humanum vt functionum perfectione cetera animantia superat, sic temperamenti præstantia ob formam omnium nobilißimam, rationalem scilicet animam. Ita alimenta quantò sunt meliora si corrumpantur, eorum corruptio deterior esse solet quàm eduliorum quæ deteriora sunt &* ὀλιγότροφα.

2 *Vixit annum & dimidium post: nullumque diem præteriit in quo molestiam aliquam in parte læsa non senserit. Tandem rupto veluti abscessu aluus fæculentis excrementis descendit, iisque fætidißimis. Visus est alleuari. Iterum aluus lata est, & dum recumbere vult, statim aphonos redditur, mediâ horâ post interit. Mortuo excretio fit per os, & deorsum magnâ copiâ, ac præsertim grumosus sanguis excernitur.*

3. *Hic locus plenior libro Definitionum Medicarum Galeni, vel cuiuscumque sit autoris. Hæmorrhoïs est delatio sanguinis paulatim facta per dissultationem. Hæmorrhagia abundans è naribus effusio. Notandæ hæ*

voces, quod ad hunc locum intelligendum faciant plurimùm.

Nota excretionem per inferiora (quam de hæmorrhoïdali profluuio κυρίως *vult intelligi Galenus) laudari, si duæ adsint conditiones. Prior, si sensim fluat, quod mirum, cùm opus sit naturale: posterior si excernatur niger, non quòd talis sit ex se, sed quòd tardè fluendo talem nigrorem acquirat. Quod vel ex Galeno falsum conuincere possumus. nam lienosi qui hoc fluore iuuantur, nigrum cumulant, ergo excernunt. Verbum, vomere, propriè sumitur, sed* καταχρηστικῶς, *quidam etiam ad excretionem è pulmonibus esse referendum volebant. Galenus autem omnem excretionem è pulmone sanguinis non salutarem esse ait, id est, non curatu facilem, vt interpretari licet, siue sit febris, siue non sit. Si sit febris, omninò malum: si non sit, non paulò post sequitur. Sed cùm vomitio est sanguinis sine febre, non mala ita est (vt in hoc ægro de quo loquimur hîc apparet) nam collectionem tantùm sanguinis, non autem perennem generationem, & prouentum ad excretionem significat: sed cùm febris est, bifariam mala, & vt signum, & vt causa: vt signum, quia declarat subesse inflammationem in partibus internis, quæ talis excretionis causa sit: vt causa, quia dum humores à febre acuuntur, maior excretio sequitur. Nam quæcumque excretiones cum inflammationibus sunt ac febribus, non solùm vix curari possunt, sed nec in eadem magnitudine perdurare; Maiores enim fiunt ac maligniores. Sic locus reponendus qui à Leoniceno malè conuersus. Dictum est quidem ante verbum* ἐμέεσθαι *in aphor. 37. lib. 7. non sumi pro* πτύεσθαι, *vt quidam voluerunt: quia, vt ait Galenus in comment. in hunc locum. Omnis excretio è pulmonibus sanguinis est* ἐπικίνδυνος: *tamen miror quomodo Galenus non legerit aphorismum in Coacis, qui simillimus aphorismo est 37 allegato, vbi Hippocrates vtitur verbo* πτύεσθαι. *Huius verba sunt:* Sanguinem spuentibus, confert si sine febre, & tussiant, ac doleant leuiter, & vt sputum fiat ad dies bis septem tenue: Febrire verò & tussire, ac dolere pertinaciter, & recentem sanguinem semper spuere, malum est.

CONSILIVM XLVIII.

In quo quæritur, cur multi valdè valetudinarij viuant, alij integrè sani, alij in statu neutro.

Corpus nostrum ægrum est, aut sanum, aut neutrum. Ægro corpori ars quæsita est quæ morbos præsentes arceat

ac profliget? Sano, quæ conseruet; Neutri, quæ in alterutrius officio ambiguè versetur. Par enim ratio aliquando videtur & curationis, & conseruationis, aliquando dispar ac dissimilis. Inter eos qui viuunt, quidam integrâ perfectâque valetudine vtuntur: alij lubricâ admodum, & quibus minimis momentis de sanitatis præsidio decedendum est. Tertij aduersa valetudine conflictantur. Ac primis quidem viscera, partésque solidæ, robustæ, integræque sunt, quarum in virtute ac legitima symmetria sanitatis ipsius thesaurus reconditur, ac consistit. Secundis partium natiua est infirmitas, vt quæ foris occursantibus causis morbificis, aut internis in nobis nostrisque visceribus genitis minimè resistant, contráque facillimè cedant. Tertios autem morbus ferè occupat, quòd inter partes quarum potentiâ corpus sustinetur ac administratur, vna sit aut altera quæ in vitio sit, vt cùm aut proprio pulmonis vitio phthisici decumbũt, aut cùm catharrhosi ob innatum cerebro vitium, aut alia atque alia ratione afficiuntur. Inter morbosos quidam ita sunt affecti, vt peculiari vitio partis principis, aut cerebri, aut hepatis, aut ventriculi, aut lienis, aut mesenterij (latiùs enim patet nomen Principis partis, quàm à quoquam veterum dictum sit) facilè in morbum etiam grauem incidant; alij in febres facilè, quod notandum. Vitio partis quidem, vt cum obstructionibus obnoxius lien est, aut cum primæ venæ facilè impediuntur, vt de melancholicis hypochondriacis patet, statim & veluti in procinctu morbus adest tracto in sympathiam ventriculo. Et cur non pręcipuæ cuiusdam partis mesenterium ipsum, per se quidem abiectum & vile, si præsertim conferatur cum aliis partibus, quarum nobiliora præstantioráque sunt munia, cùm impedito obstructóque mesaræo, tam citò occurrant morbi? Ita enim quibus primæ venæ cremori ventriculi excipiendo destinatæ obturantur, obstruuntúrque, vomituriunt sæpe, malè coquunt, leipothymiis prehenduntur; an non magni est momenti? In singularum partium vitiis exquirendis immorandum non censeo: satis fuit indicasse morbosos valetudinariósque quosdam existere peculiari vitio partis. Alios valetudinarios vocamus, vt qui promptissimè à febribus communibus humanæ naturæ hostibus præhendantur. Nam siue ludant, siue irascantur, siue paulò liberaliùs genio indulserint, ecce in insidiis stat febris quæ in eos quamprimùm grassetur atque inuolet. Contrà verò alios

minimè omnium valetudinarios vocamus, qui febri non ita pateant. Eorum autem qui febribus tanquam communissimo omnium morbo vtpote in omnem ætatem omnéque tempus incidente corripiuntur, alij facilè eo morbo defunguntur, alij non. Sed cùm sæpè in febrem incidant, læduntur tandem plurimùm: nam & calor febrilis varias in corpus mutationes inuehit, & morbus tam sæpe recurrens cum actionum læsione non potest non partes offendere, penuriâ alimenti, & officij intermissione.

Quæ causa autem sit cur aliqui in febrem non incidant, aut rarò, aut in eam perbreuem, cùm tamen inter morbos febris omnium facillimè occurrat, breuiter strictimque aperiundum. Ex generibus febrium, quædam putredinem agnoscunt parentem, vnde putres febres; quædam simplicem intemperiem. Illis continentur Quotidianæ, Tertianæ, Quartanæ. His synochi imputres, hecticæ, diariæ. His aut illis obnoxia sunt corpora, aut non. Natis quidem ab intemperie squalida, hirsutáque, & biliosa corpora obuia sunt. Putribus autem ea quæ obstructionibus plena sunt, calida humida, præsertim si perspiratione careant, aut aëre frigido degant. Obstructionibus autem peruia corpora sunt, aut conformationis vitio, vt cùm coacta angustáque sunt vasa, & viæ mesareæ (mesenterium enim maximè fons, seminarium, & scaturigo putridarum febrium & morborum à putredine à nobis constitui solet) aut diętæ vitio. Qui itaque in neutro peccant, id est nec immoderato victu cultúque vitam degunt, nec à natura ipsa obstructionis facilitatem ac procliuitatem hauserunt, non ita facilè à putridis febribus impetuntur ac occupantur. Contrà autem quæ contrario modo affecta cernuntur. Itaque mirum non est si ex mortalibus quidam quadragies febribus putridis corripiantur, alij ne semel quidem, tametsi ex iis quidam satis pituitoso corpore sint, quidam verò non ita pituitoso: immò sunt qui nisi quotannis ter quaterve repurgentur, putridis febribus corripiantur: alij nec purgantur, nec corripiuntur tamen: immò quadraginta annos penè sani exigunt. Reperti sunt quibus contra normam & naturam febrium putridarum decimoquinto die contingeret. Quod annotauit Rhases Antipater Sidonius Poëta apud Plinium, singulis annis vno die tantùm natali nimirum febri corripiebatur. Dominus de Masseparault supplicum libellorum in Regia Magister mihi affirmauit magna cum celebrium Medico-

rum admiratione, certo quodam die singulis annis grauiter se laborare ac si hecticâ febre præhenderetur. Et ego ipse dum hæc scribo, commentórque, illius quod nobis quotannis accidit facilè ac lubenter meminero. Quater in anno in magnis quatuor temporum anni mutationibus febriculâ tâquam diariâ prehendor, cum totius corporis grauitate, inappetentia maxima. Videmus qui nunquam se febre manifesta prehensos asseuerent: Alii nisi quater in anno repurgentur minima occasione in febrem præcipites ruunt: siue quòd propter consuetudinem purgationis id contingat, seu potiùs ob intemperantem victus rationem. Scribit enim Galenus meliùs esse multò si de cibis detrahant, si sese exerceant: non enim ratione consuetudinis contingit vt illis euacuatio prosit: sed quoniam ex deprauato victu multos humores crudos ac prauos collegêre. *Lib. de consuetud.*

Quæ hactenùs dicta sunt in eum maximè finem spectant vt paretur muniaturque via ad historiam cuiusdam Nobilis Iuuenis qui in grauissimum morbum incidit, cùm nunquam laborauisset. Ecce dum in suis muniis, solitóque versatur officio, febre præhenditur: primo quoque tempore vires labuntur, vrina supprimitur, fandi impotens ferè redditur, tanquã stipes inanis in nullam partem versatilis iacet: denique hîc potiùs de sepulchro quàm de remedio cogitatur. Idem filio Præsidis Boherij contigit: nam vndeuicesimo ætatis anno in febrem incidit, primùm languidam ac sepultam. Nihil excrementi redditur. Nonnisi post 24 horas vrinam faciebat: animo facilè deficiebat: ne minimum quidem sudorem ferre poterat, tamen vehementes purgationes satis alacriter tulit. Febris sine typo, posteà tertianam referebat. Primis diebus sine perfrigeratione, sequentibus aliquando: rigor prehendit, facies non concidebat. Aluus nonnisi sollicitata reddebat. Quærataliquis, quî fieri possit vt qui olim tandiù integrâ sanitate fruitus est, nunc in morbum lapsus tam grauiter laboret? Cur primæ vires hactenus morbo non afflictę non apparent: Qui diuturnis morbis sunt afflicti ac impliciti, si fortè recidant sæpè etiamnum nouos morbos experiuntur ac sustinent, cur non alacriùs ferant ii qui nihil de viribus amiserunt, qui semel morbo tentati sunt? Alia longè ratio est: nam qui in morbum relabuntur ac recidunt, non longè qui-

dem à priore morbo absunt; & ii fractis iam viribus impetuntur; quo fit vt ferendo non sint, sed aut grauiter ægrotent, aut ferè moriantur. Sed qui sæpe morbis implicantur, ii ferè robustiores existunt tanquam in ea re exercitati, & leui de causa in morbum incidentes. [2] Contrà qui toto ætatis suæ cursu aut nunquam, aut semel, bisve ægrotauerunt, idque leuiter, grauissimè maximam partem laborent, tum propter inexperientiam & insolentiam morbi, vt sic dicam. Nam qui labores ferre consueuerunt, etsi imbecilli, aut senes, iis qui non consueuerint, vel etiamsi iuuenes fuerint, multò sunt robustiores. Item quia cùm diutissimè integrâ sanitate freti sint siue ob partium integritatem, siue ob laudabilem temperatamque vitæ rationem, siue ob vtrumque, de suæ sanitatis gradu non nisi magna de causa deciderint. Oportuit enim causam validam esse quæ corpus hoc tam sanum de primo statu deiecerit ac depulerit: Siue quia idem contigerit quod habitui athletico euenire solet. Corpus enim quantumuis incolume ac sanum, tandem ad summum bonitatis prouehitur, vt necesse sit illud in deterius decidere. Vnde narrant quidam scriptum esse ab Hippocrate (sed locum non legi [3] vnquam) quosdam ætatis annum summa cum sanitate exigere & attingere; sed propter quasdam quæ in ætatibus contingere solēt mutationes, eos ferè mori. Quod si scriptum est ab Hippocrate, notandum maximè, & illud quidem experientiâ obseruatur.

Sed ad institutum redeundum est. Qui diu sani fuerunt quatenus tandiu integrâ freti sunt sanitate, satis indicant firmitatem ac robur partium, accedente probâ diætâ, quæ etiã corruptam naturam conseruare & instaurare potest. Quanquam accidit nonnullos intemperanter, omnique cum luxu viuere; tamen sanos ætatem suam degere. [4] Ac si tantò firmiores stabilioresque partes redderentur, quantò deprauatior deteriórque vitæ ratio existat. Vt contrà, plerique cũ moderato victu cultúque suos annos exigant in summa imbecillitate versantur, immò si eorum sanitati conseruandæ quidam Asclepiades præficiatur. Quod cur contingat, huius quidem loci est ac instituti, sed non huius temporis cùm pleniore in ea re temporis vsura vti debeamus. Nunc autem vno verbo explicemus, cùr qui diu sani sunt, semel in morbum

lapſi tam grauiter laborent, immò vitâ periclitentur, id præter rationes paulò ſuperiùs adductas non alia ex occaſione naſci videtur, quàm quia temporis diuturnitate per congeſtionem quandam in corpore accumulantur humores qui non ſtatim putreſcunt, nec proteruiunt, ſed leui de cauſa irritati & moti ferociunt ac turgent. Atque cùm copia multi ſint, natura aggrauatur, & cùm eiuſmodi motum ac putredinem nunquam ſenſerit, illius rei inſolens, pugnam detrectat, ac ſuccumbit. Hinc morbi ſæuities, præſertim ob magnam virium iacturam.

Illud abundè aperuit hiſtoria illius iuuenis, cuius nomine ſuſcepta eſt hæc diſputatio: qui cùm nunquam, aut leuiter admodum laborauiſſet, oborto morbo non ita vehementi concidit quaſi fractus & conſternatus. In totum naturales euacuationes ſubſtiterunt. Et cùm inter ceteras vrina tres iã dies fuiſſet ſuppreſſa, fruſtrà curatus eſt tanquam iſchuriâ. Tamen vt ſæpe multa ab imperitis temerè & contra artis præcepta fiunt, quorum non eſt omninò ſiniſter euentus: ita in hoc ægro temerarium factum proſpero euentu ſeſe auſpicatò prodidit. Datus eſt illi potus ex terebinthina deſtillata, ſyrupo de althea, ſucco limonum: eodem die vrina largè profluxit. Paulò poſt aliquantùm releuata natura, ſed poſteà cõcidit. Itaque remedia quæ naturâ fatiſcente præſcripta fuerint, & quæ eâdem paulùm erectâ hîc adſcribemus.

℞. Mithridat. opt. ℥ j. conſeru. bugloſ. viol. an. ℥ ß. fiat emplaſtrum pro corde.

℞. raſuræ ebor. ℈ j. vnicor. gr. 4. cornu cerui ℈ j. ſyrup. granat. ℥ ſ. aquæ carduæ ℥ ij. ſ. fiat potus.

℞. olei roſati ℥ ij. aceti ʒ ij. pro ventre. Erat æſtus ingens.

℞. deſtill. reſtaur. lib. j. ſyrup. viol. & de limon. an. ℥ ij. ſ. paſſetur cum ʒ j cinam. vtatur ſæpe.

℞. raſur. cornu cerui ℥ ſ. ſacchar. roſa. tabul. quod ſufficit. fiat puluis vtendus ſæpe.

℞. ſyrup. granat. oxyſaccha. an. ℥ ſ. aquæ card. & ſcab. an. ℥ ij. ſ. mithridat. confect. alkermes an. ℈ j. raſur. cornu cerui ʒ j. fiat potus pro duabus doſibus.

Iniectus clyſter blandus.

℞. raſur. ebor. cornu cerui, margar. elect. vnicorn. an. gr. vj. ſyrup. de nymph. ʒ vj. deſtillat. reſtaur. ℥ ij. ß. fiat potus.

Item ♃. aqu. card. lib. j. ad vsum.

♃. syrup. de cichor. compos. sine rhabarb. oxys. simpl. an. ℥. j. s. cum decoct. gramin. passul. glycyrr. fiat iulep.

Item fiat iulep ex syrupo de granatis & de limonibus.

♃ mithridat: ʒ ij. theriaces ʒ j. conseru. rosar. buglos. viol. borag. an. ʒ iij. decoct. vnius capi alterati cum buglos. borag. lib. iiij. carnem vnius capi, aqu. card. ℥. iiij. fiat destillat. in balneo Mariæ. Vtatur addendo syrupi violati sextam partem.

Item repurgatus rhabarbaro infuso in destillato restauratiuo. Bis, terve repurgatus, recreata natura.

Primis diebus pro desperato relictus est. Et in hanc historiam attentos nos esse oportet, vt discamus non temerè negligendos relinquendosque morbos qui primo quidem obtutu tanquam immedicabiles sese nobis offerunt: Nec prætereà de morbis præcipitanter esse pronunciandum. Suspendi enim oportet iudicium in prognosi præstituenda, nisi certò constet: præsertim cùm hoc tempore propter ingluuiem morbi pullulent, veteribus nunquam cogniti, & contrà quàm factitatum sit à veteribus, nulla dierum criticorum habita ratione subinde ac identidem, variis remediis ægros oneremus, vt omne naturæ studium ac ordo peruertatur ac pereat: & magna cum nominis sui calumnia multi etiam ex primariis Medicis, aut eos morituros, falsò præsenserunt ac prædixerunt, qui non tamen non ita longè post à malè lata sententia tanquam prouocarent, superfuerunt, & contra multos victuros pronuntiarunt, quos non ita longè post mors secuta est.

ANNOTATIONES.

1 Caput hoc scriptum est vt quæratur ratio cur multi valdè valetudinarij viuant, alij integrè sani, alij in statu neutro. Et quibusdam præsto semper sunt Medici & remedia, & tamen non valent. Aliis contrà, & integrè viuunt. Item cur multis quinquagies secta est vena, profluuia alui, & aliæ excretiones contigerunt, alijs nil tale, cùm etiam non integrâ sanitate fruantur. Tandem ij qui obstinato animo licèt ægri noluerunt sibi venam aperiri, æquè diu viuant. Quomodo detractio multa sanguinis in multis aut non detrimentum attulit, aut quibus nulla facta est periculum non contigit?

2. Huius rei demonstrationem petes accuratam ex cap. 4. lib. 2. de præsag.

præsag. ex pulſ. vbi Galenus de comparatione intermißionis pulſus in iuuenibus, aut in ſenibus & pueris agit.

3. *Locum illum tandem legi lib. 1. de Diæta, dum loquitur de iis qui in optimo habitu ſani diu viuunt. Qui autem morbi à quadrageſimo anno à morbo aliquo correpti fuerint, nunquam ferè euadunt. Sed quoniam ille locus obſcurè ab Hippocrate ſcriptus eſt, ideò longiore & tempore & otio maiore indiget, horum explicationem in alium locum reiicientes, nodum qualiſcunque ſit diſſoluemus.*

4. *Celſus fortè huius rei cauſam explicauit. Dum enim cauet ne nimiùm aſſueſcamus vti medicamentis, ita ſcribit*: Purgationes vt interdum ſunt neceſſariæ, ita frequentes periculum afferunt. Aſſueſcit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cùm omnibus morbis obnoxia ſit maximè infirmitas. *cap. 3. lib. 1.*

5. *Notandum hoc ſymptoma nam aliàs vt ſymptoma curari debet, aliàs vt morbus: ſummum verò adhibeat iudicium Medicus, an in febre vrina ſupprimatur per ſe, an per accidens; quoniam falsò recurrunt quidam ad calculum, aut ad alias cauſas falſas: & oportet diligenter incumbere in coctionem humoris, & excluſionem & naturæ vim excitare, & non fruſtrà catheterem immittere metu maioris mali; id enim accidit cùm totum corpus crudioribus humoribus refertum eſt. Confluit autem ex ipſo aceruata multitudo in veſicam, quæ ampliùs diſtenta & dolitans, ad actiones ſuas inefficax fit, & periculum ſuppreſſæ vrinæ inducit.*

CONSILIVM XLIX.

De capitis vulnere.

NVPER in ludo literario puelli colludebant, alius perâ, alius calmario, & vt quiſque hac aut illa re erat inſtructus, ita tanquam idoneo inſtrumento vtebatur. Fortè in peræ fundo gladius acutiſſimus latebat, cuius mucro pertuderat fundum. Is ſenſum ob acutiem fugiebat. Peram capiti appreſſit iocò, hinc vulnus inciſa cute inflictũ. Sinuoſum erat, adacta cuſpide acutiſſima funditùs & punctim os læſum. Neglectum id quicquid fuit ob vulneris exiguitatem. Malè tum, quoniam nil negligendum in ſauciato vulneratóque capite: & quo magis ſenſum fugit, eò maiori curæ eſſe debet. Dilatatâ plagâ apparuit os læſum eſſe, ſed an vtraque tabula perforata eſſet, an media diploe ictus

restitisset, controuertebatur. Si illud esset, necessariò modiolum adhiberi debere conficiebamus. Si hoc, id est, alteri tantùm tabulæ adactus esset mucro, à terebra temperandum erat. Hoc perplexum obscurúmque fuit admodum: Nam temerè ad terebram accedere periculi plenum erat, ita rebus non bene subductis, eam prætermittere, & vituperationis, & periculi metum afferebat. Vnum tanquam vniuocum signum parebat, nempe systole ac diastole, & nutatio seu inundatio quædã quâ ictus inflictus erat, vt propterea tactam esse pertusámque vtramque tabulam coniiceretur, ac sic modiolum vsu-venire. Sed hac inundatione deceptos sese esse, delusósque Chirurgi asserebant, quòd hanc nutationem sæpe præ se ferant arteriæ exiguæ quæ diploen perreptant. Itaque cùm dubitaretur quò pertineret ille motus & agitatio, an ad cerebrum vi ictus detectum, an ad arteriolas in diploe intertextas, anceps magis ac dubium consilium ac ratio existebat. Vt in vtramque partem paria æqualiáque rationum momenta starent. Si noxa vtrique tabulæ illata foret, aiunt, sese id signis quibusdam detexisset. At nil planè ante 14 diem apparuit. Et illud quantulum fuit, procatarcticæ cuidam causę assignabatur. Si læsum os vtrumque, stillasset sanguis. A stillicidio aliquid incommodi cerebro accidisset. Præterea vomitiones nullæ contigerant, stupor nullus, nilque ex iis quæ læsâ vtrâque tabulâ euenire solent, & ad terebram ideò consilium conuertunt ac dirigunt. Nos contra coniectas has petitiones eludebamus. Vomitiones, & id genus alia quæ vtriusque tabulæ lęsionem, ac piæ meningis offensam significant, non in punctim factis vulneribus ita apparent, vt in aliis tromaton differentiis, vt cùm concussio facta est, aut magna plaga illata, aut lapsus fuit, aut cùm effractio est cranij. Accedit quod rimulæ angustia in cæsim facto vulnere, præsertim tam acuto gladiolo, impediat quominus in meningem stillet sanguis; aut si quid tale contigerit, pigro gressu id fit, & adeò exigua quantitate, vt nil, aut parum inde argumenti capi desumíque possit.

Rebus ita agitatis, ac dubiis ob obscuritatem, & multa rationum inuolucra relictis, tandem fortunâ ac casu sæpè ad benè medendum, & fœliciter scopum contingendum, nonnihil faciente, ad modiolum concursum est. Læsum os detractum. Incredibile hoc fuit, & cuius gratiâ hunc commentariolum de illo ictu conscripsimus de industria, nulla apparens erat diploe: os

cranij vnum erat, vna tantùm tabula, quod terebranti multùm attulit metus ac suspicionis, ne quicquam peccaret. Ita enim trepanum ἀβάπτιστον adhibent, supra cuius mucronem circulus quidam parum latus extans circumcurrit. Prohibet enim ne dum terebra agitur, altiùs descendat, & subiectas partes violet. Ita enim ipsius terebræ circumactus, & appressio faciliùs fertur. Et cùm iam totũ os perforatum erat, opinione diploës ductus, rursum apprimebat terebram, cum cerebri substantia occurrit.

Atque propterea frustrà ad arteriolas percurrentes diploën motus pulsatorius ille de quo mentio facta est, relatus fuit. Itaque nisi rationibus satis quidem firmis, fortuna, & cepti fiducia præcurrisset, magnum saucio puello periculum creatum fuisset. Rationes quidem quibus contrà nitebantur ne temerè modiolus adhiberetur, veræ ac probabiles erant, sed earum falsitatem solus euentus detexit. Quis enim credidisset naturam in plurimis sapientem ita in illo puello sui oblitam adeò, vt os, quod diploe in omnibus ferè diuisum distinctumque miro artificio, ac profectu incredibili vnum constitueret?

Hæc dicta voluimus, vt intelligant qui artem Medicam, Chirurgiam ei administram subaudio, exercent, multa sæpè fortuitò experiunda esse contra quàm ratio ipsa nobis dictare soleat. Etsi enim magna consilij iudiciíque vis est, apprimè ad fœliciter medendum conferens, & ad gloriam consequendam plurimùm compendij afferens: tamen experientia quædam, fortunáque quædam cœca ac bruta aliquando pluris faciunda. Sæpe enim axiomaton nostrorum prætextus speciosus, ac mordicùs facta obseruatio, in præcipitia quædam pericula ægros magno damno coniecit. Cuius rei fidem facit præsens illati vulneris historia. Si enim præualuissent rationes nostræ magno artificio confictæ cuidam ausui temerario, laudando tamen, syderationis periculum, ac deinde interitus creauissemus. 1572.

CONSILIVM L.

De lactis asinini præstantia & dotibus.

CIBVS in ęgris loco & tempore non præscriptus variis incommodis corpus afficit. Quemadmodum enim dum valemus robur addit, virésque conseruat: ita dum de sanitatis pręsidio atque statione deiecti sumus, idem cibus vires labefacit atque frangit. Ita enim memoriæ prodidit diuus Hippocrates. Quo fit vt natura quædam excogitauerit quæ in medicamentorum & alimentorum genere ambigerent. Hæc alimenta medicamentosa appellari solent. In horum genere est lac asininum, quod tabidis conferre dicetur. Sed hanc cautionem adhibere necessum est. Nam si magna subsit putredo, aut febris adsit, impunè dari non potest. Aut enim acorem, aut nidorem contracturum est; hinc detrimentum corpori afferetur. Lubet tamen nonnulla hîc attexere, vt temerè lacte non interdicatur, ęgríque iis commodis quę inde apportari possunt, priuentur.

Aliud est loqui de lacte simpliciter, aliud de lacte asinino. Nam cùm in Aphoris. cauet Hippocrates ne quid in vtendo lacte peccetur, hoc vult ne febrientibus lac offeratur, nec tabidis valdè multùm febrientibus (quanquam Galenus in comm. dictionem [valdè] supposititiam esse scribit) nec capite dolentibus, de lacte in genere loquitur. Sed cùm in generibus lactis magna sit latitudo, indistinctè non est accipienda Hippocratis sententia. Audiatur primùm Galenus libro de alimentis 3. de lacte in genere loquutus: Lac omne, ait, vtile est thoraci, capiti autem nisi quis illud habeat firmum, nocet: vt neque hypochódriis quæ leui de causa inflammãtur. Nam plurimis in ventriculo in flatum vertitur. Si autem cum alio coquatur quod crassi succi est, deponit flatus, sed iecur obstruit. Lac autem optimum censeri debet & boni succi, & multi alimenti, quod contrariis & substantiis & facultatibus constat subducendi & sistendi, obstruendi ac tenuandi.

Nec illud omitti debet, omne lac facilè alterari, immo, quod notandum, in sanis etiam dum coquitur, probos humores generaturum, & caput ferit, & hypochődria attollit (ait Galenus.)

Quod si in sanis fit, multò magis in ægris alteratio continget. Alteratio autem in vtrumque apparet, & in nidorem, & acorem. Tamen duo loci planè contrarij occurrunt apud Galenum 4. de simpl. medicam. fac. Priore ait, *Lac tametsi gustu dulce est, ex se tamen nunquam amarum efficitur; nam in eo euincitur à frigiditate caliditas, ac proinde repositum acescit.* Paulò post tamen amarorem lacti contingere asseuerat. Ne quis putet nomen τὸ πικρὸ Galenum velle vsurpare tanquam cum τῷ ὄξει confundatur, intelligit amarorem illum cum nidore coniungere, qui nidor à calido est. Verba Galeni hæc sunt: *Lac vbi cruditatem in ventre patitur, in frigidiori acescit, in calidiori amarum nidorosumque efficitur.* Itaque amarorem lacti contingere posse asserit. Nisi fortè dicamus istam periodon ita explicari posse: Lac ex se nunquam amarum efficitur, ait Galenus, hoc debet intelligi per comparationem cum melle; illa enim mens est Galeni. Nam mel per se amarum efficitur, id est à suo calore per diuturnitatem temporis. Quia enim in eo summa est dulcitudo, huic cùm nil addi possit, necesse est vt calore in aliam qualitatem desciscat. Lac autem ex se non ita amarum efficitur, quia non ita dulce vt mel est: immò ait Galenus eò loci, Si lac gustaretur vbi in ventre est, & per venas coctum, ipso melle dulcius inueniretur. Nam quod foris & ex se mel obtinet, id dum coquitur lac accipit. Immò, ait, cùm admodum ingens calor est, tantam lac acquirit dulcedinem, quantam mel amittit. Quod si verum est, nec lac dulce est, alioqui calore mutaretur. Nec verum erit quod ait Galen. comm. in aphor. 64. lib. 5. Aphor. Lac omne facilè alterari, aut in acorem verti cùm pauco calori applicatur, aut in fumum nidoremque si plus calori addatur. Et hæc magni momẽti sunt. Quia ex illo loco ex comm. in Aphorism. abduci possumus à præscriptione lactis, vbi intemperies aliqua est, vt apparet in iis quibus vulgò lac præscribimus. Ex alio verò loco facilè adduci possumus ad lactis vsum; quia, cùm, ait Galenus, calor etiam ingens est, tantam acquirit lac dulcedinem, quantam mel amittit.

Vide ea de re ex lib. 2. Acut. multa scripta.

Itaque nec tam religiosos esse oportet in lacte præscribendo, nec in eodem interdicendo difficiles. Nam est vbi reuerà facilè alteretur, vt si insigne incendium: est vbi non item, vt si febris magna non fuerit. Si tamen Hippocrati assentiendum, magna cautio est adhibenda. Nam & sitientibus negat exhibendum, & quibus biliosæ sunt deiectiones: quod vtrumque impedimento

esse non debere verisimile est: in textu latino legitur: *Malum autem & lac, & quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones*. Hæc lectio aliena est à mente Hippocratis. Legendus locus per distinctionem, vt legendum censet Galenus: in eo sensu: Malum lac in acutis febribus, & quibus biliosæ sunt deiectiones, vt omni illi corpori interdici debere lactis vsu doceat, in quo calor præter modum insit. Quòd si accuratiùs capiatur, non est dubium quin multis lac asinæ propinetur, quibus nec iure, nec loco, nec tempori concedatur. Quocirca cùm Hippocrates quibus interdici lacte debeat, explicauit (multos autem adducit quibus à lacte temperandum consulit) adiungit, *si nihil quæ dicta sunt affuerit*, quod Galenus ab aphoristica disciplina alienũ esse comminiscitur, & veluti per pleonasmum additum. Acutè tamen posteà huiusmodi superfluę repetitionis rationem reddit Hippocrates (ait Galenus) bis ter ve eadem repetere non veretur, si magnum aliquod periculum imminet, cùm, quod dicitur, veretur ne negligentiùs audiatur. Ac si dicat Hippocrates, Magnæ sunt lactis opportunitates, nil est in rerum natura æquè prestans ac lac ipsum, ita nil æquè facilè corrumpitur, si quibus propinari nõ debet, exhibeatur. Inter enim euchyma habetur, id est, inter ea quæ optimum sanguinem generant: sed si in sanis, vt ait Galenus, tam facilè malam qualitatem acquirit, quid de ægris iudicandum?

Tamen vt non exactè omnia ęstimari debent, ne fortè simus nimis religiosi, vt Hippocrates in sua ptissana explicanda accuratus admodum est: ita in lacte. Quod vtrumque cùm inter esculenta primas teneat, ita non nisi appositè dari debent. Et subiiciuntur tanquam exempla rerum ceterarum. Si lac & cremor ptissanæ, quę prestantissima sunt edulia iure & loco non exhibita, tantis afficiunt incommodis, quid debet expectari ab iis quæ & commoditate & prestantiâ sunt inferiora? Non est itaque quòd timidi simus in vsu lactis Hippocratis territi doctrina. Sępe enim præceptionum ac theorematon artis nostræ nimis religiosa obseruatio magnis nos afficit incommodis, quod multa audere & tentare sit religio, quæ alioqui essent profutura. In quo sæpe circumforaneis, & humanæ vitæ periclitatoribus victorię palma decidatur, nobis verò eripiatur.

Lac quoduis vsurpare non confert, sed ad id deueniendum quod commendat Galenus, quod nimirùm contrariis substan-

tiis & facultatibus constat, subducendi scilicet ac sistendi, obstruendi ac tenuandi. Optimum autem lac asininum eas facultates habere dicendum. Et obseruaui, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alui asininum lac præscribi, repressâ humorum malignitate, lactis bonitate, aluus magno commodo substitit. Aliis quibus aluus astricta, leue profluuium vsu lactis contigit, & profuit. Nec terreri initio debet si obsit, non prosit: nam perseuerandum experientia docet. Fit enim (vt quidam ex veteribus annotauit) vt assiduitate tandem lac suâ bonitate temperet, ac refrenet cacoëthiam & prauitatem humorum in corpore turgentium. Itaque Galenus 3. de alimentis ait, *Lac asinæ rarò in ventriculo cogitur: quod si sal & mel addatur, non fieri potest vt ipsum in ventriculo coaguletur.*[2] Si Galenus comm. in aphor. illum *Lac dare* multis serum lactis sale & melle condîtum exhibuit, quibus distenta essent hypochondria (eos autem à lacte arcet Hippocrates) cur lac asininum proximè ad serum accedens, & præterea facultate alendi præditum non præscribetur? Nam & sistendi parte, caseosâ, & butyrosâ, serosâque, laxandi vim habet. Sic nec lactis vsus reiiciendus, nec iis temerè assentiendum, qui quibusque in affectibus, & quouis tempore lac exhibendum putant.

ANNOTATIONES.

1. *Hoc ex loco scire oportet etiam in dysentericis fluxionibus prauis non esse alienum, contra Hippocratis præceptum, lac dare. Etsi enim concrescat, tamen diuturnitate vincetur, & domabitur corruptio humorum. Et id ex præscripto Hippocrat. fieri potest. Quanquam eos in quibus deiectiones sunt biliosæ, vetat lac dari. Et experientiâ compertum est quosdam quibus dysentericæ & mesentericæ erant deiectiones diu fatigantes non aliena arte cessauisse, quàm diuturno lactis vsu. Et Hippocrates lib. 2. de morbis mulierum, in fluore muliebri bilioso lac commendat; quia (ait) fluxus à lacte obtunditur. Quod idem de deiectionibus dici potest. Filio Erotolai 7. Epid. circa initium libri, lac per os dat in vehementi dysenteria.*

2. *Celsus cap. 22. lib. 3. in phthisi sicut in omnibus longis, difficillibúsque febribus, lac dare commodum est.*

CONSILIVM LI.

In quo explicatio continetur Aphorismi illius libri 6. Aphorism. Qui gibbi ex asthmate fiunt, ante pubertatem moriuntur.

PLERAQVE apud Hippocratem præclarè & exquisitè scripta sunt, quæ tamen in paruis ducuntur, aut quòd deprauata in multis codicibus non intelligantur, aut potiùs quòd non sint eorum stomachi, qui peruiis vulgatisque nescio quibus theorematis contenti magnũ se pretiũ operę fecisse credũt, si aliquid in prõptu habeãt quod promere aut potiùs effutire possint. Vt autẽ ingenuè fatear, cùm in omnibus ferè Hippocrat. libris magna sit verborum obscuritas, ad eam tanquam auctarij vice accedit multorum deprauatio, quæ multorum studia & legendi, aucupandíque desiderium restinguat. Quæ autem obscuritate solâ implicitâ sese nobis offerunt, vt in animos multorũ sensim veluti influunt, & sui desideriũ iniiciunt: ita quę corrupta nauseã etiã appetentissimis hominibus pariunt. Nisi fortè aliqui sint quos cùm laboris non pigeat, multa aspera ausint persuadere, multas rerum difficultates deuorare. Horum imprimis laudandum studium, laudandi & conatus. Simile aliquid in plerisque cùm aggressi simus, in quibus operam non detrectauimus, tum in vno aphorismo Hippocratis eandem operam maiorem, vehementiúsque multò studium ponere institutum est. Ille tametsi primo quasi obtutu parum adiumenti intellectus, aut voluptatis acutè euolutus afferre videatur. Tamen si cui rem penitiùs paulò inspicere collubitum sit, nec legere pigeat, nec in hoc laborasse pœniteat. In euoluendis enim illis obscuris non minùs sæpe cuiusdam genij quàm ingenij vis apparere solet. Sed ne extra cancellos excurrat oratio, ad rem institutam accedendum est, cuius explicationem lectoribus voluptatis simul ac vtilitatis plurimùm allaturam confidimus.

Aphorismus Hippocratis hic est: *Qui gibbi ex asthmate fiunt, aut tussi, ante pubertatem moriuntur.* Textus hic Leoniceni. Textus Græcus Basil. habet: ὁκόσοι ὑβοὶ ἐξ ἄσθματος ἢ βηχὸς γίνονται πρὸ τῆς ἥβης, ἀπόλλυνται. Verba græca latinis non quadrant, cúm aliud sit dicere, mo-

riuntur, simpliciter; aliud, moriuntur ante pubertatẽ. Hic enim in textu Leoniceni ordo immutatus, immutatæque periodi videntur. Scrupulus autem qui hîc nobis iniicitur, quique commentandi occasionem porrexit, est is; cùm dicat Hippocrates, *Qui gibbi ex asthmate aut tussi fiunt*, an asthma contorsionis spinæ causa esse possit, item & tussis, & quomodo fiat. Quis enim vnquã scripsit à tussi & asthmate gibberũ cõtingere? eũque funestũ cũ gibber illorũ causa esse vulgo perspiciatur? Nec enim valere potest quod obiiciat quis ob asthma & tussiendi assiduitatem vitiari posse spinam, vt quibusdam rectis, tamen malè gradientibus pedum figuram labefactari contingit, vnde claudi vatiique fiunt · item decubitus forma spinam inflectere potest, ait Hippocrates lib. 3. de articulis, his verbis: quibusdam figuræ, τὰ σχήματα vocantur, in quas qui cubare consueuit, ad hoc condu-cunt, id est ad hoc vel illo modo inflectendam spinam Qui locus aduersum nos faceret, nisi Hippocrates in textu adiecisset, figuræ cum morbo, id est cum phymatis, & tuberculis. Sic nec figura, nec tussiendi conatus, nec δύσπνοια quicquam ex sese ad conuersionem spinæ confert.

Sed sit ita, videamus si contextus Leoniceni Hippocrati quadret, an facti gibbi ex asthmate, ante pubertatem moriantur. Dum gibbos ex asthmate dicimus, procatarcticas gibbositatis causas cum Galeno excludimus. Secundò, num credibilius ex gibbositate & anhelosos & tussiculosos reddi, quam tussim & asthma gibbero occasionẽ porrexisse. Rationi enim fauet magis vt gibbositas tussim astmáque inuehat, quàm contrà. Tertiò, An tubercula & pani qui gibberum efficiunt, asthma & tussim priùs inferant, quàm gibbum. Quam sententiam secutum fuisse Galenum ostendemus: & in hoc difficultatis cardo vertitur. Sic enim postquam tubercula tussim & asthma generarint primùm, tempore gibberum inferunt, & ita auctiore respirandi difficultate perimunt. Nec enim dixit Hippocrates, Qui gibbi ex tuberculis fiunt, quod dici debuit: sed qui gibbi ex asthmate, id est, quibus gibbositas auctarii vice contigit ob panos, cùm asthma ab iisdem panis in spina obortis præcessisset. Quanquam idem sensus, ac si dixisset: Qui gibbi ex tuberculis, &c. nam & spirandi difficultas tuberculorum comes: & si asthma est, suspicio esse debet tubercula adesse. In libro de Articulis, non dixit, ἐκ τοῦ ἄσθματος ... ὑπὸ νοσημάτων ἔλκεων τινῶν; id est, ὑπὸ ἄσθματος: sed ὑπὸ τῶν νοσημάτων

Com. in aphor. 46.

Id eſt, τῶν φυμάτων, vt idē Hippocrates pluribus oſtendit. Quarto queri poteſt, an nōcyphoſis à caſu lapſúque mortem intentet, vt & quæ à tuberculis committitur. Hippocrates autem lib. de articulis 3 duo diſtincta capita de cyphoſi à phymatis, & cauſis externis nata conſcripſit. Verborum autem ſeries eò ſemper pertinere videtur, vt aphoriſmus hic de ea tantùm cyphoſi intelligatur quam internæ cauſæ induxerunt. Ideóque Hippocrates non abſolutè ſcripſit, Qui gibbi ante pubertatem fiunt, moriuntur: quanquam in libro de Articulis ita ſine adiectione ſcripſit, *Quibus, dum adhuc pueri ſunt, priuſquam corpus adoleuerit ſpina in gibberum incuruatur, eâ parte ſpina non nutritur & augetur.* Sed Galenus alió loco ſcripſit, illam ſententiam, ſicut & alias quæ illi annexæ ſunt, de contorſione à cauſa interna intelligi.

Sent. 6. lib. 3. de artic.

Com. in par. 19. lib. 3. de artic.

Atque vt res apertiùs explicentur; textus Baſilienſis duobus in locis deprauatus eſt: vno, quia particula illa πρὸ τῆς ἥβης non eſt referenda ad poſtremam partem contextus, ad verbum, nimirum ἀπόλλυνται, ſed ad priorem, vt legatur, ὁκόσοι ὑβοὶ γίνονται πρὸ τῆς ἥβης. Altero, quod omiſſa vox illa ταχέως quæ ad verbū ἀπόλλυνται adiūgi debet. Ita Fuchſius in ſcholiis in illum locum annotauit, non ſuo ipſius iudicio, ſed Galeni ductus autoritate in cōmentario in aphoriſmū prędictū. Huius rei fidem facit contextus Galeni, ὅτι τοὺς πρὸ τῆς ἥβης κυφωθέντας, ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ διαφθείρεσθαι φησὶ ταχέως. Nam cùm hic aphoriſmus ad prognoſin pertineat, nil Hippocratis ingenio dignum, niſi dicat gibbos ex aſthmate ante pubertatem factos, aut citò, aut tardè mori, & vi aſthmatis, & inflexionis. Qui enim caſu incuruantur, ob læſionem non integrè creſcente ſpinâ, iis mors celerior eſt, quàm aliter affectis, ſed ob incertitudinem de iis nil quicquam prædixit Hippocrates, cùm fieri poſſit vt arte reſtituatur quoad eius fieri poteſt: nec enim legitimè reponi poteſt luxata vertebra à caſu, lapſúque, ait Hippocrates, quòd vertebræ inter ſe aptæ ſint γιγγλυμοειδῶς, id eſt, cardinatim, vt ait Galenus in commentar. Itaque omiſſa malè eſt in textu Hippocratis vox ταχέως, quâ circunſcribitur tempus quodammodo quo gibbâ factâ ſpinâ à tuberculis cum dyſpnoea iunctis; extremus fati dies non ita poſt ſequitur. Neceſſariò enim adiungi debuit, alioqui indefinita abſolutáque Hippocratis enunciatio nil habet miri, nil habet digni.

Partic. 19 lib. 3. de artic.

Niſi quis fortè dicat Hippocratis laconiſmum non ferre vt

oratio aphoristica suis compleatur circunstantiis; vt sic dicere liceat. Et tametsi Galenus in enarrando paulò copiosior adiecerit, id illi ex more est, vt imminuta deficientiáque perficiat, multáque sæpe clarioris doctrinæ causa subiungat.

Prætereà ille textus Galeni, νυὼ δὲ τοὺς περὶ τῆς ἥβης κυφωθέντας, declarat apertè vocem hanc, ante puberes annos, referri debere ad verbum κυφωθῆναι, aut nomen κυφοὶ, non autem ad verbum ἀπόλλυν): quod annotatione dignum est, & ad huius rei de qua primo loco quæsitum est, explicationem primùm necessarium. Dicendum itaque, *Qui gibbi ex asthmate, aut tussi ante puberes annos fiunt.* Quam lectionem præterquam quod confirmat & ratio, & contextus Galen. in comm. deprauatè latinus factus à Leoniceno, vt qui in primis sordibus latere velit, plurimùm roboris ac neruorũ afferet alius Hippocrat. contextus libro de art. οἷσι κυφοῦν) ῥάχις παισὶν ἔουσι, πρὶν ἢ τὸ σῶμα τελειωθῆναι ἐς αὔξησιν. *Quibus*, ait, *adhuc pueris, aut priusquam corpus adoleuerit, spina in gibbum contrahitur, iis corpus ad spinam augeri non solet, &c.* Part. c. 6. lib. 3.

Item in textu commentarii Galeni paulò antè adducti, alia periodus est apprimè faciens ad interpretationem particularũ, ex asthmate, aut tussi; illud enim quæsitum prius, secundo & tertio locis, an legendum esset, *gibbi ex asthmate*: nam si ita fieret lectio, Asthma causa gibberi efficiens videretur, quod rationi non consonat. At probabilius est à tuberculis primùm nasci dyspnoeam & tussim, illæso per se pulmone, deinde gibbam fieri spinam vi panorum seu phymaton. Et illud est quod Hippocrates vocat, ἐξ ἄσθματος κυφωθῆναι. Textus illa est periodus, νυὼ περὶ τῆς ἥβης κυφωθέντας· ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ διαφθείρεσθαί φησι ταχέως. Iam vides formam loquendi immutari; nec enim dixit κυφωθέντας ἐξ ἄσθματος, sed ἐπὶ ἄσθματι. At dicere idem esse, ἐξ ἄσθματος, & ἐπὶ ἄσθματι, græcam linguam ignorare est: κυφωθῆναι enim ἐπὶ ἄσθματι καὶ βηχὶ, est incuruari in astmate & tussi, id est, Cùm iam adest tussis, aut anhelosum quid ob phyma spinæ adnatum succedit gibbositas, non vi tussis (quamquam potest paulùm iuuare) sed vi phymaton tussim & difficultatem respirationis præmittentium. Quam sententiam secutum esse Galenum posteà demonstrabimus.

Quamquam illud ἐπὶ ἄσθματι, si referatur ad verbum διαφθείρεσθαι non autem ad κυφωθῆναι, alium habebit planè diuersum sensum, sed Hippocrati non contrarium: ἐπὶ ἄσθματι διαφθείρεσθαι, id est, gibbi ante pubertatem facti, intereunt in asthmate & tussi, vel ab

asthmate & tussi. Meliùs autem, in asthmate & tussi, id est, facti gibbi à tuberculis tussiculosi aut anhelosi moriuntur. Sic vtraque interpretatio fieri potest. At propterea quidam ex veterum codicum collatione ita textum Hippocratis restitui debere scribit, ὁκόσοι ὑβοὶ πρὸ τῆς ἥβης γίνονται, ἢ ἄσθματος ἢ βηχὸς ταχέως ἀπόλλυνται. Quod clariùs in sequentibus fiet.

Quoniam autem inter demonstrandum diximus verisimile esse à tuberculis gibbositatem fieri, præeunte tamen aliquâ difficultate spirandi, aut tussi: proptereaque non tam vi aut tussis, aut asthmatis, quàm gibbositatis mortem accelerari, horum quæ dicta sunt ac postulata, demonstratio est requirenda: nimirum quomodo à tuberculis gibbositas fiat: & an illæso pulmone difficultas spirandi adsit. Et cur per distinctionem dictum sit, asthma, aut tussis. At multa alia quærentur, quorum explicationem plurimùm conferre posse confidimus.

Com. in aphor. 46 lib. 6. & comm. in part. 2. lib. 3. de Artic. Spina quatuor modis afficitur, aut vna pars tantùm spinæ, aut plures continuæ afficiuntur; hinc κύφωσις. Si plures non continuæ afficiuntur, λόρδωσις: si in latus, σκολίωσις: cùm vertebrarum omniũ tota compages concussa, σεῖσις nuncupatur. Omnes autem differentiæ hæ aut à causis internis, aut externis concussu, ictu, lapsúque pendent. In internis causis numeratur tuberculum varias apud Hippocratem & Galenum appellationes sortitum. Galeno vocatur ὄγκος, tumor. Hippocrat. φῦμα ἄπεπτον καὶ σκληρόν. Eidem Galeno absolutè φῦμα. Et in enarratione in lib. περὶ ἄρθρων φύματα μεγάλα, χρόνια, ἄπεπτα, σκληρά. *4. loc. aff lib. 3. de art. 2. Com in aphor. 46. lib. 6* Interpres autem Felicianus malè τὸ φῦμα, panum vertere videtur: cùm apud Latinum Interpretem Celsum panus id sit quod Græcis φύγεθλον vocatur. Est autem tumor quidam latus, sed non altus, in quo quiddam pustulæ simile est: dolor & distensio vehemens, & maior quàm esse debeat pro magnitudine tumoris. Et ita phlegmone quædam est ἐρυσιπελατώδης. Fernelius vocat phlegmonen in adenum locis emergentem, maximè in ceruice & inguinibus. fit autem post febres, aut alicuius partis dolores. Hippocrates generali nomine ἀποστάσιες vocat, καὶ ἀποστηρίγματα. Si itaque dolorificum sit tuber- *Apho. 30 & 31. li. 6.* culum, & sanguineum, φύγεθλον, Panus, siue panis dici possit; sin doloris expers, ὄγκος καὶ φῦμα. Quanquam si panus tumor non altus, sed superficiarius, & parum eminens dicitur, non videtur posse difficultatem illam spirandi afferre, quæ à generatione tuberculorum in spina nasci solet. Tamen si diligentiùs res inspicia-

tur, quoniam à tuberculo statim cyphosin nasci non oportet, illud φῦμα τῆς κυφώσιας occasio & parens, panus dici vertíque potest: præsertim verò panus dici, quia citò generatur, & tardè in suppuratum abit; quæ conditiones pano quadrant, & ex consequenti ei tuberculo quod temporis progressu gibbum afferre solet. Nec enim citò à generato tubere inuertitur rhachis. Porrò vt res paulò apertiùs pareat, φῦμα ἀπὸ τοῦ φυγέθλου differt, quod φῦμα citò suppuret & prognascatur paulò tardiùs, minúsque doloris afferat; phygethlon autem ægriùs suppuratur, faciliùs nascitur, & dolorificum est: propterea ad obliquandam inuertendámve compagem verticillorum accommodatum magis est.

Itaque vt dictum est, vertebræ luxantur casu, lapsu, phymate neruosa corpora vertebris & spinali medullæ insita extendẽte. Et mirum, cùm Galenus has differentias explicans, tanquam περιέχων adiecerit, horum duo sunt genera; aliud est partium quæ secundùm naturam se habent, aliud tumorum quorumdã præter naturam. Qui locus est subobscurus, ac parum intelligibilis, nisi huius ea sit explicatio: Omninò duobus modis spina vitiatur, aut cùm ipsa secundùm naturam est, & à causa externa inflectitur. Sic nil apparet vitij in spina: aut cùm non ita affecta est, sed diligentiùs inspicienti tuberculi generatio in spina apparebit: alioqui illius loci sensum non calleo. *4 de loc. affect.*

Porrò tuberculum aut superiores verticillos, aut medios, aut inferiores occupat. Si illos, anginosos facit, Galeno interprete. Scribit enim in constitutione pestilenti, quam Hippocrates descripsit eos κυναγχικοὺς vocasse, quibus ad ceruicis spondylos tuberculum aliquod adnatum fuerat, quod tuberculum cùm ad suppuratum tenderet, tussiculosos reddebat, cum sua mole ac circumscriptione crudus maneret, spirandi difficultate eos exercebat. Non difficultas autem illa spirandi quicquam pulmonem laborare significabat. Cur autem, dicat quis, non gibbos efficit? mors lõgè anteuertit, & gibbositas non illâ parte cõtingit nisi vna cum morte repentinà. Quo enim tuberculũ primis verticulis est propinquius, eò funestius. Accedit quod posito pari vitio in superioribus vertebris & inferioribus, in superioribus (excipio præsentiam periculi) magis elucescit prohibitione incrementi, quàm infero loco locatis. valet enim illud theorema Galeni, *Quantò spina superiùs iuxta originem suam læditur, tantò* *affect. 2. Epid.* *Com. in par. 12. l. de artic.*

minùs augescit, eò quòd à superiori parte & exortum & incrementum accipit. Ex textu autem de anginosis elicere oportet quod ad Aphorismi nostri explicationem attinet: nimirum tuberculum superioribus ceruicis vertebris adnatum modò tussiculosos, modò anhelosos magis reddere, prout hoc aut illo modo affectum est phyma.

Si tuberculum medias costas occupat, aliquam ex tribus differentiis contorsionis spinæ producit. quæ omnes ad neruosum genus, non autem ad spinæ ossa propriè pertinent. Nam cùm neruus vertebram muniens afficitur à morbo, posteà trahitur vertebra, ac contorquetur. Sic Galenus reprehendit veteres qui diligentiùs verba Hippocratis obseruantes, putarent à tuberculis contorqueri costas, quòd adeò phymata induréscerent, vt ad nutum suum traherent ossa ac contorquerent. At nequit fieri vt tantum duritiei phymata acquirant, vt costas grauent. Sic ossa per se non subuertuntur, tametsi proprietas verborum Hippocratis illud indicare videatur, cùm σπόνδυλος ἐς τὸ κύφος ἕλκεσθαι [illegible] dicat. Sed affectio hæc est corporum spondylos colligantium.

Com. in part. 1. 3. de artic.

Patet itaque tubercula non obsidere pulmonem vt inde asthma fiat: sed phymata ipsa primò, per se, situ, circumscriptione, mole, lædunt genus neruosum spinæ, proptereà gibbum fit: non autem ab asthmate, aut tussi fit; vt verba Hippocratis in aphorismo notasse videntur. Et idem contingit à tuberculo, quod à casu, lapsúque: vt dicat quis aphorismũ & de causis internis & externis intelligi posse. Nam quibus à casu læsa spina, quoniam nunquam eo modo se habet, quo priùs; vt notat Hippocrates, videtur ob vitium non posse benè nutriri, ac augeri. Sed longè alia ratio est. Nam quibus à casu vitiata spina, ea sui vitii signum edit, & manu, artificióque, si non omninò, at ratione aliquâ vitio occurri potest: At non idem iudicium de vitiata spina à tuberculo. nam cùm intorta spina est, iam in summo vigore malum est, & latenter, sensimque obliquatur. Præterea cùm à casu inuertitur, non est tussis, & tanta difficultas ducendi emittendique spiritus (nisi quâ parte maximè dimouetur pulmo.) At cùm tuberculum est præsertim eminens, vt ὄγκος potiùs dicatur, quàm φῦμα (vt antè diximus) tussis est, cùm humidius est phyma, & difficultas spirandi cùm durius; vt antè demon-

Apho. 19 lib. 3 de artic.

ſtratum ex hiſtoria 2. Epidemior. cùm Hippocrates meminit eorum qui anginâ laborarent. Et cùm tuſſis eſt, & dyſpnoea: deinde vi tumoris cyphoſis ſuccedit, non eſt dubium quin vitæ noſtræ filum ſtatim præcidatur: quod non contingit in iis ſpeciebus contorſionis ſpinæ, quas cauſa externa inuehit. Aut ſi in aliis contingit à caſu, lapſúque, nec tam ſubitò, nec ita manifeſtè vt cùm à tuberculis. Demonſtrationem autem affert Galenus loquens de iis qui dicuntur αὐτομάτως κυφωθέντες. Thorax non vult, ait, ob vitium cum aliis; id eſt cum corde & pulmone augeri, propterea anguſtia ſequitur partium reſpirationi dicatarum. Com. in aph. 46. lib. 6.

Itaque mota adductáque in dubium fuit dubitatio, an tubercula illa primùm reddant gibboſos, & cùm ante pubertatem hoc contingit, moriuntur ab aſthmate & tuſſi, vel potiùs in Aſthmate & tuſſi, quod ſuperiùs docuimus ex Galeno ἐπὶ ἄσθματι interpretantes: an potiùs, tubercula in pueris difficultatẽ pariunt & tuſſim: mox cyphoſis ſequitur: inde mors. at propinquius rationi poſterius eſt.

Porrò illa tubercula, vt dictum eſt, occupant mediam coſtam, aut ceruicis ſpondylos, aut lumborum. Item vel ſenioribus, id eſt adultis, quod Hippocrates vocat ἡβῶσιν, vel pueris contingunt. Item alia cruda ſunt & dura, alia non item: ſed ex ſe aliquid tenue expirant. Præterea vel ſunt ἐκπυητικὰ, ſuppurantia, vel non. Atque vt hæc vel illa ſunt, ita variis modis afficiunt, aliis ſignis ſeſe exhibent atque aliis diuerſas criſeis habent, diuerſam prognoſin conſtituunt, vt ſigillatim omnia dici pertractaríque neceſſum eſt. Partic. 14. lib. 3. de artic.

Si dura ac magna, difficilem quamprimùm afferunt reſpirationem nullo in pulmone vitio exiſtente; nam tubercula hæc Hippocrat. vocat φυμάτια κατὰ τ' πνεύμονα: non autem ἐν τῷ πνεύμονι, quo modo propriè aſthmatici fiunt: ſed quod eos tuberculo in ſpina præditos, aſthmaticos nuncupet, τὸ ἀσθμαίνειν generaliter vſurpat, Galeno. Si illa tubercula non ita dura, ſed citò ſuppurabilia, tuſſiculoſos reddunt per reſudationem, vt antè de anginoſis explicatum eſt: ſic & tuſſis, & aſthma, & cyphoſis tuberculorum ſunt ſoboles; & τὸ ἐπιγινόμενον. Si dyſpneam afferunt, & dura manent, longiùs vitam protrahunt: ſi ſuppurent, moriuntur, ait Galenus in comment. Quod tamen dubio non caret. Nam maius periculum creare videtur difficul- Partic. 99. li. de artic. Com. in Apho. 46. lib. 6.

tas spirandi à duro tuberculo, cui succedit gibbosum, quàm cùm promouetur suppuratum. nam suppurato tollitur saltem difficultas respirationis, duritie autem tuberculi accedente ad cyphosin, augetur: eáque propter quæ suppurant, & tussim faciunt, & quæ intulerunt gibbum, minùs in periculum præcipitare putanda sunt. Nam & tussis occasio tollitur, & cyphoseos fortè, & angustiæ thoracis. Nisi quis dicat pus illud & proximè tabem inferre, & pulmones planè labefactare; vnde non euadunt: nam diuturnitate putredo acquiritur, quæ non potest non esse molesta pulmonibus. Quò fit vt accuratè & acutè scripserit Hippocrates, *Quibus contingit gibbum adultis iam corpore, his manifestè & liquidò gibbositas morbi præsentis crisim, id est solutionem affert.* Ac si dicat; Si cyphosis à tuberculo nascatur, & ij quibus contingit iam grandiores sint, non perniciosa est cyphosis, sed præsentis morbi solutionem affert, id est, indicat suppuratum factum, & ab eo superstitem esse ægrum; quo fit vt non ampliùs periclitetur, quamquam breuiorem vitam sit habiturus. Hunc locum apertiorem reddemus paulò post.

Si ergo tubercula dura protrahunt vitam; si suppuret, abbreuiant: propterea particula ταχέως fortè non adiici debet; siquidem mortis celeritas non de omnibus intelligi debet, sed per comparationem de iis quibus suppuratum contingit.

Galenus itaque in Comment. videtur ipsa tubercula etiam per se, nondum contortâ spinâ, pessima asserere: Nam, inquit, si nondum gibbositate superueniente ob solos tumores difficilis respiratio est, quid eueniet cùm tumores tempore erunt auctiores? Et quid cùm thorax angustior? Ac si dicat; Tubercula per se ac primò dyspnoeam afferunt, licèt nulla contorsio; si dura ac magna, grauiorem: si humida, suppuratum & tussim, & ideò malè de ægris merentur. Secundò gibbositatem afferunt, quæ cùm contingit, peius cum ægris agitur: & id propriè est ex asthmate & tussi gibbum fieri.

Maximè autem (vt de alia ratione cyphoseos dicam) id perniciosum cum pueris accidit hoc, & iis qui crescunt. Nam nō ita multò post fato defunguntur ratione gibbositatis, quæ non tam per se, quàm ratione tuberculorum à quibus nata perniciem affert. Nam hæc & tussim, & expectoratum

&

& dyſpnoean accerſunt primo quoque tempore: quæ ſi tanta mala afferunt, & vim promouendæ cyphoſeos habent, cùm illam accerſiuerunt, quæ ſpes ſalutis? nam ſtrangulatur animal prohibito thorace incrementis, auctis pulmonibus & corde. Sic Galenus, quæ tubercula cum difficili anhelitu fiunt, iis qui adhuc augentur ſunt lethalia. Notandum illud iis qui adhuc augentur. apho. 46. Com. in

Vnum reſtat, quandoquidem diximus aphoriſmum intelligi de gibberoſitate contingente pueris, aut ante puberes annos contingente, vt explicemus, ſi gibber etiam à tuberculis poſt pubertatem contingat, an non idem contingat quod prioribus: cùm tuberculum natum neceſſariò aut tuſſis, aut difficultas reſpirandi in procinctu eſt; an non idem & pueris & grandioribus contingit? immò grandioribus magis quod pectoris oſſa ob duritiem non tam facilè obſequantur? Sed cùm gibboſitas ob difficultatem ſpirandi breuì interficiat ante pubertatem, cur nō idem grandioribus periculum imminebit? Non eſt neceſſe; ſiquidem cùm iam legitimum incrementum partes cepêre, ſi accedat gibbum, proptereáque ſpina non augeſcat, nil intereſt; celerioris enim interitus occaſionem inde collegimus, quòd in pueris cor & pulmo augeſcant, affecta autem ſpina cremento prohibeatur. Quod idem cùm non vſuveniat adultis, non eſt mirum ſi in iis longiùs vita protrahatur. Quò pertinent duo aphoriſmi Hippocratis cognitu digni, ac intellectu difficillimi: *Quibus iam corpore prouectioribus gibber contigerit, apertè gibber ipſe morbi qui adeſt, criſim affert: per tempus tamen aliquod eadem quæ & in aliis magis vel minùs ſignificat: minùs tamen malignè vtplurimùm talia ſe habent.* Part. 14. lib. 3. de art. Galenus imminutus eſt admodum in Commentario: nec enim explicat quid ſit quod Hippocrates dicat κύφωσις τῆς νόσου παρεούσης κρίσιν ποιέει: *gibber morbi præſentis criſim facit.* Morbi nomine quid intelligat, non dicit, κρίσεως nomine λύσιν intelligit quidem, ſed qua ratione id fiat, non explicat.

Tamen quid de ea re ſentio, ipſe explicabo. Morbi præſentis nomine tuberculum ſubaudit, quod quidem cùm inuadit eos quibus ætas prouectior, & corpus robuſtius, ratione ætatis, nulla crementi eſt neceſſitas, ac proinde non ita opprimitur pulmo: quia corpus robuſtius, & oſſa, tametſi incuruantur à tubere, tamen quia mors non præuenit, & pro omni accidente, niſi fortè aliqua difficultas ſpirandi acceſſerit, cyphoſis contingit, gibbo-

ſitas morbi præſentis criſim, id eſt, ſolutionem facit, id eſt, indicat victum à natura tuberculum, & fortè remanere in aliqua mole & circunſcriptione, vnde gibboſitas conſeruatur. Nam ſi ſolutio eſſet morbi, aut per ſuppuratum, aut aliâ ratione, cur nõ tollitur gibboſitas? vt priùs diximus varices tollere gibberũ excretâ per venas varicoſas materiâ? At per ſuppuratum non poteſt ſolui ſine interitu, vt abundè ſuprà oſtendimus. Itaque nomen κρίσεως ſiue λύσεως alio in ſenſu accipi debet. Niſi fortè dicat quis (& hoc ſubtilius eſt) cyphoſis morbi, id eſt tuberculi, ſolutionem affert, hoc eſt, tuberculum nullum aliud accidens induxit pręter cyphoſin. ſic vt cyphoſis tuberculo criticè ſucceſſiſſe dicatur, & eius ſit velut criſis. Quomodo dicemus ſi cui poſt febrem dolor in brachio ſuccedat & febris, aut remittatur, aut ceſſet, dolor ille dicetur afferre criſin febris: ſed hoc totum καταχρηστικὸν eſt. Remanet tuberculum, ſed maior eius pars ceſſit in occaſionem contorſionis ſpinæ, diffuſa materia, aut aliter. Vnde ſubiicit Hippocrates: Eadem quæ in aliis vel magis vel minus: id eſt, difficultates ſunt ſpirandi, & anguſtiæ aliquæ magis vel minùs, prout quis in vitæ ratione aut accuratus fuerit, aut deliquerit; vnde plerique eum gibberum in ſummam ſenectutem tulerunt, præſertim quibus corpus quadratum magis, quod minùs dolitent à gibbero, & cùm frigidiores ſint, pręſertim pingues, minùs egent reſpiratione.

Itẽ aliæ ſunt cùm occupãtur partes criſes aut hæ aut illæ ſpinæ. Diximus autem ſuprà in ſpondylis ceruicis nato tuberculo κυναγχικοὺς homines reddi, nomine τῆς κυνάγχης generaliùs ſumpto, vt vult Galenus, in medio dorſo cyphoſin, quæ ſi ad partes inferas pertineat, aliis ſignis ſeſe exhibet, quàm illa quæ in media ſpina ſedet. Nam ſic Hippocrates: Quæ vitia circa ſpinam ſunt, id eſt tubercula, cùm aliàs ſolui minimè poſſint, tum illa maximè quæ ſupra ſepti connexionem, Galenus in Commentario vocat τὰ κατ' τῶν ὑπὲρ φρένας ἐκφύματα. Nam cùm ſuppurant, mortem afferunt, vt antè diximus, cùm dubitaremus num meliùs eſſet phymata ſuppurari quàm dura manere. *Ideò autem afferunt mortem, quòd nulla vena ſit in thorace, quæ prauos humores à tuberculis ruptus excipere poſſit. Et cùm venæ vtrimque in thoracem diſpergantur, ſi ex phymatis humor aliquis in eas transfertur, exinaniri non poteſt, & vt excipiatur ab illis difficile eſt. Accedit quod illa phymata gignunt humores craſſi, frie-*

4 de loc. affect.

Part. 34 & par. lib. 3. de art.

Textus Hippocr. latinus male verſus eſt.

Com. in par. 4. lib. 3. de art.

gidique sunt. Hæc Galenus.

Sed cùm tubercula in partibus inferioribus nascuntur, ea sæpè successu varicum in cruribus soluuntur; nam per lumbares venas humor à facultate in crurales reiicitur: hinc phymaton solutio. Aliquando tenasmus & dysenteria huiusmodi phymata soluit, translato ad intestina pure. Atque eorum symptomaton quæ gibberum costas inferiores occupantem consequuntur, alia gibberi ipsius solutionem afferunt, alia non afferunt, sed iuuant tantùm. [3] Ex eorum numero quæ solutionem afferunt, sunt varices & dysenteria, de qua paulò antè dictum. Ex horum autem censu quę non soluere dicuntur, sunt quidam dolores renum & vesicæ: item abscessus circum ilia, qui suppurãt quidem, & sunt sanatu difficiles & longi: hi enim morbi per sympathiam tantùm sunt; quia quæ sunt vicina, & quæ propinqua, ea primùm & maximè affici solent, ait Galenus in Comm. ex sententia Hippocratis. Et quia per sympathiam tantùm sunt, ideò morbum non soluunt. vbi notanda propositio Galeni in eodem Comment. ὅσα κατὰ συμπάθειαν γίγνεται νοσήματα, τούτων οὐδὲν λυτικόν ἐστι τῶν ἐξ ἀρχῆς παθῶν. Quicumque per consensum communicationémque fiunt morbi, eorum nullus eos morbos soluit qui præcesserunt. Præterea quibus gibber superior, iis gracilescunt brachia, quibus inferior coxæ graciliores fiunt, pubes, barbáque tardior ac imperfectior. Item & infœcundiores iis quibus gibber superior. nam his sua sunt signa propria, suspiria, angustia thoracis, difficilior respiratio. Quæ duo principio quidem esse possunt antequam gibbositas sit. Nam tuberculum prius afferre potest angustiam, tussim, anhelosum quid, quàm gibberum efficiat. Ideò scribebat Hippocrates loquens de supero gibbero: *Panis & phymatis crudis obnoxij vtplurimum circa pulmonem gibbi parte superiore sunt; nam gibber occasio & contentio plerisque ex talibus contorsionibus fit, quarum vicini tumores participes sunt.* Pars prior contextus bifariam intelligi potest: Gibbi parte superâ obnoxij sunt phymatis crudis, id est, quibus gibbositas est, ij obnoxij sunt phymatis, id est, ob gibbositatem tandem tubercula in pulmone nequeunte bene nutriri ob affectionem spinæ, crescunt. Hanc suspicionem auget, quòd dicat, obnoxij phymatis circa pulmonem: & sic gibbositas per eum contextum causa esset phymaton, & difficultatis spirandi. Sed non ea est mens Hippccratis. nam dictio [obnoxij] quæ vim magnam habet,

In filio Præsidis Bailly hoc obseruatũ.

Com. in part. 10. lib. 3. de artic.

Lib. de humorib.

Part. 6. lib. 3. de art.

Part. 9. lib 3. de artic.

ſupponitur ab Interprete: & niſi ſupponeretur, prior iſta interpretatio cohæreret. Verba Hippocratis ſunt obſcura, nam loquens de iis quibus ſuper ſeptum affecta ſpina, & qui propterea ἐξεβρόγχοισι, id eſt, quibus guttur protuberat, facti ſunt, ita ſcripſit, φυμάτια ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, κατὰ τὸν πνεύμονά ἐστι: id eſt, ita gibbis ſuper ſeptum affectâ ſpinâ factis, maximam partem tubercula ſunt circum pulmonem: id eſt, in ſpina. nam κατὰ πνεύμονα non idem eſt ac ſi dicat, ἐν τῷ πνεύμονι, vt licet colligere. Hunc autem ſyllogiſmum ita Galenus conſcribit: Quibus gibber cõtigit vtplurimùm à phymatis eſt, vt excludantur cauſæ procatarcticæ, caſus, lapſus. Quod autem diximus gibberum illum declarare generationem ſui à tuberculis, nõ autem inducere tuberculum in pulmonem, vt aliquis malè colligat, ſatis ſequens periodus demonſtrat. nam gibberi occaſio à talibus contorſionibus exiſtit, id eſt, contorſiones ſpinæ ob affectos tonos à phymatis gibberum induxêre.

Part. 8. lib. 3. de Artic.

Atque vt tandem dicendi commentandíque finis fiat quod inſtituti noſtri eſt tandem extremum perſequamur. Quæcumque autem dicturi ſumus, ea ex ſuperioribus deſumentur ſparſa diſſeminatáque, vt per ἀνακεφαλαίωσιν quandam res planè intelligatur. Tolerari ergo poteſt lectio illa; Qui gibbi ex aſthmate, aut tuſſi fiunt ante pubertatem, illi moriuntur. Docuimus enim particulam illam ταχέως non neceſſe eſſe adiici: quoniam non citò moriuntur, niſi quibus à tuberculo ſuppuratum contigit. Et quod Galenus in Commentario aſcripſerit particulam, citò, dum verba Hippocratis recenſet, illud poteſt dici clarioris doctrinæ causá adiectum eſſe. In plerìſque enim eſt obſcurus & mutilus Hippocrates: ſed eius ſcripta aut collatis locis ſunt venanda, aut exacto grauíque iudicio æſtimanda. Item ſi dicatur abſolutè, illi moriuntur, nec adiiciatur, quando, an tardè, an citò, nihil Hippocrate dignum videtur. Itaque Leonicenus, cuius interpretationem cenſuimus, ſi hîc adeſſet, fortè ſeſe probabili ratione defenderet, cur dixerit, *Ante pubertatem moriuntur*: & ſignificantiùs adiectum eſſe, *ante pubertatem moriuntur*, quàm ſi dixiſſet, *Qui gibbi ante pubertatem fiunt*. Nam cùm contorſionis ſpinæ incommoda & pericula faciliùs in primas ætatis partes quàm in ſecundas tertiáſve incidant, immò periculosè iis qui creſcunt ſpina vitietur, prognoſin inſtituere veluti de morte ante annos pubertatis. Si enim moriũtur ante pubertatẽ, ſatis hoc indicat, neceſſariò & tuſſim, & aſthma, & gibberum in

pueritiæ annos incidere debuisse. Cùm ergo dicitur, *ante pubertatem moriuntur*, prædiciturmors necessariò, & supponitur necessariò vitiatam fuisse in pueritia spinam Si enim excedantur pubertatis anni & ab astmate, cyphon succedat, id periculi non imminet: Tamen innumeris locis Galeni & rationibus docuimus illud πρὸ τῆς ἥβης priori aphorismi parti attexi debere.

De altera aurtem parte quâ quærebatur si ferretur lectio aphorismi, *Qui gibbi ex asthmate*, an gibbositatis causa esset asthma? hoc bifariam, trifariámque potest explicari: cùm dicimus gibbos ex asthmate, aut tussi mori, sumitur effectus pro causa. nam tuberculum inducit tussim si humidius, asthma si durius, & posteà cyphosin: sic ex asthmate aut tussi, periphrasticos est, ex tuberculo. Sed quoniam occasio prioris affectionis & manifestioris, nempe asthmatis & tussis, est tuberculum, ideò affectionum loco causæ mentio iniecta est. Ac si dicat Hippocrates: Qui gibbi ex asthmate, id est à tuberculo causa asthmatis. Alio modo illud ἐξ significat ἐπὶ, & ἐπὶ ἅμα significat: illis enim modis explicat Galenus. Gibbi ἐξ ἄσθματος, id est, post asthma. nam tuber asthma efficit, quòd faciliùs & promptiùs pulmo persentit tuber quâm spina. Primo enim quoque tempore difficultas spirãdi affertur, deinde successu illius κύφωσις. Et illud ἐξ pro τὸ ἐπὶ sumpsisse Galenum in Comment. docet, dicens, τοὺς πρὸ τῆς ἥβης κυφωθέντας ἐπὶ ἄσθματι, &c. Et alio loco ait, φῦμα τὰ γίνονται ἅμα τῇ βηχὶ, & μετὰ δυσπνοίας: ac si dicat, primum tuberis effectum esse tussim & asthma, secundum cyphosin. Particulam autem ἐξ significare, post, apud Hippocratem quidàm ingeniosè admodum colligunt in illo aphorismo, σπασμὸς ἐξ ἐλλεβόρου θανάσιμον. nam meliùs Hippocrates dicit ἐξ, quàm ὑπὸ ἐλλεβόρου. nam qui dicit ὑπὸ, declarat conuulsionem esse dum agit elleborus adhuc, ac hæc conuulsio non est calamitosa: plerique enim etiam ab aliis catharticis conuelluntur medio actionis medicamenti tempore. Sed qui dicit conuulsionem ἐξ ἐλλεβόρου κακὸν, illud, ex, declarat absentem iam elleborum, & muneris functionem. Itaque idem est ac si dicat, Post elleborum. Sed hoc subtiliùs. Atque ita fit vt protuberantia* spinæ à tuberculo post difficultatem spirandi, aut tussim succedens, malo veluti malo cumulato tantam thoracis angustiam efficiat, vt breuì mors obrepat. *contorsio*

ANNOTATIONES.

1. Nam tametsi ob asthma aut diuturnam tussim aliquâ ratione inflecti possit spina, vt inflexio illa longo tempore fit, ita nonnisi post longissimum temporis flexum periculum mortis potest afferre.

2. Quod partic. 8. lib. 3. de articulis docet Hippocrates loquens de superiore spinæ parte inflexa, occasio (ait) gibbositatis à causa contorsionis, id est, ait Galenus, à tuberculis.

3. Huc pertinet locus præclarus de pleuritide ex dorso, in qua fit excretio vrinæ saniosæ & cruentæ. Quod facilè pertinere potest ad hunc locum.

CONSILIVM LII.

De renum calculo.

PRIMARIVM quendam virum vidimus nephritico dolore miro modo cruciatum. Dolor erat acutus naturâ pote calculum è renis capacitate deturbare conanti. Ren tantùm sinister obturatus erat, vt apertè secto corpore innotuit. Quod plerisque nil tale expertis admirationem mouit: nam suppressa omninò vrina. Vnde colligebant Medici aut vtrumque renem à calculo obstructum præpeditúmque, aut in vesica ipsa vitium latere, aut vtramque partem laborare. Sed eos euentus fefellit. Huius rei causam ita in numerato habere vt communi ratione sanciri, roborarique possit, non licet. Non aliunde repetunt quàm ex eo quod præ dolore in renem sinistrum materia flueret, raperetúrque potiùs, deinde motu contrario delata vomitione excernebatur: hinc vomendi assiduitas, hinc vrinæ suppressio. Aut si quid è rene dextro non obsesso ferebatur, paucum erat, & naturæ recreandæ non satis erat. Vel potiùs tam malè affecto rene sinistro, communicationis & sympathiæ vi dexter alioqui liber & incolumis laborare incepit: deinde facultas eius diuturnitate doloris fatiscere. Quod mirum tamen, cùm natura corpus omni ex parte geminũ fecerit, vt vnius partis actione læsâ, aut cessante, altera etiamnum suum præstet officium: in eo Medicorum versata industria, vt symptomatis oc-

curreretur, vomitioni, vigiliis, dolori nephriticoid & genus aliis.

℞ Terebinth. Venetæ lotæ in aqua pariet. ℥ ß. rhabarb. electi ℈ j. lapid. Iud. ℈ ß. cum diatrag. frig. fiant boli. capiat cum syrupo de raphan.

In ista vrinæ difficultate hæc quoque præscripta sunt:

℞. succi raph. ℥ j. succi lymon. ℥. j. syrup. de alth. ʒ. vj. cineris cancror. fluuial. & carab. an. ʒ. ß. cum aqu. parietar. fiat potus.

℞. ℥ iiij. decoctionis aperitiuæ: adde syrup. de raphan. ℥. j. lapid. Iud. ʒ. j. canthar. puluerif. gr. iiij. mithridat. ℈. ß. fiat potus.

℞. Theriaces ʒ. ß. aqu. destill. terebinth. ℥. ij. syrup. de alth. ℥ j fiat potus.

℞. aqu. scabiosæ, bipin. agrimon. card. saxifrag. an. ℥. j. ß. destillat. restaur. ℥. iiij. succi li. ℥. iij. ß. accabr. quod suffic. passetur per manic. Hippocratis.

℞. rad. lilior. q. j. malu. bismal. violar. parietar. nasturt. berul. adian. an. m. j. cicer. rubr. ℥ ß. seminis milij solis, anisi, fœnic. an. ʒ. ij. florum chamæm. melilot. an. p. j. coquantur in omazorum decoct. In colat. ad quartar. tria, dissol. terebinth. diacarth. & benedict. an. ʒ iij. sacchar. rub. & mell. an. ℥. j. ol. de scorpio. & lilior. an. ℥. j. ß. fiat clyster.

℞. summitat. altheæ, vrticæ, an. p. j. folior. beton. bipin. saxifrag. p. ß. passul. mund. folior. senæ an. ʒ. iij. fiat decoct. dissol. in colat. diaphœn. ʒ. iij. bened. ʒ. j. diacarth. ʒ. ij. fiat potus.

℞. milij solis puluer. burg. spinæ lapid. iudaic. macis an. ℈. j. puluer. electuar. ducis ʒ. j. ß. Capiat cum aqua terebinth. destill.

℞. succi amygdalar. dulcium sine igne ℥. j. ß. vini albi potentiss. ℥. ij. cum aqu. destillat. terebinth. fiat potus.

℞. nucleor. mespil. ʒ ij. ß. semin. bard. petrosel. fœnic. an. ʒ ß. 4. sem. frigid. maior. an. ʒ. j. puluer. electuarij diatrag. frig. an. ʒ. j. ß. cinnam. ℈ j. fiant tabellæ cum sacch. in aqu. pariet. soluto.

℞. decoct. omazorum quod suff. in quo coque mal. bismal. viol. an. m. j. cicer. rubr. ℥. ß. sem. lini, dauci, alth. milij solis an. ʒ. iij. florum chamæm. an. p. j. In colat. dissol. cass. & bened. laxat. an. ℥. ß. ol. de scorp. lilior. & viol. an. ℥. j. santal. rubr. mellis viol. an. ʒ. vj philo. roman ʒ. ij. fiat clyster. Fotus solemnes, & vnguentum ex mucaginibus administrabantur.

℞. s. radic. aperit. an. ℥. ß. altheæ, totius gramin. an. ℥. j. radic. bard. lapat. acuti. an. ʒ. iij. cichor. totius, herniar. scariol. beton. capill. ceter. bipinell. saxifrag. omnis buglos. an. m. ß. 4. semin. frigid. maiorum, carui, milijsolis, citrij, an. ʒ. ij. glycyrrh. ras. ℥. ß. florum cordial. & genist. an. p. j. fiat decoct. ad lib. j. In colatura diss. syrup. oxymel. syrup. de

capill. ven. an. ℥. j. ſ. aromatizetur electuario ducis.

℞. aloes ℥. ij. ſ. medullæ ſemin. bipinell. bardanæ, apij, contuſæ & cretæ per ſetaceum, an. ʒ. j. nucleorum meſpilorum loto. vino albo & puluerif. ʒ. j. ſ. cum ſyrup. de alth. fiat maſſa vtenda ante paſtus.

℞. nucleor. meſpil. puluerifator. ℥. ſ. rad. gramin. lotæ in vino albo, & in furno ſiccat. ʒ. iij. liquiritiæ, ſemin. bardanæ, ocymi, petroſel. maced. an. ʒ j: cum triplo ſacchar. puluer.

℞. ſemin. milij ſolis, alth. lini. fœnugr. an. ℥ ſ. fiat decoct. In colat. diſſol. Cathol. ʒ vj. benedict. laxat. ʒ iij. terebinth. ℥ ſ. ſacchari rub. mellis viol. an. ℥j. ol. de ſcorpion. & liliorum an. ℥ ij. philon. Rom. ʒ j. ſ. fiat clyſter.

℞ ſ aqu. betonicæ, argentinæ, corticum fabarum, an. ℥j. ſ. paſſentur cum ſaccharo & pauco cinam. adde ſanguinis hirci præparati ʒ j. pulueris lithon. ℈ j. fiat potus, capiat in ſemicupio.

℞. rad. raphan. petroſel. fœnic. aſpar. an. ℥ ij. ſemin. milij ſolis, ſaxifragi, lappæ maior. an. ℥ ſ. beton. parietar. biſmal. totius an. m. j. fiat decoct. in hydromelite bene cocto ad lib. duas.

℞ prædictæ decoctionis quartar. tria, in quibus diſſol. terebinth. venet. benedictæ laxat. an. ℥ ſ. adipis anſer. ℥ j. puluer. lapid. iudaici ʒ j. pulu. lithont. ʒ ij. ol. de ſcorpion. & liliorum an. ℥ i. ſ. fiat clyſter. Vel

℞ olei de ſem. lini lib j. terebinth. venetæ ℥ j. ſ. diaphœnici vino albo ſoluti ℥ iij. fiat clyſter.

℞. aqu. deſtill. ſaxifrag. beton. an. ℥ j. ſ. aquæ terebinth. deſtill. ℥ j. cum ſacchar. & pauco cinam. fiat iulep. Capiat reddito clyſtere: & cum illo iulepo miſceatur ſanguis hircini præparati ʒ ſ.

℞ rad. bryoniæ, lilior. an. ℥ j. ſ. malu. biſmal. tot. parietar. creſsionis, berulæ, an. m. j. ſemin. fœnugr. alth. lini an. ℥ j. ficus pingues num. vj. florum chamæm. p. ij. fiat decoct. & materialia prædictæ decoctionis miſceantur cum far. cicerum rub. ℥ iij. far. fenugr. ℥ ij. adip. anſer. ℥ j. ſ. cum oleo de ſcorp. & liliorum: fiat cataplaſma pro rene vtroque.

Paratur balneum cum ſeminibus lini, fœnugr. alth. milij ſolis, florib. chamæm. melilot.

℞. 4 ſemin. frigid. maior. an. ʒ ſ. ſemin. aſpar. lithoſperm. an. ℈ ij. pul. lapid. cancro. & iudaici, an. ℈ ſ. pul. burg. ſpinæ, & ſem. bardanæ, an. ʒ ſ. anthos ʒ j. cum ſaccharo quod ſufficit. Fiat puluis vtendus cum iulepo ſequente.

℞ ſyrup. de alth. & de limonibus an. ℥ j. aqu. decoct. fabarum ℥ iiij. fiat iulp.

℞. aqu. hyſſop. parietar. beton. ſaxifrag. an. ℥ ij. aqu. terebinth. deſtill. & raphan. an. ℥ j. in quibus diſſolue ol. de ſcorpionibus ℥ ij. ol. lilior.

℥. j. puluer. elect. ducis, & lithont. an. ʒ ij. oxymel. simpl. & syrup. de raphan. an. ℥ ij. adipis anserini ℥ ij. fiat clyster pro duplici iniectione, addita ʒ j. ſ. quintæ essentiæ terebinth.

℞ rad. cichorij, asparagi, apij, petros. fœniculi, raphan. arestæ bouis, an. ℥ j. rad. altheæ, lapp. maior. spinæ burg. cani. rub. an. ʒ vj. betonicæ, parietariæ, saxifrag. adianti, ceterach, endiuiæ, pimpinell. cum toto herniar. cichorij, an. m. j. fructuum alkeken. num. xij. cicerum rub. xj. baccarum iuniperi & lauri contusarum an. ʒ j. ſ. milij solis 4. semin. frigid. maior. semin. altheæ & milij solis, sem. malu. violar. mart. an. ʒ ij. florum genist. p. j. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissolu. syrupi de raphan. & de lymonibus an. ℥ j. ſ. Fiat iulep aromatizat. Electuar. Diaireos & Elect. Ducis.

℞ expr. ſſ. ʒ ij. rhubarb. infusi in decoct. gram. petrosel. brusci, acetos. agrimoniæ, bipin. saxifrag. urticæ mortuæ, sem. alkeken. iuniperi: dissol. lapid. iudaic. ℈ j. syrup. de raphan. & ros. pallid. an. ℥ ſ.

℞ aqu. betonicæ, argent. saxifrag. an. ℥ j. ſ. aqu. raphan. ℥ ſ. passentur cum cinam. & pauco saccharo, addendo puluer. ducis ʒ j. lapid. iudaici & milij solis, lapillor. cancror. an. ℈ j. Fiat potus, detur in semicupio.

℞ mucagin. sem. lini, altheæ, fœnugr. extractarum in aqua pariet. ℥ j. ſ. adip. gallinæ & anseris an. ʒ vi. cum oleo de scorpionib. terebinth. venet. & butyr. recen. an. ℥ ſ. Fiat litus pro partibus dolentib.

℞ oleor. mastich. & cytoniorum, an. ℥ ſ. puluer. absynth. rosarum, corall. rubr. galang. an. ʒ ſ. cypp. ʒ j. pulu. myrtillorum, gall. nuc. cupress. an. ℈ j. cum ceroto stomach. Fiat litus ad stomachum.

Multa alia instituta sunt, quæ necesse non est scribere, & quòd ea satis per se cuique occurrant, & quòd aliis ex locis facilè repetantur.

CONSILIVM LIII.

De Diarrhœa, & Dysenteria.

INTER eas affectiones quæ miseros mortales exercent, sunt fluores alui, præproperæ deiectiones, leientericæ, dysentericæ, cœliacæ. Occurrerunt nobis plerique, quibus graue fuit ac permolestum sæpiùs desidere, ac præsertim de nocte, vel cùm in negotiis occuparentur, quæ necessariò omittenda essent, vt excernendi necessitati seruiretur. Cœliacæ, vel aluinæ excretiones (κοιλία enim hoc loco, aluus, latinè à nobis cum Cicerone vertitur, vulgò Ventriculus dicitur) non possunt diutiùs perseuerare incolumi stantéque ægro. At dysentericæ excretiones (nomine τῆς δυσεντερίας impropriè sumpto) diu fatigant, vel quòd minimo negotio sanguis excernatur, vel quòd tam diuturni profluuij dysenterici occasio à capite repetatur, nullo etiamnum vitio in viscere aliquo contento, nisi quòd longitudine fluoris tandem partes ἐν τῇ κοιλίᾳ contentæ labem contraxerint. Ac fluorem hoc loco intelligimus διάρροιαν vulgò dictam, cùm & in excretionis modo, & in qualitate, & in frequentia peccatur. Nam hoc loco intelligi volumus de excretionis modo, & qualitate, quia per annos ferè septem, octóve nunquam excernitur quicquam ab aluo, nisi cum dolore circum vmbilicum, aut paulò suprà, infráve: & quæ secedunt corrupta sunt sanguinolentaque, diuersi coloris, & tamen morbus remediis non cedit.

Hoc affectu miserè quidam annos iam afflictus est decem, nec opem vllam, quamuis consultis primariis Medicis quæsiuerit, inuenit. Decem ante annis dysenteriam, vt tunc Medicis visum est, passus est: operá adhibita est: an malè curatus morbus nihil ad nos, ab eo tamen tempore, nisi breuibus aliquot interuallis, dolores, & excretiones, vt sic dicam, ἐργώδεις καὶ πυώδεις non conquieuerunt. Viso homine, nemo tam parum in arte versatus, qui non colligat temperamento bilioso esse, conferentibus eò frequentibus animi curis quibus impensè complicatur. Emaciatus est, hepar illi ad calidiorem temperiem inclinans, to-

tus venter ambuſtus (vt vocant) denique θερμόκοιλος eſt, vt verbo Hippocratico vtamur. Sed ſit ita, & fateamur eiuſmodi temperiem & vitæ inſtitutum Græcis ἐπιτήδευμα appellatum, ad alendum morbum conferre, propterea tamen non conſtat de ſede, ac ſpecie morbi: quis ſit, vnde, qui tandiu manente ægro, perſeueret, an vitium lienis, an hepatis, an cerebri, an meſenterij: & ſi meſenterij, an vlcus ſit, an intemperies: Si vlcus, aut quid ſimile, quomodo tandiu ſuperfuerit, cur non illa pars ſiderata, vitiatáque temporis progreſſu. Denique mirum eſt quî fiat vt illa liquida ſatis excretio, αἱματηρὰ, graueolens, tam multiplex; (nam ſimul & cruenta, & ſtercoracea, & viridia, & flaua excernuntur, quæ nunquam in bene affectis excernuntur) tandiu poſſit perſeuerare. Notum enim illud eſt Galeni, *Cùm excernuntur varia, ſi praua fuerint, deterius ægris eſſe, quàm ſi vniuſmodi.* Et ſi varia ſint, ac praua, vel αὐτομάτως καὶ συμπτωματικῶς excernuntur, vel vi medicamenti purgantis. Cùm αὐτομάτως excernuntur, & excernendi finis non fit, nec id affatim fit, ſed lentè ac pigro greſſu, ſignificatur varietas diſpoſitionum malarum in diuerſis partibus. Ac quò plures partes afficiuntur, eò res ægrorum deteriores ſunt: vt autem lentorem, tarditatémque greſſus explicet Hippocrates, vſus eſt participio τὰ ἰόντα, quòd non ſemel factam excretionem, & ἀθρόως declarat, ſed ſenſim ac ſenſim fieri. Sed cum artificio Medici ad imitationem naturæ comparato excretio fit talis materiæ prauæ ac multiplicis, tametſi hoc per ſe malum, ex euentu tamen bonum eſt: nam non perennem generationem, ſed congeriem tantùm accumulationémque, συναθροισμὸν Græci vocant, deſignat: quod in omnibus morbis diligenter notandum. *Apho. 26 lib. 4.*

Ac cùm tandiu praua iſta materia excernatur, ſiue noua generetur, vt neceſſe eſt, ſiue è ſedibus partium intimis illa, aut pars illius ſecedat, mirum quomodo id fiat. Ideóque claris Medicis hoc negotium datum eſt, vt nec operâ, nec conſilio iuuarent, immò ne ſedem mali quidem intelligerent: quanquam communi nomenclatione dyſentericum quid appellant. Hepaticum non eſt profluuiũ, ſiue rubrum intelligatur, ſiue non, quod tanti momenti pars decem annos non poſſit ita laborare, non quòd, vt antè dictum eſt, non afficiatur tandem hepar. Cephalicum eſſe aliquis ſuſpicetur, non ita tamen vt tota natura profluuij in deſcenſu pituitæ à cerebro conſiſtat; nec enim dolores

illi ad vmbilicum consisterent, nec propterea cruentum excerneretur, nec tam varia ac putria; sed ea ratione cephalicum esse potest, quatenus cùm iam partes inferiores affectæ essent, ad diuturnitatem fouendam accessit capitis opera muccosum humorem, aut phlegma salsum excernentis in aluum. Huc facit quod de nocte potiùs ad excernendum æger incitetur. Ac veteres practici distinxerunt profluuium stomachicum ab hepatico & cerebrali, quòd illud interdum fatiget, hoc, id est à cerebro hepatéque natum profluuium de nocte potiùs sæuire consuescat. Quòd autem diuturnitatem fluorum alui cuius illa cumque modi sint, adiuuet cerebrum, primus literis mandauit Hippocrates: *Dysenteria, Leienteria, Diarrhœa morbi sunt consimiles: hi sunt sanandi, vt defluxum à capite impedias, & à ventre superiore. Morbi enim natura hinc est.*

Hipp. lib. περὶ τόπ.

Atque vnum obiter annotare non alienum, an necesse sit spumantes esse deiectiones, si à capite occasio excretionis pendeat. Aphorismus est Hippocratis: *Quibus in alui profluuiis excremēta spumāt, iis à capite pituita est.* Falsus enim videtur in plerisque aphorismus: nā in doloribus colicis excernuntur spumantia, & bubulo excremēto similia, natantiáque præ contēto spiritu, in aqua, non propterea tamen colligere licet caput hæc suppeditare. Sed dicet aliquis, Hippocratem loqui de alui profluuiis, in quibus cùm spumat aliquid, excretæ à capite pituitæ argumentum est. In Comment. Galenus non videtur hunc aphorismum omninò probare. Sic visum est recentioribus rectè quidem in dysenteriis materia commota calore æstuante agitata spumantia deiici. Sic aliis signis colligendum caput malè habere si grauе caput, saliuatio, ac præsertim manè & vesperi: maximè si eā molestiam sentiant in ventriculo. Quanquam caput per se constituitur pituitæ, sedes, quæ in ventriculum illabens profluuia longiora reddit. In spumantibus itaque deiectionibus falli non oportet.

Aph. 30. lib. 7.

Cap. 5 lib. 2. de loc aff.

Gal. cōm in aphor. 43. lib. 3. & 30 li 7.

Hipp. 4 de morb.

Etsi autem caput magnum habet momentum ad producenda profluuia, non est tamen temerè incusandum, nec medicamentis agitandum. Galenus primus meo iudicio, quod à nullis hactenus annotatum est, fluorum alui causam vnam agnoscit quandam ἀσθένειαν δυσπαθῆ intestinorum, vt vocat, quam in quodam animaduertit qui excernebat cum sensu mordacitatis in superioribus intestinis (quod colligebat ex eo quod post mor-

Cap 4 l. 2. de loc aff.

dicationem paulò lõgiore tempore desideret) idque ob læsum à prauo medicamento intestinum. Ac coniecit læsum esse ab eo medicamento intestinum, ac iam in ῥευματικὴν διάθεσιν peruenisse, proptereáque facilè iecoris excrementa recipere, eáque corrumpere. Hic locus plurimùm conferet ad id intelligendum de quo laboramus, quî fiat vt tandiu profluuium perseueret, est illa διάθεσις ῥευματικὴ, in causa, id est, intestina vitiata sunt, imbecilliorá ve reddita, vt humorum aliunde influentium impetum facilè recipiãt, & humores à iecore manantes corrumpãt. [1] quod notandum. Nam aliquis quærat, si à iecore excrementa manãt, corrumpantur necne, nil interest: quod intrepidè negandum est. Nam quę à iecore fiuunt, refluuntque, ea cùm excrementa tantùm sint, sed nil mali prætereà habeant, intestinum vicinum vitiatum, & iam in ῥευματικὴν διάθεσιν deueniens corrumpit, & propterea citatior aluus redditur. Nam quæ in intestinis continentur, nisi acrimoniam quandam aliquo modo nacta fuerint, ea diutiùs in iis restitãt, & aluo stimulum calcárque ad soluendum non addunt. Non exigua itaque dubitatio fuit de illo ęgro, quęnam in illo potissimùm pars incusanda esset. Omnes ad hepar recurrebant. At illud aut intemperie, aut solutione continui, aut totâ substantiâ affectum est. Non abs re autem τῇ ὅλῃ οὐσίᾳ dico, non autem ποιᾷ κράσει; quoniam pars illa sicut & reliquæ partes afficiuntur nullo interim iudicio manifesto affectionis. Nam plerique ex iis quibus præcipua cura est de coniectandis tangendísque hypochondriis, cùm nec inæqualitatem, nec tumorem, nec renitens quid tactu deprehendunt, proptereà iubent securos esse ægros. Vnde sæpe in vulgi mentem venit, propinato veneno ita languere hominem, cùm recitat Medicus nil deprehendisse vitij in hypochondriis. Tametsi enim Hippocr. in Coacis aduersariis in omni morbo hypochondrii æqualitatem in qualitate & substantia, in eóque doloris vacuitatem laudarit: non propterea latere nos debet subesse substantiæ totius vitium in viscere contento in hypochondriis. Hoc autem Galenus literis tradidit apertè, quod ad medendum & inuestigandum confert plurimùm, ne temerè inueterato contrectandi hypochondria mori assentiamur. Declarat enim quomodo superficies corporis sæpe colore æruginoso infecta, deturpatáque sit, cùm nulla existat obstructio, aut inflammatio, aut scirrhus in hepate. Sed, ait, secundùm substantiam temperiei ipsius 7 cap. li. 5. loc. aff.

partis mutatur. Vt sit temperamenti quædam alienatio, sed sit ita sanè (iam enim accedo ad eos, qui quòd fortè iuuenum virginum nitore, & vt ita dicam, polito marmore alliciantur, iam sibi persuasêre officio suo non se defuturos, si vt morbi sedem inuestigent, manum ad hypochondrium adiiciant, vt hic plus voluptatis ad illos redeat, quàm ad ægros vtilitatis.) Sit ita, inquam, aliqua obstructione aut tumore laboret hepar, an propterea tactus fidem faciet? [2] Quod si neges, habebis Galenum tibi contradicentem, qui non ita stolidè voluptuoséque ægrarum mulierum inuerecundo tactu delectabatur. Istius verba hæc sunt: *Constat, inquit, hepar intra musculos positum esse; quod cùm tribus contegatur musculis, fieri non potest vt tactus aliquam illius notitiam præstet, nisi vel magna in eo oriatur inflammatio, vel incumbentes ei musculi valdè extenuati sint.* At affectus hepatis cognitionem aliâ arte venandam esse tradit.

Gal. cap. 7. lib. 5. de loc. aff.

Vt ad institutum reuertamur, illius ægri hepar quod tanquam mali auctorem omnes accusabant, illudque præsidiis innumeris fatigabant, aut solutione continui, aut intemperie laborabat, aut vernacula eius temperies totáque substantia erat immutata. Nec inflammationem hepatis passus erat, nec tumor vllus, tametsi incumbentes musculi excarnes penè essent, percipiebatur. Si caliditas est magna, adureret potiùs, siccarétque, & συντηκτῶδες διαχώρημα efficeret, vt in hydropicis quibus hepar præcalidum est, annotauit Hippocrates. Caliditas ad retentionem & attractionem facit: humiditas & frigiditas eãdem retentionem dissoluit. Et si siccitas in iecore eandem retentionem roborabit, vt patet ex Galeno, qui qualitatum corpus constituentium, alias ad hanc aut ad illam potiùs actionem valere. [3] At dicet aliquis, immoderatus est calor, immoderata siccitas. Tametsi enim siccitas & calor ad retentionem & attractionem conferãt, illud est intelligendum de vtroque moderato. Verum quidem illud: nec enim nos latet scriptum esse à Galeno, vt moderata siccitas actionem retentricis iuuat, ita immoderata dissoluit. Quod senum exemplo patet, quibus cùm adsit summa siccitas, iis aluus est liquida ἀναδόσεως vitio impediente, nimirum siccitate immodicâ, & ἀνάδοσιν, & retentionem legitimam. At si fuisset in illo tanta intemperies calida siccáque hepatis, non fuisset credibile tamdiu eum viuere potuisse. Quanquam non negamus calorem qui in eo est magnus, & acer, plurimùm illum

Gal. cap. 3. lib 3 de symptom caus. & lib. de arte par.

Com. in aph. 20 lib. 2 Aphor.

fluorem iuuisse, dispositis malè iam intestinis, humores corrũpendo, & iis saltem acrimoniam attribuendo. Sic enim lib. 6 Epidemiorum scripsit Hippocrates, *Qui ventre calido sunt, carnes habent frigidas*. Et miror, si tanta fuit intemperies calida hepatis initio, cur non ætas quæ secuta est illam correxit? Ita enim vernaculæ intemperies & veteres infirmitates temporis progressu immutantur, vt quibus in iuuentute fluxerit aluus, iis senibus resiccetur. Et id est quod scripsit Hippocrates in Epid. *Morbi connutriti in senecta relinquunt*; quod Galenus de intempe- *Apho. 20 lib 2. Aphor.* rie calida intelligit in Commentario, vt ætas ingrauescens illi intemperiei veluti auxilio sit. Quomodo autem hæc multos torquere possit. Ergo probabilius est accusare intestina in qui- *Part. 6. sect. lib. 6 Epidem.* bus inest ῥευματικὴ διάθεσις illa quam diximus, iuuante hepate, nimirùm serosos humores acrésque generante. Qui, si intestinũ integrum esset, non ita citaret aluum. Sed hepar generãdo, mittendóque, intestinum & corrumpendo ob malam dispositionem, mutuas tradunt operas ad illum fluorem perpetuandum. Et futurum tandem vt colliquescat hepar, & veluti consummatur. Si vitium in illo absolutè fuisset, vix tandiu homo superfuisset. Quanquam audiuimus de Consule Parisiensi qui hepatico profluuio bilioso sex annos vexatus est, & nullis remediis alleuatus est. Eo mortuo inuentus tantùm hepatis loculus & membrana, illius parenchymate consumpto & colliquefacto. Quod autem huic nostro ægro intestinum malè affectum sit, colligere possumus ex antecedentibus; nam aliquando dysenteriâ verâ laborauit, & cùm Medicorum iudicio ea malè curata esset, ab eo tempore superfuit, restititque illud quodammodo dysentericum profluuium. Quanquam ad mesaræon potest sæpe longi fluoris occasio referri. Nos enim sex mensium spatio fluorem patientes vidimus, qui non hepatica cephalicáque excernebant, sed mesenterica, vt sic loquebamur. Et sæpe longorum latentium que morborum sedes est mesaræon, frustráque aut ad lienem, aut ad hepar mali prima labes & occasio refertur. Et ne cui mirum videatur si ad mesenterium recurrendum sit, *Cap. vlt. lib. 3 de loc. aff.* quod non sit credibile ab vno hepate tam multam colluuiem prouenire, habemus nobis suffragantem Galenum. Ille agnoscit quasdam mesenterii affectiones, à quibus qui ægrotarent, Meseraici appellarentur. Quidam veterum cùm perfectè confectũ in ventriculo cremorem animaduerterent, & talem ferè deiici,

nec à meseraicis suctum deuectumque, vt fieri solet, falsò mali causam mesenterio attribuentes, sic laborantes meseraicos appellitabant, sed malè: & ideò hos Galenus redarguit. Nam cùm facultas attractrix hepatis languet, nil per venas mesaraïcas attrahitur ab hepate: proptereáque non accusari debet mesenterium, sed hepar ipsum. Idem enim contingit quod iis quibus læsa spinalis medulla, & aut brachia, aut manus in iis suum officium non præstant. Non accusandæ manus, sed ad spinam recurrendum. Item cùm quis syncope prehensus non mouet manum, an ei manus in vitio est? Hæ rationes Galeni sunt. Contrà tamen afferri hoc potest: Cùm chylus mitificatus excernitur, nec ad hepar deuehitur, an ideò facultatis attractricis hepatis id vitio fit? Nunquid sæpe fluorem alui videmus obstructo mesaræo facultatibus hepatis etiamnum integris? Non sequitur ergo ideò conuinci posse hepar laborare, cùm chylosa deiiciuntur. Verum quidem illud, cùm facultas attrahendi hepatis ægra est, attractionem per mesaraïcas tanquam per manus officiales non fieri, non obstructæ viæ ratione, sed partis principis mesaræi ministerio vtentis vitio. Et veteres qui mesaraïcos appellabant illos, non abs re fecerunt. Sic & Galenus, & illi veteres culpâ non vacant; siquidem & chylosa deiici possunt solo vitio mesareì non deducentis: aliquando ipsius hepatis vitio, cùm mesareon incolumis sit. Præterea aduersus Galenum hoc stare potest. Mesareon pars est naturalis: omni parti naturali suę actionis vis est, & per protopathiam laborat, non per consensum vt partes animales, quæ aliquando cùm per se incolumes sint, suæ affectionis causam in se non continent: Hinc fieri potest vt etiam laborante hepate mesareon suum officium faciat: & contrà incolume potest esse hepar, læso mesarę o. Et nil affert Galenus cùm ait ridiculum esse affectâ spinâ, manum, quia non moueatur, accusare: Idemque cõtingere in hepate & mesarę o, siquidem si mesaræon non trahat, affectionis huius causam non acceptã ferẽdo mesarę o, sed ipsi hepati; quod à ratione alienũ esse videtur, cùm mesarę o insit vis suæ actionis, & τῆς ἐνεργείας. Nec est quod quis parum interesse dicat, sitne affectum mesaræon, an hepar, cùm chylosa deiiciuntur; nam magna est partium affinitas: & vnius affectio facilè in aliud redundat. Nos autem contrà sentimus; siquidem si in mesenterio aut tumor & obstructio fit, cuius occasione chylus ad portas non deuehatur, aliâ ratione

Galeni lapsus.

de loc. aff Cap. vlt.

ne curandum erit quàm si hepatis sola attractricis infirmitas in causa sit. Et nos vidimus chylosas deiectiones non affecto hepate aliquo insigni vitio, sed sublatis multis quæ mesaræon occupabant obstructionibus; tandem cessauit chylosa deiectio. Sic non sunt Galeni dicta pensiculatim & ad momi lucernam æstimanda: sed cum Galeno illo loco mens sit de hepaticis dicere, non est dubium quin hepatis facultate tractrice infirmâ mesaræon laboret, actióque eius aut minuatur, aut deperdatur. Nam mesaræon tanquam auxiliaris manus hepati subseruit. Sed contrà non sequitur, chylosa deiectio est, necessariò itaque vitium hepatis conuincitur. Sic in vno sensu vera opinio Galeni, in altero sensu veterum opinio excipienda. Dicendum verò mesaræon, quod est veluti venarum textura, ita affectum esse ad hepar quatenus pars est officialis, vt vitium quod est in hepate facilè communicetur ipsi mesaræo. Et Galenus eodem loco ait, si phlegmone, aut aliquid simile mesaræon obsideat, hæc affectio propriè eius esse dicitur. Si verò hepar ob imbecillitatem non possit per venas suas alimentum trahere, non mesenterio, sed hepati prouidendum erit. Porrò si velis discernere an inflammatio & erysipelas mesaræon occupet, sciendum tunc non solùm excerni talia qualia in hepatis imbecillitate cùm ad se cibum non trahit, excernuntur, [4] sed præterea saniosum quid. Sic cùm hepar non inflammatum est, & si cum chylosis excrementis saniosum quid excernitur, ad mesenterium hoc referendum.

Ceterùm incredibile dictu est qualia excernantur dum mesenterium per intestina congestam in se colluuiem deponit: nec alienum ab instituto si differentias aliquot fluorum hepaticorum apposuerimus, dysenteriæ species proposuerimus; quæ accidentia incipiente fluore dysenterico & hepatico contingant; quæ sedium distinctio, quæ notæ: deinde remediorum perbreuis sylua præscribetur. Si enim omnes fluorum differentias persequi institutum esset, ne hic liber quidem sufficeret.

Quæcumque excretio per aluum sanguinis fit (si hæmorrhoïdalem exceperis) Dysenterica vulgò appellatur: idque præsertim cùm dolor, ventrisque torsio aliqua percipitur: Quę tamen cum vlcere est, propriè Dysenteria appellatur: hyparxisque eius in vlcere posita est. Ita enim eam propriè Dysenteriam nominari, & à veteribus & à suis Galenus autor est. Alię autem

Cap. 5. lib. 2. de loc. aff. sunt excretiones cruentæ, vt cùm limus sanguinis excernitur, aut velut sanguinis fæx, aut cùm syncerus planè, eáque excretio affectum hepar declarat eidem Galeno. Nam vt tenue & saniosum, & recèns mactatarum carnium loturę simile euacuatur, id hepaticum est, id est declarat imbecillitatem iocineris sanguinem probum generare nequeuntis. Hanc excretionem Hippocrates vocat πεἰπλυσιν ἐξέρυθρον, prerubram alui proluuiem interpretor. Est enim vel rubentior, vel dilutior pro ratione permixtæ tenuis substantiæ. Cùm autem fæci similis excretio sanguinis fit quodammodo exassantis iecoris argumentum est, & vocatur hoc τὸ διαχώρημα ὑπόσταθμον. Et notandũ est illud quod scribit Galenus, & quod nos experientiâ sæpe deprehendimus, aliquando liquidam tenuemque sanguinis esse excretionem, quam melancholica posteà, fæculenta, nigra, & atra consequatur. An atra, nigráque, & adusta quodammodo intemperie frigida affecto hepate excernitur? Nequaquam. Sed cùm alioqui præcessit frigida intemperies, temporis progressu putrescit in imbecillo hepate humor, à putredine febris lenta oritur; hinc adustio recoctióque humoris: quod annotandum. Nam sæpe hæc febris negligitur; hinc deiecta appetentia, prouentus prauorum humorum. Et cùm vident illi Medici deiectam appetentiam, non mouentur: quod malè fit. Illud enim notum esse debet, si perseueraret intemperies illa frigida quæ initio fuit, non ita deiici appetentiam, immò cibi augeri desiderium. Quia autem ita deperditur appetentia calidioris intemperiei quæ successerit, debet esse argumentum. Nam calidas intemperies nũquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vitiosorum humorum vomitus. Itaque non falsa debet esse opinio prioris intemperiei frigidæ: sed signis est venanda aucupandáque cognitio succedentis aliæ intemperiei.

Gal. lib. id. & cap. vlt. lib. 5.

Hip. 1. Proch.

Cap. vlt. lib. 5. loc. affect.

Gal. vlt. cap. lib. 5 de loc. aff.

Quoniam autem de inappetentia quæ imbecillitatis hepatis comes est nonnulla dicta sunt, & de fluoribus dysentericis & hepaticis sermo est, non abs re erit pauca annectere ex Galeni mente, eáque ad Hippocratis sententiam accommodata. Hippocratis est illud, *In longis dysenteriis inediæ ex fastidio, malum, & cum febre, peius.* Nomen τῆς ἀποσιτίας non aptè satis Leonicenus vertit, inediam ex fastidio, cùm vel inappetentia, vel auersio ciborum, verti debeat. Propriè autem nomen ἀποσιτία auersionem ciborum significat, vt in comment. in 1. Epidem. explicat

Aphor. 3. lib. 6.

Galenus. Sed hîc ἀντὶ τ͂ αἰτίας vsurpatur. ἄσιτος autem καὶ ἀπόσιτος distinguuntur propriè loquendo: impropriè autem sumitur hoc loco. Sic enim in Commentario Galenus vult ἀπόσιτον sumi pro ἀνόρεκτος. De nominibus hactenus.

Dysenteriæ aut supprimuntur intempestiuè, aut diuturniores sunt. Tametsi enim dysenteria pessimus sit morbus, quia tamen sæpe fluor est quidam, ratione autem fluoris multa è corpore euacuantur, multáque qualitate prauâ, nullum tamen negotium naturæ (quia quietem habent, imóque delitent corpore) facessentia continuata serie ad motum incitantur, fit vt si illa repentè, commota iam tamen, supprimantur, corpori periculum creent. Ita enim scripsit summus præceptor, *Dysenteria quæ cessauit, abscessum vel tuberculum aliquod faciet, nisi vel in febres, vel in sudores desierit.* Et in Coacis; *Dysenteria intempestiuè suppressa, abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit.* Vt autem Δυσεντερία suppressa comites habet morbos, ita si longior, ei non desunt qui ius hæreditatis sibi decernant. Quocirca Aphorismo illo lib. 6 Aphorism. inappetentiam tanquam malum longæ dysenteriæ ἐπιγινόμενον scribebat. & in alio loco ita scripsit, *Qui lienosi à difficultate intestinorum capiuntur, iis superueniente longâ dysenteriâ, hydrops, aut leienteria superuenit, & moriuntur.* Vbi notanda verborum Hippocratis proprietas. Quid enim sibi hoc vult, Qui lienosi à dysenteria capiuntur, iis superueniente longâ dysenteriâ? nam non potest superuenire si iam adsit: debuítque dicere potiùs: Quibus lienosis superuenit dysenteria, eáque productior fit. Ita excusari potest Hippocrates, vt verbum ἐπιγίνεσθαι non est hîc propriè vsurpatum. Vel, quoniam laudatur dysenteria quæ superuenit lienoso si breuis sit, vt in Coacis animaduertit Hippocrates, cùm producitur, debitumque tempus præteriit, non iam amplius dysenteria splenica vocanda est, sed per propriam intestinorum affectionem fit, humoribus cuniculos agentibus, & vltrò progredientibus. Proptereáque noua quodammodo dysenteria dici potest: sed hæc nihil ad rem. Itaque inappetentia, leienteriáque longę dysenteriæ succedunt. An vtrũque affecto ventriculo, & malo quodãmodo ventriculi œconomiã (cuius est appetere, & coquere cibos, ideóque leienteria propria est ventriculi passio) labefaciẽte cõtingit? Non videtur, si Galen. credimus. Et ideò sui oblitus Galenus, mihi in eo errasse videtur, quod mox explicabo.

4 De diæt. acut. par. 80.

Aphor. 43. lib. 6

Galen. ipsius.

Nam cùm de inappetentia dysenteriæ longæ succedente mẽtionem iniecit, scribit; *vlceribus* (in dysenteria) *putrilaginosis ventriculus compatiens in coctionis munere offenditur: quâ offensione magis ac magis ad superiora perueniente cùm os ventriculi vna afficitur, tum ἀπόσιτοι fiunt.* Itaque vult ad os superius ventriculi malum peruenire. Et quomodo? dicet aliquis. An vlceratio hyparxin dysenteriæ constituens ad os superius alui peruenit? Nequaquam. Quomodo id fit? Cùm autem de leienteria meminit, non ad ventriculi vitium recurrit, sed ad intestina sola. Verba huius hæc sunt: *Læsis intestinis à transitu vitiosorum humorum vis eorum laborat, & temperies natiui caloris aboletur; hinc hydrops, & leienteria. Leienteria quidem ex sola intestinorum læsione: hydrops ob hepatis sympathiam, &c.* An sola κάκωσις, id est, oblæsio sola intestinorum in longa dysenteria leienteriam facit? Si in tali morbo inappetentia contingit cùm malum ad os ventris attingit (vt antè dictum est) cur non leienteria potiùs à vitio ventriculi, quàm solo intestinorum vitio? An solum intestinorum vitium leienteriam parit? Galenus taxat veteres quòd leienteriæ tale nomen indiderint ἀπὸ τῆς τῶν ἐντέρων λειότητος, cùm tamen vitium non intestinorum sit, sed ventriculi, vt pote cuius vitio coctio lædatur, eademque incolumis sit integro ventriculo. Itaque illa erronea propositio est, qua statuit solâ intestinorum læsione leienteriam contingere posse. Nam & in primo aphorismo lib. 6. & aliis locis, ad ventriculũ malè affectum leienteria refertur. Quid ergo sibi vult Galenus tam sui dissimilis? Bifariam responderi potest, & excusari Galenus: Quoniam institutum est Galeni de dysenteria longa disputare, cui & hydrops & leienteria superuenit, quoniã dysenteria ad sola intestina refertur, à sola quoque læsione intestinorum leienteria nascitur, vt vnum & idem subiectum sit & dysenteriæ & leienteriæ. Dysenteriæ quidem per conscriptionem vlcerationis quandam in intestinis: leienteriæ, vitio communicato toti intestinorum conuolutioni, & diuturnitate dysenteriæ affectâ temperie intestinorum. Vel dicemus aliud esse à sola læsione intestinorum nasci leienteriã, aliud à læsione solorum intestinorum. Nam si sola intestina diceret, excluderet ventriculum. At non est excludendus. Tertiò dicemus καταχρηστικῶς nomen leienteriæ vsurpatum: & quæ hîc leienteria fit, non est vera, cuiusmodi ea est quæ per

Apho. 3. lib. 6.

Com. in Aph. 43. lib. 6.

Lapsus Galeni.

Com. in apho. 12. lib. 4.

Excusatio Galeni.

affectionem ventriculi contingit. Vel dicemus (& hæc vltima
ratio probabilior videtur (illud μόνοις & μόνην κάκωσιν dictum esse
per comparationem morborum duorum, nempe hydropis, &
leienteriæ. Nam cùm hydrops longæ dysenteriæ succedit, ta-
metsi intestina malè à priore morbo afficerentur, non tamen ob
vitium solum intestinorum inuehitur hydrops, sed per sym-
pathiam hepatis, lienis, & totius generis neruosi, vt disertè scri-
bit Galenus. Ac si diceret, cùm contingit hydrops in longa dy- *Com. in*
senteria, non est illius generatio ad intestina referenda: nullus *Apho. 48*
enim hydrops nasci potest nisi aut hepate, aut liene affecto, aut *lib. 6.*
genere venoso, vt apertiùs in Prognost. declarauit. Sed cùm *Com. in*
leienteria superuenit, à sola intestinorum læsione est, id est, *Part. 1.*
non oportet aut hepar, aut lienem, aut genus venosum *lib. 2.*
compati, vt in generando hydero, sed per proprium, peculiare, *Prognost*
& vernaculum intestinorum suis rugis & febris alimentum, do- *Subtilissimè Galenus excusatur.*
nec elaboretur aliquo modo, retinentium, vitium leienteria
contingit: non quin ventriculi vitium adsit. In confesso enim
omnibus esse debet leienteriam non posse nasci nisi affecto vẽ-
triculo: Et cùm meminit κακώσεως intestinorum, non excludit
τὴν τῆς κοιλίας κάκωσιν: sed omnia per comparationem duorum mor-
borum intelligenda sunt. At inappetentia ad solum superius
orificium ventriculi spectat. Quod Galenus explicat; dum sym-
ptomata facultatis vitalis emorientis ab Hippocrate recensitâ *Parti. 12*
demonstratione illustret. Hermocrates (ait) perpetuò à cibo *sect. 1. lib*
abhorrebat, loqui non valebat, lingua inaruit, non sitiebat, &c. *3. Epid.*
Hæc omnia sunt τῆς δυνάμεως ζωτικῆς τεκμήρια: deinde subdit Gale-
nus in Commentar. *Inappetentia*, Græcè ἀποσιτία, *meliùs ciborum
auersio verteretur*, id est vt ait, ἀνορεξία, *aut à ventriculi ore proficisci-
tur affecto aliqua humorum qualitate, aut ab ipsius facultatis extinctio-
ne.* Atque obiter annotandum est an ἀνορεξία, aut ἀποσιτία ad vi-
talem facultatem referatur, an non potiùs ad naturalem. Pro-
ptereà pro verbo δυνάμεως ζωτικῆς, legendum potiùs φυσικῆς. Con-
iectura verisimilis esse videtur. Tamen, vt dicam quod sentio,
nomen ζωτικῆς melius & generalius mihi videtur à Galeno vsur-
patum, vt & τὴν δύναμιν φυσικὴν, & τὴν ζωτικὴν complexu suo compre-
hendat.

Redeamus ad institutum. Ex his symptomatis quæ dysente-
riæ longæ succedunt, sunt, inappetentia, leienteria, hydrops.
Dictum est quomodo hæc fierent. Nunc autem vt aphorismus

tertius libri sexti intelligatur, ne temerè iudicent Medici de inappetentia quæ in dysenteriam incidit, eamque aut bono, aut malo esse pronuncient; ita cum Diorismo res distinguetur. Inappetentia quæ in dysenteriam incidit, aut initio, aut affecto iam morbo. Si initio, non ita in malis poni debet. Nam fieri potest inappetentia primis morbi diebus ob ichoras confluentes ab hepate (malè nomen ἰχῶρας *humores* vertit Leonicenus.) Ex quibus qui ad intestina deriuantur, exulcerationem afferūt. Qui in ore ventriculi fluitant, ἀποσιτίαν afferre solent. At cùm inappetentia affecto iam morbo contingit, νέκρωσιν, *mortificationem* interpretor, ventriculo aduenisse lege sympathias declarat. Hęc Galenus. Itaque vt iudicium de inappetentia in dysenteriam incidente feratur, hæ distinctiones tenendæ sunt.

Com. in Aphor. 3. lib. 6.

Missam fecimus variam acceptionem nominis Dysenteriæ, ne quoties sanguis per inferiora educitur, dysenteriam adesse suspicemur. Nam & mutilis ob copiam sanguinis fit excretio per aluum, quæ dysenterica impropriè vocatur: vocant autem αἱματηρὰν. Item quibus sanguis habet admistam bilem, aliquando aperit, roditque oscilla vasorum, vnde fluit sanguis. Hæc autem impropriè quoque Dysenteria vocatur, nullumque nomen reperit, nisi sub τῆς κενώσεως αἱματηρᾶς comprehendas. Quanquam hoc nomen ad eam euacuationem, quæ ob quantitatem contingit, accommodetur. Galenus autem indicare videtur & hanc & illam αἱματηρὰν appellari posse, hoc discriminis statuto, quòd vna dicatur αἱματηρὰ ob sanguinis copiam, altera ob qualitatē. Quod autem ea quæ ob qualitatem fit, αἱματηρὰ quoque dici possit, colligi potest ex Commentario in 5. Aphorismorum. Nam dum Hippocrates narrat ea symptomata quæ contingunt iis quibus circum vlcera tumores sunt, & de repente euanescunt, meminit Dysenteriæ non propriè dictæ, sed quæ αἱματηρὰ vocatur. Nam vlcera aut partes posticas corporis, aut anticas occupant, tumorésque iis assident, aut euanescunt. Si in posticis, conuulsiones fiunt tumore disparente, aut tetani: si in anticis, insania, dolor lateris acutus, suppuratum, difficultas intestinorum. Horum hæc demonstratio, quia posteriora neruosa, anteriora verò venosa ac arteriosa: ideóque alio loco dictum erat, *Mulieribus rigores ex lumbis magis & ad dorsum, &c.* Quod contingit & quia pars illa neruosa, & frigida, & facilè compassionis modo ad principium neruorum affectio fertur, & quia substantiæ mol-

3. de sympto caus.

Com. in aphor. 65. lib. 5.

Aph. 69. lib. 5.

lioris eſt, facilè alterationem ſuſcipit: At partes anteriores calidiorem habent temperaturam, ait Galenus. Si itaque tumores, præſertim ſi ἄκριτοι ſint, euaneſcant in partibus anterioribus dolores lateris & dyſenteria fiunt αἱματηραὶ, id fit per μετάστασιν, cuius maximè ratio habenda in morbis, an eam dyſenteriam probabile eſt fieri à ſanguinis tantùm copia, an verò à ſanguine multo, ſed iã malâ qualitate prædito? Si enim nondum contraxiſſet malam qualitatem, non triſtia illa ſymptomata afferret. Ergo credibile eſt illam dyſenteriam à qualitate & quantitate ſanguinis contigiſſe. Sic ex eo loco patet dyſenteriam à qualitate ſanguinis factam nullo in inteſtinis concepto vlcere, αἱματηρὰν dici poſſe, non eam ſolam quæ à quantitate ſanguinis fit. Vtitur enim Galenus nomine ἡ δυσεντερίας αἱματηρᾶς.

Præterea hepatici ſæpe excernunt ſanguinem nullo inteſtinorum vlcerato, tamen non dyſenteria propria, ſed hepatica dicitur dyſenteria: & illa eſt de qua antè dictum eſt, quam Hippocrates vocat ἐπίπλυσιν ἐξέρυθρον, vt Galenus Comment. in part. 2 Prorrheticorum demonſtrauit. *1. Prorrh. part. 2.*

Quid ergo reſtat de dyſenteria dicendum, paucis aperiri debet quo excretionis modo ſignificetur obſideri inteſtinum ſuperius aut inferius: quod & deiectiones, & doloris ſitus & ſpecies declarabunt. Præterea quid de dyſenteria ſcripſerit Hippocrates, præſertim in libris Prorrhetic. Varietas inteſtinorum efficit vt & teneſmus, & dyſenteria non facilè ſedem affectam priuatim ſignificent, ait Galenus. Item affinitas affectuum efficit quominus minùs facilè hepaticus fluxus à dyſenterico diſtinguatur. *Cap. 2. lib 6. de loc. aff.* Sunt quidem notæ nonnullæ, quibus diſtinguere poſſis. Etenim in dyſenteria paulatim & cum torminibus excretio fit, & ſubinde deſurgendi neceſſitas adeſt: quod in hepatico fluxu non contingit. Et mirum quod ſcribit Galenus eodem cap. Dyſenteriã hepaticam à dyſenteria propriè dicta, quæ in vlcere conſiſtit, in eo diſtingui, quòd dyſenteria propriè dicta non repentè & affatim fiat, ſed ſenſim, cùm vlcus ſua habeat tempora, & quædam rudimenta habeat: quod in dyſenteria hepatica non vult contingere; quaſi verò hepatica dyſenteria non habeat quoque ſua tempora, & non imbecillitas illa à qua naſcitur ille affectus, inducatur ex longo tempore. Quod ſi verum eſt, nulla planè eſt Galeni diſtinctio de vtroque affectu conſtituta. Nec hunc locum planè intelligo, niſi de excretionis modo

quam de generatione potiùs intelligatur. Aut hæc accipiuntur non ita strictè. Huius rei iis iudicium relinquo, quibus acuties ingenij maior inest. Ergo excretionis modus, & dolorum perceptio in variis partibus, & varia contẽta, variéque mixta morborum sedem satis indicant: ac primùm in doloribus & situs, & species consideranda: situs quidem, si in partibus superioribus, aut inferioribus consistat dolor. Nam prout partes superas, aut inferas tenet, ita aut tenuia, aut crassa intestina dicitur occupare. Sed qui in Anatome versati sunt, aiunt hanc situs considerationem pili esse faciundam. Intestinum enim colon in crassorum intestinorum censu habetur, & tamen si quis in eo dolor sit, non dicetur deprehẽdi ex situ inferiore. In hominibus enim vicinum est colon ventriculo: vnde in colicis doloribus stomachi subuersiones, & vomitionis assiduitas. Quid ergo sibi vult ille situs superior, aut inferior? Præthereà quod ad speciem doloris attinet, quæri potest, an dolor in superioribus, tenuibúsque intestinis sit aut maior, aut minor, quàm qui in crassioribus consedit? Primùm ex Anatome disci debet tenuium intestinorum tunicas rarâ ac tenui substantiâ constare, & intestina illa, quæ membranosa sunt, exquisitioris esse sensus quàm sint crassa; quippe quæ carnosa sint magis. Si exquisitior in illis quàm in his sit sensus, dolor qui in tristi sensatione consistit, maior erit, ac manifestior in tenuibus quàm crassis intestinis. Ac propterea Galenus vehementissimos dolores in tenuibus intestinis persentiri dixit. Cõtra tamen & rationẽ Anatomes, & cõmunem sensum, & sententiam Galeni locus alius stabit ab eodem Galeno scriptus, cuius hæc verba: *Ex doloribus ij qui vehementissimi sunt, haud abs re in crassis erunt intestinis.*" Qui verò mitiores sunt, horum duorum alterum esse necesse est, aut quòd à mansuetiore minoréque causa sunt, aut quòd non in crassis, sed in tenuibus sunt intestinis. Hoc ex loco sole clarius apparet dolores grauiores deterioresque esse in crassis quàm tenuibus intestinis, positis omnibus paribus: alioqui distinctionis omne fundamentum mutaret. Sed locus ille planè falsus & erroneus est, nisi intelligatur. Institutum Galeni est de colicis doloribus à materia crassa frigida, lentáque disputare: cùm enim cumulandæ, crassæ crudæque materiæ locus sit opportunus, Colon intestinum, ideò & ratione loci, qui amplus est, distenditur valdè, & materiæ quæ in eo congeri solet, cùm vehementissimi sint dolo-

Cap. 2. lib. 6. de loc. aff.

Cap. 5. lib. 2 de

dolores, coniicimus in colo esse; si mansuetiores, aut in tenuibus sunt, vtpote in quibus non soleat illa pituita cumulari; aut in colo sunt, sed à minore causa. Sed dicet aliquis, si in tenui & crasso intestino eadem crassa materia ponatur, à qua dolor, an non crudelior dolor in tenui, quàm in crasso? Verum quidem esse videtur. Sed in tenuibus intestinis non illa congeritur materia: propterea accommodatè admodum facit sententia Galeni in lib. de locis affect. *Omnes*, ait, *& Medici, & populares vehementissimos dolores ad colon referunt, & colicos vocant. Quod mihi verisimile videtur*, ait Galenus. *Nam non vt in vreteribus lapides impacto lapide dolores excitantur, ita in tenuibus intestinis frigidi spiritus & humores retenti grauissimos dolores excitant. Nam cùm tenuium intestinorum tunica sit rara, diu huiusmodi causas, id est, crassos humores continere non possunt. Probabilius ergo eum crassum humorem in crasso intestino genitum, egredi nequeuntem dolores hos mouere. Vehementes quidem ob intemperantiam, & corporum crassorum tensionem: longos, quia difficulter vacuatur.* [12] Hoc ex loco patet superiorem sententiam de grauitate doloris in crassis intestinis intelligi de materia frigida quæ & generationem peculiariter hîc habet, & mãsionem. At tenuia intestina, quia à bile tanquam clystere naturali eluuntur, non generant; & si habeant, non diu retinent; vt placet Galeno. Non enim negare oportet quin si acres mordacésque humores in tenuibus intestinis retinerentur, aut crudeliores dolores, aut pares saltem excitarentur ac si eadem materia in crassis retineretur: sed peculiariter & crassæ materiæ crassa intestina sunt promptuarium. Ideò, vt annotat Galenus, in tenuibus intestinis acerbissimi dolores sunt (vt in ileo) aut cùm inflammatio est quæ obstruit intestinum vt nil transeat, aut resiccatum omninò stercus. Quanquam contrà id quod dicimus, in tenuibus intestinis non posse eam phlegmonem generari, quę intestini capacitatem illatenus impediat, afferri potest locus in quo Galenus docens asperæ arteriæ phlegmonem posse quidẽ difficultatem spirandi afferre, sed strangulationem non posse inducere, scribit: *Impossibile est corporis multùm tenuis inflammationem spatium effatu dignum replere.* Tenuia intestina, per eundem Galenum 6. de loc. affectis, tunicam habent raram admodum: Ergo quamuis in ea concipiatur phlegmone, non potest viam obstruere. Locus est notandus.

Cap. 2 lib. 6.

Com in Apho 34 lib. 4.

His ita positis, ad reliqua pergendum est, ac dè mistionis mo-

1. cap lib de loc. affect. 4. cap. 1. 6. do dicendum. Galenus excretionis modum considerauit: item quæ excernuntur: præterea qualiter misceantur quæ excernũtur. Hæc autem vocat Galenus eo loco, vlceris notas admistas, aut non admistas, parum aut multùm admistas. Si quæ excernuntur membranosa magis sint, à tenuioribus intestinis excretio fit; si autem purulenta magis & carnosa ab intestinis crassioribus. Cap. 4. lib. 1. de loc. aff. Et quod ad tempus excretionis pertinet, si postquam dolor in partibus perceptus est, breui post tempore desideat æger, à partibus propinquis secretio fit: contrà verò euenit si à longinquis partibus humores exiuerint. Præterea notæ vlceris, vel sanguis, aut tota totis excrementis sunt mixta, aut per se, & veluti sola in sese coacta comprehensáque excernuntur: si partiũ omnium quasi minutim concisarum ac confractarum mixtio fiat, à superioribus intestinis vacuatio fit: sin aut sanguis, aut pus secretum videatur, & per se solum existens, in seseque coactum, à propinquis partibus materia deraditur, huiusmodi excretionem dicimus fieri aut ἀθρόως, aut non. Quod vt intelligamus, afferri potest sententia ex Aphorismis Hippocratis: *Quorum in vrinis supereminet pingue aliquid, idque ἀθρόον*, id est confertum, totumque in sese, iis renes laborant: Aph. 35. lib. 7. ὅπ(?) dicitur ἀθρόον, aut pus τὸ ἀθρόον, cùm non est diuulsum, diuisumque, sed compressum, coactum, collectúmque in sese. Galenus in Commentar. docet, cùm à partibus corporis decedit aliquid crassum vnà cum liquore, aut etiam sine eo, ob viæ prolixitatem non potest suam cohærentiam ac continuitatem retinere, sed refringitur, diuiditur, diuellitúrque. Cùm autem à propinquis partibus dimanat, coadunatur, coitque, ac in sese compingitur: hoc autem dicitur ἀθρόον & ἀθρόως excerni; quanquam in nostris definitionibus Medicis ἀθρόος longè alias differentias & significationes exposuimus.

Pleraque in nostris monimentis de differentiis alui fluorum, siue sint vniuersales, siue particulares, siue cruenti, siue cœliaci, siue hepatici: quæ omnia hîc meminisse non vacat. Tantùm huc afferemus syluam aliquam remediorum non sine iudicio vsurpandorum, sed cuique pro diuerso tempore morbi, & varia corporis constitutione accommodandorum. Illa quoniam nos in vsum contulimus, & ab aliis vsurpata vidimus, relictis omnibus diorismis qui in dysentericis fluoribus curandis sunt considerandi, nudam remediorum tabulam proponemus. Et

fortè primo loco ponemus quæ aſtringant, non quòd ita ſtatim faciundum putemus in eorum erroribus noſipſos implicantes, quibus irretitos veteres Galenus ſcribit. Illi enim omnem dyſenteriam per ſola aſtringentia, idque initio morbi curabant. Quod peſſimum eſt, cùm dyſenteria intempeſtiuè ſuppreſſa ſit calamitoſa Hippocrati. *Cap. 33. lib. 1. de ſimpl.* *In Coac.*

In fluxu hepatico:

℞ ol. de abſynthio ℥ j. ſ. olei roſati ℥ j. ſantalor. omn. puluériſ. ʒ ſ. aſſæ odoratæ ℈ j. cum cera. fiat linim. pro hepate.

℞. carnis cyton. maſtich. cerot. confortat. an. ʒ vj. ladani in vino ſoluti ʒ ij. cypp. aloes lotæ an. ʒ. j. Malaxentur cum ol. de abſynth. & roſat. fiat maſſa emplaſtri pro ſtomacho.

Item *℞. pulp. paſſul. damaſc. ʒ j. ſ. carn. myrobal. emblicar. per ſetaceum tranſmiſſam, hepat. vulp. præpar. an. ʒ iij. raſur. ebor. ʒ j. ſacch. roſ. ℥ j. cum ſyrup. de cichor. compoſ. ſine rheo. fiat opiata: vſus ſit ʒ ſ.*

Ad dyſentericos fluores valent clyſteres, in quibus ſepum hircinum priùs ſolutum oleo roſato diſſoluatur.

℞. ſyrupi roſar. ſiccar. ℥ j. ſyrup. de papau. ℥ ſ. cum decoct. papau. fiat potus.

Item *℞ rhab. puluer. ʒ ij. diſſol. in aq. roſar. fiat potus.*

℞. lact. vſtul. cum calculis fluuiatilibus lib. ſ. muccag. ſem. citrij, hordei & pſylij extract. in aqua centinodiæ ℥ ij. coaguli de quo caſei fiunt, boli armen. amygd. an. ʒ j. ſ. vitell. oui vnum. fiat clyſter.

Fotus ex plantag. althea, ſeminib. & calidis & frigidis valent.

Item hoc quod ſequitur:

℞. coriandri ℥ ſ. aniſi ʒ ij. roſarum rubr. cort. citrij, carnis cytonior. exſiccat. an. ʒ j. ſacchar. roſ. quan. ſuff.

℞ raſ. vnicor. gr. 5. cum deſtillato reſtaur. fiat potus.

℞ ſyrup. roſ. ſiccar. ℥ j. diacod. cum addit. ℥ ſ. cum decoct. lactucæ. fiat potus.

Paretur hordeatū incoctis duobus capitibus papaueris, & poſitis in nodulo

℞. conſer. roſar. ſymphyt. cornelio. nenuph. an. ℥ ſ. puluer. triaſant. diatrag. frigidi, diarrhod. Abbat. an. ʒ j. trochiſc. de karab. & ſpod. an. ʒ ſ. paſſul. cum toto ʒ ij. ſeminis papau. albi ʒ j. ſ. aqua decoct. duorum pullorum in aqua pluuiali ferrata alteratorum cum lactuc. portul. bugloſ. borag. foliis plantag. lib. viij. Pone in alambico cum mica duorum panū infuſor. in lacte. fiat deſtillatio in baln. Mariæ.

℞. præd. deſtillat. lib. ſ. ſacchari roſ. ℥ ij. vini granat. ℥ ſ. cinamo. ʒ ſ. p aſſet. per manic. Hippocr. vtatur omni horâ.

℞. conseru. rosar. ℥ ʃ. myrobalan. citrin. condit. ʒ ij. rasur. ebor. cer. cerui, coral. rubr. an. ℈ ʃ. sacchar. rosf. quod suff. fiat conditum.

Item parata sunt hordeata cum lacte vaccino.

℞ myuæ cytonior. ℥ ij. capiat cochlearia duo ante pastus.

℞. sumach. ℥ j. granor. berberis ℥ j. facti sunt noduli impositi per sedem.

℞. ol. commun. lib. i. ceræ albæ quod suff. pistetur in mortario affundendo aquam frigid. fiat vnguent.

℞ decoct. fact. ex rosf. rubr. plantag. verbasf. sem. portulac. acetosf. rosar. florib. chamæm. dissolut. ex mucag. sem. cytonior. extract. in aqu. solatriq. ʃ. album. ouor 3. ℥ ij illius prædicti ceroti refriger fiat fot.

℞. olei nucis mosc. ℥ ʃ. pro stomacho.

℞. rad. alth. lib. ʃ. coquatur in lacte ad lib. ij.

℞ prædict. decoct. lib. j. mucag. semin. cyton. extract. in aqua plantag. axungiæ anser. an. ℥ ʃ. mellis rosf. ʒ vj. sacchari comm. ℥ ij. croci ℈ ʃ. fiat clyster.

℞. olei rosf. cyton. & mastich. an. ʒ vj. coral. rubr. & galliæ mosc. an. ʒ j. cum cera. fiat linimentum.

℞. terræ sigil. ʒ j. boli armen. ℈ j. syrupi rosar. siccar. ℥ j. aqu. rosar. ℥ ij. fiat potus.

℞ puluer. pudendi ceruini ʒ j. sacchari rosf. ℥ j. fiat puluis.

℞. far. fabar. ℥ ij. rosar. rubr. mastich. an. ʒ iij. carnis cyton. ceroti stomach. an. ℥ j. ʃ. cum oleo cyton. fiat emplast. pro stomacho, & toto vētre.

℞. conseru. rosar. ʒ j. philo. roma. ℈ ʃ. terræ sigil. ℈ j. corall. rub. ℈ ʃ. cum saccharo. fiat bolus, capiat horā somni.

℞. corticum myrob. citrin. ℥ ʃ. passul. ʒ iij. glycyrrh. ʒ j. ʃ. plantag. m. ʃ. In colat. dissolue syrupum de cichor. composf. cum rheo ℥. ʃ. rheub. puluer. ʒ ʃ. philonij rom. ℈ j. fiat potus.

℞. aqu. decoct. sumach. & vnius myrobal. plantag. rosar. berberis, ℥. iij. in quibus dissolu. boli armen. loti in aqua rosar. ʒ ʃ. syrupi rosar. siccar. & cytonior. an. ℥ ʃ. trochisc. de spodio ℈ j. fiat potus, capiat serò.

℞. philonij rom. ʒ ʃ. syrupi cyton. ʒ vj. trochisc. de Karab. ʒ j. cum decoct. sumach. rosar. plantag. fiat potus.

℞. corticum myrobal. citon. cebul. an. ℥ ʃ. fiat decoct. in aqua centinodiæ. In colat. dissolue syrup. rosar. siccarum ℥ j. aqu. arnoglosf. ℥ j. ʃ. fiat potus.

℞. myrobolan. citrinarum contusf. cum amygdalis ℈ iij. fiat decoct. in aqua plantag. In colatura dissolue earumd. myrob. puluerisf. ℈ j. mithridatij ʒ ʃ. syrupi de cyton. & menth. an. ℥ ʃ. cornu cerui vsti ʒ j. fiat potus

aromatiſatus cinam.

℞. cypp. calami aromat. ſchenuãth. caryoph. an. ℥ ſ. roſar. rubr. menth. abſynth. folior. myrtil. an. m. j. ſem. aniſi, fœnic. cumi, an. ʒ iij. balauſt. ℥ j. includantur ſacculo: fiat decoct. in aqu. fabror. & vino ſtypt. pro fotu ventris.

℞. roſ. rubr. abſynthij, an. m. j. cypp. ʒ iij. ſumac. balauſt. nucum cupreſſ. myrtill. an. ℥ j. gallar. ℥ ſ. fiat ſaccul. qui bulliat in aqua & vino rubro: adde aceti roſati ℥ ij.

℞ ſucci plantag. depurati, centinodiæ, an. ℥ ij. boli armeni loti in aq. roſ. ʒ ſ. trochiſc. de Karab. ℈ ij. ſyrupi myrtil. & cyton. an. ℥ ſ. fiat potus.

℞. ole. maſtich. de abſynth. de menth. ceroti ſtomach. an. ʒ iij. olei nucis moſc. ʒ j. caryophyl. & pip. an. gr. vj. fiat vnguent. pro ſtomacho.

℞. ceroti ſantal. vnc. ij. maſtich. carnis cyton. an. ℥ ſ. roſar. rubr. vnguenti comitiſſ. an. ʒ ij. Fiat emplaſtr. cum puluere lapid. calam. & bolo.

℞ carnem vnius perdicis, dimidiam partem capi, vitellinæ carnis fruſtum vnum, folior. plantag. ſcabioſæ, card. an. m. j. ſemin. berberis, cyton. 4 ſemin. frigid. maior. an. ℥ ſ. conſeruæ roſar. rubr. de ribes. conſer. bugloſ. & roſ. an ℥ ſ. micæ panis ℥ iiij. Includantur omnia vaſe figulino, coletur. in colat ad lib. duas diſſolu. ſucci granat. ſucci ribes, an. ℥ ij. ſ. frequenter vtatur.

℞. olei maſtich. cyton. & roſ. an. ℥ ſ. pulu. roſar. rubr. corall. rubr. an. ʒ ſ. galangæ ℈ j. cum cera noua in aqua plantaginis lota. Fiat linimentum pro ventriculo ad regionem vmbilici.

℞. far. fab. ℥ ij. roſ. rub. maſtich. an. ʒ iij. carnis cyton. confortat. gal. an. ʒ i. ſ. cum oleo cytoniar. fiat emplaſtrum pro ventre anteriore. Applicetur aliud parti poſticæ.

℞ emplaſtri de gallia cum ſignificationibus caliditatis ℥ iiij. terræ lemniæ, coral. puluer. an. ʒ j. boli armeni, carnis cyton. an. ʒ j. ſ. cum ol. maſtich. Fiat vnguentum pro ventre toto.

℞ plantag. ſumach. balauſt. roſ. an. m. vnum. fiat decoct. pro doſ. In colat. diſſol. trochiſ. de ſpodio & kar. boli arm. an. ʒ ſ. ſyrupi roſ. ſicc. ℥ j. philonij romani ℈ j. fiat potio.

℞. coral. rub. puluer. trochiſc. de ſpodio & Karab. cum ℈ ij. gummi tragacan. vſti, boli armen. loti aqu. roſ. ʒ ſ. ſyrupi cichor. & cytoniar. an. ℥ ſ. opij gr. ij. cum decoct. plantag. fiat potus.

Item *℞ pilul. de cynogloſ. ſcr. ſ. Capiat ex ſyrup. de ſiccis.*

℞. ſucci plantag. depurati ℥ ij. trochiſc. de Karab. ℈ ij. boli arm. loti in aqua roſar. ʒ ſ. trochiſc. de ſpodio ℈ j. ſyrup. myrtil. ℥ j. fiat potus.

Valet hic clyſter in ſummis doloribus.

℞. capita tria papau. tapsi m. j. rosarum, m. j. radicis althea ℥. j. coquantur in aqua. dissol. lactis lib. ß. puluerem duorum ouorum induratorum, pro tribus iniectionib. in ventrem.

℞. rosar. rubrar. sumach. balaust. & nucum cupress. galla. corticum granat. an. m. j. sem. berberis ʒ iij. alumin. ℥ iij. fiat sacculus qui bulliat in aqua fabror. adde aceti ℥ ij. Ceratum santalinum malaxatum in oxycrato aut oxyrrhod. applicitum hepati confert.

Pleni sunt libri remediis quæ ad dysenteriam apprimè conferunt, siue detergendum, siue leniendum, siue incrustandum, siue abluendum, siue incarnandum: denique pro variis scopis quos intueri possumus.

Solum hoc annotandum de dysenteria, quod aliò animum cõuertentes, ad cætera adiicere non meminimus, conscriptam esse caput de ea ab Hippocrate lib. 2. Prorrheticon. in quem librum Galenus Commentarium non conscripsit. Quod eo à Galeno factum videtur, vel quia illum librum Hippocratis esse non putaret: quanquam hæc ratio ieiuna videatur, cùm ne aliũ librum priorem ipsius esse existimet, quem tamen scholiis illustrauit: aut quia clarior videretur, vt & reuerâ est, quam vt in conscribendis in eum commentariis opera insumatur: aut conscripsit & concinnauit, sed ij iniuriâ temporis exciderunt, aut blatis & tineis esca sunt apud eos qui nimiùm publicæ vtilitati inuidentes, malunt nescio cui commentario oscitanter indormire, quàm eius partem suis communicare. Satis est locum Prorrhetici indicasse, vt ex eius penu quodlubet, & semel subindicatum est, cùm volemus, depromatur.

ANNOTATIONES.

1. Galenus hunc nodum soluit cap. 17. lib. 2. de different. febr. Cùm pars imbecilla est, & aliunde in hanc humor influit, hic humor si pars benè affecta esset, alimentum foret, sed quia laborat est illi potiùs onus quàm nutrimentum, ait Galenus; vnde non mirum si corrumpatur.

2. Tamen cap. 1. lib. 6. de loc. affect. vult facilè aut saltem faciliùs per comparationem deprehendi tumores & inflammationes lienis, quàm hepatis. Et quod ad simarum hepatis inflammationem spectat, non adeò difficulter cognoscuntur, quia simarum inflammationes cum gibbis partibus communicant.

3. Galenus loquens de intemperie hepatis, cap. 7. lib. 5. de loc. affect.

ait: Calida hepatis intemperies cibos in eo contentos, & eos qui per venas mesenterij deferuntur adurit: frigida contentum iam in iecore humorem crassum contumaciorem reddit: id quod affertur semicoctum reddit. arida, sicciores, crassioresque, humida tenuiores.

4. *Notanda vox, [non solùm propter ea quæ dicta sunt] supp. Nam hinc patet ob affectionem peculiarem ipsius mesenterij attractionem non fieri.*

5. *Galenus comment. in part. 2. lib. 2. Prognost. docet fluorem alui sequi ex inflammatione mesenterij, & hydropem, tribus de causis. Locus est notandus. Omnium autem amplißimè de distinctione hepaticorum & mesaraicarum excretionum, cap. 7. lib. 5. de loc. affect. Galenus.*

6. *Tamen in doctrina Galeni, intestina vnam tantùm habent facultatem: quomodo ergo leienteria horum vitio contingit?*

7. *Inappetentia ad facultatem vitalem à Galeno refertur.*

8. *Comment. in part. 38. sect. 2. lib. 6. Epid. notat ichorem dici bifariam: & pro aquea substantia quæ circumfluit crassiorem partem cuiuslibet humoris, & veluti κατ᾽ ἐξοχὴν, cùm malignam qualitatem humor ille adeptus est, à quo ichore mali morbi.*

9. *Sub finem libri de vetere medicina, certißimo argumento colligere poßit & minores esse dolores in intestinis quàm sint in hepate, & regione eius & frequentiores esse in hepate. Nam quia hepar tenerum est, (ἁπαλὸν Græcis) & sanguineum viscus; ideò magis sentit. Intestina neruosa sunt, membranosa, fortiáque, ideò magis resistunt.*

10. *Ab ea parte qua dolor sentitur, nullum iudicium sumi potest quo intelligas colō intestinū potius quàm tenue affici ac laborare. Ait Galenus, ca. 5. lib. 2. de loc. affect. quod falsū videtur. Nisi quis dicat generaliter ex vehementia doloris dicere nos posse tenue quàm crassum intestinum laborare: si enim vehementißimi dolores, credibilius esse in craßis intestinis: sed peculiariter à parte affecta non poßumus indicationem sumere vt iudicemus colon potiùs laborare quàm aliquod ex tenuibus intestinis.*

11. *Quo pacto dolores in intestinis excitentur ob reuolutiones eorumdē; Hippocrates libro de vetere Medic. sub finem explicauit.*

12. *Ex cap. 5. lib. 2 de loc. affect. tenuitas corporis intestinorum efficit vt non diu humor crassus retineatur: quod contingit in crassis: Ideò Galenus loquens de dolore colico quem patiebatur, ait,* Neque tanquam per tenue corpus breuis temporis spatio dolor transibat, sed quasi à profundo per crassius corpus ferebatur, quàm sit tunica tenuiū intestinorum. *Tamen ibidem ait;* Nullum à parte à qua dolor excitatur, aut quâ sentitur iudicium sumi, vt magis tenue quàm

crassum intestinum affici intelligamus. *Quod falsum est, & iis quæ hîc dicuntur contrarium. Nec video quomodo cohærere possit, nisi fortè ab reuolutionem coli intestini dicat fieri non posse vt si spectetur situs doloris, iudicemus aut colon intestinum laborare, aut tenue aliquod. Et nisi ita locus audiatur, non eum possum explicare. Situs enim fallax omninò est. nam ileum intestinum infra vmbilicum ferè totum est: ergo ex situ nil colliges.*

CONSILIVM LIV.

De Angina.

CONSTITVTIO aquilonia impensè frigida & sicca sæuierat, cùm in hominum genus magna morborum vis inuasit, ac præsertim febres, cum magna perfrigeratione, calescendi, frigescendíque erat vicissitudo, & crudor quidam, vt Aristoteles 1. Problematon 9°, & 10° problemate annotauit. Ille autem crudor, Græcis σφάκελος, maximè ob frigidam, siccam, aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatæ sunt, peripneumoniæ, pulmonumque variæ affectiones, atque inter cætera tusses & raucedines, præsertim cùm desæuiente hyeme quæ in summo squalore & rigore frigoris congelata, conglaciatáque fuerãt, fundi liquaríque cœperunt. Inter cætera ophthalmiæ multis ῥοώδεις, multis ξηραὶ, vt quæ in siccitatibus αὐχμὺς Græci vocant, contingere solent: item deglutiendi quædã difficultas cum febre, linguæ scabritie, totius oris squalore quodam, iunctâ virium infirmitate. Atque de hoc tertio agere institutum est; nam & cùm nil appareret in faucibus, & tamen deglutire aptè non possent ægri, nec solemnis remediorum vsus quicquam conduceret, idipsum nobis medicinam facientibus plurimùm negotij dedit. Tres nobis videre contigit in quibus nil apparebat rubrum in faucibus, nil extrà: non erigendi capitis vlla necessitas, & tamen per quindecim dies sine vlla tussi, sine excreatione manserunt, cum linguæ & totius oris ad mediam ferè asperam arteriam squalore, siccitate, non calore vllo effatu digno, sine tumore vllo, & tamen nil alleuabantur. Hippocrates quidem part. 20. lib. 3 Prognosticon, meminit cuiusdam synanches quæ ægrum in periculum non coniicit: non

non laborat guttur, ſed in fauces, aut in ceruicem, aut in vtrãque fluxio fit: maximaque ex parte ceruix & pectus ruborem contrahunt. At talis fluxio *ſacer ignis* ab Hippocrate vocatur, quòd eryſipelatodes ſit. Nec dolent vehementer, nec difficulter ſpirant, cùm guttur non perpetiatur. At in noſtris ægris nullus rubor in ceruice, aut pectore, ſed tantùm neſcio quid ſuperficie tenus in faucibus & circum vuluam apparebat: dumque ſaliua deglutiebatur, difficultas quædam erat. Item partic. 17. lib. 3 Prognoſt. meminit faucium exulceratarum in febribus, quod nos aliquando obſeruauimus, cùm & à capite rodens humor defertur exulcerans, & poſteà vi febris rurſus ſummittitur humor, qui ob calorem febrilem acrimoniam acquirens malum continuet atque protrahat. Sed nil in ægris noſtris tale apparuit. Quid ergo fuit quod illis tantam moleſtiam pareret? Illa difficultas, quæ aliquid συναγχικὸν in ſe habebat, & fortè ad ſynanchen referri poteſt (generali enim nomine quicquid nonnullam difficultatem ſpirandi affert, aut circa guttur, aut fauces, illud ſynanche nominatur Galeno comm. in lib. de diæta acutor. Sed vnde illa difficultas, cùm nec magnus dolor, nec phlogoſis apparẽs, immò nec tumor, aut phlgmonodes, aut pituitoſus, nil eryſipelatodes apparebat; & tamen maxima eſt ſiccitas, nil reſudãte, nil excreto, ſqualor eſt, & languent admodum ægri. An hic morbus angina ſicca, aut bilioſa, aut morbus ſiccus vocabitur?

3 Progn part. 17.

Com in par. 3. lib 4. de dia acut.

Aph. 16. lib. 3.

Reperio apud Hippocratem nomen τοῦ ξηροῦ multis rebus attribui, & magnam vim habere, immò maiorem fortè quàm quis exiſtimet. Si liceret orationis vela pandere, multa ea de re diſputari à nobis poſſent. In aphoriſmis multis in locis inuenio ὀφθαλμίας ξηρὰς, & ὀφθαλμίας φθινώδεας, quæ eædem & ξηραὶ dicuntur, ἐν αὐχμοῖσι. Item apud Hippocratem 4° de diæta acutor. χολέραι ξηραὶ κυνάγχαι; & apud eundem Hippocratem, anginam reperio χολώδεα, πικρόχολον (ita enim eas voces admittit Galenus clarioris doctrinæ gratiâ, vt diſtinguatur ab ea angina, quam φλεγματικὴν appellari volunt. Et illa angina à nitroſo humore fit, qui non fauces obſidet tantùm, ſed muſculos à tergo, vt paulò poſt explicabimus, orthopnoeamque parit, καὶ τὴν ξηρότητα πολλὴν, ita tamen vt nil appareat. Notanda hæc vox ξηρότητα πολλὴν; nam & in 4° Aphoriſmorum, periculoſiſſimam quandam anginam video, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν ξηρότητα, vnde ſtrangulatio, accedente quoque febre quæ eam ſiccitatem adaugeat. Præterea in 1. de Diæta

Apho. 12 lib. 3 & apho. 14.

Part. 31. lib. 4 de diata.

acutor. τὸ νόσημα ξηρὸν καὶ ὑγρὸν reperio. Quonam verò in sensu omnes hæ sententiæ, in quibus τὸ ξηρὸν reperitur, accipientur? Item & hæc in qua Hippocrat. periculi iam aduenientis signum dat, in iam perniciosis morbis, ait, parui tremores, & vomitus æruginosus, qui in potibus substrepunt, & ἀποβορβορύζουσι ξηρεῖσι, καὶ χαλεπῶς καταβροχθίζουσι; id est, in siccis submurmurant, & deglutiunt difficulter. Duretus illud ἀποβορβορύζουσι ἐν ξηρεῖσι refert ad murmur hypochondriorum, vt murmur illud sit ob inflammationem diaphragmatis in sympathiã cerebri tracti: ego verò nõ ad murmur ob inflãmationẽ diaphragmatis refero; quanquã scio borborygmum inde nasci posse, sed cùm & strepitus in bibendo, & difficilis deglutionis meminerit: ego illud murmur ἐν ξηρῷ, in sicco, refero ad id quòd apparet sæpe in delirantibus, in quibus laryngis musculi siccati sunt, vt non ampliùs motũ facilẽ præstẽt nec obediant. Nam cùm bibunt illi, & delirant, pars aquæ quæ descendit quodammodo in præceps cum sonitu, in vacuo & inani descẽdere videtur: obauditurque murmur & borborygmus circum præcordia, siccatis musculis, & liquore rectà descendente, nil administrantibus illis musculis. Sic illa vox, ξηρεῖσι, ad difficilẽ illam deglutitionem potest referri, cùm tanta siccitas sit, vt musculi inertes sint, & propterea auditur sonus & murmur, ac si in cauum aliquid aquæ coniiceretur.

In Coac.

Nunc singillatim explicemus vocis illius ξηρὸν significationes, vt tandem de angina, aut potiùs de dispositione anginosa oratio nostra terminetur. Ia enim Medicis debet constare, quibus incumbit ex officio morbi ideam causamque animaduertere, qua ex causa difficultas deglutitionis pendeat. Nec enim audito anginæ aut difficultatis deglutiendi nomine statim ad secandas venas anulares, ac gibberi accedendum: cùm aliàs à materia hac aut illa, aliàs à nescio qua intemperie illa difficultas deglutiendi oriatur. Vnde autor lib. 4. de diæta acut. duas anginæ species facit à materiæ diuersitate desumptas: vt cognitis ideis morborum in remediorum delectu aliquantò exactiores simus, ne malè, temeréque vnum pro altero vsu veniat.

Idea morborum noscenda

ὀφθαλμίαι ξηραὶ καὶ ὀφθαλμίαι φθινώδεες, cùm ab Hippocrate dicuntur, aut cùm ὑγραὶ ita eas dici accipiendum est, vt in siccis lippitudinibus nil humoris manet; in humidis, non crassus humor, sed tenuis, quamquã quibusdam placet, eas ξηρὰς dici posse, in quibus aliquid acre, mordax, pungens, & lancinans, non quantita-

Ophthalmia sicca quid.

te, ſed qualitate peccans, excernitur. Et hoc fortaſſis probabilitate non caret. Humidas ophthalmias Hippocrates deſcribit in Epidem. *In conſtitutione calida humida, auſtrináque, multis fiebant* (ait) *ophthalmiæ humidæ, longæ, diuturnæ, laborioſæ: palpebrarum foris & intus* ἐπφύσεις, *id est progerminationes, quas ficos, Græcis* σῦκα *vocabant.* Humiditatis copia & ophthalmiam attulit, & tubercula in palpebris: ſed quâ id ratione factum eſt, cùm à duplici humore hoc duplex vitium natum videatur? Etenim humiditas ophthalmiæ ab humore eſt tenui, Galenus dicit, ἀπὸ τοῦ ῥεύματος ὑδατώδους: at σῦκα, ſiue ἐπίφυσις, ſiue ἰχθυώδης ἐπανάστασις (omnibus enim his nominibus vnum & idem ſignificatur) à craſſiore, lentioréque humore eſſe videtur. hoc ipſum & Galenus fatetur: ait enim in Commentario, humoris redundantis ſuperfluitatem duplicem ſpeciem in tenuitatis & craſſitiei differentia habere, tametſi idē eſſe humor videatur, & in eodem loco conſiſtat. Quod hac ratione in corpore ſuccreſcere confirmat, *Cum, ait, corpus exercitationibus ſolitis concitetur, moueatur, diffletur, ac luſtretur, copiam & craſſorum & tenuium humorum ſimul coaceruat: craſſorum ob deſidiam & ſocordiam: tenuium & aquoſorum ob vacuationis prohibitionem.* Ac ſi in quolibet humore ſit quippiam quod limi & fæcis rationem habeat, quippiam verò quod ſeri, liquidioris ve partis. Quî autem diſcernas varios effectus vtriuſque humoris: tenuiorem partem excerni teſtabantur deiectiones liquidæ, vrinæ, aqueæ: craſſiorem partem, vel grauitas capitis, vel coma, vel quia moram trahit cunctaturque in corpore. Et clarioris doctrinæ cauſâ affectus quoſdam naſci dicemus ab humore craſſiore per cōgeſtionis modum: alios à tenuioris humoris copia per ſuppreſſionem, id eſt, qui ſuppreſſus eſt in conſtitutione aquilonia: deinde viâ apertâ in partes influxit. Id quod tenue & aquoſum, ophthalmias humidas fecit: id quod craſſum ac deſes, ἐπφύσεις quaſdam in palpebris foris & intus. Quod enim craſſum eſt, quia pigro greſſu inſiſtit, partibus inhærens alium morbum producit quàm id quod tenue eſt, & ὑδατῶδες. Ἐπίφυσις progerminatio dicitur, σῦκον ficus; ἐπανάστασις ſeu ἐπανάστημα, quod nomen apud Medicos poteſt ſumi pro eruptione. Apud Ariſtophanem, bullam, papulam & phlytænam ſignificat; & quod dicitur ἐπίφυσις, illud ἐπὶ ſignificat in palpebrarum extremo protuberantiam, eruptionemque apparere. hoc enim verbum ἐπιφύεσθαι ſignificat: Galenus in Commentario interpretatur nomen ἐπίφυσιν, τὴν ἐπανάστασιν ὀχθώδη

P aoi. 48 lib. 3 Epid. ſect.

Interpres, Tuberculum collium modo, vertit: & malè; hoc enim grammaticoteron. Etsi enim ὄχθη, præruptum ripæ locum significet & eminentiorem paulò, & ὁ ὄχθος colliculum prominentem; tamen debuit scire ὄχθους apud Medicos pro verrucis, siue verrucosis extuberantiis sumi. Ita enim Marcellin. lib. 2 Dioscoridis. Ergo τὴν ὀχθώδεα ἐπανάστασιν verti oportet, eruptionem, extuberationemque verrucosam; quanquam Interpretis lectio plausibilis est, quia Grammaticum agit.

Vt ad institutum redeamus, humida ophthalmia dicitur in qua aliquid aqueum & tenue manat: ξηρὰ autem est cùm aquilonia tempestas calidam humidamque excepit; hæc enim frigida constitutio vt manus spongiam, sic cerebrum comprimit; hinc humor in has illasve partes exprimitur, vt in oculos: quia autem extremo frigore cutis densatur, hinc ophthalmia sicca nascitur: idque maximè in siccis ac biliosis. Quod notandum est ex Hippocrate. Neque enim in omnibus sicca ophthalmia præsente constitutione aquilonia fit. [1] Et alio loco in lib. de aëre, locis & aquis probabilem affert rationem cur in siccitatibus, & squaloribus ophthalmiæ siccæ nascantur. *Bilis*, inquit, (loquitur autem de hominibus biliosis) *pars humidissima, atque aquosissima exiccatur atque absumitur, crassissima verò & acerrima linquitur*, supp. & *siccas ophthalmias & febres acutas faciens.* Itaque ex eo Hippocratis & Galeni loco colligi potest, verisimilem eorum opinionem qui siccam ophthalmiam interpretantur, in qua aliquid nitrosum, paucum, siccum, acréque apparet mordicans oculos, non autem in qua supprimitur omninò humor, vt priùs dictum est de aquilonia constitutione humores supprimente. Hinc effici potest ξηρὰς ὀφθαλμίας bifariam intelligi posse, & eam in qua multus quidem humor ob calidam humidamque constitutionem, est, sed supprimitur ob ambiens frigidum, eáque ophthalmia cruda dici potest, eo modo quo in libris de Diæta, morbus siccus dicitur, id est crudus, in quo excrementum nondum apparet: & eam in qua non tam quantitate quàm qualitate humor in vitio est; vt cùm acer, mordax, in bilioso humore succrescit, tempore squalido, arente, aquilonio si vis; & species quædam erit ophthalmiæ, eáque τῇ ὑγρῇ ὀφθαλμίῃ opponetur. Et hæc posterior de genere earum ophthalmiarum est, quæ à Galeno & Hippocrate vocantur φλυκτάδεες ὀφθαλμίαι, de quibus antequam dicamus, afferemus opinionem Aëtij & Celsi περὶ ξηροφθαλμίας, no-

Marginal notes: Com. in Aph. 12. lib. 3. — Lib. de locis, & aq. — 2 lib. 3. — lib. 3.

mine composito. Aridam lippitudinem definiunt, in qua subaridi oculi nec tument, nec fluunt, sed cum leui prurigine ingrauescunt: & palpebræ citra duritiem prægraui pituitâ inhærescunt. Huic similem faciunt ψωροφθαλμίαν, aspritudinem oculorum ac scabram lippitudinem interpretantur, rubor est oculi, pruritus à nitroso salsóque humore. Ac credo in his apparent quibus corpus biliosum est, aut putri salsâque pituitâ plenum. Ergo ophthalmiæ tabificæ quædam sunt, φθινώδεας vocant vt sine distinctione sit legendum in aphorismo 16. lib. 3. Aphorismor. Apho. 16. lib. 3. ἐν αὐχμοῖσι φθινώδεες ὀφθαλμίαι, non autem cum distinctione, lippitudines in squaloribus, & item tabes, vt contendit Galenus in Commētar. siquidem negat in siccitatibus, quatenus tales sunt tabem contingere: at nec articulorum dolores, nec dysenteriæ ipsæ, nec stranguriæ in squaloribus contingunt. Quis dicat sine humore aut arthritim, aut dysenteriam, aut stranguriam nasci? Ideóque perplexus est admodùm Galenus in exquirendis huius aphorismi demonstrationibus. At mihi parum consultus videtur Galenus, quasi verò non nouerit in squaloribus ferinas destillationes & dysenterias ab acri, squalidóque (vt sic dicam) humore, qui sensim atque sensim sese exerit. Nec enim adeò rudis Hippocrates, vt αὐχμὸν intellexerit sine aliquo humore, & in medio omnis recessus: quasi verò squalor temporisque arida & squalens tempestas non vim aliquam humoribus imprimat, & non in tali constitutione squalida ichorum dominatus non sit satis malignorum. Itaque accuratior fuit hîc Galenus, & frustrà. Porrò φθινώδεας ὀφθαλμίας videtur & Galenus referre. Quanquā ophthalmiarū tabificarū hoc sit proprium, vt ad tabem, consumptionemque oculum pertrahant, & tamen in squaloribus grassantur: an vi squaloris, an ratione humoris sicci, nitrosi, mali. Si humor est, quare non & tabes ab humore. Si vi squaloris, si oculus tabescit ac consumitur, cur non & reliquum corpus; vt nomen φθίσιος non pro tabe, quæ propriè vlcus, aut aliud pulmonis vitium sequitur, sumatur, sed pro qualibet consumptione, vt posse sumi Galenus suspicatur in Aphorism. Com. in apho. 10. lib 3.

Item ξηρόνόσημα reperitur apud Hippocratem partic. 22. comment. 1 in lib. de Diæta acut. cùm diætæ instituendæ rationē docet. Nam quamdiu morbus siccus manet, tandiu à pleniore cibo abstinendum, nec naturæ negotium facessamus: nec tantùm ad morbos thoracis nomen τὸ ξηρὸ referri vult, sed ad om- Part. 22. com. 1. in lib. de Diæta acut.

Siccitates ab Hippocr describitur lib. de ossiũ natura,

nes partes laborantes, in quarum affectibus nihil excernitur eorum quæ redundant. In sicca ophthalmia, ait, cùm nil resudat: in cerebri affectibus, cùm nec per nares, nec per palatũ rei cuiusque excretio fit: in affectibus partium in ventre inferiore contentarum, cùm aluus resiccata admodum est. Et idem in cæteris. Cùm autem excernitur aliquid, vocat morbum ὑγραίνεσθαι humefieri.

Sed quæstio hîc magna oriri possit, an sit idem morbus siccus: & crudus: an idem, morbum humescere & coctum esse, vt omnia per synecdochen capiantur. [3] Videtur idem esse morbũ crudum & siccũ, item coctum maturumve, & humidũ dicere Nam, exempli gratiâ, in pleuritide oris mador, sputi expectoratíque facilitas tanquam ἐπιφαινόμενον iam initium morbi præteriisse, & breuì finitum iri demonstrat in Aphorismis. Si ergo siccus, id est crudus est cùm nil excernitur à parte, sed materia coercita conclusaque in parte est: ergo in cuius ophthalmiæ initio fluor & lacrymæ multæ sunt, vt in humida ophthalmia, ex 3 Epidem. Hippocrat. antè monstrauimus, ea dicetur humida, proindéque cocta: consequens autem falsum est. Item cùm cerebrum plethoricis auctum est symptomatis, & per oculos, nares & palatum multæ pituitæ liquidæ crudæque excretio fit, ista excretio significaret morbum humidum, id est coctum: hoc autẽ falsum est. [4] Itaque tametsi cùm madet os in thoracis affectibus, breuitatis morbi indicium est, non tamen idem est siccum ac crudum: nec coctum, & humidum. Liquidior enim ptissana ad humectandum propinatur, non autem ad coquendum dari dicitur. Quocirca vt in omnibus admirabilis est Hippocrates, ita huius quæstionis nodum quodammodo dissoluit; scribit enim, *Si autem os madefiat, & qualia oportet à pulmone excernantur, sorbitionis quantitatem augebis.* Nam quæ citiùs madent, Græcè πλαδῶντα, celerioris criseos notam præseferunt: si coctum & humidum, idem significarent, & ξηρὸν καὶ ὠμόν, crudum seu ἄπεπτον dixisset simpliciter; si os madescat; nec adiecisset, & qualia oportet educantur. Nam hæc particula, καὶ ὁκοῖα δεῖ, ἄν, non iam ampliùs contrarium siccitatis declarat, sed iam ad coctionem nos insinuant: id est, coctionis tacitam mentionem iniiciunt. [5] Et illud est quod acutè Galenus in comm. in partic. illam, annotauerit, verba illa; *si qualia oportet excernãtur,* coctionis argumenta, signáque τεκμήρια Græcis, exhibent. [6] Et si humidum esse ac coctũ

Aph. 12. lib. 1. & lib. de crisib. passi.

Att. 23. lib. 1. de diæta acut.

esse idem significarent, catharrosæ dispositiones qualescumque forent, de coctorum morborum numero essent. Nec dubium quin in quibus morbis excretio esse debet materiæ, si illa materia supprimitur, & siccus morbus dicitur & crudus: & cùm excerni incipit cocta, tum morbus ὑγραίνεσθαι dicetur: & in quibus ante tempus excretio fit, nimirum materiæ crudæ, tametsi tunc ἰδίως ξηρά dici non possit, quia effluxio fit, tamen crudus vocabitur. Sed hæc subtiliora.

Præterea χολέραι ξηρά & ὑγραὶ apud Hippocratem reperio in 4. de Diæta acutor. Humida cholera dicitur in qua magnâ côtentione & virium iacturâ sursum deorsum excretio fit putrium, incoctorumque. Galenus in comment. vult oriri ab acribus humoribus generatis à corruptione assumptorum: Arida fit à spiritu flatulento acri. Videtur ex sententia Galeni his nasci sicca cholera qui cibos coctu difficiles sumpserunt, transire nequeũtes, quibus adiecti sunt cibi acriores ac calidiores: & tunc flatulenta copia impedit quominus quicquam excernatur. Vnde quomodo magna, an non illa cholera in qua calida assumpta sunt cum difficillibus coctu, potiùs humida dicenda sit quàm sicca? Hippocrates ait quidem lazerpitij radicem choleram siccam efficere, sed posteà iungit, si cum multo caseo & carne bubula sumatur. Sic in Epidem. quidam vorax esu carniũ porcinarum, haustu vini generosissimi & placentarum, in Choleram incidit, supp. siccam, vt ex priore Hippocratis demonstratione colligi est. Quid ergo erit humida? Quantum ex collatione locorum colligo, in humida cholera plus est materiæ corruptæ, facultatem expellentem irritantis ad excretionis omne genus, vt in hoc dicatur humida, quia excretio fiat; quâ nominis significatione sumi τὸ ὑγρὸν diximus antè. In sicca plus est crudæ, crassæ, impactæ, & flatus eâ materiâ subigente, agitãteque; vnde membranarum diuulsio, diruptióque aliquando, & grauissimi dolores. In eóque sicca dicitur, quòd nil ferè excernatur, sed conuolutio fit quædam intestinorum, & inflatio ventris. Qua in significatione τὸ ξηρὸν sumi dictum est paulò antè. Atque astrictionem esse flatuumque magnam iliadem collige ex Hippocrate eodem loci: *Ab arida cholera venter inflatur, strepitus fiunt, dolor laterum & lumborum, nihilque aluus deiicit, sed astringitur.* Ergo ξηρότης ipsius in cholera sicca vis in eo est, quod cohibitio retē-

Com. in part 105 lib. 4. de dia acut.

9. Epid. p. 561.

tióque est materiei. Quanquam Galenus Comment. in partic. illam non vult probare istam suppressionem flatuum ad constituendam hyparxin, naturamque τῆς χολέρας ξηρᾶς, quod tamen à ratione alienum est. Verba eius sunt: *Cùm flatus interdum exire poßint, interdum retineri, aridam choleram ob retentos flatus generari asserere nequeo; nam probabilius est eos vocare*(suppl. cholerâ siccâ laborantes) *in quibus potiùs flatus erumpunt, quàm retinentur.* At contrà: etenim nonnullos summis cum cruciatibus cholerâ siccâ laborantes mori videmus, in quibus nil ferè excernitur, nec materiæ, nec flatus. Membranarum enim offensæ, & diuulsiones ex eo maximè sequuntur, quòd spirituum magna sit vis materiam veluti subigens, diripiensque, & dum penitus subitur, solutione vnionis partium præsertim neruosarum implacabiles dolores excitantur. Atque idem in ventriculo contingit & partibus vicinis, præsertim membranosis, quod in surarum affectu, qui Græcis peculiari nomine συνολκή dicitur: Gallicè *gouttes crampes*; inclusus est enim spiritus diuellens, & exitum sibi quærens. De Cholera sicca dictum sit hactenus.

Com. ad part. 27. li 3 Prorrhetic. meminit τῆς συνολκῆς σπασμώδους.

Accedamus nos ad id cuius gratiâ instituta est disputatio. Institutum erat dicere de Angina, & anginoso quodam affectu (ita enim loquar) id est, de difficili deglutione. Quæ difficultas in faucibus & gutture synanches aut συνάγχης παθήματος ὕπαρξιν constituit. Animaduertimus enim in quibusdam, vt initio dictum est, ariditatem summam linguæ (talem autem linguam Hippocrates 7 Epidemiorum vocat γλῶτταν περιπνευμονικήν, quòd iis qui inflammatione pulmonis laborant familiaris esse soleat) dolorem occultum & latentem colli musculorumque omnium qui ad humeros vsque protenduntur, faucium est squalor, siccitas, nil tamen apparet quod arguat id de quo tanquam de difficilis deglutitionis causa quæri possit. Quærendũ itaque quis sit affectus, quo nomine donandus, cuius speciei, quæ idea, qui mos & ingenium. Potest generaliter affectus συνάγχος dici, vt Galenus Comment. in partic. 30. lib. 4. de diæta acut. sumi posse ostendit. Duplex autem omnis est συνάγχος, vt autor lib. 4. de Diæta acutorum vult, aut est à materia crassa, viscosáque quæ in maioribus vasis continetur, aut à tenui, acri, biliosa, quæ suâ tenuitate maiores ampliorésque venas peruadit, sed in tenuiores sese insinuat. in synanche à crassa materia tumor est breuì strangulans: alter συνάγχος, qui à tenui fit, non ita sese tumore effert,

sed

ſed intemperie potiùs quadam, & eryſipelatodes dicitur: Galenus dicit vocari poſſe πικρόχολον, aut χλώδεα. Hanc autem ita deſcribit; *Cùm à capite tenuis fluxio eſt, & nitroſa, quaſi ab anni tempore talis ſit, mordet, vlcerat, orthopnœam parit, & ſiccitatem multam: Quæ intuentibus nobis apparent ἰσχνὰ φαίνε), minimè tumentia apparent.* Ita enim non pro gracili ἰσχνὸν ſumitur, ſed pro humili, non tumente. Parr. lib. 4. de Diæta.

8 Quo loco mihi videtur anginam noſtram, de qua laboramus, deſcribere; nam & ſiccitas multa erat, quam Hippocrates πολλὴν ξηρασίην vocat verbo antiquiſſimo: & difficilis deglutitio, nihil autem in faucibus aut gutture apparebat: nec alius color ferè à proprio erat, niſi quòd ſiccitas eſſet. Magnum enim eſt obſeruare an diſſimilis ſui ſit color. Propterea veteres vocem ἰσχνὰ interpretabantur per ἄχροα, id eſt, decolorata, non habentia colorem qui adeſſe deberet ſi inflammatio eſſet. Sed tamen hanc interpretationem ridet Galenus in Commentario. Galenus autem rationem reddit cur non tumeant partes laryngis & fauciũ: non quin bilioſus humor multus collectus, non poſſit tamen efficere, ac præſertim humor qui à capite deſcendit: omnis enim pituitoſæ naturæ propinquus eſt, vt propterea pituitæ naturalis fontem cerebrum aſſeueraret autor lib. 4 de morbis, & lib. de glandulis: ſed, vt ait Galenus, fit vt fluxionis partem recipiãt faucibus vicini muſculi: item qui à tergo ſiti ſunt, vbi & ſtomachus qui ſæpe ſimul afficitur. Sic rationem reddit & cur ſiccitas, cur tumor non adſit, diffuſa, liquatáque materia: item cur à tergo & circũm collum dolores adſint: atque talem affectum, & ſymptomata qualia hîc deſcribuntur, mihi viſus ſum videre in iſtis ægris quorum ſuperiùs paulò memini, niſi quod talis ſynanche per eumdem Hippocratem vel æſtate, vel autumno fiat. At hæ affectiones ſynanchicę, quarum meminimus, in hyemem inciderunt, eamque acerbiſſimam. At quid obſtat quin dicamus id quod antè obſeruatum eſt, per hyemem coaceruari craſſos humores, & eorumdem ichores ſiue ſeroſitates, quæ cùm diu ſuppreſſæ fuerint, acrimoniam & νιτρῶδές τι acquirant, deſequienteque hyeme tenue illud ſubit tacitè, & morbos ſui generis committit. 9 Atque eo modo fiet angina ξηρά; ita enim loquar doctrinæ causâ, quo & ophthalmia ξηρὰ: non quin ſit humor aliquis, ſed potiùs qualitate quàm quantitate peccat: & facit ſqualorem, neſcio quam intemperiem aridam: quod explicauit Hippocrates, cùm ait, iſtum humorem nitroſum efficere vt

ξηρασίη πολλὴ παραγίνεται; hinc fit vt subdiderit, *& tendines ceruicis posteriores intenduntur, apparentque intenti ac si tetanus esset*: hinc vocis amissio: quod indicat scribens, καὶ ἡ φωνὴ ἀπέρρωγε τυτέςι ἀπόλλυται, ait Galenus, per laryngis passionem. Vocis autem generatio in ea maximè parte fit, quæ Larynx vocatur, Galeno teste. Huc maximè pertinet locus de Angina lethalissima, quam describit Hippocrates in Aphorism. *Si à febre habito collum peruertitur, & vix potest deuorare, sine vllo tumore, lethale.* Paulò antè alium scripserat aphorismum de angina quoque. Si à febre habito, tumore non existente in faucibus, strangulatio repentè superuenerit, lethale. Aliud esse scribit Galenus, vix potest deuorare, & cùm strangulatur. Cùm autem dixit, *tumore non existente in faucibus*, tacitè indicat affectum esse solum guttur, quod λάρυγξ dicitur: cùm repentina strangulatio necessariò laryngis affectionem significat, vndelibet hoc contingat, siue ab inflammatione, siue aliter, vt paulò post dicemus, cùm inquiretur an sola intemperies sicca hoc efficiat. Mirum quomodo in aphorismo illo prædicto, in quo scriptum, οἰδήματος μὴ ἐόντος ἐν τῷ φάρυγγι, cùm nomen φάρυγγος per *fauces* interpretentur. Nam illud animaduerterunt autores Græci, nomen ὁ φάρυγξ in masculeo genere, guttur significare, & cum nomine λάρυγξ confundi: in fœminino, φάρυγξ *fauces*: & Hippocrates in masculino genere accepit. Sciendum non necessariò semper laryngem significare cùm masculei generis est: promiscuè enim ὁ φάρυγξ & *fauces* & *guttur* designat: sed ἡ φάρυγξ *fauces* semper denotat. Proptereàque Galenus in commentario vtriusque aphorismi à nobis citati, cùm verba Hippocratis adducit, non ampliùs vsurpat articulum masculeum ὁ, τοῦ, τῷ; sed ἡ, τῆς, τῇ: quod diligenter notandum est, vt omnis amphibologia declinetur: Quod Galeni ingenium vix deprehendent linguæ græcæ ignari. Propterea parum legendo proficiet, qui versionibus tantùm latinis impolitis & rudibus, nec vlla ex parte attingentibus Asiaticam sermonis venustatem, operam accommodabit.

Com. in apho. 32. lib. 4 de dia. acut.

Aph. 35. lib 4.

Aph 34. lib. 4.

Ergo cùm non apparet tumor in faucibus, & repentè suffocatio incidit, præsertim dominante febre, mortis metus est maximus. Quærit Galenus duo: cur dum in illo aphorismo anginę funestissimæ meminit, non mentionem facit de dolore, vt fecit in prorrhetico, dicens, *fauces dolentes*: item an angina absque dolore esse possit. De priore ita statuit: Tametsi non meminit do-

An in angina dolor.

loris, poteſt tamen intelligi. De poſteriore ita, Si angina ſit cum inflammatione, non poteſt non adeſſe dolor. Poteſt autem ſtrangulatio fieri ſine dolore tribus modis, vel oborto tumore frigido quod οἴδημα dicetur. 1° Vel reſolutione muſculorum laryngem aperientium, vnde anguſtior redditur meatus: vel ab vtroque ſimul: tertio ſumma ſiccitas & ſqualor muſculorum internorum laryngis hoc efficere poteſt: ita enim ſupra modum extenti, meatus anguſtiam afferent. Sed quæſtio orietur difficillima: Si indolens angina & ſtrangulatio repentè contingere poteſt, vt hîc docet Galenus, an à ſiccitate immodica id fieri poteſt? Videtur non poſſe fieri. nam intemperiem ſiccam anginæ autorem, ſi ita fors ferat, neceſſe eſt longo admodum tempore acquiri, vt ex locis infinitis Galeni colligi poteſt: quomodo ergo ab iſta immodica ſiccitate repentina ſtrangulatio contingere poteſt? Iſta videntur aſyſtata. Niſi quis dicat ſiccitatem quidem tempore acquiri, ſed illam non ſufficere ad necandum niſi febris concurreret maxima: quæ febris (nullâ adhuc præſente aliâ ſiccitate) breui tempore omnium inſtrumentorum tenſionem atque ariditatem afferre poteſt, præſertim ſi ſit è genere febrium καυσώδεων. Ac propterea cùm in alio aphoriſmo ſcribit: *Si cui à febre occupato collum inuertitur, & vix poteſt deuorare, ſine vllo tumore, lethale.* Galenus in Commentario miratur Hippocratem non meminiſſe loci, cùm ait, *tumore non exiſtente*, vt fecit alio in aphoriſmo: ſed ſubaudiri intelligit, vel, in faucibus, vel, in collo ipſo. Ait autem iſtam ſtrangulationem, aut potiùs deglutiendi difficultatem ab inflammatione muſculorum gulæ præiacentium, aut gulæ ipſius oriri poſſe: & ab iſta inflammatione contorqueri poteſt vertebra. Vel enim à tuberculis inuertitur, vel ab inflammatione ob tenſionem partium inflammatarum, & ad ſeſe retrahentium. Eſt enim affectus ceruicis in quo vertebræ ad anteriora luxantur, vel ſolùm muſculis qui cum ipſis communicant affectis tumore, vel nato tuberculo, vt placet Galeno: vel extentis ob inflammationẽ partium neruis ac ligamentis, vt notat Galenus Commentar. in Aphoriſm. 35. lib. 4 Aphoriſm. Atque vt explicet rationem illius anginæ de qua ſermo eſt, affert locum ex Hippocrate, quo in loco vult eandem anginam deſcribi quæ & hoc in loco. Textus autem eſt: *Anginam patientium tales erant affectus: Colli vertebræ intrò vergebant, extráque apparebat collum habere caui-*

Cap. 3. lib. 4 de loc. aff.

Lib. 2 Epidem.

Vide cap. 3. lib. 4. de loc aff.

tatem, & hoc tactum dolebat. Notandum autem illo loco mentionem fieri de angina in pestilenti constitutione. Quærit rursus cur Hippocrates dum loquitur de angina à contorsione colli in febre ingente, non meminit doloris vt & in Epidemiis? si enim inflammatio est, necesse adesse dolorem: an non inflammatio est præsente tantâ febre, & factâ contorsione colli? vnde ista contorsio? Concludit istam anginam ab excedente fieri siccitate, à qua tensio, hinc tractus, à tractu euersio vertebrarum. Cùm enim adest ista siccitas, à qua tensio, tractus, euersio, angustia meatus, difficilis deglutitio, malum hoc: peius verò si febris adsit. Nam & febris auget vsum respirationis, cui non potest satisfieri ob meatuum angustiã: item auget siccitatem; sic malum malo cumulatur.

Quæstio: Si est excedens siccitas quæ anginam quodammodo pestilentem facit: vnde illa siccitas? an repentè incidit, an non? an humor est? Dicam quod sentio, & accommodabo ad ægrum nostrum, cuius ergô instituta est hæc disputatio.

11 In summis squaloribus, præsertim dum æstus adsunt, vel etiam in sicca & aquilonia constitutione in qua supprimũtur humores, sed tenue tantùm serum exprimitur vi ambientis, vt exemplo spongiolæ fieri contingere scribit Galenus in Comm in 3. Aphorismorum, sæpe circùm fauces, collum, oculos, siccitates oriuntur, quarum ratio nulla reddi potest. Et difficultas deglutiendi est, nullo apparente tumore vel in vuula, vel in pharynge, vel in larynge. Et squalet arétque ægrotis guttur, lingua scabra, exigua febris & latens, quasi ab ambiente calido euocato foras calore, aut ab ambiente frigido nimiùm (nam in squaloribus hæc fieri diximus, dictũ autem velim cùm vel excessus est caloris, vel frigoris) retruso in centrum calore; vnde quemamodum in oculis ξηροφθαλμία nascitur, ita ξηράγχίνα, si verbum confingere liceret, aut ξηρὸς σύναγχος orietur. 2 Quod admodum notare oportet, & Medici decipiuntur admodum. Vidimus ita affectos per 20 aut 30 dies laborare cum squalore magno, infirmitate summâ, ariditate, nulla siti, difficultate deglutiendi, oculorum quadam cauitate, fuliginoso spiritu arente atque æstuante, ac si in hecticam laberentur. Et ex nostratibus Medicis nulli hoc obseruauerunt, præter vnum dominum Magnum, omnium, quos ætas nostra fert, acutissimum

& solertissimum, qui vocat istum morbum Anginam συντηκτικὴν colliquatiuam anginam, & catarrhosam colliquationem. nam partes omnes ad guttur, collum, & fauces attinentes liquefieri quodammodo videntur: Et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficiarium dolorem excitat.

Omnium morborum quos mihi videre contigit, hic mihi difficillimus & ad cognoscendum, & ad curandum visus est. Atque obiter qua ratione ei sit occurrendum, si quando incidat, aperiam.

Cùm ergo ea difficultas deglutiendi (siue quis *Anginam* vocet, seu *rheumatismum siccum*, seu *morbũ siccum*, seu *anginam siccã*, seu *pestilentem fluxionem*, siue ψυχμὸν quemdam malignum, siue *colliquationẽ*, siue *catarrhosã colliquationẽ* hocloco non interest, tametsi longè hæc vocabula inter sese differãt, aliasq; morborũ ideas indicent) cùm, in quã, ea difficultas deglutiendi cũ siccitate, squaloréque sit coniũcta, nullo etiamnum nec foris, nec intus tumore apparente, dolore quodã occulto partium omnium ad guttur & collum pertinentium, non est dubium quin illa intemperies sicca corrigenda sit: Eamque ob causam plurimùm conferet id quod sequitur.

℞ *passular. mundatarum & ficuum an. ℥ j. glycyrrh. non rasæ ʒ iij. pruna num. 20. rad. althææ ℥ ß. fiat decoct. in æquis partibus aquæ rosar. & plantag. In colat. dissolue oxycrati ℥ ij. mellis violar. ℥ iij. fiat gargarismus. Vim habebit humectandi, & detergendi, & squalorem tollendi. Deinde circùm partes thoracicas fiet litus sequens.*

℞. *butyri recentiss. lib. j. cum qua misce olei amygdal. dulcium sine igne extracti ℥ ij. ol. de kenri & violati non veteris an. ℥ j. ß. misce: fiat litus. Circùm collum, guttur, nucam, deforis magna copia affundetur, & illinetur id quod sequitur.*

℞. *chamæmeli, melil. scabiosæ, an. m. j. fiat decoct. ad sufficientem quantitatem, in qua extrahe mucaginis sem. psyllij & alth. an. ℥ ij. cum butyro recenti ℥ iij. & ol. violati loti in præd. decocto. fiat litus ad omnes partes dictas.*

Item præclarè fiet si bolum cassiæ assumat sine rhabarb. cum syrupo viol.

Item si ore verset bolum cassiæ, deinde reiiciat, quia vim magnam habet humectandi & squalorem tollendi.

ANNOTATIONES.

1. Istas affectiones Hippocrates 4. acutor. explicat eleganter, cùm fluxio calida ac nitrosa fit è accapite, mordet, ac vlcerat, & spiritu implet, & erecta ceruicis spiratio accedit, & siccitas multa: & quæ videntur gracilia apparent, tendines posteriores in collo apparent distenti, vox abrumpens, &c.

2. Lib. de loco, aëre & aquis, humidas ophthalmias agnoscit in iis qui à ventis calidis perflantur, præsertim si inter brumalem solis ortum & occasum venti perflent: duras & vehementes in iis qui inhabitant regionem ventis frigidis obiectam, & duras opponit humidis certa de causa. Et alio loco videtur explicare cur fiant ophthalmiæ siccæ & febres acutæ, & diuturnæ, cùm æstas sicca fuit, & autumnus siccus est & borealis. quia (*inquit*) quod in bile est humidissimum & liquidissimum absumitur, densissimum & acerrimum relinquitur. *Quod notandum. Vide Comment. in Aphorism. 14. lib. 3.*

3. Apud Hippocratem lib. de locis. In homine, locus est in quo de pleuritide sicca loquitur; sed nomen siccum *longè aliter quàm hîc sumitur. Etenim pleuritim siccam vocat, in qua successu temporis pulmo resiccatus adhæret costis: unde dolores lateris.*

4. Vnde lib. de vetere medicina, erysipelas, peripneumoniæ, defluxiones salsæ, acres, humidæ, incoctæ dicuntur: quæ cùm crassiores redduntur, coqui dicuntur.

5. Libro 1. Aphorismorum, aphor. 12. & aphor. 50. lib. 2. περιγνωστικῶν docet sputa in morbis thoracicis initio apparere debere, in peripneumonia, biliosa remista tantillo sanguinis, an hoc vult initio morbum debere esse coctum. Magna hæc controuersia, quam hoc in loco dirimimus: & in margine Commentarij in aphorism. 12 lib. 1. Aphor.

6. Quibus antequàm facti essent pleuritici, pulmo erat malè affectus, aut catarrhus aliquis statim initio pleuritidos multum mucorem excernunt, & tamen eorum pleuritis non dicitur esse humida, sed sicca, nisi de materia coniuncta excernatur. quod notandum.

7. Nota choleram siccam vsu balnei iuuari, vt patet ex lib. 7. Epid. de Pausaniæ filia, quæ ex fungi crudi esu incidit in choleram siccam, hydromeli valdè ei contulit.

8. *Vide Galenum comment. in aphor. 34 lib. 4. & in sententiam 56. lib. 2. Prorrhetic. vbi vocem τῦ ἰσχνῦ interpretatur per id quod in Prognosticis ab Hippocrate dictum est:* τὸ μηδὲν ἔκδηλον ἐν τῇ φάρυγγι ἐμποιῶν, *quod nil manifestum in faucibus facit.*

9. *Apud Hippocratem sect. 7. lib. 6 Epidemior. cùm de quadam constitutione loquitur, ait;* Pharynges inflammabantur: *deinde paulò post* Anginæ fiebant. *Sic aliud est Pharyngas, aliud Anginas.*

10. *Et partic. 28. sect. 1. lib. 1. Epid. notat Hippocrates à ferina destillatione pharyngem esse vitiatum & tabefactum, à qua tabefactione sequitur retractio quædam gutturis. Vide librum Definitionum nostrarum in voce* κατειλῦσαι.

11. Αὐχμὸς *non tantùm debet intelligi de calidißima tempestate. Nam cùm nulli flatus planè excitantur, siue torreat omnia æstas, siue rigeat planè hyems, tunc* αὐχμὸς *Græcis dicitur. Et cùm hyems anni 1572 rigentißima fuerit, non mirum si morbi alij fuerint quàm qui in hyemem moderatã incidũt: Nullæ, aut paucæ fuerũt apoplexiæ, carẽtia somni fuit: dolores superficiarij & anginosi cum pauca febre, & hoc à squalore fuit: Quem squalorem hyemalem Virgilius videtur describere, cùm in Georgicis ait,* -penetrabile frigus adurit. *Adustio illa Virgiliana magnam habet* ἐνέργειαν.

12. *Apud Hippocratem sect. 7. lib. 6 Epid. manifestè apparet hoc nomen Angina* ξηρὰ*, quia nihil aut parum cocti educebatur. Itẽ καὶ παραπληγικὰ ξηρὰ; quod mirum est.*

CONSILIVM LV.

De Cholera morbo.

QVONIAM dum disputaremus de morbo sicco, de angina sicca, necessariò incidimus in disputationem de Cholera humida & sicca: non alienum ab instituto erit, si nonnulla quæ animo concepta habemus de Cholera morbo, eloquamur ac exprimamus. Hæc enim intellecta descriptáque plus voluptatis afferent, quàm animo retenta. Aphorismus est Hippocr. in Coacis animaduersionibus, τὰ λειπυρικὰ μὴ χολέρας ἐπιγινομένης οὐ λύεται: Leipyriæ, febres non soluũtur nisi superueniente Cholerâ morbo. Quæ Hippocratis sententia quoniam obscura est, & à communi sensu iudicióque remota, ob latentem quem in se fructum continet, pleniùs à nobis est enucleanda.

Ac primùm vt pleniùs res intelligatur, de febrium leipyriæn essentia agendum, vt tandem constet an Cholera morbus leipyriæ febris solutionem afferre possit. Nulla est consensio inter Græcos & Arabes de leipyria febre, immò ne inter Græcos ipsos. Καύσου & febris leipyriæ magna est affinitas, iisdémque penè symptomatis morbus vterque sese profert ac prodit. Sitis est ingens, iectigatio, mentis perculsio, vigiliarum assiduitas, partium extimarum refrigeratio, sed præsertim in leipyria, æstus in internis. Galenus Comment. in Aphorismos ait: *Partium extimarum refrigeratio æstuantibus internis solis accidit febribus quæ Causoi dicuntur, perniciosis, vel potiùs malignis, vt leipyriis.* Quo loco leipyrias febres ad καύσους referre videtur: & notandum hoc est. Causa autem recessus ad interiora caloris, vel est ingens inflammatio, vel erysipelas. Sic leipyriæ febris hyparxis in eo consistit. Id autem statuunt discriminis inter continuas ardentes & leipyrias, quod καῦσοι sequantur inflammationem internam partis alicuius, leipyriæ congestionem humoris biliosi in aluo, qui aliquid ἐρυσιπελατῶδες in ipso ventriculo efficit. Quod fortassis quosdam Græcos adduxit vt existiment Erysipelas solum ventriculi leipyriæ febris autorem esse. Nec enim phlegmone est. Videndumque est an bilis in ventriculo æstuans erysipelatodes aliquid afferat: & an sit tumor. Nam credibile videtur bilem quandam prærubram & viscidam membranis inhærere posse, partim in occultis viis subsistere, quæ dum inflammatur, nec facilè à parte desecatur detergeturque, concipitur æstus ingens qui recessum afferat caloris foris intrò. Quod si verum, an τὰ λειπυρικὰ μὴ λύονται μὴ χολέρας ἐπιγινομένης? An leipyricæ affectiones, vel febres leipyricæ non soluuntur nisi successu choleræ morbi? Locus ille Hippocratis si verus est, & focum, & causam, & curationem leipyriarum explicat. Quidam verbum λύεσθαι in malam partem accipi volunt, vt morbi solutionem ad interitum significet. Quo in sensu sumptum est in Aphorismis, τρόμος ἐπιγενόμενος παραφροσύνην λύει. Tremor in febribus post ingens delirium succedens, illud delirium soluit, id est, delirij quidem finem affert, sed simul & semel hominem de medio tollit. Et est politicus loquendi modus cùm ægrum quempiam non ampliùs laborare dicimus, & ab omnibus malis liberatum, per mortem, supple. Postquam enim mors

Con. in apho. 48. lib. 4.

λύεσθαι quid significet.

mors perculsit. Itaque dicunt, Leipyriæ febres non soluuntur, nisi Cholerâ superueniente, id est, cholera soluit febrem leipyriam; ac si dicat, finem quidem leipyriæ affert, sed vnà ad interitum ducit. Quod mihi non placet. Cùm fieri possit vt Cholera morbus leipyriæ succedens, eam tollat; quod mirum esse possit. Leipyria morbus funestus est, Cholera quoque funestus morbus & acutissimus breuissimo tempore hominem è medio tollens. Quî fieri potest vt morbus per se funestus alterũ morbum funestum soluat: potiùs enim malum malo cumulari videretur. Atque ita interpretandum est Hippocratis consilium.

Cholera morbus est cùm sursum deorsum magno impetu bilis fertur, vt magna breui tempore spirituum fiat euacuatio, & dolores acerbissimi sint; hinc mors. Leipyria febris, vt antè docuimus, sequitur διάθεσιν ἐρυσιπελατώδη ab humoris biliosi congestione. Ille autem humor non eius generis cuius & bilis flaua tenuis, quæ suâ tenuitate orgasmum facit: sed est quædam bilis prærubra, squalida, sicca, viscosa, adhærens parietibus stomachi, quæque propterea nonnisi magnâ vi deturbari potest. Cholera morbus cõferre potest ex euentu, dum videlicet in cholera morbo (cuius ὕπαρξις in excretione consistit ἀθρόως facta) euacuatur biliosa materia. Bilis enim conclusa exitum habet per choleram morbum, natura quâ data portâ sese expediente humore tantæ febris tamque funestæ causâ. Itaque dixit, τὰ λειπυρικὰ μὴ γενομένης χολέρας οὐ λύεται. Duæ istæ negatiuæ particulæ, μὴ, οὐ, adiectæ sunt ab Hippocrate per quandam αὔξησιν καὶ συνέργειαν: ac si dicat, Leipyriæ febres non possunt solui, nisi cholerâ morbo superueniente: id est, necessaria est cholera morbus vt cesset leipyria. Per choleram vel propriè intelligendo morbum istum & ideâ & specie, signis, symptomatisque talẽ, vel euacuationem choleræ morbo similem: id est, quæ sursum deorsúmque fiat; non quòd propriè cholera morbus sit. nam iste morbus peculiare quid habet, cuius ratione per se funestus omnis fere sit: nedum hoc boni afferre natus sit, vt manum veluti auxiliarem nobis præstet tam capitalis hostis ad alium morbum depellendum ac deturbandum. Eáque propter nomen τῆς χολέρας καταχρηστικῶς tantùm sumetur. Quo modo & in Coacis vocat πυρετοὺς μεθ' εἰλεῶν: febres cum ileis, non propriè sumpto nomine ilei, sed pro simili symptomate quale in iliacis passionibus contingit, nempe pro vomitione assidua.

Quod notandum. Sic & χολέρα non propriè ſumetur, ſed tantùm pro ea excretione quæ in cholera propriè dicta apparet, cùm ſurſum deorſúmque impetu excernitur humor. Item cùm dicimus, τὰ λειπυρικὰ, fortè hoc nomen illic non ſignificat febres lipyrias, quas à cholera ſolui non ſit veriſimile, ſed τὰ λειπυρικὰ ſignificat affectionem quandã λειπυρικὴν, nempe cùm poſt eſum calidorũ ciborum, acriumque dolores ad ventriculum oriũtur, collectâ ibi materiâ; vnde ſitis, iactationes, ῥιπτασμοὶ, ἆσαι, syncopæ, receſſus caloris intrò, ſine febre tamen, taliáque hîc apparent qualia apparerent ſi eos febris lipyria occuparet. Quis enim dubitat in eo caſu excretionem inſtar Choleræ morbi factam, eam leipyricam paſſionem non ſoluere? Et hæc probabiliora videntur, quàm ſi τὸ λειπυρικὸν, & ἡ χολέρα in propriis ſignificationibus accipiantur.

Tamen aliam probabilem coniecturam afferemus, vt omnes intelligant morbum vnum funeſtum per ſe, peſſimumque poſſe alteri morbo auxilium præſtare, præſertim ſi qua ſit apparens excretio materiæ morbum priorem efficientis. Adduximus aliquando hoc in libro aphoriſmum, cuius veritas communi hominum iudicio & rationi nunquam placere aut apparere videatur. Textus autem hic eſt: A furore, μανία, Græcè dyſente-

Aphoriſ. 5. lib. 7. ria, vel hydrops, vel mentis alienatio, græcè ἔκστασις bonum. Ἔκστασις μανίαν ſoluit, & tamen ἔκστασις per Galenum eſt incrementum maniæ, vel potiùs μανία adaucta. Quomodo ergo alienatio mẽtis maniam tollet? Id fit quia humor qui maniam efficiebat cùm loco aliquo concluſus eſſet, & in parte cerebri, dum de maniaco fanaticum facit, diſpergitur diffunditurque naturâ exitum ſibi quærente materiæ priorem morbum, id eſt μανίαν efficientis: & dum hoc conatur natura conatu motúque critico (quem ἔφοδον propriè vocabimus, καὶ ὁρμὴν) κριτικὸν reddit. Plura & commemoratu digniſſima illo loco à nobis conſcripta leges. Sic idem in cholera morbo, & lipyria febre continget.

Atque non ita pridem leipyria febre quis laborabat: leipyriã eſſe, non autem καῦσον declarabat lingua; nec enim vt in Cauſo ſcabra erat, ſed nigra à bile aduſta in ventriculo eryſipelatis modo æſtuante, & reſudante ab ipſa aluo accenſa. Deplorata omnis erat ſalus. Ecce ſubitò ac ſi cholerâ morbo detineretur, cùm priùs ſiccus morbus eſſet, id eſt, nil dum excerneretur eorum quæ in vitio eſſent, ſurſum deorſum magna bilis copia

fertur, & febre lipyriâ absoluitur. Cùm enim in lipyriis febribus commendatur Cholera morbus, non de sicca cholera, sed de humida locus est intelligendus. Nam sicca cholera perniciosa est admodum, & potiùs leipyriam febrem accerseret, quàm eandem solueret.

Sed hæc omnia dicta sint de Cholera morbo & febribus leipyriis, quorum intelligentia compendio ad curationem vtriusque morbi, sed præsertim febris leipyriæ est profutura: in hísque vt in omnibus admirabilis est Hippocrates.

CONSILIVM LVI.

De fluore muliebri.

POYS γυναικεῖος τῆς καθάρσεως nomine potiùs quàm κενώσεως donandus multas mulieres affligit, ex earúmque numero albas, & quibus læuis admodum, æqualis & iucunda visu superficies inest. Huius rei rationem reddunt, quòd iis cutis sit astricta, proptereáque excrementis non pateat; tum quòd delicatioris molliorisque sint habitudinis, eóque in morbos procliuioris. Tertiò accedit quòd sint effœminatiores aquosæque magis, quas libris de Diæta Hippocrates ὑδατώδεας vocat, vnde excrementorum molestam vim non facilè depellunt: fluxionibus sunt obnoxiæ, & partes principes cum quodam modo aqueas, laxas, vliginosásque habeant, putredini minimè obsistunt, immò facilè corrumpuntur, & longis morbis aut implicantur, aut aliorum vim impetúmque non sustinent. Dicam quod nobis videre contigit fortè, cuius non negligenda obseruatio vt non minimùm adiumenti allatura & ad medendum, & ad præsentiendum. Quædam cùm quatuor annos fluorem illum pertulisset cum frequentibus leipothymiis præhenderetur adeò fœtidam proluuiem per pudoris sinum excernebat, vt nullus quantumuis graueolentium rerum odorationi assuetus, esset ferendo Alteri diutiùs fœtens putrisque illa illuuies effluxerat, cùm annos sexaginta nata foret, vsurpato leui quodam remedio inopinatò suppressa est. Nec diu impunè eam suppressionem tulit. Etenim diabetes illius loco multò funestior successit, manifestus, suis sese signis exprimens, tres aut

quatuor menses exercuit, & ad mortem comitatus est. Totâ ferè die vrina planè aquea fluebat, nec natura eam sistere poterat. Cùm sat benè habita esset, emacruit continuò, & siti inexplebili cruciabatur: lingua arescebat, & eam pellucidam præ siccitate vidi. Fœtidum expirabat & cadauerosum. Quæsiui num in renum regione sensum caloris aliquem ob putrem materiam suppressam percepisset: cùm constitisset à squalida siccáque intemperie diabeten originem capere solere. Retulit caloris loco ita partem illam perfrigentem percipere se ac si glacies inibi cogeretur. Quod nobis persuasit fluorem illum muliebrem à salsa partim acidáque materia manauisse. Nam quæ in eius marito superiore hyeme materia acida tenasmum ferè immedicabilem pepererat, eadem partim fluorem illum & proinde hydropem ad matulam adduxerat. Hæc fuit morborum successio. Hinc patet eos de ægris malè mereri Medicos qui indicatione à morbo sumptâ aliquatenus, de supprimendis effluuiis cogitant: non rati periculosam esse suppressionem eius fluoris qui multos annos ægrum occupauit. Itaque fontem catarrhi sensim exhauriri oportuit, diætam institui exiccantem, decocto sarseparillæ vti, purgantibus medicamentis repurgari ægram: venam secari, malignam qualitatem oppugnari, atque ita rerum meliorum expectatione ægra fuisset alleuata ac recreata.

CONSILIVM LVII.

NONIS Aprilis anno 1573. mulier quadrata, boni habitus, & integrè sana, ad sudatoria vulgaria, Galli *Estuues* vocat, proficiscitur. Tertio post die dolere ei incipit imus venter. Dolorem primùm vagum, Practici deambulatiuum vocant, percipit: deinde ad partes paulò superiores reuoluitur, stomachúmque quodam velut pondere premi queritur. Cùm grauissimè doleret, Medicum consuluit, qui statim carminatiuo clystere, vt ferè fit Parisiis cùm primùm quis de dolore torminoso conqueritur, sed id malè fit, vt paulò post dicemus. Aluus licèt irritata nihil reddidit: totam noctem insomnem duxit: consternabatur. Manè subiectus alius clyster vehementissimus, nil reddidit. Et hic tertius dies erat, quamuis nec primo nec secundo

decubuerat. Prehenderunt eam frequentes syncopæ, sudores ad clauiculas. Mente constabat: datum cardiacum, reuomuit: frequentes vomitiones erant, frigus extremarum partium. Character faciei planè deletus, quod mirum, tam breuì contigisse. Tertiâ pomeridianâ interiit. Ego illam tertio tantùm die vidi ad meridiem. Talia mihi videre contigit: Frigus erat partium extimarum, frequens virium lapsus, ἀσφυξία perfecta: deinde vermiculans pulsus, hypochondria satis æqualia, sed illa, & regio ventriculi contrectata etiam blandè dolebant, & syncopen inducebant. Necessariò erat illi propendendum in dextrum latus, inclinato etiam capite: si aut supinam figuram retinere cogeretur, aut in sinistrum latus deuergere animo deficiebatur, & penè suffocabatur. Vomitiones perpetuæ: nil aluus reddebat. Et quod notandum, ingenti siti & inexplebili afflictabatur. Narrabat se in ventriculi regione velut ardentem carbonem sentire. Iactabatur: irrequieta erat. Itaque non mirum si mors tam repentè aduentarit. Diligenter rogaui num longo ante tempore dolores vllos percepisset? Mensem vnum præcessisse dictum est ex quo de stomachi dolore quereretur. Obstetricum iudicio vtero ferebat. Quadraginta diebus antè solùm menses appa ruerant. Nunc quærendum quod genus morbi, quâ & arte ei succurrendũ fuerat. Potuit esse cholera sicca? Apud Hippocratem 4 acutorum, choleræ siccæ historia proponitur, *Ab arida cholera*, ait, *venter inflatur, strepitus fiunt, dolor pectoris & laterum, aluus nil deiicit.* Addo, & vomituriendi esse desiderium, dolores summos ad stomachum coërcitis flatibus in partibus abdominis, sudores frigidos, vnde præ dolore virium prostratio, recursus caloris intrò, & multa alia. Illius morbi qui acutorum numero recensetur, tota historia describitur paulò antè. Vel potuit esse suppressio omninò excrementorum malignorum, quę in partem superiorem, nempe regionem ventriculi, delata sunt vndelibet vt in partem iamiam dolitantem (sicut antè meminimus). Ita enim obseruauimus in constitutione illa temporis maligna (vnde infiniti penè ruri peribant) aliis ab hypogastrio delatam percipi materiam ad costas, vnde pleuritides: aliis ad ventriculum, vnde suffocationis metus: aliis herpetas natos vidimus: aliis ignes sacros vel infernè sursum, vel supernè deorsum lata materia; vnde effera reddita magis materia, traducta est in ventriculum, & primam

regionem strictè sumptam, & illic apostematis speciem excitauit. Tale morbi genus obseruasse videtur Hippocrates in Prorrheticis;[1] *Queis lumborum tenus & diuturni dolores ad hypochondriũ reuoluuntur, reducunturque, & ciborum auersio, dolor hic valens intentus ad caput perueniens, citò interimit cum conuulsione.* id est: Fieri potest vt excrementosa materia per se initio εὐήθης ideò minutulos dolores excitans, tandiu in mesenterio resistat quoad aliquid maligni acquirat, vnde effrænis reddita, tandem suis ruptis repagulis orgasmo quodam in partes fertur, si in caput cum conuulsione interimit. Addo, Et si in ventriculum suffocationem adfert, si in aliam partem aliud atque aliud. Nam quod in vno obseruatum est, id in multis potest intelligi. Est & paulò antè eodem in libro similis aphorismus, *Ventris circumtensio liquida ad necessitatem deiiciens, citò intumescens conuulsiuum quid habet.* Illud in Equisone in vico de la Mortellerie obseruauimus, qui cùm serò bene cœnasset, quartâ matutinâ prehenditur febre acutissimâ, circa duodecimam meridianam totus imus vẽter inflatur, delirat, tertiâ pomeridianâ pulsus paruus fit & frequens: nigra deiiciuntur. serò pectus dolet. Duodecimâ pulsus formicãs, interiit tunc. Corpus totum intumescit, & nescio quibus suspectis maculis exaratur. Illud idem Hippocrates, sed non tam apertè vt nos explicat. Sic ei mulieri contingere potuit à reducta materia à parte inferiori in superiorem. Vt sæpe idem à materia delata supernè deorsum potest euenire. Quod obseruauimus in filio vitrearij. Primâ die dolor exiguus ad latus dextrum: vomitiones assiduæ, secundo dolores inferiùs ad ventriculum & xiphoïdem cartilaginem percipiebantur: tertio habebat ὀρθόπνοιαν: quarto summus ad ventriculum dolor, inflatio: extimorum frigus, leipothymiæ, sudor, mors. Et hoc contingere posse notauit Galenus in comment. in Epidem. vbi notat initio morborum funestissima symptomata euenire quòd in visceribus malignus humor resideat atque restagnet, adeò vt venenatorum animalium venenũ adæquet;[2] vnde inopinata mors aduenit. Quod & huic mulieri contigisse videtur. Sed tanti incendij perceptio quantum ægra narrabat in suspicionem nos adducit eam febrem leipyriam esse, ab apostemate quodam in primis venis, vnde nec in latus decumbere non poterat, & sine tumoris sensu (alioqui ingentem esse oportuisset) vix minimum appulsum digitorũ ferre poterat: & eius-

Histor. 4. sect. 3. lib 3. Epid.

modi apostema speciem aliquam iliaci morbi afferre potuit. Sæpe enim de repente in primis intestinis & phlogosis,& tumor non ita altus oboriri potest, qui breuì ad interitũ ægros præcipitet. Præcesserat velut dolor quidam colicus acerbus, quem frustrà ignaræ mulierculæ ad vterum referunt. 3 Et Arnaldus Villanouanus annotat colicam quandam mortalem, vt cùm remediis(inquit) non alleuatur dolor, sed figitur in parte, & vomitus post vomitum insequitur:& sudor frigidus oboritur, partiumque extimarum perfrigeratio. Et quod tam propinqua ventriculo pars laboraret,illud fortè erat ob colon intestinum cui ventriculi fundum incumbit, & in eo verisimile quoddam apostema natum fuisse. Annotat quoque colicam in iliacam aliquando degenerare, & hanc in illam. Ex omnibus his colligo omniũ verisimillimum videri vel simplicem colicam fuisse, vel à colica natam iliacam; quæ iliaca citiùs interimit quàm colica ipsa,quòd in tenuibus fiat quæ ventriculo sunt propinquiora. 4

Cap. 32. li. 2. Breuiar.

Nisi fortè quis dicat febrem omninò pestilentem fuisse. Nã quod liuens corpus post obitum apparuerit, id ad excretionem caloris febrilis, & naturalis extinctionem referri volũt.

Ceterùm polliciti sumus demonstraturos nos non è re morbo occupatorum esse in colicis doloribus statim vehementes acresque clysteres subiicere: & tãdem hic error pessimus inoleuit, vt operæpretium nos facturos existimemus si carminatiuum enema subdamus. Quòd legerint in doloribus colicis siue fugacibus, siue fixis talium clysterum vsu adiumentum afferri. Sed id intelligendum modò tempore & loco exhibeantur. Nam (vt annotat Arnaldus loco suprascripto) multi errant Medici ineuntibus doloribus colicis statim subdentes enemata acria validáque: hæc enim fæces iam induratas magis exiccant & exuccas reddunt,& tantam afferunt perturbationem, vt natura sæpe sese colligens omnia retineat,quæ tanto molimine auellere cogitamus. Quod ego sæpè obseruaui: & clyster blandus mitisque in doloribus eiusmodi plus aliquando profuit, quàm ita validus & acer.

Ecquid præsidij afferri poterat ad declinandum tam funesti morbi, tamque præcipitis exitum? Non est dubium quin blandis enematis aluo irritata latáque pars materiæ quæ diu

restiterat aliò diuertisset: sequenti verò die satis valido eccoprotico exhibito, quod in mediis viis hærebat, foras deprimi, exigíque potuisset. Tertiò & fotus ad partes adhiberi potuisset, & cardiacis locus fuisset.

Talis fotus præscriptus, sed iam res erant deploratæ.

℞. florum chamæmeli, meliloti, an. p. j. absynth. m. j. ſ. sem. anisi & fœniculi an. ℥ ſ. santali citrini ʒ ij. cypperi ℥ ſ. rosarum p. j. fiat decoct. in aqua, addendo vini albi parum, & sacchari ʒ ij. ob inflammationem. foueatur totus venter.

Item *℞. destillati restauratiui & aq. cardui passat. in manica, cum electuar. diatracag. frigidi an. ℥ ij. in quibus dissolu. diamargar. frigid. ℈ j. rasur. ebor. ʒ ſ. theriaces ℈ j. syrup. de limonibus ℥ j. fiat potus.*

ANNOTATIONES.

1. Si quis legat historiam de morbo cæliaco apud Celsum, videat penè historiam huius morbi; nam singula symptomata congruunt inter se. Hollerius talem morbum ad febrem ἀσώδεα *poterit referre; perpetua enim iactatio, hypochondriorum contentio, materia est crassus humor, acer & biliosus, tunicis stomachi imbibitus.*

2. In hac muliere, sicut & in nonnullis aliis, quorum hîc historia continetur initio magnus est æstus, & respiratio magna æstui analoga: sed subinde perfrigeratio sequitur: & cùm æstuant interna non magnum spiritum ducunt, sed fiunt βραχύπνοι. *Huius rei rationem reddit Galenus comment. in historiam 3. sect. 3. lib. 3. Epidem. vbi notat contingere in febribus istis malis vt initio ingens admodum sit incendium, & magna sit respiratio, & partium calor: sed statim ita digeritur totus calor febrilis penè consumptus feruefactis humoribus putribus, vt remaneat paucus & languidus calor natiuus: & ille calor natiuus* (ait) *priùs extinguitur quā denuò febris illa accendatur: hinc mors non longè sequitur. Locus commemoratione dignißimus est.*

3. Huiusmodi colicam lethalem, vel affectum similem in quo ob doloris vehementiam, animi & defectiones sequuntur, & reuocatur calor intrò refrigeratis partibus extimis, explicare videtur Hippocrates aphor. 26. lib. 7. In forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.

4. Eodem morbo paulò post periit auriga quidam. Primo die dolor leuis ad latus sinistrum, qui statim & pedetentim ad regionem lienis descendit ac increuit: vomitiones frequentes, dolor stomachi secundo & tertio

tertio: perseuerabant vomitiones rerum viridium, æruginosarum: dolor lateris non affligebat: in ventre inferiore vagos dolores percipiebat. Quarto, de nocte omnia exacerbantur, partes extimæ refrigescunt: cogimur præ suffocatione mittere sanguinem, quòd ita requireret æger: vomitiones tanquam lutosi nigrique humoris. Syncope: mors. Omnem autem vsum remediorum mors ipsa anteuertit.

CONSILIVM LVII.

De alui fluore in muliere grauida

CIRCA initium huius libri narrata est historia vxoris cuiusdam thesaurarij quæ ab alui fluore dysenterico tertio post partum die, qui totius morbi vicesimus erat, interiit. *Vide ante Consil. 15.* Conditiones fluoris istius, & quæ aderant praua signa; vt vomitus mox æruginosus, nunc biliosus, & meracus, febris, hepatis tumor ἐπώδυνος non poterant non ad malum apparere. Quæstio esse possit an vterum gerenti alui fluor sit calamitosus. Hippocrates quidē scripsit, *Si grauidæ aluus plurimùm profluat, metus est abortionis.* *Aph. 34 lib. 5.* Quod verum, quia & ob dolores, & defraudationem ipsius fœtus magnæ corpori fœto mutationes contingunt. Sed ex omnibus Hippocratis pronunciatis vnum est in Prorrheticis animaduersione dignum, & *2 Prorrhet.* ad prognosin, & ad curandi occasionem præbendam accommodatum. Narrat eò loci duas esse dysenterias, vnam cum febre, variis excrementis, hepatis inflammatione, aut præcordiorum, aut ventris, cum ciborum auersione: Aliæ quidem sunt sine his signis cum ramentis quidem & sanguine, sed breuiores sunt, & eas vocat λυσιτελέας fructuosas commodasque ægris, quod aut à diuturnis, aut breuibus morbis ægros afferant. De his posterioribus loquens ait: *Quæ vterum gestant ab huiusmodi dysenteriis, & ad partum, & ex partu euadunt, fœtus sanos habent, etiam per multos menses & sanguine, & ramentis excretis.* Ergo cùm in illa muliere mala illa signa apparuerint, quorum iniecta mentio est, non mirum si præceps mortis periculum ingruerit. Et obseruatum est in illustrissima domina ab Insula per maiorem grauiditatis partem sæuam satis dy-

ſenteriam affuiſſe, hinc tamen, ſalua euaſit & incolumis, vitalem fœtum edidit. Eſt enim vbi dyſenteriæ malæ ſunt cum præſente partiũ naturaliũ praua diſpoſitione perennis fit graueolentium excrementorum prouentus: eſt vbi tantùm congeries facta eſt excrementorum, quorum euacuatio & fœtum & fœtam in melioris valetudinis bonam ſpem adducit.

CONSILIVM LVIII.

De ſingultu febri ſuperueniente.

Vide Cõſil. 25.

CIRCA principium libri huius de ſingultu in febrem longam incidente dictum eſt, & quâ ratione conſtituenda ſit febris ſingultuoſa, cuius Hippocrates meminit in quibuſdam locis, vt illò loci annotatur. Omiſeramus omnes ſingultus cauſas recenſere: quod hoc loco datâ operâ à nobis præſtandum eſt. Ac duo proponuntur, prius vt ſingultus cauſæ explicentur: poſterius, vt quæratur cur in febres longas ſingultus incidat, præſertim cùm maraſmo & cutis ſqualore coniunctas, quindecim aut viginti ante obitum diebus; an id ratione exhauſti: & ſi ratione exhauſti, quâ id ratione fiat. Quæ omnia non minùs cognitu digna ſunt, quàm vtilitate vberrima. Ac primùm ſingultum definiunt, motum deprauatum ventriculi & contra naturam, cùm propriè conuulſio non ſit, ſed σπασμός τις, vt vocat Galenus. Conuulſio enim propriè cadit in partes quæ mouentur προαιρετικῶς: conuulſióque ſymptoma dicitur cauſæ morbificæ tantùm, ſingultus autem, tuſſis, ſternutamentum naturæ à cauſa morbifica irritatæ. Autor eſt Galenus & ſingultum, & conuulſionem ab inanitione & repletione fieri ſententia Hippocratis: quanquam venenatam qualitatem acremque vaporem tanquam quid tertium ſingultus conuulſiui cauſam alio in loco idem Galenus conſtituit; quod pleriſque negotium dedit in tutanda Hippocratis ſententia, duas tantùm cauſas generales aſtruentis.[1] Nonnullis videtur Galeni ſententiam aptè commodéque defendi poſſe, ſi dicant per accidens tantùm venenatam auram conuulſionem propriè dictam com-

2. de ſym. cauſ. Com. in Aphor. 13. lib. 6. Aph.

mittere, nimirum feriendo aut cerebri ventriculos, aut neruos: per se autem singultum eundem auram committere. Vt conuulsionis propriè dictæ causæ duæ statuantur per se, inanitio, & repletio, tertia autem ex euentu, qualitas venenata vt in febribus pestilentibus singultuosis apparet: singultus autem ipsius tres ponuntur causæ, inanitio, repletio, & vapor ferinus. Quasi verò dum è tibia vlcerata, aut cancrosa effertur vapor attingens ventriculos cerebri, non efficiat epilepsiam, aut conuulsionem propriè dictam, vt eâ ratione argumenta illa tantùm diuerticula constituantur.

Tamen quoniam rationalis Medicus Hippocrates generalibus suis theorematis contentus iis fidem adhiberi vult, nec inferiùs demittēs se ad particulares quasdam causas singultus contemplandas, earum vim & ingenium explicat, quod apprimè ad medendum confert: ideò ne temerè persuasi illâ propositione generali, Omnis conuulsio aut ab inanitione, aut à repletione est: in singultu in febrem pestilentem incidente euacuandi consiliū captemus, Galenus τέκμαρσιν ex rerum priuata obseruatione instituens ad legitimè curandum quasi neglectis duabus illis causis tertiam astruit. Nam exempli gratiâ, in pressu costæ, in maligna qualitate, in perfrigeratione summa, in descensu intestini, si, vt ferè fit, singultus contingat, an is à repletione, an ab inanitione? Si à repletione est, ecquæ illa est repletio? Repletio tamen est: cùm nemo tam medicæ artis ignarus statuat inanitionem illius conuulsionis causam esse. Cùm itaque repletionem causam sui agnoscat, quâ illi ope succurrendum est? Si enim à repletione principium causamque ducit, huic inanitio vtile est remedium. Nemo tamen auræ pestilenti, aut frigidæ intemperiei, aut singultui à prolapsu intestini nato euacuans remedium instituat; vt necesse fuerit Galeno ad peculiarem remediorum institutionem tertiam aliquam & singultus & conuulsionis causam inducere: ad eorum opinionem debilitandam, qui vt errore vindicent Galenum, tertiam illam causam conuulsionis in singultu, non autem in conuulsione propriè dicta comprehendant.

Gorræus in dict. λοΰξ.

His omissis, vt peculiares singultus causas perstringamus, dicam adhuc quod mihi hac in parte probabile videtur. Eodem iure cum Hippocrate duas & conuulsionis & singultus

causas tantùm constituente agere possumus, quo & idem Hippocrates cum veteribus qui quatuor primas qualitates sanitatis & morbi causas statuebant: Et tamen hos reprehendit, quasi non & Hippocrates & tota Medicorum familia primarum quatuor qualitatum ποιὰν κρᾶσιν sanitatis fundamentum, vt & illius κράσεως euersionem ægrotationis causam iampridem posuerit; vt non ineptè generali proloquio illi veteres ab Hippocrate tamen frustrà, vt videtur, repræhensi, quatuor primas qualitates & morbi & sanitatis causas ponere voluerint. Quid ergo sibi vult Hippocrates cùm eos erroris insimulat? Quia vniuersaliùs hoc fecerint, rati satis esse ad Medicinam faciundam in generali rerum contẽplatione versari: nec infrà descendentes quid in quaque re proprium sit considerant. Quomodo magnâ ægrotantium clade plerique qui se physicos profitentur, ex eo iam magnos medendi artifices & principes existere se falsò sibi persuadent, quod in naturali rerum speculatione ἐν τῇ πραγματείᾳ magnos progressus fecisse se opinentur. Quod non satis est: immò ne sufficit quidem Medicorum theorematon vim omnẽ tenere, nisi ad inferiora te dimittas; quod Hippocrates τεκμαρσιν vocat. Atque eodem modo Hippocrates Gnidios medendi magistros sugillat, qui speciosis remediorum nominibus & titulis cùm in populo iam iactationem habere se perspicerent, inde se in magnos medicos euadere se arbitrarentur. Quod vt vitaret Galenus in assignandis conuulsionis & singultus causis, non satis putauit factum si inanitionem aut euacuationem & repletionem horum causas poneret: sunt enim generaliores, & sensui magis subditæ, sed tertiam causam agnoscit, vt speciales notiones prosequatur quibus ad medendum doceamur. Possumus & quartam & quintam causam agnoscere, quam ægrè aut ad inanitionem, aut ad repletionem referemus. Aut si referantur, nihilò magis proficitur, sed tantùm res inuoluitur, & nescitur sæpè quid opis afferendum: vt frustrà recurratur ad illam distinctionem quam suprà attulimus, nimirum quòd singultus per se à tribus causis fiat; repletione, inanitione, & aurâ. Conuulsio autem non fit ab aura per se, sed κατὰ τὸ συμβεβηκὸς tantùm. In vlcere maligno dum effertur vapor epilepsiam inferens, an non illa epileptica conuulsio per se fit? Quidni? Sic Galenus in 3. Aphorismorum confusè & apoplexiæ & epilepsiæ causam eandem, crassum frigidumque humorem statuit, & locum: ergo à

Lib. de vet. Medicina.

Lib 1 de diata acutor.

Apho. 45 lib. 3.

repletione est: tamen alio loco dum disputat de sternutamento (idem autem est iudicium de sternutamento & epilepsia) ait non quemuis humorem (de frigido præsertim intelligit) in capite redundantem sternutationem afferre, sed flatuosam esse oportet, & acrimoniam acquirere. Hîc patet Galenum iam seniorem, prudentioremque factum ad specialiores causas descendere, nec ita sese vniuersalibus pronuntiatis addicere, ne specie recti decipiamur. *Aph. 51. lib. 7.*

Sed iam pensum absoluamus. Singultum facit inanitio, facit & repletio. Verum quidem illud, & vulgo ipsi cognitum. Repletio vel à flatu est, vel ab humore acri, vel ab humore lento, frigidóque: & pro causarum varietate variant quoque remedia. Nam vt veteres practici loquuntur, vel per contemperationem curatur, vel discussionem, vel excussionem. Primo modo cùm ab humore acri est: secundo, cùm à flatu: tertio cùm ab humore tenaci ac contumaci ventriculi parietes offarciete. Sic Hippocrates de singultu 3. disputans, ait *A singultu habitum sternutatio liberat.* Et in Commentario Galenus exemplo puerorum, qui repleti subinde singultiunt, docet repletionem maximè singultus causam esse. Nam qui fiunt ab exhausto, sunt rariores, ait. Vnam autem ex causis externis repletionis causam statuit frigus & frigiditatem, seu perfrigerationem. In Græco est ῥῖγος καὶ ψῦξις, Leonicenus vertit, *rigor*, & *frigiditas*, nos melius *crudor* (Gallis, *morfondure*) siue frigus, & perfrigeratio. Huiusmodi autem externum frigus, quia neruosa corpora reddit, minimè perspirantia: vnde fit vt in iis humor supprimatur. Et hæc Galenus illo loco. Qui autem humor agglutinatus tunicis ventriculi cum maiore vi ad demolitionem sui indigeat, sternutatio confert. Galenus in Aphorismis vomitum & singultum eiusdem ferè generis esse statuit: hoc autem inter se distingui, quòd vomitu ea exigantur quæ in ventriculo natant; singultu autem naturam procurare eorum excretionem quæ tenaciùs adhærent tunicis ventriculi. Atque omninò à flatu singultum fieri videmus, ab humore acri, præsertim superius orificium ventriculi feriente: vel quòd à corrupto cibo sit, vel quòd ab hepatis cysti refluat, vel quòd ibi collectus sit per phlogosin ventriculi, vel quòd ab inflammato hepate resudet, vt paulò post dicemus. Item fit ab humoris adhæsu, vt dictum est antè, compressione costæ, quod annotauit Fernelius, ab intemperie *Aph. 13. lib. 6.* *Aph. 39. lib. 6.*

frigidâ ventriculi, vt de eo notum eſſe poteſt, qui cùm gracilis eſſet, & ſuperius orificium ventriculi delicatius frigidiusque haberet, Medicis perſuadere voluit ne in febre continua quâ conflictabatur aquam propinarent: quod cùm tamen feciſſent, & eum ſingultire, & conuelli fecerunt, vnde interiit. Singul-
1 cap. lib. de conſuetudine. tiebat ſæpe ſi quid frigidius cepiſſet. Hæc Galenus. Ad has ſingultus cauſas referri poteſt prolapſio inteſtini quod in ſenibus contingit maximè, & ſæpè moriuntur. Febris ſingultuoſa non
4 Acut. eſt quoque omittenda, de qua Hippocrates. Agnouerunt & veteres inflammationem ventriculi, hepatis, memingon cerebri, meſenterij ſingultum afferre poſſe, quod per reſudationem fit, & per conſenſum. Ac de cerebri inflammatione quæ ſin-
Apho. 3. lib 7. gultum efficiat, extat Hippocratis aphoriſmus, *A vomitu ſingultus & oculorum rubor, malum.* Cuius aphoriſmi ex comment. Galeni hæc eſt διάνοια. Sæpe contingit vt materiâ inhærente ventriculi parietibus, natura per vomitũ conetur deiicere id quod moleſtum eſt: etſi præeuntibus vomitionibus ſingultus remaneat, malum. Quod tamen alienum à ratione videbitur. Nam priùs dictum & ſingultum, & vomitum eiuſdem eſſe generis: in hoc differre, quòd ſingultus maior ſit conatus naturæ ad amoliendum quod ventriculo inhæret: vomitus maior vis non eſt, ſed mediocris conatus ad euacuandum id quod in ventriculo fluctuat. Ergo tametſi præcedant vomitus, & poſt eos remaneat ſingultus, abſolutè malum non eſt: ſed declaratur impactio materiæ quæ tolli non poteſt niſi maiore vi. Quid ergo ſibi vult Hippocrates? Particula illa, ἐξ ἐμέτου, *à vomitu*, trifariam poteſt intelligi, vel vt ſimpliciter ob contumaciam materiæ prægreſſo vomitu ſingultus remaneat, nequeunte materiâ vomitu tanquam quodam minore conatu excuti: & hic ſingultus malus non eſt. Vel vt ſingultus vomitum conſequatur, tanquam τὸ ἐπιγινόμενον, ob exhauſtum. Fieri enim poteſt vt adeò creber ſit vomitus & vehemens, vt inde ratione euacuationis ſingultus naſcatur tanquam malum ſignum & cauſa. De hoc aphoriſmus non intelligit, vt nec de priore. Tertio modo vomitum ſingultus inſequitur vt malum ſignum. nam cùm vomitu euacuetur materia, liberetúrque eo quo premitur pondere, ſi frequens fuerit, ſingultus occaſio tollitur. quod ſi ne ſingultus quidem tollatur, immò augeatur, ſignificat ab alia cauſa naſci ſingultum quàm à craſſa materia, ſed à phlogoſi & inflammatione, aut

ventriculi, aut cerebri, aut memingon. Poteſt enim, vt iam di-ctum eſt, poſt vomitum ſequi abſolutè ſingultus ob contumaciam materiei vomitui non cedenti, ſed ſingultum quo excludatur requirenti: ſed hîc dat Hippocrates miro quodam artificio ſignum διαγνωστικὸν, quo iudicare poſſis an ſingultus qui remanet hæres poſt vomitum, tantum ſit ob materiei vitium, an ob cauſam aliam, nempe inflammationem. Illud porrò ſignum eſt, *Rubor oculorum*, non is quidem qui fugax eſt ob conatum vomendi, ſed qui inflammationis habet aliquid. Rubor autem iſte comes ipſius ſingultus qui vomitui ſucceſſit, quatenus ſingultum comitatur: declarat aut cerebrum aut ventriculum inflammatũ, cuius occaſione ſingultus reſedit, remanſitque poſt nonnullas vomitu factas κενώσεις. Itaque aphoriſmus abſolutè pronunciatus nõn ſtetiſſet, *A vomitu ſingultus, malum*: ſed adiectione τοῦ σημείου διαγνωστικοῦ, verus ita efficitur, *A vomitu ſingultus, & oculorum rubor, malum*. De ſingultu à repletione, de febre ſingultuoſa, ſiue per ſe talis ſit, ſiue in prolapſione inteſtinorum accidat, déque eorum curatione abundè dictum eſt ab Hollerio in Methodo medendi. Nunc quod eſt ſecundi inſtituti præſtemus, nimirum qualis ſit ſingultus ab inanitione, & quâ is ratione fiat.

2 Ab inanitione & conuulſio, & ſingultus, & deſipientia contingunt. De deſipientia à pleriſque eſt dubitatum, quòd deſipientiæ medentium opera in eo verſari videatur, vt recurrant ad medicamenta purgantia, ad cucurbitulas, & ad ſectionem venæ, quod hanc omnem à repletione oriri credant. Vnde Galenus comment. in aphoriſm. lib. 7. *A profluuio ſanguinis deſipientia ac conuulſio, malum*. ſcribit illum aphoriſmum magnam vim habere ad perſuadendum deſipientiam ab inanitione etiãnum naſci poſſe: quòd veriſimile ſit ætate Galeni Medicos extitiſſe, quibus perſuaderi non poſſit ab inanitione deſipientiam proficiſci non poſſe. Agnoſcit autem Galenus & ob profluuiũ ſanguinis, & ob vigilias immodicas oriri poſſe deſipientiam: ita vt quæ ob profluuium iſtud fiat, ab exhauſto ſit, quæ ob vigilias ab inanitione: quanquam fieri poſſit vt immodicis vigiliis ſanguis bilioſus redditus, aut bilis ſiccior ac æſtuantior principiũ, cauſamque det illi deſipientiæ. Hæc Galenus; & nos id experientiâ obſeruauimus. Nam ad ripam Sequanæ quidam cùm menſes quatuor febre quartanâ erraticâ que laboraſſet, emacia-

lib. 7.

Com in aphô. 18 lib. 7.

tus planè, ſqualidus cœpit tantiſper deſipere, delirare, crebrò reſurgere, & inde cataphorâ ſeu catalepſi prehẽſus, quâ interiit. An credibile iſta omnia ſymptomata à repletione eſſe, cùm ita corpus totum contabuiſſet & emacruiſſet? Hoc Rondeletius diligens rerum obſeruator annotauit, ſcribens Caron, Cataphoran ἢ κατάληψιν in febres tertianas longas, in quartanas incidere. Item in ſuburbio Sancti Victorij iuuenis febre malignâ ſatis decubuit: ſexto die ſanguis cœpit affatim fluere, vix ac ne vix ſiſti potuit: Ab eo ſingultus ſucceſſit (dubitabant an ab inanitione, an à grumo ſanguinis in ventriculum delapſi) cœpit tremere, delirare, deſipere. Num & tremor, & deſipientia ab exhauſto contigit? Immò (quod ab inſtituto non alienum, & Hippocrates ipſe non veritus, ſæpe loquendi vulgares formulas proferre, vt id quod dicitur ſenſus noſtros feriret magis) vulgò iampridem perſuaſum eſt, deliria ab inanito fieri poſſe. Cùm enim in inedia quendam mente aberrare vident, dicunt propterea delirare quòd hinc cerebrum vacuum ſit; ita enim vocant. Et id veriſimile eſt admodum. Propterea hallucinantur, cæloque toto errant, qui in talibus deliriis ad hieram diacolocyntidos, ad confectum de dactylis, & alia id genus valida medicamenta concurrunt. Ergo ſingultus ab inanitione eſt. Nec falli oportet in febribus longis in quibus oboritur cùm hepar præcalidum eſt & ſiccatur: quod dum fit, tenue ſerum reſudat ab hepate, feritque ventriculum, hinc ſingultus nata occaſio. Ob hepatis autem inflammationem patientis viciniam ſingultum oriri, eumque ad repletionem referri poſſe, ex Hippocrate poteſt colligi. Huius verba ſunt: *In hepatis inflammatione ſingultus, malum.* Et alio loco: *Iecoris inflammationem patienti ſingultus ſuperuenit.* Galenus ſingultum eſſe ἐπιγενόμενον ſcribit, id eſt, auctioris mali occaſione fit. Huius rationem reddit, quia propter neruorum communicationem ventriculus patitur, non ſemper quidem, ſed cùm iecur ad maximam attollitur inflammationem, iiſdem penè verbis alio in commentario vtitur: Singultus fit non quomodocumque affecto hepate, nec ſemper, ſed cum feruente inflammatione ad magnitudinem attollitur. Sic oportet & maximam & peſſimam eſſe inflammationem, ait Galenus. Sed hîc magna difficultas oboritur, & non negligenda; An læſio ventriculi ex qua ſingultus oritur, ſequatur ob tumorem, & ratione tumoris ob preſſum ventriculi ab hepate

Apho. 17 lib. 7.

Aph. 58. lib. 5.

Com. in apho. 58. lib. 5.

Com. in apho 17. lib. 7.

elato

elato, craſſefactóque & intumeſcente; quod Galenus paulò antè dicebat, cùm ad elationem in magnitudinem recurrebat: An verò fiat non ratione preſſus & tumoris,ſed quia acer ichor & ſerum bilioſum à parte inflammata reſudet, feriátque os ſuperius ventriculi? Quid hîc dicam neſcio, nam paulò antè huius rei cauſam aſſignat inflationem tumoremque iecinoris, idque ex ſua ſententia: paulò poſt tamen id ex veterum tantùm opinione conſtituit. Verba ſunt: *Nonnulli putant magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac ſingultum facere, nequeunte ſpiritu exire.* Hanc ſententiam non valdè videtur probare: nec veriſimile eſt ob ſpiritus intercluſionem hoc ſymptoma aduenire. Sic eam quidem ſententiã probare quidem poteſt quatenus dicit præ tumoris magnitudine ventriculum offendi, & inde ad ſingultiendum impelli, non autem quòd ſpiritus via intercipiatur. Poſteriorem autem rationem quâ nitebamur docere ab humore tenui & bilioſo reſudante ab hepate inflammato ſingultum excitari,ipſemet Galenus aſtruit commẽtario prædicto. *Et quidem bile* (ait Galenus) *ſatis calida & multa in hepatis inflammatione genita, confluentéque ad inteſtinorum principium & ſuperfluente,necnon ad ventriculum recurrente os ipſius morderi cõtingit,& ita ſingultum naſci.* Quod probabilius multò videtur. Atque ita in inflãmatione hepatis tribus de cauſis poteſt ſingultus oboriri, ob preſſum ventriculi à tumore ob inflammationem excitato:(at ſine tumore in iis quibus feruet hepar naſci poteſt:nec in inflammatione, credibile eſt ita in magnitudinem hepar attolli, vt preſſum commemorabilem afferat.) Secundâ ratione ob ichorem qui ab omni parte inflammata tranſſumitur: vt in inflammatione membranæ coſtis obtentæ tuſſicula oboritur, tranſſumpto ichore à parte deflagrante.

Tertiâ ratione ob generationem bilis, quæ cùm redundet, refluit ad ventriculum, ibíque id ſymptomatis ſolet promouere. Quartam Philotheus rationem addit minus reliquis probabilem. Ideò enim ait ſingultum inflammationis hepaticæ ſobolem eſſe, præſertim ſi concauas occupet, & ingens fuerit, quòd ea magna inflammatio humores à ventriculo vicino trahat,& ſic exhauriat illum, quo exhauſto ſingultus ab inanitione inſequitur. Progreſſu quidem temporis hoc fieri poteſt: Sed reſpondeat Philotheus quî fiat vt tam breui ſingultus ab inanitione ob viciniam inflammati hepatis ſequatur. Hepatitis enim

morbus acutus eſt, & intra paucos dies necat: immò initio etiã ἡπατίτιδος poteſt naſci ſingultus, cùm non ſit probabile ab exhauſto tam breui ventriculum laborare. Quæ duæ rationes à nobis productæ, confictæque, tolerabiliter videntur infringere ac labefactare opinionem Philothei. Addi & poteſt hęc, cur in ſumma fame in qua ſuctionis ſenſus eſt, non adeſt ſingultus? Eſt enim probabile ſi hepar deflagrans exhauriat, & citò ſingultum afferat, vt in exacta inedia idem contingat. Nam poteſt reſpondere Philotheus id quod ſcriptum eſt apud Galenum cap. 3. lib. 6. de locis malè affectis, cùm diſtinguit diabeten à canina appetentia. In canina appetentia vitium ſtatim deprehenditur, & vis, quia in animali parte id fit: in diabete autem non item, quia fit in parte naturali quæ ſui mali ſenſum non habet vt & ventriculus: poteſt, inquam, reſpondere illam exquiſiti ſenſus facultatem quâ donatus eſt ventriculus ob neruorum propagines multiplices, in cauſa eſſe cur penuriam, ſuctum, emunctionemque, vt ita loquar, & minimam & ſtatim percipiat. Vnde fit vt in ſimis exiſtente inflammatione, eáque magna & commemorabili, derepente pars calida trahat, calfaciat, exorbeat; eáque ſubita mutatio, & veluti ἀθρόως facta, ſingultui occaſionem dat. At verò fames, quia non ſubitam affert mutationem, non ita ſingultum affert: ſuctionis quidem ſenſum inducit, ſed nõ aliud ſymptoma: niſi quòd quidam conuulſi ſint aliquãdo, ſed id referunt ad bilem quæ ferit in ieiunitate & inedia, ſuperius orificium ventriculi.

Porrò ſi inanitio ſingultum efficit, cur qui tabidi, aut hectici moriuntur ſingultiendi finem non faciunt cùm ab exhauſto laborent? Et quibus aluus immodicè fluit, aut ſanguis fluxit immodicus, contingit ſingultus & conuulſio propriè dicta: Sed qui ſæpe tabuerunt, non priùs ſingultiunt quàm dum iam iam ſunt animam acturi; vnde vulgus extremum ſingultum aptè ſatis appellat, quaſi naturâ non perſentiente inanitionem præcedentem vt quæ ſenſim fieret: ſed iam iam pereunte facultate naturali ſingultus excitatur? Quæſtio hęc difficillima eſt, & commentatione digniſſima, vt quæ intellecta perſpectáque non minùs autoritatis pondere quàm vtilitatis vbertate, iactationem in populo ſit habitura. Cùm repletio eſt aliqua, aut venenata aura, aut acre quippiam in ore-

ventriculi, aut inhærens tunicis ventriculi, non dubiũ quin legitimâ ratione ventriculus ipse molestias depellere annitens, in se ipse conuellatur, singultumque efficiat conuulsionis proprie dictæ æmulum. Sed quo modo præeunte insigni aliquâ euacuatione singultus ab inanitione fiat maiore quæstione dignum est. Nam, vt antè commentabamur, si inanitio conuulsionem afferat in corpore vniuerso, & singultum in ventriculo, cur in hecticis in quibus extenuationis summa sunt omnia, & summa inanitio, propalam explicatur, frequẽtes singultus non adsunt? Primum hæc de conuulsione & singultu disputatio satius potest explicari: deinde in angustius cogi ac redigi. Nam & contra Galenum olim à subtilissimis rerum indagatoribus disputatum est, vt conficeretur inanitionem ipsius conuulsionis causam non esse. Ratio autem potior illorum erat illa quam exposuimus, nimirũ quod emaciatos & à morbo tabefactos ac colliquefactos conuulsionibus exerceri oporteret: quod non vsu-venit, nisi quòd complicatum sit coniunctumque cum ipso marcore quod partibus conuulsionem afferat. Atque huic obiectioni ita solutionem opponunt: Vt morbus fiat, oportet mutationem fieri subitam καὶ ἀθρόαν; quæ enim lentè καὶ κατὰ μέρος fiunt, id est paulatim, pigróque gressu, ea non imprimunt quid corpori, nec mutationem alterationemve effatu dignam afferunt: vt propterea conuellendi occasio non adsit, tametsi ea emaciatio tabésque reciprocè cum inanitione coeat; id est, tabes & carnium collapsus & marcor ad inanitionem referatur. Sed cùm forte fortunâ, aut criticè, aut aliâ vllâ ratione profunditur aluus, aut sanguis, aut euacuatio aliqua ὑπερκαθαρτική contingit, è regione adest singultus, aut conuulsio aliqua, quæ hominem sic repentè & affatim euacuatum adoritur. Et hac maximè ratione singultus sequitur ob inanitionem. Quanquam duorum alterum esse, aut vtrumque necesse est, vel vt ventriculus minimam inanitionem sui sentiens tanquam quod sibi molestum singultiat, vel quod tametsi inanitio ventriculum ipsum non attingat, tamen ex euentu sensum habet inanitionis aliarum partium. Quod ad prius attinet, fieri potest vt quia animalis sensus est in ventriculo, minimã læsionem sentiat ventriculus, in ceteris partibus idem non contingit, quòd is sensus animalis non ita insit. Quod fuit

argumentum Galeni in libris de locis affectis, dum probaret cur caninæ appetentiæ singula mométa, vires, & tempora perciperentur: ipsius autem diabetæ non item. Nam cùm animale munus obitur exactè in parte aliqua, minimâ oblatâ occasione rei tristis sensio percipitur. Sed hîc quærat cur in inedia non conuellatur ventriculus ratione exhausti, si minimæ rei tristis sensio insit ventriculo? De posteriore ita nos statuemus. Ex euentu inanitionem aliarum partium ventriculus præsentit, subodoraturque, quòd tanquam in chorea fiat partium harum & illarum attractio, deinde attractio suctum inducit, & suctus suctionis sensum: cuius cùm tota ratio in ventriculo ipso vertatur, non est dubium si potest aliarum partium penuriam sentire. Accedit quod inanitio ipsa attingat quoque ventriculum ipsum, sed non ita vt & ceteras partes. Nam si marcor, macies, & exhaustum eodem modo & gradu ventriculum ipsum attingeret quo & partes ceteras, fieri non posset vt animans subsisteret. Propterea in corde natura aquosum quid in pericardio cõstituit, vt & si totum corpus deflagraret, haberet tamen cor tanquam vltimò moriens quo sese sustentaret, & à tam subita deflagratione vindicaret. Ita & in vẽtriculo semper est aliquid pingue, muccosum, offarciens rugas & parietes ventriculi, vt minimè sentiat damnum: accedit quod si qua alia pars ingestorum gratiam recipit, ventriculus est maximè.

Sed hæc tam accurata exactáque vix conferunt ad curandũ: Tamen magni interest scire in singultu quid agat, quid patiatur, quæ causa, ne temerè singultum ab inanitione, pro singultu à repletione accipiamus. Plurimùm autem refert ad Therapiam an hic aut ille sit singultus.

ANNOTATIONES.

1 *Idem fortè dici potest de singultu & conuulsione, quod & de dolore capitis. Nam dolor capitis fit aliquando per sympathiam absolutam, vt cùm neruo læso statim cerebrum compatitur sympathiâ absolutâ. nec enim vapor, nec materia vlla intercedit ad talem affectum committendum. Ita quoque est quædam conuulsio & singultus, qui nec repletionem, nec inanitionem, quæ sunt perspicuæ causæ, agnoscit; sed absolutè fit, per modum quemdam vix exprimibilem, vt sic loquar.*

2 *Cùm & desipientia, & singultus, & conuulsio ab inanitione fiat,*

malè cùm aliquis talis affectus contingit, statim recurrunt Medici ad attenuantia & calefacientia. In quo aberratur: & talem errorem conuincit Galenus lib. 11. Simplic. cap. de castoreo.

3. Lib. 1. Epidemior. meorum obseruaui ex sententia Hippocratis, medicamentum irritum & inutile posse huiusmodi symptomata excitare. quod notandum est. Item filius domini Pouart Regij in Camera computorum Auditoris, cùm bimestri tertianâ laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, cùm cælum incanduisset paulùm, datur medicamentum, cui indormiendum imprudens Pharmacopœus censuit. Medicamentum inane fuit. Mouit, nil exclusit. Ab eo tempore vix febris expers. De dolore capitis, de quo priùs non conquerebatur, queritur. Dum paroxysmus repetit repentè ἄφωνος *fit, elatis in cerebrum vaporibus, immò & febre ipsâ iam cerebrum occupante (vnde caloris acerrimi sensus apparebat) ac si febris esset capitalis, (vt sic loquar.) Per viginti quatuor horas* ἄφωνος *ferè fuit, &* κάτοχος *eum prehenderat. Virtus erat debilis. Nil natura præstitit, quamuis irritata. Conuulsus interiit. In cerebro nil deprehensum. Venæ intumuerant parum. Vi febris interiit obsesso cerebro quoque, vt intereà non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. Si enim sanis cùm dolores capitis derepente oriuntur, ij muti fiũt, & apoplectici moriuntur, quid non eueniet simile ægris?* Aphorism. 51. lib. 6. *Ad illum locum Rondeletij allegatum addi potest quod scribit Hippocrates lib. 4. Epidemiorum, vbi notat quartanam febrem tum cessauisse cùm homo factus esset* τυφώδης, aut τυφλώδης. *Immò commemorabilis est locus Comment. in historiam de Pythione histor. 1. lib. 3. Epid. vbi dicebant Interpretes Hippocratis Pythionem delirasse quòd à venere abstinuisset multo genito ac congesto semine, quod obruendo cerebrum delirij causa foret, eo modo quo in apertione capitis pressus manuum cerebrum offendit. At Galenus refutat hanc opinionem, putatque oppressionẽ cerebri, siue sit cum humore, siue à manu, siue à terebra, aut alio modo, non causam esse delirij, sed potiùs affectionis cuiusdam apoplecticæ ac comatosæ. Qui locus præclarus est, vt scias delirium & desipientiam aut ab exhausto esse potiùs, aut ab humore non tam quantitate quàm qualitate peccante.*

CONSILIVM LIX.

De febre purpurata.

IOANNES Dodeuars in regiis negotiis quæ ad rem bellicam pertinerent occupari solitus, dum circa mensem Octobrem infinitum prope iter velocissimorum equorũ cursu demetitur, ac conficit, Lutetiæ in morbũ grauẽ incidit. Et vt homo erat acutus, agilis, expeditus, multa animo ac cogitatione versans, biliosus, irasci facilis, ita suæ naturæ congenerem in morbum preceps ruit. In hoc ægro fortè nos longiùs prouehi oporteret, quàm ratio proposita postularet. Nam admirabilis rerum trahere nos potest ordo, si singulorum vim explicare institutum esset quæ in morbo contigerunt. 1 Cùm itaque diu & noctu laboribus penè confectus fuisset, cùm quiescere cœpit, eum cum leui horrore febris prehendit, noctem insomnem duxit: deinde magna liquidorum excrementorum copia, nil autem crassum excretum est: nauseę frequentes: paulùm quieuit nõnullis suprà infrà ve excretis. Febris cœpit increscere, iactationes & vacuitas somni, dolores ad regionem ventriculi & lienis, vrinæ ardentes quodammodo vineę, aut vino giluo dilutæ, aliquando mali aurei colorem non ita saturum referebant. Crudæ: sitis inexhausta, etsi cyathos duos aut tres aquæ hausisset, siccauissetque, ne minimum tamen refrigerij hoc afferre videbatur, ac si in ardentem fornacem iniectum id esset. Animi defectiones, præsertim cùm resurgere vellet, omnium artuum confractio & lassitudo mixta ex phlegmonosa & tensiua: & quod mirum fuit, intercalaris pulsus erat, intermissio, inæqualitas, & ea intermissio in multis pulsationibus apparebat. Tertio die sinistrum crus pustulis rubeis humilibus maculatum erat, quod nobis terrori fuit. Sed hoc sibi familiare esse nuntiauit. Febris eundem typum non seruabat: noctes aliæ aliis erant molestiores. Medicamenta quæ initio exhibita sunt, educebant aliquid subrubeum, subflauum, sed paucum, & non nisi magnâ vi. Omnia cruda erant, & nisi moræ impatiens fuisset, medicisque vim quodammodo afferret, vt morbum primo quoque tẽpore oppugnarent, incumbendum tantùm fuisset coctioni, ne-

gotiumque naturæ totum committi credique debuisset. Sed & venam secare, & purgare coacti fuimus, idque frustrà, cùm nos videremus nihilomagis è re ægri esse. Sed satis ægri fuit faciundum importunitati. Morbus longus fuit admodùm, nec ante tres menses sibi restitui visus est. Notandum intereà rigētem hyemem quæ tunc si aliàs vnquam sæuiisset, ad morbum producendum attulisse plurimùm, quod & meatus occluderentur, & materia contumacior redderetur. Accedit quod nisi ita initio materia cruda iactata fuisset, meliùs actum fuisset cum ægro. Eum in quartanam casurum sperabamus, & quòd illo tēpore magna quartanarum febrium copia in populo iactabat sese, tum quòd de liene quereretur. Tertio, quòd expulsis symptomaticè iis quæ liquidiora forent, remaneret materia incinerata, vt vocant Practici, adustáque quæ cunctando putredinem accerseret, & ægrum nostrum febre quartanâ cumularet. Nec longè à vero aberrauimus; nam tres aut quatuor paroxysmi quartani illum oppresserunt.

Hîc multa considerari possunt, quorum explicatio vtilitatis vbertate sit nos delectatura. Primum ex historia morbi, & excretis innotescere potuit id quod principio erat implicitum ac inuolutum, nimirum quæ morbi species, & à qua causâ. Secundo vnde ista extimarum perfrigeratio fugax aliquando: leipothymiæ, æstus ingens & nullâ ratione extinguendus: pulsus in homine iuuene inæqualitas, & intercalaris quædam intermissio, quæ periculo non carebat. Lassitudo ista, iactationes, dolor ad lienem, vrinæ quales descripsimus. Quæ omnia sigillatim explicabuntur. Id quod maximè nobis terrori fuit, pulsus inæqualitas, & intercalaris intermissio in vna pulsatione erat, initio quidem ordinata quodammodo erat: recreatis verò viribus inordinata extitit. At satius est multò in rhythmo isto vitiosam inæqualitatem ordinatam non esse. Vt enim in rebus è natura ordo quippiam habet laudis & præstantiæ: ita in rebus contra naturam, non potest non ad malum apparere. Causa autem quæ nos hîc commouerit atque perturbarit, est quod nos legissemus aliquando apud Galenum & inæqualitatem in pulsibus malam esse, & hac deteriorem intermissionem. Fernelius scribit periculosissimam esse pulsus intermissionem in iuuenibus, minùs in pueris, minimè in senibus. Tamen ait aut ex arteriarum obstructione ortam, aut asthmate, aut diuturno affectu,

Cap. lib. tholo.

non ita exitialem esse iuuenibus. Ex vnius pulsus intermissione multi senes ac pueri euaserunt; iuuenum nullus, ait: quæ pugnantia videntur. Nam aut ex asthmate, aut arteriarum obstructione, aut affectu aliquo longo (præsertim minimè aduersâ valetudine) dixit intermissionem non esse lethalem. Sed cùm loquitur de bona valetudine præsente, quæstionem videtur dirimere. Si enim in ceteris satis robustus & magnus sit pulsus, non dubium quin intermissio aliqua non ita periculum creet: sed si pulsus paruus, languidus, inæqualis, & auctariò accedat intermissio, quæ spes esse possit? Galenus cap. 4. lib. 2 de præsag. ex pulsibus, de pulsuum inæqualitate multa, eáque præclara: primumque statuit aut in vna pulsatione obseruandam esse inæqualitatē, aut in multis quòd (ἀθροισμα vocatur ἢ συστηματικὸν) aitque in vno pulsu inæqualitatē deteriorem esse eâ quæ in aceruo ac cumulo fit. Differunt autem inęqualitas & intermissio cùm hęc ad illam referatur. Quod Galenus docet cùm scribit: *Periculosum est omninò non moueri arteriam, quod διαλείπειν dicitur: quod si qua alia species inæqualitatis adest, periculosum esse dicitur.* Interpres grammaticè tantùm & obscurè locum illum vertit: ac primùm ex alio loco inæqualitatis pulsus causas repetit oppilationem, compressionem instrumenti, humorum copiam collatione factâ cum facultate, cordis intemperiem inæqualem. In genere igitur hæ inæqualitatis causæ statuuntor. [4] Intermissio autem pulsus agnoscit causam suæ facultatis à copia humorum oppressionem, eiusdem impedimentum quominus motum tempore suo auspicetur, idque aut ob crassitudinem, aut copiam humorum vnde oscillorum cordi vicinarum arteriarum sequitur obstructio. Item sępè oscillis illis offunditur materia quæ vinculi modo intercipit motum. Interdum inflammationes, scirrhi, tumoresque partium quibus arteriæ infixę sunt, impediunt ne liberè dilatentur, vnde motus intermissio nonnulla. Vnde in syncopis & palpitationibus cordis hę intermissiones parent: si quid enim tunicis arteriarum, aut cordis ipsius corpori altè defixum fuerit, in propinquo mors, intemperies inæqualis cordis intermissionis causa vna non ita perniciosa est. Hæc enim inęqualitatem potiùs parere nata est, quæ ineuntibus febribus putridis maximè conspicua est. Galenus lib. de febribus quod ad hunc locum maximè pertinet in febribus putridis agnoscit duo quę propria sunt, non tamen inseparabilia,

Lib. 2. de cau. puls.

Cap 9. lib. 1.

Σφυγμὸς

θλῖψιν, coarctationẽ pulsus appello, & ἀνωμαλίαν, inęqualitatẽ, accedit tertium ἐπιπαροξύνεσθαι, id est, repetere, geminare, annotationem nouam habere febrem, cùm videlicet accessione iam vigorem aut suum crementum assecuta, rigoris sensus quidam excitatur ac si postliminiò noua accessio succederet. Quod in febribus putridis multis conspicitur: & nos anno 1572. totâ hyeme, & 1573 toto tempore verno & æstate quæ naturam indolémque hyemis, aut potiùs autumni referret id in innumeris, præsertimque in mulieribus obseruauimus. Quod non aliũde contigisse suspicio fuit, quàm ob materiæ inæqualitatem quæ difficultatẽ pepasmi afferre solet. Græcis illud ἐπιπαροξύνεσθαι dicitur accommodato satis vocabulo. At θλῖψις fit ob copiam materiæ quæ facultatem in aliquas angustias cogens pulsus coarctationem angustiamque facit. Ἀνωμαλία proprium quidem est febrium putridarum, siue illa in calore, siue in pulsu spectetur. In pulsu quidem ob fuliginosorum putriumque vaporum cor petentium copiam. Galenus autem illo loco ait, sæpe in ipso ore ventriculi collecto quodam prauo humore mordaci aut frigido paruitatem inæqualitatemque pulsus inuehit: & cùm in principiis paroxysmorum viridium humorum eructatio in os ventriculi contingat, vnde nauseæ & vomitiones; mirum non est si affecto ore ventriculi pulsus sit ἀνώμαλος. Paruitatem quidem cum quadam inæqualitate, cùm frigidus est humor: sin acer & mordax humor est, inæqualitas paruitatem pulsus exuperabit. Quod notandum est, ne temerè initio morborum siue adsit febris, siue non adsit, obseruatâ aut inæqualitate, aut intermissione quadam ad venenum aut θεῖόν τι recurramus, magnũ aliquid nos dicturos rati si diuinitatem quandam in morbo hoc aut illo dixerimus esse. At sæpè vna ventriculi oris superioris obsidio propter contumaciter adhærens aliquid pituitosum illi parti, hoc symptomaton genus iuniores & inexpertos Medicos perterrefaciens inuehit: maximè verò si pituitosa materia circum partes has accendatur, contumaci manente materiâ. Nam quandam τύφου speciem inducit.

Nunc ad intermissionem reuertamur. Aliquando intermittit pulsus tantùm quantùm temporis esse possit in alia promouenda pulsatione, aliquando intermittit diutiùs, & per duorum pulsuum tempus. Hoc posterius funestum est, nec ab eo quisquam conualuit. Per tempus verò totum vnius pulsus, aut pau-

lò diutiùs intermissionem factam sæpe in plerisque qui conualuerint obseruauit Galenus, præsertim si iam affectâ ætate, aut præcipitati senes essent. Quod minùs mirum in senibus, tametsi periculosum esse videatur iam ipsam ob ætatem ad victam facultatem accedere istam intermissionem à morbo. Sed, quod notandum, adductis senibus, & iis quos valetudinarios vocamus, docet à magnis causis valentes de sanitatis gradu deiici, quod cùm contigerit, periculosiùs ægrotant. At imbecilli & senes minimâ etiam occasione aut morbo occupantur, aut intermissio pulsus eis accidit, quod minùs in his mirum videri debet. Itaque ab intermissione pulsus pueri & senes non intereunt, iuuenes intereunt: nisi fortè iuuenes illi imbecilli naturâ sint, & senes validi; nam tunc facilè decipi possumus. Illud enim notum ex Hippocrate, *Qui laboribus assuefacti fuerint, licèt aut senes aut imbecilli sint, non consuetis licèt validis ac iunioribus, alacriùs ferunt.* Itaque est vbi in iuuene imbecillo minùs sit formidabilis pulsus intermissio, quàm in sene robustiore. De pueris ac senibus quod ipse obseruaui, dicam. Carpentarius quidam nomine Gilet annos pene 78 natus, imbecillis pulmonibus ac purulentis, vt fidem euentus fecit, crudeli satis pleuritide detentus iacebat. Inæqualis pulsus & intermittens quod nobis non mediocrem metum incussit. Ista anomalia perseuerabat: sæpe medendi fiduciam quam habebamus per sectionem venæ repetitam, vt ferè fit, minuit ista intermissio. Tamen ista quam adduximus opinione audacior erectiorque factus, venam ter quaterque secui, conualuit. [6] Intermissio hæc ab ætate erat, iuuante quoque duritie pulsus, tum ratione inflammationis, tum duritiei vasorum. Quod animum addidit vt etiamnum in ista anomalia securiores essemus, erat pulsus magnitudo. Si enim ad intermissionem pulsus crebritas cum paruitate accedat, angustior longè spes est. In pictore Petro Dangers obseruauimus perspicuam pulsus intermissionem in magna affatimque facta destillatione: hoc illi familiare est; & tandem deprehendimus duabus de causis hoc illi vsu venire etiam cùm primùm incipit ægrotare. [7] Prior est illi connata superioris orificii ventriculi infirmitas, vt minima etiam occasione in leipothymiam deliquiumque animi præceps ruat: sed pane in vino infriato in os iniecto statim recreatur. Posterior est ingens copia materiæ pituitosæ & frigidæ à cerebro imbecillo facto

Aph. 49. lib. 2.

ob vsum modioli continenter illabente. Rejectâ enim vomitione materia multa statim priores vires recuperat. Et nos illũ nouimus à grauibus funestisque morbis quibus sæpe subiacet, defunctum superstitemque euasisse. In D. Barthelemy iam grandi ætate eadem à nobis pulsus inæqualitas & intermissio, cum magnitudine tamen obseruata est sæpè, integris satis viribus, & corpus alacre ad surgendum. Et quod mirum est, sæpe de industria in molliusculis pueris istam inæqualitatem conspicuam vidimus, præsertim cùm dormirent.

Ac de inæqualitate pulsus non modò in multis pulsationibus, sed in vna pulsatione, quod longè deterius esse paulò antè dictum est. Extat historia apud Galenum de Antipatro, cui inæqualis pulsus erat admodum, cùm tamen anhelosus non esset. Et tandem argumentis coniecturísque est assecutus Galenus leues pulmonum arterias infarctas obstructasque esse. Quæ cùm plerique Medici agnouerint inuento quodã de pulsus inæqualitate conquerenti, non temerè de morte repentina pronuntiabunt, sed diligenter causis rei eius indagatis, aliis securitatem prędicent, perniciem aliis minabuntur. Et quoniam locus postulat vt mentione de pulsu factâ (cuius cognitionem soli Deo & Galeno Gordonius ille vir bonus & candidus tribuit) de speciebus quippiam dicatur, non erit alienum ab instituto paulò apertiùs de re disputare. *Cap. vlt. lib. 4. de loc. aff.*

In pulsibus quinque obseruari volunt; motum, quietem, dilatationem arteriæ, ictum, corpus. A ratione motus differentiæ hæ obseruantur; celeritas, tarditas. Ratione quietis, frequens, rarus. Natura non potest duos motus contrarios moliri quin sit interiecta quies aliqua. Galenus autem quietem distinguit in internam & externam: Ratione dilatationis, paruitas & magnitudo in pulsibus obseruatur: Ratione ictus, qui & à nonnullis occursus dicitur, imbecillitas seu remissio, & fortitudo siue vehementia spectatur. Ratione corporis ipsius arteriæ, plenitudo & durities (quanquam durities sine plenitudine esse possit, vt in hecticis annotauit Galenus lib. 1. de diff. febriũ) vacuitas & mollities. Hinc constitutæ sunt differentiæ in pulsibus, *Quinque in pulsu obseruãda.*

Ratione motus,	celer, tardus,	Ratione dilatationis,	magnus, paruus.
Ratione quietis,	frequens, rardus.	Ratione ictus,	imbecillus, seu remissus. fortis, vehemens.

Ratione corporis { plenus, durus. vacuus, mollis.

Porrò in corpore arteriæ vel consideramus trinam dimensionem, vel corpus ipsum per se. Si priore modo, pulsum latum angustum statuemus, profundum humilem, longum breuem. Si autem posteriore modo duritiem seu plenitudinem spectamus, vnde pulsus plenus & durus, & vacuitatem seu mollitiem, vnde pulsus vacuus & mollis. In dilatatione autem magnitudinem & paruitatem considerandam diximus, quò pertinet obseruatio trium dimensionum. Nam magnus dicitur pulsus qui longus, latus, profundus simul est. Sed hoc ad corpus arteriæ referri potest, quatenus in hoc trinam dimensionem spectari diximus. A rhythmo differentiæ duci possunt, vt cùm pulsus non est secundùm ætatem, sexum laborantis, tempus. Innumera alia hoc loco considerari possunt, quæ quoniam à Galeno pertractata sunt abundè, horum diffusiore explicatione supersedendum videatur.

9 Secundum verò quod à nobis in hoc ægro est obseruatum, fuit partium extimarũ perfrigeratio fugax: quæ reuerà in morbis diligenter obseruanda est. nam partium extimarum frigus quoddam est positiuum, sed periodicum, vt initio paroxysmorum, & tale frigus minimè est pertimescendum: contrà verò timendum est in inflammationibus partium internarum cùm calor intrò reuocatur, vt in Aphorism. explicat Galen. 10 Aliud frigus est veluti priuatiuum per quandam extinctionem caloris naturalis: & bifariam apparet, priore modo in morituris, cùm partes liuent iam per necrosin partium frigus quoddam est priuatiuum: Aliud autẽ frigus, non quin partes non calfiant (quod Hippocrates ἀναθερμαίνεσθαι vocat) sed calefactio ista à calore febrili est. Victo autem naturali temperatóque calore partes refrigerantur, & tamen caloris febrilis fauorem nonnullũ percipiunt.

Part. 18. sect. 2. lib. Prorrhet.

De quo frigore iuxta ac colore reciproco dictum est ab Hippocrate: *Summæ corporis partes si celeriter in vtrumque mutentur, malum*. Nec abs re addit *celeriter*; vt vitetur obiectio de hyeme, & calore æstiuo. nam in illa extimæ partes refrigerantur, sed non citò calfiunt. *Sed in morbis malignis*, ait Galen. in comment. *vna etiam hora mutatio ad contraria percipitur: Contingit autem ea mutatio cùm partes extimæ propriam caliditatem non habuerint, sed à calore febrili calfiunt, qui à centro corporis incipiens, flammæque similis corpus depascens extrema concalfacit: & cùm ille febrilis calor transpirauerit, refrigerantur extinctâ scilicet propriâ caliditate*. Et illic est frigus pri-

natiuum: non tale quale in morte, ſed proximè accedens. De eodem frigore dictum eſt à Galeno in hiſtoria de Pythione. Nam primo die ingens febris erat & æſtus: ſecundo autem ei partes extimæ refrixerunt, preſertim manus & caput, & erat βραχύπνους, ad verbum *breui-ſpirus*, cui conſentit quod & octauo die contigit; nam dicit, *ſpiritus exilis & imminutus*. Si itaque febris erat acuta, cur frequens & magnus non erat ſpiritus? ſaltem ſi frequens ſit & breuis, dolorem ſignificat ſupra ſeptum transuerſum: ſed ſi frequens & breuis, malus; deterior ſi rarus & breuis, ſiue paruus; qui ſi cum reſpiratione quadam ſiue potiùs expiratione frigida ſit, iam facultas vitalis emoritur: In acuta paruus rarus, qui βραχυπνοίας nomine includitur, peſſimum ſignũ eſt. Hoc explicat Galenus commentario illo in hiſtoriam de Pythione, his verbis; *Cauſa cur cùm primo die acuta febris fuerit, ſecundo breuem ſpiritum ducat, eſt, quod primo die calor febrilis per putreſcentes humores accenſus ipſe digeratur; calor autem naturalis adeò infirmus relinquatur, vt iam priùs extinguatur, quàm febrilis de integro accendatur, velut iam feruefactis, qui cõputreſcerent, ſuccis.* Sic ſecũdâ die dominantis frigoris ſignum eſt maximum. Quo ex loco patet refrigerationem partium extimarum per extinctionem caloris naturalis contingere. Atque hoc loco quæſtio digniſſima cognitu poni poteſt, Si mutatio in calidum & frigidum partium extimarum adeò pernicioſa eſt, vt ante ex lib. 2. Prorrh. docuimus, cur non æquè in malis ducenda mutatio in vtrumque in corpore toto? At ex Aphoriſmis mutatio in corpore vniuerſo, vt corpus modò calfiat, modò refrigeretur, longitudinem tantùm morbi ſignificat, cur non & idem ſignificat partiũ extremarum μεταβολή? At antè docuimus aliquid multò grauiùs deſignare. Et verò probabilius eſt plus ſubeſſe periculi ſi ambigua iſta mutatio totum corpus attingat, quàm ſi partes tantùm extimas. Etenim etiam in bene habentibus facilè manus, pedes, naſus mutantur, non ita facilè corpus reliquum, ob ſubiecta viſcera calida. Quod ſi totum corpus modò calfiat, modò aliter afficiatur, non vacare videtur periculo. At ita reſpondere oportet: Cùm Hippocrates celerem partium extimarum in vtrumque mutationem damnat, id de febribus acutis intelligi debet, in quibus ſi omninò partes extimæ refrigerantur, reuocatio caloris ob phlegmonem viſceris ſignificatur: ſi verò in vtrumque partes mutentur, dominatus caloris febrilis ſignifi-

Hiſt. 2. ſect. 3. lib 3 Epid.

Aph. 40. lib. 4.

catur, & domatio extinctióque caloris blandi & naturalis. Ideò cùm Galenus in Comment. in partic. illam 8. lib. 2 Prorrhet. illam mutationem explicat, meminit febrium malignarum, vtpote in quibus peculiariter id symptoma contingat. Sed cùm lib. 4 Aphorismor. totius corporis mutationes in calidum & frigus damnat, reuerà non intelligit de febribus acutis. Nec enim factâ mentione febris absolutè enunciat mutationem istã lõgitudinis morbi esse argumentũ. At si in acuto morbo cõtingeret, nõ est credibile lõgi morbi signũ esse, cùm id pugnet cũ natura morbi acuti. quod si mutatio in vtrũque toti corpori cõueniat, quis dubitat ad malum id nõ apparere in morbo acuto? Immò fortè maiorem perniciem afferet quàm mutatio reciproca partium extimarum. Tamen κατ' ἐξοχὴν mutationis signa in partibus maximè extimis apparent, ideò illarum Hippocrates præcipuè meminisse solet. In febribus autem non acutis, aut aliis morbis totius corporis mutatio longitudinem morbi designat, ob materiæ ἐνεργείας diuersitatem. Quod videmus vsuvenire in febribus cum catarrho iunctis, in quibus sensum caloris modò habent ægri, modò sensum frigoris, non modò in partibus corporis extimis, sed etiam in toto corpore ipso. Item in febribus epialis non solùm est sensio caloris & frigoris simul, in quo Epiali natura consistit: sed etiam mox calor percipitur, *Commi. part. 26. sect 3. lib 6 Epid.* mox frigus. [11] Præterea ex sententia Galeni, quicunque sunt cacochymi, dum repentè incalescunt, horrore tenentur, necnõ sensionem habent reciprocam caloris & frigoris: & tamen hęc non significant malum aliquod, sed tantùm longitudinem morbi. Ceterùm vt de mutatione ista caloris & frigoris aliquid statuatur, sciendum idem esse iudicium de caloris & frigoris mu- *4. Apho.* tatione, quod de frigidis sudoribus, de quibus in Aphorismis. Nam vt frigidi sudores cum febre acuta perniciem significant, & in mitiori febre morbi diuturnitatem: ita & mutatio in vtrũque siue sit extimarum partium, siue totius corporis in acutis morbis perniciosũ est quid: in aliis morbis aliud significat. Sed de vicissitudine ista caloris & frigoris, vnde, & quid significet, antè dictum est plenissimè. De ea plura qui volet, eò animum, séque ipse conuertat. De lassitudine quæ ægroto nostro aderat, ita dicere possumus: videbatur non esse spontanea; siquidem labores quos summos pertulerat, eam lassitudinem satis poterant inuehere, [12] tamen erat & alia quædam species ex iis lassitudinibus quæ spontaneæ dicuntur. Ac

primùm ſpontaneæ laſſitudines dicuntur ſponte natæ, nõ quòd
non ſit cauſa aliqua, ſed cauſa intus latet aliqua laſſitudinis ſpe-
cie ſeſe proferens; non autem procatarcticum quid habet: ta-
metſi fortè ab extra aliquid peti poſſit: ſed tamen de eſſentia *Com. in*
ipſius laſſitudinis non eſt. Ex libris ſanit. tuen. & Aphoriſmis, *aph. 5. lib*
triplex eſt laſſitudo; vna tenſiua, vlceroſa altera, tertia phleg- *2.*
monodes ex vtriſque orta. Tenſiua à plenitudine eſt, vlceroſa
à cacochymia. Phlegmonoſa ab vtraque cauſa eſt, ex ſententia *Cap. 6. li.*
Galeni. Febris autem laborioſa aliquid aliud peculiare habet, *3. ſanit. tuend.*
vt ex eodem Galeno parêre poteſt. In hoc ægro noſtro erat *Com. in*
laſſitudo quædam phlegmonoſa. & cùm is integrâ olim ſanita- *part. 2.*
te fruitus eſſet, nonniſi magna de cauſa de ſanitatis ſtatione de- *ſect 4. li. 6. Epid.*
trudi potuit; vnde mirum non fuit ſi morbus admodum lon- *Com. in*
gus & periculoſus fuerit: Et omnia initio ita cruda fuerunt, vt *aphor. 31. 32. 33 lib*
nil aggredi tentaréque auderemus. Tamen quoniam omnium *4 Apho.*
minimè patiens erat æger, temerè ſecta vena, & multa tentata,
quorum nullum melius fuiſſet attigiſſe, ſed negotij partem ma-
ximam naturæ commiſiſſe. Eductus ſanguis planè laudabilis:
nihilò ſedatus æſtus. Quoniam prima regio humore bilioſo,
craſſo & veluti ſanguineo aut prærubro erat offerta, cuius ex-
cluſionem facilem impediebat rigens hyems quæ tũc ſæuiebat.
Quod nos terruit, fuit veluti cruris ſiniſtri maculæ ſubrubrę, ve-
rebamur ne exanthemata erũperent, ſiue ecthymata ab humori-
bus ſuperfluis & tenuibus, vt notat Galenus lib. 3. Epid. Quæ *Com. in*
exanthemata in pleriſque ſunt κινήματα μὴ κρίνοντα, vt ex hiſtoria de *part. 51. ſect 3. lib*
Sileno parêre poteſt. Cui cùm lethaliter ægrotanti papulæ ru- *3 Epid.*
bentes, paruæ, varis ſimiles, nec abſceſſum facientes erupiſsẽt, *& part. 38. ſect. 2.*
naturâ morbo reluctante, tamen interiit. Et tamen ait Galenus *lib. 1. E-*
in Comment. ea eruptio cauſa fuit cur nono die non interierit, *pid. hiſt. 2.*
cùm ei neceſſariò intereundum eſſet, ſed in diem vndecimum
mors dilatata fuerit. Dolor ad lienem metum afferebat, ne illic
abſceſſus fieret; tamen inflãmationis manifeſtæ argumenta nõ
erant. Cauſam iſtius doloris ad longam equitationẽ refere ba-
mus, in qua ducuntur ilia, & anhelitus ſæpe interrumpitur: ta-
metſi iſte dolor hypochondrij ſiniſtri nos in ſuſpicionem tra-
heret latentis cuiuſdã mali; vt ſæpe in Epid. annotauit Hippocr.
vt in hiſtoria de Sileno adducta paulò antè & alibi paſſim.

De intermiſſione, aut potiùs intercalari intermiſſione ita nos
philoſophabamur. A pleriſque qui citatis velocibuſque equis

multum iter ocyſſimè feciſſent, accepimus ſe ſæpè cùm quieti ſe traderent, inæqualitatem iſtam in pulſu percepiſſe. Nam exercitatio immodica tandem accerſens κόπον aliud facit quàm mediocris: nam mediocris crebros, magnos & celeres pulſus facit; immodica autem, præſertim cùm ventum eſt ad reſolutionem aliquam, languidos, tardos & raros facit. Sic in iſto ægro animo voluebamus quí fieret vt præeunte tanto labore pulſus eſſet ſatis magnus & celer, cum ratione immodicæ exercitationis tardus imbecillúſque eſſe deberet. Huius rei probabiles cauſæ fuerunt; Æſtus ingens celeritatem requirebat, & ętas hominis adhuc virilis impediebat quominus tarditas & imbecillitas in pulſu eſſet, cùm tamen ſatis eſſet cauſæ cur & paruus, & tardus, & rarus eſſet pulſus, pręſertim in tanta totius corporis agitatione immodica & veluti confractione. Sic æſtus ingens, ętas hominis pro paruo magnum, pro raro frequentem, pro tardo celerem ſatis pulſum induxerunt: ſed tamen cauſæ morbificę & laſſitudo & exercitatio immodica corpus frangẽs ſaltem inęqualitatis autor fuit: & natura retinuit celeritatem & magnitudinem, ſed à tot cauſis tentata non potuit efficere quin inæqualitas foret. Accedebat autem maximè obſidio oris ſuperioris ventriculi quod in iſto homine omnium maximè92 birioſo exquiſiti erat ſenſus: & à bile immodica tentabatur, vnde κα διωγμῶς frequens: & morbi euẽtus ſatis abundè docuit tanto æſtu & copiâ humoris bilioſi corpus occupatum fuiſſe, vt nil ſuprà. Docuimus autem antè (ni fallor) obſidionem oris ventriculi vel ab humore frigido, vel ab acri humore, aut ichore inæqualitatem in pulſu committere. Vnum præterea fuit quod terrorem attulerit, minxit ſæpe oleoſum, quod ſummo ęſtui interno acceptum ferebatur. Hiſtoria duodecima lib. 1. Epid.
Sub fin. 1 Epid. ſect. 3. Hippocrates meminit excretas eſſe vrinas oleoſas, quas mortem ſignificare ait Galenus in Commentario. Tamen in 3
Hiſtor 1. ſect. 3. lib 3. Epid. Vide par. 35. lib. 2 Prognoſt de morbis vulgaribus locus eſt præclarus, quo docet excretionem vrinarum oleoſarum malam quidem eſſe, ſed non perinde exitioſam, vt plerique autumant: multáque illic de vrinis oleoſis legere poſſis quæ in communem vſum afferri poſſunt, quoties illis de rebus erit cogitandum.

Porrò in ægro propoſito cùm ſubeſſet ęſtus ingens pręcordiorum, omni ratione prouiſum eſt ne vires illud incendium quæreret. Iuſculis frequentibus vitulinis carnibus ei conſultũ

eſt:

eſt: Item clyſteribus & iiſdem decoctionibus. In enematon frequenti vſu ſtatum eſt, nec olea, nec mel, nec ſaccharum diſſoluebatur. Quoniam quoties aluus inferior æſtuat, feruet, & ambuſta eſt, vt loquitur Hippocrates in libro de aëre & locis, à pinguibus & oleoſis eſt temperandum. Perſeueratum eſt in vſu catholiconis. Tandem ſub finem conſultum eſt ventriculo vſu confectionis de hiera dupla aloe. Inſtabilis admodum morbus fuit, verebamúrque ne ex empyreumate prioris morbi febris quartana, aut alia ſimilis creſceret ac ſurgeret. Ad ſitim ſummam cum partium imbecillitate quæ ſequuntur præſcripta fuerunt.

♃. ſemin. pſyll. ℥ ſ. maſtich. ʒ ij. car. paſſul. ℥ j. ſem. cyton. ʒ j. fiant roduli, mandantur macerati aqu. roſar.

♃. aqu. fontanæ lib. ſ. deſtill. reſtaur. ℥ iv. aceti alb. ʒ vj. mellis Narbonenſ. ℥ j. ſantal. alb. ℥ ij. ſ. fiat decoct. ad tertiæ partis conſumptionem, & perfectam deſpumationem. Poſtquam refrixerit, coletur, & cilarficet 3. albuminib. ouorum, & ſantal. citr. & cinam. aromatizetur.

♃ endiuiæ vtriuſque, cichorij, boraginis vtriuſque an. m. j. Depurentur ſucci, & colentur trinâ vice ad clarificationem.

♃. ſucci pomorum redolent. ℥ vj. ſacchari lib. j. fiat ſyrupus ſemicoct.

♃. rhei infuſi in aqu. endiuiæ ℈ iij. myrob. citrin. & Indorum an. ℈ ij. agarici trochiſc. ʒ j. aniſi ℈ j. cinam. ʒ j. fiat potio ſæpè repetenda cum ℥ ſ. ſyrupi prædicti.

ANNOTATIONES.

1. In hoc ægro billioſa craſſa, ſincera, flaua, maligna, vt vocat Galen. comment. in part. 14. lib. 3. Acut. progrediente morbo: quæquidem billioſa, ſiue retinentur mala ſunt, ſiue excernuntur mala ſunt; nam iactationes, dyſenterias, defectiones animi inducunt.

2. Apud Galenum ſub finem lib. de præſagitione ad Poſthumum, commemorabilis hiſtoria eſt de quodam iuuene, cui in pulſu intermiſſio erat, & ea naturalis, à qua periculum impendere non putaret Galenus.

3. Nam minùs eſt pernicioſum inter multas pulſationes quandam inæqualitatem eſſe, quàm in vna. Quia in vna pulſatione magis ordinata, conſtansque natura debet eſſe, quod ſi ne in hac quidem multò eſt pericoloſius: tamen obiici poteſt de pulſu in febribus intermittentibus à putredine ortis. Nam cùm ſyſtole ſit diaſtole contractior, etiam in vna pulſatione inæqualis eſt.

4. Inter cæteros locos vnus est maximè huc pertinens in Commentario Akakiæ in lib. 1. *ad Glauconem.*

5. Nam (vt verè dicam) vnde Cardiogmus & sine febre, & cum febre nasci solet, inde ista in pulsu insignis mutatio: & humor potius exclusione eget, & aliquâ ἐπικράσει, *quam alteratione per alexipharmaca; vt damnetur error eorum qui in morbis perpetuò illud* ἀξιόλογόν τὸ θεῖον *constituunt.*

6. Cùm enim inæqualitas est, non ita citò terreri oportet, nisi cætera consenserint. Si enim naturæ validæ in aliis ipsius pulsus numeris argumenta adsint, non ita metuendum est.

7. Galenus cap. 6. lib. 4 de præsagitione ex pulsibus, docet inæquales esse solere pulsus in affectione oris ventriculi, alios affecto fundo eius. Locus præclarus & huc maximè pertinens. Inæqualitas ista & etiam intermissio quædam ab oppressione & copia potest accidere. Et cùm Galenus ait inæqualitatem & intermissionem in arteriarum obstructione & asthmate minùs esse terrificam; quod de asthmate dixit. Idem potest audiri de infarctu pulmonum & copia pituitæ, licèt homo ita repletus, quòd fortè latum habeat thoracem, non sit asthmaticus. Sic est vbi debet esse formidabile istud vitium in pulsu, est vbi non esse debet. Et ne quis terreatur, sciendum istas inæqualitates ab oppressione esse maximè. Nam Galenus lib. de pulsibus ad tyrones, inæqualitates in pulsibus propriæ sunt facultates pressæ & grauatæ. Sic oportet sensim deonerare naturam, & pulsui sua reddetur inæqualitas.

8. Trinæ dimensionis obseruatio & in differentiis corporis ipsius arteriæ & dilatationis obseruari solet, sed diuerso quodam modo. Nam quia dilatatio incidit in corpus tale quale est, cui competit trina dimensio. Itaque ipsius trinæ dimensionis obseruatio consideranda est & quatenus ad corpus arteriæ spectat, & ad dilatationem.

9. Sitis in eo erat implacabilis, iactationes, leipothymiæ, prærubræ bilis fuit excretio, non statim, sed longo tempore mitificata materia. Dolores fugaces. Verum fuit quod scribit Hippocrates lib. de vetere medicina, non à calore simplici, aut à frigore, sed ab amaro, acido, acri æstimandos morbos esse; vt in vacuando potius, quàm in alterando laboremus.

10. Comment. in aphorism. 48. lib. 4. Multò verò apertiùs histor. part. 8. sect. 2. lib. 3 Epidem. cùm explicat cur partes extimæ lacescerent & refrigerarentur. Quanquam Practici frigus initio paroxysmorum priuatiuum dicunt per substractionem caloris: & frigus positiuū dicunt, vt illud quod in catarrhosis percipitur, aut iis in quibus multus collectus humor pituitosus, qui dum incalescit sensum frigoris infert, vt in Epialis

videtur. Item materiæ frigidiusculæ calfactio frigoris sensum infert.

11. *Sicui ægro vnquam, huic Ioanni dodenas accommodandum videtur quod scripsit Galenus ad historiam de Sileno* 1. *Epidem. sect.* 2. Si quis laborando & operando se ad lassitudinem vsque affligat, potet autem largè, deinde intempestiuè sese exerceat, id est, aut à cibo, aut vbi tardiùs cocti fuerint cibi, antequam probè in sanguinem cibus versus sit, hic partim bilem ob labores aceruat, partim crudos & incoctos humores ex potu & intempestiuis exercitationibus. *Sunt autem morbi multò grauissimi in quibus vtriusque magna colligitur copia. Immò ego addo; febres semitertianæ fiunt. Hic æger citatis equis multùm itineris confecerat. Et nota in talibus febribus etiam initio sedimentum esse; sed conueniens non est & intempestiuum. Ita Galen. id frequens est (supp. sedimentũ ἄκαιρον) febribus in quibus multus calor & flammeus feruorem accendit quendã crudorum & crassorum humorum ad particul.* 26. *sect.* 2. *lib.* 1. *Epidem.*

12. *Causa procatarctica solam diariam aut leuem affectum generat Galeno in histor. de Sileno.*

13. *Lassitudo quæ κόπος dicitur, cùm quis dolet minimo attactu, spontanea propriè non dicitur.*

14. *Cap.* 4. *lib. de atra bile docet quomodo salutariter totum corpus pustulis nigris fuerit obsitum. Nam si paucæ sint, nil est criticum.*

CONSILIVM LX.

De Epilepsia.

MVLIER nata annos iam sex & viginti, bene habita, octies iam enixa, sagax, solertíque adeò ingenio & alacri ad obeunda omnia animi munia, blæsa aliquantulum, cœpit nonuulla pati symptomata, quorum perseuerantia morbum lunaticum minata est.

Ac primùm cœpit animo aliquantulum deficere, vertiginosum quid pati: ac tunc non animaduertit quid dicat, omniũque obliuiscitur. Multa temerè effutit, parum considerans quorsum illud. Cùm hæc præcessissent, iam iam primâ illâ affectione vires nacta de nocte opprimitur, contremiscit, vociferatur, ac grauiter tunc laborat. Deinde quasi sopita manet dimidium horæ. Et frustrà loqui conatur. Et quod omnium de-

terrimum, non ita pridem iam duodecies paroxyſmos quoſdã ſuſtinuit bis die in quibus illa conuellitur, ſpumantíque eſt ore, inclamat, ſuſpiratque. Et quo magis animo turbatur, eo citius redit acceſſio. Iam probatum eſt poſteriorem paroxyſmum multò leuiorem reddi, immò ſæpè planè non repetere dato iuſculo ex decoctione viſci quercini. Nunquam medicamentum ſumpſerat. Continenter aqua ab ore defluit: & in vltimis paroxyſmis tota facies rubore ſuffunditur, manentque veluti exanthematon quædam veſtigia quarto à paroxyſmo die.

Hæc ſunt Pariſienſibus Medicis propoſita ad diſputandum, vt de affectionis cauſa, ſpecie, loco, & curatione decerneretur.

Ac primùm omnium qui affuerunt Medicorum communis fuit opinio mulierem hanc epilepſiæ eſſe obnoxiam, quòd omnia quæ præceſſerunt videntur confirmare. Dubitatum eſt de cauſa, an vapor tantùm, an humor, & quinam, vnde. Cùm enim epilepſiæ in genere tres ſint differentiæ, prima per propriam cerebri affectionem, ſecunda per conſenſum ventriculi, tertia ob partem peculiariter affectam à qua aliquid manat, conuulſionem epilepticam creaturum, magni refert ad morbi curationem, quænam ſit ſpecies, & quænam idea, & ſedes primùm affecta, ne parti alteri quàm deceat conſulatur.

Ac primùm cuidam viſum eſt, non à propria cerebri affectione natam epilepſiam, nec ab vtero eſſe, ſed à viſceribus ipſis: & quæcumque illa ſit affectio, & vnde vis ſit ei videtur immedicabilis duabus de cauſis: & quia iam grandæuam prehendit: *Quæcumque autem affectio comitialis poſt 25 annum prehendit, ea cum ægris conſeneſcit* Hippocrati in Aphoriſmis: Tum quia hæreditaria & gentilitia quodammodo eſſe videtur; Medicis enim ea de re inquirentibus narratum eſt eius mulieris auum aliquando epilepſiâ prehenſum eſſe. Quod autem à viſceribus ſit, non ab vtero, aut à capite, ita collegit tribus rationibus; Primâ, quia ſit ſagax, expedito & ſolerti animo, ingenioſa. At cùm quis eſt epilepticus affecto primùm & per ſe cerebro, maximâ ex parte hebes eſt, obtuſus, obliuioſus, ſocors, ignauus, oculis concauis, ſomniculoſus, graui capite, vertiginoſus, & nullis ſignis præeuntibus (vt in hac muliere contingit) ſtatim concidit. At qui ob affectas partes capiti ſubiectas eſt epilepticus, non ſtatim concidit, ſed pleraque patitur tanquam futuram acceſſionẽ præſagientia.

1 Secunda ratio eſt, quòd incubum paſſa ſit ſæpè, oppreſſionem ſtomachi, animi quandam defectionem, ſuſpirioſa fuerit; quæ omnia malè affectorum viſcerum aut à ſordibus & humorum inquinamentis implicatorum argumenta ſunt: Non quin diſpoſitio ſit in cerebro à parentibus contracta: ſed cauſa continens à cerebro non eſt, ſed à viſceribus.

Quanquàm hîc magna difficultas oriri poſſet. Galenus cauſam præcipuam periodorum lib. 2. de different. febr. ſub finem ſtatuit inuſtam quandam cuique parti diſpoſitionem, quæ nouâ occaſione, vt nouo affluxu humorum ſeſe manifeſtè prodit; dico affluxum humorum, vel qui in parte ipſa generantur, vel qui aliunde ſunt. Exempli causâ, ſi cui hemicrania innata ſit ob prauam partis cerebri διάθεσιν, non priùs ſolet repetere quàm fortè ab ipſo cerebro, aut partibus ſubiectis humor aduenerit qui partem laceſſat: an non tamen hemicrania per πρωτοπάθειαν dicatur. Sic, ſi diſpoſitio in cerebro iam iam ſit à parentibus contracta, quæ tamen non priùs ſeſe proferat quàm malignus vapor craſſus aut tenuis à partibus inferis venerit qui parti moleſtus ſit: vnde exſuſcitetur pars ad expulſionem vnde conuulſio ſequatur: An non epilepſia iſta per propriam affectionē dicatur? Itaque ille ſibi pugnat, qui dixit diſpoſitiuam ipſam (vt ſic dicam) in cerebro eſſe, ſed cauſam in præcordiis. Quanquā excuſari poteſt; nam reverâ non repeteret paroxyſmus niſi impuritas viſcerum concurreret. Et illud eſt quod Galenus dicit, epilepſiam poſt 25 annum agnoſcere cauſam ſui prauam diætam.

Tertia ratio quâ contendit ab vtero non eſſe, eſt quòd illa vterum gerens tam ſæpe nō prehendatur epilepſiâ, quàm cùm vtero non gerit: quod contrà contingeret. Nam ſi ab vtero eſſet, cùm fœtus meliorem alimenti partem abſumat, relinquaturque impurior, impuritas ipſa iuncta cum prauo illo humore qui ſupponitur mali autor (ſi ab vtero eſſet) reueheret paroxyſmos, & malum malo cumularet: At tempore geſtationis immunis ferè eſt. Accedit quod hyſterica aliquando paſſa eſſet. At nihil vnquam tale.

2 Nos autem qui hæc ſcribimus, ita diſputationis & quæſtionis filum direximus.

In morbis modus generationis illorum eſt animaduertēdus, ſymptomata, eorumque ſucceſſio, quorum omnium animad-

uerſione ad rerum diagnoſin peruenitur, & confuſio deuitatur. Vertigines, tenebricoſæ obuerſationes & marmarygæ, ſyncopæ imago quædam, oppreſſio diaphragmatis, clamores, aphonia, ſymptomata ſunt & epilepſiæ, & apoplexiæ, & ſyncopes cardiacæ, & aliorum morborũ communia, & in pleriſque obſeruantur. Sed non ſatis eſt obſeruare hæc, ſed ſigna ὁμοειδῆ ſiue ὁμογενῆ, vt vocat Galenus, tenenda ſunt: & ne adhuc quidem abundè eſt, ſed quæ cuiuſque rei propria, & partis, vt ideam morbi venari poſſimus. Exempli causâ; difficultas reſpirationis affectarum partium thoracicarum nota eſt, & peripneumoniæ, & pleuritidis, an ſufficit hæc noſſe? Nequaquam. Sed ad ſpecialia magis deſcendendum eſt, vt hoc vel illud, huius aut illius rei ſit vmbra, nota, ſignificationis argumentum & ſignũ. Quod hîc videre eſt, cùm ſymptomaton concurſus iſte nihil adhuc certi afferat.

Com. in part. 2. lib. 1. Prorrhet

[2] Porrò morborum alij citò generantur, cùm tamen non tam prompta ſit cauſæ generatio, quàm prompta eſt morbi ipſius apparitio. Cauſa enim latebat ignaua, & ſubitò per morbum ſeſe expreſſit; quod notat Galenus 3 Epidem. in hiſtoria de eo qui primo die phreniticus factus eſt. Alij non ſtatim ſe proferunt, ſed veluti per ambages & circuitiones, habentque varia ſymptomata priùs quæ ſunt veluti paranymphi ac præcurſores maioris morbi aduentantis. Quod cùm aliàs, tum huic mulieri contigit, in qua per varia ſymptomata veluti præeuntia præludia ad epilepſiam munitur via. Nam in hiſtoria propoſita triplex tempus obſeruatur, & in vltimo tantùm certa epilepſiæ ſigna apparuerunt.

Primùm aliquid tenebricoſum paſſa eſt, vertigines, quæ ſępè apoplexiam, aut epilepſiam minantur: an verò per propriam cerebri affectionem, an per conſenſum dubitandum. Nam vertigo & tenebroſa obuerſatio ſignum vniuocum non eſt aut affecti certò cerebri, aut ventriculi. Cùm enim ex Galeno illud ſit commercium inter ventriculum & cerebrum, vt facilè ſuas affectiones communicent, non facilè quis diſtinguet quæ pars prior afficiatur, & quæ poſterior. Sic vertigo, nauſea, vomitus, cardiogmus. Equiuoca ſigna ſunt cum ferè æquè ad affectionem cerebri & ventriculi conſequatur. In quo Medicorum iudicium fixum conſtánſque eſſe debet, ne temerè pars incuſetur quæ in vitio non ſit. Præterea mulier iſta multa effutiebat, quod malè affecti cerebri nota eſt aut per ſe aut per conſenſum,

Cap. 3 lib 3. de loc. aff.

Vndè nouimus hystericas multas risum in paroxysmo cohibere non potuisse, alias multiloquas extitisse.

Secundo verò loco hypochondriorum & respirationis quædam fuit oppressio, & imaginatio quædam falsa rei opprimentis & incubantis, quod incubum designat: incubus autem epilepsiæ rudimentum quoddam est: immò & epilepsia nocturna dicitur à plerisque.

Tertio periodica quædam conuulsio apparuit totius corporis, cum læsione quadam mentis & sensuum. In quo verè character Epilepsiæ exprimitur. Nam conuulsionem totius corporis esse necessum est. [3] Quanquam Syluius quodam loco annotat vidisse se quendam Epilepticum cecidisse ob prauam lienis dispositionem, illumque vna tantùm in corporis parte conuulsum fuisse. Ad superiora accedit occursus spumæ quæ nec à capite malum esse certò declarat, immo nec Epilepsiæ signum vniuocum est. [4] Si fiat translatio à partibus inferioribus per pulmones, refractio materiei cuiusdam pituitosæ à spiritu flatulento agitante spumam potest generare. Rondeletius contendit epilepsiæ certam non esse notam & signum inseparabile; quia spuma abesse potest in paroxysmo epileptico duabus de causis: tum si à vapore tantùm est Epilepsia, tum si paroxysmus breuis est & non violentus.

[5] Ergo verum illud Hippocratis, cùm quis repentè aphonos fit, venarum fiunt interceptiones & oppletiones, si sine occasione id fiat, aut forti aliqua causa, id est, si nulla excusatio afferri possit aut ictus, aut ægritudinis perturbationisque animi. Interceptio ista aut Epilepsiã, aut Apoplexiã, aut syncopẽ cardiacam inducere potest, item & histericũ πάθος. Nam quatuor hæc nomine τῆς ἀφωνίας includi possunt. Cùm itaque hîc sit aphonia quædam, quatuor prædictorum morborum vnum adesse necesse est. At certis signis deprehenditur esse Epilepsia.

6. Cæterùm hæc aut prehendit pueros, aut puberes, aut iuuenes, aut grandiores ætate. Partic. 5. sectio. 1. lib. 6. Epid. locus est notandus de Epilep. cum, ait Galen. Epilepsia iuniores attingit illud vt ab ætate est, ita quoque mutatione ætatis affectus minuitur & tollitur. vnde Hipp. *Quibus morbi comitiales, ante pubertatem mutationem accipiunt.* Quod bifariam intelligi potest. Nam, *ante pubertatem*, possumus intelligere vel inclusiuè, vel exclusiuè, vt aiunt. Exclusiuè ad annum vsque 25. in-

inclusiuè ad tempus adolescentiæ. Vnde apho. 28. lib. 3. non dixit *ante pubertatem*, sed, *in pubertate*; quod notandum. Iuuenes prehendi epilepsiâ non placet Galeno in Aphorismis, licèt ita Hippocrati videatur; quia, vt ait Galenus, temperamentum iuuenum generationi epilepsiæ contrarium est. Posteà addit, si prehendantur eo morbo, id diætæ vitio tribui oportere, & quia prauo vtantur cibo, & multa intempestiuè faciant. At grandiores ætate absolutè à diætæ vitio epilepticos reddi statuit, 6 Epidem. Nec amplius ætati fidendum ait ac si medicam manum per se adhibeat, sed ad artis Asclepiadeæ asylum confugiendum esse censet; id enim à diætæ vitio est, immò tantum tribuit ipsi diætæ, vt epilepsiam ratione ætatis solui posse neget, nisi legitima sit victus ratio, immò ne si in pubertate ipsa epilepsia accedat (quia Hippocrates ante pubertatem mutationem contingere debere vult) quanquam tunc tantùm opis ab ætate expectari non potest quantum anteà: quia & tempus agnoscendæ veneris in viris supponitur iam præteriisse, & menstruæ purgationis in mulieribus, tamen solui tunc posse putat Galenus si in diæta non peccetur. Quod fortè & generaliùs potest accipi, ne putemus omnem epilepsiam incurabilem esse quæ paulò grandiores prehenderit. Nam mirum est tantùm posse diætam ipsam vt miserãdum hoc malum inuehat immedicabile planè, cùm tamen hoc excepto, nullum ferè sit malum adeò graue diætæ vitio inuectum quod non possit emendari & tolli. [7] Vnde colligere est morbum hunc cerebro labem quæ elui non possit, inurere, quod omnem humanum captum planè superet.

Aph. 29. lib. 3.

Apho. 7. lib. 5.

Itaque cùm hæc mulier iam grandis ætate miserandi huius mali molestias senserit, id diætæ vitio tribui potest. Sed pace Galeni dicam, secretiorem & occultiorem causam esse oportet; nam nisi labem hanc à vetere sua prosapia contraxisset, mulierem tam benè habitam, tam solidam, & integrè sanam morbi procellis conflictari non solitam non esset credibile à nõnullo diætæ vitio tam turpiter in hunc morbum lapsam fuisse. Sic oportet vehementem aliquam fuisse causam quæ hoc symptoma antè non visum & insolens induxerit.

Duo hîc quæri possunt non omittenda, cùm à parentibus propensitatem hanc in epilepsiam contraxerit; quî fiat vt nihil epilepticum senserit in pueritia, cùm tamen hæc ętas huic

morbo

morbo vltrò sit opportuna. Posterius quod quæri potest, Cùm mulieres etiam maximè valentes, præcedente imprægnatione præsertim circa tertium mensem multis malis exerceantur, boulimo, inappetentiâ, malaciâ, & ceteris id genus, vel capitis, lumborumque dolore; quî fiat vt hæc imprægnationis tempore paroxysmo epileptico non prehendatur, posteà verò vtero non gerens facilè prehendatur.

Quod ad prius attinet, reuerâ ex hoc praua cerebri dispositio patet, quòd grandior iam ætate epileptica facta fuerit. Nam si imbecillitas neruosi generis epilepsiæ causa fuisset in hac, nō dubium quin puella epileptica fuisset: at latebat mala dispositio, nec se prodidit nisi quo tempore iam malum incurabile est.

8 Et quod sæpè pepererit nouies enixa potest partim impediuisse quo minùs tam citò non sese epileptica diathesis prodiderit, quod purgationes euntes & ab epilepsia, & â podagra, & aliis morbis possunt ad tempus vindicare, quibus implicantur quæ nihil tale habent. Partim conferre potest ad augendam dispositionem. Nam nemo dubitat iuniores puellas nuptas, & frequēter enixas tantò imbecilliores reddi (quod ad cerebrum attinet) quantò frequentiùs enixæ fuerint: immò magna earum pars catarrhis, & doloribus capitis immedicabilibus detinetur. Quæ omnia verisimilia sunt. Præterea vulgò obseruatur dispositionem morborum à parentibus contractorum non tam citò apparere, sed tandiu latere occultaríque donec quid peccatum sit quod eius accessum maturet. Vnde plerisque gentilitia est elephantiasis, quę tamen non sese prodit nisi cùm iam grandior ætas fuerit, aut quòd ita prouideat natura mali explicationem quoad potest, impediens, aut quo anno parentes in eum morbum inciderint, eodem & liberi inciderunt: quæ ratio probabilior est. Et cùm sese malum prodit, siue epilepsia, siue elephātiasis fuerit, non est opinandum illud iam demum nasci, sed mali seminarium diu latuisse, cuius argumenta tandem sese prodant. Tum autem maximè sese proferunt cùm mala accedit diæta, quæ etiam per se tale malum afferre potest, sed non ita immedicabile. Plerique enim nostrâ ætate epileptici verè fuerunt ob prauam diætam, at non recurrunt paroxysmi vbi prouisum cautûque ægro est. Sed cùm natiua est inclinatio à praua diæta facta, & veluti tandem explicata, ea multò immedicabilior est quàm quæ simpliciter à praua diæta fuerit. Et ita proba-

biles rationes à nobis videntur confictæ, vt tandem id intelligeretur quod in quæstione positum erat; Quî nimirum fiat vt mulier illa iam ad epilepsiam nata ante annum ætatis suæ vicesimum octauum prehensa non fuerit, ac præsertim puerili suâ ætatulâ.

Posteriorem quæstionem paulò post explicabimus, si priùs nonnulla remedia attulerimus quæ ad profligandam epilepsiã per cerebri primariam affectionem contractam instituta sunt, quorum hîc series est proposita.

Cuidam autem epilepsiâ laboranti per propriam cerebri affectionem remedia hæc quæ sequuntur sunt instituta: Primùm repurgatus est tabellâ vnâ electuar. diacarthami: deinde itum est ad remedia sequentia.

℞ rad. pæoniæ recenter euulsæ ℥ j. visci quercini recent. ʒ vj. galangæ, calami aromat. & cort. citri sicci an. ℥. ß. beton. meliss. hyssopi, salu. maiora. chamæd. chamæpyt. an. m. j. buglos. borag. & vtriusq. cichor. cum radicib. herbarum capill. an. m. j. ß. rutæ & absynth. pont. an. m. ß. passul. sebest. an. par. x. seminis rutæ & sesel. an. ʒ j. anis. & fœnic. an. ʒ j. ß. sem. callitrichi & pæon. an. ʒ ij. flor. stæchad. sambu. rorism. & genist. an. p. j. fiat decoctio, & fortis express. Cape de colat. lib. j. ß. sacch. quod suff. oxym. scyll. ℥ iij. pulu. diamb. & diamosc. dulc. an. ℈ ij. fiat syrupus pro 4 dosibus.

℞ mas. pil. cocciarum fœtid. & assajereth. an. ʒ j. agar. troch. & rhei an. ʒ ß. rad. & sem. pæoniæ decrescente lunâ collectæ an. ℈ j. castor. pinguis ℈. ß. cum syrup. de stæchad. fiat maza ad vsum.

℞. mazæ præscriptæ ʒ j. formentur octo pilulæ cum aqu. vitæ. capiat finito syrupo prædicto.

Deinceps bis in mense aut singulis viginti diebus cap. de maza præscripta ʒ ß. de qua formabuntur pilulæ tres vel quatuor. deglutiet eas post primum somnum.

℞. succi betæ & maioranæ an. ℥ j. mellis anthos ℥ ij. decoct. hordei integrè cocti ℥ viij. fiat caputpurg. quo vtatur secundùm artem per tres dies continuos manè ore aquâ pleno.

℞. theriac. Monspel. quinque annorum ℥ ij. rad. pæon. & sem. eiusd. an. ʒ j. visci quercini, & cineris cranij humani an. ℈ j. coralli rubri vsti & loti aqua absynth. vngul. alc. an. ʒ ß. cum syrup. conseru. citri. fiat opiata, de qua capiat ceteris diebus ad molem castaneæ tribus horis ante omnem cibum.

℞. ol. costi & nard. an. ℥ j. ol. nucis mosc. ℥ ß. rad. & sem. pæon.

visci querc. sem. sesel. an. ℥ j. gummi ammon. aceto scyll. soluti ℥ j ß. ceræ quod suff. fiat vnguen. vngatur occiput ad radicem colli horâ somni, addendo vnctionis tempore aquæ vitæ parum.

℞ aloes ℥ ij. rhabarb. ℥ ij. pulu. rosar. & folior. salu. an. ℥ ß. cum syrup. de stæchad. fiat maza vtenda quotidie vnâ horâ ante cibum.

Applicetur ruptorium posticæ parti capitis, hietque vlcus per tres aut quatuor annos.

Hæc velut per transennam dicta, scriptaque sint, retexendum orationis filum est, quod horum remediorum scriptione interruptum est.

Ex duobus quæ discutienda proposita sunt, vnum satis pro animi voto explicatum est, secundum autem nunc restat explicandum; nimirum quî fiat vt hæc mulier cùm prægnans esset, non ita facilè epileptica concideret, ac cum vtero non gereret. An hoc significat aut vterum in vitio esse, aliquidque conferre ad epilepsiam, aut contrà. Nam si vterus faciat ad paroxysmum epilepticum, cum concepto semine humorum veluti fiat conculcatio, deinde quædam ob suppressionem putredo, vapor qui inde efferretur plurimùm ad epilepsiam cõferre videretur. Sed hæc plurimùm habent difficultatis.

Mulier vterũ gerens non conuellitur, non gerẽs facilè conuellitur.

Ac primùm aliquid non longè dissimile legere possumus apud Hippocratem. Nam scribit in Pheris mulierem extitisse cui caput valdè condoleret, idque multo tempore dolor is nullâ ope medicâ leuabatur. Cùm irent menses, leuiùs habebat; cùm concepisset, dolores relinquebãt. Noui quoque & mulierẽ vetere hemicraniâ laborantẽ cũ frequenti cardiogmo: ne minimũ quidem appulsum caloris, aut frigoris, aut fumi ferre potest quin doleat, dum fœta est, alacris, iucunda, & immunis ab omni est dolore. [9] Item Auicennas cap. 11. lib. 3. fen. 21. tract. 1. citat ex Hippocratis lib. de superfœt. mulieribus sæpè nõ grauidis crurum & lumborum dolores oboriri, qui concepto fœtu in vtero cessant; quia, inquit Princeps, per conceptum partes illæ calfiunt, hinc dolore liberantur. Legi librum de superfœtatione, & illo loco Hippocrates non tantùm meminit doloris lumborum, sed & capitis, & aliarum partium. Verba eius sunt; *Si dolores in coxendice mulieri contigerint, aut in capite, aut in manibus, aut aliquâ aliâ corporis parte, & cùm prægnans est desierint, post conceptum ab vtero exolutum, si repetunt, huic odorata ad vterum suffire conuenit, & bibere quoque expedit.* Quibus ex verbis colligere est

5. Epid.

Hip. lib. de superfœtat.

istos dolores redeuntes post partum, in conceptu desinentes, ante conceptum affligentes, originem sui agnoscere in vtero: alioqui enim Hippocrates non consuluisset suffitum ad vterum, sed singulis partibus prouidisset quæ laborant. Hoc itaque argumentum esse potest, vterum in hac muliere epileptica conferre aliquid ad istam perniciosam affectionem. Etenim dictũ est tardiùs paroxysmum experiri, aut omninò nõ experiri cùm vtero concepit: cùm fœta non est facilè ab eodem corripi.

Et illo prædicto loco lib. 5 Epidemiorum, quo proponit historiam de muliere doloribus capitis cum vtero non gereret, conflictari solita, eadem ferè cum iis quæ lib. de superfœtatione scribuntur, recenset: nam ait odoratis ad vterum appositis iuuari, & euntibus mensibus. Sed iam quæramus de istis doloribus quomodo imprægnationis tempore leniri, aut tolli possint. Si dolor iste capitis (idem posteà dicemus de epilepsia, cuius ergò hæc instituitur disputatio) primarius est in capite, tantum abest vt sedari possit grauiditatis tempore, vt contrà adaugeatur. Nam per conceptum calefit vterus, vt ex Auicenna anteà docuimus, reuocatio fit caloris ad centrum, & præsertim ad vterum, partes reliquæ sunt quodam modo destitutæ fauore caloris & spiritus influentis, declarant & frigiditas partium extimarum in fœtis mulieribus, & earumdem decoloratio. Sic duo sequuntur incommoda in capite: prius quidem quòd frigidius sit solito, & propterea infirmius, & ad propulsandas morborum molestias imbecillius: posterius verò quòd calfactus vterus pre ceteris partibus, factâ inibi humorum & spirituum quadam coitione & veluti cõculcatione, innumeros penè summittat vapores in caput grauiditatis tempore, qui vapores maligni erunt, quia humores à quibus excitantur magna ex parte vitiosi sint, naturâ quippe magis sanam humorum partem in fœtus alimentum consumente. Itaque si frigidius sit caput in conceptu, si opportunius vaporibus ab vtero manantibus; siquidem epileptica dispositio est in cerebro, & materia eiusdem, credibilius erit tempore grauiditatis faciliùs paroxysmo prehendi, cùm eo tempore tot symptomata tentent grauidas, malacia, anorexia, & alia penè innumera quæ alio tempore non pullulant. Vnde & Fernelius notat multas mulieres epilepsiâ prehendi solitas cùm vtero gerunt, & fœtu excluso nunquam aliquid tale patiuntur. Sed dicat aliquis: Sit ita sanè, ab

vtero aut capitis dolor, aut epilepsia ipsa oriatur, vt idem contingat mulieri quod & ei à cuius crure aura infecta veneno sensim ad caput efferretur, an non & grauiditatis tempore faciliùs recurret paroxysmus? [16] Nam eò confluunt multi humores, calefit vterus; hinc vaporum ilias, prauis sese implent cibis grauidæ, sic & à praua diæta, & à conculcatione humorum in vterinis partibus videtur vterus faciliùs posse reuehere paroxysmum quàm cum fœtu non impeditur. Reuerà tamen secundùm opinionem Hippocratis credibilius est mulierem epilepticam esse ab vtero aut præcordiis, quæ prehenditur paroxysmo faciliùs vacuo vtero, quàm pleno. Nam si affectio epileptica & materia in cerebro esset, tempore grauiditatis faciliùs corriperetur, vtpote cerebro imbecilliore reddito & frigidiore: sed quia in vtero aut ab vtero est, tempore imprægnationis quasi conclusio fit, & implicatio humorum, immò & si qui vapores à præcordiis efferri solebant, facto veluti materiæ recursu ad vterum, non tam facilè feriunt, sese que produnt. Quanquam videtur probabilis ratio priùs per dubitationem adducta, quòd nimirum si ab vtero esset, per imprægnationem faciliùs recurreret. Vnde obseruatum à Fernelio epilepsiam ab vtero grauiditatis tempore prehendere, ideóque visas à se plerasque mulieres quæ quoties vtero gestant epilepticæ corruunt, expeditas verò nunquam id experiri. *Cap. 3. lib. 5. de partium morbis.*

Sed hæc disputatione multò longiùs produci possent, quorum tamen non prætermittenda fuit obseruatio, cùm plurimũ intersit à qua parte prima mali labes; ne temerè pars vna pro altera remediis oneretur ac fatigetur. Quidam ex Medicis diætæ & humoribus prouidendum putauerunt, alij ad vterum & caput confugerunt, alij ad hepar cuius calidi temperamenti argumentum est efflorescentia quorumdam exanthematon, & suffusio faciei post paroxismum etiam stabilis.

Nos quatuor causas mali assignabamus; innatam in cerebro infirmitatem, & veluti gentilitiam, quòd eius auus epilepticus interiisset. Accedit & subtilitas, sagacitas, agilitasque cerebri quæ sæpè de facili epilepsiam accersit, vt Rondeletius annotat, quòd substantia cerebri raræ sit contexturæ, & delicata admodum. Vnde qui ita affecti sunt facilè cœcutiunt ob igneam spiritus animalis naturam quæ facilè afficitur, vertiginosi sunt, & præcipitia sine periculo intueri nequeunt. Sic epileptica dis-

positio in cerebro est, sed non propterea causa materialis, nempe frigida & lenta pituita. Secundo, praua victus ratio, & quod nunquam medicamentum sumpserit. Nam si sibi arte medicâ consuluisset in diæta & pharmacis, malum fortè interuertisset. Tertio, partium subiectarum consensus: nam breuitas paroxysmi à vapore solo malum esse natum significare potest. Et quod frequens sit saliuatio, id à cerebro esse potest, & à ventriculo malè coquente. Vnde qui laborant melancholiâ hypochondriacâ facilem habent saliuæ in os occursum.

Com. in apho. 16. lib. 3. & com. in apho. 45. lib. 2. Quod ad curationem spectat, illud obiter monendum, non valdè probari vsum rerum impensè calidarum & attenuantiũ. Nam siue à crassa viscidáque materia est epilepsia, vt placet Galeno, siue à flatulenta materia & acri non valdè ex vsu sunt ista. In priore quidem, quia in flatum conuertent. Vnde quidã dicunt radicem apij ideò in epilepsia interdici, quòd materiam acuat, & proinde malum suâ tenuitate adaugeat. Quod si verũ est, quod dicemus de euphorbio, castoreo, sagapeno, scammoneo, & aliis id genus in epilepsia præscribi solitis. Alij dicunt non eâ ratione cauendum esse ab radice apij, sed quòd tota substantia in hoc morbo nociua sit. Si à flatulenta aut acri materia est, præsertim si ab acri, multò etiam minùs conueniẽt ista calida. At omnem ferè epilepsiam à materia quadam acri principium neruorum impetente oriri vel hoc argumento confici potest. Magna est affinitas & ἀναλογία inter sternutationem & morbum caducum: immò hoc discrimen statui volunt, quod cùm eadem vtrique sit materia, in morbo caduco natura inferior sit causa morbum faciente; in sternutamento verò exaduersùm; natura quippe humore superior est. Vt sternutatio minoris cuiusdam epilepsiæ naturam & ideam referat. Atqui ex Galeno, *Sternutamentum non fit si quis humor in capite superfluat, sed si flatulentus sit, aut mordax.* Vnde si à quauis materia frigida sternutaret quis, comatosi & veternosi sternutarent, at id non fit. Idem ergo de epilepsia intelligi debet. Et idem est argumentum Ferneli vt conuincat epilepsiam à pituitoso non esse humore. Sed huius argumenti primus autor est Galenus. *Com. in apho. 51. lib. 7.*

Lib. de morbo acro. Vt mulieri epilepticæ prouideretur, iis quæ sequuntur remediis innixi sunt Medici ad præcautionem, & curationem, si eius spes nonnulla sit, quæ tamen perexigua est. Nam cùm auo nata sit epileptico, probabile est labem aliquam contraxisse, quæ

tempore detecta fuerit: quod primus obseruauit Hippocrates, qui à primordiis generationis epilepsiæ gentilitiæ originem repetit. *In vtero, ait, priusquam cerebrum conformetur, oportet quodammodo florescere, purgari, ac defœcari. Si neque magis nec minùs repurgetur quàm oporteat, sanum animal existit: si magis repurgetur, ac fiat colliquatio quædam tinnitus aurium contingunt; si non satis repurgetur, in epilepsiam propensio contingit.* Hæc Hippocrates. Et alio in loco inueteratæ epilepsiæ nullum remedium quærit; quia, inquit, cerebrum eroditur à pituita, & eliquescit. Id quod autem colliquatur aqua fit, quæ cerebrum circumalluit: & ita perpetua est generatio & fomes morbi, tum quod ad diathesin ipsam pertinet, tum quoad materiam & causam morbi coniunctam.

[11] Ac in remediis ipsis maximè rerum non naturalium ratio habenda est aëris & cibi. Cibi quidem, quòd improba victus ratio ad generationem & productionem morbi plurimùm conferat: immò (vt antè docuimus) in grandioribus, cùm eos non anteà prehenderat morbus, comitialis affectionis causam agnoscit Galenus 6 Epid. & in aphor. improbam diætam. De aëre autem nemo dubitat quin hîc magni sit momenti. Vnde Hippocrates agnoscit vêtos primùm ad morbi generationem, & paroxysmorum recursum facere: Eodemque in libro scribit cerebrum esse interpretem eorum quæ in aëre fiunt, quia cerebro ipsi sapientiam aër exhibet. Quod in eo sensu accipi potest: Inter partes corporis aëris aut molestias, aut eiusdem benignitatem sentit. Vnde plerique præsentiunt mutationem aëris, aut serenitatem, aut tempestatem. sic cerebrum in iis internuncius est aëris. Multa eodem loco cerebri dignitati attribuuntur, quæ hîc recensere est alienum. Nunc ad remediorum syluam properemus.

Lib. de morbo sacro.

Viuat abstemia secura, vitet omnem tristitiæ occasionem, aëre libero, serenóque viuat, perflabilem locum incolat, vitet palustria, lacustria, diûm, & cetera id genus. Primo vere post purgationem aperiatur vena basilica dextra.

Lib. de sac. morbo.

Sunt qui in epilepsia locum secandæ venæ esse negent, quòd raro fiat à sanguine, rariùs à bile. Immò Hippocrates pituitosos solos videtur statuere huic morbo obnoxios: quod mirum tamen est. Galenus vult mitti sanguinem in epilepsia ex cruribus potiùs quàm ex cubito, idque ad faciundam reuulsionem è parte quæ certò afficietur, nempe è capite. [13] Loquitur autem

Lib. de san. t. c. 19

illo loco de præcautione: & quod intelligitur de imminente morbo, aliud est imminere morbum qui certò hanc aut illam partem sit obsessurus, aliud imminere morbum, de quo non constet adhuc quamnam partem obsidere debeat. Vt puta, cùm indifferenter modò alicui caput, modò pes, modò hæc aut illa pars, aut totum corpus doleat, cùm sectio venæ suscipitur sine vlla distinctione, aut è maleolo, aut annulari digito, aut è gibbero mittetur sanguis aut scarificabitur. Sed si certum ratumque sit de parte occupanda, vt de capite in epilepsia, ad præcautionem ineunte vere è maleolo detrahetur sanguis. Sed magna controuersia oritur, num epilepticos seces ex vena cubiti. quod ita probatur: Galenus & Hippocrates aiunt, in imminentibus morbis per distantiora reuulsionem esse procurandam: in præsentibus per locum proximum. At eadem est sors, & conditio morbi iam præsentis & morbi imminentis, qui certò partem hanc aut illam est occupaturus. Ergo si in præsente morbo vt epilepsia è cubito sanguis ducitur, quia dolorum proximum ventrem secare oportet, sequitur vt in eadem epilepsia imminente; quia de obsidione capitis certi sumus, eadem quoque vena cubiti prudenter feriatur. Quod autem eadem sit conditio morbi præsentis, & eius qui immineat, dummodò certum sit hanc partem obsessum iri, ita ex Galeni verbis eliciemus: *Quibus pars aliqua, nisi euacuati fuerint, infestatur certò, non æquè ex quauis particula vacuabis (ac si de parte laboratura non constaret) sed perinde atque in iis qui iam laborare incipiunt.* Et miror quomodo dicat posteà: *Ergo epilepticos & vertiginosos ex cruribus vacuabis.* quod non videtur agendum. Affectiones enim hæ cùm sine vlla controuersia capitis sint è brachio potiùs tanquam è propinquiore parte, videtur detrahi debere sanguis. [14] Cùm futurus Comitialis sit curandus, ac si iam actu laboraret. Reuerâ si curandi scopus est, & vacuandi consilium, non est dubium quin in epilepsia è gibbero detrahendum sit: sed si præseruare, præcauere, ac reuellere tantùm animus est, è longinqua parte retractio fieri debet. Sic enim non fit magna repentè mutatio, & consuetudo tandem mutatur, ne ampliùs eò feratur sanguis.

Gal. cap. 16. lib. de sanguin miss.

Hippocr lib. de ossiũ natu. & sect. 6 lib. 6. Epid.

Cap. 19. li. do sãguin. miss.

Consultum est vt os quotidie manè lauaret aquâ, in qua saluia, aut rosmarinus maceratus esset, aut viscus quercinus. Teneat in ore passul. corticem citri conditi, caryophyll. vel formulas has.

24 pal-

℞ pulu. caryophyll. gr. vj. nucis moscat. galang. cypp. mastich. an. ʒ ſ. cubeb. ʒ j. piper. longi ℈ ſ. Excipe in gumm. tragac. infuso in aqua rorismar. aut decoct. eius, addendo parum ſacchari. Fiant trochisci. Vtatur massapanis post pastus, pane biscocto, & puluere.

℞ puluer. electuarij aromat. rosf. diarrhodon abb. lætitiæ gal. an ʒ j. rasuræ eboris, cornu cerui vsti an. ʒ ſ. cranij humani, visci quercini, ſem. pæoniæ, & ocimi an. ℈ j. ſacchari in aqua melissæ soluti. Fiat electuar.

℞ rasuræ cornu cerui ʒ ſ. cornu cerui vsti ʒ j. rasur. ebor. oßis de corde cerui an ℈ j. ſem. pæoniæ maris, visci quercini an. ʒ ſ. ſem. contra ʒ j. ſ. rheibarb. electi & agarici albi an. ℈ ij. ſacchar. albi duplum. Capiat cochlear vnum quolibet manè.

℞ coriandri conditi vnius coopertura ℥ j. ambræ grif. ℈ j. coralli rubri ℈ ß. ſem. anisi & fœniculi conditi an. ʒ ij puluer. rosʒ ſ. rasuræ eboris, coruu cerui an. ℈ j. cinam. ℈ ſ. cum ſaccharo. fiat puluis vtendus à pastu.

Fricentur quotidie crura, & iis aliquando applicentur cucurbitulæ. Vtatur clystere qui ſequitur, ſæpe.

℞ origani, calam. ſatureiæ, buglosf. borag. mercur. an. m. j. rad. alth. ℥ j. ſemin. cumi, ſeſeleos, rutæ & pæoniæ an. ʒ j. ſ. folior. ſenæ ʒ iij. fiat decoct. ad lib. j. In colat. dissol. mellis mercur. ſacch. rubr. an. ℥ j. catholici, & confect. hamech an. ℥ ſ. butyr. recen. ℥ ij. fiat clyster.

℞ aloes ʒ ij. mastich. ʒ j. diamb. ℈ ſ. rad. pæoniæ, visci quercini, an. ℈ ſ. corall. rub. gr. vj. ambræ grif. ℈ ß. pulu. hieræ ʒ ij. pilul. cocciarũ & fœtid. an. ʒ j ſ. agar. & rhei an. ℈ iiij. cum aqua decoction. radicis angelicæ & pauco zingib. fiat maza pilul. vtenda. Decimo quoque quinto die: aliquando ſerò, aliquando horâ quartâ manè. Vel loco pilularum accipiet aliquando de ſyrupo ſequente.

℞ omnium capill. m. j. chamædr. chamæpit. an. m. j. lupul. primæ veris an. m. j. ſ. absynthij pont. m. ſ. ſcolopen. ceterach, agrimon. hepat. buglosf. borag. stœchad. vtriusque an. m. j. ſemin. rutæ, iunip. ſeſel. pæon. an. ʒ j. ſ. radic. omnium aperitiuar (præter radicem apij) in vino albo aut aceto ſcyllitico maceratar. an. ℥ j. passul. ℥ j. visci quercini & polyp. an. ʒ vj. rad. pæon. ℥ j. pulu. cranij human. ʒ j. ſ. folior. ſenæ ℥ iiij. ſant. citrin. ʒ ij. fiat decoct. addendo ſub finem agar. recent trochisc. ℥ j ſ. turbith gummosi ℥ ſ. zinziber. ℥ ſ. expresſ. ʒ vj rhubarb. infusi cum cinam. & nuce mosc. in parte decocti, cum oxymel. ſcyllit. & ſyrup. de hyssop. & stœchad. an. ℥ j. ſacchari ſuffic. quantitate. Fiat ſyrupus aromatizatus nuce moſchatâ: vtatur ad ℥ ij. aut ℥ ij. ſ. cum decocto passul. & visci quercini.

℞. *rad. pæoniæ. lap. acut. an.* ℥ *ij. chelidon. petrosel. aspar. gram. polyp. ireos flor. an.* ℥ *ſ. chicor. m. j. rad. enulæ campanæ, acor. cypp. ſemin. aniſi, fœnic. cuſ. melon. an.* ℥. *j. ſtœchad. arab.* ʒ *vj. ſemin. pæoniæ* ℥ *ſ. beton. meliſſ. ſcolop. vng. caball. hyſſop. an. m. j. ſummitat. abſynth. & aneth. an. p. ſ. Fiat decoct. ad lib. j. in qua infunde folior. ſenæ* ℥ *iiij. agar.* ℥ *ij. diſſol. ſacchar. quod ſuff.*

℞ *pulu. diarrhod.* ℈ *ij. coriandri præpar.* ʒ *j. ſ. raſur. ebor. cran. humani an.* ℈ *j. viſci quercini, rad. pæoniæ, torment. dictamni an.* ʒ *ſ. pulu. diamb.* ℈ *ſ. plires archont.* ℈ *ſ. ſem. aniſi & fœnic conditi an.* ʒ *j. ſ. cum ſaccharo in aqua decoctionis angelicæ & pauco cinam. diſſol. Fiat electuar. per tabellas.*

℞ *conſeru. bugloſ. borag. florum aurenciorum an.* ℥ *ſ. conſer. enulæ campanæ, anth. ſtœch. meliſſ. an.* ʒ *ij. conſer. ſaluiæ* ʒ *ij. theriac. & mithridat. an.* ℈ *iiij. cortic. citrij cond.* ℥ *ſ. pulu. diamb. & arom. roſ. an. gr. v. nucis moſc.* ℈ ß. *pulu. cranij hum.* ℈ *j. viſci quercini & rad. pæoniæ an.* ʒ *ſ. cum ſyrupo conſeruat. citrij, & ſyrup. reg. Sabo. Fiat conditum foliis auri copertum.*

Habeat bracteolas auri domi, vt vtatur ſuo condito.

℞ *theriaces & mithrid. an.* ℥ *j. ſ. conſeruar. anthos, meliſſ. ſtœchad. an.* ℥ *ſ. diamargar. diarrhod. abb. an.* ʒ *j. aromat. roſ.* ʒ *ſ. coral.* ʒ *j. viſci querc.* ʒ *ij. cranij hum.* ʒ *j. cum lib. ij. aquæ decoctionis ſalu. agreſt. ſem. iuniperi, ſeſel. rutæ, pæoniæ & rad. eius. Fiat diſtill. per alamb. de qua vtatur manè cum pauco ſaccharo ad dulcorandum, & tempore paroxyſmi.*

Vngula alces eſt circunferenda in anulari digito.

Appendeat collo ſacculus ex radice pæoniæ, floribus ſtœch. viſco quercino, rad. pæoniæ, & ſemin. ſeſeleos.

Item ℞ *cubeb.* ʒ *ij. nigell. rom.* ʒ *iij. maſtich.* ʒ *j. ſ.*

In paroxyſmo ℞ *rad. azari* ʒ *j. oxymel. ſcyllitici* ℥ *ſ. aquæ ſaluiæ* ℥ *ij. fiat potus.*

℞ *roſ. rub. & thuris an.* ʒ *j. ligni aloes* ʒ *j. Fiat puluis pro ſuffitu operim. capitis.*

Item *commendatur decoctum ſarſeparillæ cum paſſulis, ſem. pæoniæ, ſem. citrij, & carduo benedicto.*

ANNOTATIONES.

1. *Autor libri de morbo ſacro omnia hæc ſymptomata enumerat contingere in epilepſia, quia humor pituitoſus ſanguini admiſcetur, & turbat*

corpus. Sed quæ illo loco dicuntur non planè vera videbuntur.

2. *Hippocrates lib. 1. de Diæta*: Morbi, *ait*, paulatim fiunt, & crescunt, & paulatim collecti affatim & aceruatim apparent.

3. *Hippocrates lib. de morbo sacro primus id obseruauit, vt proptereà dicere possis epilepsiam non esse totius corporis conuulsionem.*

4. *Hippocrates lib. de morbo sacro spumam in epilepsia à pulmonibus esse ait.*

5. *Mirum quod scribit Hippocrates lib. de sacro morbo, Epilepsiam fieri per oppletionem interceptionemque venarum ob phlegma à capite descendens. Sic non est necesse solùm consistere in cerebro vt id fiat, sed venas alias oppleri & intercipi necesse est. Et locus multò magis est notandus par. 27. lib. 4 Acutorum, vbi loquitur de Apoplexia & Epilepsia, & morbis qui* ἀφώνους *reddunt. Interceptiones & oppletiones venarum sunt cùm humores in venis continentur, & in iis conculcantur (quod siccescere vocat Hippocrates, sed impropriè, vt monet Galenus.) Quod si illi humores fluentes diuertant in locos venas ipsas tenentes, fiunt apoplexiæ & epilepsiæ, ait Hippocrates, quod probat Galenus. Per locos intelligit cor, hepar, venam cauam. Ergo ex illo loco patet hepatis, aut iecoris, aut cordis occupationem ab eo humore qui priùs in venis erat, epilepsiam & apoplexiam facere. Non meminit cerebri: quanquam de eo potest idem intelligi. Sic colliges apoplexiam & epilepsiam fieri quando loci, id est partes principes occupantur, & eorum capacitates: Conuulsionem & paraplegiã quando venæ ipsæ occupantur.*

6. *Hippocrates lib. de morbo sacro cùm docet cur pueri fiant epileptici, non recurrit ad infirmitatem generis neruosi, sed excellentiorem multò rationem confingit.*

7. *Ac reuerà cùm Galenus in 4 Aphorism. disputat de rigoribus, ait diathesin esse causam symptomaton & paroxysmorum reducum (nullâ factâ materiei ipsius mentione) tacitè innuit in morbis periodo redeuntibus plurimùm posse diathesin. Ideò Hippocrates ait*, Epilepsia natos annos viginti non prehendit, nisi morbus sit σύντροφος, *non quod necesse fuerit corripi ante annum vicesimum, sed quòd dispositio sit in cerebro: & hoc vocat* σύντροφον εἶναι νοῦσον.

8. *Item subtilis hæc ratio potest reddi: Morbi qui in pueros incidunt, maximè ad nutricatum sunt referendi, cùm videlicet aut mater per se malè disposita fuit, aut gestationis tempus in morbis & infirmitate consumpserit. Sed quorum morborum latens origo ad semen præsertim patris refertur, non ita in pueritia ii morbi pullulant & se produnt, quandiu valet natura, & nisi quid peccatum sit: sed ætate maximè progressa sese*

proferunt. Sic quoniam scitum est mulierem satam esse semine parentis qui epileptico, mirum non sit si primâ ætate nil tale senserit.

9. Ac reuerâ in tempore impregnationis semper aliquid commemorabile contingit, siue in bonam, siue in malam partem. Vnde cùm suspicio est grauiditatis, & dolor acerbus & longus dentium prehendit, tunc mulieres colligunt certò impregnationem, quod abs re non dictum est. Et Hippocrates lib. 2. Epidem. 2. sectione, meminit mulieris cui pregnanti exanthemata apparebant. Quod solemne illi fortè erat cùm concepisset.

10. Ad hanc difficultatem, quæ est, cur mulieribus malè sanis ex conceptu commoditas proueniat: contrà sanis maiora symptomata & deteriora eueniant: cùm contrà fieri debeat, pertinet locus notandus ad finem libri de Carnibus Hippocratis, vbi docet mulieres puras grauius affici initio conceptus quàm impuras. Et si impuræ afficiantur, non ita percipiunt. Obseruatione autem dignum est quod Aphrodisæus ait, conceptum esse actionem contra naturam.

11. Ex Hippocrate lib. de morbo sacro, alia ratio multò acceptior afferri potest. Breuior est paroxysmus ob sanguinis dominatum. Ita enim pituita mali autor inferior est sanguine, idcò non ita accessio producitur. Et ratio hæc est cur iuuenes facti epileptici diu non diuexentur. Hippocrates lib. de sacro morbo, non biliosos, sed pituitosos epilepsia attingit. Et in omnibus epilepticis vult congelationem quandam esse sanguinis ob admistam sanguini pituitam.

12 Et Galen. comm. ad aphor. 22. lib. 3. cùm reddit rationem cur epilepsiæ autumno frequentiores ait, id fieri ob repentinas ad contraria transmutationes; Calor enim media die frigus primâ & vltimâ diei parte viget. Nil autem adeò comitiales accessiones, sicut talis varietas, aptum est generare. Et hic locus obseruatione dignus est, vt epilepsiæ obnoxius inæqualitates istas deuitet.

13. Si epilepsia à partibus inferis non est, idque ob copiam humorum intra vasa contentorum, quorsum venæ sectio? Nisi fortè spirituum quadam confusio, aut sanguinis causa esse videatur. Si in cerebro & diathesis & causa est materialis, eáque à massa sanguinis separata, minùs quadrat venæ sectio. Porrò si ab humore frigido est, quare non potius de nocte paroxysmus prehendit, immò ferè interdiu? Aristoteles vult de nocte prehendere: sed Hieronymus Gabucinius hoc confutat.

14 Vnde part. 24. lib. 4. de Diæta acut. loquens de morbis per oppletionē venarum, cuiusmodi est epilepsia, & apoplexia, vt Galen. interpretatur, vult è brachio mitti sanguinem. Illóque loco de plenitudine maximè mentio infertur.

CONSILIVM LXI.

Pro Sacrifico ad elephantiaſim vergente.

SACRIFICVS cùm omnium intemperantiſſimè vixiſſet, & potiùs à pane & vino quàm à ſcortis temperaſſet, indéque bis aut ter lue hiſpanicâ laboraſſet, tandem ita affectus eſt, vt elephantiaſis ei minari videretur: nec tamen verè erat elephantiaſis. Tamen vt contingit ſæpe eos quibus aut malè curata lues eſt, aut qui poſt ſudamina intemperantiùs quàm antè vixerunt, elephanticos reddi, aut impetiginoſos, aut ſtrumoſos & chæradicos; ita nil horum ab iſto intemperante homine abſuit. Quin & crus dextrum totum ita induruit, multis locis chæradum argumento apparente aliquo, vt vix exigua ſpes ſalutis eſſet.

Itaque inito conſilio ita prouiſum morbo eſt. Ac primùm iuſſus eſt in totum abſtinere vino, aut eo dilutiſſimo vteretur. Conſultum eſt vt veſceretur carnibus elixis, & pullis nutritis paſtâ ex carne colubrorum factâ. Theriacâ bis aut ter ſeptimana vteretur ad ʒ j. cum aqua meliſſæ, aut foliorum bryoniæ.

Bis menſe Catholico cum ʒ iij confect. hamech purgaretur.

Aperiretur vena baſilica ſiniſtra.

Balneis aquæ dulcis vteretur.

Decocto meliſſæ, bugloſ. borag. lupul. & cerefolij addito momento croci.

Foueretur per intumefacta decoct. herbarum remollientium, & digerentium, & præſertim gerennij, mercurialis, facta in aqua & vino albo.

Linitetur pars vnguento facto ex ſpolio ſerpentis cum axungia porci, radice cucumeris aſinini & bryoniæ. Autumno autem vteretur decoct. ſarſaparilliæ.

Eidem homini ſyrupus poſteà ordinatus ſequens.

℞. rad. lapat. acut. ℥ vj. ſerpen. maior. cort. rad. capp. ℥ iij. agrim. totius, adiant. cuſcu. fumiter. ſcolopend. an. m. ij. 4 ſemin. frigid. maio. ſem. endiu. fumiter. cuſcut. fœnic. an. ℥ ſ. paſſul. glycyrr. thamar. an. ℥ iij. fiat decoct. ad lib. 4. ℞ præd. decoct. lib. ij. diſſol. oxy. ſimpl. lib. v. ſacch. lib. j. fiat ſyrupus.

℞ reſiduũ, in quo infund. rad. elleb. nig. ℥ j. fol. ſenæ, ℥ iij agar. troch. ℥ ij. epithy. ℥ j. ſ. cinam. & ſant. citr. an. ʒ ij. ſ. oxym. ℥ iij. ſacch. lib. j. fiat ſyru.

CONSILIVM LXII.

De fluore vterino.

MVLIER optimo habitu prædita, quadrata, ſolita munia probè exercens, annos nata quadraginta, nunquam enixa, doloribus capitis affici non ſolita, conqueritur de quadam proluuie humoris albuginoſi, præſertim cùm iam fluxerunt menſes. Illius enim proluuiei eadem eſt periodus quæ & menſium. Durat quinque ferè dies. Non graueolet: non perſeuerat, nec viſa eſt anticipare, aut tardare. Hîc quæritur vnde hoc? Dolet maximè lumbos & hypogaſtrium. Initum eſt conſilium quo malo huic occurratur. Ego verò ita de morbo diſputaui.

Vt fœda humorum proluuies longo tempore fluens ad tabem & maciem corpus adducit, ita intempeſtiuè ſuppreſſa plurimorum morborum prouentum affert. Vnde antè narratum eſt de vetula cui fluor muliebris multorum annorum repentè repreſſus diabeten, & tandem mortem attulit. Id de quo queritur mulier hæc, ſymptoma quoddam vteri eſt, cuius cauſa aut in capite, aut in viſceribus, aut in vtero eſt. Hinc enim gonorrhœa muliebris contingit, vt & virilis, non fœda tamen, hinc & fluor muliebris originem ducit, quem Auicennas non ineptè curſum matricis appellat: Gonorrhœam eſſe id perſuadet, quòd & ex interuallis repetat, non autem continuò vexet, vt & fluor verus mulierum facere ſolet, ſed velut ſtato circuitu poſt menſtruam purgationem. Vnde aut ſemen eſt, aut quædam materia ſeminalis crudior quæ in nutrimentum fœtus conſumeretur ſi vterum geſtaret. Secundum argumentum: Non graueolet, nec fœdum eſt, vt eſſe ſolet in vterino fluxu, ſed eſt quid albumineum, aliquando ſeroſum: fortè phlegma crudum eſt falsò ſemen repræſentans. Tertium argumentum: Cùm boni admodum habitus ſit, cùm ſit reſtibilis fœcunditatis, tamen vtero nunquam geſtaſſet, fieri poteſt vt multùm ſeminis crudi cumularit, ſi modò ſemen vocari debet. Hinc fit vt aut copiâ, aut imbecillitate vaſorum, aut teſticulorum mulieris excretio fiat illa periodica.

1 Contrà verò afferri poteſt, ſi vterinus fluor eſt, aut eſt à capite, aut ab hepate, aut à toto corpore, aut ab vtero ipſo. Si in vtero, aut illic eſt humiditas immodica, aut vlcus, aut malum aliud latens eius fluoris ſcaturigo. Malum illic reſidere arguunt dolores ad lumbos, crura, & inguina. item ad imum ventrem. Ab aliis partibus non eſſe hoc arguit, quòd cachexia nulla ſit, quam tamen adeſſe eſſet neceſſe, præſertim ſi ab hepate eſſet. Tamen nulla ſenſio eſt vlceris in vtero, etſi vlcus eſſet aliquando ſyncope adeſſet, & quod efflueret, dyſodes eſſet. Item ſi malè affectus eſſet vterus, aliquid eius affectionis corpus referret. Nam ex Galeno in Aphor. vt vterus affectus eſt, & ita corpus; quod notandum eſt. Item & facilè patitur congreſſum viri, quod non ſolent mulieres quibus ab vtero fluor eſt præſertim. 5 Aphor.
2 Vt de muliere typographi in via D. Iacobi conſtat, quæ cùm annos aliquot duritiem in imo ventre habuiſſet, tandem τῷ γυναικείῳ facta eſt obnoxia, & congreſſum non patitur, præſertim ſpermatis appulſum.

Quod autem non continenter effluat vt aliis mulieribus fluorem patientibus contingit, id habet aliquid peculiare. Reuerâ variant morbi pro corporum diſtinctione.

3 Res cùm ad examen adducta fuit, de ea ita nos tandem iudicauimus. Malum hoc eſt fluoris vterini ſpecies, non verè fluor, quòd non ſit continuus, quòd non olida fœdáque materies excernatur, quòd ſit periodica, quòd ſit veluti albuminea. Eſt autem quædam materia pituitoſa quæ non admiſcetur toti ſanguini, quæ ſi in inteſtinis contineretur, iliacas & colicas paſſiones inferret, & illa continetur quaſi ſegregata circum partes vterinas, reſeratiſque venis per menſtruam purgationem, quâ datâ viâ effluit eius nonnulla pars: reliquum verò reſiſtit, grauitatem in partibus illis inferens. Et niſi tandem ea materia reliquis humoribus remiſceatur, fieri non poteſt vt conualeſcat.

In hoc affectu curando nec impensè calida & aperientia, nec aſtringentia ex vſu eſſe poſſunt. nam illa perturbant nimis: hæc inferrent grauiora ſymptomata illum humorem ſupprimendo. Itaque viſum eſt commodum ſi vteretur clyſteribus ex decoct. arth, nep. centaur. min. agrimon. origani, abſynth. mercur. cum maluis, ſeminibus calidis & temperatis, diſſoluendo confectionem Hamech.

Pro purgante medicamento ſumat rheum, agaricum, cum

confectione Hamech. Deinde aperiatur vena basilica. Tādem parato corpore vsu rerum aperitiuarum vtatur decoct. folliculorum, agarico, & puluere hieræ, quæ in hoc corpore suspecta esse non debet, tametsi sit visceribus præcalidis, quod aloe non transcendat hepar. Tandem per decem dies vtatur decocto sarseparil. cum semine pœoniæ & cardui benedicti. Repetantur clysteres frequenter. Paretur syrupus ex folicul. agarico & turbith.

In simili affectu ad exigendas humorum reliquias maza pilularum instituit a

℞ aloes lotæ ℥ ij. aristoloch. rotund. ℥ ß. myrrhæ ʒ ij, castor. ʒ j. ß. cum syrupo de hysop. fiat maza.

℞ lixiuij clari, cineris sarmentorum lib. vj. bulliant folior succorum salu. menth. absynth. orig. calament. thymi, aneth. chamæm. an. m. j. mastich. ℥ j. fiat fotus pro imo ventre.

℞ vernicis, mastich. carab. an. ʒ ij. nucis mosch. caryophyll. an. ʒ j. fiat puluis groß. pro suffitu vteri.

Hîc præclara quæstio proponi discutíque potest, quî fiat vt sæpe mulieres fluore muliebri præhendantur, an quòd vterus attrahat, an quòd humores eò ferantur. Magni enim momenti est scire vtrum fiat, cùm controuersia sit de vtero an attrahat, an non. Nam si vterus attrahit, minùs valida esse debent medicamenta, quàm si non attraheret, vt paulò post docebitur. Hac de re procerum artis medicæ audienda opinio. Galen. cap. 22. lib. 5. de simpl. med. facult. docet distinctionem eorum quę menses, lac, & vrinam prouocant: quæ tametsi in nonnullis consentiant, tamen in natura specifica plurimùm distinguuntur. Nam lacti prouocando conferunt calfacientia, non desiccantia: mensibus magis calfacientia, non valenter desiccantia. Vrinæ calfacientia & desiccantia. Rationem autem reddit Galenus eodem capite cur valentiora in mensium prouocatione, quàm lactis vsurpentur, primùm quòd vterus nil conferat ad delationem sanguinis & attractionem: mammæ verò contrà. Nam mittitur sanguis menstruus in vteri venas, non attrahitur: in mammas non tantùm mittitur, sed attrahitur, ideò leuiore præsidio opus est, adeò vt medicamenta lac in mammas conferentia menses mouere non possint. Præterea vteri venæ magis aperiri debent quàm mammarum venæ: propterea calidioribus multò vsus esse debet. Tertiò sanguis qui ad vterum fertur

tur materiam menstruam suppeditaturus fluxilior esse debet quàm is qui est ad mammas futura materia lactis. Itaque opinione Galeni vterus non attrahit. Tamen cùm duplex sit attractio, vna particularis, quâ vnaquæque pars sibi id quod proprium est attrahit & allectat; altera communior, quâ partes quę commune quoddam officium in corpore habent, attrahũt quoque, siue quod attrahitur sit familiare, siue tantùm sit excremẽtum: vtraque ratione videtur vterus attrahere; quo fit vt Galeni opinio minùs probabilis esse videatur. Nam cur non attraheret vt & reliquæ partes? Et si in cerebrum humorum raptus fit, & vaporum, cur non potiùs in vterum? Propterea Hippocrates scribit, *Intra hominem partes alliciunt vesica, caput, vterus in mulieribus. hæ enim omnes manifestè trahunt, & semper plenæ sunt attractæ humiditatis.* Quæ Hippocratis authoritas sententiã Galeni planè labefactat. Nec plus temporis in iis rebus terendum putamus, cùm certum sit vterum attrahere. At tantâ facultate tractus præditum esse, quantâ & mammæ, non est credibile. Cordi enim propinquiora vbera attrahunt magis, vterus verò cùm in fundo situs sit, potiùs fit humorum deturbatio, quàm attractio. Et hæc mehercules probabilia videntur.

ANNOTATIONES.

1. Reuerà ex Hippocrate lib. 1. de morbis mulier. fieri potest vt quarumdam mulierum & vterus sit humidior, & eius acetabula mucore sint plena; vnde concipiendi, retinendique & seminis & fœtus difficultas (sic profluuiũ si quod euenit, non multorum dubium est, tamen propriè ipsius vteri esse dicetur.

2. Aut nisi vlcus est, quanquam defloratio propter acrimoniam humoris contingens potest difficultatem congressus afferre.

3. Frustrà hîc dubitamus quæ huius morbi natura sit. Nam est profluuium muliebre, non illud quidem quod vulgò apparet. Et Hippocrates primùs hoc animaduertit lib. 2. de morbis mulierum, cùm quadruplex profluuium explicat. Sed inter cæteros locos vnus est lib. 1. de morbis mulierum, vbi ideam huius morbi explicat.

CONSILIVM LXIII.

De Voluulo.

IOANNES Puthomme poſt curas aliquot, & intempeſtiuas comeſſationes in quibus liberaliter ſatis genio indulgebat, nec mero parcebat, rerum domeſticarum curam gerens, quod nunquam ſolitus fuerat, per aluum inferiorem ſatis largam ſanguinis copiam profudit. Huic ſolemnis erat euacuatio per venas hæmorrhoïdales : tandem veritum eſt ne ſi immoderatiùs ſanguis ille flueret, de viribus nimiùm detraheretur. Ei bolo caſſiæ, & meo iudicio venæ ſectione conſultum eſt. Malum ceſſauit. Non ita longè poſt queritur de doloribus acerrimis ad vẽtrẽ in modo colicorũ dolorũ ægrum vexantibus. At colica paſſio non erat ea quæ propriè dicta eſt, pulſus erat citatus : vrinæ aliàs aqueæ, aliàs bile ſaturatæ: ad vtrumque renem dolor erat fixus, ac ſi in partibus illis aut lapis inſideret, aut aliquid ſimile: nullum ventum flatumque per ventrem emittebat. Clyſteribus iuuabatur, ſed momento tantùm. Ægreſcebat medendo. Indita enemata carminatiua nihil aut parum adiuuabatur. Aliquando magnam vrinæ copiam profudit. Inſomnes dies noctesque ducebat: perpetui ructus erant : necnon ac ſi immineret præfocatio, ſentiebat dolores ſummos ad ſternum, & thoracem. Regio renum appreſſu leui dolebat grauiſſimè. Si quieſceret dolor per tempus breue, mox acerbior redibat. Nil vomuit. Si colica paſſio fuiſſet, aut dolor colicus, vomitus aliqui aut præceſſiſſent, aut adeſſent, vt ex Galeno patet. Tamen nil tale apparuit. Borborygmi aliqui aderant ſine tumore aliquo. Venter non detumuit. Medici inter ſe digladiabantur de eſſentia morbi & natura. Alij tanquam colicâ laborantem variis remediis calidiſſimis eum fatigabant, agarico, foliculis, ſyrupo roſarum ſolutiuo. Denique magnam frigidorum humorum copiam eſſe rati, eò ſuam conuertebant operam, vt calida medicamenta & phlegmagoga præſcriberent. Nil eſt profectum: ſed ægreſcebat medendo. Aluus verò perpetuò ſicca remanebat, & nil reddebat niſi, quod vocat Hippocrates, πρὸς ἀνάγκην. Flatus verò omnis exitus precludebatur, immò quod à Pharmacopœo

Com. in aphor. 1. ſect. 1. li. 6. Epid.

relatum est, cùm clysma indebatur, recti intestini pars extrema contorta paulùm videbatur, & non nisi vi iniiciebatur, & glans immittebatur. Cataplasmatis anodynis dolor leuabatur. Dicebat se tumultuantes quosdam flatus sentire, non quomodo in colico dolore, sed efferi erant quidam flatus diuellentes membranas, & dolores & profundos in mesenterio excitantes, & sublimes in peritonæo tunica, vnde minimo digitorum appressu eiulabat præ dolore. At in colicis doloribus nil tale contingit. Nulla per os excretio fiebat. Alii autem Medici, & multò acutiùs, veriùsque obseruatâ victus ratione, quod multis & generosis vinis assuesset, genio indulsisset, susque deque habitâ diætâ vsus fuisset. Item obseruato pulsu inflammationis cuiusdam in toto mesenterio latentis indice. Prætereà obseruatâ illâ per anum sanguinis excretione, quæ repressa aliquantum fuisset, quod ne immodica foret Medici vererentur, cùm fortassis melius fuisset cum nonnulla virium iactura affatim adhuc sanguinem effluxisse. Omnibus (inquam) iis obseruatis collegerunt in toto ventre inferiore voluulosam esse quandam affectionem ab inflammatione quadam, aut potiùs calore concepto in toto mesenterio & intestinis ex olida putríque materia flatus malignos excitante, vnde torminosi dolores & ructus perpetui, & stomachi sine vomitione occultæ subuersiones. Quæ materia reses, & ignaua, & pigra erat, ea sensum doloris modò grauis, modò pungentis in profundo præsertim ad renum regionem excitabat: eleuatus verò ex eadem malignus spiritus vagos erraticosque στρόφους prouocabat. Neque verò materiam istam pigram necesse erat efferri, sed in parte in qua residebat dolor excitabatur, qui ab eadem parte tanquam radice sese sensim insinuando ac propagando in partibus vicinis dolorem excitabat. Hanc doloris ideam Galenus videtur vocasse πόνον διαιοσοντα, vertunt *turgentem: qui nimirum à parte primò affecta, veluti à radice incipiens, celeriter in partes adiacentes traducitur.* Nam causa morbi vno loco conquiescit. Vel enim dolorem ἐμπεπαρμένον vocare possumus, *infixum;* sed tamen aliæ partes, præsertim si qua sit continuitas affici possunt. Causa illius doloris vel est copia humorum confertim ingruentium, vel spiritus flatuosus. Sed reuerà, vel ratione ægrotantium rem non intelligentium, vel rei ipsius quæ per se obscura est & implicita, difficilis admodùm est cognitio speciei doloris. Dolores autem istos reciprocos, reuolutos, re-

Cap. 7 l. 2. de loc. aff.

ductósque Hippocrates in Prorrhet. vocat ; ... ; atque illo aphorismo mihi videtur quodammodo adumbrasse morbum quo miserrimus iste æger cruciabatur: *Quibus* (ait) *lumborum tenues & diuturni dolores & ad hypochondrium reducti, reuolutíque, & ciborum auersio cum febre, dolor his valens contentúsque ad caput perueniens citò cum quadam conuulsione interimit.* id est: Sæpe circũ præcordia & mesenterium residet & restagnat materia olida putrisque; quæ si contingeret aut cholera morbus, aut vehemens alui fluor, nullam molestiam planè afferret: sed cunctando varia inducit symptomata, initio quidem exiguos & torminosos excitat dolores, sed sensim atque sensim ac magis collecta, & exitu prohibita, maiores malignitatis neruos nacta tandem fastidium cibi accersit, & febrem: rursus febris materiam deteriorem reddit. Tandem aliquando effera magis reddita quaquauersum erumpit, & suæ malignitatis notas edit, prout in hanc aut illam repserit partem. Quod certè huic ægro contigisset, si febris maior fuisset, quæ materiam deteriorem reddidisset, & nisi materia coërcita intus fuisset ibus nostris.

Init. cap. 7. lib. 2 de loc. aff. H. p. . ar. 8 lib. 3.

Præterea frequentes clysteres iniecti, medicamenta præscripta, tametsi minimè idonea, tamen impediuerunt quominus exaggeraretur humor, taliáque symptomata ederet tandem, qualia in Prorrheticis ab Hippocrate describi diximus. De doloribus ... dictum in Definition.

Aut certè eum morbum speciem quandam voluuli esse dicemus, sumpto nomine voluuli non strictè, sed latè, vt apud Hippocratem sumitur; Ait enim phlegma à capite descendens voluulos diuturnos excitare, id est, dolores iliacos, & volulosos, & torminosos, in quibus imus venter & hypochondrium vtrũque dolet. Nec enim credibile voluulum morbum esse diuturnum, nisi impropriè sumatur. Cùm itaque intestina tum ob flatus nonnullos, tum ob copiam humoris maligni in mesenterio & intestinis collecti dolent, & totus venter; eáque torqueri quodammodo, conuolusque (Græcè ...) videntur, volulosa dicitur passio, vt ex Hippocratis loco superius adducto patere potest. Simile quid apud Hippocratem legere est in lib. de affectionibus, vbi triplicem voluulum constituit; vnum hyemalem, vt cùm quis nimio victu calido & humido vtitur, & non sese deambulationibus dedit, &c. Alium arcuatum, qui æstatis tempore in regionibus palustribus prehendit, & æstiuus dicitur

Lib. de internis affectionibus.

volulus, in eóque æger auruginosus fit. Tertium hæmatiten & autumnalem, quem eodem loco describit. Nomine voluulorum intelligit quosdam dolores torminosos voluulosósque ob prauam diætam aut temporis intempestiuitatem nascentes, qui pro diuersis effectibus & temporibus in quibus pullulant, varias conditiones & nomina sortiuntur. Æger noster hæmatete & autumnali voluulo præhendi visus est. Nam vt antè demonstrauimus, sanguinis fœculenti residuum erat aliquod ab excretione quæ præcesserat, à quo prima mali labes. Et tale quid Hippocrates visus est obseruasse in Coacis, *dolores ex lumbis diuturniores febris tertianæ modo exacerbantes* (id est, quorum dolorum non semper est acerbitas, sed vnius diei dant inducias, ac si motum quendam haberent tertianum) *grumosum sanguinem egerere faciunt*; id est, dolores isti excitantur à conclusa in ventre materia nigricante, adusta; & veluti sanguine fæculento existente, quorum remissio non fit, nisi eiusmodi materiæ fœculentæ aut ob putredinem, aut moram diuturnam nigritiem adeptæ, è corpore fiat exclusio. Quæ omnia diligenter sunt notanda. Et Fernelius dolores ventris non absimiles doloribus colicis (cùm tamen non sint) agnouit quodam circuitu periodoque repetentes, in quibus ægri miserè conflictantur. In hoc ægro dominabatur calor præter naturam, flatuum malorum quales in libro de flatibus describit Hippocrates, copia & vis excitabatur, meatus non erant liberi, vnde exitu prohibebantur, & reuolui cogebantur ad superiores partes: denique materia non dissipabatur, ideò flatum non emittebat, nec cum bombo, nec sine bombo, stridore: de quibus flatibus Hippocr. in Prognost. *Flatum emittere sine bombo & stridore, saluberrimum*: quòd significetur vis caloris facilè materiam dissipantis; item libertas meatuum: & tamẽ optabilius vnà cum bombo flatum excludi quàm illuc reuolui. Reuolui autem Græcè dicitur ἀνειλεῖσθαι. Itaque ad etymon & proprietatem nominis [illegible] alludit senex. Porrò reuoluitur flatus cùm non exit, aut incendio partis, aut deprauato motu intestinorum, proprio autem vitiato: & ista flatuum deuolutio in tenuibus intestinis tormina parit, aluum pulsat, nauseam excitat, & si ad diaphragma appellens respirationem vitiat: quæ omnia in ægro paruerunt. Nam & tormina in tenuibus intestinis excitata sunt, & nausea aderat, & aliquando species quædam suffocationis; quæ omnia ob flatuum reuolutio-

Cap. de colico dolore.

Part. 2. lib. 2.

nem ad superiora contigerunt; reuolutionem autem peperit & incendium, & motus deprauatus intestinorum. Horum quoque demonstratio peti potest ex lib. 4 Aphor. cùm ait: *Queis ilia suspensa obmurmurant, lumborum dolore superueniente alui hume-* *Aph. 73. lib. 4.* *ctantur, nisi flatus erumpant, aut vrinæ profluuium consequatur.* Hæc verò in febribus. Murmur etenim fit ex flatu iunctâ humiditate; si non separetur flatus à materia, aluus necessariò humectatur; si separetur, aluus non humectatur, sed aut flatus, aut vrinæ excretio fit. Et quod addit, *in febribus*; considerat vel febres symptomaticas, vel febres essentiales. Symptomaticæ sunt vt in pleuritide, peripneumonia, in quibus si murmura oriantur, aut suspendeant hypochondria, non perinde tamen aut flatus erumpunt, & murmurita contingit, vt aut vrina fluat, aut aluus feratur. Si enim murmur adsit, non est quid secundùm naturam, sed tantùm quid symptomaticum: propterea humiditas murmuris causa, naturâ duce non facit aut alui, aut vrinæ profluuium. Sed in febribus essentialibus, quia non pars aliqua peculiariter laborat, sed totum genus venosum, œconomia naturalis laborat, vitiatur coctio, hinc à cruditate flatus surgunt cum murmure: [2] hinc naturæ motu aut ij flatus erumpunt, aut vrina fluit, aut aluus. In ægro nostro vrina aliquando largè fluxit, vnde diabetæ metus esset, factáque humidæ materiæ erat secretio ad renes, dolores tamen non cessauerunt, quia flatus non simul eruperunt: quod si erupissent, facta fuisset dolorum solutio.

Itaque intemperies erat calida flatus excitans, motus intestinorum deprauatus, angustia venarum. Idemque contingeret quod & Galenus contingere ait in melancholia flatuosa; vt *Cap. 7. lib. 3. loc. aff.* legere est lib. de locis affect. Sed quæri potest, quomodo flatuosa esset aluus inferior, cùm calor esset multus, immò & essentia morbi in calore & intemperie & phlogosi constituatur? *Aph. vlt. lib. 5.* Nam ex Hippocrate, icterici non valdè sunt flatuosi, ob dominatum caloris acris, & paucitatem crudi humoris qui flatuum est materia. [3] Nam tametsi in 4° Aphorismor. habitualis & *Com. in apho. 73. & 11. lib. 4.* hectica intestinorum & ventris inferioris dispositio hydropis sicci causa sit, & inflationis ventris ipsius, non tamen ista habitualis dispositio à calore est, sed à frigore; quanquam tantum non est quantum in reliquis hydropis speciebus. Dicemus ictericos quidem non esse flatuosos per se, sed per accidens, nimi-

rum si partium ad ventrem attinentium sit imbecillitas. Maximè autem imbecillitas contrahitur ob paupertatem caloris naturalis, & dominatum caloris contra naturam omnia peruertentis; immò & omne alimentum in corruptelam & malignum spiritum conuertentis. Quod si corpus in quo intemperies est calida, ab omni crudo humore immune esset, flatuum quidem ilias non gliſceret: sed si qua crudorum succorum quantitas sit, facilè adaugetur ob calorem contra naturam. De ictericis an flatuosi sint, an non, dictum à nobis in Comment. de Definitionibus Medicis.

Ceterum, indicauit abundè curatio qua ex causa morbus foret. Nam cùm immedicabilis per multos dies permansisset, vsurpatis præsertim validioribus medicamentis rerum quæ sequuntur, vsu plurimùm est adiutus. Primùm relictis grauioribus enematis, in blandioribus statum est. Vena secta ter vt inflammatio tolleretur. Sanguis inflammatus & corruptus. Iuscula temperata & insulsa data sunt. A vino temperauit. Ter die in balneum descendit temperatum ex aqua dulci. Sequenti die data tabella diacarth. ex iusculo pulli ad dacrydij vim debilitandam. Deinde rursus in balneum descendit. [4] Paulò post morbus cœpit humescere, phlogosis temperari, liberari obstructa, flatus erumpere: erumpentibus alleuatio multa. Deinde syrupo violato sæpè vsus, & potione sequenti.

℞ sem. melonum, cucum. an. ʒ j. ſ. sem. citrij & fœnic. an. ʒ j. granorum alkeken. & Kermes an. ʒ j. malu. bismal. & scabios. an. m. j. cinnamomi ℈ j. fiat decoct. ad dosim. In colat. dissol. vini hippocratici ℥ ſ. succi amygdal. dulcium ℥ j. ſ. vtatur longè à pastu.

Repetatur idem poculum sæpe.

Item fotus post balneum adhibitus est sequens:

℞ malu. bismal. an. m. j. florum chamæm. melilot. summit. aneth. an. m. ſ. absynth. pont. menthæ, an. m. ſ. semin. lini ℥ j. cypper. screnan. an. ʒ iij. ben albi, ben rub. an. ʒ j. Fiant sacculi qui bulliant in aqua & vino pro fotu ventris totius & ventriculi, cum spongia.

A fotu liniatur oleis sequentibus:

℞ butyr. recent. ℥ ij. muccag. sem. lini & altheæ an. ℥ j. puluer. mastich. & cypperi, an. ʒ j. ol. absynth. mastich. & chamæm. an. ℥ j. ol. rosati ℥ ſ. aceti ℥ ſ. misce, fiat litus ad ventrem totum.

Item adhibitus pullus gallinaceus & catulus ventriculo.

His remediis leuatus. Cessantibus ventris doloribus grauis-

simè illi doluerunt partes extimæ, præsertim genua & pedes.

ANNOTATIONES.

1. *Si verè morbum illum nominare velis, speciem quandam choleræ siccæ appellares, de cuius notis & signis dictum est antè.*

2. *Vrina erat pene cruda & incocta, quod declarabat incendium renum præproperè serum attrahentium: & suppreßionem humoris biliosi, quæ suppressa malum deterius reddebat.*

3. *Est vbi qui sunt icterici sunt flatuosi, est vbi non sunt flatuosi, secundùm sententiam Hippocratis. Nam cùm fit icterus per inflammationem partium, nec pituitosa crudáque materia subest quæ in flatum vertatur, tunc absunt flatus. Sed si aut præcesserat congestio materiæ pituitosæ aut chyli propter prauam simarum hepatis dispositionem, corruptio sequitur, etiam in ictero potest esse flatuum multitudo. Vel dicemus ex agitatione materiæ crudæ, & caloris contra naturam excitatos esse flatus malignos. Idemque factum esse quod in generatione flatuum, de qua in nostris Definitionibus. Galenus comment. in partic. 21. lib. 4. Acutor. ait à spiritus interceptione non inferri flagrantem hypochondrio affectionem. Quod verum est. Sed flagrans in hypochondrio dispositio potest flatus excitare.*

4. *Quod mirum est quiescentibus post balnea doloribus ventris & renum, cœpit dolere tibias & malleolos, adeò vt per omnes noctes clamaret, nec vllâ ratione sedarentur, Hunc morbum graphicè explicat Hippocrates, lib. de intern. affect.*

CONSILIVM LXIV.

De Febre quartana.

ILLVSTRIS Domina de Palluaquea in quartanam incidit circa mensem Augustum, cùm tempus æstiuum totum inæquale fuisset. Verè enim ab Hippocrate literis mandatum est, *cùm eadem die modò calor, modò frigus apparet, autumnales morbos parit.* Ista enim inæqualitas naturæ infesta est. Hinc febrium erraticarum quæ quartanarum sunt prodromi origo. Hoc autem ideò fit, quòd temporis diuturnitate corporis habitum siccent, ac humores adurant. In Græco est διὰ τὸ ἐκλείπειν quidam vertunt

tunt, ob pituitam, nos autem, propter calefactionem, retorrefactionemque vertimus: vt iſta calefactio ſit cauſa incinerationis; hinc ſenſim corpus refrigeſcit, reſiccaturque, vnde pronenſio in quartanam. Vel potiùs nomine φλέγματος audiemus pituitam ſiccam, craſſam, retorridam, non autem humidam ac ſeroſam. Hæc nobilis mulier temperamento eſt ſatis ſanguineo tamen deuergente ad ſiccum quàm ad calidum. Et cum τῶν ἐρυθρῶν duo ſint genera, alij calidi & humidi ſunt, hepaticíque dicuntur, & multùm ſanguinis generant, pulſus habent plenos, elatos, magnos; multùm ſumunt alimenti, febribus continuis, ſynochis, putridiſque ſunt obnoxij; & cùm perſpiratione careant, fiunt melancholici, non atrabilarij, ſed melancholici à fæce ſanguinis & craſſitie, & veras legitimáſque quartanas habent, cùm ſanguis non bene repurgatus, aut cùm plus æquo ſuccreſcit in corpore: & tales quartanæ ſunt longæ quidem, ſed ſecuræ. De iis dixit Hippocrates; *Prærubri melancholici ſunt*. Alij colorem habent rubeum, & hepar præcalidum habent: ſed calor in humiditate poſitus non eſt, ſed in neſcio quo ſqualore, ſiccitate, humiditatis inopia. Et hi tametſi rubore aliàs fugaci, aliàs non fugaci perfundantur, ſuffundanturque, tamen hoc non eſt iudicium abundantis ſanguinis, ſed calidioris hepatis ſanguinem acrem, ſubtilem, ſeroſumque generantis. Sic ſunt pauci ſanguinis, pulſu ſatis celeri, non elato, non pleno, valetudinarij viuunt, ſeroſis humoribus abundant, febribus longis, hecticis, hæmitritæis detinentur, fluoribus hepaticis; & ſi in quartanas incidunt, aliàs in inæquales quartanas, aliàs continuitatem habent, vtpote ſanguine non humectato, nec corde, & inæqualitate in pulſibus perſeuerante. Vrinas meiunt aqueas, & aliàs in quartanam incidunt atrabilariam, horrificã, quia humor bilioſus ſeroſus, dulci aqueo ac temperato humore non moderatus facilè excandeſcit, & in atrabilariam naturam immutatur. Priores οἱ ἐρυθροὶ facilè ferunt venæ ſectiones, & ab iis non læduntur: poſteriores non niſi cum ſumma difficultate; vix enim ſeſe recipiunt, recolligunt, ac recuperant, & hypochondriacis morbis laborant, & obſtructionibus meſenterij, & tenaces ſunt, & mœſti, & facilè terrentur, & apprehendunt: immò in hydropem ſiccum facilè delabuntur, & prauas habent actiones vt hi qui febre laborant; nam febrientem habent vẽtrem. Alij medij ſunt. Domina de Palloyſeau media ferè eſt,

nam nec nimis ſiccum hepar, nec multâ humiditate temperatum habet. Domina Dorſæa accedit potiùs ad poſteriores, cùm pulſus habeat paruos, celeres, vix perceptibiles, colorem ſaturatum, fugacem, aliàs pleniorem, ſiccitatem ſummam; & vt ita loquar, igneitatem; vt mirum non ſit ſi tempore inæquali vtraque in febrem quartanam inciderit. Et quibus ita affectum hepar non tam ſæpè laborant, præſertim ſi ſibi in victu temperauerint: ſed cùm in morbum inciderunt eo vix ac ne vix defunguntur. Et tamen videtur febris eis morbus eſſe congener. Vtraque mulier nunquam habitior fuerat, nunquam plenioris vultus ac pinguioris, nunquam ad functiones paratior & alacrior: ſed vtrique ſolemnis erat quædam fluxio alui, quę dum fieret, vt erat vindex morborum, ita dum reſiſtit, ceſſatque, eorumdem eſt promotrix, aduocatrix & conſeruatrix. Vni quidem, quoniam cùm hepar aliqua ex parte ſiccius ſit & calidius, multa bilioſa & ichoroſa generat, quæ aluum facilè turbant, ac emouent. Sed dices: Si hepar ſiccum, ſiccitas autem facultatem retentricem iuuat, cur non retinet potius? Dicemus autem quod attinet ad illam εὐεξίαν & εὐχροιαν, vtramque malam fuiſſe. Omnis enim εὐεξία & εὔχροια quæ præter rationem aduenit, quæque naturę legibus conſuetis non continetur, immò potiùs eſt ob veteris & ſolemnis euacuationis ſuppreſſionem, quàm ob partium ſolidarum repletionem & inſtaurationem, mala eſt vt ſignum & vt cauſa. Vt ſignum, quia cùm extenuationis ſint argumenta in aliis partibus, repletionis autem in aliis: inæqualitas illa nutritionis declarat ſolum abdomen plenum eſſe, meſenterium plenum, vnde vetus ſtercus retentum illam εὐχροιαν ſecundùm quid, non abſolutè bonam inducit. Quod ſi æqualis eſſet ea εὐεξία, declararet omnes partes ſolidas alimentum cepiſſe: vt cauſa autem mala eſt, quoniam morbos à cacochymia & à plenitudine indicat. A plenitudine quidem non ſanguinis, ſed humorum in abdomine contentorum, quæ plenitudo cum cacochymia confunditur. Hinc quibus mulieribus menſes, aut viris hæmorrhoïdes ſubſiſtunt, eæ impinguantur, an propterea bene habent? Non, immò eſt inſtar euexiæ athletarum. Et Hippocrates doctè lib. de morbis, dum de ſuffuſione pituitæ à capite loquitur, aut carnes rarefactas & excalfactas diffuſam illam pituitam facilè in ſe recipere, & poſteà εὐεξίαν inferre. Sed illa εὐεξία lubrica eſt, & periculi plena. Item libro Coacar. animad-

uersionum, Coloris bonitas, & sudores sinefebre, aut inordinatam diætam docent, aut vetus stercus subesse. Veteris stercoris nomine potest audire euacuationem aliquam solemnem subsistentem. An hæc bonitas coloris bona est? Nequaquam: immò prodromos & antesignanus morborum. Vt nec ea bonitas coloris quæ in peripneumonicis apparet. Ideò decipiebantur veteres, qui minimè contenti bonâ valetudine, & bonitate actionum sanguinem & lacertos quærebant, ex eóque metiebantur sanitatem, cùm quis succulentus & plenus, & bene habitus foret. Sed eos Galenus reprehendit. Sic non quoties quis saturato rubore est, dicere oportet eum esse valdè sanum: nec item quoties quis ita affectus est, dicere oportet eum esse téperamento sanguineo. Nam esse tales certũ est colores quale alimentum, non propterea tamen sanguinis dominatum declarat rubens gena. Nam bifariam rubent genæ, aut propter sanguinis abundantiam, & tunc eos sanguineos esse dices, & ij quadrati esse solent, rudibundi, parum de rebus solliciti (nisi inclinante æstate corpus minimè perspiret) & liberaliores esse oportet in sanguine mittendo: aut ob caloris excessum cum humorum ichorosorum copia & dominatu, præsertim si in iis potiùs sit ἀνωῤῥοπὴν, quàm κατωῤῥοπήν. Scire enim oportet in aliis hepar suas habere inclinationes infernas, in aliis supernas. Vnde pedes sepè quibusdam sunt frigidissimi, quibus manus calidissimæ: & contrà. Si ob caloris tantùm excessum, ij sunt sæpè macri, furiosi, biliosi, mœsti, iniuriosi, iniqui, tenaces, mali, versuti, melancholici, vrinas sæpè aqueas habent, vtpote hepate exugente statim ob calorem & siccitatem id quod humidum est, & multùm meiunt, quod falsò catarrhis attribuunt, cùm sit veluti diabetica affectio; eo enim pacto affectum est hepar, quo aliquandò renes: immò in renibus non potest non esse talis diathesis qualis in hepate: facilè enim consentiunt. Declarauit ille æger qui veluti diabeten habebat in vico de la Mortellerie, cùm certissima essent argumenta sicci, squalidi, & arentis & calidi hepatis. Et hoc diligenter notandum est. Caue ergo ne valdè decipiaris iudicans de temperaměto sanguinis ex eo quod quis foret subrubeus; fallax enim id est. Hippocrates videtur aliam causam colorationis statuere in suis libris; colorum mutationes fiunt corde venas laxante, aut eodem constringente; laxante quidem florentes, pellucidi, *Lib. de oss. nat*

rubicundi, constringente virides & ὑπόχλωροι. Ac si dicat in quibusdam per effumationem tantùm & vaporum emissionem colorem induci, qui vapores si retineantur, tum mala coloratio adesse solet. Sed id potius pendet ex dispositione ea quam diximus. Nisi dicas cor quoque plurimùm posse ob spiritus & calorem quem pulmonibus inducit. Vt quibus pulsus paruus & languidus, constrictusque, si color rubeus adsit, non vi caloris adsit, sed nescio cuius vaporis qui effertur. Quibus autem cor bene dilatatur, & sanguinei sunt, iis bona coloratio ex se. De febre autem quæ mulierem istam adorta fuerat, ita disputatum est. In omni morborum depulsione de morbo primùm constare oportet. Atque de morbo quidem quis, quæ idea, vt quæ huius aut illius corporis ἰδιοσυγκρασίαν sequatur. Nam pro corporum varietate euariant quoque. Si morbi species non statim se se prodat, maior pars negotij naturæ committitur. Illa enim legitimâ vitæ ratione adhibitâ patefaciet id de quo dubitatur, cùm incerta medicatio non nisi dispendio decernatur. Hoc autem maximè in inconstantibus temporibus fit. Quod in hac muliere spectatur. [2] Nam qui morbus primò & per se (quod tamen rarò vsu venit, & ideò declarat diathesin iam in partibus factam) quartanum typum periodum receperat, mox eundem reiiciens confusus in sese est. Quartanam esse periodus declarat, ætas consentiens, tempus inæquale & autumnale. Vt quéadmodum eadem die modò calor, modò frigus fit: ita inæqualibus temporibus inæquales motus febres morbíque habeant. Et quod argumentum maximum dignotionis morbi, quodque Galenus 1. ad Glauconem plurimi facit, immò pluris quàm circuitionis formam, est quòd hoc tempore multi tales grassentur morbi. Contra tamẽ quartanam non esse aliquis doceat, quod nulla ferè ἀπυρεξία, cùm tamen Galenus asserat maximè in quartanis omne quod exustum est discuti ac euacuari. [3] Sed fortè de ordinatis intelligit. Item quòd accessio in sudores non desinat, quod tamen 1. ad Glauconem requirit Galenus. Quod acerrimus calor qualis in tertianis, quòd nullus rigor, immò nec horror quidem. Quod fit tribus de causis, aut quòd sensus præstantia non sit, quòd materies retusa sit, & naturam non stimulet, aut quòd nulla motionis vehementia. Cùm enim rigor motus sit multus, id est numerosas habens motiones, cum impetu, breue habens quietis tempus: horror omnia quidem ha-

Libr. de typis.

Gal. 1. ad Glauc.

2 de diff. febr

bet, ſed remiſſiora, frigus ſine motu in cute ſentitur. In rigore corpus concutitur, virtute cùm humore lactante: in horrore cutis & muſculi cum quadam laſſitudine, pigritiâ, & mouendi difficultate concutitur. In frigore nulla concuſſio, ſed ſola cutis inalgeſcit. Rigorem afferunt ſenſus pręſtantia, materia naturam irritans, & motionis vehementia. Si cauſæ hæ validiores, rigor inducetur: ſi remittantur, id eſt, ſenſus hebetior, materia minùs calida, acris, ad motum pigrior, virtus robuſta, horror: id eſt, cutis & muſculorum concuſſio. Tertianam veram rigor antecedit, quia caliditas exactiorem ſenſum reddit, humor mordicat, virtus robuſta eſt ob ſiccitatem mediocrem quam habent bilioſi. In quotidiana humoris frigiditate ſenſus obtunditur, humore robur fatiſcit, materia nec mordet, nec facilè mouetur, ideò adeſt ſolum frigus. Quartanas & ſpurias tertianas & quotidianas quibus bilis admiſta, & ſemitertianas anteit, horror medium locum occupans inter frigus & rigorem. Nam cauſæ non ſunt vt in tertiana validæ, nec vt in quotidiana languidæ. Et Galenus ait perfrigerationem aliquando tertianas anteire, & leuem rigorem, præſertim ſi virtus debilis, & ſenſus hebes ſit. Immò (quod notandum eſt) permultæ continuæ, & quæ vnicâ finiuntur acceſſione, à leui rigore & frigore incipiunt, immò & pleuritides ob materiæ vel inæqualitatem & malignitatem: maximè verò id obſeruatur in corporibus delicatioribus: in tertianis pulſus magni, vehementes, celeres, omnis inæqualitatis, præterquàm febrilis expertes. Magnitudo & celeritas ad robur arteriæ, vrgentem neceſſitatem & ſequax inſtrumentum refertur: frequentia ad neceſſitatem, vehementia ad robur. Galenus lib. de typis, paruum & frequentem pulſum agnoſcit. Sed locus erroneus eſt, & facilè iis aſſcribo qui hunc librum Galeni eſſe negent. *Lib. de typis.*

Nec enim ea paruitas pulſus in tertiana eſſe poteſt, ſed in quartanis pulſus medio loco conſtitutus eſt inter pulſum tertianarum & quartanarum. Pulſus rari & tardi ſunt, niſi increſcat aut vrgeat febris. Nam poſtulante vſu crebriores & celeriores ſunt, ita tamen vt natiua quædam tarditas & raritas maneat. Rari pulſus ſunt, cum interpoſitis longis interuallis arteria pulſat: tardi cum longo tempore paruum ſpatium percurritur. In pulſu cauſa agens eſt virtus, quæ per-

ſpatium arteriam mouet, ab eius medio ad circumferentiam dum diſtenditur, & eandem reflectit à circunferentia ad medium, interpoſitâ quiete dum contrahitur. Sic cùm vrget neceſſitas, ſpatiumque liberum eſt, & corpus arteriæ quod mouetur virtuti paret quæ agit; tunc pulſus magnus celer & frequens fit. Contrà ſi vſus non vrget, ſpatium non liberum, arteria virtuti non obſequatur, pulſus fit rarus, tardus. Nam nec vſus celer refrigerium deſiderat, nec ſpatium liberum eſt, ſed humorum vaporumque copiâ præpeditum. Inæqualitas in pulſu quartanariorum facilè deprehenditur etiam in vno pulſu. Cùm enim inæqualitas fiat vrgente neceſſitate, facultate obſequente, ſed motum interrumpente, impedientéque materiæ copiâ, aut craſſitudine, aut inſtrumenti affectu, vt obſtructione, aut compreſſione, vel conſtrictione inæqualitas neceſſariò inſequitur. Hæc omnia doctiſſimus Scholiaſtes & Paraphraſtes Galeni in priore ad Glauconem exemplis & hypotheſibus illuſtrauit: quæ omnia memoriâ ſunt digniſſima. Sed hæc intelliguntur de iis præſertim quartanis, in quibus ater ſuccus frigidus & ſiccus, calidus tantùm per modum putredinis febrem accēdit. Nam prout humor, aut eſt ἑτερογενὴς aut ὁμογενὴς; ita facultate validâ, aut infirmâ, vſu poſtulante, aut non pro conditione humoris, & inſtrumento hoc vel illo modo affecto; ita pulſus de raritate aut tarditate remittit, acceditque ad tertianarum aut quotidianarū pulſum. Nam nemo dubitat pleriſque ſuccreſcere humores bilioſos futuræ tertianæ parentes, qui tamen retuſi, debilitatique, alitérque affecti quàm deceat, aut quòd adſit autūnus iam, aut inſtet, aliam naturam accerſant, febremque quartanam inferant. Quemadmodum enim humor naturâ ſuâ frigidus, & talis à tempeſtate factus, cùm alioqui ratione ſuæ frigiditatis inferiora petere debeat, tamen ad partes ſuperiores conſcendit in iuuenibus; quod temperamentum calidum corporis ſuſcipientis & patientis humorem alium curſum motumque capere cogat quàm ipſa natura ſuadeat: Ita quoque humor natus ex ſe tertianam inuehere, ratione tempeſtatis poteſt tanquam de ſua diſcedens natura aliam inducere febrem. Iſtam hypotheſim ex Hippocrate & Galeno deſumpſimus: reddit enim rationem cur iuuenibus parotides molles & pituitoſæ natæ fuerint, cùm materia ipſa cali-

Com. in part. 11. ſect. 1. l. 1. Epid.

ginosa frigidáque foret, natáque ad generandos in partibus inferis abscessus: quia, inquit, iuuenes erant, vt calor iuuenilis materiam aliorsum conuerterit quàm à natura haberet. Nunc redeamus: Ergo in illa muliere hæc argumenta suadebant non veram esse quartanam, quòd nulla apyrexia, quòd accessio in sudores non desineret, quòd horror non esset; denique quoniã inæqualitas in vno pulsu quæ in quartanis maximè esse solet, vt antè dictum est, nec natiua tarditas varietásque adesset. Quod fit quòd exquisitus non sit humor atrabilarius frigidus & siccus, vt cinis; sed biliosus, qui tamen caliginosior factus, alius febris autor factus est quàm pro ratione sui, quòd vrgeat necessitas magis flabellationis, quàm in veris quartanis, in quibus quoniam humor frigidior sicciórque est, non tantam molestiam affert calor, immò in plerisque plus ipsa horrifica concussio conquassatióque molesta est quàm calor febrilis. Accedit quod in hac biliosa muliere non ita instrumentum præpeditum est vaporum à materia frigida siccáque elatorum crassitie & copia, debuerat incidere in tertianam, sed humor qui erat biliosus aliam naturam acquisiuit, immò & malignitatem, vnde quandam continuitatem afferebat. Nam illud est valdè notandum quod scribit Galenus, *Nulla febris cum inflammatione, aut maligna humorum putredine intermissionem habet: cùm verò intermittit febris, vtrumque abest.* At dices: Si quo tempore cacoethia humorum est, autumno maximè: ergo acutissimi morbi pullulare debent. Sed dicimus & acutissimos & longissimos morbos in autumnum incidere: hos quidem cùm potiùs congeries est fæcis quàm humoris maligni: illos verò cùm contrà fit. Ac quòd id accidat autumno, Hippocrates scribit, Primum, quòd quartanæ autumno longissimæ, & idem de aliis quibusdam morbis. De malignis ita scribit: *Autumno morbi acutissimi & exitiales magna ex parte.* Galenus rationem reddit, *quòd eodem die calor & frigus adsit: Item quòd æstatem autumnus sequatur, in qua assantur humores, & vires debilitantur: tum quia humores sub finem æstatis ad difflationem erant parati, appetente autumno intrò truduntur. Et hæc omnibus communia sunt, maiora verò ex multitudine prauorum humorum cum fructibus vsi fuerunt multis.* Idem quod in Aphorism. repetit, in Epid. & in lib. 6. *Ferinum autumno & cordis dolores, & horridum, & melancholicum.* Quadruplex

Com. in aph. 48. lib. 4.

Aph 25. lib. 2.

Aphor. 9 lib. 3.

Lib. 2. Epid. sect. 1.

autem est feritas: vna, lumbricorum; secunda, maniæ; destillationis altera; quarta, cancri & elephantiaseos. Horum malorum causas duas assignauit; vnam mali humoris qui tunc generatur abundantiam, alteram temporis illius inæqualitatem. Denique hoc tempore grassantur morbi mali ob cacoëthiam humoris, venenatam qualitatem, inflammationem, impedimentum partium principum, difficultatem curandi, cruditatem humorum cacochymiæ coniunctam, temporis inæqualitatem, ob adustionem ratione æstatis præteritæ: virium debilitatem præterito tempore allatam, inclinationem humoris foris, intrò, & præsertim manè & vesperi. Hippocrates enim vesperi morbos autumnales maximè recrudescere: denique ob fructuum vsum immodicum.

In muliere ista humor biliosus est dilutus quidem, & φλεγματοποιούμενος, efferatus tamen tam malam febrem committit. Et fortè ille humor aliquâ tenuitate præditus, subigendo, tenuando, agitando, causa est tam inæqualis ἐπισημασίας, vt idem faciat quod theriaca initio febrium quartanarum data; hæc enim duplices

Lib.1.ad Glauc. triplicesque quartanas facit, quia tempore & loco non præscripta incidit penetrando, & vnum humorem diuidit, duosque ex vno facit. Statim à sumpto cibo micat calor, aut ratione eius subtilitatis: vel quia intus calor est siccus & arens, qui quemadmodum in hecticis, rei humidæ accessu facilè facilè exuscitatur, & ἐκλάμπει. Quod ad curationem; Audito Quartanæ nomine statim ad incidentia, tenuantia, calfacientia, vel etiam vehementiuscula confugimus: sed hæc omnia hîc locum non habent. Nam ideâ distinguitur ab aliis quartanis. Maximè verò diætæ ratio habenda, quòd futura morbi longitudo vires validas requirat. Abstinendum glutinantibus, succum crassum generantibus, humectandum: quanquam Galen. videtur interdicere humectantia. Sed codex græcus erroneus est; nam cùm dicit temperandum ἀπὸ τῶν ὑγραινόντων, legendum ξηραινόντων: nam refrigerantia & siccantia nocent. Quæstio, an in quartana

1. ad Glauc. sectioni venæ locus sit. Galenus in tertiana nótha, & in quartana, cùm de sectione venæ agit, ex hypothesi de ea loquitur. De tertiana nótha ita: *Si sanguinis missione opus est, ea non omittatur;* quasi in tertianis nothis non probet necessariò venæ sectionem. At Galenus de tertiana notha loquitur, quæ maximam affinita-

ad Glaucon. 1. tem cum quotidianis habet. De quartana ita sensit: *Quartanas*

per

per initia moderatè tractabis. Nullum vehemens medicamentum aut vacuationem adhibebis, nisi sanguis admodùm exuperare videatur. Et si secta vena sanguis niger ac crassus, qualis maximè in lienosis perspicitur, profluat, audacter mittiendus; sin flauus ac tenuis, statim sistendus. Idem Galenus de melancholicis loquens, disserit. *Cùm*, ait, *opinio erit in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri, quo certiorem habeas notitiam, vena media secetur. Quod si fluens sanguis non videatur melancholicus, sistatur: sin melancholicus appareat vacua quantum pro laborantis natura videatur.* Itaque de quartana ex hypothesi loquitur; *Si sanguis admodùm exuperet*: vbi notanda vis vocis *admodum*. Nec dubium esse debet quin si corpus frigidum sit & siccum (quod corpus verè quartanis implicatur) à sectione venæ temperandum sit. At mulier hæc de qua res agitatur, calida est & sicca, æstuat, sitit, iactatio, leuia deliria, empyreuma magnum, continuitas quædam, immò nondum status typus: metus orgasmi, vrinæ sunt flammeæ, mulier est. Mulieres autem luculentiores phlebotomias ferunt. Itaque secanda vena est opportunè. Purgationes non ita valent ne duplex quartana incidat: vt de Medico narrat Galenus, qui quartanario succum cyrenaicum præscribit, coniicitque ægrum in triplicem quartanam.

7. cap. 1. 3. de loc. aff.

1. ad Glauc.

De signis prognosticis ita statuendum est. Omnis securitas aut ex parte morbi, aut subiecti, aut vtriusque. Morbus diuturnus, securus ferè, vt ait Galenus passim: immò ab aliis morbis vindicat, ait Hippocrates. Quanquam Galenus docet comm. in partic. 4. sect. 3. lib. 1. Epidem. eas febres quartanas, quæ ex liene sequuntur, id est vitium aliquod peculiare in liene hydropem similemque affectum prouocare: non quin propterea quartana eo nomine non sit secura, sed ex euentu id fit. Et necessariò febris hæc quartana longa futura est, primùm quod per se talis est, & maximè quæ hyemem attingit: deinde quia corpus inclinantis ætatis est, minimùm perspirans. Tertiò quia epidemius nunc morbus est, vt quemadmodum tempestas est generatrix, ita & conseruatrix esse dicatur. Nisi quis obiiciat morbum minùs longum fore, quòd ita sit inordinatus: & quæcumque febres eadem horâ repetunt, sunt ægrè solubiles. Hîc enim intelligi non debet de autumnalibus quos certa de causa erraticos esse diximus. Accedit quod huic mulieri lien sit infirmus. Si autem infirmitas lienis æstiuas quartanas facit, contra

Part. 7. sect. 6. lib 6. Epid. & part. 4. sect. 3. lib. 1. Epid.

aphorismum, sicut quodam loco Hippocrates animaduertit, multò magis conferet ista lienis infirmitas ad conseruationem quartanarum. Nec certè aliter cessit. Nam per duos annos perseuerauit ea febris, aliàs ordinata, aliàs complicata, aliàs continua, aliàs aliter affecta. Et in vigore accessionis quoniam turgescebat humor biliosus, erant deliria perpetua. Sed quod mirum est, & Medicis multùm negotij dedit, est quod exacto primo anno tanta fatuæ pituitæ copia in os recursabat, vt hoc ori stomachi infestum esset, multùm ægræ tædij afferret, necnon appetentiam omnem proiiceret. Dubitabatur an id à pulmonibus foret, an à capite, an ab hypochondriis natante aluo humiditate, quæ liberum exitum non haberet. Illa mulier pulmones habebat infirmos, & sata erat stirpe plurimùm morbis obnoxiâ. Caput quoque incalfactum erat à calore febrili. Quemadmodum autem sol incalfaciens cerebrum διαχύσεις facit (vt ait Hippocrates) corpusque multâ imbuit humiditate: ita calor febrilis & consumere potest humiditatem partibus existentibus robustis, & liquefacere partibus existentibus infirmis, & loco legitimæ nutritionis multam humiditatem potest tanquã causa per accidens inducere. Per accidens, quoniam partes debilitat, sic vt proprium alimentum non probè conficiant; & quoniam appetentiam deiicit, corpúsque sitibundum reddit, rerum liquidiorum crebrior vsus est, & proinde multarum humiditatum prouentus. Atque ego existimo tantæ humiditatis & pulmones & caput autores fuisse. Et illud annotauit Galenus in febribus quartanis, loquens de iis quæ superueniunt talibus febribus: *Quartanum typum insequuntur inappetentiæ, saliuationes, aliquando ex causis contrariis appetentiæ intensæ, tussiculáque ipsis adest, quando corporis habitus corrumpitur.* Et loquens paulò antè de quotidianis, quod antè est etiam annotatum: sed tamen ob loci excellentiam repetere non erit alienum, *aut productis quotidianis rheumatismos thoracis succedere.* Quod fit aliis partibus debilitatis, & à suppressione proprij excrementi quod à se amandare nequeunt laborantibus. Vnde cùm mulier hæc potiùs amuletis & palliatiuâ curâ à quartana liberata esset, & quandam εὐεξίαν comparasset, inopinatò incidit in inflammationem pulmonis, à qua breui interiit. Præterea idem Galenus vnum obseruauit de quartanis, quod perpetuæ memoriæ tradendum est, cùm & ad prognosim pertineat, & ad præcauendum ne quid tale contin-

Lib. de aëre & locis.

Lib. 1. de morbis.

Lib. de Typis, c. 4.

gat, lib. de Typis. Typus quartanus dum febris vehementior euadit ipse sibi complicatior, vt duo & tres fiant quartani, vel etiam vsque ad quandam continuitatem perueniant: rursum dum moderatior est, ad vnum typum reducitur, fit etiam periculosus ob implicita mala, quia phthisim & hydropicas suffusiones sæpè efficiat. Metuebamus huic mulieri hydropem, præsertim siccum; sed nil tale contigit. Remedia quæ sequuntur præscripta fuerunt.

℞. conseru. bugloss. cichorij, ceterach & apij an. ℥j. ß. folior. senæ puluerisat. ℥ ij. rheibarb. electi ℥ß. cum decocto polypodij. fiat opiata vtenda sæpe. Decoctum polypodij erit factum perfectè cum saccharo.

℞ succor. menth. absynth. bugloss. an. ℥ iij. in quibus infunde agarici albi ℥ ij. fiat syrupus coctus perfectè cum saccharo.

℞ succorum depurat. bugloss. borag. pomor. de curtipend. meliss. scaril. an. ℥j. sacchari qu. suff. fiat syrupus, de quo capiat sub finem access.

ANNOTATIONES.

1. Huc pertinet illud Hippocratis 2 Epidem. ὀξυτομία excitata in quibusdam coloris bonitatem affert.

2. Plerique casuri in quartanas, sentiunt dolorem lienis. Hinc Galen. cap. 4. lib. de Typis, asserit quartanam sequi lienis phlegmonem & tumorem. Oportet dicere quod cùm febris quartana primò prehendit iam est dispositio aliqua in corpore ad susceptionem, & materia in angustiis venarum quodammodo est infiltrata, vt loquuntur veteres, ita vt ea dispositio & infiltratio sequens aut contumaciam materiæ, aut eiusdem tenuitatem, morbi longi aut breuis sit causa. Nec credere oportet in corpore semper ipsius lienis aut iecoris fomitem esse morbi. Nam in humoribus est qui aut circum lienem continentur, aut circa hepar. Tales autem humores retinent de natura partium quibus vicini sunt.

3. Et lib. de Typis, ait tertianas, & quartanas accessionem habere breuem, ἄνεσιν longam: quotidianæ autem longam habent accessionem, breuem autem ἄνεσιν. Nomine autem aneseos intelligere quoque oportet intermißionem. In 2. de different. febr. intermißionis tempus paruum esse vult. At tamen lib. 1. ad Glaucon. contrarium asserit, immò raritatem & tarditatem in pulsu post accessionem agnoscit.

CONSILIVM LXV.

In quo quæstiones tres explicantur. Prima de Hypnoticis: Secunda de vsu medicamentorum, & præpropera venæ sectione in febribus quibusdam. Tertia de ratione purgandi macilenta corpora.

DVO sunt hoc consilio plurimùm annotanda, quorum obseruatio ad artem præclarè & castè exercendam conferet. Primum de vsu hypnoticorum: secundum de vsu medicamentorum, & præpropera venæ sectione in plerisque febribus, in quibus ægri æstuant quidem, & tamen non sitiunt valdè, tametsi lingua indicet multùm subesse caloris. Tertium addam de corporibus macilentis, quæ cùm purgare volumus, eis etiam ægrotantium ipsorum voto valida applicamus remedia. Ad primum inflectit sese oratio nostra. Somnus triplex est, naturalis, à causa naturali, vt cùm suauis vapor cerebri meatus leniter obstruit & humectat: in quo satis est capi sensus aut intercipi vt ferientur, cessentque ab opere: vnde cantu, strepitu cytharæ, illapsu inflexúque blando aquæ somnus blandus irrepit, non partâ vllâ in cerebro obstructione, nec vllâ re cerebrum opplente. Quod tamen Aristoteli placuit, vt existimaret nunquam illabi quempiam in somnum nisi res aliqua cerebrum oppleat, aut saltem colliquatio fiat aliqua. Quod absonum videtur. Vnde enim colliquatio ista cùm cantus, blandáque & sonora vox somnum inducit? Galenus autem docet somnũ etiam longum nondum contra naturam existentem etiam à sola cerebri refrigeratione oriri, nullâ de humore factâ mentione. Quod autem solius refrigerationis mentio facta fuerit, patet ex ea diuisione quam proponit; *Si refrigeratio* (ait) *cerebro contingat, somnum profundum facit; si refrigeratio fortis iuncta humiditati lethargicas affectiones inducit; si autem siccitati,* κατοχάς. Sic à sola refrigeratione, mediocri tamen, somnus profundus conciliatur, qui nõdum aut comatis, aut similis affectus rationem habet, nisi difficilis sit expergefactionis. Cùm enim hoc contingit tum contra naturam somnus existit. Et tamen licèt non sit difficilis expergefactio, non desinit quidam somnus longus in malis duci-

Proptereáque errauerunt quidam veteres existimantes nullũ somnum longum mediocritatem superare, esseque contra naturam: vigilias vero contra naturam quasdam longas posse existere. Sed si vigiliæ modum superant, naturamque lædunt, cur non & somnus? Horum dogmata à Galeno pluribus labefactãtur in commentariis in aphor. vti & eorum qui soporiferas affectiones & contra naturam existentes, somnum esse longum dixerunt, præsertim dum incipiunt. Sic quidam somnus est naturalis per blandam anathymiasin cerebrum capientem, actionésque cessare facientem, sensibus quodammodò ligatis, qui per vigilias absoluuntur. Alius est contra naturam à causa alieniore, vt Galenus pluribus locis explicat, vt in catalepsi, cataphora, apoplexia, veterno, & aliis generis eiusdem apparet. Tertius autem medius, ab vtrisque causis nascens, & is à naturali longiùs recedit, contra tamen naturam nondum planè existit. Eiusmodi somnus in pueris & temulentis apparet, & interdum iuuat ad coctionem & ebrietatem tollendam. Vnde Carus ab Hippocrate non videtur omninò damnatus, tametsi contra naturam affectio sit, & affectio sit soporifera δυσδιέγερτος, (quæ vox somnum maximè contra naturam reddit, vt ex 2. Aphorism. patet) Galenus in Comment. & in pueris & temulentis, & ægris τὸ ὕπνον δυσδιέγερτον obseruauit, præsertim cùm diu per morbum vigilassent, profuisse plurimùm. Plura illo commentario 2. Prorrhet. legere possis. Porro ille somnus qui καρῶδές τι habet, modum quidem naturæ excedit, & fit à causa quantitate potiùs quàm qualitate molestâ. Sed est somnus alius veluti quartus vsu rerum soporiferarum inductus, cuius gratiâ sermo hic est institutus, vt doceamus quibus modis inducto illo somno in ægrorum commoda peccetur, & cùm ita peccetur, quæ ratio sit ineunda, & quatenus in eius inductione ne nimietate & insolentiâ erretur, sit insistendum. Cæterùm somnus ille hypnoticis inductus, cùm blandam benignamque anathymiasin causam sui agnoscat, à naturali desciscit, somnóque contra naturam similior redditur, quod refrigeratione & humectatione fiat, duabus nimirum rebus febrium causæ calidæ & siccæ oppositus. Et quatenus ita inducitur contra naturam aut præter naturam somnus dicitur, quatenus autem nonnihil adiumenti affert, immò plus commodi naturam recreando

Gal. in ahpor. 3. lib. 2.

Cap. 5. l. 3. de loc. affec. & comm. in aphor. 3. lib. 2.

In Prorrhet. par. 28. lib. 2.

Com. in aphor. 3.

diuturnis vigiliis lassatam, tritam, fractam, debilitatamque, quàm detrimenti, quòd inducatur à rebus contra naturam existentibus, quódque aliquando in malam διάθεσιν trahat cerebrũ. Sic mediocritas tenenda maximè est. Vt autem somnus etiam maximè naturalis, aliàs iuuat, aliàs nocet, vt initio paroxysmorum; sic somnus contra naturam etiam iuuat ex euentu, cùm sit melius naturam vigiliis afflictam quacunque ratione leuari, quã eam sinere atteri, ac afflictiorem reddi. Vnumquodque autem ex eo metuendum, quod aut officiat, aut iuuet, vt de hæmorrhagia Galenus contendit, quæ etsi contra naturam suo genere existat, opus tamen naturæ vtilitate ipsa conferenda, dicatur. Idem de somno. Sed in eo conciliando prodigos nos esse non oportet, satis est esse liberales. Etenim & ineuntibus morbis, & in vigore, & omni tempore morbi, siue etiam calidi, siue frigidi morbi sint, dummodò aliqua sit somni vacuitas, vt videantur Medici semper aliquid moliri, hypnoticorum vsu sese ægris consulere arbitrantur. At errant longè. Nam sæpe καρηβαρίας, & alia id genus mala inducunt. Dum enim exitu prohibentur excrementa ἀτμώδεα, cerebrum offenditur. Galenus ex sententia Hippocratis sententiam commemoratione dignam profert de incommodis vigiliarum immodicarum, præsertim factâ quadam ad insuetas mutatione vigilias, & somni longioris præter consuetudinem inducti, disputans. Exempli gratiâ, in morbo aut sanitate quis vigilat etiam supra mediocritatem, somnifera adhibes, tu in contrariam partem naturam adducis, & mutationem affers, noces plurimùm. [1] Nam & vigiliæ ἰσχυραὶ cibos crudos incoctósque reddunt, ait illo loco Hippocrates: & mutatio ad somnum multum siue per se, siue de industria inductum, quod in comment. elegantissimè Galenus vocat ὕπνον ἐπιτηδευθέντα torporem, segnitiem, langorem, grauitatem capitis, & ἑφθότητα affert, vt dicit Hippocrates. Nomine τῆς ἑφθότητος accommodatè & significanter Galenus vult intelligi τῶ τόνου ἔκλυσιν, id est virium ac roboris exolutionem: Latinè autem redditur ἑφθότης excoctio: & homines qui immodicè dormiunt ἑφθοί dicuntur, latinè recocti excoctique, gallicè *perboulus*; quòd eorum caro sit humidior reddita, habitúsque corporis albicantior & tumidior, idque fit ob suppressionem fuliginosi excrementi, halituosique, quod per vigilias digeri deberet ac exhalare. Plura

Aphor 1 lib. 2. Apho.

Lib. de differen. morb.

Com. in part. 55. lib. 2 de dia. acut

illo commentario legi possunt. Et hæc præsertim in sanis intelliguntur, quibus arctior profundiórque somnus placet & longior. Sed in ægris est vbi hypnotica conferant, est vbi officiant plurimùm.

In affectibus calidis cerebri, vigiliis, & febribus continuis soporifera maximè Medici vsurpant. Vigiliæ fiunt propter calorem primæ partis sensificæ, ait Galenus, idque vel propter simplicem intemperiem, vel ob copiam biliosi humoris in eadem parte ferocientis. Hoc videndum in calidis affectionibus cerebri, siue sit intemperies simplex, siue cum humore, ne imprudenter vsurpemus hypnotica, siue in tempore, siue in vsus crebritate. nam sic ex calida intemperie fit frigida, quod pessimum est. Accedit quod exitu prohibeantur humores tenues, siue quod per ventrem euacuari possent, siue per halitum. At dices, incrassantur? quid tum? Bonum quidem eorum acrimoniam retundere vsu temperantium, non autem stupefacientiũ vsu. Et licèt retundant, ista retusio à talibus facta plus afferet incommodi nam difflatu per cutim, & refluxu à capite tanquã parte principe prohibentur humores, deinde repressi in capite vsu stupefacientium vim suam cerebro imprimunt. Vnde videmus etiam fatuos, stolidósque quosdam effici vsu narcoticorum etiam moderatorũ. In tempore quidem peccatur, cùm initio morborum damus; obstruimus enim tunc, materiamque crudiorẽ reddimus, & naturam hebetiorem reddimus, nedum vegetiorem. Et omniũ grauissimè peccant etiã in vigore morborum stupefacientia hypnoticáque præscribentes: nam tunc natura aggreditur coctionem, materia est mitificata, facultas vitalis & naturalis fortes etiamnum persistunt, animalis autem infirma est: ob quam infirmitatem Galenus vetat ne quid tentemus.[3] At stupefacientia cerebrum ipsum hebetius reddendo, infirmius faciunt; propterea error committitur maximus. Quin etiam contra quod Galenus dicit in vigore aliquando facultates sunt attonitæ & imbecillæ, ac tunc hypnoticon non cõfert. sopiuntur enim ipsæ facultates, nec ἐρεθισμὸν humoris percipiũt: & ita crisis non fit. Dicam quod experientiâ compertum est, huc pertinens maximè & obseruandum diligenter, ne quid tale in communem hominum perniciem perpetretur. Gener cuiusdam satellitis Regij nomine Candæi febre causode laborabat,

Com. in 3 lib. 2.

Medicorũ error.

Com. in apho. 29. lib. 3.

Insomnis erat. Circa nonum diem cùm naturæ aggressio cõcursióque expectanda esset, capiti pullus exenteratus est applicitus, eodémque tẽpore syrupus diacodyonis cum decocto lactucæ præscriptus. Illi & præsentibus visa sunt mitiora. Tribus aut quatuor horis post cùm sese in somnum conuertisset, inuentus est exanimis & extinctus. [4] Credibile est hoc contigisse quòd per stupefacientia somniferáque facultates languidiores redditæ forent, die præsertim critico. Sic humores non stimularunt naturam, aut eam languidam stimularunt, eodémque vsu suppressâ malignâ materiâ quæ per sudores aut aluum proiici debuisset: sic mors de repente inuasit. Idem in Cymæterio Sancti Ioannis mulieri contigit, cùm in vigore morbi stupefacientia præscripta essent; nam de repente refrixerunt partes, ac interiit. Idem ad insigne S. Trinitatis vico S. Antonij. Itaque nec initio morborum, nec in vigore sunt admouenda stupefacientia, præsertim in acutis, nec pulli exenterati; nam multùm conturbant, & ad caput alliciunt suo calore; vnde sensuum fit oblæsio. At opportunè dari possunt in morborum incremento.

Præter autem exemplorum fidem, idem clariùs manifestiúsque reddi potest autoritate Tralliani, qui narcoticorum anodynorumque vsum viribus præsertim infirmis suspectum esse ait, immò etiam mortem sæpè inde aduenire confirmat. Nam influxum refluxúmque humoris impediunt, obstruũt, naturam hebetant, eiusque aciem retundunt, & alia consimilia afferre solent. De iis plura legere possis apud Donatum ab Altomari. *De phrenitide c. 6.*

De corporibus macilentis, attenuatis, squalentibus, aridis, astrictáque aluo præditis hoc loco agendum est, an his validioribus medicamentis sit consulendum, quod non nisi ægrè aluus illis soluatur. Cùm vna ex causis astrictionis alui causa sit retentricis firmitas, præcordiorumque καῦσος, videmus frustrà eiusmodi naturas validioribus medicamentis vexare, aut quod eorum querelis obtemperemus, qui operam nostram ludant, pote quibus medicamento nostro aluus non sit soluta, aut quòd malè credamus: quòd aluus ægriùs, & magis πρὸς ἀνάγκην egerit, redditque, vt in Prorrheticis & Prognost. loquitur Hippocrates, eò de validioribus medicamentis

camentis esse agitandum. At longè fallimur. Eiusmodi ventres siccos, arentes, ex Hippocratis libris vocare possumus, *ambustos, exustos ve* duobus in locis: priore, cùm loquitur de lapidis generatione ob æstum ventris: *Quibus*, ait, *aluus ardens ac feruida fuerit, his vesica coardescit*. Posteriore autem dum loquitur de aquarum delectu: *Quorum ventres duri sunt, & ad hoc idonei vt amburantur, his dulcissimæ, leuissimæ, ac splendidissimæ aquæ ex vsu sunt.* Non duras aquas præscribit, non aluminosas, non nitrosas, quæ tamen viderentur aluum solicitare, contra dulcia, mollia, liquidáque præscribit. [5] Eadem & medicamentorum ratio esse debet. Nam vt ad ventres ardentes, aquæ molles & dulces; ad ventres, inquam, ciendos conferunt, sic & medicamenta eccoprotica, lenientia, mitigantia, leniendò soluentia. Contrà verò obsunt plurimùm ea quæ astringendò purgant, aut quæ impensè calfaciunt, vt omnia quæ scammonium recipiunt. Nam cùm siccitas ex iis sit quæ facultatem retentricem roborant, firmantque, ex quo alui pigrities consequatur, nemo dubitat plurimùm incommodi allatum iri si impensè siccantia & calfacientia medicamenta corpori facultatem retentricem præ siccitate robustam habenti exhibeantur. [6] Sic pueriliter errant Medici id genus medicamentorum consulentes. Itaque cùm corpora gracilia, sicca, duritie alui prædita ad medicamentorum vsum adducimus, lenientia potiùs quàm valdè attrahentia vsurpare debemus. Immò ea corpora præhumectare oportet eo modo quo & consulit Hippocrates in Aphorismis, loquens de vsu Elleborismi. Ideò quidam ex nostratibus Medicis sic illa corpora purgabat, vt per tres dies continuos, & bolis cassiæ tanquam alimento sumptis, & iusculis vitulinis præhumectaret ac præpararet. Quæ omnia admonita volumus, vt ignaris, aut doctis quidem, sed tritâ viâ vtentibus: & ita turpiter hallucinatis recta medendi ratio præmonstretur. Aliquid simile scriptum est ab Aëtio in sua medendi methodo. Item eadem res breuibus verbis à nobis explicatur huius libri initio.

Lib. de aëre & aquis.

4 Aphor.

Cap. 4. Tetrabil. 3. serm. 1. & ca. 13. eiusd. Tetrabils & serm. eiusd.

Tertium à nobis erat institutum de iis qui febricitant insigniter satis, sed non valdè sitiunt, & leuibus momentis exhorrescunt, in quibus non est æquum vsum magnorum remediorum accelerare, præsertim cęlo paulò frigidiore. Innumeros vidimus hyeme tepidiore febricitantes eo modo quo descriptum à nobis est, quibus Medici præproperè vulgatam nimiùm me-

dendi viam sequentes, & sectionem & purgationem adhibent, decepti & illâ vulgatâ nimiùm viâ, & malè in vsum conuertentes illos Hippocratis aphorismos Hippocr. *In principiis morborum si quid videtur mouendum, moue.* Item, *In acutis passionibus raro, & id initio,* &c. Item, *In his tardare, malum.* Nam alius aphorismus, *Cocta medicari ac mouere, non cruda, modò non turgent, nec in principiis, &c.* Hic (inquam) aphorismus est multò generalior eo quo nituntur, *In principiis morborum si quid mouendum, moue.* Etenim per comparationem tantùm loquitur, conferens principium & augmentum cum aliis temporibus, in quibus ab opere desistendum suadet. Sed cùm vetat mouere ea quæ cruda sunt, cauet ne remediis nostris agitemus frustrà ægros quòd ludatur opera. Et cùm vult non morandum esse, sed statim aliquid moliendum de acutis morbis agit. Dicimus autem in acutis reuerâ non esse procrastinandum, sed statim moliendum aliquid: non idem est iudicium de iis qui parem acutiem non habent. Et reverâ in vtrisque eccoprotica dare sufficit, non scãmoniata eradicantia medicamenta, in quo grauiter peccatur. Et reverâ quibus blando medicamento initio consultum est, ij meliùs habuerunt, progressóque morbo sine strophis plus vno medicamentulo exercuerunt, quàm valido medicamento initio. Et ausim hoc affirmare plerosque vsu eiusmodi medicamẽtorum dum frustrà conamur initio materiam euellere, excreuisse tantùm multam serositatem quæ morbum contumaciorẽ reddidit, & nil profuit. Et maximè in eo errant Medici quod aphorismum istum, *Si quid videtur mouendum, &c.* & *Tardare malum*, æquè æstate & hyeme & autumno vsurpant. Potiùs audire debent illud, *Plurima non turgent*, vt non ita ad medicationes festinent, & sectionem venæ. Et reverâ sectione venæ ita citò celebrata in morbis non acutis, laudabilis tantùm sanguis educitur cum magna virium iactura. Sic melius esset leniens medicamentum bis exhibere, & sectionem differre. 7 Sed hæc satis per se manifesta sunt, & tamen plerosque latent veteri medendi methodo addictos. Etenim nemo dubitat hyeme & autumno contumaciores esse humores, & minùs fluxiles quàm æstate, aut verno tempore, præsertim sub finem. Et ita frustrà, temeréque fortibus medicationibus diuexantur ægri. Signa porrò duo adiunximus febribus hybernis, in satis ingenti febre non magnam sitim, & frequentem frigoris sensionem, & rigo-

res. [8] Quæ duo posteriora non tam sunt à motu humorum, quàm quia conclusus calor est intùs in venis insidens multò maior quàm se foris proferat: ideò reuocatio fit spirituum & sanguinis. Itaque nimium externi frigoris appulsum facilè percipiunt, & ita leuiter exhorrescunt. Accedit & humoris qui tunc in vitio est contumacia. Nam retinens de natura hyemis est partim biliosus, partim pituitosus; vt mirum non sit si istam inæqualitatem inducat.

ANNOTATIONES.

1. *Aliud est coctum & mitificatum, aliud crudum & incoctum. Nam τὰ ὠμὰ coctionem admittunt, in familiaremque naturæ succum conuertuntur: τὰ ἄπεπτα non item, sed tantùm mitificantur.*

2. *Ἐμφυσώδεις dicentur effæti, turgiduli, & excocti. Et Hippocr. quod notandum est, notat quandam constitutionem temporis, in qua febres desinebant statim, sed reuertebantur, & ægri erant ἀσώδεες, ἀπόσιτοι. ἑφθοὶ excocti.*

3. *Quæstio præclara est; An facultatis animalis ratio sit habenda in morbis: Et an verum quod Galenus ait; Nil tentandum in vigore morborum, cùm facultas animalis sit infirma, an ea infirmitas sit æstimanda. Non certè quoad motum, nil attinet enim moueri; sed quoad sensum. Vnde videmus obstupefactis sensibus motus naturales fieri symptomaticos; Magna enim facultatum inter se consensio est.*

4. *Somnus per se stupefacit, corpus torpidum reddit ac graue: meatus obstruit, vt præclarè Hippocrates lib. de flatibus docet: multò magis id præstat si præter naturam inducatur. Maximè autem vsum somniferorum verebimur in iis quibus frigidius cerebrum, quamuis vigilent; quia facilè vires exerit in cerebrum res somnifera.*

5. *Ego obseruaui in operibus artis, medicamentum etiam blandum horis pomeridianis tribus horis à prandio exhibitum magnum habere effectum. Hinc discere possumus in his quibus aluus admodum astricta est ex vsu esse si quatuor horis à prandio exhibeamus pharmacum.*

6. *Tamen Hippocrates lib. de Locis in homine, tutiùs macilentos purgat quàm crassos.*

7. *Præsertim nisi sit explicatus pulsus, aut certò scias à sanguinis copia obrutum pulsum, non à copia humorum in mesaræo contentorum.*

8. *Galenus com. in part. 26. sect. 3. lib. 6. Epid. scribit omnes cacochymos cùm repentè calfiunt inhorrescere.*

CONSILIVM LXVI.

De fluore vterino. Pro illustri Domina de Marchaumont.

ANTE disputatum est de profluuio ab vtero, cuius variæ causę, & species ab Hippocrate explicantur in libris de morbis mulier. vt antè dictum est. Hic remedia præscribentur quibus fluor quidam vterinus in illustri Domina oppugnatus fuit, sed non victus, qui illi ardorem summum & dolorem in lumbis excitabat: vt iis mulieribus contingit quæ ita affectæ sunt.

♃ rad. petrosel. fœnicul. cort. cappar. an. ℥ ij. polyp. rad. plantag. an. ℥ j. chamædr. & capill. an. m. I. buglos. beton. scariol. agrimon. an. m. j. s. sem. melon. cucum. bardanæ, vrticæ, pipinel. milij solis an. ℥ s. sem. raphani ʒ ij. summitat. maluæ, veronicæ, vrticæ, herniariæ an. m. j. pass. glyc. ana ℥ s. mercurial. m. ij. fiat decoct. In colat. ad lib. dissol. sacchari albi lib. j. express. ℥ ij. rhab. & ℥ j. agar. infus. in parte decoct.

♃ succorum pomor. de curtip. buglos. meliss. borag. an. ℥ iij. decoct. passul. glyc. thamarind. florum violar. lib. s. inf. fol. senæ ℥ iij. agar. ℥ j. s. facch. lib. j. fiat syrupus coctus. Dosis ℥ ij. ex decoct. semin. acetos. portulacæ, melon. florum nenuph.

Ob istum ardorem hoc fuit institutum.

♃ vnguenti refrig. ℥ ij. pro litu renum. ♃. medull. crurum cerui ℥ j. s. Lauetur pluries in aqua ros. adde ol. ros. ℥ j. mastich. ʒ iij. fiat litus pro spina dorsi.

Ingressa est balneum, & mastiche cum oleo absynth. & cera stomacho applicata est.

♃. faucium lucij, coralli rub. an. ℈ ij. cornu cerui vsti, margar. elect. carab. an. ʒ j. tartari vini albi præpar. ℈ j. sacchari ros. quod suff. fiat puluis, cuius capiat duo cochlearia cum decoct. absynthij.

♃ electuarij diatrag. frig. ℥ j. glycyrrh. ʒ ij. terræ sigil. lotæ aqu. ros. ʒ j. 4 semin. frigid. maior. & seminis papaueris albi an. ʒ j. s. fiat puluis, vtatur cum syrupo violato.

♃ pulpæ sem. melon. cucurb. citrul. amygdalarum dulcium an. ʒ ij. terantur, & fiat emulsio cum decoct. rad. gram. asparagi, glycyrr. addendo sacchari ℥ j.

Et cùm illi lien obduruisset, hoc quod sequitur est institutum.

℞ gummi pini, ceræ nouæ, an. ℥ ij. picis naualis & resinæ an. ℥ j. sulphuris viui ℥ ij. dissolu. in aceto forti: omnia extende super alutam pro regione lienis.

Fotus astringens.

℞ aquæ fabrorum lib. ß. malicor. balaust. nucis cupr. & berberis an. ℥ ß. fiat decoct. in colat. dissol. sangu. dracon. thuris an. ʒ j.

Eidem cùm menstrua non fluerent olim quæ sequuntur prȩscripta fuerunt.

℞. rub. maioris, fœnic. petrosel. asparagi, rad. capp. polypod. cort. tamar. an. ℥ ß. rad. bistor. ʒ ij. agripal. calaminth. an. m. ß. omnium capil. an. p. ij. meliss. hyssopi, agrimon. scariol. an. m. j. semin. anisi, endiuiæ, cuscutæ an. ʒ ij. florum card. anthos, genest. an. p. j. fiat decoct. ad lib. In colat. dissol. syrup. de arth. ℥ iij. diarrhod. abbat. ʒ ij. fiat apozema.

℞ ceterach. pulueris. rasura eboris, cornu cerui, cara, an. ℈ j. cinam. gr. iij. puluer. electuar. j diacub. ℈ ß. oßis de corde cerui, margar. elect. puluer. diarrhod. aromat. ros. an. gr. viij. cum saccharo in aqu. buglossæ soluto. Fiat electuarium per tabellas. Deinde fiat fotus ex decoct. herbarum vterinarum, rad. apij, cypp. calami aromat. rad. fœnic. apij, rub. maior. valerianæ, artemisiæ, nepet. pulegij, calament. bistortæ, dictamni.

℞ trochiscor. de myrrha ℥ ß. iniectorum in carbones fumus excipiatur.

℞ succor. arthemis. hyss. agripal. herbæ cati. an. quart. j. saccha. quod sufficit. fiat syrupus: capiat ℥ j. ß. cum ℥ iij decoct. lupulorum, arthemisiæ & cinamomi.

℞ ladani ʒ iij. benioin ʒ j. ß. caryophyll. ℈ ij. cum oleo de ben. Fiat suffitus concinnatis trochiscis.

In acerbo dolore vmbilici, & partium vicinarum.

℞ emplastri de mucag. vnguent. dialth. gummi ammoniaci in aqua vitæ soluti an. ℥ j. sagap. opop. an. ʒ iij. rad. aristoloch. ireos, an. ʒ ij. ß. cum terebinth. Fiat emplastrum. factus sacculus ex ℥ ij. ß. radic. altheæ, origan. calament. arth. thymo, bismal. seminib. lini & fœnugr.

℞ prædicti decoct. lib. j. in qua dissol. confect. de baccis an. ℥ ß. olei rut. & anet. an. ℥ j. ß. mithridat. ʒ ij. ß. fiat clyster.

℞ syrup. de arthem. ℥ j. ß. decoct. rutæ, aristoloch. & dictamni ℥ iij.

℞ trochisc. de myrrh. ʒ ij. castorei ʒ j. pulu. aristolochiæ rotund. ʒ j. agar. trochisc. ℈ ij. salis gemmæ ℈ ij. croci ℈ j. cum syrupo de arthem. Fiat massa.

Et cùm quereretur quod non conciperet, hoc præscriptum est.

℞ succorum calaminthæ, nepetæ, agripalm. arthemis. scolop. meliss. an. ℥ iij. decoctionis sequ. lib. j.

℞ rad. bistort. eryng. aristoloch. an. ℥ s. pulegij, thymi, epithy. an. p. j sem. anisi, fœniculi an. ʒ ij. linguæ auis p. ij. rub. maior. ℥ s. matricem leporis, coagul. eiusdem ʒ ij. Fiat decoct. in lib. s. succorum pomorum, & lib. j. aquæ arthemis. & lib. s. aquæ marian. Coletur totum, & bulliat donec redeat ad lib. j.

℞ prædictam lib. prædictos succos, in quibus maceretur nodulus ʒ ij, radicis bistortæ, & ʒ iij aristoloch. & myrrh. ʒ j. croci scr. j. sacchari albi buglos. lib. j. fiat syrupus coctus: capiat manè ℥ j. s. cum decoct. arthemis.

℞ puluer. matricis leporis in furno siccatæ, rad. aristoloch. an. ʒ ij. setæ intinct in Kermes margarit. elect. an. ʒ j. carab. ℈ j. sacch. buglos. ℥ ij. s. Capiat quotidie cochlear vnum cum decocto puleg. & pass.

℞ ros. rubr. ʒ ij. myrrh. mastich. an. ʒ j. myrtil. sang. drac. an. ʒ s. styr. calami ℥ s. ladani ʒ ij. ambræ gris. moschi, ligni aloes an. ℈ s. fiant trochisci pond. ʒ j. excipiatur fumus manè.

℞ olibani & myrrh. an. ʒ s. ladan. benioin an. ℈ j. sem. carui, dauci, cumin. & pastinacæ, agrest. an. ℈ j. folior. orig. sicci ʒ j. fiat puluis & cum terebinth. & floribus lauendulæ fiant trochisci: vtatur in sella perforata.

CONSILIVM LXVII.

De febre hectica.

IACOB Carpent naturâ biliosus, & præcalidis visceribus præditus, post purulentas vrinas in febrem hecticam incidit intestinis vlceratis. Tandem aluus liquidis excrementis fluxit facultate hepatis & œconomiâ iam iam labascente & labefactatâ. Verumque illud in eo compertum est quod ab Hippocrate dictum est; *Si ex aluo tenuia, ægro minimè sentiente, cùm tamen liberè ratiocinetur, malum vt hepatico.* De cuius aphorismi veritate antè dictum est. Nam summam paupertatem caloris naturalis, casumque facultatis in hepate sitæ significat. Ventum est ad lac asinæ: & cùm ne hilum proficeretur, infirmitatísque & virium lapsus maiora ederentur argumenta, destillato instaurante ei consultum est.

℞ turtures num. 3. pedes vituli & agni iuuenis vel capreolorum an.

num. 4. hepata gallinarum & capi iuuenis an. 6. num. pelliculatum stomachi gallinarum ℥ j. berberis conditi, granorum granatorum an. ℥ ij. carnes quatuor myrobol. emblic. carnosar. pinearum pistacearum an. ℥ ij. iuiub. sebest. an num. 20. testud. nemo. tres, conser. rosar. symph. an. ℥ ij. micam panis albi macerati in decocto capi iuuenis, decoctionis duorum pullorum & carn. vitullin. alterator. cum seminib. frigidis, & papau. & hordei lib. ij. fiat omnium distillatio in alambico.

℞ rosar. rubr. malabath. an. p. ij. scabios. & rad. dictam. an. p. ß. rad. cypp. cal. aromat. scænanth. an. ʒ j. ß. ligni aloes & cedri an. ʒ ij. Fiat decoct. in vino albo & aqu. rosar. In colat. ad lib. j. dissolu. pulu. diamargar. frig. ʒ ij. theriac. & mithrid. an. ʒ j. ß. fiat epith. pro corde.

CONSILIVM LXVIII.

De Gonorrhœa virulenta.

NOBILIS mulier à marito inita, qui cum prostibulo impuro concubuerat, inquinatur: hinc gonorrhœa virulenta male fluorem muliebrem repræsentans. Quæ excernuntur cum virore pallescunt. Iam fluxus ille per annos perseuerauerat, illam à variis morbis vindicans. Tamen propter contagionem massæque sanguinis labem valetudinaria est; quoniam, credo, non satis largiter virulentus ille humor decurrit. Menses planè subsistunt. Atque hinc illincque metus ingruit quidam. Nam si supprimatur illud ῥευμῶδες & virulentum, pernicies consequetur, sin fluat tametsi suo exitu commoditatem affert, tamen in maciem ita laborantem coniiciet. Quod plerisque vsuvenit; siquidem non potest non afficere partes per quas traducitur, ineunte vere quo præsertim tempore omnia repuerascunt, summam in renibus grauitatem sentit. Deiicitur appetentia: languet: munia non obit sua. Dolores in ventre excitantur toto. Quo medicamento exrheo & syrupo laxat. sæpè adiuta fuerat, eodem occurritur: malum recrudescit. Tandem diu noctúque ita vexatur vt ferendo non sit. Pulsus languidus & sepultus: facultatum omnium ferè concussio, ac maximè vitalis. Sursum deorsum fertur materia. Quæritur quid sit opus. Sensim atque sensim crescunt dolores pungentes & ferientes, diuellentésque membranas. Dolor turgens est, & qualem Ga-

lenus describit in lib. 3. de locis aff. id est, in partibus quibusdam sentitur dolor veluti à remota alia parte velut radice deriuatus; quod notandum est, falsò credunt colicum esse dolorē: proptereáque, vt ferè fit, liberales nos esse debere in vsu rerum calidarum: immò tali vsu ægrescebat magis: In eam sententiam ventum est, vt crederemus in prouocando illo fluore incumbendum esse, alioqui frustrà operam daturos. Atque ita prouisum est. Primùm is clyster iniectus.

℞ maluæ, bismal. arthemisiæ an. m. j. sem. pæoniæ rubentis ʒ j. agripalmæ p. j. rad. petrosel. asparagi an. ʒ j. sem. lini, fœnugr. an. ʒ ß. fiat decoct. In colat. dissol. terebinth. ʒ ij. sacchar. rub. ʒ j. olei lilior. & chamæmel. an. ʒ j. ß. vitellos ouorum duorum. fiat clyster.

Eodem die excitatus vomitus materiei virulentę, & eius quę olim per inferiora ferebatur. Non à ventriculo erat, sed ab iecinore & regione renum, vt coniecturis deprehendebatur. Quæstio, an esset sistendus, an iuuandus. Non placuit iuuare, ne materiam quæ per inferiora moueri deberet, aliorsum reuelleremus. Vrgentibus doloribus coacti sumus adhibere balneum, vti succo amygdalar. dulc. cum vino hippocrat. Cessabant statim dolores: è balneo egressæ redibant. Secta vena in maleolo adhibiti pessi ex hiera diacolocynt. puluere hieræ & galyopſ. addita styrace liquida: & inuoluti sunt santalo. Deinde pilulis de hiera cum agarico & rheo consultum est. Tandem repetiti clysteres primo similes. Et præscriptus bolus sequens post balnea:

℞ terebinth. venetæ ʒ iij. rheib. ℈ j. cum syrup. capil. ven. capiat.

Secta vena in brachio ob turgentem in lumbis dolorem. Applicatæ cruribus cucurbitulæ. Tandem ad decoctum sarseparillæ ventum est ad proliciendos sudores. Prouocati sunt atque ij admodum fœtentes. Vtcunque conualuit.

CONSILIVM LXIX.

De febre erratica.

PVER annos natus nouem, præcalidis visceribus, & capite satis amplo, cùm olim satis imbecillus & valetudinarius, iam paulò grandior factus, certis quibusdam interuallis accessionem

ſionem habet febrilem cum atroce capitis dolore. Derepentè & incogitatò prehendit dolor capitis, deinde febris vehementiſſima cum oculorum rubore & genarum, ac ſi ynocho prehenderetur. Acceſſio eſt duodecim ferè horarum, aliquando multò minor, & ſudore finitur: Tum alacer exiſtit. Quæritur quæ cauſa huius febris quinquies ſexiesve in anno repetentis: & quid tandem ſit euenturum inde. Non eſt dubium quin ex Galeno, periodo reduces febres & diſpoſitionem partis, & materiam habeant cauſam ſui. Quænam diſpoſitio, an in cerebro, an in hepate, an in meſenterio? Fortè in cerebro eſt, vnde dicimus quaſdam eſſe febres partium proprias, vt hepaticas febres, lienoſas, cuiuſmodi febres virginum fœdis coloribus laborantium, alias cephalicas, quæ non modò ſymptomaticæ dicentur, ſed & eſſentiales. Sic collectæ in cerebro materiæ motu, ſiue putredine (quæ non ita facilè acquiritur in cerebro vt in ventre inferiore) febris excitari poteſt, quæ diſcuſſione materiei facilè euaneſcit. Et quod magis mirum, hæmitriteæ febres tabificæ dicuntur, ac ſi peculiariter affectionem pulmonum ſequerentur, quod Galeno in Epidemiis placuiſſe videtur. Et ego legi ſiue apud Galenum, ſiue apud alium neſcio quem autorem, ſeptenas febres, id eſt quæ ſeptimo quoque die, & quintanas quæ quinto quoque die repetunt, tabidorum proprias eſſe, ac ſi peculiarem collectionem humoris in pulmone contenti ſequerentur: & tamen eſſentiales febres dicuntur. Si in iſto puello materia in meſenterio coërcita, ſed mota, & non excluſa, tam tetrum capitis dolorem excitans, febrem facit; cur non plurium horarum aut dierum? cur non putret? Si putris, cur putredinis notas non edit? & tamen vrinæ ſunt admodum tenues & aqueæ, quas in pueris damnat Hippocrates. Si putris, cur non promittit producitque febrem? Nec enim diaria eſſe videtur, cùm huius non ſit proprium tam ſæuum ſymptoma inducere, & tantam in vrinis mutationem afferre. Mihi videbatur febris à liene eſſe, quòd Hippocrates obſeruauerit in febribus erraticis vrinas tenues eſſe ſplenicas: & etiam ſæpè ſine tumore perſpicuo dolet illi regio lienis: quod declarat in eo eſſe imbecillitatem & circum partem illam melancholici humoris de natura bilioſi retinentis collectionem, à qua efferuntur vapores non maligni quidem (vnde enim tanta malignitas in puero) ſed veluti flatulenti qui dolorem acerbum efferunt: qui ſi

Gal. ſub fin. lib. 2. de differ. febr.

Et Hippocrati part. 9. ſect. 2. lib. 1. Epid.

Quintanæ febres & ante tabem, & tabidis factis adſunt.

Lib. 3 Prognoſt

In Coac.

in cor reperent, palmum cordis afferrent, si in ventriculos cerebri aliquid epilepticum: sed per inanes meandros feruntur, vnde dolor tantùm capitis excitatur. Et reverà tenuitas vrinarum, error febris, taciturnitas pueri, dolor ad sinistrum hypochondrium surgens, splenicum quid significant. Accedit & prima educatio. Nam & mater, & nutrix magnis molestiis ingestationis & lactationis tempore captæ fuerunt. At ex Hippocrate qualia gestationis tempore patitur mater, talia infans: & idem de nutrice. Adustio enim quædam facta est humorum. Id iuuat plurimùm hepatis calida intemperies, quæ succos exurit. Quod si aut maior copia foret materiæ, aut à pituita non superaretur; aut si putredinem acquireret maiorem, cùm leue tantùm rudimentum esse videatur, maior quoque febris sequeretur: Et nisi prouideatur, verẽdum ne aut quartanarius, aut epilepticus per consensum fiat, aut successu temporis per propriam cerebri affectionem. Et illum humorem verum putredinis characterem non habentem natura secernere nititur, sed non excludit tamen. Ac verendum ne illud tandem contingat quod in Prorrhetico ab Hippocrate dictum est: *Cui circũ lumbos dolores sine appetitus amißione voluuntur ac reuoluuntur, iis si dolor adaugetur atque intenditur cum febre & cibi fastidio, conuulsiuũ aliquid fit:* supp. per translationem materiei quæ diu in ventre inferiore cunctata malignitatem acquisiuit; cuius ratione in cerebro epileptica symptomata est excitatura: Ac tandem tempus ipsum nobis aperiet quid futurum sit. Tamen dum id expectatur, non erit alienum & toti corpori, & partibus quibusdam consulere: ac toti quidem corpori sequenti decoct.

Lib. de nat. pueri.

℞ lupulor. & florum violar. an. p. j. radicum aperitiuar. an. ℥ ij. infunde folior. senæ ʒ iij. cinamomi ℈ j. In express. dissol. syrup. de cichor. simpl. ℥ ß. fiat potus.

℞ conseru. rosar. buglos. & rorismar. an. ℥ ij. theriacæ ʒ ß. cum syrupo conseru. citrij. fiat opiata vtenda serò.

Item *℞ rad. enulæ camp. rad. bryoniæ an. ℥ ij. polypod. fumiter. scolopend. ceterach & maluar. an. ℥ j. florum sambuci, chamæmeli, stœchad. an. p. j. sem. fœnugr. lini an. ℥ ß. coquant. in aqu. & vino albo. Contundantur addendo ceram. fiat in modum emplastri ex mucag. rerum prædictarum. Sed priùs oportet fouere partem decocto illo.*

Inter cętera verò conferet vere hoc nouo venam basilicam dextram ad vnum vasculum tundere.

CONSILIVM LXX.

De Hydrope.

PETRVS Guerardus menſe octobri cùm de ſtomachi inflatione quereretur, poſt curas aliquot medicamentum ſumpſit. Satis laudabilem effectum præſtitit. Hic vir quoties in morbos incidit, à Medicis pro deſperato ſæpè relinquitur, adeò magnis, obſcuris, incognitisque morbis impetitur. Nam hinc vires elanguent, & cum virium infirmitate magna eſt cacochymia, vt quod affectionis remedium eſt, cum virium pugnet cuſtodia. Qualia illi contigerint, & quid conſilij captum fuerit, aperiam. Inappetens ciborum erat: aut nulla, aut exigua febris. Sputa peſſima. Paulò poſt in metaphreno tumores, & in tibiis. facies tumens: pulſus languidus, paruus, ſæpè inæqualis: frequentes defectiones, quibus niſi vino occurreretur, metus eſſet repentini interitus. Octauo poſt decubitum die circa æquinoctium hybernum, & cum ecliptica lunæ affectione conuulſus eſt planè, ac in propinquo mortem eſſe putabamus. De mutatione crebra pulſus ita philoſophabamur: Hoc enim contingit vel affectione propriâ cordis, vel ratione orificij ventriculi oppreſſi, vel contumacis in primis venis obſtructionis, quæ liberum ſpiritibus ingreſſum & regreſſum impedit; vel pulmonum infarctorum: vel quia legitimum non ſuppetit alimentum cordi, pote elatis, aut paucis, aut prauis ſpiritibus à materia olida contenta in ventre. Nam cùm à vena arterioſa ſuppeditatur alimentum corruptum & ſemiuſtum, aut quia per arteriam venoſam impeditam non liberè transfluit aër, mirum non eſt ſi magna mutatio in pulſu contingat. At maior horum pars concurrere videtur. Quod autem inæqualitas perſpicua ſit in multis pulſibus, & nonnunquam intercalaris intermiſſio, id eo modo contingere videtur quo & in Antipatro ob obſtructionem læuium arteriarum: poteſt & propter pulmonum ipſorum infarctum prouenire, aut mollitudinem & laxitatem eorumdem, vtpote qui in coſtam incumbunt; quod annotauit Hippocrates. Maximè verò videtur fieri ex prauitate anathymiaſeos, declarauit, indicauitque curatio. Nam pro gradibus purgationis pul-

Gal. lib. 4. de loc. aff. cap. vlt.

Lib. de locis in homine.

ſus reſtituebatur. Et Hippocrates obſeruat in affectibus pulmonum, præſertim ſi inflammatio ſit, inſignem mutationem pulſus, & animi defectionem. Quod nos animaduertimus ſæpè: immò & quoties multâ pituitâ offarcti ſunt pulmones, & ſi à capite catarrhus illabitur. Teſtis Petrus Dangers pictor, & vidua domini Bigand: & putant ſibi animum deficere. Quod pauci animaduertentes, illud ad inanitionem reuocant, & ad repletionem confugiunt. Idem in hoc ægro videtur quod & in conualeſcentibus. Nam vt ex Galeno patet, ideò non proficiunt, aut quia infirmitas corporis eſt, aut cacochymia: vtrumque in hunc ægrum cadere videtur; nam & partium eſt infirmitas à praua diæta fortè ac vitæ inſtituto contracta, & cacochymia ſubeſt, quod ex ſymptomatis poteſt apparere; vt mirum non ſit ſi & ea appetat quæ ex vſu non ſunt, & edendo non proficiat. Nam & ipſarum partium natiua & gentilitia eſt imbecillitas, & multa in multis partibus cacochymia quæ impedit quo minùs calor naturalis quantulus eſt elucere queat.

Lib. de morbis. *In lib. 2. Aphor.*

Quod ad tumores iſtos œdematoſos attinet, dicimus eos trifariam contingere, aut vt in morbis longis, vnde ægros inſufflatos dicimus infirmitate caloris naturalis; & hoc tantùm ex euentu fit: aut tanquam morbus eſt, aut vt ſymptoma. Symptoma, vt in hydrope; idque bifariam, aut affecto hepate primariò, ſecundarióve, vnde verus naſcitur hydrops: aut per colliquationem quandam carnium, & velut putrefactionem. Hinc Hippocr. in lib. de affect. aut de morbis, ait, hydropem, impropriè dictũ, fieri cùm in morbis longis diu ægri impurgati manent; hinc corruptio carnis, & tumores œdematoſi. Morbus autem tumor eſt cùm alius conſequens non eſt, ſed per ſe & primò actionem lædit.

Cacopragia hepatis & tumoris autor eſt, & extenuationis. Tumoris, ſi in defectu ſanguificationis conſiſtat res, extenuationis autem ſi vitium in humore ſit. Quanquam Hippocrates obſeruat in morbis funeſtiſſimis contingere quandam leucophlegmatiæ ſpeciem ob malignam qualitatem & flatulentam, quod in domino le Fuzelier phthiſico à nobis viſum eſt, cui totum corpus moribundo intumuit, ac facilè diſparuit. Sic & à pulmonibus, & ab hepate, & à liene extenuatio & tumor poteſt contingere. Quod de liene annotauit Hippocrates: *Quibus corpus extenuatur, lien effloreſcit, & contrà.* vt etiam ex Hippocrate

2. Prorrhet. *Lib. de loc. in ho.* *Lib. 2. de nat. fac.*

Galenus demonstrat. Sed in huiusmodi tumoribus solum humorem agnoscere, non autem flatum quoque admistum repugnat sensui. Vnde enim fluxus & refluxus tam subitus in hydrope, vt modò intumeant pedes, ventre deturgente, aut contrà, nisi comes sit flatus earum mutationum autor? [2] Quod de hydrope ipso demonstrat Hippocrates lib. de flatibus. Sic aut inopia erit caloris naturalis flatum discutere nequeuntis, aut dominatus caloris præter naturam, materiam phlegmaticam in ventum facilè conuertentis. Vnde alio loco docuimus auruginosos contra sententiam Hippocratis flatuosos esse posse. Et admirabilis locus est apud Hippocratem dum rationem reddit cur in hydrope dolor non sit, cùm tamen partes tumeant: in arthritide cùm tantus tumor non sit, & proinde non tanta distensio (quæ ex sententia Galeni in Aphorismis doloris causa est in articulari affectu) ait autem in hydrope humorem non consistere, sed vagari, propterea̍que dolorem non inferre: contrà in arthritide & paucum esse, & consistere. Atque vt breuì absoluam: In morbis dignoscendis videndum an sint simplices, an complicati: & rursus an sit aliquid gentilitiũ, an peculiari diætę & vitę instituti ratione aliquid fiat. Complicati morbi sunt cùm diuersæ partes confli&antur, quarum vt natura diuersa, symptomata quoque sunt varia, & tametsi communi naturâ conueniant, tamen specifica distinguntur in ægro complicati morbi videntur, catarrhus, tumor œdematosus, deliquia animi frequentia quæ eum valdè exercuerunt: quæ omnia ab eodem fonte manare videntur. Oedematosum tumorem appressorum digitorum manentia vestigia designant. Multis de causis (vt antè dictum est) tumor iste euenire potuit, quarum non vna in hoc ægro consideranda est, sed plures. Vnum tantùm monere oportet, an non etiam à cerebro repetenda sit illius tumoris origo, præsertim quatenus metaphrenum intumescit. Etenim Hippocrates scribit etiam hydropis originem à cerebro repeti debere: quomodo audiendus Hippocrates in Aphorism. cùm ait, *hydropem esse maniæ solutorium*, quòd sit translata à corpore cerebri vi motúque naturæ materia in partes subiectas.

Lib. de locis in homine.

Com. in apho. 49. lib. 6.

Lib. 2 loc. in hoc.

Aphor. 5 lib.

3 Quicquid sit in affectuum complicatione, difficile tenetur pars primaria affectus causa, quòd sæpè à capite in partes superas, sæpe ab his in illas fiat defluxio, sæpè proprij humoris generatio per corruptionem propriam ob partis diathesim ma-

lam. Quæ omnia morborum difficilem cognitionem reddunt.

In hoc ægro eadem ratio habenda quæ & ædium ruinosarum, vt pro gradibus purgationis in instaurando per epicrasin corpore operam demus.

Ad eductionem putris materiæ quæ pulmonibus tenaciter adhæret, ex vsu erunt thoracici linctus ex decocto rad. ari, petrosel. glycyrr. eryng. ireos hyssop. bipinel. sem. bombacis cum syrupo capill. ven. oxymelite, & syrupo de hyssopo.

Cordi applicatum est emplastrum ex conser. buglos. borag. confect. Alkermes, mithrid. theriaca, puluere malabathri, & meliss.

Ventriculo fotus ex his quæ vim haberent roborandi, & coquendi. Ad hepar oxyrrhodinum ex oleo absynth. & rosarum, cum ceroto santalino. Deinde institutus syrupus hic:

℞. omnium herbar. capillarium an. m. j. seminis carth. ℥ j. vngulæ cabal. m. ij. radicum omn. aperitiuar. in vino albo maceratar. an. ℥ j. ireos floren. & eryngiorum an. ℥ ß. buglos. cichorij, pimpin. scolopen. polypodij, an. m. j. fiat decoct. ad lib. j. addendo cicerum rubr. & flor. violar. an. p. ij. in qua infunde rheib. ℥ ij. santal. citr. & cinnam. an. ʒ j. ß. fiat syrupus coctus cum lib. j. sacch. & ℥ iij. syrup. rosar. palid.

Item *℞ agar. trochisc. ʒ ij. rheib. ʒ j. ß. pulu. hieræ ʒ ij. massæ pilul. assaiereth & sine quibus an. ʒ j. cum succo absynth. fiat massa pilul. vtenda vt dicetur.*

Deinde opiatæ sunt institutæ, & condita, quibus vtebatur, superbibendo parum vini albi odoriferi, aut vini hippocrat.

ANNOTATIONES.

1. Hippocrates obseruat quod qui purgati non sunt in morbis, per succrescentem cacochymiam in hydropem incidunt. An verò cocochymia hydropis causa? Ita herclè. Ita enim Galenus explicans illud Hippocratis, quod tempore pestifero quidam in hydropem inciderint, hydrops ex abundantia prauorum succorum quosdam inuasit. Comm. in part. 15. sect. 3. lib. 3 Epid.

2. Et hæc sunt argumenta Hippocr. lib. de flatibus. Humor enim nisi comitem flatum habeat, id non potest efficere.

3. Mirùm non est si hydrops in hoc ægro ferè inexpugnabilis fuerit. Etenim verum illud est quod à Celso scribitur cap. 21. lib. 3. Hydrops sæpè per se incipit, sæpè alteri vetusto morbo, maximéque quartanæ superue-

nit, faciliùs in seruis quàm in liberis tollitur: quia cùm desideret famem, sitim, mille alia tædia, longamque patientiam, promptiùs his succurritur qui facilè coguntur, quàm quibus inutilis libertas est.

CONSILIVM LXXI.

De febre maligna.

IOANNES Cheuarry post labores aliquot, cursus, equitationes & comessationes, cœpit lassitudine tentari tensiuâ: febris continua, lingua prærubra, sitis inexhausta, omnium ferè partium ἀδυναμία sine causâ manifesta, vrinæ laudabiles nimiùm: ecthymata tandem paruerunt: roborato ore ventriculi & corde, euacuatâ multâ bile olidâ restitutus est. Morbus à quadam erat colliquatione, quod declararunt dolores in faucibus tam internis quàm externis (vt sic loquar) Item deiectiones tenues & liquidæ, quas Hippocrat. ὑδατόχλα vocat in Epidemiis. Nam quod in bile tenuius erat excernebatur, crassior pars remanebat. In partibus imis erat phlogosis, cuius occasione constitimus in blandis medicamentis, iisque lenibus & humectantibus, cum ratione summæ infirmitatis, quæ præter rationem aderat, vix ac ne vix sectionem venæ aggredi auderemus. Ac reuerâ non est audacter tentanda, sed parcè & cum meditatione. Nec nos mouit quod in acutis mouere oporteat, cùm hoc præsertim de iis audiendum sit in quibus orgasmus est: in hoc autem ægro omnia videbantur mitia & tranquilla, sed latentis putredinis aut malignitatis erat suspicio. Accedit quod hyeme febris ista orta esset, in qua humores quodammodo φλεγματοῦνται febris erat laboriosa, non eâ tantùm ratione, quia labores, corporisque motiones præcessissent, sed ob lassitudinis sensum ob copiam humorum viscosorum febrem committentium, vt in Epidemiis explicat Galenus.

Et vt Hippocrates sub finem prioris Prorrhet. sect. 1. duplicem facit phrenitim, vnam manifestam, alteram occultam: occultam quidem, in qua signa manifesta non apparent, sed tabes quædam mala impressa manet in cerebro; ita duplex est febris, vna manifesta, quæ se pulsu & vrinis manifestè prodit, occulta quæ neutro sese manifestat. Hæc deterior est, quoniam & Me- *Com. in part. 3. sect. 4. lib. 6. Epid.*

dicos ſæpè fugit. Huius generis eſt febris quæ ægrum diuexat. iactationes ſunt, ἀλυσμοὶ καὶ πώδεες ϗ ανέμετοι, κόποι, vrinę tenues, ſed flammeę; pulſus frequens, ſed remiſſus, & quaſi compreſſus, ſed analogus interno incendio. Ingens ſitis, dolor gutturis & faucium, qualem antè in malis temporum conſtitutionibus oboriri obſeruauimus, & per modum colliquationis; impotentia & infirmitas maxima ſine cauſa manifeſta: deinde eruptio ecthymaton.

In facultate naturali ſitis, faſtidium ſine magno calore qui foris appareret, vrinæ tenues. In animali impotentia maxima, & ad motum pigrities & tarditas. In vitali, pulſus remiſſio. Indifferentia, ecthymata, iactationes & ἀλυσμοὶ, laſſitudines, dolores gutturis.

Impotentia iſta terrori fuit, quia in febre mediocri corpus ita impotens eſſe præter rationem, malum; nam nulla eſt κενεαγγίη, quod declarat vel intemperiem partis principis, vel copiam materiæ grauantis, vel obſidionem cordis à maligno, vt ex Galeno videri poteſt.

Sic in ęgro iſto febris laborioſa erat, & idem ei contingebat quod & in ſicca ophthalmia, in qua quod eſt tenuiſſimum excernitur, craſſius verò manet; aut vt in angina ſicca eidem Hippocr. Vrinæ erant tenues, ſed erant boni coloris, quod ſi ad tenuitatem malus aliquis color acceſſiſſet, peſſimæ eſſent, vt doctè in hiſtor. de Clazomenio obſeruat Hippocrat. & poſt eum Galenus.

Com. in part. 5, lib. 2. Prorrh. Lib. de aëre & loc. 4 Acut. In Epid.

Ecthymata apparuerunt vt in Sileno, ſed potiùs fuerunt papulæ rubræ & tenues, aut maculæ ob ingentem phlogoſim quæ ex materia coercita anathymiaſim tetram educebat ac ſuſcitabat. In iſta imbecillitate non voluimus dare hypnotica, ne naturam pigram magis redderemus. Iuuimus ægrum vſu acidorũ, & eorum quæ contra malignam vim pugnarent. Sanguinis detractioni pepercimus, nec abs re. Quoties enim ingentis cuiuſdam ariditatis in partibus imis ſuſpicio eſt, & argumenta, necnon obſidio facultatum, & ἀδυναμίαι, audax ne eſto in ſecanda vena: aut ſi ſecare conſilium eſt propter phlogoſim, parciſſimâ id manu faciendum eſt; alioqui in magnum diſcrimẽ vitæ ægrũ coniicies. Quod & in ripa Celeſtinorum in vxore cuiuſdam cinerum venditoris obſeruauimus, quam febris maligna occupabat; ſenſim enim naturę motu, qui tamen ſymptomaticus

vide-

videbatur, euacuatâ fœdâ materiâ, mox aqueâ, mox paulò crassiore & biliosiore: item confirmatis corde & ventriculo, & vsu epithematon temperatiore reddito calore per Dei immortalis gratiam primæ eam restituimus sanitati, cùm tamen multa lethifera signa apparuissent.

In tonsore Caroli successore, cùm laboraret ferè eadem febre, immò horrifica esset, id est in continuitate quosdam ex interuallis horrores, obseruauimus aliquando frequenti venæ sectioni locum esse, aliquando eandem repetitam plurimùm obesse. Prodest quidem cùm iactationes & ἀλυσμοὶ καὶ ἆσαι, non tam fiunt à maligno, quàm à calore impensè aucto, & à cacochymi sanguinis copia: cuius argumenta sunt rigores aut horrores, qui non tam fiunt per caloris affectionem, aut eius absentiam, quàm putrentis humoris membranis & partibus spermaticis sentientibus molesti prouentum. Nam postquam horruerunt, statim incalescunt, deinde rigescunt. Galenus autem in Epidem. scribit illud vsuvenire vt quoties humores corrupti incalescant, leues horrores inducant. Quod cùm euenit, audaciùs sectio venæ tentari debet, non vt quid semel fiat (quia in humorum prauorum prouentu raro vires sufficiunt) sed iteratò. Atque huic tonsori multa sectione venæ occurrimus, vt insigniter sæuientem febrem confoderemus ac iugularemus. Sed cùm horrores qui adsunt materiæ ἀνωμαλίαν & τὸ ἐπεργῶδες significant, aut cùm verè periodici sunt, aut symptomatici, caue ne hinc secandæ venæ occasionem quæras. Item cùm iactationes & δυσφορεία oris ventriculi κάκωσιν sequuntur, cunctantiùs timidiùsque sectionem venæ aggredieris. Ideò aliquando est vbi potiùs febris ratio habenda, quàm causæ febrem committentis in cacochymia consistentis. Est vbi etiam potior ratio habenda causæ ipsius quàm febris. Quanquam purgatio febris causam potiùs respicit, quàm febrem ipsam: sectio venæ & febrem & causam.

CONSILIVM LXXII.

De febre maligna.

STABVLARIVS in vico de la Mortellerie à castris rediens, benè quidem habebat. Militiæ morbo detentus erat: & nos eum à pulmonis inflammatione vindicaueramus. Corpore erat squalido, visceribus admodum intemperatis. Vino meraco apprimè delectabatur. Circa vesperum cùm leuiter febriret, indulsit tamen genio. Circa quartam nocturnam febre adeò insigni prehensus est, præcedente horrore, vt animam agere videretur. Pulsus insigniter elatus, magnus, validus, frequens: ingens in præcordiis æstus, hypochondriorum murmur obaudiebatur, mox contrahebantur: frequens magnaque respiratio, oppressio, iactationes, vrinę flammeæ, aluus nigra reddebat, vomituriebat: per quatuor horas viguit febris: sensim declinauit. De vtroque latere queritur ac si pleuriticus foret. Percipiebatur raptus humorum sursum. Febris erat plena iactatione: lingua scabra. [1] Intumescebant sensim hypochondria. Tertia nocturna cùm βραχύπνους effectus fuisset, & extima alsissent, moritur. Cadauer intumuit adeò vt semidoliolū referret. Rubentibus, nigricantibúsque maculis obseritur. Malignus erat morbus. Et de eo Galenus videtur agere in Epidem. dum obseruat contingere in febribus malignissimis & acutissimis, vt initio incendij febrilis summa sint omnia: magna & frequens respiratio, in toto corpore fusio, perceptióque caloris contra naturā, eiúsque acerrimi. Sed paulò post deferuent partes, desæuítque febris, adeò vt ea nulla restare videatur. Æger βραχύπνους fit, quoniam cùm summus esset adeò calor, vt nullus eo maior extare queat, digeritur prauè feruefactis omninò humoribus, & spiritibus exustis retostísque, vt remaneat tātùm paucus ac exiguus calor natiuus. Eique quantulus est, exigua, breuísque spiritus ductio sufficit. Atque calor iste natiuus priùs extinguitur, quàm noua denuò accessio febrilis surgere queat.

ANNOTATIONES.

1. *Quod huic agro contigit vt morituro aluus inflaretur, & corpus inflaretur, & corpus obsereretur maculis. Idem Nicolai filio euenit lib. 7. Epid.*

CONSILIVM LXXIII.

De Conuulsione, & complicatis vteri affectibus.

VXOR Ioannis Tancré Equitis Regij filium suum primogenitum peperit. Hic exuccus aridúsque emissus est: sed tamen quæ aqua cum fœtu effluere debuit, ea obstetricum & clinicarum mulierum testimonio sensim atque sensim effluxit. λοχεία fuit adeò vt crederent vtero vim aliquam illatam esse. Toto tempore decubitus aluo fuit admodùm obstrictâ, & iam dolores aliquos in ventre sentiebat. Indita sunt enemata, & medicamenta satis valida præscripta sunt. Aluus inde non multùm subducitur. Præterito tempore decubitus cùm iam sibi ad munia prima redeundum putaret, & lac artificio suppressum esset, quòd eam lactare coniunx nollet, circùm vmbilicum adeóque imum ventrem dolores oriuntur. Enemata induntur valida, & potiones. Indurescit inde aluus magis, minúsque cedit remediis. Dolores inualescunt. Ad mulierum consilium res redit. Tunc & fouere, & vterinum affectum causari, immittere in balneum, medicorum consilium tanquam eius rei ignarorum reiicere, condemnare. Terebinthinam cum stupis applicare, & sexcenta alia vsurpare remedia, frequentes clysteres indere ex carminatiuis & anodynis. Incredibile dictu quanta fuerit vsurpatorum remediorum sylua. Et prout quæque mulier erudita videbatur, ita eius remedia probata sunt. Aliæ quæ vteri reponendi artem profitentur, & manu, & igne, & cucurbitulis multa moliuntur. Nil proficitur, ægrescit medendo, humores vsu istorum remediorum impensè calidorum funduntur, ichorosi & saniosi fiunt, ferociunt, acuuntúrque nil tale cogitantibus. In ista humorum conculcatione & agitatione, cùm tamen propter astrictiorem aluum exitu supernè infernéque prohiberentur,

ægram conuulsiones epilepticæ veræ adoriuntur, intra horas duodecim octies aut nouies conuellitur, omniáque terrore & stupore plena sunt. Ad diuinitatem istud referunt, proptereáque nil ampliùs reliquum esse præsidij autumant. Cessante cõuulsione epilepticâ ἄφωνος tamen manebat. Lingua exerebatur semipedis longitudine. Intumuerat, sauciabatur, ac concerpebatur. Hæc nono morbi die paruerunt cum meo quidem iudicio naturam tæderet tantæ diuturnitatis, eáque aliquid moliri vellet. Ad Medicos rebus penè conclamatis concursum est. Spectatores fabulæ toto die fuerunt: clysmata ex hiera diacolocynthidos & aliis subdiderunt: aquarum theriacalium & cõsimilium vsu consuluerunt. Puluis hieræ poculo datus est. Aliis videbatur opportuna sectio venæ, quòd secretio videretur illius materiæ quæ per alui suppressionem in hypochondriis τὰ κακόηθες acquisiuerat: & quæ in genus neruosum translata, cùm olim in venis conclusa foret, conuellendi occasionem dedit. Inepta aliis visa est, cùm natura videretur fathiscere, & quòd in paroxysmis epilepticis vsurpata crimine non careret. Siue hic ratio plus valuerit quàm fortuna, aut contrà (siquidem fortunâ duce potiùs periculo ægrę tentatum hoc est) sanguis demitur ad tria ingentia vascula. Affatim riuuloséque fluit. Ab eo tempore non conuellitur, sed redit ad se: tamen subsultus quidam & contractiunculæ, quę potiùs ex sententia Galen. παλμοὶ, quàm σπασμοὶ dicentur, apparent. Die sequenti initum est consilium. Illius affectionis causa creditur sanguinis cumulus, impetus & incitatio, necnõn excrementorum in aluo prouentus. Et cùm aluus densa esset, facta quædam est humorum & sanguinis conculcatio; hinc phlogosis, & à phlogosi vasorum coarctatio & angustia, ac si aluus ambusta & sicca diceretur. Sic metus erat voluuli. Et nisi conuulsiones istæ incidissent per quandam serosæ partis & malignioris (vt ita dicam) sequestrationem, voluulus incidisset. [1] Hippocrates hunc morbum adumbrauit, cùm ait dolores in hypochondriis resides & reuolutos, si augeantur; & febrem fastidiumque cibi accersant, conuulsionem afferre per diadochen & metastasim humorum malignam qualitatem, temporis successu per suppressionem adeptorum. Ac credibilis iuuenem istam mulierculam hepate visceribúsque præcalidis præditam, & tamen superficie corporis subalbida, molliusculáque carne (vnde facilè ea imbuitur san-

Lib. 3. Prorrhe.

guine, inflammationésque concitat (vt de mulieribus docet Hippocrates mammarum muliebrium exemplo [2]) in eam affectionem incidisse tribus de causis: ob alui suppressionem, quæ ipsa per se incommoda affert multa, ob exuberantiam sanguinis, qui in mãmas fluere prohibitus est. Tertio ob cacochymiã. Sic prudenter prouisum est vt bis, tervę sanguis detraheretur ad tollendam plenitudinem & phlogosin, quam vsus rerum admotarum calidiorum adauxerat, colluuies humorum adimeretur, aluus leniretur. Lenienda enim aluus fuit, non irritanda vehementibus medicamentis & siccantibus calfaciẽtibúsque. Quod notandum est, & à nobis obseruatum in capite de ea re præscripto, vt leuetur eorum error, qui cùm vident aluum tardam, ad impensè calida confugiunt. Contrà plus proficitur vsu rerum temperatarum. Iniecti ergo sunt clysteres primis contrarij, ex decoctis capitum veruecinorum, & omazorum cum borag. buglos. vtraque malua, & radicibus eius, seminibus melonum, cucumeris, endiuiæ, ex diaprun. non laxatiuo, diacassia. Immò oleum fuit suspectum ob calorem, nisi quod liliaceum & violatum magnâ copiâ iniectum est. Reiecta sunt ea quæ calfacerent in vsu τῶν ἀνωδύνων καὶ χαλαστικῶν, & temperatorum consistitur. Stuppę iniectę sunt in aquam egelidam vt saturarentur, deinde in sesquilibra butyri recentis, & tantumdẽ olei viol. imbutę sunt toti abdomini applicitę. Potiones ex oleo amygdal. dulc. recenter extracto, cum decocto maluarum, buglos. semin. frigid. lactuc. & sem. alkekengi, ex cassia soluta, catholicone, diapruno simplici, cum syrupo viol. aliàs syrupo rosarum pallid. Quod validis medicamentis obtineri non potuit, id rerum blandiorum vsus est assecutus. [3] Si quando aliàs in ea muliere maximè obseruari debuit quod scribit Hippocrates: *Cauendum est ne inflammatas partes medicamentis vexemus*, &c. Repetitæ sunt istę potiones, & iuscula liquidissima. Tandem ad colluuiem contumaciorem & abstrusam magis in iusculis tabell. diacarthami sæpè dissoluimus magno profectu. Sæpè id factum hinc benè habuit. Vrinę prę calore nigrescebant, & flammeę erant: statim aluus subsistebat, & spirato dea reddebat. Immò narrabat ęgra sę circum lumbos & in regione venarum vteri sentire pulsum, subsultúmque arteriarum, & calorem immodicum. Nisi viribus metuissemus, largissimè sanguinem dempsissemus. Per octo aut duodecim dies benè

Sub finẽ li. de glãd.

4 Acut.

habet. Sed tamen dolores se mediocres in regione pubis & lumborum persentiscere dicebat. Sed hi aliis inferiores erãt. Ecce dum eam primæ sanitati restitutam credimus, grauiùs quàm antè conflictatur, de nocte exacerbantur dolores, adeò vt ea manus sibi inferre cogitet. Interdiu leuantur, aluus astringitur, in inguinibus dolorem sentit, & in suris tibiarum maximè in plantis pedum intolerabilem. Insomnis nullo consistit loco. Vomitiones æruginosæ frequentes: renum regio inflammari videtur. Ad prima remedia & venæ sectionem recurritur. Parum proficitur. Vrinæ aliàs flammeæ, aliàs aqueæ, aliàs sabulosæ apparent: sic erant distantes. Et quod vrinę distantes turbationem aliquam declarant, Hippocrat. cùm in eadem vrina est distantia, id est inæqualitas contentorum. Idem potest dici de vrinis cùm vno die ac altero aliàs aliter affectæ excernuntur. Nos vterinum aliquid esse dicebamus. Et obstetrices & chirurgi narrabant collum vteri quodammodò distortum, & ingentem intus calorem percipi. Ligamentorum cornuumque erat affectio aliqua. dolor tunc repetiit cùm illa somniaret se à suo coniuge iniri, & coire voluptuosè. Sic factus erat eò sanguinis concursus, & furor, appetentiáque vteri contigerat. Quodque mirandum, magis ab vtero flatus erumpebant; quod Aëtius obseruat in cap. de inflatione vteri, & satyriasi. [4] Et vt ingenuè dicam, complicati erant affectus: satyriasis erat quædam, & phlogosis circum vterum. Secta vena in brachio, secta in malleolo magnâ quantitate. Cataplasmata lenientia admota. Oxyrhodini embroche frequens. Nil aut parum proficitur. Tandem consulitur clysteribus anodynis, in quibus philonium romanum dissoluitur. Iniicitur oleum liliorum & violar. in vterum. Pessi ex terebinth. bdellio, opopan. aristoloch. & tametsi phlogoseos & ἐμφλογίσματος suspicio foret: tamen quia os vteri non contingebant, ex vsu pessariorum profluuium sanguinis ex vtero expectabamus, eóque consilio venam malleoli tutuderamus. Iuuabatur pessis, fortè ob titillationem. Clinica mulier candelas ex sebo indebat loco pessuli: manifestam sentiebat alleuationem. Inditi sunt hi pessi.

Aph. 133 lib. 7.

Aëtius serm. 4 tetrab. 4

℞ opopan. bdellij, gummi elemi an. ℨ ſ. terebinth. ℨ ij. ceræ ℥ j. fiat pessus acutus puluere diacolocynthidos.

Insessus ex ruta, chamæmelo, meliloto.

Sed cùm hæc non iuuarent, & dolores vrgerent, & pectinis, inguinum, maximéque surarum, & plantarum pedis cum caloris sensu. Periclitatum est hoc remedium.

℞. rad. alth. & lilior. an. ℥ iij. mal. senecio. viol. bismal. melil. chamæmel. cressionis an. m. iij. sem. lini, cytonior. psyll. fænic. burgund. & alth. an. ℥ j. ſ. hyosci. & papau. albi an. m. iij. fiat decoctio in aqua. fiat passatura: in qua adde opij thebaici & populeonis an. ℥ ſ. Fiat cataplasma admouendum pubi, poplitibus, & inguinibus.

Vesicæ suillæ impleantur eo decocto, & admoueantur. Eadem materialia capiantur, & coquantur pro semicupio. Per metrenchyten de eo decocto in vterum iniectio fiat.

Renibus applicatum emplastrum ex philonio rom. & vnguento Comitis.

Hoc remedio conualuit, dormiuit, sedati sunt omnes dolores.

ANNOTATIONES.

1. Colicos dolores sæpè in epilepsiam desinere nouum non est, immò & in artuum resolutionem. Quod Paulus Ægineta annotauit, & post eum Auicennas.

2. Conuulsiones istæ febri superuenerant, & febrem quodammodo soluerunt. Ita enim aliquando conuulsio commodè febri superuenit, vt ad finem lib. de crisibus docet Hippocr.

3. Et si quando aliàs in hoc maximè verum fuit quod eodem loco 4. Acutor. in præcordiorum inflammatione sectionem venæ esse principale remedium. Vide historiam Nicolææ le Bé. Et cùm dolor in nostra ægra regionem vteri attingeret, mirum cur toties è brachio sanguinem sustulerimus, potiùs à maleolo trahendus erat. Vnde quæstio præclara, an in vteri inflammatione & dolores immo in suppressione mensium demendus sanguis è brachio. Non vult Galenus cap. 11. lib. de sang. missione. Reclamat quoque & demonstrat Akakia in 2. ad Glaucon. Contrà sentit Aëtius. Ac credo quosdam Medicos medendo aberrare plurimùm.

4. Si ea quæ ab Hippocrate dicuntur de flatu in vtero legamus lib. 2 de morbis mulier. multa huic mulieri talia symptomata euenisse comperiemus. Hæc autem inflatio cùm est inter angustias vteri, dolor est maior. Non reformidat venæ sectionem, cùm caloris magni magna sit suspicio. Potuit esse inflammatio aliqua. Nam cùm vteri fundus aut cauitas inflammatur, in imo ventre dolor est, & minimo digitorum pressu irritatur. Nec est quod obiiciat quis vehementem non fuisse febrem; non enim

in eo affectu ingentem esse necesse est: cùm multis de caussis moderata esse posit. Tamen accidentia horrifica sunt sæpè, & quæ Aëtius cap. 83. Tetrab. 4. serm. 4. describit. Chirurgis manu ægram contingentibus quodammodo relaxatus vterus esse videbatur: quod non absimile videri poterat; siquidem fieri non posset quin præ dolore magna aliqua mutatio in vtero contingeret. Accedit frequens vsus chalasticorum & oleorum, & rerum humidarum propter dolores applicatorum, quæ aliquam relaxationem afferre potuerunt, immò appetentia coitus & veneris abstinentia paulatim de loco suo dimoueri potuit.

5. Hippocrates non reformidat vsum narcoticorum in doloribus vteri.

CONSILIVM LXXVI.

De Pleuritide.

FILIOLA domini Floræi cùm sub dio, partim in sole versata esset, dolere caput cœpit, & tussire. Febris præhendit acuta, & quæ tamen ex interuallis maior esse videretur. Omnes noctes plenæ molestiarum fuerunt. Maximè enim ad sextam serotinam & febris & reliqua exacerbabantur. Iactabatur, nullo consistebat loco. Tussis & tussiendi cupiditas illam perpetuò infestabat. Nil è pulmone educere poterat, tametsi esset stridula. In pulmone humoris concursatio, quæ obaudiretur. Sitis erat ingens & implacabilis. Frequens & breuis respiratio cum difficultate. Postquam tussiuerat, statim eiulabat. Aliquando in partibus extimis febris mitescere videbatur. Immo leniter perfrigerabantur ac si noua foret accessio. Sed illud fallax fuit: Pugnabatur cum febre, & tussi quod eam partim à capite excitari crederemus, partim à resudatione ichoris à calefacta pituita in pulmone. Octauo die symptomaticus alui fluor. Nono interiit. Aperto cadauere latus sinistrum purulentum erat, & pars pulmonis quæ illud contingeret. Immò & pus, in capacitatem fusum erat. Pleuritis fuit.

Nos valdè decepti fuimus existimantes tussim à capite esse. Sed quod tam frequens esset, & sicca, & cum difficultate spirandi iûcta, illud aut inflammationem in pulmone, aut in latere, aut in vtroque satis significare poterat. Tamen vnum desiderabatur, vt ægra de dolore lateris quereretur: Hoc expectabamus, interea

intereà ignoratione rei præsidium in inflammationibus thoracis vsurpari solitum magno incommodo omisimus. Et si illud vsurpauissemus certis signis nequeuntes assequi vtra pars esset affecta, è latere dextro sanguinem nullo profectu detraxissemus. Itaque puellæ peruicacia & morositas maximam periculi partem creauit. Rubor genarum non erat, tamen ferè perpetuò adest in inflammatione partium thoracis. Item aliquando clauso ore dormiebat: quod nos in eam adduxit opinionem, vt crederemus costas non esse obsessas. Sed omnis ista ratio nos decepit valdè. Tamen vix excusari possumus quin sanguinem demere debuerimus cum inflammationis in thorace magna esset suspicio. Ad sectionem venæ & insignis febris, & inflammationis suspicio, & sitis inextinguibilis, & iactationes ob incendium natæ, & maximè difficultas illa spirandi hortari debuerāt. Nam cùm difficultatis differentiæ à motu ipso sumantur, vt velox, tardáque respiratio dicatur, à materia calida & frigida, à thorace, magna, parua, à quiete densa, rara, quemadmodum magna & frequens incendium in corde arguit, magna & rara delirium: parua & frequens in febribus aut œdema, aut impedimentum in thorace, vt inflammationem, aut quid simile. Cùm videremus ingenti præsente æstu puellam habere frequentem admodum respirationem, & tamen paruam veluti oppresso & coangustato thorace, de inflammatione aliqua suspicari nos oportebat. Tamen hoc asserimus sæpè nos obseruasse in pueris valdè febrientibus frequentem paruamque respirationem, licèt affectus thorax non esset. Sed nonnunquam magna intercidit respiratio in omnem dimensionem dilatato thorace. At in hac puella nil tale obseruauimus: immò cùm dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodò, & vociferabatur. Hæc à nobis eo consilio scribuntur, vt cùm aliàs, tum maximè puerorum curam suscipientes, tanto diligentiores in eorum morbis nos præstemus, quantò minùs certos de suarum affectionum idea reddere nos solent. Immò cum pueris tanquā mutis ægris nos rem habere existimemus; vt quoniam ex relatione, quæ tamen in dignōscendis morbis plurimi facienda est, nil certi, nilque pensi habemus, aliis coniecturis, signis & symptomatū obseruationibus nitamur, alioqui puerorū salus valdè periclitatur. Nec enim ab ista ægra puella expectandum erat vt

dolorem lateris pungentem quereretur quò secundæ venæ occasionem porrigeret, sed aliis modis res erat assequenda.

CONSILIVM LXXVII.

De febre semitertiana.

DOMINA de Chalmontio & ea mulier quæ ad insigne ensis regij commorabatur, eadem ferè febre detineri videbantur, sed sorte fatóque inæquali.[1] Vna enim iam grandæuis, & malè pulmonibus affecta interiit, altera non item. Febris erat assidua, aliàs interdiù, aliàs noctu exacerbationes habens. Vna dies leuior, altera acerbior, in morem τριταιοφυῶν aut ἡμιτριταίων. Non tertiana erat exquisita, quia horas duodecim superabat; non absolutè tertiana, quia horas quindecim superat, vt sentit Galenus: fortè longa videbitur tertiana, quòd tempus intermissionis sit admodùm breue. Tamen quoniam nulla febris vacuitas visa est, nomine tertianæ donanda non fuit. Et si fortè remissio aliqua erat, minimâ occasione præhendebat horror cum perfrictione quadam, adeò vt ad hemitritæon accedere videretur. Nisi fortè timeamus ne Galenus nos rideat, vt & quosdam ætatis suæ Medicos, qui longam tertianam cum hæmitritæo confundebant. At longa tertiana remissionem habet & intermissionem aliquam, hemitritæus nil habet intermissionis, vt Galenus in Epidemiis scribit. Quanquam lib. de Typis longè aliter sentiens, hemitritæis aliquam intermissionem attribuit. Sed puto hunc librum Galeni non esse. Febris dicta τριταιοφυὴς, latinè tertiumgena, constituitur ab Hippocrate continua altero die remittens; quod Hippocrates ἀποκουφίζεσθαι vocat, tertio quoque die exacerbatur. Hæc febris in mulieres dictas incidere videbatur. huius hæc est descriptio:

Com. in apho. 23 sect. 2. lib 6 Epid.

Ibid.

Galenus secū pugnat.

Sect. 2. li. 1 Ep d.

Cùm annus frigidus aquilonius cùm humiditate fuisset, omnes per hyemem commodè habebant. At sub ver decubuerunt. Febres tunc continuæ tertianarum more inuadebant, violentissimæ, longissimæ (idque ob coctionis difficultatem, & oppressionem naturæ à vehementioribus symptomatis) laboriosissimæ: lenes à primo, de cætero increscebant: aliquantum remittebantur, rursum ex intermissione vehementius incessebant, &c.

Itaque febris quæ mulierem illam adoriebatur, erat potiùs

ριταιοφυὴς, de qua videtur ab Hippocrate pronunciatum; *Quacumque febres tertiâ die fortiores fiunt omnes malæ: quoquo modo intermiserint, &c.* Intermiſſionis vacuitatem cauſam habere putat Galenus aut inflammationem, aut humorum κακοήθειαν. Ac de illis febribus quas τριταιοφυεῖς cum Hippocrate vocare poſſumus, quatuor notanda ſunt. Primum eſt, quòd è malignarum febriũ genere ſint, opinione Galeni. Secundum quod illis proprium eſt, vt & malignis febribus, vt diebus decretoriis deteriores fiant. Tertium iis conuenit vt nox præcedens acceſſionem moleſtior ſit, ſecundùm Hippocratem. Nam à frigido & bilioſo ſunt humore, vt mirum non ſit ſi de nocte moleſtias habeant. Nam dum bilioſus humor acutam febrem facit, putreſcunt interea humores frigidi, vnde reaccenditur febris: & tamen alio in loco hæc omnia hemitritæis tribui ſolent. Reuerà magna eſt affinitas inter hemitritæas febres & τριταιοφυεῖς, vt in noſtro Definitionum Commentario explicatum eſt. Quartum eſt quod notari debet: ſi febres illæ tertio quoque exaſperentur, cùm tamen continuæ ſint, an illis diebus tertiis licet aut venam ſecare, aut purgare? Non videtur, ſed potiùs moliendum eſt aliquid die mitiore. Reuerâ ſi manifeſta tranquillitas comparatione factâ cum alio die apparet, & apparet quoque manifeſta exaſperatio die altero, eligendus is eſt qui eam præſefert tranquillitatem, vt aliquid moliamur. In vtraque muliere erat anxietas ſumma, quæ à calore acri omnia confundente, & os ſuperius ventriculi moleſtante contingebat. Implacabiles erant renum dolores, vrinæ ferè crudæ. Coniiciebamus circum ventriculum collectam eſſe humorum copiam, vnde defectiones animi excitato vapore ſequerentur.

4 Apho. Com. in apho 25. ſect. 2. lib 1. Epid. Part. 23. ſect. 2. lib 6 Epid.

Sed mirum fuit magis quod in illuſtri domina à Calmontio apparuit: nam cùm habitum corporis haberet tumidiuſculum, pituitoſum, minimè diſſlabilem, corpus internum æſtuabat, omnia quæ excernebantur erant bilioſa: tota maſſa ſanguinis erat corrupta. Et quod mirum, pulſus erat vibrans, qualis in ingentibus inflammationibus apparere ſolet. Cumque eſſet angoſa, mirabantur Medici quomodo in febris aſſiduitate iſta pulſus vibratio, elatio, magnitudóque tandiu perſtitiſſet. At animoſa erat mulier, nullis aut corporis, aut animi laboribus defatigari ſolita, nulli pene celeritate cedens, iraſci celeris, ad omnes actiones expedita: cor compactum habebat, & faculta-

tem vitalem omnium validiſſimam habebat (nec enim tamdiu tam violentæ diræque febris moleſtias tuliſſet) de eáque illud dici potuit quod in aphor. ſcripſit Hippocr. *Qui conſueti ſunt labores ferre, etſi imbecilli ſint, aut ſenes, non conſuetis fortibus atque iuuenibus faciliùs ferunt.* Itaque pulſus erat validus, cùm vitalis facultas eſſet valida, auctus erat vſus, inſtrumentum cedebat, vt mirum non fuerit ſi talis pulſus extiterit: & reuerà talis ad finem vſque perſeuerauit. Sed quod magis mirum fuit, eſt quod vno die quinquies aut ſexies rigeret ac ſi noua acceſſio foret. Horroris illius aut rigoris cauſam aut coniiciebant nouæ materię accenſionem, aut ſuppuratum in pulmonibus, aut aliquid ſimile. Obſeruatum eſt ab antiquis frequentis & per vices repetentis cauſam horroris eſſe ſuppuratum: quod in pulmonibus hoc facit [3]: ſed ſi in pulmonibus id fiat, multò magis, aut pariter quoque in aliis partibus fieri debet. Aperto cadauere ſiniſtra pars pulmonis erat purulenta: ſed id crebri horroris cauſa non erat. Nam ſtatim ab iſto horrore calor adurens ſurgebat manum tangentis feriens, adeóque vola manus & planta pedum incaluerat, vt nullus ferè eum calorem ferret. Horroris autem illius cauſa eſſe potuit inæqualitas quædam materię, & τὸ ἐπεγερμὸς, vt quæ materia in maioribus venis coërcetur, & vniuſmodi eſt continuam faciat calore continenter cordi communicato, necnon vapore elato: quòd dum fit à calore iſto alia corrumpitur materia in habitu corporis (in quo ficus periodicarum febrium continetur & conſiſtit) eáque materia reduplicationis eſt cauſa; quę reduplicatio habet aut leuem perfrigerationem, aut horrorem anteſignanum, vt idem fiat quod in hemitritęis febribus quas κατ᾽ ἐξοχὴν φρικώδεας paſſim cum Hippocrate Galenus appellat. Quotidiana enim habet frigus tantùm, & ſi continua eſt, non habet. Tertiana autem rigorem habet: & tamen cùm hemitritęus ex quotidiana continua (quod tamen minùs propriè dicitur, cùm nomen quotidianę continuitatis nomen excludere videatur) & tertianâ intermittente componatur, dum ita confunduntur, ſymptomata quoque confuſa habent. Et qui horror per ſe neutrius eſt ſi ſola ſpectetur, vtriuſque confuſę eſſe poteſt. Et libri prioris ad Glauconem Paraphraſtes dum quęrit in quas febres rigor horrorque incidant, agnoſcit intermittentes, quibus nimirum horror aut rigor periodicus eſt anteſignanus; item ſemitertianas quibus proprius

Aph 49 lib. 2.

est horror; immò κατ' ἐξοχὴν horrificæ dicuntur. Quanquam Galenus docet posse existere semitertianas sine horrore: sed hoc in vno tantùm casu ponit, cùm scilicet tabescentes comitatur febris semitertiana: successu enim temporis horroris occasio tollitur, præsertim materia pituitosa consumitur horroris causa, nisi fortè aliunde horrescendi veniat occasio. Aut enim à suppurato oriri potest, aut fortè quia diuturnitate temporis corpus & excarne & exangue redditum minimâ occasione inhorrescit. Ergo de periodicis & semitertianis dicta sint. Nunc de continuis. Quædam sunt continuæ, homonymως tamen dictæ, quæ cùm ex multis particularibus accessionibus procedant, fit vt prioris finem altera accessio cum horrore præueniat: & in his horror adest. Aliæ quoque permultæ sunt continuæ, & quæ vnâ finiuntur accessione, à leui rigore vel frigore incipientes ob materiæ inæqualitatem, vel malignitatem. Sunt & aliæ quas Hippocrates horrificas vocat (ego verò hoc non legi, nam solas semitertianas horrificas vocat, & hanc admittit appellationem Galenus) quod per totam ferè accessionem earum corpus inhorrescat, idque vel reduplicato febris incremento, vel eo ipso citra reduplicationem inæqualiter increscente. In quibus si longioribus interuallis horror remeat, reduplicatio dicitur & fit, maximè in semitertianis; sin breuioribus, horrificus, inæqualisque motus dicitur. [4] Sed audiamus ipsum Galenum, quẽ citat Paraphrastes, locum enim haud legi. *Febrium continuarum tertio die repetentium quædam cum horrore venientes, cùm à primo impetu ad incrementum se conferunt, tametsi non mediocriter prægressæ videantur, alterum horrorem cum constrictione inducunt; ab hoc alterũ incrementum, deinde aliam constrictionem & horrorem. nam iterum hæ & ter repetunt. Postridie aliam priore minorem habent accessionem sine priorum repetitione, isque est perpetuus orbis, vt binæ binis diebus fiant accessiones.* Et illud, *binas, binis diebus*, interpretor, tertio quoque die duæ accessiones fieri videntur. *Aliæ sunt continuæ tertio quoque die repetitiones habentes citra illas horrificas inuasiones, vnamque habent accessionem tertio quoque die, accessione carent secundo die. vnum enim habent continuum & æquabile ab inuasione ad vigorem incrementum.* Priores febres ἡμιτριταίους vocaueris, posteriores τριταιοφυεῖς: quæ τριταιοφυεῖς medium locum habent inter ἡμιτριταίους & intermittentes febres: nam illis sunt meliores, his verò deteriores. Et pro vtrisque notanda hæc distinctio, quod in hemitritæis tertio

Com. in part. 5. sect. 3 lib. 1. Epid.

Com. in part. 5. sect. 3. lib. 1. Epid.

Ibid.

quoque die duæ fiant accessiones, & secundo die sit vna accessio. Quod mirum cur secundo die dicat fieri vnam accessionem, cùm continua sit quotidiana. Sed ego puto manifestum quoddam esse argumentum cuiusdam ἐπισημασίας, quod non adest in iis quas vocat τριταιοφυεῖς. Nam tertio quoque die sine horrore habent aliquam repetitionem, seu accessionem, secundo die non habent accessionem, cùm sit vniusmodi febris. Item sciendum in hemitritæis manifestos esse horrores & inæqualitates, quòd in his quæ dicuntur τριταιοφυεῖς non cernitur. Nisi fortè dicas & obiicias illud Hippocratis descriptionem febriũ τριταιοφυῶν facientis in Epid. *Rigores omnibus inordinati erant & errantes.* Si ergo horrores ita in illas continuas incidunt, in quo distinguetur hemitritæus ἀπὸ τοῦ τριταιοφυοῦς? Nos dicimus aliud esse inordinatos esse rigores minimosque in febribus cõtinuis, aliud dicere ordinatos esse. Nam in hæmitritæis non sunt inordinati, errantes & minimi, sed validi, stati, & vehementes. Et ideò propriè dicitur horrifica. Sed si in alia febre continua erratici incidunt horrores, non perinde horrificæ vocabuntur. Quod vt pleniùs intelligatur, causa & hemitritæi & triteophyeos est explicãda. Verus hemitritæus à duobus humoribus, est à bilioso & pituitoso: & si æqualiter exuperet humor vterque exquisitus, fiet semitertianus typus. Prout autem humor vnus paucior est altero, ita quoque aut vera aut non vera semitertiana est. Vera febris τριταιοφυὴς ab humore quidem bilioso, sed lentiore febre fit & coctu difficiliore. Quod si horrores habeat, non iam vnum humorem agnoscit, sed duos, & ad hemitritæon accedit. Proinde Galenus eod. Commentario de triteophyis horrores errabundos loquens, ait eas à duobus humoribus oriri, pituitosis & biliosis. Et ferè dum τριταιοφυεῖς explicat, idem dicit quod & de hemitritæis. Atque vt ingenuè dicam, magna est societas inter vtrasque, præsertim cùm horrores sunt coniuncti. Itaque cum doctiss. Akakia de illis horrificis continuis scribit: *Si longioribus interuallis horror remeat, reduplicatio & dicitur, & fit, maximè in semitertianis: sin breuioribus, horrificus inæqualisque motus dicitur.* Obscuriùs enim dicit quod nos antè diximus: Si stati ac vehementes, & ex maiori interuallo horrores redeuntes, tunc vera est semitertiana: sin erratici sint horrores, parui, & ex breuioribus interuallis, continua potiùs τριταιοφυὴς dicetur. In hac muliere febris erat τριταιοφυὴς, ad semitertianę naturam

Part 25. sect. 2. li. 1. Epid.

Com. in part. 25. sect. 2 lib 1 Epid.

Com. in part. 5 sect. 3. li. 1 Epid.

accedens, & humor pituitosus quidam secretus videbatur, qui nouorum horrorum erat occasio. Nec alienum erit monere Galeno placuisse cum veteribus febres istas τεταρταιοφυεῖς inflammationem sequi partium internarum. Quod & in hac muliere obseruatum est: totum enim corpus internum incendio conflagrabat; & cùm iræ esset præcipitis, in cysti cholidocho nouem lapilli ciceribus rubris duplo maiores inuenti sunt. Hepar incendio incanduerat: totus sanguis putris erat & lacteus. Obiit die 27 totius morbi.

Com. in part. 5, sect. 3: li. 1 Epid.

Sed & vnum animaduertere oportet, quod & therapian, & diagnosin in primis facit omnibus iecorariis, id est, quibus grãdius hepar, amplius, tumentius & calidius, cum febribus magnis prehenduntur, maxima ex parte tempore vrgentis febris dolores in clauiculis [7], & secundùm omoplatas sentire satis vehementes. In pleuritide quidem cùm vno loco inflammatio aut phlegmone consistat, tamen in parte longè remota ob communicationem & continuitatem membranarum dolor intolerabilis sæpè sentitur qui maiores sæpè molestias exhibet quàm ipsa pleuritis. Et signa diagnosticam pleuritidis aut superiores, aut inferiores partes occupantis Hippocrates desumit ex dolore aut clauiculas aut ileos regionem occupante, hepate accenso, aut inflammato, aut per insignem febrem æstuante plurimùm, dolor potest ad iugulum peruenire. [8] Reperio enim bifariam dolorem tensiuum ratione ipsius iecoris surgere. Aut enim hepar nothis costis alligatur, & tunc dolor ad clauiculam percipitur ratione distentæ membranæ [9]. Quibus non adligatur, à vasorum ipsorum potiùs quàm membranarum distensione dolor surgit. Et vt ait Galenus, proprius venæ arteriæque dolor, veluti in longitudinem extensæ chordę speciem refert. Quod est notandum, ne cùm hos dolores in febribus aut inflammationibus hepatis ortos videris, frustrà de catarrho comminiscaris. Probabile est enim dolores pro partium affectarum situ aut esse ἀναῤῥόπως aut κατωῤῥόπως. Actum die 15 Septemb. 1574.

2 de rat. vict. in acut.

Lib. 2 loc. aff.

ANNOTATIONES.

1. *Hæc febris fuit ea, quam* τῦφον *vocat Hippocrates libro de internis affectionibus.*

2. *Febres* τεταρταιοφυεῖς *mediæ sunt inter hemitritæas & tertianas lon-*

gas, aut alias febres quæ habent intermiſsionem. Comm. in Aphoriſ. 23. ſect. 2. lib. 6 Epidem.

3. *Galenus docet quàm acer calor excitetur ob fumoſam ſubſtantiam à pituita putri & ſalſa excitatam. Comment. in part. 16. lib. 4 Acut. Reuerà inæqualitas materiæ cauſa fuit illius horroris tam frequentis.*

4. *Iſta deſumuntur ex Epidemiorum Commentario, & propriè ad* τειταιοφυεῖς *febres poſſunt attribui.*

5. *Vel leges; In binis diebus tres fieri acceſsiones, vt vno leuiori die fiat vna acceſsio pituitoſa, ſecundo duæ acceſsiones.*

6. *Nomen* παροξυσμὸς *etiam in continuis poteſt vſurpari. nam cùm febris exaſperatur, licèt continua ſit, poteſt dici* παροξύνεσθαι.

7. *Nam quemadmodum ineuntibus paroxyſmis intumeſcit & expanditur hepar contingens diaphragma, vnde difficilis ſpiratio contingit: ita quoque dum æſtuat iecur, intumeſcentia eſt quædam; hinc tractui ſimilis contentio: quo fit vt per communicationem vaſa ſuperiora afficiantur.*

4. *Quia tamen corpus hepatis vnum eſt & continuum, ſæpè ſigna inflammatarum gibbarum & ſimarum exquiſitè dignoſci non poſſunt.*

9. *Membranarum dolor eſt punctorius, ſenſimque expanditur, punctorio ſenſu tanquam in centro laborantis loci in parte eſt. Tenſionis ſenſus circumcirca muſculum eſt. Vlt. cap. lib. de ſanguinis miſsione, & cap. 1. lib. 2. locor. affect. Sic vnum & idem poteſt punctorium ſenſum inferre & tenſiuum, ſed diuersâ ratione.*

CONSILIVM LXXVIII.

De ſanguinis ſputo.

DVÆ ſunt partes in ægro iſto, quæ aut infirmitatem, aut vitium, aut vtrumque videntur contraxiſſe, pulmo, & lien. Quæ cùm aliàs, tum maximè in iis quibus hepatis intemperies eſt aliqua calida, propterea acrioris ſanguinis parẽs & procreatrix, facilè ſuæ infirmitatis ſignum edunt aliquod. Lien quidem, dum hepar non bene repurgat, quòd plus ſucci nigri generetur, aut quòd imbecillus fiat, potè legitimo alimento à iecore ſuppeditato, non confirmatus. Pulmo autem, quia cùm ſit pars bilioſa, facilè attrahens ob motus perennitatem, vt in Epidemiis

pidemiis Hippocrates annotauit; *Attractio, pulmo, incendium*, id est, æstus ingens in partibus, & raritas, motúsque perpetuitas pulmonis attractionis sanguinis & spiritus maximæ causæ existunt, fit vt si acrior fit sanguis qui à iecore fluit, rapitúrque, augeatur aliqua ex parte intemperies, & hæmoptyisi æger sit obnoxius; vnde tabes: quod huic ægro nostro iam à longo tẽpore contigit. Nam qui vnà cum tussi è pulmone sanguis educitur, extunditurque, exulcerationis sensum exhibens, satis declarat duorum alterum, aut acriorem esse sanguinem qui ab hepate in cor, & ab hoc in venam arteriosam resilit, vnde aliqua fit διαβρώσεως: aut tenuiorem esse, vnde anastomasis, aut diapedesis. Nam cùm nutritio pulmonis, & aliarum partium, sententiâ Galeni non tam per oscilla venarum, quàm per earum tunicas fiat; natura arteriosam venam machinata est artificiosè, ne vasis raritas & pulmonis validior attractio efficeret vt statim sanguis, qui est pulmonis nutrimentum, absumeretur, & sic causa esset marcoris ipsius pulmonis, affectumque illum induceret, quem Hippocrates in libris de Morbis tabem siccam vocat, quemadmodum & pulmonem siccum. Sic vasis arteriosi crassities facit vt restagnet, resideatque sanguis, & tardiùs in nutritionem pulmonis facessat. Itaque si qua venæ arteriosæ tenuitas à natura est data, & ab ipsa conformatione, vt iis contingit quibus naturâ venæ sunt angustæ, & instar tenuium staminum, ij facilè sanguinem è pulmone educunt: sed id periculo caret, cùm tribuendum hoc sit tenuitati ipsius vasis. Sed si vas ipsum ritè conformatum, si crassiusculum & pluribus villis intextum, & tamen eductio fit sputi cruenti sæpè; hoc cacochymiæ, acrimoniæque humorum asscribendum. Ita enim omnis humor acer erodit, sibi viam facit, cuniculósque agit. Propterea perperam Medici faciunt, qui vbi primùm aliquem hæmoptoicum vident, illum frequenti venæ sectione fatigant: sic enim pulmoni & lateribus infirmitas conciliatur. Itaque distinctione opus est. nam si eductio sanguinis aut propter tenuitatem sanguinis, aut venæ arteriosæ gracilitatem contingit, hîc parciores in secanda vena esse oportet: sin omnibus ritè comparatis ob sanguinis prauitatem id fiat, liberaliores esse fas est, alioqui grauiter in commoda ægrorum peccatur. Nos autem in hoc ægro nostro potiùs animaduertimus coniicimúsque sanguinis calorem, acrimoniamque cuiusdam διαβρώσεως causam

esse, quæ in tabem ægrum coniectura est, nisi arte prouideatur. Quemadmodũ enim hominibus alatis quos 6 Epid. πτερυγώδεας vocat, sententia Galeni flatus ruptionis venarum causa esse potest, qui flatus ob imbecillitatem caloris surgere solet in eiusmodi hominibus ita alatis factis per facultatis formatricis impotentiam; vnde tabi obnoxij sunt maximè, ita quoque acer calor eiusdem affectus causa esse potest, dum humores & spiritus generat acres, subtiles, acutos & mordaces. [1] Iuuare quoque potest destillatio à capite. Tamen in eam venimus opinionem, vt non existimemus caput per se non esse affectum, sed ex euentu tantùm. Si enim destillatio ipsa hæmoptoïseos autor fuisset, iam tabidus interiisset. Quinto enim Methodi medendi cap. 14 & 15 satis docet Galenus quàm breuì tabescant quibus ferina destillatio sputi cruenti autor est. [2] Sed si aut conformationis vitio, aut acrimoniâ sanguinis id fiat, non tam præceps est morbus. Sic errant qui in omni metu tabis, & omni tussi ad caput recurrunt tanquam autorem primarium. Sæpè enim id tantùm contingit secundariò. Hippocrates hoc primus animaduertit lib. 1 de Morbis, dum docet quomodo caput pulmoni consentiat in attractione. Nam pulmo calfactus attrahit, & caput facilè calefit; vnde vtraque pars conspirat in perniciem ægri. Tamen facilè qui affectus erat secundarius, fit primarius in iis qui ad tabem deuergunt ob tabificam qualitatem.[3] Huius ægri affectum lib. 2 de Morbis depinxit, dum describit affectũ quem Græcè vocat φθόω, quæ non oritur aut vitio parentum, aut vlcere concepto ĩn pulmone, sed tantùm propter intemperiem quandam partium. Ideóque ait eum affectum esse curabilem, & ante annos decem non necare.

De splene non putamus laborandum: quandoquidem non existimamus id tanti esse vt eò conuertamus nostram industriam. Etsi enim signa quædam elucent quæ aliquid hypochōdriacum resipiunt ac redolent, putamus leuiora ista fore si hepati consultum fuerit. Accidit fortè quod cùm natura sit satis hilaris, diuturnæ infirmitatis tædio affectus, & sanitatis desiderio languens, animum suum demiserit, contraxeritque.

Ac censemus primo quoque tempore repurgato priùs corpore illum ad vsum lactis asinini relegandum esse, habeat domi paratam opiatam ex decocto rerum aperientium & thoracicarum cum multo polypodio, in quo incoquentur ℥ iiij folior.

ſenæ, additis ℥ ij caſſ. & ℥ j. conſeru. bugloſ. & capill. ven. fiet opiata vtenda aliquando, vt tibi videbitur.

Cenſemus ſemel aliquando repurgandum ſatis valido medicamento, vt diaphœnico, aut electuario diacarth. diſſoluto in iuſculo ad elidendam vim ſcammonij. Et ne mirum ſit cur probetur aliquando validior purgatio, cùm in morbis thoracis ab omnibus recentioribus lenientia medicamenta probentur: dicimus id fieri propter humorum acrimoniam & cacochymiam, quam non ſuperabit leniens & eccoproticum medicamentum. Quod facimus conſilio Galeni, quem Fracaſtoreus ſecutus eſt cap. 15. lib. 5 Methodi, vbi diſputat de curatione hæmoptoicorum per diaurosin & capitis vitium. Locus præclarus. Bis anno ſecabitur vena, ineunte autumno proximo ſecanda erit. Veſperi cubiturus vtatur conſeruâ roſarum, nenuph. viol. additis gran. maſtic. & olib. habeat ſyrupos domi ad iuuandam expectorationem. Quantum fieri poteſt vino abſtineat. Vtatur elixis potiùs. Paretur puluis ex ſaccharo cando, pulm. vulpis, penid. glycyrrh. cuius cochlear in ouum immittatur, & capiat manè. Vel trochiſci ex hoc puluere formabuntur cum gum. tragacant. addito pulu. boli arm. aq. roſar. lot.

ANNOTATIONES.

1. *Omnis puris excretio poſt ſputum ſanguinis mala. Spuitionem ſanguinis omnem non ſequitur puris excretio: ſed ſi πλύνος, καλῶς. Talis eſt autem omninò ex pulmone. Hippocr. Aphor. 15. lib. 7.*

2. *Sed hunc morbum meliùs Hippocrates explicat lib. de internis affect. & vocat tabem ex deſcenſu putris pituitæ. Locus præclarus. Hippocrates valenter purgat.*

3. *Talis phthoe à capite eſt, διὰ τὸ διάχυσίν τινα, vt Hippocrates 2. de morbis loquitur initio. Sed inter cæteros locus vnus præclarus eſt lib. 1. de morbis, quomodo pituitæ liquefactæ deſcenſus afferat incommoda in oculis, pulmone, ventriculo.*

4. *Circa hunc ægrum, & alios conſimiles duo quæri poſſunt: An validis opus habet medicamentis: quod Hippocrat. & Galen. videtur conuenire. Item an in ſuſpicione puris & affectorum pulmonum, iuſculorum, & rerum liquidiorum vſus conferat. Nam putres ſunt ſapè declarat puris ſputum, nec modo vomica eſt aliqua, ſed corpus ipſum vitioſum eſt. Si ſiccum ſano propinquius, errant qui nimiùm humectant. De hac Gale-*

nus cap. vlt. lib. 4. loc. affect. & lib. 2 Epidemiorum.
5. Hippocrates conformiter ad istam opinionem lib. de internis affect. in descensu putris à capite pituitæ valenter purgat.

CONSILIVM LXXIX.

De Febre Typhode.

VXOR Domini Vieillart mense Iulio incidit in febrem typhoden ab antiquis vocatam. Focus eius in partibus aluo propinquis erat conceptus in materia phlegmatica mista bile, aut in materia biliosa pituitefacta, vt ita loquar; & symptomata elucebant vtriusque humoris mxitionem significantia. Cùm febris exacerbabatur obmutescebat, pulsus deficere videbatur, syncopizabat, vigilabat, obdormiscebat aliàs; & id genus terrifica erant symptomata. Verebantur medici ne cerebrum secundariò læsum tandem alteraretur, vnde aut cataphora, aut coma vigilans sequeretur. Tametsi autem langueret pulsus, tamen à validis medicamentis Medici non destiterunt, quòd viderent exigendam, oppugnandámque multiplicem materiam mali authorem.

Sæpè repurgata est medicamento ex rheo & foliculis. Clysteres frequentes iniecti ad euacuationem & reuulsionem. Vicesies sumpsit cornu vnicornis, & reliqua cardiaca. Sed id frustrà fiebat, cùm malum tyrannidem in cerebrum exerceret, vnde metus cataphorę & paraphrenitidis, his remediis occursum est.

℞. folior. pœoniæ, fœnic. saluiæ, maiora. betonicæ, an. m. j. rad. pæoniæ, angel. acori an. ʒ ij. scariolæ, acetos. florum nenuph. an. m. j. mersur. betæ an. m. ij. Fiat decoct. in sero lactis, addendo epithym. p. ij. In colat. dissol. confect. hamech ℥ j. diaphœn. ʒ ij. syrup. rosar. pallid. ℥ j. s. fiat clyster.

℞ olei castor. ℥ j. ol. chamæm. ℥ j. s. pro litu colli.

℞ olei chamæm. ℥ ij. cum pulu. angel. & castorei. fiat litus.

℞. aquar. pæoniæ & angel. an. ℥ ij. passent. per manicam hippoc.

℞. theriaces & mithrid. veteris an. ℥ s. conser. rosar. borag. meliss. an. ʒ iij. pro corde.

℞. destill. restaurat. & aquæ hord. an. lib. s. Vtatur.

Cùm ingens in toto ventre incendium perciperetur, hoc quod sequitur præscriptum est.

℞. mucag. sem. alth. psyllij & cyton. extract. in aqu. ros. an. ℥ iij. ceroti santal. ℥ j. aceti ℥ ij. ol. ros. & chamæm. an. ℥ j. ß. Fiat linimentũ pro toto ventre.

℞. aqu. imperialis & aqu. saluiæ an. ℥ ij. Vtatur. Item & mithridatio.

℞. decoct. hordei ℥ iv. syrup. nenuph. ℥ j. ß.

Et tunc incumbebant Medici in somni conciliationem.

Parata hordeata ex cremore hordei non contusi, sed expreßi. Dealbatum est hordeatum amygdalis, & dulcoratum sacchare ros.

℞. cõf. alkermes ℈ j. conser. buglos. nenuphar. an. ʒ ß. rasur. vnicor. gr. ij. cum folijs auri. fiat bolus.

Repurgata confect. hamech & rheobarb.

℞. conser. nenuphar. & ros. an. ʒ vj. aceti ℥ j. ß. lactucæ m. ß. Fiat frontale.

℞. rasur. vnicor. gr. iv. rasuræ eboris, margar. elect. an. gr. v. capiat cum aqua cardui.

℞. absynt. ros. rub. fol. saluiæ, maior. an. m. j. santal. ʒ ij. Fiant sacculi pro stomacho.

Clysteres iniecti dissolutis ℥ ij caßiæ & ℥ j. catholic.

℞. aqu. lactuc. solan. acetos. ros. an. ℥ ij. aceti ros. ℥ j. ß. pulu. rosarũ, santal. an. ʒ ij. pulu. absynth. ʒ j. Fiat epithema pro iecore.

℞. flor. nenuph. viol. buglos. an. p. j. folior. lactu. m. ß. papau. albi, cap. I. semin. meron. ʒ j. Fiat decoct. pro dosi. & cum ℥ j. diacody. potus.

℞. sem. raphan. ʒ j. sem. atripl. ʒ ß. coquantur in oxymel. simpl. In colat ad ℥ iiij. dissol. succi amygdalar. dulc. ℥ j. ß. fiat vomitorium.

Ad renes fiunt irrigationes ex aqua solatri, semperuiu, lactucæ, cum aceto.

CONSILIVM LXXX.

De Gonorrhœa virulenta.

MERCATOR quidam vnâ muliere non contentus, quantum licuit libidinosè vixit; & cum prostibulis versatus, inquinatus est, vnde & gonorrhœa & vlcuscla cacoëthea in

in pudendo manauerunt: Tamen sibi præcauens, aduocato Medicorum consilio, in luem non incidit. Sed cùm rem leiusculam putaret, semine illius virulentæ gonorrhœæ intempestiuiùs suppressæ rediuiuo sentit dolorem acerbum in spina, & lumborum regione: immò in pene vlcuscula repullulant, statimque euanescunt. Difficultatem spirandi nonnullam habet, ἀνόρεκτος est, macrescit in dies, dolet totam spinam, & lumbos. Inito consilio dictum est id totum esse à reliquiis istius virulentiæ, quæ sensim vires acquirit: immò & rudimentum esse illius affectionis quam Hippocrates in libris de Morbis tabem ex dorso vocauit. Itaque tametsi ad oppugnandam vim morbi valeret vsus guaiaci, tamen de macie erat verendum. Itaque creditur satius esse corpus reficere, & intereà non esse alienum vt interponeretur vsus hydroticorum temperatorum, vt non proliciantur sudores, sed vt potiùs sensim humores desiccentur, & maligna qualitas emendetur. Consilij hæc sunt capita.

Bis hebdomade iniiciatur clyster emolliens & detergens. Primo quoque tempore vtatur bolo caßiæ cum rheobarbaro. Aperiatur basilica dextri brachij ad tria vascula.

Vtatur semel paucâ terebinth. cum syrupo de althæa. Pauca autem sit quantitas, ne hinc aluus soluatur, sed tantùm vt vasa munda fiant.

Linatur frequenter spina oleo mastiches, cytonio-rosato cum aceto.

Deinde vtatur lacte asinino per dies viginti continuos.

In pastibus decocto sarseparilliæ diluto satis, idque cum passulis.

Tandem cùm renutritus fuerit, ad decoctum schinæ & sarseparilliæ minimè dilutum adducetur, si semen mali longiùs disseminetur.

Et cùm perseueraret dolor, & calor summus in renibus, hoc quod sequitur fuit institutum.

℞. sapæ lib. ß. mucaginis decoctionis maluæ, bismal. violarum, seminis psyllij, melonum: adde opij ℈ ij. & applicetur instar cataplasmatis regioni renum.

CONSILIVM LXXX.

De febre Assode.

LAVRENTIVS Prætor post curas, sollicitudines, iras, & intemperantem victum, generosorumque vinorũ vsum, horruit, & insigniter febricitauit. De eo verum illud Hippocratis: *Morbi sensim generantur, sed affatim repenteque adoriuntur.* Cùm solita exerceret munia in acutissimam febrem incidit, statimque magna virium iactura apparuit. Nox implacidissima, iactationes, æstus, sitis implacabilis, facies paulò post hippocratis. Natura visa est choleram morbum tentare. Excreta sunt ὑδατόχολα; multi generis, fœtidissima: pulsus paruus, frequens, difficilis respiratio, sopor: oppressio stomachi: desurgebat sæpè, sed inaniter, & falsa quædam erat imaginatio & opinio aut flatus, aut doloris ventrem vrgentis, quod animum laborare, deliróque occupari significat; quemadmodum Hippocrates scripsit, & apertiùs Galenus in Comment. *Ventrem tum murmurantem, tum rugientem cum inanibus surrectionibus, quidam phreniticon esse contendunt. Sic duobus errant modis: nam nec ea quæ sub sensum cadunt sentiunt, quanquam cum dolore fiant: vel quæ sub sensum cadunt videntur sentire. Altero modo, quia sæpè è lecto desurgunt ac si solicitati & demorsi essent: & tamen non mordentur. Sic falsò se morderi putant.* Tametsi ex vsu videretur sectio venæ, nil tentatum est ob virium metum. Tamen vrgente difficultate spirandi, & æstu summo, secta vena. Nihilo leuius habuit. Quęcumque excernerentur siue suprà siue infrà, omnia cruda erãt. Vrinæ citrinæ, confusæ: ἴλχος: & post missum sanguinem deterior virium conditio fuit. Quinto interiit. Morbus peracutus fuit. Aliquid fuit περιπνευμονικόν; tamen pulsus inflammationem nõ indicabat. Ex interuallis dolor erat lateris aliquis, sed fugax. Rondeletius autem obseruat cum peripneumoniis adesse dolores nonnullos laterum & sterni, febris, vt prædictum est, vehementissima adorsa est, & statim secuta est virium magna iactura. Iactatio erat & anxietas ἀνέμετος infirmitatem naturæ & obsidionem ventriculi designans. Et febris erat ἀσσώδης. Nec mi-

Par. 16. sect. 3. Prorrhet.

rùm si horrifica statim fuit febris, qualis phrenitico obtigit in Epidemiis. Nil profectum, quòd remedia morbo essent inferiora.

CONSILIVM LXXXI.

De hepatis inflammatione.

IOANNIS Puthonne vxor post solicitudines, curas, cùm valdè cacochyma esset, in ardentissimam febrem incidit. Nullo loco stare poterat: vires febris eundo acquirebat. Iactabatur plurimùm: vtrumque hypochondrium intumuerat. Ne minimum quidem digitorum pulsum ferebat. Densitas erat linguæ ob ingens incendium & defectum humiditatis. Septimo icterica interiit. At hic icterus licèt suo die critico eruperit, tamen funestus fuit, quia non tam erat à suffusione bilis quæ febrem committeret, quàm à phlogosi ipsius hepatis. Et reuerà leuiter tantùm corporis superficies erat infecta, nec morbi par erat suffusio. Hepar erat inflammatum, & fauces præcludi visæ sunt, quod ad clauiculas dolor pertineret. Sanguis tantùm semel detractus, quòd iam morbi dies exactus foret antequam Medicus vocaretur.

CONSILIVM LXXXII.

De febre continua cum eruptione parotidum.

TONSOR quidam iuuenis pituitosus partim & sanguineus cùm loco & tempore curaretur, septimo die morbi sudores habuit copiosos. Octauo die summa virium erat iactura facta: & cùm febris expers foret, necnon satis luculentam habuisset hæmorrhagiam, tamen nono die parotides apparuerũt. Illæ erant satis mansuetæ, potiùs quantitatem materiæ quàm qualitatem secutę ac præseferentes. Digerendis illis consultum est, mox suppurandis. Nil profectum est. Tamen cùm recurreret materia quæ aliorsum rapi videbatur, tandem maioribus machinamentis suppuratum tentandum fuit. Hinc discas sæpè

non esse funestas parotides, vt in plerisque solent, præsertim si materia earum sit εὐήθης καὶ εὔστατος, quomodo multas in Epidem. innocuas esse testatur. At in Prorrhetico bifariam parotidon eruptionem malam esse probat, tum quòd per parotidas abscessus morbo non sit par; tum quòd qui abscessus ad partes superiores fiunt, perniciosi esse soleant. 1 Epid. sect. 1. 3 Prorrhet.

CONSILIVM LXXXIII.

De febre continua.

CVIVSDAM Victoris vxor cùm febre laboraret cõtinuâ morbo iam progresso Medicos accersiuit. Affecto iam morbo illud faciendũ fuit, quod iam factum, si de re maturiùs consultum, oportuisset. Et cùm serò melius fuerit præstari quàm nunquam, quòd res operam celerem postularet, nono die secta est vena ad duo vascula. Natura istâ sectione irritata crisin anteuertit. Itaque vesperi illa toto horruit corpore, ἐφίδρωσις longa, vox clangosa, πνεῦμα προσπίπτον. Partium extimarum frigus qualiter in iam morituris apparet. De funere cogitabatur. Cùm exigua salutis spes foret, qualicumque ista excretione natura erecta fuit. Fluxus dysentericus: conualuit.

Hinc discere oportet nefas esse tumultuariam nonnullorum curandi rationem sequi, qui susquedéque ferunt si diebus criticis, aut aliis quibusvis aut feriantur venæ, aut medicamenta præscribantur. At nos obseruauimus sæpè leues irritationes ab artificio Medici factas, motus & perturbationes, tumultúsque excitare magnos. Et si instãtibus crisibus (præsertim si morbus biliosus sit, & benè ordinatus) medicamenta dantur, sæpè hypercatharseis inducunt. Quod centies verum deprehendi. Et id primus edisseruit Hippocrates. Lib. de Medicamentis

CONSILIVM LXXXIV.

De febre continua cum grauibus symptomatis.

ROBERTVM febris continua magnas de nocte exacerbationes habens corripuit. Incolumis illac-tenus vixerat. Membra delassata fractáque appulsum manus non ferentia. Dolor capitis acerbus: iactationes perpetuæ. Quarto die purgatus: quinto secta vena: sexto apozemate ex foliculis repurgatus. Biliosa multa: septimo nil apparuit. Vrinæ non multum flammeæ, tenues, sed boni coloris. Quod si ad tenuitatem coloris prauitas accessisset, pessimum id foret. Sed saltem ad morbi longitudinem apparuerunt, vt Clazomenio contigit. Octauo iterum repurgatus. Nono comatosus factus & delirus. Febris ingens: vrinæ tenues, subflauę. Aluus eo minimè sentiente perenniter fluebat. Id symptomaticum erat, quia sensim fiebat. Omnis excretio biliosa. Decimo & vndecimo eadem. Lingua obtremiscens. Quod Galenus ad facultatis animalis imbecillitatem refert, estque signum non constantis mentis. *Cerebrum enim*, ait, *afficitur, affectióque ipsa calida est: quod calor motionem perpetuam afferat; contra frigus immobilitatem.* Et in Aphorismis: *Si lingua repentè incontinens fiat, aut aliqua pars stupore elanguit, hoc melancholicum est.* Galenus in comment. τὸ μελαγχολικὸν interpretatur non vt ad affectum melancholicum referatur, sed ad humoris dominatum. Quanquam ἡ μελαγχολία καὶ τὰ μελαγχολικὰ non ad humorem, sed ad diathesin & affectionem, affectionísque speciē refertur. Sic incontinentia linguæ repentè incidens est μελαγχολικὸν quid, id est, ait Galenus, est ab humore melancholico quatenus est quid viscidum, lentū, crassum, propter similitudinem ad pituitam accedens: vt tum humor melancholicus, tum pituitosus illius affectus causa dicatur. Quanquam stupor & ἀκράτεια linguæ non sunt affectus melancholici, id est qui redoleant, resipiantque naturam veri humoris melancholici. Sed homonymως affectus melancholici dicuntur. Priorem rationem de analogia inter humorem melancholicum & pituitam fusiùs explicat Galenus; ait enim apoplexias, conuulsiones, cæcitates promiscuè & ab humore melancholico, & à pituita fieri,

2. Epid.

Com. in part 20. lib. 1. Prorrhe.

Aph. 40. lib. 7.

Com. in Aph. 56. lib. 6.

quoniam vtrique humori communis est crassitudo. Sed furor non fit à succo melancholico quatenus frigiditatem habet & crassitudinem: siquidem oportet aliquid esse quod irritet & incitet. Et cùm dicit Galen. interpretans illud Hippoc. quomodo quadragenariis & quinquagen. apoplexiæ fiant, ait illa in ætate maximè abũdare τὸν τῆς μελαίνης χυμ. Interpres vertit, succũ atræ bilis, nos potiùs succũ melancholicũ dicemus. Nam atra bilis propriè dicta non facit istas ἀκινησίας, ἐκπλήξεις, sed potiùs efferat, impellitque corpus. hinc in Aphor. *Si*, ait, *multitudo humorum est* μελαγχολικώτερα, *timores fiunt, & affectus qui propriè melancholici dicuntur: sin talis non fuerit, id est, si ad aliam naturam vergat, si aut potiùs de humore pituitoso resipiat, aut de bilioso, aut alius generis humore, labores ac conuulsiones.* Et tamen antè dixit promiscuè & succum melancholicum & pituitam cæcitates, apoplexias, conuulsiones facere, non autem furores, quòd ad furores qualitas aliqua requiratur. Cùm itaque quinquagesimo anno fiunt apoplexiæ, non dicuntur fieri ab atrabilario humore, vt vertit Interpres, sed à succo melancholico qui hac ætate superfluit. Atque vt tandem finis fiat, ac loci inter se concilientur, sciendum humorem melancholicum, immò & pituitosum, aut potiùs ratione materiæ & molis affectus inducere, aut ratione qualitatis malæ quam vterque accersiuit humor. Si ratione molis, conuulsiones, apoplexiæ, & similes affectus inducuntur, vt cæcitates. Si ratione qualitatis, pauores, timores, pathemata melancholica, vt deliria sine febre. Quomodo doctissimè Galenus docet, quomodo vere, hyeme, & autumno dolores podagrici excitentur ab eodem humore, sed non eodem numero. Nam hyeme & vere hos dolores citat, & quatenus copiâ peccat, & quatenus qualitate: at autumno quatenus qualitate peccat: quod omninò animaduertendum est. Sed reuertamur ad id vnde digressi sumus. Mirum cur dicat Galenus tremorem linguæ affecto cerebro ob humorem biliosum, non autem frigidum, quòd cùm tremor motus quidam sit, nece[illegible]riò humor sit mouens, qui ἀκινησίαν non afferat: At melanchol[illegible]us & pituitosus & stuporem, & ἀκρατειαν linguæ, & ἀκινησίαν af[illegible]ert. Vnde & 6 Epid. de humore pituitoso, eiúsque sero loquens, ait vtrique esse proprium vt stuporem frigúsque inducat. Si frigidus, tenax, lentus & crassus humor ratione sui crassamenti tetanos, conuulsiones, ac concussiuos motus efficiat, quare non potiùs

Aph. 57. lib. 6.

Com. in Aph. 67 lib. 4

Aph. 55. lib. 6.

Com. in part. 38. sect. 2. lib. 6.

Hippocr. comm. in part. 17. sect. 4. lib. 6 Epid.

Par. 29, libr. 2. Prorrhe.

immobilitatem inducat? Nam hoc ex superioribus demonstratum est. [2] Soporosus erat: an ille sopor malus? Locus est insignis apud Hippocratem, quo quærit, τὸ καρῶδες ἆρα γε κακόν; An affectio carotica, aut somnus profundus siue sopor vbique malus? Cùm autem κάρος & in bonam partem & in malam sumatur (quanquam omnis à quacumque causa ortum duxerit, si cū somno naturali à causis moderatis & naturalibus orto cōferatur, in malis poni potest) dubitari potest an existere possit vt non terrefaciat Medicos, & ij non statim admoneātur ad quiduis moliendum contra soporem inexpugnabilem. Somnus naturalis fit à bona cerebri temperie, & suaui blandóque vapore. Nos non pluribus explicabimus somni & soporis differentias, & à quibus causis oriantur, quibús ve signis distinguantur, cùm illa enucleata à nobis fuerint antè. Galenus comm. in particul. illam multis modis καρῶδές τι contingere posse docet, & somnum vix excitabilem solutúque difficilem (quomodo ὁ κάρος definitur) aliquando bonum esse posse vt signum & vt causam explicauit. Sed addit, *si carus intelligitur profundus, & vix excitabilis somnus, & carus morbosus nullam genere dissidentem diathesin habeat,* id est, si nulla sit mala dispositio aut humoris, aut partis, vt nil sit præter excessum quemdam humoris quantitate opprimentis & sensus ligantis: vel nomine τῆς διαθέσεως & naturam, & conditionem affectus audiemus. Vt κάρος distinguatur morbosus à somno profundo, quòd somnus profundus ex copia humidi vtilis generari possit; κάρος νοσώδης ex pituita vnde cerebrum humectatur & refrigeratur, & iam ad lethargicam affectionem accedit. [3] Sic profundus somnus habet humorem multum, vtilem, quantitate peccantem, cerebrum ferè solum humectantem: ὑγρὸς, κῶμα, καταφορὰ, frigidum, lentum, viscosumque & inexpugnabilem humorem ἀκινησίαν καὶ carentiam quandam sensus inuehentem. Et hoc modo omnis carus malus. Profundus somnus impropriè κάρος dici potest. Itaque Galenus ait, ὁμολογηθείσης τῆς διαθέσεως, ἐν ὀνόματι μόνον ἡ διαφωνία ἐστί: *dummodò fateamur diathesin somni profundi, & τοῦ κάρου non distingui, de solo nomine controuertitur.* Profundè dormire multos ponit Galenus temulentos: Pueros,

Ægros, qui per quatuor aut quinque dies vigilauerunt. Et profundus somnus his bonus vt signum & vt causa. Alij profundè dormiunt, & ipsa diathesis longè diuersa est.

Qui sine motu & sensu soporantur, qui nec voce, nec punctu-ris, nec stimulis excitantur.

Quibus musculus temporalis percutitur.

In principiis accessionum febrilium, immò in febribus arden-tibus.

Et hic profundus somnus malus, vt signum, & vt causa, & κῶμα, & λήθαργος, κάρος, κατα φορὰ que nominari potest. Omnis talis sopor malus vt signum & vt causa. Nam & causa longè contra natu-ram est quantitate & qualitate peccans, & resolutio, oppressió-que nonnunquam primi sensifici, id est cerebri, adest. In no-stro ægro sopor iste malus erat. De funere iam cogitabamus. Sed cùm die duodecimo febris aucta videretur, & natura re-creata, venam aperuimus: inde omnia fœliciora fuerunt. Cre-do naturam istâ sectione quasi flabellato sanguine erectam. Decimoquarto sudores. Vrinæ boni quidem coloris, sed non indicabant illud incendium quod intus erat. Aluus perpetuò fluebat symptomaticè. Videbatur in nescio qua materia secre-ta à venis calor conceptus. Sed cùm febris continua esset, ta-men sæpè τῆς ἀπυρεξίης sensus erat aliquis, cùm tamen nulla foret: immutaríque illa febris falsa erat & mentita. Simile quid in E-pidemiis legitur, cùm tamen febres essent continuæ. Nam Hippocrates per tres dies apparuisse febris vacuitatem fatetur. Ex hac historia doceri possumus symptomaticas sæpè alui flu-xiones, vt cùm sine sensu ægri, sensim atque sensim humores secedunt (διαχωρήματα τὰ ἰόντα vocat Hippocrates) quod & copiã, & perpetuam generationem, & naturæ quandam resolutionem significat, profuisse κατὰ συμβεβηκός. In morbis omnibus malignis qualiscumque fuerit excretio, quoniam virulentæ materiæ ex-cretione quomodocumque id fiat, iuuatur plurimùm, profu-tura est. Et quod & humoris qualitate, & excretionis modo symptomaticum esse dicetur, id ex euentu, si quid virium re-stiterit, criticum erit. Secundò puto ideò laxis fibris aluum la-xatam esse, quod ad diem ferè criticum medicamentum datum sit. At iam ex Hippocrate docuimus medicamentis præscriptis diebus instantibus criticis, aut secta vena hypercatharseis esse faciles: quod nos in plerisque obseruauimus. Nam sequuntur sæpè sudores diaphoretici. Si natura valeat, aut arte erecta fue-rit, liberantur quidem, sed diu imbecilli manent, & vix à mor-bis releuantur: sin imbecilla fuerit natura, eodem die quo vel

Histo. 12 & 13. part. sect. 3 lib. 1. Epid.

4. aphor.

medicamentum datum, vel secta vena, moriuntur. Quod calamitatis & infamiæ est plenissimum. Verùm antequam huic consilio finem imponamus, non erit alienum annotare quæ paulò ante diximus ex Galen. comment. in Prorrhet. In affectionibus febrilibus, præsertim ἐν ἐπισημασίαις, cùm exacerbantur morbi ac repullulant, sæpè esse κάρον καὶ κῶμα. Mirum cur Galenus non dixit κατὰ τοὺς πυρετοὺς, sed dixit κατὰ νόσους πυρετώδεις. Quod fortè abs re dictum non est, & magnâ animaduersione dignum existimo. Ac primùm scire oportet duplicem esse febrem, vnã essentialem, symptomaticam aliam. A febribus autem absolutè dictis & essentialibus dicuntur capi qui absque inflammatione, vel abscessu, vel dolore, vel erysipelate, vel absque aliquo mẽbro præcipuè affecto ægrotant. Item addit comment. in aphor. 66. lib. 4. *Contumacem obstructionem & fortem, cui febris superueniens symptomatica esse dicitur.* Si autem vel inflãmatio aliqua sit, vel aliquid simile quod febrem excitet, is absolutè febricitare non dicetur. Hæc Galenus. Cùm itaque in febrium exacerbationibus κατὰ νόσους πυρετώδεις per febriles morbos, non autem absolutè dixit κατὰ τοὺς πυρετοὺς, videtur id significare. Catoche, cataleptica affectio cadit in febres, præsertim eas quas committit nescio quæ in parte dispositio; vt cùm materia est in cerebro, & doctrinæ gratiâ febris cephalica dicetur, per motum humoris in capite contenti, qui à massa sanguinis & concretione separatus esse dicetur: aut cùm est in ventriculo, aut in hepate fit febris Elodes, Typhodes, Erysipelatodes: atque tunc si catoche incidat, non dicetur propriè cadere in febrem, sed in affectum febrilem. nam febres essentiales, quarum materia per venas sparsa & fusa est, ex se non habent coniunctas catochas, catalepseis, comata. Sed sub finem earum symptomaticè potest aut coma, aut similis affectio aduenire, & hoc malum vt signum & vt causa. Sed cùm in Episimasia morborum febrilium soporosi affectus surgunt, affectionem & prauam dispositionem non in genere venoso, sed aut in ventriculo, aut mesenterio, aut in cerebro ipso significat: & ad prauum exitum sæpè hę febres tendunt. In tribus id genus febris obseruauimus. Vxor domini Vieillard, de qua abundè suprà, eam habuit, & febris erat typhodis, exacerbatâque febre mox delirabat, mox attonita sopitáque planè erat. Filius domini Magni Medici annos 10 natus, idem passus est. Idem quoque & Procurator Dumon-

tier, de quo in principio ferè huius libri. Quæ omnia annotata volui, vt hoc tanquam insolens non dicant Medici, sed vt inquisitâ tanti mali causâ, legitima medendi methodus inueniatur.

ANNOTATIONES.

1. *In eo sensu* ἰχθυοφάγους & ταχ... *id est* πολλοὺς *ait melancholicos morbos experiri solere: quod mirum est, cùm vtrique sint frigidi, humidi, molles, effœminati, & veluti aquei. Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 5.*

2. *De somno initio febrium, in febribus, & dum corpus æstuat intus. Hippocrates comment. in part. 17. sect. 4. lib. 6 Epid.*

3. *Tamen quidam Coma ab oppressione cerebri oriri dicunt; Caron ab eiusdem resolutione.*

4. *Reperio aliam soporosam affectionem Lethargum appellatam, idque ob speciem quandam peripneumoniæ. Vide lib. 2 nostri Ephemer. Quomodo comata etiam in principio febrium ardentium inciderint, annotat Galenus ex Hippocrate comm. in partic. 37. sect. 3. lib. 3 Epid.*

5. *Etsi per hypercatharsin istam educuntur putria, corruptáque; tamen melius fuerat ea non agitauisse. Multa enim sunt in corpore corrupta quæ suo gremio adhuc natura continet ac regit, etsi facultatem eius retentricem forti medicamento & attrahente concutias; non mirum si laxatis fibris omnia effluant magno virium dispendio.*

6. *Quæstio verò esse possit an coma incidens in febrem sub finem fiat vitio particularis cerebri, vel vitio totius corporis. Particulari vitio, vt quoniam in morbis longis & acutis quibusdam singulæ partes sese exonerant, si in cerebro materia moueatur quæ coma inferat. Vniuersi corporis vitio, vt fiat per depositionem veneni morbum causantis in cerebrum ipsum: & talia comata & symptomata incidunt in febres desinentes natura falsas crises moliente. Id enim est indicatorium, non indicans.*

CONSILIVM LXXXV.

De febre maligna.

IOANNES de Longueuille à castris rediens febre malignâ prehensus est, quæ multos in castris statiuis ad Rupellam iu-

gulauit. Admirabile est qualia symptomata contigerint, vt postea narrabo. Initio febris mitis, qualis accendi solet potiùs in spiritibus & in materia phlegmatica quàm in biliosa, quòd motus subitos non haberet. Dolor capitis ab initio sæuissimus: dolores vagi: calor multus intus: pulsus satis frequens, sed non multùm elatus: lingua initio planè arida, & tamen calor similis non percipiebatur. Aluus satis bellè reddebat. Circa septimum secta vena; & sanguis planè putris educitur. Singulis noctibus omnia grauiora: visa est lingua nigricans: vrinæ initio confusę & flammeæ, biliosæ. Nono vrina citrina, mala, lusca. Delirabat: facies ἐξέρυθρος: oculi ardentes, aliàs comatosus: delirij aut lethargici affectus erat metus. Itaque consilio quorumdam practicorum non reformidantium vsum vehementioris cathartici, tametsi febrilis calor dehortari videatur, data est tabella electuarij diacarthami in iusculo, quæ elicuit multam materiam olidam, albicantem, ac si diceres pultem quandam. Hoc autem factum vt maiore vi reuelleretur vapor ab ista materia eleuatus qui subest, aut coma, aut lethargum esset inducturus, vnde parotidon metus fieret. Noctem vndecimam molestiarum plenissimam habuit. Manè deficiebat pulsus, mox formicans apparuit. Idem penè per tres horas mansit. Mortem in propinquo denũciabamus. Credibile tunc naturam moliri voluisse crisin, sed & debilis, & materiâ nondum præparatâ id non potuit. Cordi applicatur catapl. ex mithridatio, theriaca, addito puluere diamargar. frigid. Potu datur theriaca, confectio Alkermes cum aqua theriacali, aquis cardiacis, vino albo, syrup. granatorum & granis aliquot ambræ. Pulsus ad se redit post insignem illam mutationem, & iactationes multas. Vrinæ ab eo tempore inæquales, sed maxima ex parte crudæ erant & aqueę: & tamen non habebant alienum colorem aut contentum. Nil de incẽdio interno declarabant, omnia cruda erant. Cibum capiebat, lingua aridissima; quod mirum, cùm vrinæ aliter sese haberent. Aluus cœpit liquida deiicere. Decimo quarto nil commemorabile. Semisopitus. Nil de materia in præcordiis contenta excernebatur, quæ verè illius febris causa erat, & seges. Summa erat virium infirmitas. Decimosexto datum rheum: tenuia ὑδατόχολα excreuit: nil crassum: nullus sudor. Vrinæ tenues perseuerabant: tales apparuerunt quales in Clazomenio: & longitudo morbi significata est. Et nisi ætatis firmitas obstitisset,

vix

vix eam vim morbi ſuſtinuiſſet. A die duodecimo nil ſeceſſit craſſum niſi ſub finem effectus medicamenti. Morbus qui acutus erat, incipit longus eſſe: ſenſim euacuatur educiturque materia in hypochondriis contenta: & quod educitur, craſſitie pultem referebat. Sic conualeſcit. Conſultum eſt vt ad tenuis ichoris excretionem qui ſæpè ſpiritus contaminat febre etiamnum præſente, ſed concedente multùm exiberentur ℥ viij decoctionis ſchinæ cum multa ſcabioſa paratę, additâ ʒ j cinnamomi.

Hinc diſcere oportet eos qui optimo habitu prædi ti ſunt, & integrâ ſanitate, non lubricâ, vt plerique binoſi, tenues, fruuntur, dum de ſanitatis ſtatione depelluntur, crudos admodùm morbos experiri, & horum vires ſuſtentari debere donec morbus mitificetur. Vnde in pleriſque qui omnium robuſtiſſimi eſſent, iſtâ malignâ temporis conſtitutione horrenda ſymptomata obſcruauimus: & ij penè ſani morbis tentati ſunt, ab iiſdemque iugulati ſunt. Itaque hîc magna cautio adhibenda, ne ſi valida initio medicamenta data fuerint, agitemus materiam quam educere nequeamus; intereáque nil aliud agamus quàm vt naturam infirmemus, minúsque idoneam reddamus ad ſuſtinendam tantam morbi contumaciam & longitudinem.

CONSILIVM LXXXVI.

De febre maligna.

IOANNES du Teil ſimili ferè morbo correptus eſt. Is iuuenis erat, robuſtus, lacertoſus, expeditus; & incredibile dictu quot & quanta affuerint ſymptomata, vt ancipites fuerimus de morbi exitu ad viceſimumquintum diem. Audio illum mœrore aliquo affectum quòd res in Amore ſecundæ non eſſent: At tametſi quorumdam Medicorum opinione, procatarcticarum cauſarum obſeruatio in morbis curandis inutilis videatur, tamen in dignoſcendis, præſertim quod ad ideam morbi ſpectat, plurimùm poſſe videtur. Hinc Hippocrates in hiſtoria de Sileno, cauſarum procatarcticarum meminit, & non abs re, vt Galenus in Comment. docet. Mirum quod ait Galenus in lib. de different. febr. febres putridas à cauſa procatarctica non

Hiſt. 2. ſect. 3. lib. 1 Epid.

Cap. 7. lib. 1.

oriri. Cur itaque Hippocrates causarum procatarcticarum meminit, vt cùm loquitur de quodam, qui cùm rudimentum febris haberet, incidit in febrem perniciosam: quòd cùm iam leuiter febricitaret, largiter potauit. Illum errorem commissum tanti facit Galenus, vt periculum creauisse existimarit. Itē dum Euryanactidis filiæ historiam commemorat, causam procatarcticam quandam non omisit: hanc racemum gustasse dicebant. Etsi conditio vitæ, vt si quis ruri degat, aut in vrbe, ad constitutionem morborum tenendam apprimè conducit, cur non & causa procatarctica? Sed cùm Galenus loco supradicto ait causas procatarcticas putridam febrem non parere, non negat quin possit excitari à causa procatarctica, sed putrens nisi fuerit humor, non generatur febris putrida. Nam loquens de Sileno ait, illum in diariam debuisse incidere ob causas istas externas: sed quia corpus morbo erat obnoxium, facilè impressio facta est in humoribus. Pluribus commentar. in illam historiā explicat quâ ratione à causis illis procactarticis tam perniciosæ febres excitentur. Itaque mœstitia concepta potuit aliquid afferre. Et hîc non verebor dicere obseruasse me omnes morbos qui mœroribus affectibusque animi successêre, aut eosdem perpetuos comites habent, esse δυσκρίτους καὶ δυσλύτους. Cùm medicamentum blandum sumpsisset, voluit sibi venam secari postridie: & cùm noctem implacidissimam habuisset, manè toto erupit sudor corpore: & cùm indicta esset hora Chirurgo secandæ venæ, aut erumpebat adhuc sudor, aut paulò antè præcesserat, cùm imprudenter iam præ sudore corpore resoluto vena reseratur; vnde animus defecit, nec mirum est. Adeò occasio præceps est, & aliàs captanda est, aliàs omittenda: tametsi hoc vel illud agendum meritò videatur. Parum sanguinis detractum est, ob deliquium succedens. Ab eo tempore adeò languidus fuit, vt nullâ parte corpus mouere posset, immò ne minimam manus contrectationem ferebat: an id ab illo errore commisso manarit, ignoratur. Tamen hoc potuit iuuare plurimùm. Febris erat adeò κακοήθης, (morbum autem malè moratum definit Galenus cùm mitior non fit, tametsi omnia legitimè fuerint administrata) vt id ratione febris contingere potuerit. Febris continua: iactationes assiduæ, virium lapsus. Ad sextum diem pulsus plenus quasi explicatâ febre, hinc capitur secandæ venæ occasio. Nil alleuatur. Vrinæ flammeæ, aliàs sanorum

Hist. 2. sect. 3. lib 1 Epid.

Hist. 6. sect. 2. li. 3 Epid.

Com. in par. 1. sec. 3. lib. 1 Epid.

Quid morbus κακοήθης.

Com. in part. 1. sect. 3. li. 1. Epid.

ſimiles, cùm tamen febris perſeueraret: quod in ſuperiore ægro obſeruatum eſt. Non ſentiebat quicquam mali, ſed mens ægrotabat. Morbus in eodem ſtatu perſeuerabat: non meminerat multorum: ſemiſopitus erat: comatoſus: & reverà niſi ſymptomatica per aluum euacuatio ſucceſſiſſet (quam euacuationem qualiſcùmque ſit, in malis morbis iuuare plurimùm, antè demonſtratum eſt) aut comatoſus interiiſſet, aut moleſtas parotides habuiſſet. [1] Sed ſubductio alui illa, illo minimè ſentiente, & perenniter ſuas ſyndones concacante, infœlici eo exitu illum liberauit. Item vrinam reddere non meminerat. Satis bellè cibum capiebat, & capere meminerat: cetera obliuiſcebatur. Fluente aluo etiam nil manifeſtò febris remittebatur: ſed tandem obſeruatum illum fluorem febris finem attuliſſe. Tanquam pondus iners in lecto iacebat, prouoluebatur non ſuo, ſed aliorum nutu. In neutrum latus ſuo nutu decumbere poterat. Nulla mutatio in pulſu, in vrinis erat. Et quod mirum, diebus criticis natura aliquid moliri volebat: ſed cùm nil præclarè facere poſſet, manabant ſudores frigidi: pulſus deficiebat, contrahebatur. Si natura potens fuiſſet, criſis in eos dies incidiſſet. Deinde prior pulſus redibat. Lingua aridiſſima, ſitis tamen nulla; nec enim ſe ſitire putabat. At δίψα παραλόγως λυθεῖσα κακόν. Sed delirabat. Ignorabatur quæ cauſa tantæ virium ruinæ foret cùm corpus iuuenile foret. mos illius morbi inauditus Nō potuit non ſuſpectus eſſe morbus, quòd ſine cauſa manifeſta adeò impotēs factus fuiſſet. Ad decimũ ſextũ & ſeptimũ diem circa os ſacrum tumor niger ambuſto & carbunculo ſimilis apparuit. [2] Non ſentiebat, licèt eſſet dolorificus. Erat carbũculus. Aluus fluebat, & id commodè. Circa viceſimum diem reſtitit aluus: ſpes ſalutis fuit: ad ſe rediit. Corpus erat arens, ſqualidum, velut exuſtum. Erat occultum incendium quod humores exuſſerat.

Febris erat ἀπώδης, peſtilens, quæ illum interemiſſet, niſi alui profluuium etiam ſymptomaticum (quanquam omnia quæ fiunt ſymptomaticè ſunt ſuſpecta) ſucceſſiſſet. Iuuit quoque ætas, quam magni facit Galenus comm. in Epidemior. libros, ad ſuſtinendam malignam vim morborum & longitudinem.

ANNOTATIONES.

1. *Vide locum præclarum de malis excretionibus quæ aliquando bonæ ſunt æſtimandæ ex fine, non ex cauſa, in ſequentib. & ante Conſiliũ III.*

2. *Hoc non fuit criticum, sed symptomaticum, etsi multa talia excreta fuissent: illi fortè melius fuisset, vt ex lib. de atra bile constat, cap. 4. Tamen vtrumque hoc naturam iuuit.*

Propriè erat phygethlon, vt in explicatione aphor. de gibbis diximus.

3. *De eo verus aphorismus in Coacis:* Mentis emotiones taciturnæ, non quiescentes, oculis circunspicientes, spiritum extra efferentes, perniciosæ sunt: sed & ita affecti ad insaniam deueniũt. Qui verò in ventris turbatione ita exacerbantur, his nigra circa indicationem prodeunt. *Quod huic ægro contigit. Et si vires suffecissent, vix contineri potuisset.*

CONSILIVM LXXXVII.

De destillatione in pulmones.

ILLVSTRIS viri filia (cuius nomini parcendum ducimus) annos nata quinque, cœpit valetudinaria esse, cùm annis superioribus integrâ sanitate, prout tulit ætas, frueretur. Nata est auia gibbosa, proinde procliui ad affectus pulmonis. Hinc congenita ad tabem dispositio. Hippocrates in Epidem. meminit cuiusdam filiæ ad tabem propensæ, cuius dispositio ad tabem mediocris morbi, & ad necandum non sufficientis aduentum ita adiuuit, vt in ista morbi lenitudine obiuerit. Et ideò Hippocrates sub finem historiæ adiecit, ἦν δὲ συγγενικὸν φθινώδες. Quod ab Hippocrate Galenus in Commentario adiectum dixit, vt conuellatur quorumdam Sophistarum opinio existimãtium nullum esse congenitum affectum: vnde mirum quî fiat vt hæc puella cùm olim excederet humiditatis puerilis mediocritatẽ, vnde ἀναφρος apparebat, vt nec articuli, nec venę forẽt conspicuæ: nunc quasi mutato temperamento, præter rationẽ macra, λεπτὴ, extenuatáque appareat; vt omnes & articuli & venæ facilè sub aspectum cadant. Hoc ad vermes relatum est: sed tamen cùm malum perseuerare videretur, & summa esset catarrhi & destillationis in pulmones facilitas, immò & sororem habuisset quæ à congestione humoris frigidi cataleptica interierit, ferinam destillationem huius mali occasionem arbitramur. [1] Accedit quod præter ętatem, pręterque morem hemorrhagiam patiatur, quod, sicut & genarum rubor pulmoni-

Hist. 6. sect. 2. li. 3 Epid.

corum proprium exiſtit. Sic de illa tria quęſita ſunt: Cur pręter rationem macruerit, cur à natura & ſtatu abs re ita deſciuerit; an lacti aſinino locus ſit, & num id vermium generationi, cui obnoxia eſt, officiat. Sanitas quidem in firmitate aliquâ conſiſtit, & actionum bonitate: & eos dicimus ſanos quibus corpus ὤχρου & ſolidum eſt: tamen vtrumque fallax. Etenim pulmonicis ſuffunditur rubore facies ob affluxum ſanguinis & caloris vaporem, & tamen iſte rubor bonus eſt. Extenuationis cauſę ſunt penuria alimenti, exercitationes plures, vigiliæ, dolor, morbus, & præcipuè ſi colliquans fuerit, prauitas humorum, imbecillitas denique ipſa. In hac vermes fortè aliquid potuerunt [2], ſed deſtillatio multùm poteſt: vnde videmus eos facile marceſcere quibus deſtillationes ſunt perennes, niſi inſufflentur ac intumeſcant. Quęrebatur num lac aſininum ex vſu foret; quoniam calor acer quodammodo eſt, æruginoſa expectorat quæ moram in ſubſtantia pulmonis trahentia erodunt, & ideò ſputum cruentum promouent, ideò lac ex vſu foret. Nam vt ſeri exuberantia ſuperat, ita pinguedine cæteris cedit: & mel aut ſaccharum admiſcendum vt ſeri acrimonia retundatur, quod in ventriculum vacuum ingeſtum facilè fundum refrigeraret.

Sed obiicies; minimâ alteratione opus habet: immò Galen. videtur velle lac alterationem in ventriculo non habere. Item cùm laudemus lac aſinæ, quòd facilè tranſeat, mel aut ſaccharum iſtam tranſeundi facilitatem impediet; vtrumque enim admiſtum lac ipſum incraſſat. Tamen tum vt lac ipſum ſuâ ſeroſitate fundum ventriculi non lædat, nec facilè irritando diarrhœam aliquam afferat, ſaccharum admiſcemus; faciet enim vt moram in ventriculo aliquam trahat, & ita coquatur, deinde coctum à natura diſtribuatur. Et vt aliis locis obſeruauimus ex Galeno, ſi aut mel, aut ſal lacti admiſceatur, fieri non poteſt vt lac in ventriculo concreſcat. Immò dum ſerum pręſcribit iis quibus ilia obmurmurant, & ſalem & mel remiſcet. Cęterùm viſum eſt è re fore ſi loco lactis aſinini, hyeme præſertim, quo tempore butyroſum lac non ſuppetit ob herbarum penuriam, aut negligentiam eorum qui non ad auxilium, ſed ad quæſtum, aſinas alunt, vteretur iuſculo conſumpto ferè pullo & carne vitulinâ, cum paſſulis, hordeo ritè lauto, cichorio, lactuc. ſeride, acetoſa, & pugillus hyſopi ſub finem in eo iure madeſcat. Nil

Cap. 6. lib. 6 de placitis.

3 de alimentis.

Com. in apho. 64. lib. 5.

aliud in ientaculo dabitur. Quod si magno vsu eiusmodi iusculorum fibræ alui laxentur, aut albicans deiectio appareat, temperandum erit: firmatâ deinde aluo redeundum erit. Cùm catarrhus infestabit, bolus cassiæ deuorabitur: aut si aluus liquescat, eiusmodi tabellæ concinnabuntur.

℞ electuar. diaireos simplicis ℥ ſ. electuarij triasant. simplicis ℥j. rasuræ ebor. cornu cerui, puluer. glycyrr. an. gr. vj. cinnamomi gr. 3. ambræ griseæ gr. ij. rhabarb. ℥ ij. ſ. cum saccharo in aqua rosar. soluto. Fiant tabellæ ℥ ij. deauratæ. Vtatur sæpe.

Vtetur pineis & amygdalis decorticatis cum saccharo. Vel pineæ excipientur saccharo rosato. Sæpè syrup. de bechio, conserua bechij, syrupo de ficcis. Liberale prandium esto, parca cœna: serò assa, elixa manè conuenient. Caput vernice suffiendum. Thorax illinendus, & panno escarlatæ contegendus. Hydromel hyeme conueniet. In aqua mica panis albi macerabitur. Vitandus statim à cibo somnus. Coriãdrum sæpè mãdet. Panis erit syncomistus: sin macrescere videbitur, vtetur pane pisto & subacto in lacte. Vitanda ciborum varietas. Iupiter frigidus fugiendus. Hyeme aëre calido moderatóque continebitur.

ANNOTATIONES.

1. *Nam Aristoteles vult puellas ante statum menstruorum tempus nec varicosas, nec hæmorrhagicas, nec menstruas esse debere.*

2. *Initio destillationum quidem corpus plenum est, sed post emaciatur ac extenuatur, vt ex lib. 1. de morbis apparet.*

CONSILIVM LXXXVIII.

In quo quæritur, Cur exiguâ puris excretione animus facilè deficit?

CVM Medici vulgò in missione sanguinis liberales esse soleant, mirum sit cur in educendo pure tam restringantur. Tamen quæ materies in pus abit, sanguis actu erat, siue is intra naturæ limites contineretur, siue ab iisdem recederet. At experientia probauit exiguo pure aut vi excreto, aut suâ sponte

mananti, maiorem virium iacturam contingere, quàm si sanguis aut pleniùs detrahatur, aut sponte fundatur. Ideò vetabat Hippocrates ne purulentis conferta fiat euacuatio: & tamen luculentæ venæ sectiones ab eodem commendantur; immò procedit sæpè donec sectione animus linquat, deficiatque. Quæ duo inter se pugnant. Cur si dum tumor aliquis partem occupat cum tensione & rubore, sectione ad leipothymiam celebratâ, tumorem prohibemus incremento, immò non modò materiam antecedentem auertimus, sed de coniuncta adimimus (quod liuor sanguinis docet) quæ proxima puris materia est? immò fere pus est, cur cùm sanguis iam actu & reapse pus erit, idem non factitabitur? Sed contrà eductio paulatim fit metu exolutionis virium & spirituum. Testamur nos dolorem lateris quatriduanum & vehementem, cùm frustra ternam sectionem celebrauissemus, & sanguinem laudabilem detraxissemus, sectâ quartò venâ radicitùs sustulisse, cùm tria insignia vascula sanguine purulento plena detracta essent. Itaque alleuatio ægri tam subita, & eductæ materiæ qualitas, coniunctam ipsam materiam decisam detractamque confirmauit, & tamen conferta est euacuatio, cur non animus deficiebat? Cur itaque conferta sanguinis excretio non æquè exoluat ac puris ipsius eductio? Nam in febribus putridis cùm sanguis subviridis, aut purulentus adimitur, idque insigniter, minùs id naturæ molestum est quàm si in iisdem febribus laudabilis sanguis minore copiâ detraheretur? Declarat ægri alacritas cùm saniosus sanguis eductus est: sed num iste saniosus sanguis puri analogos est? Ideò Princeps aliter quàm quidam Medici, quorum opinionem explosit Galenus, qui post quartum diem nefas esse duceret ferire venam, in periodicis febribus tertium paroxysmum expectari voluit, vt non priùs celebretur sectio quàm à se mutatus sanguis fuerit: ac si putaret naturam alacriorē fore putri excretâ materiâ, quàm sanguine laudabili. Dysenteriæ & hæmorrhagiæ sæpè visuntur ἀσώματοι. In quibus ἀπόνως sanguis educitur: mulieres aliàs vomunt, aliàs insignes satis per vterum effluxiones patiuntur: exiguo virium dispendio, & tantula puris excretio, tantæ virium exolutionis causa existit? Galenus explicat quidem cur à ruptione interni phymatis puris effusio leipothymiam accersat, dicitque id fieri ob spiritus vitalis dissipationem. [1] An non etiam missio sanguinis

Aph. 27. lib. 6.

Aph. 23. lib. 1. & 4 sanit. tuēd.

Com. in histor. de Anaxione.

Com. in aphor. 8. lib. 7.

spiritus effluunt? Cur spiritus sanguinis ac puris non æquè sunt comites? Immò pus contra naturam quid est, & sin exclusionē indicat, vt sanguis sui conseruationem. Quod si & pure & sanguine effluēte spiritus vitales inaniuntur, in phlebotomia cùm sanguinis largior sit excretio, maior quoque spirituum erit euacuatio. At credo, arteriotomia sine manifesta ista exolutione fit, & tamen confertim spiritus vitales effluunt ac exiliunt.

Sunt qui ad dolorem qui in aperienda vomica infligitur, recurrunt, vt idem fiat quod in sectione venæ malleoli; quæ quoniam dolorifica est, ideò deliquium affert potiùs quàm sectio in alia vis parte. Sic quia aperta vomica cauterio aut ferro dolor fit, pus membranas pungit dum effluit, spiritus euacuantur, neruuli necessariò feriuntur, tumor aderat dolorificus (at nil æquè vires deiicit ac dolor) eóque magis quò partibus neruosis est propinquior, aut emunctoriis partium: immò in minimis furunculis tantus sæpe dolor adest, cùm exigua moles sit materiæ, vt animus sæpe linquat (nisi fortè ad τὴν κακοήθειαν id referatur) mirumne sit si ratione doloris qui ob tumorem & inflammationem præcedit, & eius qui aut cauterio, aut ferro infligitur, & ratione cæsionis neruulorum arteriolarumque, & acrimoniæ rei effluentis, & vaporis qui à mota putri materia excitari solet, tantopere vires exoluantur? Immò, quod mirum, si portiuncula aliqua sanguinis cum pure effluat, vt pus cruentum sit, maior est virium ruina. Vnde hoc est si dolor hanc leipothymiam affert ob discissionem corpusculorum illorum, in sectione venæ secantur quoque vasa & cutis: item diu sanguis effluit donec tria compleantur vasa, non tam diu pus fluit. Cur cursus sanguinis diuturnior non afferat eam leipothymiam, quàm breuissimo tempore puris effusio? Dum abscinditur sphacelatum crus, arteriȩ magnȩ & nerui scinduntur nullâ ferè animi defectione, in tormentis festuca contunduntur rumpunturque artus, & tamen nullus animo deficitur? Minima arteriolarum sectio tantȩ exolutionis autor erit? Nisi fortè dicas in cruris ablatione, & artuum confractione violentam esse spirituum agitationem, vt natura omnes tum vires & opes explicet maiori vi non cessura. At cùm pus educitur, languet natura, nec sese ita erigit.

Alij existimant ideò puris eductionem maiorem virium iacturam intendere, quòd natura in partem abscessu occupatam

multum

multùm sanguinis & spiritus miserit tanquam suppetias suas. Quorum omnium euacuatio contingit cùm pus effluit; hinc animi defectio. Natura quidẽ opẽ subsidiariam latura in affectã partem ea relegauit. At non est probabile ob euacuationem sanguinis & spiritus in subsidium missorum tantam perturbationem & defectionem euenire. Multò enim maior vtriusque fit euacuatio in phlebotomia, quàm in effluctione puris: immò spiritus in parte ipsa contenti, & sanguis iam corrupti sunt, & à sua temperie desciuerunt: dum per sectionem sanguis mittitur, spiritus limpidi & puri effluunt. At credibilius est naturam amantem esse rerum gratarum quàm ingratarum, vt crises liberales testantur: quanquam concedimus in tetro etiam pure spiritus laudabiles contineri; sed quæ abscessit & deposita est materia naturę molesta est, cùm in pus versa nonnisi sui exclusionem insinuat: secreta iam est, & ideò exclusioni parata, particularem quandam in membro affecto plethoram facit. Ideò exclusio videtur à natura fieri. At cedò, quanta solet esse naturę alacritas cùm id excluditur quo premebatur?

Galenus causam videtur aliqua ex parte explicasse, cur conferta aquæ aut puris exclusio non sit molienda; non quin tota excludi debeat, sed non ἀθρόως. Et cùm illud ἀθρόως significet contrarium τῷ κατὰ βραχὺ, & τῷ κατὰ σμικρὸν, id est, & ad quantitatem, & ad tempus referatur: ita hoc loco sumitur, vt fiat exclusio totius puris, non in vno tempore, sed in pluribus, vt pluribus vicibus vna conferta copiosáque exclusio compensetur. Quod autem nunc aperta vomica excernitur, confertim quodammodo fieri debet, ne si pauca puris excretio longo tempore fiat, istâ diuturnitate debilitet: sed vno tẽpore omnis euacuatio nõ est moliẽda. Gal. verba sunt: *Cùm quis tumor suppurat, & is magnus, æquè est periculosa in aliis partibus confertim facta euacuatio, ac aqua in ventre, & in thorace puris, cùm illis animus linquat, vires labascãt, vt ei imbecillitati viriumque ruinæ remedium quæratur. In iis itaque ob magnam corporum diuisionem, dissidium ac distentionem oscilla corporum quorumdam arteriosorum adaperiuntur, quæ priùs tanquam ἐπίπωμα quoddam, id est, operculum pus ipsum continebant, quo confertim euacuato, multorum vnà spirituum effluxio contingit, & consecutio. (vtitur enim verbis συνέπεσθαι καὶ ἐκκρίνεσθαι) hincque laborantibus creatur periculum.* Hic meminit tumoris magni, qui necessariò diremptionem, dissidium, distentionemque magnam affert; vnde dolo-

res, vt & distentio, & tumoris magnitudo ad inducendam istã, de qua sermo est, imbecillitatem, videantur concurrere. Tamen si diligenter locus legatur, eam virium iacturam vni spirituum euacuationi attribuit: Euacuationem ipsam infert arteriarum sectio, quæ pus ipsum continebant tanquam operculum quoddam: At iam docuimus non sufficere ad leipothymiam inducendam istam spirituum exclusionem, cùm & in arteriotomia arteriarum corpus secetur (dicitur enim ἀπὸ τοῦ τὸ ἀρτηριῶν σῶμα τέμνειν) & in phlebotomia spirituum fiet euacuatio. Alio in loco autem puris exclusione ἔκλυσιν induci ob exclusionem spiritus vitalis docet. Hic generaliùs τοῦ πνεύματος exhaustum recenset, non addit τοῦ ζωτικοῦ πνεύματος: & hoc nectit theorema: *Commune est omnibus ruptionibus vt exolutio virium defectióque animi consequatur, idque ob spiritus vitalis effluxum.* At antè quæsitum est, cur eruptione puris sequatur potiùs vitalis spiritus inanitio, quàm sanguinis detractione? Nam non ineptè quidam interpretantur eam leipothymiam ad quam vsque ducit aliquando Hippocrates in magnis doloribus & inflammationibus, de exclusione spiritus animalis, eáque non inclusiua, sed exclusiua, vt desinat fluere cùm ea aduentat, non cùm actu iam est: quoniam vacuatio spiritus vitalis plus periculi intentet, quàm spiritus animalis. Propterea τῆς συγκοπῆς nomen vsurpant pro præcipiti omnium virium ruina, euacuato aut dissipato spiritu vitali, qui spirituum animalium est fons & scaturigo. Nomen autem Leipothymiæ & λειποψυχίας ad defectionem animi referunt ob spiritus animales exhaustos; vt τῆς ἐκλύσεως nomen ad vtrumque referatur. Cùm tamen ait commune esse omnium ruptionum vt animi defectio contingat, non est vsus verbo syncopes, sed leipothymiæ: vim autem eius adauget nominè τῆς ἐκλύσεως, quam ferè vocem ἀντὶ τῆς ἐκλύσεως, aut τῆς ἀδυναμίας vsurpant. Et cùm leipothymia ipsa potest virium αὐτάρκεια esse, cùm syncope non potest esse.

Com in aphor. 8. lib. 7.

Nos autem cùm parum probabiles tantæ exolutionis caussas ob paucitatem effluentis puris comperiamus, alias excogitare, & breui exponere in animo est. Paulò antè cumulum rationum adduximus ob quas ea dissolutio eueniat, quoniam (pace Galeni dicam) non est satis dicere id fieri ob spirituum effluxum. Dolor qui à ferro aut cauterio infligitur, immò & doloris opinio quâ inhorrescunt cùm abscessus ruptionem subolfaciunt punctio membranarum dum pus fluit, euacuatio spirituum

ſectio neruulorum, arteriolarumque & cutis, dolor qui primus aderat ob puris ebullitionem & putredinem, necnon partium tum diſtentionem, tum diremptum, tetra anathymiaſis ab erũpente elata pure; denique hæ omnes cauſæ in vnum coeuntes hanc fortè exolutionem afferunt, non autem vna atque altera cauſa, alioqui ſanguinis detractio maiorem virium proſternendarum occaſionem afferret. At nos probabiles alias cauſas comminiſcimur. Pus etſi excluſionem ſui indicat, naturæ tamen opus eſt, immò quid elaboratius quàm ſanguis: & cùm in cauſa antecedente ſanguis ſit laudabilis, ex euentu aliena ſit natura, quoniam tanquam onus depoſitum eſt in partem, aut in ea ipſa parte ob imbecillitatem collectus, aut vi aliquâ attractus, & quantùm poteſt nititur natura eum partibus ſolidis aſſimilare. Porrò natura eſt vis ipſa partiũ ſolidarum. Et ſi vis infertur partibus ſolidis, non ſine querela id fit. Æqualitas, albor, læuitas declarat naturam eò proceſſiſſe, vt ſi materies pateretur, id totum exactum excultumque tanquam cambium, vltimâ aſſimilatione in naturam partis conuerteret. [3] Sic & ratione qualitatis, quatenus refert ideam ſpermaticarum partium, & ratione ſpiritus tum in materia coerciti, tum ad eam perenniter affluentis, non poteſt artificio Medici erumpere, niſi naturâ reclamante; tum quia ſpiritus exiliunt, tum quòd pepaſmum receperat, ac idem ei pene ſit ac ſi propria foret πέψις. Eodem enim in pepſi & pepaſmo naturæ conſilium dirigitur. Hippocrates ſcribit πῦον φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας τροφή. *Pus venæ & arteriæ eſt alimentum*: vel arteria & vena propriè nutriuntur materiâ albâ & ſanguine dealbato, vel cùm natura morâ conficit ſanguinem in pus tanquam in familiarem materiam agit ac ſi ea in alimentum eſſet ceſſura. Hinc videmus ſi parum ſanguinis cum pure effluit, exolutionem maiorem ſequi, quod ex eo ſanguine tanquam vltimo alimento in ſinu iam partis depoſito natura carere nequeat, & non, niſi cum querela, effluere ſinat. Quid ſi puri cum ſpermate tantam analogiam eſſe dicamus, vt quemadmodum tantula ſeminis excretio ob materiei ipſius naturam, quod iam ferè pars ſolida ſit, & res naturæ benigna, & ſpirituum copiam, corpus breuì proſternat, ita & puris eruptio? In vtroque naturæ charactere elucet; ideò Hippocrates ſemen partem hominis potentiſſimam conuincit, quòd eo tantulo excreto homo imbecillimus relinquatur. [3] Pus & ſemen partes potentes dici poſſunt, quòd in

Lib. de geit.

vtrumque natura vires excreuerit, tanquam in rem proximè in alimentum cessuram, non partium carnosarum, sed spermaticarum. At sanguis etsi naturæ gratus, non adeò tamen gratus ac id quod iam characterem, ideam & naturam partis solidæ (in qua vis omnis hæret) suscepit. Accedit quod multus adeò in corpore sanguis sit, vt detractionis incommodũ (nisi quis adeò imbecillus sit vt minimum non ferat in corpore tumultum) non facilè sentiatur. Addam ad superiores rationes vnam, in pure quid malignum continetur, vt eo agitato per sectionem facilè per arteriolas ad cor vis deferatur. Hinc in malignis tumoribus, præsertim si neruis insignibus propinqui sint, vulgò eruptione pauci puris tanta exolutio sequatur, vt in propinquo mors esse videatur. Et quòd sanguis tumorem faciens extra vasa sit, minùs molesta esse deberet detractio quàm si in vasis contineretur, & à natura regeretur. At quia è vasis effluxit, faciliùs corrumpitur, tetrumque vaporem spirat, vnde nisi tempore excludatur, cùm confectum pus est, breuì liuescit & graueolet, & inficit partem. Quod ab Hippocrate dictum, *Si sanguis in ventrem effunditur, suppurat.* Galenus ait melius esse si dicamus corrumpi. Hinc patet egressum sanguinis è cõceptaculis corruptionis causam esse. Quæ corruptio inficiens spiritus dum mouetur (quia omnis materia putris quiescens minùs mala esse solet quàm si moueatur) & excluditur, mirum-ne sit si λειποθυμία, aut ἔκλυσις consequatur.

Aph. 20. lib. 6.

ANNOTATIONES.

1. *Immò in praxi obseruamus cùm sanguis impurus educitur luculentè, id fieri & exiguo virium dispendio, dummodò corpus sit repurgatum; cùm sanguis purus educitur, statim exolutio sequitur: at impuro sanguini cum pure analogia est.*

2. *Et sudor, & seminis excretio licet exigua, & puris, vires conuellit.*

3. *Videmus chylosam euacuationem per aluum plus afferre exolutionis virium, quàm multam aliam euacuationem.*

4. *Qui fit vt copiosa hæmorrhagia, aut per aluum exclusio non tam deiiciat vires quàm sudor? Quoniam cum sudore spiritus euacuantur multi, & rori ipsi, id est, vltimo partium alimento vis infertur. Quomodo & cùm pus tanquam partis vltimum alimentum, demitur, vis quoque parti inferri videtur.*

Tamen aliquis obiiciat de lacte, quod cùm ſit vltimum alimentum, & album, tamen magna ſatis copia detrahitur innocuè. Alij recurrunt ad opinionem Ariſtotelis, qui putat mutationem tam ſubitam incidere cùm pus, aut ſimile quid effluit, quod in locum euacuati puris calidi ſuccedat aër frigdus, minimè mutatus, qui ferit membranas.

CONSILIVM LXXXIX.

De Parotidibus.

IANO Memmio dolores aurium tertio die excitantur. Quæritur an iſti dolores & hæmorrhagiæ in tertium & quintum diem incidentes criticæ? Cur non criticæ eſſent? & tamen vtrũque tertio & quinto die Medicis ſuſpectum fuit. Si ſudores tertio & quinto incipientes boni, cur non & parotides, & alia id genus? Galenus in comment. ait non ſudores tantùm in eos 4 *Aphor.* dies incidentes, bonos, ſed & deiectiones, & abſceſſus, ſi modò effatu digni. Scio quidem Hippocratem nolle eos dies eſſe decretorios; tamen τὰ κρίσιμα in eos dies poſſunt incidere: Ac ſi dicat, Iudicatoria quæ non iudicant ſuſpecta ſunt: ſed hoc bonum ſi ſaltem iudicatoria in dies indices & intercalares. Itaque eo modo tertius & quintus iudicantes erunt, quatenus ſigna, & caſus qui diebus illis apparent non ſunt mala, ſi dies illi cum aliis malis diebus comparentur. Nec abs re ait, ſi ſudores tertiò incipiant, vt per verbum, incipere, ſignificetur aggreſſio naturæ quæ ob tarditatem non poteſt adhuc indicare: cur non etiam quartus dies iudicatoria tantùm ſigna habere dicatur, cùm nebula quarto apparens ſit indicatoria, non iudicans. Sed alia eſt ratio, nam index dicitur, & nebula indicium dat futuræ criſeos. Sed cùm tertio aut quarto die ſudores incipiunt, vt concedam eos non iudicare, quia tamen iam potentis naturę aggreſſionem ſignificant, ideò in bonis ſunt. Et oportet illud quod fit naturam validam oſtendere, vt ſi riuulosè iis diebus fluat ſanguis, licèt non indicet, tamen bonum eſt id fieri factâ collatione cum alio naturæ conatu languidiuſculo. Nec abs re addit Galenus, *deiectiones* (quod idem de ceteris excretionibus debet intelligi) *tertio & quarto die apparentes, & incipientes* (quod poſterius verbũ debet notari) *bono eſſe ſi modò ſint* ἀξιόλογοι. Sed omninò parotides

non videntur criticæ, sed potiùs iudicatoriæ, quocumque modo & die apparuerint, quoniam sunt abscessus morbo impares, nec febrem soluunt; & quia dolorificæ sunt, & propter vicinitatem cerebri: tum maximè quia omnis translatio à partibus inferis ad superas suspecta esse debet. Quæ omnia pleniùs Galenus comm. in Prorrhet.

Com. in part. 67. sect. 3. li. Prorrhe.

CONSILIVM XC.

Ad Quartanam leipothymiæ implexam.

SVPERIORIBVS paginis duarum mulierum quartanâ laborantium historia commemorata est, ac præsertim eius quæ Dorsæi Præsidis vxorem occupabat. Nunc verò æquum est adiicere ea quæ euenerint, & de quibus coacti Medici deliberarint. Cùm difficultas esset summa in inuestiganda causa cuiusdam leipothymiæ quæ illam terrefaciebat, consilium initum est ea de re satis celebre. Tum demum ea deliquia quæ comites habent sudores frigidos, & partium extimarum, sed præsertim crurum & tibiarum rigores, cùm accessiones febris quartanæ desinere visæ sunt, aut cùm parum commemorabiles forent, complicatas diebus intercalaribus alias accessiones, ordinatis deteriores haberent: vt aut semitertianæ febris suspicio esset, aut lentæ, aut complicatarum accessionum, aut nouæ materiæ in nouo foco excitatæ. Et quod mirum est, tum demum semen morbi quod sepultum visum est, excitatur ac reuiuiscit cùm menses erumpunt: immò obseruauit omnia in peius ruere, tum cùm fluxerunt menses, etsi copiosè satis profluxerint. Nos huius rei duas tresve causas affingere voluimus: nam incertarum rerum non ita firma certáque ratio reddi potest. Prima est illa perturbatio quæ euenit erumpentibus mensibus, vt quemadmodum alias menstruas mulieres ante effluxum sanguinis varia attingunt symptomata (vnde malæ septimanæ vulgò dicuntur) si hanc illa symptomata sequantur. Ante eruptionem enim nihil penè affligitur. Secunda est, quia cùm ipsa satis superque ex obseruatione suæ peculiaris naturæ phlebotomiam non ferat quantulacumque sit, mirum non sit si per vterum excretionem floriduli sanguinis non ferat, tametsi excretio illa sola sit

naturalis, & mirificè alias mulieres iuuet; [2] quia pauco abundat ſanguine, ſiccum habet aridumque & calens impensè hepar, vt eius minimam iacturam non patiatur. Tertia eſt ῥοῦς γυναικεῖος, quo maximè tenetur poſt eruptionem menſium; quaſi vaſa vteri ita conniueant & concidant, vt illa fœda excretio non fiat niſi vi naturæ vaſa ad fluxum menſium reſerentur: vt materia fluxus illius fœdi quæ veluti proſtat & pro foribus eſt, quâ data porta larga copia excernatur. Ac reuerà multò cumulatiùs & magis affatim excernitur fluxus menſtruus, quàm antequã fluxerint. Accedit quod omnis commotio materiei fœdæ & lutoſæ inquinet & inficiat prauis halitibus ſpiracula corporis & partes maximè momentaneas afficiat, quaſi commota camarina, vt aiunt. Sic quia omnes quaſi partes commouentur, colluuies reſtagnans reſesque excitatur, quæ in corpore præſertim languidiuſculo magnos excitat tumultus. Si mineræ virtutum ſtarêt, non ita percelleretur. At minimis momentis corpora naturâ imbecilla, & infirmis partibus prædita, & maximè morbis afflictiora debiliora reddita, valdè turbantur ac eliduntur. Nos autem ſatis obſeruauimus partes internas imbecillas eſſe: ſiquandò autem mutatio commotióque accidat, id fit maximè cum vteri vaſa reſerantur, aut vterus ipſe mouetur. Nam ſi qua pars alia toti corpori conſentit, & ex Hippocrate totum corpus συμπνεῖται; commouetur, vt vnius motum altera pars facilè excipiat. *Lib. de locis in hom.* Deliquia iſta non ita nos terrebant quod ſyncoptica non viderentur; nam nec magna, nec frequentia, nec ſine cauſa erant manifeſta: quanquam ſucceſſu temporis euenire poſſet vt ad eam naturam accederent. Mulier iſta ferè hypochondriaca eſt, obſtructionibus mirum in modum patet; quod declarauerunt fœdi colores quibus illa per annos duodecim laborauit. Si aut. exquiſitus ſenſus ventriculi, aut natiua infirmitas deliquij cauſa foret, cur non aliis temporibus æquè deficeret anima? Narrauit quidem percepiſſe ſe à ſiniſtro hypochondrio ſurgentem anathymiaſin quæ cor petiuiſſet. Duo erant valdè notanda, quid cauſæ eſſet cur in acceſſionibus ordinatis non deficeret animus, ſed in extraordinariis? vt ita dicam. Poſterius, ſi ita obſtructas habet meſenterij venas (quod ſolemnia alui profluuia declarant) quid cauſæ ſit vt tantum meiat, & craſſas admodùm vrinas habeat. Nam & exiguus mictus eſſe deberet, & vrinæ tenues ac veluti percolatæ eſſe deberent. De vrinis ita dicen-

dum. Multæ vrinæ fiunt aut copiâ potus, aut defluxu catarrhoſo, aut per expreſſionem aliquam, aut per attractionem, vt in diabete fit. In hac perennis eſt defluxio à capite, nitroſi ſunt humores, hepar ſqualens & calens, vt idem hepati contingat, quod renibus in diabete: immò perpetuò ſentit quoddam incendium in regione hepatis. Et niſi aut defluxlo perennis eſſet, aut metu hydropis ipſa ſibi à potu temperaret, ſitim haberet inextinguibilem; immò non poteſt fallere ſitim, nec aliorum more qui pitiſſatione contenti ſunt, eam explet niſi pleniſſimo hauſtu. Probabilem q̃ iſtius muliebris cauſam afferebamus ex Hippocrate, quod ex cerebro eſſet: *ſi mordet, à ventre eſt*, ait Hippocrates; *ſi non mordet, à capite*. Quanquam lib. de locis in homine, id quod ab interno capite manat, mordere aſſeuerat. Summa eſt inappetentia, quia cum ſumma cura excogitatur cibus, & cùm offertur ſtatim abominabilis eſt, ſummæ inappetentiæ eſt argumentum, ait Galenus in hiſtoria de Euryanactidis filia.

Lib. de natura muliebri

Hiſt. 6. part. ſect. 2. lib. 3. Epidem.

Maximè verò omnium tantæ mutationis cauſam ad ſolſtitiũ hibernum reduximus. Nam quemadmodum circa æquinoctiũ autumnale ea grauiſſimè habuit, ita inſtante hyberno ſolſtitio non mirum ſit ſi tanta mutatio eueniat.

Verùm quod maximè in ea mirandum fuit, eſt ἔκλυσις illa in qua omnium quidem meminit, ratiocinatur probè, cibum capit, nec eſt ἀπόσιτος, & tamen ne minimum ferè corpus mouere poteſt, immò ne manum quidem ad os adducere, adeò impotens fit. Et id maximè euenit cùm febris ſuſcitatur: nam eodem pene momento facies tota erubeſcit, calor in ſuris tibiarum acerrimus percipitur, & manet tanquam ἐκλελυμένη. Credibile eſt per cæcos meatus tetrum vaporem ſeſe inſinuare, qui ſi aut rectà in cor ferretur, aut in principium neruorum, terrifica magis ſymptomata excitaret. Vix autem talis morbus, & quod id ingenium habeat, vnquam à Medicis eſt obſeruatum. Neſcitur quo id referendum ſit. Et, quod mirandum magis, nulla ferè in pulſu mutatio percipitur etiam manentibus iſtis deliquiis. Ad ea ſymptomata corrigenda hæc ſunt ordinata:

Frictiones crurum & tibiarum: Applicatio cucurbitularum internis fœmoribus: Item maiora fruſtula panis toſti iiſdem fœmoribus applicata. Noduli ex roſis & caryophyllis qui macerantur in aceto vt naribus admoueantur. Item fruſtula panis

toſti

tosti in aceto macerata, & quæ admoueantur naribus. Grana granatorum destillata frequentia. Et hæ tabellæ:

℞ pulueris electuar. diamb. & lætit. Gal. an. ℈ j. diarrhodon abb. ʒ ſ. rasuræ ebo. cornu cerui, margar. elect. an. ℈ j. rasuræ vnicor. gr. x. cum facch. soluto in aq. rof. fiant tabellæ.

Item ℞ *confect. Alkermes ʒ j. theriac. & mithridat. an. ʒ ij. conser. buglof. & meliss. an. ℥ j. pulu. diamarg. frig. ℈ ij. Fiat pultis admouenda cordi super membranulam.*

℞ ambræ gris. gr. ij. rasuræ vnicorn. gr. vj. rhabarb. gr. x. Fiant pilulæ cum vino albo.

℞. aquar. melis. card. buglof. & morsus an. ℥ ij. colentur per manicam hippocr. cum elect. diatrag. frig. sant. rof. & pauco cinam. Capiat cum parte destill. restauratiui sequentis.

℞. conser. buglof. nenuphar. viol. melis. flor. cichorij & vngul. an. ʒ iij. iuiub. sebest. an. xx. num. pinearum pistaciarum an. ℥ ij. passul. mundat. quar. j. glycyr. contusæ ℥ ij. carnem caudarum cancrorum fluuiatil. parat. & macerat. in lacte lib. ſ. carnem duorum aut trium turturum, carnem vnius capi iuuenis & duarum perdicum, sem. bombacis, citrij, melonum, an. ℥ ſ. decoct. duorum pullorum cum hordeo, scariol. acetof. buglof. & borag. alteratorum, lib. vj. Misceantur omnia diligenter secundùm artem. Distillentur per cineres in alambico vitreo.

℞ præd. destillati lib. ſ. passetur per manicam hippocratis cum facch. cando. capiat tempore deliquij cum tertia parte aquarum stillatitiarum.

ANNOTATIONES.

1. *Nam Hippocrates lib. 1. de morbis mulier. annotat* biliosis mulieribus ob menstruam purgationem, pusillanimitatem, & multa alia incommoda sequi.

2. *Si Galenus cap. 13. lib. de missione sanguinis, dum loquitur de viris, ait tum liberalius vacuandum cùm homines sunt mediocriter graciles, & amplas venas habent, & minimè candidi sunt, nec tenerâ carne prædiii. At hæc mulier tenerâ carne prædita est, gracilis, venas angustas habet, &c.*

3. *Illam valdè exercuit immodicus sanguinis fluor. Mirum non fuit si pro assumpti cibi ratione non roboretur, ac præsertim pedes exangues penè sint. Hippocrates lib. 2. de morbis mulier. scribit vnum valdè notandum:* Sanguis rubicundus multus fluit ex febribus, & torpor

corporis, & crurum perfrigeratio aduenit, dolor clauicularum. *Non abs re dixit* ex febribus; *& hoc commentario dignum est. Nam contrà, aliis mulieribus affectis febre in totum menſes deſinunt: cur ergo aliis febres excitant?*

3. *Et ei cùm immoderatiùs fluerent menſes, viſum eſt optimum vt pararetur ſyrupus aſtringens quo medio menſium curſu vteretur ad reprimendum illum, & ad ſuccum & vim recuperandam in tibiis litus ex oleo violato comparatus eſt priùs lauto decocto chamæm. & roſar. Fotus ex decocto omazorum addita vino albo.*

CONSILIVM XCI.

De hepatis phlogoſi.

DO. Lyſſæi ſeruus febre acutâ corripitur. Dolor ad hypochondrium dextrum. Satis colligebamus non eſſe pleuritim. Tamen ſumma erat difficultas ducendæ animæ, & quæ in horas increſceret. Spes erat eam ſedatum iri vno medicamento. Contrà aucta eſt. Metus ſuffocationis. Reuerà phlogoſis erat pituitoſa circum eas partes, & niſi ternâ ſectione venæ
Aph 40. lib. 6. prouiſum fuiſſet, metus erat abſceſſus. Hippocrates ſcripſit; *Quibus dolor ad hypochondrium ſine inflammatione, his febris ſuperueniens, ſolutio.* Si morſus eſt, & dolor, hoc inflammationem, aut quid ſimile ſignificat. Si talis diſpoſitio non adfuerit, & morſus abfuerit, dolor tum fit aut propter obſtructionem, aut flatum, aut inæqualem aliquam intemperiem: quæ omnia calor febrilis tollit. Quanquam de obſtructione dubitari poteſt. [2] Nam ſi magna febrium putridarum pars ab obſtructione eſt, obſtructio iſta febrem afferret, nedum febris eam tolleret. Sed cùm febris in iſto ægro ſeuiret magis, nec de flatu, nec de ſola obſtructione verebamur, ſed de inflammatione potiùs, aut ſimili
Com. in aphor. 5. lib. 6. aliqua affectione. Et verò ex Galeno ita ratiocinabamur: Carnoſâ parte hepatis inflammatâ grauis fit dolor: tunica circumducta, vel vaſis inflammatis, acutus. Sed bilioſus humor & acutus dolorem auget: item ſpiritus flatuoſus exitum non habens: remittit autem pituitoſus. Si mediocris dolor eſt, & non pungit, vt qui in membrana ſuccingente eſt, nec ad clauiculam aut ilia pertingit: contingit ipſum dolorem fieri, carnoſi s

costarum partibus affectis: ideò non est periculosum, nec magno eget auxilio. Ceterùm cum hepate inflammato dolor ad iugulum peruenit, potiùs sequitur venæ cauæ aut arteriȩ distensionem quàm membranæ. Nam proprius dolor venæ & arteriȩ est tanquam extensæ in longum chordæ. Nil prius fuit quàm & ad anteuertendam istam inflammationem quam futuram suspicabamur, & ad febrim iugulandam quâ fortè consumptus esset, ter venam ferire, & largiter sanguinem detrahere.

ANNOTATIONES.

1. *In plerisque mulieribus, præsertim quibus hepar præcalidum, & quæ in vsu vini essent liberaliores, talem affectum animaduertimus, vt in ea quæ ad rosam rubram habitat. Cùm causa quæ affectum parit, præsertim calidum, extra diaphragma est, adest quidem spirandi difficultas, sed tussis non adest: nisi proximè attingat diaphragma, vt in inflammatione gibbarum hepatis contingit; in qua inanis est tussis, non propriè dicta tussis, quòd id contingat ob transsudationem quandam.*

2. In febribus circa viscera dolores mali, *aphor. 66. lib. 4. Galenus istos dolores non vult esse à forti obstructione, ab inflammatione, ab erysipelate, aut abscessu, alioqui quæ adesset febris ea tantùm symptomatica foret. Comment. in aphor. illum. & in aphor. 73. lib. 4.*

CONSILIVM XCII.

De præcautione febris lentæ & destillationis in pulmones.

HVGONI scribæ in metu febris lentæ & destillationis in pulmones, cùm hepar in vitio videretur, maioráque posteà minarentur, hæc instituuntur.

℞. radicũ cichor. acetos. gram. polyp. glyc. asparagi an. ℥j. endiuiæ, buglos. borag. fumar. agrimon. scariolæ, scolopend. ceterach, cortic. interioris ramorum viridium tamaricis an. m. j. sem. melon. citrij. cardui benedicti & carth. an. ʒ iij. sem. anisi, papauer. alb. an. ʒj. passul. integr. prunorum dulc. an. p. 4. corticum pomor. redolentium ℥ ij. Fiat decoct. ad lib. ij. ad consumptionem medietatis.

℞. præd. decoctionis lib. ß. succi pomor. dulc. fragran. quart. j. sacch. & syrup. viol. an. ℥ j. ß. fiat iulep clarum aromatis. santal. citrino, &

cortice citrij sicco. Capiat alternis matutinis tribus horis ante cibum.

℞. eiusdem decoct. lib. ſ. ſucci pomorum dulc. ℥ iiij. vini albi debilis ℥ ij. folior. ſenæ ℥ ſ. agarici trochiſ. ʒ ij. rhabarb. ʒ iij. cinam. ſantal. citrini & ligni aloes veri an. ʒ j. Infunde per noctem. fiat expreſſ. diſſol. ſacch ℥ ij. ſyrup. viol. & de cichor. ſimpl. an. ℥ j. Fiat apozema, clarific. & aromatiſ. vtatur ſigillatim poſt ſingulas apozematis doſes.

℞ pulu. electuarij diatrag. frig. diatrium ſantal. diamarg. frig. an. ʒ ſ. diarrhod. abb. ℈ j. arom. roſ. Gabr. ℈ ſ. Fiat electuar. per tabell. pond. ʒ ij. cum ſacchar. ſoluto in aqu. roſ. endiuiæ, in quibus priùs ʒ iij. glycyr. rad. infuſæ fuerint. Sumat vnam manè ante ſuum iuſculum.

Bis menſe ſupradicto ſyrupo purgetur, vel ſyrupo de cichor. compoſ. cum rhabarb.

Alius puluis.

℞. pulu. elect. diatrag. frig. & diaireos an. ℈ j. lign. al. ℈ ſ boli arm. ℈ ſ. rhabarb. gr. xij. ſacchari penid. ʒ ſ. margar. elect. gr. vj. vnicorn. gr. iij. cum ſacch. ſoluto aqu. bugloſ. macerat. roſ. ſiccar. & infuſion. gr. vj cinnam. fiant tabellæ.

Iuuabit aliquando tempore pluuioſo aloe ad ℈ ij. cum pane ſacerdotali; ita vt toto die vtatur iuſculo refrigerante, & elixis, & capiat ℥ vj aquæ ſaccharatæ, & fiet in ingreſſu lecti poſt cœnam ſobriam.

Capiat lac aſininum ex ſaccharo priùs ſoluto in aqua ex cochleari vt minùs hæreat.

Vtatur vino diluto. Vinum autem diluetur aquâ in qua pomi à curtipendulo fruſta aliquot maduerint.

℞ polypod. ℥ ij. rad. cichor. glycyr. an. ℥ j. bugloſ. m. j. meliſſ. ſcariol. an. m. j. ceterach m. ij. ſem. citon. melon. conciſor. an. ℈ iij. flor. violar. tapſi barb. an. p. ij. Coqu. in lib. j ſ. ſucci pomorum. diſſol. ſacchar. lib. j. vtatur quotidie manè & ſerò, ſi volet.

CONSILIVM XCIII.

De Arthritide.

MORBORVM quidam cogniti ſunt, incogniti alij. Ad incognitos multa remedia adhibentur analogiſmo quodam & epilogiſmo quæſita, periculi faciundi causâ: & ita infra modum confidetur, vt ſi non aliquod commemorabile auxiliũ afferimus, ſaltem non obſimus. Et intereà ſi ſecundùm rationẽ

omnia fiant, nec tamen pro agentium voto res procedant, perseuerandum in remediis quoad aut certum magis sit de morbo ac constituatur, aut noua occasio, nonnunquam consilium quæratur. Cognitio morbi plurimùm ad remedij inuentionem valet, immò & cognitio morbi & curatio retro meant ac reciprocantur, vt quodam in loco asseuerat Hippocrates. Non tamen si morbus cognitus, omninò curationem admittit. In eo genere sunt epilepsia, febris quartana, apoplexia, cephalalgia, calculus, quorum sæpe causa & idea sunt in propatulo, & tamen pro derelictis habentur. In horum censu habenda arthritis (quætum dicitur cùm aut omnes partes occupantur, cúmque erraticè modò pars vna, modò altera obsidetur?) Ita enim doctè admodùm Galenus distinguit arthritin ab articulorum dolore generaliter dicto. Nam illo in aphorismo Hippocrates ait arthritides in squaloribus oriri; Galenus functus legitimo interpretis officio negat arthritin verè dictam in siccis temporibus oriri posse: Ac si dicat necessariò humorem adesse debere: at qui adesse potest in siccitatibus (quas αὐχμοὺς vocat) Itaque dolores quidem articulorum excitari possunt tali in tempore, at non arthritis. Et citat Hippocratem in Epidem. *In Aeno legumina comedentibus infirmitas crurum, & qui orobis vescebantur genuum dolores habebant*: non arthriticos vocat, sed genua dolentes. Sic aliud est arthritis, aliud articulorum dolor: & tandem concludit arthritin vocari non cùm vnius articuli dolor est, sed cùm multorum. Quanquam mancus etiam est eo loco Galenus. Et cùm pars vna siue articulus laborat, tum à parte nomen sortitur morbus, diciturque aut chiragra, si manus; aut podagra, si pedes occupentur. Ac de arthritidis causa, periodis, materia, scaturigine, morbi essentia, hyparxi, motu, cur si sequantur inflammationes conuulsiones non oriantur, an vnus sit humor, an multiplex, immò & de remediis ita inter Medicos pugnatur, vt nil dum hactenus statutum sit. Vnde Paulus: *Huius affectus variæ causæ à me explicantur, interdum verò cæca ipsius origo est.* Et mirum esse possit cur qui ischiade laborant ferè de aliis articulis non cõquerãtur, cùm tamẽ morbus coxarius ad arthritin pertineat: at si vel gonagra vel podagra quẽpiã molestet, nõ priùs hunc dolorem ad arthritin referimus, quàm viderimus aliam partem occupari ac dolere; immò, vt antè exposuimus, arthritidis essentia in hoc consistit, vt vagus, incertus, & periodicus dolor

Com. in aphor. 16 lib. 3.

Lib. 2. Epid. & part. 13. sect. 4. l. 6 Epid.

Cap. 78. lib. 3.

ſit articulorum cum tenſione & magna acerbitate. Si in aliis ſpeciebus arthritidis non vna pars laborat, cur non & materia quæ iſchiadicũ morbũ facit aliò transfertur, & in aliis articulis dolorem excitat? Nam Paulus ſcribit coxendicem (id eſt coxendicis morbum) ab articulari morbo nihil differre, niſi quòd ipſius cauſa in ſola coxarum compage articulóque concretus inſideat: & tacitè diluit quæſtionem iſtam; ac ſi dicat, in coxario morbo materiam contumacem eſſe magis & craſſam, in aliis ſpeciebus articularis morbi magis mobilem; vt mirùm non ſit ſi aliæ atque aliæ partes obſideantur. Quanquam & vidimus in quibuſdam iſchiadicis erraticam eſſe affectionem, & occupatâ ſummâ natium parte articulos quoque pedum influxu eiuſdem materiei conflictari. Sed rarius. Gorræus arthritin definit articuli tumorem dolorificum, quem fluxio in eum decumbẽs excitauit. Quidam inflammationem definiunt, ſed malè, quòd plus aliquando ſit œdematis, quàm inflammationis. Marcellus, vt diligenter annotat Manardus, definiebat inflammationem eſſe permanentem, malè affectis neruis dolores grauiſſimos excitantem. At fit ſæpe ſine inflammatione, nec permanens eſt dolor iſte ſemper, nec in neruis fit ſemper, nec ſemper validiſſimos affert dolores. Ceterùm oſſa connectuntur tribus modis: vel enim inuicem coaleſcunt, modò ſine materiei alicuius interuentu, vt in mollioribus & fungoſis, modò intercedente aliquâ materiâ, vt in duris & ſiccis per ſymphyſin. Vel ita committuntur inter ſe, vt obſcurum & difficilem motum habeant per ſynarthroſin; vel manifeſtum & euidentem per diarthroſin. In prima articulorum connexione dolores non fiunt articulorum, in ſecunda raro, niſi quòd tophi & œdematoſi tumores fiunt, vt in articulationibus carpi & metacarpi. Tertia verò arthritidis ſedes eſt inter membranas, tendones, & ligamenta quæ à perioſtio oriuntur, & proinde ſenſum habent; ex quibus omnibus firmatur articulus: hinc dolor vehementiſſimus excitatur, ſi qua illic materia intercipiatur: ſiue acrimonia humor agat, vt bilis; ſiue frigiditate, vt pituita; ſiue aſperitate, vt gypſea; ſiue diſtenſione membranarum & ligamentorum, aut inflammatione, quod ab omnibus humoribus fieri poteſt, cum ſymptomatis tamen cuiuſque humoris propriis. Ac de arthritide dicam, vt quæ cauſa, quæ materiæ ſcaturigo, an ſanguis eam poſſit committere, an à venis & arteriis, an à capite

Cap. 77. lib. 3.

Lib. 8.

ſolo, an ſit inflammatio, an in acetabulo materia contineatur, an ligamenta humore imbuantur, & quæ multi varia diſputant, ac inter ceteros Fernelius hac in parte παραδοξοποιός. Quanquam tanto viro ſuppeditant ſuę rationes: nos quidem ſoluere, pleniſque velis nauigare deliberaueramus, ſed cùm ex recentioribus plerique multa de ea re ſcriptitarint, & contra Fernelium ediſſeruerint, contractis orationis velis pauca afferre cogitamus; ne idem quod illi cum faſtidio legentium ſcribamus, & ne ſi nudati fuerimus aliorum coloribus, vt Horatiana Cornicula implumes ridiculíque maneamus. Ac primùm, an ſanguis ſit materia? Quidam aſſerunt ſanguinem arthritin non poſſe committere, quòd neceſſum eſſet ſuppurari ſi in articulum incideret. At non eſt neceſſe omnem ſanguinis affluxum affuſionemque phlegmonem concitare, niſi in muſculum, aut in carnem fiat, nec in pus abit niſi calore loci ſuppuratio adiuuetur. Id quod in articulo exangui, membranoſo, frigidóque contingere non poteſt. Sic arthritis phlegmone propriè non dicitur, ſed tumor phlegmonodes dici poteſt.

Dubitant an in pyxidem influat humor, an non? [2] Fernelius negat in cauum articuli humorem deſcendere, aut in ſpatium quod inter oſſium extrema intereſt, ſed in vincula duntaxat, atque eas membranas quæ extrinſecus oſſium extrema nectunt atque ambiunt, ac etiam in tendines eò directos. At duo argumenta affert: prius quod in chiragra tophacea humor in calculum concretus apertâ cute ex articulis digitorum eruatur vinculo quod ſitum in pyxide vtrumque os colligat, intacto, ac illæſo. Poſteríus, ſi in iſchiade humor noxius in coxendicis pyxidem conderetur, non tam vehementem dolorem inferret, quòd vinculum expers ſenſus ſit, nec tam latè diffuſum. Et Galenus explicans quomodo abſceſſus fiant in febribus laborioſis in articulos, aut ſubiectam materiam laborum & ſponte natorum & non ſponte natorum eſſe totum genus muſculoſum: & caliditatem maximè efficere quid in laboribus ex motu; vt mirùm non ſit ſi vnà cum muſculis articuli laborent, & ad hos articulos abſceſſus fiat, quòd vtrique & muſculi & articuli concaluerint: vnde tamen non patet an velit in ipſos articulos fluxionem fieri. Nec valet argumentum Fernelij de illæſo vinculo interno (nam de externo nil dicimus.) nam ſi fateatur in acetabulo ipſo lapidem aut tophum concreſcere, fateaturque quo-

Com in apho 81. lib. 4.

quę necesse est materiam in illud inane spatium irrumpere.[3] Et quoniam illud vinculum forte est & validum & insensile, non ita ab humore afficitur. Et tametsi expers ipsius per se sit sensus, non sequitur tamen dolorem in ea parte non excitari per distẽsionem, & quia res aliena in loco vbi non debet, includatur. Meliùs Gorræus cùm explicat quid sit articulum occupare, articuli nomine non modò ossis, quod inseritur caput, nec alterius ossis cotylen intelligo; sed & ligamenta, & membranas, & tendines, & quicquid ad articuli structuram firmitatemque natam comparauit. Nam per arthritides non modò eæ partes à morbo sunt immunes, cùm etiam in longiùs dissitas partes affectionis labes perueniat. Sed non explicat in cauitatémne ipsam humor illabatur. Porrò cùm duplicia sint ligamenta, alia sensu sunt prædita, alia non. Quæ à media ossis parte oriuntur, vt quę tibiam cum coxa coniungunt, ea sensu vacant. Quæ à periostio sunt, ea sensum habent exquisitum. Atque hæc sicut & tendines in arthritide maximè laborant, doloremque inferunt. Nam inter tendinem & ligamentum quod tendinem integit, colligitur materia; hinc dolores.

Maior difficultas de materia, & de parte à qua illa defluat materia. Inter ceteros mordicùs pertinacitérque, non sine probabilitate tamen, defendit Fernelius, & à capite solo esse, & humorem pituitosum serosumque, non sanguinem, non bilem, aut succum melancholicum. Ac rationes quidem eius in turba valent, sed singulas facilè est discutere ac dissoluere.

Ac primum, si humor frigidus est vti vult, cur non potiùs stuporem affert? Nam ait Galenus, *Pituitæ & sero eius inest vt torporem efficiat, non mordacitatem, nisi forte ita sit alienum à natura, vt aut salsum, aut acidum fiat.* Et cùm, authore Fernelio, pituitosus & frigidus humor autor sit arthritidos, vnde tanta doloris acerbitas surget? Et in Aphorismis dum reddit rationem cur hyeme & autumno dolores podagrici excitentur, ait hyeme quidem id fieri, quòd quantitate & qualitate humores infestent, ac peccent.[4] Autumno autem solùm secundùm qualitatem. Hinc patet qualitatem humoris solam ad podagram sufficere, vt ea copia non requiratur pituitæ, quam vult Fernelius.

Com. in part. 38, sect. 2. lib. 6 Epid.

Com. in aphor. 55 lib. 6.

Rondeletius dum agitare vult Fernelium, malè illius verba citat. Nam non placet Fernelio per venas, & per spinalem medullam, & per neruos fluxionem fieri; sed per inanes mæandros &

aquæ

aquæ ductus sub cute. Item non vult illum mucum qui per palatum deerrat arthritin committere: sed per partes capitis externas extra caluam positas vult sensim decurrere humorem. *Lib. 1. de loc. aff.*

Reuerà pro Fernelio facit locus præclarus quo Hippocrates explicat septem fluxiones è capite: & loquens de fluxione quę retrò fit, ait; *Fiunt articulorum ac coxendicum dolores à talibus morbis (id est hydrope & suffusionibus aquæ) sanatis, cum id quod morbum efficit sanatur, & quod in carne relictum fuerit, cui non sit exitus, nec intrò, nec foras egressum fuerit, sed tuberculum efficiens, fugit in id quod cedit, ac tum dolores articulorum efficit.*

Sed contra Fernelium facit id quod ab eodem Hippocrate scribitur. nam loquens de ophthalmia, duplicem mucum statuit, vnum ab interno capite, & hic salsus est, doloremque excitat, alium deforis per extremam cutim capitis, eumque compressum; & hic salsus cùm non sit, dolorem non mouet in oculis: ergo pari ratione dolorem non excitabit si in articulos inciderit: credibiliúsque eum humorem qui in articulis dolorem excitat, ab interno capite emanare. *Ibid.*

At à pericranio, ait, humor descendit. Si à solo pericranio, cur non aliæ partes debiles humorem depositum à partibus robustis excipient? Quasi verò articuli nequeant tanquam imbecilli ab aliis partibus validis humorem superuacuum recipere. Et sit ita, magna fluxionum pars à capite fit, quod attinet nouos hos sub cute aquæductus comminisci, & non potiùs apertos ductus & canales consignare? Et cùm auctore Hippocrate abscessus fiant per neruos, arterias, venas, membranas, ossaque ipsa, credibilius est humorem per eas partes fluere ac refluere, per quas alimentum decurrit & defluit ad partes alendas. At coactus est ad caput confugere, quod credibile non existimet tam syncerum humorem è venis complectentibus reliquos humores secerni qui articularem dolorem sit generaturus. At facilè syncerus humor fit, si vel in parte fiat congestio, vel si à cerebro humor descendat. Non quòd ea sit pituita quæ per infundibulum in ventriculum, aut pulmones deerrat, quia oporteret eam in venas resumi, quod est absurdum. Sed quæ sub cute per inania quædam laxáque musculorum spatia (vnde doloris in transitu vacuitas est) fluxionis hunc modum tenet, vt quasi inundatio aluei & eluuies quædam in cauitatem articulorum & partes vicinas incurrat ac illabatur. At si Fernelius negat ideò

ab interno corpore in articulos humorem rapi posse, quòd & via non sit facilis, & secretionem oporteat fieri humoris à massa sanguinis: Quid primùm respondebit de abscessibus qui fiunt in crisibus in articulos materiâ morbificâ & secretâ à massa sanguinis, aut saltem in ventre contentâ? Liber quartus Aphorismorum testatur abundè & resurgentibus à morbo, & laboriosis febribus detentis, & aliis similiter affectis in maxillas & alios articulos humorem rapi, cùm absurdum sit capitis partibus extimis eum descendere. Cùm copiosa vrina à profluens Archigenis seruũ ab abscessu in articulos liberauit, an non materia illa in venis contenta erat? Alba, leuis, & æqualis materies copiosa, & quę per vrinas fluere debet dum abscessum in articulum facit, an non à capite emanat? Hoc asserere puerile foret. Præterea dum fiunt apostemata modò syncera, modò mista, carbones, exanthemata, & alia id genus materia seposita & secreta, nunquid à venis & arteriis fluxit, & eadem potest in partes circumsitas articulis influere, & dolorem excitare? At caput in vitio non est. Sed audiamus Galenum Comment. in 6 Epidemior. dùm explicat quomodo audiendum sit quod Hippocrates scribit quod excitato dolore colico quieuerit arthriticus dolor, & contrà: hanc rationem reddit: *Ideò hoc fit*, ait, *quòd humorum in artus currentium ad colon intestinum impetus conuersus est.* Quod satis apertè ab interno corpore facilè per ductus tum manifestos, tum cæcos humores modò in hanc partem, modò in illam rapi posse, necnon fieri communicationem inter artus & intestina. Quanquam de hoc fortè dubitari potest.

Com. in part. 3. sect. 3. li. 6 Epid.

Præterea quid respondeat Fernelius Hippocrati, qui ita scribit; *Dysenteria intempestiuè suppressa abscessum in costis aut visceribus, aut in articulis facit. Num igitur biliosus abscessus in articulis, sanguineus in costis aut visceribus fit?* Vbi duo aduersus Fernelium notari possunt: prius est, si humor qui dysenteriam committit, siue biliosus, siue melancholicus sit, inclinationem habet in aluum interiorem. & idem in artus potest abscedere, & rursus ab artubus in aluum. Ergo error est manifestus Fernelij comminisci à capitis tantùm partibus externis humorem dimanare qui arthritin sit commissurus? Posterius est quod tacitè biliosas etiam fluxiones & synceras in articulo fieri indicat Hippocrates, quod tamen non arridet

In Coac.

Fernelio, vt qui omnem arthritin ab humore frigido esse velit: Tamen loco illi de dysenteria respondere posset Fernelius, quod nimirùm fluxionum alui & dysenteriarum sæpè Hippocratis opinione caput origo sit: quod si verum est, nil hic locus contra illum facit. Nam qui humor à capite delabens dysenteriam facit, si desinat dysenteriam inducere, & aliò cursum suum inflectat, vtpote in partes externas, tum articulares affectiones potest inducere. Vt cùm Hippocrates scribit in Aphorismis vomitum diuturnam diarrhœam soluere, id videtur fieri quòd à capite humor in ventrem descẽdat, qui aluum solicitans & læuigans id afferat. Quod si illa materia vomitione excludatur, cessat affectus. Sic cùm humor à capite delabens in extima cutis deerrat, dysenteriæ finem affert. Atque hæc probabilitate nituntur. Contra Fernelium & id facit. Si lassitudines spontaneæ & articulorum quædam debilitationes & effœminationes vt gressus impotentia sit, ab humorum per corpus sparsorum, & à maligno sero quod in corpore superfluit, oriuntur: numquid causa aucta articulorum veros dolores excitabit? & tamen caput in vitio non est. Vidimus iuuenem annos 15 natum, arthriticũ, eâ maximè ratione factum, quòd in eruptione exanthematon non esset legitimè repurgatus: an non humor iste à capite est? Et Hippocrates aliud videtur contra Fernelium obiicere; *Quibus sanis hyeme circa lumbos frigiditas & grauitas ex leui causa, & aluus suppressa, ventriculo probè agente, his ischias, aut renum dolor, aut vrinæ stillicidium contigerit fortè.* Hic declarat ischiadem (quæ ad arthritidin refertur, quanquam Galenus ischiadicos negat propriè arthriticos à Græcis appellari) oriri non tam ab externo capite, quàm ab interno corpore. Et si suppressio mensium, aut hæmorrhoïdum, aut solemnis alicuius euacuationis potest arthritin immittere, cur necessariò caput tanquam mali autorem accusabis? Internas autem humorum ῥοπὰς καὶ ὀργασμοὺς καὶ παλινδρομὰς in ischium aut articulos manifestissimè aliis in aphorismis Hippocrates docuit, idque contra Fernelium. Atque vtinam summus vir Fernelius eas audiuisset. *Quibus de repente dum sine febre sunt, præcordij & oris ventriculi dolor, ac circa crura ac infernas partes, & aluus in tumorem eleuatur, soluit venæ sectio & alui fluxio: his febrire nocet. Longæ enim febres fiunt, & tusses, & singultus, his ad solutionem tendenti-*

In Coac.

Com. in part. 3. sect. 4. Epidem. & in part. 3. lib. 6. Epidem.

Apho. 65. lib. 5.

In Coac.

bus dolor fortis coxarum aut crurum, aut puris sputum, aut oculorum priuatio contingit. Item: *Dolores ad hypochondria in febre, voce interceptâ, sine sudore soluti, malum; his ad coxendices dolores fiunt.* Quibus ex locis patet materiam coxarum morbum effecturam in hypochondrio latere, non autem à capite deriuari.

Rationes quidem multas, easque probabiles Fernelius affert, quibus conuincere se posse putat necessarium esse humoris arthritin commissuri defluxum à capite, tum quòd non ita syncerus humor ab interno corpore ex venis & arteriis raperetur ad morbum generandum. Neque tam liber aditus foret, quàm est pituitæ, aut sero à capite prolapso per subiectas cuti partes & occultas quasdam vias. Attamen videmur multa opposuisse Fernelio quæ eius sententiam valdè debilitant.

Non videtur parum verisimilis ea ratio quam affert de crudo succo qui in hydropicis tibias occupat, tumoremque facit, & tamen articularem morbum non parit. Gorræus putat hoc argumento voluisse Fernelium pituitam non committere arthritin, & rationum machinas in Fernelium struit. Sed errat toto cælo Gorræus. Nec enim hoc placuit Fernelio, alioqui sui planè dissimilis foret vt qui acriter defendat omnem arthritin à pituita frigidóque humore esse aut eius sero. Sed hoc voluit Fernelius tuendo pertinaciter suam sententiam, à cerebro necessariò defluere humorem frigidum qui malum committat: Quia si humor qui ab interno corpore aut per venas, aut per arterias, aut per alios aquæductus in tibias cruráque natus esse generare arthritin, maximè id fieret in copia succi crudi ac pituitosi, qui etiam redundat in tibiis & brachiis hydropicorum. At hic humor non id facit.

Sed respondeat Fernelius. Nunquid qui fluit ac refluit in tibiis hydropicorum pituitosus humor si in articulum influat potest facere dolorem & arthritin? Si idem humor & natura & ingenio, & numero à cerebro manaret, numquid arthritin posset committere in articulum illapsus? Quid impedit quominus id faciat? An quia per venas & arterias influit? At tu ipse fateris per alios ductus quàm per venas fluere? Numquid iidem sunt ductus occulti per quos & humor à cerebro deflueret? An quia iste humor non à cerebro est? Quasi verò humor crudus aut vitiosus ab hepate malo & malè officium

faciête non æquè dolores excitaret ac qui à cerebro est? Quasi verò in cerebro istam idiosyncrisiam, indolem, naturam, ac propriè talem acquirat quâ dolores arthriticos efficiat? Cur ergo in tumentibus tibiis virginum fœdos colores patientium dolores etiam in vacuitate quadam febris quotidie obseruamus acerbiores? Numquid idem humor qui fusus dolores in tibiis excitat, si idem in articulum quempiam incideret, articulum quoque diuexaret? In ictericis quibusdam fuso ab hepate & interno corpore sero humorum acri ac maligno implacabiles dolores comperimus, nihil etiamnum hepate ad id conferente. Hippocrates autor admirabilis obscurè quidem ratione videtur dedisse cur in hydrope cum multus circum articulos humor sit qui distentionem faciat (distentio autem maximè dolorem in articulis facit, ait Galenus) dolor quoque non assit: in arthritide autem cùm paucus humor sit, tanta doloris sit acerbitas. Ita autem scribit postquam de hydrope locutus est: *Si modicus fluxus fuerit (respectu magni fluxus qui in hydrope fit, vnde repentè intumescere & detumescere partem videmus) coxendicum & articulorum dolorem facit cùm fluere cessauerit. Nam vt modicus & vndequaque ab omnibus partibus fortioribus depulsus ad articulos refugium facit.* Tamen non videtur hæc ratio satis. Nam si paucus humor arthritin facit, cur non multus faciet? In cachexia & hydrope multus est. Frustrà igitur & temerè Fernelius affert tumorem istum cachecticorum vt doceat necessariò à cerebro affluere humorem, quia qui ab aliis partibus emanat humor natus esset dolores arthriticos parere, id maximè fieret in copia succi crudioris. Pace tanti viri dicam, idipsum non intellexit. Atque dicendi confutandique initium ab ipso Hippocrate sumam. Et quia mancus in hac parte est, cætera supplebo. Tria requirit loco superiùs adducto vt fiat dolor articularis, vt sit modicus fluxus, vt fluere desinat, vt refugiat ad articulum: quartum & addemus, quod vim quoque suam habet, vt à partibus omnibus fortioribus ad articulum depulsus sit. Vis in eo ponitur, quod dicit paucum esse & depulsum à partibus omnibus fortioribus. nam si multus est, æqualem quandam intemperiem facit, immò suâ mole obruens indolentiam affert. Et quibus intument tibiæ, brachia, artus quoque ipsi (vt ἀναρθροι dicantur) ij stuporis sensum habent: sed cùm paucus & effusus in neruos cum mole sua non obruat, satis quid eius possit qua-

Lib. de locis in hom.

Com. in aph. 49. lib. 6.

Lib. de locis in hom.

litas ostendit. Deinde quòd à partibus pellatur satis indicat suâ qualitate adeò molestum esse, vt necessarium sit aliquid virulentiæ habere, declarat acerbitas doloris, orgasmus. Nam nunc hic articulus obsidetur, nunc ille: & totius manus & pedis, modò hic digitus, modò ille, modò veterem sedem occupans in ea consistit & furorem exercet. Vnde videmus sæpè magnos esse cruciatus cùm nil tumens & dissimile appareat, nil lacunosum, nil salebrosum. At in leucophlegmatia cùm intumeat corpus totum præ copia crudi humoris, & in cachexia cùm redundet humor serosus & malus, sæpè à dolore vacuitas est quædam. Secunda conditio est vt humor fluere desinat: quod bifariam audiendum, vel vt iam actu consistat fluxio, alioqui dolor non adesset, nisi fugax fortassis, vel vt per neruosum genus, non autem per venosum humor vagetur. Quod ad prius attinet, falsum est dicere non excitari dolorem nisi consistat fluxio: oportet quidem materiei partem consistere, aut omninò fluxionem cessare non oportet. Sed vt dolor perseueret, humor consistat oportet. De posteriore ita dicam. Hippocrates primus docuit morbos venarum leuiores esse, fugaces, contra neruorum obstinatos ac contumaces. Et hic locus maximè cōferet ad eorum intelligentiam, perspicientiamque quæ dicimus. Ac primùm audiatur Hippocrates: *Quicumque morbus à venis oritur debilior & leuior est quàm qui à neruis. Diffluit enim vnà cum humore qui in venis inest, & non quiescit. Et natura venis in humore est in carnibus, Græcè* ϗ ἡ φύσις τῇσιν φλεψὶν ἐν ὑγρῷ ἐστὶν ἐν τῇσι σαρξί. *Nerui autem sicci sunt, & cauitates non habent, & ad ossa consistunt, & maximè ab ossibus nutriuntur; nutriuntur autem & à carnibus, & colorem inter carnem & ossa medium habent, & humidiores sunt ac carnosiores quàm ossa, sicciores & magis ossei quàm carnes. Quicumque morbus ad neruos ipsos peruenerit, firmatur, & quiescit eodem loco, & difficile est ipsum educere.* Qui locus docere potuit Fernelium quæ causa sit cur sæpè tumeant detumescantq; partes, cùm tamē dolores non excitentur in articulis. Humor enim in venis continetur, non in neruis, aut saltem non consistit quiescitque in neruis. Oportet autem quietem habêre antequam ibi dolorem creare possit. Et antequam vltrà progredior quoniam ille locus obscurus est quo antè paulò dixit, *& natura venis in humore est in carnibus*: & nonnullis difficultatem

negetiumque dedit, illum explicabo. Comparat genus venosum cum neruoso. Neruosi generis nomine & membranas & tendines, & ligamenta, & periostium intelligit, item & neruos propriè dictos qui musculos propriè dictos contexunt. Nam caro simplex, nerui & venæ musculum condunt. Et dum ita comparat neruos cum venis vult venarum naturam humidiorem esse duabus de causis, tum quod ratione suarum cauitatum humores contineant, qui cum ὑγρὰ, dicantur, & consistentiam liquidam habeant, & humectent corpus cui insunt, & quod sæpè perfluunt & perluunt: tum quod venæ in carnibus ipsis sint quas enutriunt: Sic cum dicit, *Natura venis in humore est in carnibus*, id est, proprium est venarum, vt & humorem contineant, & in re humida sint, id est, in carne: Et nisi multiplex earum tunica impediret, facilè rumperentur. Sic nerui venis dicuntur duriores, (quanquam multiplex sit tunica) quod cauitatem non habeant, quod tendines sint, quod ligamenta, membranæ, venæ molliores ob cauitatem, quia in carne molli sunt, quia continet rem fluxilem. Sic metonymicos res continens dicitur mollis & humida ratione & rei quam continet, & rei in qua continetur & fouetur. Vel cum dicit, Natura venis est in humore, in carnibus: vt nomen illud, carnibus sit explicatio nominis, *in humore*. Caro enim res humida est, sic vena in humore est, id est in carnibus, in quibus, & sedem, & firmitatem, & augmentum, & munus habet vena. At nerui sicci sunt, quia non sunt in carnibus, & res humidas non continent vt venæ, & à rebus siccis oriuntur, id est, ab ossibus, quod ipse Hippocrates docet dum ait, Nerui ad ossa consistunt, & maximam partem ab ossibus nutriuntur: Quanquam sunt & alij qui à carnibus nutriuntur, vt qui musculos componunt. Et vt omissa interpretatione illius periodi quam obiter explicauimus, ad rem redeamus, ideo morbi qui in neruis sunt, firmantur quod dura eorum consistentia sit, qui in venis, id est, à venis sunt, fluunt fugacésque sunt magis: quod hac ratione maximè demonstrat Hippocr. *Communicant omnes venæ & confluunt inter se mutuò, aliæ sibi ipsis committuntur ac coincidunt, aliæ verò & venulas è venis extentas*. Ac de distinctione morborum neruos occupantium ac genus venosum initio illius libri de locis in homine ita scribit, *Quod siccius est morbos magis recipit*,

Lib. de locis in homine.

& magis dolet à natura: humidum verò minùs. Morbus qui in ſicco eſt ſtabilitur ac couſiſtit, qui in humido eſt, diffluit, & aliàs aliam partem occupat, & transmigrans quietem facit, & citiùs ſedatur vt pote in humido non ſtabilitus. Quem locum de intemperiẽ humida & ſicca intelligunt, ſed malẽ: Verè enim hic locus pertinet ad alium qui ſequitur de morbis neruorum ac venarum. Sed hæc relinquamus.

Tertia conditio ex his quas propoſuimus, eſt vt ad arthritidis generationem humor in articulum, aut ſaltem partes proximè articulum ambientes, & exquiſito præditas ſenſu, incurrat. Quòd miror non animaduertiſſe Fernelium, qui indiſtinctè proponit in cachexia non oboriri arthritin, cum tamen ſit humor crudus: proinde neceſſariò à cerebri manare. Adeóne ignarus Fernelius vt non fateatur oboriri dolorem articularem ſi qui redundat in cachecticis humor in articulum deſcendat, includatur, atque ibi interceptus interclusúſque corrumpatur. Nam non omne excrementum quod in partem impingitur ſtatim dolorem parit: ſed aliàs cum ſua natura efferum eſt & mordax primò quoque tempore dolorem infligit: aliàs non niſi temporis ſucceſſu acrimoniam, aut dolorificam aliam qualitatem nanciſcens eundem infert dolorem. Itaque pace Fernelij dicam nil quicquã efficit quod de humore cachecticorum obiicit. Siquidem ſi pituita ſit ὠμός; ſi tantùm ſit crudus humor. Infra ſanguinem, ſed qui proximè in ſanguinẽ degeneret, ſi calor eſſet melior, non eſt neceſſe à tali humore, dolorem excitari. Nullas enim moleſtias exhibet, vt nec ſanguis.

Nam in hydropicis quoniam hepar aliqua ex parte eſt refrigeratum, ſanguis quoque aliqua ex parte refrigeratus eſt, & crudus: ſed incoctus non dicitur. Alibi autem ex Galeno diſtinximus ἄπεπτον καὶ ὠμόν. Et talis ſememicoctus ſanguis dolorem non creat. Hinc lencophlegmaticos nõ videmus laborare: In cachecticis quibuſdam & iis pręſertim virginibus quas fœdus deturpat color, dolores capitis, artium & ſurarum intolerabiles videmus. Et quemadmodum ex muccis & pituitis quæ à capitẽ deſcendunt aliæ tuſſes excitant aliàs humidas, aliàs ſiccas, nonnullæ nullas tuſſes proritant, aliæ ſtatim negotium dant pulmoni eúmque vlcerant, vt quæ ſunt efferæ & ichore præditæ, aliæ etiam ingenti copia nil incommodi afferunt, ſed poſtquam moram aliquam in pulmone ſine vlla moleſtia egerunt, coctæ craſ-

sefactæque facillimè extunduntur: Idem iudicium est de humoribus qui in artus dilabuntur. Nam cum tibiæ intumescunt humore, aut brachia, & articulorum loci, non statim dolor fit, ne si quidem in articulum humor influxerit, sed requiritur certa quędam qualitas qua humor donatus repentè concitat dolores atroces. Et in hoc disputationis cardo vertitur. Proinde docuimus antè ex Galeno in libro 6. Epid. pituitam quidem torporem inducere, sed si aut salsa sit, aut acida ea atrocissimis cum doloribus sese prodit. Quod & in doloribus colicis vsuuenit. Quot sunt enim quorũ intestina multa pituita sunt oblita obsitáque, quos nullus coli dolor cruciauit? At si gypsea est pituita, salsa, acidáque, aut vitrea; ea suæ præsentiæ excitandis grauibus doloribus notas ac argumenta edit. Et hæc aduersus Fernelium de loco, quanquam pluribus res explicari posset: obitérque de humoris qualitate & conditione diximus, sed rem totam negotiumque de humore accuratiùs sumus iam pertractaturi.

De humore qui causa est arthritidis, ita sentit Fernelius: *Humor continens arthritidis causa tam varius non est atque traditur: nec enim sanguineus, nec biliosus, nec melancholicus est vnquam, sed omnino, vel pituitosus, vel serosus.* Tam grauiter iterum peccandi, & hoc contra veteres asserendi occasionem dedit illa alia erronea opinio quàm paulò antè explosimus, de origine arthritidon omnium cerebro, quod aut pituitosum solùm humorem, aut serosum cerebrum suppeditet. Sic duas illas erroneas opiniones ita complicauit, vt alia alteram pepererit, & toti antiquitati opposuerit. Si enim humor vnus foret pituitosus tam sæui articulorum hostis autor, quid veteres practicos in eam opinionem adduceret, vt pro arthritidon distinctione & causarum, remedia quoque distinguerent? At remedia instituunt ad biliosam arthritin, ad sanguineam, ad serosam. Ergo verum est tot esse species, alioqui in rem ægrorum grauissimè peccaretur. Atque antè iam refutauimus argumenta eorum qui negant fluxionem vllam esse sanguineam quę arthritin quoque sanguineam creet, quod necesse esset in pus sanguinem verti. At sanguis quidem cum dicitur suppurari cum in ventrem erumpit, verbum suppurari generaliùs pro corrumpi sumitur, ait Galenus. Et aliud est in ventrem, aliud in articulum irruere. Quanquam & in articulo suppurat, id est corrumpitur, malam alienámque qualita-

Aetius tetrab.3. sermo 4. 14 15.16

tem accersit, vnde in sua generatione, & in loco, à quo mittitur, laudabilis ex euentu mala qualitate insignitur. Deinde sanguis in carnibus corrumpitur quidem ac suppurat propriè, sed non in articulis. Immò cum in articulum incidit recrudescit quodammodo, & suam maturitatem amittit. Quod fortè imposuit Fernelio, quod videat inflammationes in articulis non nisi intra 40 dies solui, & pituitescere quodammodo omnes qui in articulos fluunt humores, immò si priùs calidi forent, ob loci naturam incrudescere. Quod mirum ne sit. Nam & Hippocrates in libris de morbis scribit contingere, vt à pulmone ipso pus in thoracem erumpat, & tametsi antequam eruperit maturum sit, tamen dies aliquot expectari vult donec rursum pus ipsum maturescat. Sic mutatione loci maturitas puris exolescit, aut saltem diminuta retunditur tanquam materia perfrigerata.

Lib. 3. de morbis cap. de pleuritide ex dorso.

Similiter in febribus materia cocta mitificatáque in partem aliquam relegata recrudescit. Et in sexto Epidemiorum cum loquitur Hippo. de concretione lapidis in vesica, ait Gal. frigiditate vesicæ, tanquam corporis exanguis lapidis coagmentationem iuuari. Itaque fieri potest vt frigiditate articuli sanguis, aut alius humor eò influens, licèt sit calidus, facilè suum calorem amittat. Non tamen ideo frigidus homor arthritidis causa est. Ideò Hippo. dicebat sanguinem esse natura frigidum, quia cum sit de genere aqueorum, facilè suum calorem amittat. Sed ad huius rei de qua agitur demonstrationem conferet plurimùm ea demonstratio quàm attulit Gal. in Aphor. explicans cur inflammatio in podagricis intra dies quadraginta cesset; & non ante. Quod fortè pro Fernelio faciet. Nam inflammationem quæ arthritidi superuenit ex euentu tantùm contingere ait, nempè vi doloris. Ita autem scribit, *Quæ carnosas parteis occupat inflammatio morborum acutorum subiicitur termino, quoniam carnis substantia mollior est & rarior natura ligamentorum. Vnde & tardius inflammantur chordæ ac nerui si vulnerati fuerint (Græcè νεῦρα, Leonicenus vertit, ex ictu) & longiori tempore ad consistentiam inflammationis perueniunt & tardiùs sanantur. Qua enim ratione vix aliquid externi in se recipiunt, cum duræ sint ac densæ huiusmodi partes, hac ipsa ratione vix à se dimittunt. Quapropter solutionis terminus est dies quadragesimus, quia quum in articulationibus humores sint, & li-*

Com. in part. 15. sect. 3. lib. 6. Epid.

Lib. de sorde.

Com. in Apho. 9. lib. 6. Apho.

gamenta amplexantia ipsas oportet euacuari ἀτμωδῶς, id est, in modum vaporis. Mirum autem est cur dicat tam ægrè admitti humores à membranus & ligamentis, & à neruis cum videamus eos qui articulari dolore tenentur facillimè modò hanc partem, modò illam laborare. At si tam ægrè admitterent humores non tam subitò dolor indè surgeret. Quinetiam facillimè & tremores, & conuulsiones in febribus videmus excitari: si neruorum ea est durities & tendinum & membranarum, quomodo tanta est aptitudo? Nam videtur æquum esse vt idem fiat, quod & in pleuritide fieri scribit Galenus: dum enim confert pulmonem cum membrana costas succingente, ait pulmonem ratione suæ mollitudinis paratum esse ad recipiendum quemuis humorem, non item membranas, quod hæ non ita facilè admittant humorem quemuis, sed biliosos magis: vnde maior pleuritidon pars ab humore est bilioso. Si articulorum ea comparata ratio est vt eadem horum sit natura, atque membranarum succingentium costas, oportet necessariò, aut tenuem & biliosum, aut planè serosum humorem qui arthritides faciat, aut falsum est quod in hoc atque illo articulo tam subitò dolor excitetur. Duræ sunt partes, humor est frigidus & pituita, vt vult Fernelius: immò negat, aut esse bilem, aut sanguinem, quomodo tam facilè humor admittitur: æquum non videtur. Quomodo enim tam crassus humor in cauitatem & locum διαρθρώσεως, subiret, cum lentor & pigrities id impediat? Quanquam possit quis respondere imbecillitatem partis quandam dissectionem afferre, & aptitudinem ad fluctionem facilè admittendam. Accedit quod humorem in orgasmo esse oporteat: orgasmum autem adiuuat ichor quidam malignus qui animat, impellit, ciet, & mouet humorem sua natura segnem & pigrum. Atque articulares dolores etiam à valdè calida causa oboriri testatur Gal. vbi docet morbos connutritos in senecta relinquere: interpretatur de calida hemicrania, calido renum affectu & articularibus doloribus à calida causa obortis, quibus omnibus obrepens senectus tanquam frigida remedio existit. Nec dissentanea docet in Apho. dum ait dolores articulorum in squaloribus à fluxione non fieri, quod cum tempus siccum sit non videtur natum ad superfluitates generandas quæ arthritin committat: Sed si caliditas immodica fuerit ab acribus humoribus possunt arthritides excitari. Itaque miror quomodo

Com. in Aphor. 13. lib. 6.

Com. in part. 6. sectio 5. lib. 6. epid.

Com. in Apho. 16. lib. 3.

Fernelius tam lōgè à veterum dogmatis desciuerit, vt præiudicatam suam opinionem tam mordicùs defendat. Etsi enim magna arthritidon pars, siue per defluxū id fiat, siue per congestionē, ab humore frigido est, tamen errore non vacat asserere omnes ab humore frigido esse eóque à capite emananti. In quo grauiter in ægrorū commoda peccatur: Nā est vbi calidis vtendū remediis, est vbi frigidis, est vbi moderatis: Quod sit omnis à pituita esset ad calfacientia perpetuò esset recurrendū. Item aliud est agitare medicamentis caput eique consulere, aliud aliam partem. At si solum caput autor existeret, ad id vnum dirigendum esset omne consilium nostrum. Itaq; magni interest ad curationē morbi, & ad ægrorū salutem multò ante cōstituere an soli capiti malū acceptum sit ferendū, an sola pituita aut eius serum in vitio sit. Quanquam vt antè dictum est fortè imposuit Fernelio quod humor qui actu in articulo cōtinetur quadamtenus frigidus, aut frigefactus sit, quod ita sit comparata ratio articulorum, vt quia multas habeant partes spermaticas & frigidas, affluentem humorem etiam natura calidum, & à calido loco deriuatum infrigident ac incrudent, vt ita loquar, quod ex Hippocrate demonstratum est. [9] Cum itaque & experientia, & ratio, & authoritas Hippocr. [10] quam suprà non meminimus afferre, quæ statuit aliquas arthritides à bile esse, dictet præter pituitam aliàs esse causas arthritidis, & aliam autorem mali partem quàm caput, relicto Fernelio amplecti oportet methodum medendi aliorum, ne mala rei opinione inducti malè remedia alia pro aliis vsurpemus: Ac facilè mihi persuadeo, ideò sæpè articulares dolores inualescere magis, ac ægrescere medendo ægros, quod audito arthritidis nomine statim ad calida remedia deueniamus eáque impensè calfacientia & digerentia. Quòd si semper materia frigida foret, non esset verisimilè, ita malum insolescere, ac furere, cùm contrariorum curatio per contraria legitimè instituatur, nisi fortè dicas (quod etiam probabile est) dolorē quoq; augescere, quod vsu rerum ita calidarum quibus statim vtimur sine iudicio & distinctione, quod morbi nullę sint induciæ, sæpè fluxiones irritētur, qua irritatione dolor quoque increscit. Dum enim humor turget fluitque nil est deterius quā fotibus, aut emplastris ex rebus calidis vti: Vel etiam vsu nostrorum remediorum sæpè dolor augetur, quòd materia sit ἀνώμαλος, vt quod remedium vni humoris parti conuenit, alteri

Gal. ad Apho. 2. lib. 6.

Hippocrates lib. de internis affectionibus.

plurimum obsit, vt quod remedium primo loco vsurpandum duxeris, illo relicto statim ad aliud confugias. Accedit quod humor qui arthritides efficit, maxima ex parte venenati cuiusdam seri naturam resipiat redoleátque quod per se pepasmum mitificationemque non admittit: Immò vsu remediorum, nisi valdè sint anodyna, incandescit ferocitque magis. Nec mirum est si sæpè irrita sit opera nostra, morbúsque iste medicorum nuncupetur opprobrium.[11] Cæterùm contrà quàm senserit Fernelius certa sunt signa quibus dignoscas à capite humorem subtus cutim, aut per spinalem medullam defluere, aut ab hepate & visceribus per venas & arterias deriuari. Et quæ defluxiones à capite sunt magis, sunt syncerae, quæ à visceribus minùs syncerae sunt, quod humores promiscuè in vasis coerceantur ac confluant[12]. Quod miror Fernelium non animaduertisse. Signa ista diagnostica & Ætius & Rondeletius sunt persecuti. Nos illa omittemus & si quando vsus inciderit, ex istis venabimur, ne si illa adiiciamus in molem oratio excrescat.

Cum iniretur consilium pro Forcerij mercatoris cognato cui dolores arthritici sunt familiares, & autumno & verè repetunt maximè, creditum est serum maximè putre à visceribus manante, causam reducis istius mali esse.[13] Declarat curatio. Nam nulla habita capitis ratione cumprimùm expurgata regio prima ventriculi & educti multi serosi humores electuario diacarth. & syrup. rosarum solutiuo, præripiebatur occasio reditus: At quæsitum est, si humor frigidus & pituita arthritidis author, cur pituitosi non sunt podagrici, cũ peculiaris iste humor redundet?

Si à capite est cur qui chæradas habent, quarum origo maximè tribuitur ab Hippocrate, non sunt podagrici, aut alia specie arthritidis laborant? verisimile id esset si caput autor esset mali. Nil obstat obiicere tophos qui in arthritide apparent vt doceas materiam esse phlegmaticam: nam biliosus humor & alius à pituita vsu refrigerantium, aut digerẽtium nimium, aut à parte frigida frigefactus tophos inducere potest. *Lib. de glandul.*

Multi olim arthritici liberati sunt morbo, sed epileptici, aut apoplectici interiêre: repertum est cerebrum aqua plenum, sic verisimile est à cerebro malum esse.

Si semper à frigido humore esset arthritis eóque à cerebro labente chæradas efficeret, aut dolores in transitu excitaret, aut præeuntem haberet grauitatem capitis, aut nucæ colli. At sæpè

nil tale apparet, vnde colligas aliundè plerumque esse.

Ad præcautionem tam sæui mali, & euacuationem seri illius putris morbi relapsum committentis visum est vt vteretur hyeme decoct. foliorum senæ cum hermodactylis, & sæpè syrup. rosarum pallidarum cum succo mercurialis.

Vere pilulæ commendantur sine quibus, de hermodacty. & fœtidæ. Autumno & vere si quid suadeat tundatur vena, viuat abstemius.

Partibus dolentibus adhibeatur vnguentum de limacibus, aut madeant panni in mucagine limacum.

Vrgentibus doloribus folia hyoscyami cocta in lacte cum capitibus papau. & floribus chamæmeli adhibeantur parti.

ANNOTATIONES.

1 *Hipp. lib. de dieb. Decretoriis docet Ischiadicos dolores esse à congestione & concretione humorum in acetabulis præsertim post incalfactionem à sole.*

2 *Gal. Com. ad Aphor. 49. lib. 6. ita ait, fluctionem arthritin facientem primum suscipiunt loca dearticulationum, deinceps circumstantia omnia ad cutim vsque: Et quia implentur articulationes etiam quæ circumiacent ligamenta extenduntur. Nerui & chordæ illic non inflammantur, sed tantùm dolent cum dearticulationes extenduntur.*

3* *Galenus Com. in Apho 49. lib. 6. tanti doloris in arthritide causam ad distensionem reuocauit.*

4* *Fernelius hic valdè ratione niteretur, quod si humor biliosus arthritin committeret necessariò inflammationem faceret. Cur enim membranæ in thorace tam facilè inflammantur in pleuritide, & in arthritide tam ægrè si eadem est materia?*

5* *Et in 2. Epid. 1. sectio. 3. splenis & viscerum tumores & inflammationes in articulorum morbos desinere scribit: Et in sectione 7. lib. 6. Epid. Tusses in articulorum morbos desinunt per translationem, vt credere est. Maximè verò sunt siccæ tusses, quia alio materia præripitur. Et sub finem sectio. 8. lib. 6. Epid. in suppreßione mensium dolores & rubores articulorum nascuntur: ergo, id est, ab interno corpore non à capite. Et quod maius, in vlceribus articulorum & partium externarum si tumores sint rubicundi, & statim euanescunt, dysenteria cruenta oboritur, vide consensum externorum cum internis, vt à capite id non fiat.*

6* Locus est præclarus cap. 12. Sermonis 4. Tetrab. 3. Aetij vbi docet multas causas ob quas suppuratio in articulis non fiat.

7* Hippocr. lib. 2. Epid. part. siue historia 3. docet quomodo tophi in arthritide generentur.

8* Anno 1575. qui siccus & squalidus erat maxima fuit articulorum dolorum vbertas.

9*. Hic locus est valdè notandus: & contra Fernelium facit, idem in cerebro visitur: nam substantia cerebri vaporem calidum & refrigerat. Quod si quis neget illum librum germanum esse librum Hippocratis, legat Aphorismum 25 lib. 5. Apho. vbi vult autor affusione aquæ frigidæ articulorum tumores & dolores tollere, tum ob reuocationem caloris, tum propter inductionem torporis. Quid respondebitur Galeno qui in coxendicis dolore in malleolo arteriam secuit cum affectus esset ab humore calidissimo? sub finem lib. de sanguinis missione. Quid diceret Fernel. quum plerique acerbis articulorum doloribus vexantur, cum nullos aut exiguos dolores, aut in capite, aut in collo senserint? Quasi verò tam effera materia & serum à capite manare queat, & non excitare dolores transeundo? fieri id non posset. Si nitrosa & salsa fluxio à capite tantos in transitu dolores excitat, immò & in metaphreno, & quà transit quandam inducit phthisin: an credibile materiam quæ guttam facit pepasmi ex se expertem, opinione Fernelij per tot partes subtus & cuniculosè transmitti, & nullos penè dolores excitari? Sic credendum est imbecillitatem naturalem partis, aut acquisititiam, quia omnis dolor in parte digestiuam facultatem & coctricem debilitat, & propterea facilus fit prouentus excrementi loco veræ nutritionis, facilè ad arthritin facere, vt si qua depuratio & defœcatio sit sanguinis, eam fæcem facilè admittat. Nisi Fernelius dicat in sua generatione non esse tam malam materiam, sed tempore & mora eam acquirere malignitatem. Quod idem dixit Gal. de tussis materia quæ in scrotum descendit part. 12. sect. 1. lib. 1. Epid.

11*. Si cruditates, crapula & similia eiusmodi arthriticos efficiunt quid causæ est cur caput accuses?

12*. Quid impediet quominus dicamus nec à capite esse materiam arthritidis, nec fortè ab interno corpore, sed eo modo per dispositionem articularem generari in habitu corporis quo elephas in aliis, & chœrades in aliis. Nam in habitu ipso vitium est, & cancrosa & chœradica dispositio, & articulosa, vt sic dicam.

CONSILIVM XCII.

De Gonorrhœa virulenta.

QVENDAM fœda Gonorrhœa detinebat. Cum eam negligeret, nec medicorum consilio satis diligenter audiret, suppressa est, & ea contigêre de quibus paulò antè dictum est. Imprudenter & parum sciens quid tam virulentæ materiæ suppressio vehat, vxorem suam compressit. Medio grauiditatis tempore dysentericum & serosum profluuium mulier patitur, quo vix liberatur. Ac prudenter Medici non censuerunt statim suppresso isto profluuio, laboranti consultum iri. Audiuerant enim nonnihil de mariti diuersione ad alias mulieres & & quæuis impura prostibula. Ideò in eam suspicionem venerunt, vt contractum hoc malum à portione virulenti seri crederent. Ac, opinor, ea fortè in luem veneream incidisset. Nono mense fœtus educitur purus & incontaminatus. Quod mirum fuit cum satus esset patre adhuc semen tam diri veneni cōtinente. Sed non diu impunè tulit innocens hæc proles impuritatis paternæ luens pœnas. Nam cum fortè matri propinatum esset pharmacum alius rei causa, & iussum esset lactari infantem etiam medio purgationis tempore: Repente multis corporis partibus argumenta certa luis & scabiei Hispanicæ paruerũt. Continuò vocari medicos & Chirurgos, iniri consilium, rem reformidari, metui matri nutrici. Ablactatur infans nondum duos menses natus. Paruo lacte pascitur ex vitreo vase collum gruis habente. Prouisum puello hoc remediolo:

℞. butyr. recentis non salsi lauti in aqu. saluiæ ℥iij. argenti viui extincti aqu. eadem saluiæ ʒij. facta subactione in mortario diligenter, paretur linimentum.

Ad arcendam autem luem veneream quæ verè eam posset tandem adoriri, ita matri prouidetur:

℞. Limaturæ ligni sancti ℥ iij. salu. beton. chamæpit. stœchados vtriusque, meliss. morsus & scabios. an. m. j. ß. Absinth. centaurij minoris buglos. borag. an. m. j. rad. ireos florent. scordij, tormentil. tunicis & di-

Etam.

ctamn. an. ℥ j ſ. ſeminis cit. card. ſeſel. ſileris monta. pæoniæ an. ℥ ſ. radicis pœoniæ & angel. an. ſ. gentianæ ʒ iij. theriac. veteris & mithrid. an. ℥ i. ſ. Opiatæ Fernelij ℥ i. ſ. madeant omnia in vino albo odorifero, adde ſucci pomorum ℥ iij pul. diamarg. frig. lætit. & diarrh. abb. an. ʒ j. aqu. nenuph. lib. ſ. concludantur omnia alambico, & fiat diſtillatio.

℞. Conſ. flo. nenuph. bugl. anth. an. ℥ j. conſeruæ acori ℥ ſ. cort. citrij. cond. ℥ ij. pul. el. diamar. coral. rub. carab. ſeminis angel. & rad. biſtort. an. ℈ j. marg. elect. ℈ j. elect. diarrh. abb. triaſant. an. ℥ i. mithrid. ʒ iij. cum ſyrup. conſeru. citrij fiat opiata, vtenda ad ʒ ij. hora ſomni.

℞. aq. theriac. ſcab. cardui. an. ℥ iij ſ. paſſentur per manicam Hipp. cum ſacch. & pauco cinn. cap. cochle. duo ieiunus à ſommo excitatus.

℞. Sarſeparil. q. 1. meliſſ. ſtœchados radicum omn. aperit. ſcordij, mercur. ſaluiæ, beton. an. m. j. rad. acori, eryng. ariſto. ang. an. ℥ ſ. enul. camp. m. j. fruſta pomorum redolentium, fumar. abſinth. an. p. j. bipinell. m. j. poly. paſſul. an. m. j. ſeminis pæon. ſeſel. an. ℥ ſ. fiat decoctio ad lib. j. infunde foliorum ſenæ ℥ iij. adde expreſſ. ℥ j. ſ. agar. trochiſ. infuſi in aqu. beton. & ſal. cum ʒ ij. cinnam. & ligni aloës ʒ j. adde ſyrup. roſ. pallid. ℥ ij. & ſacch. ſufficiens.

℞. conſeruæ ſtœch. ſal. beton. meliſſ. anth. an. ℥ j. ſ. cort. citrij conditi. ℥ j. zinzib. conditi. ℈ ij. conſer. accori ʒ i. ſ. myrob. emblic. & confectionis alK. an. ʒ iij. conſeruæ bugloſ. ℥ ij. theriaces ʒ iij. opiatæ Fernelij. ʒ. j. ſ. excipiantur omnia cum ſyrup. conſeruationis citrij.

℞. Ambræ griz. ℈ j. pul. læt. de gemmis archonit. an. ʒ ſ. diarr. abb. & diamarg. frig. an. ℈ i. cinnam. gr. 4. pul. radicis angel. & tormentillæ. an. ℈ j. cum ſacch. ſoluto. in aqua card. infuſionis ʒ ſ. ligni aloës. fiant tabellæ pondere ℥ ſ. vtendæ?

℞. Theriaces, mithrid. an. ℥ ij. confectio Alkermes ʒ 6. elect. de gemmis ℥ ſ. limaturæ interioris guaiaci. ℥ iij. ſeminis pæoniæ & citrij. an. ʒ 6. conſeruæ viol. & bugloſ. an. ℥ i ſ. ſucci pomor. odorifero. & aq. nenuph. an. lib. ſ. Ponantur omnia in alambico & vtatur ea aqu. intrando in laconicum.

Item ℞. rad. enulæ, angel. tormentil. capparũ. Eringio. apij, petro, poly. an. ℥ ij. meliſſ. ſcab. bipinel. plantag. an. m. ij. lupul. bugloſ. ſcolop. ceterach. an. m. j, fumar. primul. veris. au. p. j. ſemin. bomb. dictam. citri. an. ℥ ij. conſ. enul. camp. acori. meliſſ. an. ℥ i ſ. pul. elect. de ſucco roſarum diamarg. frig. an. ℥ ſ. decoct. ℥ iiij. guaiaci, & ℥ ij. ſchinæ ℔. ij. decocti plantag. ℥ iij. theriac. & mithrid. an. ℥ i. ſ. Adde aquarum cordialium. lib. ij. Ponantur omnia in alambico.

De febre lenta symptomatica.

CONSILIVM XCIV.

CONSVLIS Amorræi filia annos duodecim plus minúsve nata sæpè animo deficitur, immò aliàs putat sibi præcludi fauces, aliàs halitum nescio quem sentit cum cardiogmo, capitis dolore, præsertim in anteriore parte. Dolor non est pertinax [1]. Coloris est vicissitudo in facie, modò cum pallore quodã rubescit, modò pallet solùm, suffusa aliàs aliqua ex parte est facies. Argumenta sunt fœdorum colorum: destillatio tenuis est in pulmones, aliquando spirandi difficultas. Metuebatur illi ne periculoso aliquo tandem cerebri morbo tacta intereat: vt eius sorori contigit, quæ Cataleptica post febres erraticas, interiit.

[2] Initum consilium prophylacticum potiùs quam therapeuticum calido & sicco hepate erat, adeóque calido vt partim alimentum corrumperet, (vnde illud 6. Epid. *qui ventre sunt calido, carnes habent frigidas*) partim aliquid attraheret, reliquum media veluti via in lactibus resideret. Nam quoties repurgatur, pulti simillimam excretionem facit biliosam, olidam, vermium parentem; vndè & aliquando vermium molestiam sustinuit. Sic obstructio id ipsum iuuat. Quod autem obstructio sit eáque cruda, declarant vrinæ in calidiusculo corpore aqueæ existentes. At nec ratione corporis, nec ratione febriculæ quæ sæpè apparet, nec ætatis ratione tales apparere debent. Nam in pueris aqueæ vrinæ ab Hippocrate damnantur in prognostico. Quanquam in nostris Epidemiorum libris animaduertimus ex *In Coacis.* Hipp. *In erraticis febribus aqueas vrinas splenicas esse*. Quòd fortè in hac contingit puella. Mutationem colorum ad elationem vaporum fugacium referebamus, nec non ad animi imbecillitatem & caloris, qui facilè intro recurrat. Hippocrates huius quidem *Lib. de Corde.* rei generalem rationem dedit, *Colorum mutationes fiunt corde constringente se, aut laxante*: laxante quidem fiunt benè colorati & rubicundi, constringente verò pallidi & virides. Et illa εὐχροια, quæ aliquando apparet, in malis poni potest, aut homonymus

bona est[3]. Caloris in pulmonibus maioris indiciũ esse potest. Videtur quidẽ dolor iste capitis symptomaticus esse, tum quod fugax sit (quanquam si dolor capitis per protopathiam sit, necessariò non existat stabilis) & videatur tantùm per vaporis, aut exhalationis elationem fieri. Nam punctionem morsúmque in ventriculo præsentit. At verendum tandem ne dolor iste ita ius vindiciarum in caput habeat, vt non ampliùs per sympathiam, sed per protopathiam fiat. Nam cum partes laborant per consensum, id fit aut quia facultas non suppeditatur, aut materia vt in respiratione, aut per vapores[4]. Cum prioribus duobus modis fit id, actio quidẽ læsa est, sed pars à qua suscipitur actio illæsa est, sed cum pars aliqua per consensum laborat ob summissos vapores, actio quidem partis læditur, & ipsa pars laborás per sympathiam afficitur: sed ita afficitur, vt si dispositio in parte aliqua fiat, iam non ampliùs secundariò, sed primariò pars laboret ipsa. Ac probabile excitari ichores à partibus inferis. Porrò opinione Galen. ichores tribus de causis in ventriculum incidunt, aut propter mœrores, aut dolores, aut infirmitatem ventriculi: Accedit & longa abstinentia, & compassio. Ac reuera statuere oportet in hoc corpusculo caliditatem & siccitatem cum squalore, vnde magna excitandorum fumorum occasio nata est. Quemadmodum enim excedens humiditas immoderato calori iuncta corpus languidum & decoctum reddit, necnon effœminatum: Ita calor acer mordaxque dum humores accendit, acuit, irritat, excitandis vaporibus magnam ansam porrigit. Post vnam atque alteram purgationem syrup. solennis est institutus ex bechicis, thoracicis, splenicis, foliculis, sena, agarico præparatis, & coctis vt decet. Item hæ tabellæ institutæ.

Cap. 6. lib. 1. de loc. aff.

Com. in apho. 50. lib. 6.

℞. *Seminis pæoniæ gra. 8. marg. el. corall. vtriusque spod. tochiscorum è carabe. an. ℈ j. eboris, cornu cerui. an. ℈ ß. oßis de corde cerui pulueris coriandri & diarrh. abb. an. ℈j. cum sacch. in aqu. card. soluto, fiat tabell.*

℞. *Conseru. beton. stœchad. ros. buglos. an. ℥. j. conseruæ anthos ʒ ij. corticis citrij conditi ʒ iij. rasuræ eboris, cornu cerui an. ℈ ß. theriaces ʒ j. fiat opiata cum syrup. conseru. myrob.*

℞. *Pulueris hieræ ʒ j. agar. troch. & rhab. an. ℈ j. cap. ℈ j. aut ʒ ß. huius massæ.*

Vtatur quotidie iusculo mane in egressu lecti: æstate lacte asinæ

Paretur puluis ex lumbricis terræ & chalybe præparato si vtile videatur.

ANNOTATIONES.

1 *Febris ista lenta est & continua, & symptomatica qualem Fernelius describit libro de febribus cap. de symptomaticis lentis.*

2. *Huc pertinet locus commemorabilis lib. 2. de Diæta acutorũ part. 21. Quod Hippoc. Velit concoctionem esse elixationi similem docet, tanquam coctio fiat à calido non sicco squallentique, cuiusmodi est febrilis, sed humido & vaporoso, cuiusmodi est qui in animalibus secundum naturam existit. Fernelius cap. 13. lib. de vrinis istis tenuibus, & aqueis abundè satis.*

3. *Arculanus cap. de Cephalæa, ait, qui dolores capitis sunt per sympath. sæpè cum periodis, & cum paroxysmis fiunt prout sunt causæ periodi, in membro communicante. Quanquam hoc non verum est perpetuò. Nam etiamsi in capite humor sit qui morbum per protopathiam faciat, tamen non perpetuò vexat, sed suas habet periodos: Id vt intelligatur, quoniam difficile est admodum, legendus est comment. ad Aphoris. 8. lib. 6. Aphor. Et de hoc diximus lib. 2. nostrorum consiliorum in hist. de fratre huius puellæ.*

Nam Galenus com. in Apho. 19. lib. 2. de Chronicis morbis disputans, ait illos à crassis humoribus fieri, & paucos ex his per sympathiam fieri, & absque loco affecto, vt potè venis æqualiter humores corruptos continentibus. Sed διαθέσεις νοσώδεες, *vt in hemicraniis longis contingit, possunt esse sine humoribus illis crassis. Sic aliud est,* χρόνιον νόσημα, *aliud* διάθεσις χρονία. *Cæterùm cum dolor est per propriam affectionem est magis continuus quam cum est per sympathiam. Et vis ponenda in verbo, magis, id autem fit, ait Arculanus, aut quia membrum, longo dolore debilitatum facilè aliarum partium excrementa excipit: aut quia per dolorem spiritibus resolutis digestiua & expulsiua facultas, languet vnde non probè conficit alimentum, nec superfluitates quæ in qualibet digestione resecantur, debitè expellit, &c.*

De Pleuritide notha.

CONSILIVM XCVI.

IOANNES LE MIRE, mercator, cum meloduno Parisicos lintre deuectus petit rigente admodum hyeme, vi frigoris ita calor intrò cogitur, vt indè horruerit valdè, deindè calorem ingentem cōceperit. Media nocte cœpit quæri de dolore fixo ac pungente ad nothas costas. Magna nothæ pleuritidis suspicio est. Is narrabat sępè se ea in parte dolores quos colicos vocabat, solitum esse sentire, qui fomentorum vsu non ita multò post leuarentur. Ac primùm ei credidimus cum tamen apud nos potiùs valeret opinio ac suspicio pleuritidis per congestionem aliquam excitatæ, quam narratio de vetere dolore, coegimus vt aluus enemate sublueretur. Ac dolore perseuerante, vt vrgeretur occasio, tertia pomeridiana bolum cassiæ addita confectionis de dactylis portiuncula ne medicamentulum ignauum maneret, exhibuimus: huius vsu multa corrupta admodum educta sunt. Sequenti die relicta sede priore, dolor ad orificium ventriculi pertinebat. Tunc nos pœnituit, quod non die præcedente venam secuissemus, vt ne inflammatio ad aliam nobilem partem, vti contigit, serperet, ac oberraret. Valdéque timuimus ne in ventriculo malum figeretur, grauioráque omnia nascerentur. Quod aliquando à nobis obseruatum est in vitriarij filio: Qui cum per tres dies de dolore lateris quæstus esset, & neglecta iterùm esset phlebotomia, repentè malum regionem ventriculi ad xiphoïdem chartilaginem obsedit. vomendi desiderium, febris ἀσώδης, lipyria, mors repentina. Per tres dies continuos venam ter secuimus: purulentus sanguis detractus est, ne guttula quidem puri sanguinis: viribus metuebatur ob ætatem ingrauescentem. Dolor non erat fixus. Thoracem dilatare omnino non poterat. Respiratio alioqui erat facilis, nisi cum magnum respirare cogeremus. At tum narrabat se aliquid imis costis inhærens sentire quod respirationem elideret. Sitis & febris erat ingens, omnia cruda. Nam nec aluus nisi solicitata ferebatur, nec quicquam ex facili

è pulmone educebatur. Dubitabamus an diaphragmatis esset inflammatio præsertim in parte concaua, præsertim quà attingit nothas costas, si inflammatio foret illius partis cur non deliraret, quærebamus. Suspicabamur collectam ibi illam materiã & præsertim serosam (quod dolores vagi apparerent) quæ olim colicos dolores excitarat. Idque euenisse arbitrabamur ob ambientem impensè frigidum, vnde suppressio nata foret. Ad id cogitandum situs partis dolentis incitabat. Tamen quærebatur, si ea in parte inflammatio esset cur non ad clauiculas dolor pertineret? Sed sectio corporis post mortem omnia de quibus dubitabamus aperuit. Ergo cum circa finem diei quarti dubitaremus an quartò secanda vena esset in tanta siccitate morbi, febre, difficultate spirandi, dolore: Ecce primarius medicus videns nostras sectiones inutiles, ratus collectionem esse quandam (vti antè monuimus) ad catharticum confugit idque vehemens admodum, vt vi deturbaretur humor qui infrà diaphragma cõsisteret. At cum humor nullus esset infrà diaphragma morbi autor irritum medicamentũ fuit, & duabus post horis hypercatharsin induxit, perturbationem tantam vt breui ægro intereundum fuerit. At vt Hippocrates scripsit: *Turpis est calamitas dato medicamento eodem die ægrum interire.* Erat infrà subsistendum.

Lib. de medicamentis.

Quanquam hic difficultas magna est. Nam nouimus mulierem cui post phlebotomiam cum datum esset medicamentum sequenti die, quia inane fuit medicamentum & non potens satis, statim delira facta est. Vehementia febris à tam valido medicamento debebat dehortari, item virium infirmitas, tum ratione ætatis, tum multa venæ sectione inducta. Potiùs sequendum erat Gal. consilium cuius verba ad vnguem tenenda sunt. *Vbi non solùm acutus morbus fuerit, cuiusmodi est pleuritis, verum & cum febre vehementissima, multò magis vitanda purgatio, atque per sectionem venæ vacuandum magis etiam si ad hypochondrium dolor finiatur. Nempè & si minùs quidẽ auxilium quàm per purgationem venæ sequatur, securius tamen multò existit. Immò nullum periculum impendet ex eo quod fit per sectionem venæ, eo discrimen maximũ subeunte quod per purgationem tentatur, maximè si laborantis naturam non fueris expertus. Si enim naturã non noueris, metus est ne plus iusto vacues, aut nullo pacto naturã moueas, aut si moueris, non sufficienter va-*

Com. ad part. 11. lib. 2. de Diæta acut.

cues. Quæ omnia magnis in morbis offensas pariunt: quòd non facilè vt in iis qui non febricitant, emendatur. Cum igitur febris non fuerit vehemens, & naturam laborantis expertus fueris, ad medicamentum purgans te conferes, iis quæ ab Hippocrate dicta sunt vsus. Atque hoc in loco tria, animaduertere oportet dum sectionem venæ antefert purgationi: primum est cum meminit febris vehementissimæ, vt vehementia febris dehortari debeat purgationem, præsertim & cum adsit inflammatio: febris autem vehemens & inflammatio purgationem dehortatur, quod medicamentum calorem sit adaucturum: Secundum quod minus auxilium à sectione venæ sequatur, quam à purgatione: Tertium, quod securitas sit magna in sectione venæ, non item in purgatione.

Quæ tria sunt diligenter animaduertenda, ne fortè sententia Galeni malè intellecta nos valdè munitos putemus, cum alioqui grauissimè erremus. Quid enim obest illud quod obiicitur de febre ardentissima, nam in pleuritide ea præsertim quæ occupat hypochondrium: (de ea enim illo loco agit, quanquàm & generaliter illud intelligi potest) non est tanta febris: si non tanta febris, & si minùs auxilium affert sectio venæ quam catharsis, vt idem fatetur Galenus, omni ratione amplexanda est purgatio, non autem purgationi præferenda sectio vt securius consilium, & remedium.

Quorsum enim ista securitas, si non prosit remedium? Præterea si febris vehemens, possumus dare medicamentum non ita eradicans, non calfaciens, non agitans. Item quod ad eum calorem quem præbitum medicamentum afferet, iam respondit Galenus in Apho. medicamentum quidem calfacere, sed maius sequi commodum ex euacuatione humorum morbificorum, quàm incommodum ex ea calfactione & febris auctione. Denique si purgatio in vehementia febris nocet, cur non & sectio venæ? Relinquamus Arabas qui in biliosis morbis phlebotomiã reformidant, sequamur ipsum Galen. Is Com. in part. 6. Prorrh. ait resiccatos, nec rigorẽ, nec vacuationem insignẽ, nec simile quid ferre[2]. Ac exiccatorum nomine & biliosos audiemus, & eos qui biliosissimis & siccis morbis tenebuntur. Pleuritides maxima ex parte biliosæ sunt ex Gal. Cum ergo siccus sit morbus bifariam, & ratione ἀναφέξεως, & quia sæpè nil excernitur præsertim initio, & febris iuncta est, affectus & siccus, & siccans, an locus erit vacuationi per phlebotomiam?

Apho. 24. lib. 1.

Com. in part. 6. sectio. 2.

Com. in Apho. 12. lib. 1.

Prætereà si ex Hippo. in mulieribus biliosis etiam naturalis mensium eruptio formidabilia affert symptomata, vt ipse eo loco docet, frequens sectio venæ conferet? Quanquam in Cõment. in Aphoris.23. lib.1. in biliosis & ardentibus febribus nõ reformidat sectionem venę, etiam ad leipothymiam vsq; Galenus[3], Ad superiora vno verbo respondebimus. Omnis inflãmatio facilè iuuatur & tollitur sectione venæ. Nil enim est quod tã facilè refrigeret corpus, & inflammationis occasionem tollat. At pleuritis inflammatio est. Quod autem medicamentum daretur, illud suo calore febrem & augebit & corpus siccabit, & vix de inflammato loco quicquam educet. Cum dicit minùs auxilium à sectione afferri, sed securiùs illud intelliges de inferiorum costarum inflammatione. Nam si de inflammatione superiorum intelligeret, hoc falsum esset.[4] Non enim liber est exitus ad excretionem materiæ per partes infernas. At cum pleuritis inferior est, cum fiat à congestione potiùs, & quæ infrà diaphragma sunt purgatione per inferiora potiùs exigi debeant quam alia arte, libero etiam existente exitu, potiùs ad catharsin accedendum est. Sed ignoratione naturæ eius qui purgatur, & metu incrementi febris vult nos impediri ne tam audacter purgemus, ac venam secemus. Iam verò hoc loco statuendum est purgationi potiùs intendendum esse in pleuritide & dolore occupãte nothas costas, si tria illa animo comprehenderes: Si medicamentum nõ sit perturbans & calfaciens multum, si febris non sit intensa: si inflammatio non sit magna, sed potiùs dolor à congestione quadam humoris. Vndè grauiter hodie peccatur ab iis qui festinanter nimis audito nomine doloris ad latus (vbicumque is dolor sit) statim ad sectionem venæ confugiunt. Immò etiam si nulla adsit febris, aut exigua, etiam audacter venam secant, persuasi illa sentẽtia Galeni superiùs adducta, quòd securiùs sit remedium phlebotomia, minus tamen auxilium. At nosse debent illas conditiones quas attulimus, & quas nisi nouerint, non sunt digni medicorum nomine. Itaque quemadmodum tardos nimium esse non oportet in sectione venæ celebranda, ita festinatio probro est. Multi enim dolores pleuritin mentiuntur, in quibus aut solum fomentum, aut leuiuscula purgatio abundè erit: vt ita in humano sanguine

fundendo liberaliores non ſimus. Nec nos ad ſectionem venæ iteratò immò pluries faciundã incitabit impuri ſanguinis effluxus: Quod pleriſque occaſionem porrexit celebrandæ phlebotomiæ ſæpiùs, & virium frangendarum non ſine magno vitæ periculo.

Aperto cadauere ægri noſtri ren ſiniſter planè putris & corruptus repertus eſt. Inuenti duo in veſica calculi, qui ſuppreſſioni vrinæ in progreſſu morbi occaſionem dederant. Morbi mortiſque cauſa erat hæc: Pulmo erat admodum amplus, thorax anguſtus. Semiputris erat pulmo: Et ita contumaciter ad latus dextrum adhæreſcebat, vt vix auelli potuerit. Abſceſſus in ea parte erat. Et ſua mole & magnitudine ad nothas ferè coſtas deſcẽderat. Erat inflammatio mediæ partis pulmonis, præſertim eius quæ abſceſſum fouebat. Adacto cultello chirurgico putris & fœtens ſanies manauit, cuius portio dum decurreret per membranarum continuitatem, dolorem excitabat: & cum efluebat, dolor ceſſabat. Vt mirum non eſſet, ſi modò pars doleret, modò non doleret. Et quoniam oſculum alui medium diaphragma tranſcurrit & ſecat, dum per gibbas diaphragmatis ſerum decurreret à parte putrefacta manans attingerétque oſculum ventriculi, non mirum ſi dolorem in ventriculo ſentiret, ac ſi in capacitate eius malum foret. Quanquam non erat inflammatio in ventriculo; tametſi adeſſe videretur. Hippocrates in libris de morbis falſæ, ementitæque illius pleuritidis deſcriptionem facit: *Fiunt ſuppurati ſi à capite delapſa pituita ad latus agglutinata fuerit & putruerit. Tunc enim latus vt plurimum inflammatur & patitur eadem quæ & ex pleuritide ſuppuratus.* Et quòd de pituita à capite delapſa, dicit Hippocr. Idem poteſt audiri de pituita cui localis eſt in pulmone generatio, maximè verò in ſenibus, aut quibus pulmones non benè perſpirant ob craſſitiem, vt in quibuſdã, viſum eſt, quorum pulmonis ſubſtantia caſeo duriuſculo erat aſſimilis. Aut propter immoderatam vitæ rationem. Quod huic ægro noſtro contigerat. Nam maiorẽ ſuæ vitæ partem in venando occupabat, in cibo & potu, cum nulla vitę ratio eius animũ aliò reuocaret. Inter cætera hepar erat maximè vitiatum, & præſertim pars eius ſuperior erat friabilis, & ὑπόψαθυρος. Actum Calend. Febr. 1575.

Lib. 1. de Morb.

ANNOTATIONES.

1 *Hippo. lib. 2. de morbis mulierum, ait saluum fluorem mulieri euenire cum exhaustus per alium fluorem sanguis, biliosus fit: vnde patet euacuationem sanguinis bilefacere humores, & reliquũ quod adest. Sic in biliosis pleuritidibus frequens sectio non confert. Et vt dicam conferre nunc ad malum vrgens, dum biliosior est factus sanguis maior est in pleuritin incidendi occasio.*

2 *Si Arabum opinio valeret minus tutò in pleuritidibus vena secaretur quod omnes ferè sint biliosæ declarat periodus. Immò Hippo. lib. de locis in homine nomine bilis pleuritin intelligit.*

3 *Hippo. part. 74. lib. 4. Acuto. In pleuritide sanguinem ad leipothymiam mittit, si dolor acutus fuerit. At acutiẽ morbi bilis facit. Ergo præsente bile leipothymia sectione induci potest. Gal. non probat omnino illud Hippocratis, aut quidem plus sanguinis vacuari debere quod dolor sit acutus, sed quod liberius sinamus fluere non ab acutis sumitur indicatio, sed si vires valent, si ætas floruerit, sanguis abundarit, laborantis natura densior, & minus perspirabilis si consentit tempus anni.*

4 *Manardus ea de re disputauit copiosè satis Epist. 5. lib. 12. Sed & locus est apud Galenum in arte parua vbi scribit, vbi corpus plenum est, vniuersum per partem affectam vacuandum non est: quo ex loco posis reprehendere sectionem venæ quæ fit in pleuritide corpore vniuerso pleno, aut cum pleuritis per regurgitationem sanguinis fit ab hepate. Tunc enim* ἀντίσπασις, *necessaria foret hunc locum adduxit Scaliger in com. de insomniis docens sectionem quæ fit in parte opposita necessariam esse. Vide Com. Akakiæ in locum prædict. Idem Akakia com. in lib. 2. ad glaucon. difficultates istas proponit constanter defendens opinionem de sectione venæ ex eodem latere. Sed mihi videtur falsum attexere, quod inflammato vtero sit potius demendus sanguis ex malleolo.*

De Ischiade.

CONSILIVM XCXV.

DVos exercuêre dolores ischiadici, alij quidem oborti per humoris ἀπόθεσιν, sub finem febris longæ: alteri verò medi-

hyeme per decubitum materiæ in musculos natium. Atque ad vtriusque dolores compescendos, tum ad causam morbi amouendam multa remedia sunt instituta inter quæ nonnulla huc transtulimus.

℞. Massæ pilul. de agar. cocciarum, & sine quibus an. ℈j. malaxentur cum infusion. ℈j. turbith. gummosi infusi in hydromel. cum zingib. fiant pilulæ.

Item ℞. pulueris diacarth. ʒiij. pul. aromat. rosati, & triasantal. an. ʒ ß. cum sacch. soluto in aqua cuscutæ infusionis. ℥ iij. foliorum senæ mundatorum. fiat elect. per lozangas.

℞. Summitatum fœnicul. aneth. & centaur. minoris. an. p. j. baccarum lauri. ℥ ß. seminis anisi & cumini. an. ℥ ß. yuæ arthrit. hyperici. an. m. ß. saluiæ majora. an. m. j. rad. capp. ireos, eryng. an. ℥ j. fiat decoct. infundendo agar. optimi, & turbith. gummosi. an. ʒ ij. ol. aneth. dissolu. ad ℥ ij. & mel anthosatum cum diaphœnico: fiat clyst.

Aliquando bulliant. in decoct. clysteris folia senæ: hermodactyl. puluerisat.

Apozemata ex saluia, hysso. stæchade foliculis & agar. conferunt.

℞. Rasuræ ligni guajaci ℥ j. passul. ℥ ß. gly. ℥ ß. coriand. ʒ iij. infunde per horas sex in libris sex aquæ: fiet decoct. ad medias: Coletur cum cinnam. capp. ℥ 6. mane ad sudores prouocandos.

℞. Mal. bis mal. pariet. flor. chamæmeli summitatum aneth. an. m. j. ß. seminis anisi & fœnicul. an. ℥ j. fiat decoct. in sacculis in aqua & vino pro fotu locorum dolentium.

Sunt qui ceroneum applicarunt ex emplastr. philagr. de melilo, ceroneo, & oxycro. diachylo. alb. gummi elemi. puluer. hermodactylo. ereos & baccis lauri.

℞. Rad. alth. cucum. agrest. cyp. calam. arom. an. ℥. ß. folio. ebul. yuæ arthr. & herbæ paraly. an. m. j. chamæ. m. j. semi. anis. fœnic. seseleos. an. ʒ iij. absinth. ros. an. p. j. fiat sacculi. bulliant ad fotum.

Linatur pars oleo lilio. lumbricorum cum aliqua parte olei de saluia.

℞. Rad. comp. bryoniæ, sigil. beatæ Mariæ an. ℥ j. mal. bis. pariet. yuæ, hyper. salu. beto. meliss. maio. an. m. j. chamæ. p. j. rad. cyp. calami arom. schœnuanth. an. ℥. ß. seminis lini. alth. & fænig. an. ℥ ß. fiat decoct. pro fotu.

℞. Eadem materialia pistentur. adde fæcis vini ℥ iiij. pone in stuppis cannabinis macerannis in aqua vitæ.

℞. Rad. lilio. coctæ cum vino alb. ℥ iiij. axung. huma. & suill. an. ℥ ij. ol. chama. ℥ ij. fiat litus.

℞. Empl. de melilo. & cerati philag. an. ℥ iij. pul. rad. ireos florent. & cyp. an. ℥ ſ. ol. lumbrico. ℥ ij. ceræ nouæ, quod ſuff.

℞. Picis nigræ ℥ 6. terebinth. Venetæ ℥ ij. ceræ nouæ ℥ iij. ſulphuris vini. ℥ ſ. rad. ireos pulu. ʒ ij. fiat emplaſtr.

Poſt vſum cauſticorum hæc ſunt admota.

℞. Vnguenti martiati & comitiſſæ an. ℥ ij. emplaſtr. palmei ℥ j. de melilo, & muccag. an. ℥. ſ. ol. myrt. & irini. quod ſuff.

Ad confirmationem ventriculi hoc electuarium præſcriptum eſt.

℞. Pul. elect. triaſant. ℈ ij. raſuræ eb. cornu cerui margarit. electarum coral. rub. an. ℈ j. rhub. ʒ ij. ſacch. diſſolut. ℥ iij. fiat elect. per tabell.

℞. Caſſiæ ℥ iij. catholici & mannæ. an. ℥ j. pulpæ ſebeſth. ℥ ſ. foliorum ſenæ pulner. ℥ j. cum ſyrup. violato. fiat opiata.

Pro carcinomate vteri.

CONSILIVM XCVI.

MVLIER Xantonenſis carcinomate in vtero laborabat: ita conſultum eſt à medicis.

Purgatio ſit blanda corporis per interualla, clyſteres anodyni, fotus, inſeſſus ex anodynis, iniectiones in vterum ex lacte aſinino, vaccino tum per ſe, tum ex ſuccis plantag. ſolatri, hyoſcyami ſi dolores vrgeant addito etiam momento Philonij.

Poſt iniectiones inſuffletur puluis lithargy. pompholigos, myrrhæ, ariſtoloch. lotæ in aqua ſolatri & ſiccatæ, fiant peſſi ex vnguento diapompholigos inducto ſuper linteum, & immiſſo in vterum per ſpecillum vt proximè contingat tumorem filo appenſo, vt extrahi queat. Vitentur calidiora. Ratio victus euchyma. Vtatur vino rubello ſubaſtringente. Prouideatur robori partium principum elect. conditis, epith. His remediis non curationem quæ ſperari poſſit, ſed paulò longiorem vitam & dolorum leuationem ſperamus. Id apud Io. Gorræum fœlicem & primarium medicum fuit decretum.

Ad destillationem in pulmones.

CONSILIVM XCVII.

QVIDAM difficultate ſpirandi detinebatur : necnon catarrhus in pulmones eum infeſtabat. Conſultum illi eſt caſſia & catholico in boli forma, hordeatis, ſyrupis promouentibus ſputum & ſuſpendentibus catarrhum.

℞. Rad. gram. poly. paſſul. gly. an. ℥ ſ. agrimo. beton. hyſſopi ſemini frigid. an. ʒ ij. iuiub. ſebeſth. an. m. 6. ficus pingues & dactyl. num. 4. florum. p. j. fiat decoct. ad lib. j.

℞. Prædictæ decoct. medium infunde foliorum ſenæ ℥ j. infunde in col. agarici trochiſc. ℥ ſ. diſſolu. ſyrup. viol. & capil. ven. an. ℥ ij. ſacch. candi. ℥. ſ. fiat vt ſyrup. coctus, in reliquo diſſolue diatrag. frig. ℥ j. diair. ſimpl. ℥. j. ſyrup. capill. ven. ℥ ij. fiat ſyrup. vtend. loco lohot.

℞. Saluiæ major. flor. nenuph. an. m. j. roſarum. p. j. cinn. ligni aloes caryo. an. ʒ j. ponantur ſimul pro cucupha.

℞. Succi braſ. rub. ℥ iij. ſacch. candi. ℥ j. oxymel. ℥ j. fiat lohot.

℞. Rad. aur. pæoniæ, ariſtolo. rotun. poly. petro. aſpa. an. ℥ ſ. foliorum beton. ſamb. agrimo. meliſſ. ſcolop. an. m. j. flor. ſtæch. roriſm. ſal. an. p. j. paſſul. glycy. thamar. an. ʒ iij. ſcyllæ præparatæ ℥ ſ. fiat decoct. in qua infunde folio. ſenæ. ℥ ij. ſ. agar. ℥ j. ſantal. citr. ʒ ij. rhub. ℥ ſ. diſſ. ſacch. lib. j. ſyrup. de praſio, & de ſtæchade. an. ℥ ij.

De febre continua.

CONSILIVM XCVIII.

QVIDAM annos natus 20. Delphinas à multo labore in febrem incidit. Tempus erat æſtiuum & auſtrale, febris inſignis, corpus ſqualidum & macilentum. Tertiò die ſecta vena. Sexto fluxit ſanguis è naribus liberaliter. perſeuerat toto die ac nocte. Fit tum ſymptomatica. Nulla arte compeſci

potuit. Qui aderat medicus sinebat fluere sanguinem id è natura esse ratus. Cum tamen minuerentur vires, sistendo illi incumbitur fit pessus in nares ex fimo asinino in oxycrato lauto, nihil non fit, sed in palatum effluxit, & vt credibile in ventriculum. Singultiebat: ac dubium erat an singultus esset ab inanitione, an à grvmo sanguinis in ventriculo, de vtroque suspicio erat: hoc præscribitur.

℞. Terræ sigil. boli arm. an. ʒ ß. corall. rub. lapid. hæm. an. ℈ j. oxysacch. ℥ ß. cum aqu. ros. fiat potus.

℞. Destill. restaur. lib. ß. succi granat. ℥ j. qu. plantag. & ros. an. vnc. ß. cum sacch. fiat iulep.

Litus regio. ventriculi ex ol. rosato de absinth.

℞. Confectionis alkermes. ʒ ß. diamarg. frigid. rasur. eb. coral. rub. an. ℈ j. theriac. ℈ ß. cum syrup. granat. fiat opiata.

℞. Conseruæ ros. viol. bugl. an. ℈ ij. diamarg. frig. ʒ ß. corall. ℈ j. theria. ʒ ß. fiat bolus cum syrup. granato.

Ad nonum diē tremulus erat, delirabat, cogitabnndus, melanchol. vrinæ perturbatæ, nigricantes, in visceribus incendiū erat, & καρδιώθες. Medici negabant conualiturum, ne si centies essent coctę vrinæ: aluus fœtida deiiciebat, nigricantia. Parotides futuræ prædicebantnr, nisi hæmorrhagia auertisset. Et quid mirum circa diē 13. rudimenta parotidoṅ apparuerunt, dolórque ponè aures surgere incipiebat.

Iniecti sunt clysteres refrigerantes.

℞. Aqu. ros. scabios. mornenuph. an. ℥. ij. succi lymonum crudi. vnc. 3. passentur per manicam cum ʒ ß. santali.

℞. Vnguenti rosati refrig. vnc. ij. succi semperu. & lact. vnc. j. contundantur omnia in mortario cum aceto ros. pro vnctione lumborum, & spinæ dorsi: Decimo septimo interiit.

De Dysuria.

CONSILIVM XCIX.

GRATIVS querebatur de ardore vrinæ & dysuria. Putabat in vesica calculum esse quod tenues vrinę, deinde subalbidæ fluerent: necnon aderat desidendi cupiditas, & penis

pruriebat. Retulit tum demum se prima huius mali rudimenta sensisse cum criticè post ardentem febrem multa vrina fluxisset. Et cum ille indulsisset veneri multum, non mirum si partes illæ debiles facilè vlceratæ fuerint profluuio vrinæ criticæ. Quæ autem causa effecit plurimum, est quod diureticis sæpè vsus fuerit, falsò persuasus calculum esse: vsu eorum prouocatæ vrinæ & partes calfactæ vlcerari potuêre, verisimile quoque parastatas suo glutinoso humore destitutos, vt facilè vim transeuntis & seminis & vrinæ non sustineant. Res ad catheteris fidem reuocatur. Nullus lapis deprehenditur: immisso cathetere purulenta ferè vrina profluxit. Sic suspicio erat vlceris. Asperitates quædam in collo vesicæ deprehenduntur. Ac illud non omittendum perennem fuisse defluxionem salsæ pituitæ à capite. Quod facilè irritationem in vesica excitabat.. Nam facilè ventriculus laxabatur: aluus irritabatur, & eodem filo in vesica stranguria excitabatur. Narrabat se nocturna seminis excretione intolerabilem dolorem sentire, anodynis fomentis perinæi somnus conciliatus est: vsu hydromelitis aquosi initio pastus & intermissione vini prouisum est. Ventriculo consultū.

℞. *Mastiches.* ℥. ſ. *cort. citr. maior. absinth. cyp. an.* ʒ *i.* ſ. *nucis moscatæ, caryoph. galang. an.* ℈ *j. Cum oleo de absinth. fiat scutum.*

Item vsus tabellis roborantibus stomachum vt artis est.

Magna erant argumenta vlceris aliqua in parte latentis. Tamen dicebat se nunquam renes laborauisse. Imperata sunt ea quæ humores mitigarent. Aliquando excernebatur per vrinas materia pituitosa lenta, ductilis & longa instar filamenti. Dominus magnus dicebat duo esse in eo incommoda, exulcerationem orificij vesicæ, & contractionem. Hæc facit vt ferè indesinenter vrina ad excretionem tendat, immò & inuoluntaria aliquando seminis sit excretio. Illa verò vt dolorem vrina transitu ipso inferat. Sic censuit vtendum decocto salsepar. aliàs, aliàs lacte asinino. Ad vigilias assiduas & dolores ei prouisum est vsu philonij rom.

De mola & fluore vterino.

CONSILIVM C.

NOBILIS mulier querebatur de mola, & vterino profluuio, vt nulla esset conceptus spes, hæc sunt præscripta. Molæ & vterini effluuij tam frequentis causa videtur nimia sanguinis humidioris copia, qua semen & eius vis prolifica obruitur, indicio sunt menstrua copiosiora, & à molæ excretione tanquam puerperia per mensem integrum, eóque amplius fluentia. Itaque corpus siccabitur victus ratione, medicamentis, & iis quæ prouocant vrinas & sudores, corporis exercitatione, fame, pauciore victu, & iusculorum abstinentia. Particulatim verò siccandus vterus, tum fotu, tum ceratis quæ eam vim habent, nec menses mouendi. Vere & autumno vteris decoctio. rad. schinæ. Aliquãdo è basilica sanguis parciùs adimetur. Si verò humidiore temperamẽto videbitur, seménq; habere humidius, eadem ratione victus vtetur. Parcior sit venus, qua tamen commodè vtetur tribus aut quatuor diebus à mensium eruptione.

Ad animi defectionem.

CONSILIVM CI.

IOANNI RIVIERE,[1] sine febre frequentes animi defectiones, prẹsertim si animo moueretur: Erat enim oxythymus, frigidiusculo temperamento præditus. Ei consultum est infuso rhei ad corroborationẽ ventriculi, & sequentib⁹ pilulis.

℞. Aloes lotæ in aqu. endiu. ℨ ij. rhub. ℨ i. ʃ. specier. aromat. rof. ℈ ʃ. cum syrup. de absinth. fiat massa.

℞. Rad. cichor. ℥ i. ʃ. fiat decoct. in qua infunde absin. pont. p. ʃ. in col. ad vnc. ij. dissolu. vini alb. vnc. ʃ. fiat potio arom. cinn. & dulcorata.

Data opiata ex confectione Alkermes & conseruis.
Fotus est ventriculus decoct. solenn. herbarum stomachicarum.

Ad facilem vteri gestationem.

CONSILIVM CII.

MVLIER ægrè ferebat quod vterum gestare non posset, ei post purgationem totius corporis iis remediis consulitur.

℞. Galiopseos. matricar. calamenti, puleg. an. m. j. major. p. j. cyp. calam. aromati. an. ℥ j. fiat decoct. pro fotu, vel semicupio.

℞. Picis cedrinæ ℥ iij. ladani, stiracis calamithæ, benjoing. artemis. & florum melilo. an. ʒ j. cum ol. & cera fiat empl. pro ventre & osse sacro.

Contineat se in lecto, & vtatur syrup. capil. vener. cum decoct. artemisiæ & galiopseos aromat.

℞. Galangæ & ammo. an. ℥ j. inuoluatur baculus crassus ad longitudinem sinus vteri: ex iis solutis cum cera & puluere majoranæ fiat pessarium.

Pro vlcere in regione pubis.

CONSILIVM CIII.

NOBILIS mulier Xantonensis annos nata 40. laborabat vlcere in regione pubis. Aliquando fœtens materia instar fæcis excernebatur illac. Cum hic tumor & vlcus multis de causis oriri possit, vel in ipsis inguinum glandulis, vel ab intestini, aut omenti prolapsu, vel ab vtero in eam incumbente partem, vix resciri potest vnde hoc sit, cum non rescriptum fuerit an antè tormina præcesserint, an menses suppressi fuerint. Itaque nullis apparentibus signis, aut malè affecti vteri, aut intestini maioris, aut ilei, verisimile est in inguen prolapsam esse cæci intestini apophysin, quę tandem computruit & sinum

effecit: Ea apophysi ita affecta non est necesse ea sequi symptomata quæ consequi solent in aliorum, aut tenuiorum, aut crassiorum intestinorum affectu, vt sunt voluulus, alui profluuia, vomitiones. Remedia non alia sint quam quæ ad detergenda vlcera conueniunt, vt sunt iniectiones frequẽtes, immò & vsus lactis asinini. Si malè affecti vteri signa aderunt, huic prouidendum.

De vrinæ incontinentia.

CONSILIVM CIV.

VIRGO iam matura viro vrinam continere non poterat, quod [1] parentibus valdè molestum erat: Ea arte illi occursum est. Abstineat omni iusculo, præsertim in quo radices vrticæ inerunt. Institutus syrupus laxatiuus ex agarico, folicu. & rheu. additis in decoct. myrobalan. addito quoque syrup. rosarum pall. & addita in coquendo plantag.

℞. Saluiæ major. orig. calam. primæ veris, lauandulæ, rutæ. an. m. j. acori cy. an. ℥ j. flor. chamæm. p. j. absinth. p. j. medij corticis quercus & balaust. an. p. j. fiat saccu. qui bulliat in æquis partibus vini astring. & aquæ fabror. foueatur extremo pars spinæ.

℞. Ol. costini, & ol. samõ. an. ℥ j. ʃ. de hyperico. ʒ 6. pul. cyp. ireos florent. an. ℈ ij. pul. balaust. ʒ ʃ. fiat litus. Item valet emplastr. contra rupturam.

℞. Ossium omnium myrobal. assatorum & extinctorum aceto. an. ʒ j. seminis nasturt. coriandri præparati extincti succo omphacij. an. ʒ i. ʃ. ambræ citrinæ, cupul. gland. nucis cupress. an. ℈ iiij. cum sacch. suff. fiet puluis adde cinn. & corall. rub. an. ℈ j. pelliculæ interioris stomach. gall. ℈ iiij. vtetur iure lentium coctarum.

Vtatur clysteribus ex carminatiuis cyp. acoro, calamo arom. sal. majorana melle anthosato, & confectione hieræ.

ANNOTATIO.

1 *Ea de re caput ab Holl[illegible] conscriptum est cap. de iis qui noctu per[illegible]*

CONSILIVM CV.

Ad visus imbecillitatem.

CVIDAM annos vndeviginti nato non ita acutus erat visus, sed in rem intuenti acriùs imminuebatur, sentiebátq; tenebricosum quid ob oculos obuersari: Quod potiùs ad vitium ventriculi cruditate laborantis relatum est. Itaque his remediis prouidetur.

℞. *Specierum hieræ picræ dupl. aloe, massæ pilul. sine quibus an. ℈j. fiant pilulæ cum aqu. euphrag. vtatur sæpè drageta communi à pastu.*

℞. *Aqu. fœnicul. chelid. rutæ. an. ℥6. aqu. ros. & berb. an. ℥j. misce pro ablutione oculorum.*

℞. *Seminis fœnicul. aceto macerati & exiccati. ℥j. pulu. euphrag. coriandri præpar. an. ℥ſ. cinnam. & mast. an. ʒj. seminis end. mel. & citrij mundati. an. ℈ij. diarrh. abb. & diamarg. frig. an. ℈j. sacch. ros. quod suff. fiat puluis vtend. à pastu.*

Frictiones capitis, cucurbitulæ, iussus mandere caryophyl. zedoariam, fœniculum dulce.

℞. *Specierum aromat. ros. ℈j. seminis fœnic. dul. pulueris euph. an. ʒj. cinnam. ℈j. macis gra. 4. sacch. ℥iij. fiat. pulu.*

CONSILIVM CVI.

Pro quodam qui iam per tres menseis integros laborârat; vt tantæ diuturnitatis causa in medicos tacitè referretur.

DVO maximè hoc loco quæruntur, quæ tam diuturni huius mali causa esse videatur: & an ars nostra tantùm possit, vt qui morbus, tum ratione sui, tum ex euentu fortè protractus est, is breuior artificio nostro reddatur. Nam hoc videmus in tacitis eorum qui huc venêre, & qui ægro assunt, aut amicitiæ gratia eum inuisunt, eo maximè animo vt si aut re, aut alia ratione iuuare possent, id ipsum lubentissimè præstarent ne amici

deessent officio: tacitis, inquam, animis, & mirum & latens esse, vt frequentiore & crebriore medicorum, & coitione & consilio promptius aliquod diuturni languoris præsidium expectent. Quasi factum sit, aut incuria medici qui quotidianam diligentiā præstitit, aut artis defectu, ac impotentia, vt qui morbus & specie, & natura longus futurus erat, talis fortè redderetur. Ac primùm & veterum autoritas, & ratio ipsa, & medēdi vsus iam cōfirmauit necessariò morbos existere chronicos, in quibus potius ægrotantis miseri patientia tolerantiáque leniendum est desiderium, quam vt se sinat flagrantiore sanitatis (cuius absentia extabuit penè ac afflictus est) cupiditate languescere ac consumi. Vt iis contingit qui rem aliquam voluptate impulsi depereunt, tantóque magis affliguntur ac languent, quantò idipsum quod tantopere expetunt, longiùs abesse opinantur. At iis minuenda leuandáque opinio. Cum Hippo. scribit, *Naturæ morborum Medici.* Duo maximè proponit, & in morbis plerisque naturam cum arte concurrere ad oppugnationem morbi, & etiam sine arte, id est, sine artis manifesto ministerio, natùram morbos tandem euincere ac superare. Non quod hoc de natura elogio Hippocrates artis medicæ dignitatē offendat, aut tollat, sed vt & naturæ & arti, duobus morborū oppugnatoribus, quæ debetur in euictione morborū gratia referatur. Nam si sola hæc natura morbis mederetur, cur tot se fregisset laboribus in arte excolenda quę multis profuit. An tanquam quid fortuitum, & in fortunæ inani conatu positū? Scio enim id quod à celso scribitur. *Cum in morbis multum & fortuna conferat, eadémque sæpè salutaria, sæpè vana sint, dubitari potest secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoq; in quibus medicamētis maximè vtimur, quamuis profectus euidētior est tamen & sanitatem, & per hæc frustrà quæri, & sine his reddi manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui à medicis diu diuexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, euidens est omnem profectum (vt aliquid ab aliis adiuuetur) huic tamen plurimum trahere.* Et Aetius disputans de melancholiæ hypochondriacę curatione & essentia, monet, vt sæpè desistamus instituto, vt potè operam ludentes & temerè validis medicamentis nullum operæ pretium afferentibus miseros ægros fatigantes & vexantes. Vt iam infinitorum morborum cura

6. Epid. part. 1. sect. 5.

Cap. 1. lib. 7.

relinquatur, magno medicorum dedecore: Immò & plerique contumaces morbi magna cum eorum vituperatione, medicorum vocentur opprobrium: vt iam in iis tantùm morbis sese iactent venditéntque medici, qui sua sponte solóque naturæ adminiculo facilè sanarentur. Sed quorum morborum abstrusior est cognitio, & paulùm ardua curatio, eos pro derelictis & conclamatis habent: in quibus tamen (si quis artis medicę, & honos, & vsus, & profectus esset) suam industriam & acuere & explicare deberent.

Atque idem ferè medicis contingit quod & nauium gubernatoribus. *Qui nauem regunt in tranquillitate, si fortè aut deficiant, aut delinquant, non fiunt manifesti: cùm verò deprehenderit ipsos ventus & tempestas, palàm iam conspicui sunt omnibus hominibus quod & ignorantia & culpa erroris sui nauem perdiderint. Sic sanè & multi mali medici cum curant homines nil graue patientes: in quos etiam si quis grauiter delinquat, nil graue faciat. Sunt autem multi tales morbi, & multò sæpiùs quàm graues hominibus accidunt. In talibus sanè delinquentes non fiunt manifesti hominibus idiotis: vbi verò obtigerit magnus, & fortis & periculosus morbus, tum ipsorum delicta, & ars omnibus in conspicuo sunt. Nec enim longè absunt singulorum pœnæ ac cruces, sed breui adsunt.* Hæc Hippocrates. Atque his docet & artis vim, & medici industriam maximè elucere in magnis morbis, cum & leues morbi facilè per se ipsi sanescant, & si quid in iis satagat medicus nullum tamen operæ pretium faciat, cum nulla hîc artis vis vigeat. Atque Aetium loco prędicto audiamus: *Multi melancholici ex efficacioribus vomitoriis malè habuerunt. At proindè operæ pretium est nosse, quod multi sic ægrotantes in tempore curationis parum commodi perceperunt. Dimissa verò curatione restituti sunt, natura ante curationem præualente contrà morbos debiles ex medela factos. Quapropter naturæ remissionem dare oportet. Videtur enim vnà cum curationibus affligi: in quiete verò inualescere & superare morbos iam attenuatos.* Cum itaque morbi, aut breues, aut longi sint, & in breuium curatione nil habeat quod ostentet medicus præsertim si leues sint, cum etiam solus sudor extemporaneam afferat medelam, longi autem solo naturę adminiculo tollantur: immò plus sępè ars ipsa officiat quàm prosit: videndum an non casu & fortuna sanitas contingat. Ac primum: idem olim in artem medicā omnium præstantissimam & apprimè ad humani generis salutem

Hippocrates lib. de veteri medicina.

Aetius cap. 10. Tetrab. 2. sermo. 2.

facientem coniiciebatur quod & nunc. Nam primùm quod desperatis salus artis ope restitui nequeat, id vitio arti tradunt: quod autem restituantur aliqui, id à fortuna pendere contendunt. Ac si cœcus & temerarius fortunæ conatus in hac maximè arte spectetur: Hippo. à talibus conuitiis artem, vtpotè innocentem quibus olim illam verberabant vindicauit. *Hipp. li. de Arte.* *Ego, ait, non priuabo fortunam tanquam nihil operæ pretij afferat. Puto enim morbis qui malè curantur infortunium accedere, qui verò benè, eos bonam fortunam nancisci.* At eo loco multam commendationem arti attribuit, quàm ipsi fortunæ detrahit. Alioqui ægris laborantibus erat ad fortunam confugiendum, non ad artem. Contrà tamen faciunt: ac sic orationi factum dissonat. *Ibidem.* Idem Hipp. superius dictum ampliùs confirmat: *Non est quod amplius aliquis eorum qui sine medico conualuerunt casum spontaneum vero sermone vehere possit tanquam sanationis causam. Spontaneum quidem nihil apparet ac deprehenditur. Omne enim quod fit propter aliquid fieri comperitur: atque etiam in singulis adeo propter aliquid fieri videtur, spontaneum autem nullam essentiam habet, sed nudum nomen est. Medicina & essentiam habet, & de industria aliquid agit.* Et alio in loco præclarius multò docet: *Medicina tota inuenta esse dicitur quæ sic habet & docet singulas consuetudines & occasiones. Qui sic medicinam nouit, minimè fortunam respicit, aut expectat, sed & citra fortunam, & cum fortuna rectè facit. Constans enim ac firma est medicina, & doctrinæ in ea optimè compositæ minimè fortuna egent. Nam fortuna sui iuris est, & nullius imperio subest, nec optantis est ad eam peruenire. Si enim morborum medicamenta clara sunt, non expectant sanè fortunam ad sanandos morbos.* *Lib. de locis in homine.*

Sed est vbi medicus fortuna vti videtur, est vbi non videtur. Vt si cum dat pharmacum ad vnum finem tendens, & duo sequantur fœlices exitus, fortunatus dicitur: Contrà si dum datur medicamentum iustè & legitimè, & loco & tempore præscriptum, & in purgatione ipsa casu fortéque vena rumpitur, aut abscessus, cum hoc minimè medicamenti viribus tribui debeat, tamen δυσυχία, dicitur infœlix que euentus. Quæ omnia pleniffimè ab Hippo. Describuntur in libris de morbis, & sub finem libri de locis in homine. *Lib. 1.*

Cap. vlt. lib. 5. de locis aff. An fortuna partes aliquas in arte medica teneat disputatum est eo modo quo Galenus dicit fortunam: *Sæpè medico non contemnendam acquirendæ laudis occasionem porrigere, quæ tamen ob im-*

peritiam vulgus medicorum vti nescit: Nunc duo breuiter explicanda ſunt, prius an artis defectus ſit aliquis quod deploratis morbis nil opis adhiberi poſſit, poſterius eſt vt quæramus de morborum longitudine, & cur ars ipſa non poſſit ſæpè curſum tam diuturni morbi intercipere, quin aliquando annui, aliquãdo ſeptennes morbi reperiantur. De priore Hippocrates abundè egit contra artis medicæ iuratos capitaléſque hoſtes, qui illius artis, quæ tot antè ſeculis exculta, ſalutarẽ hominibus opẽ adiunxit, laudes obterere ac labefactare etiam Hippocratis ætate conabantur. At ἱερωνικῶς, Hippocrates in eos inuehitur dum ait, *Qui ideo reijciunt artem medicam quod ea victis à morbo ſuppetias non ferat, ſi medicis indignarentur quod ipſorum talia dicentium, vt delirantium curam non habeant, magis herclè meritò ſuccenſere debeant, quam iuſtam artis reprehendendæ occaſionem habeant. Si quis enim ab arte potentiam in ea quæ non profitetur, requirat, aut à natura facultatem in ea ad quæ nata non eſt exigat, is ignorat inſaniam potius dementiæ quàm ignorantiæ conuenire. Quare artis vim magis ex merito admiremur, ſi quem ex clandeſtino morbo ægrum reſtituat, quam ſi impoßibilibus & deſperatis opem aliquam ferre ſtudeat.* De priore ſatis hæc ſunt. Nunc ad poſterius. *Lib. de Arte.*

Hippocrates mirus breuitatis autor, ſed magnarum & ſublimium rerum & adumbrator, & ſcrutator, paſſim duos humores conſtituit bilem & pituitam, & eos, τὰ συγγεγονότα vocat: huius hæc ſunt verba, ἡ μὲν χολὴ καὶ τὸ φλέγμα γινομένοισι συγγίνεται, καὶ ἔστιν ἐν τῷ σώματι καὶ πλέον καὶ ἔλασσον: id eſt, *naſcentibus nobis & bilis, & pituita congenerantur, ſuntque in corpore plus minúſve.* Eoſdem humores ſolos duos ſtatuit aliis quoque in locis. Libro quartò de morbis quatuor τὰ συγγεγονότα, *conſtituit bilem, pituitam, ſanguinem, hydropem, ſiue aquam.* Galenus com. in Aphoriſmos dictum illud Hippocratis de duobus humoribus interpretatur: immò nomine τῆς χολῆς, omnes ferè humores laconicè intelligi docet. Eandem ſententiam libri de morbis adumbrare videtur in epidemiis dum ait: *Si hominem calor corripiat, non à bile aut à pituita, ſed à laßitudine, aut aliàs febriat, aqua multa irrigato, &c.* Ac ſi Hippo. omnẽ morbum humoralem, aut à bile, aut à pituita naſci doceat. Sed non abs re hoc ſcripſit Hippocrates. Nam cum videret morbos omnes aut breues eſſe, aut longos, duo ſtatuendi ſunt humores qui illorum morborum cauſæ ac principia exiſtunt. Non quod adeò ieiunus fuerit Hippocr. vt præter duos illos nullum alium

Lib. 1. de morbis.

Lib. de morbo ſacro: Initio libri περὶ παθῶν.

Com. in Aph 42. lib. 7.

Sub finẽ lib. 2. Epid.

ſubeſſe docuerit. Verùm vt experientia manifeſtum facit omnis mos, indoles & ingenium morborum, aut pituitam, aut bilem facilè reſipit.

Nam ſanguis facilè in bilem degenerat, immò & videtur Galenus dicere pituitam, per putrefactionem bilis naturam redolere: ſuccus autem melancholicus & pituita aliquid habent συγγενές, vt Galenus demonſtrat in Aphor. com. Itaque qui duos humores conſtituit, aliorum vim quodãmodo adumbrat, & ſatis indicat duo ſumma morborum genera, vnum acutorũ, alterum longorum. Atque illorum κρίσις, eſt & repentina mutatio litíſque conteſtatæ diremptio, horum verò λύσις, vt in libris de criſibus demonſtrat Gal. Itaque ex humorum natura qui interna ſunt inſitáque noſtræ generationis principia neceſſariò ſtatuere oportet morbos longos, alios breues. Vt omnem vim naturæ generationiſque primordia adimere conentur, qui omnes longos morbos, aut breues omnes eſſe poſſe credant. Sic humorum vis ipſa & natura pro morborum varietate pugnat.

Com. in Aphor. 42. li. 7. Aphor.

Com. in Aph. 50. lib. 6. & 40 lib. 7.

Atque Galenus & Hippocrates ex humorum varietate duo iſta ſumma morborum genera duxerunt: *Morbi acuti ſunt*, ait, *quorum natura in humoribus calidis conſiſtit, qui vel æqualiter per omnes partes animalis fuſi ſunt, vel aliquam partem obſederunt. Morbi verò longi ob lentos, craſſos ac frigidos humores fiunt qui non facilè concoqui poſſunt, & in partibus patientibus impacti ſunt. Ita vt eorum diſpoſitiones magis præduris tumoribus quàm inflammationibus ſimiles exiſtant.* Deinde ſubdit, *morbos iſtos longos, aut atræ bilis, aut pituitæ naturam habere.* Porrò illud verum, quòd ſcribit Galenus omnes morbos diuturnos frigidos eſſe: quanquã in Epidemiis quoſdam affectus calidos diuturnos eſſe docet, & qui ſucceſſu temporis conquieſcant, ac præſertim ætate ſenili. Atque hos affectus, νόσους συντρόφους vocat, nomine τοῦ νόσου, generaliùs ſumpto; quemadmodum & ab ipſo Hippocrate fames morbus appellatur. *Immò generaliter, quicquid homini moleſtiam ac triſtitiam affert, id morbus vocatur.* Affectus autem iſti diuturni & calidi tamen ſunt renum paſſiones calidæ & hemicraniæ calidæ. Quanquam maxima ex parte ſuccus frigidus morbos longos facit, calidus breues. Quod & Galenus explicat, dum docet quid Hippoc. nomine veteris doloris aut recentis cranone oborti velit. Itaque iam apparet quomodo ex parte humorum qui morborum ſunt parentes & cauſa materialis, alij morbi ſint longi, alij breues.

Com. in Aph. 19. lib. 2. Hipp. li. 1. de morbis.

Com. in Aph. 39. lib 2.

Part. 6. ſect. 5. lib. 6. Epid.

breues. Eodem pertinet ætas, tempus, regio. Nam hyeme etiam omnes humores pituitescunt. Immò ex Hippocrate si medicamentum etiam quoduis hyeme dederis, pituitam multam *Lib. de* elicict, tametsi cholagogon sit, ob dominatum humoris illa *Natu. humana.* tempestate, hinc qui in eam incidunt morbi, longi sunt, tum quia materia est contumax, tum quia vires ad tantam diutur- *Apho. 25.* nitatem ferendam sufficiunt. Sed præter humores qui causæ *lib. 2.* sunt aut breuitatis, aut diuturnitatis morborum, est & alia causa *In fine* potentissima, nempe διάθεσις, quædam in partibus, quam efficere *lib. 2.* potissimum vult Galenus relapsum, & circuitionem morborũ. *differ. febr.* Vnde tametsi omni arte curáque effeceris, vt humores pellantur, nihil tamen præstiteris nisi dispositio ipsa penitus sublata fuerit. Vt mirum sit cur post diuturnum profluuium quo omnis corporis sentina exhausta est, febres etiamnum maneant æquè pertinaces ac antè. Adeò magna vis ipsius διαθέσεως, ad alendum fouendúmque morborum semen. Ac propterea plerisque visum est tantæ in febre quartana diuturnitatis causam non aliundè petendam quam ex cancrosa dispositione in corpore lienis. Nam quas quartanas solus humor melancholicus accendit, eæ non sunt ita diuturnæ: Sed cum lienis ipsius temperies est mutata, citra inflammationem, aut scirrhum, aut ob- *Cap. 8.* structionem (quod de hepatis κακοπραγία, docet Galen.) mirum *lib. 5.* quàm protrahantur affectus ipsi. At cum nõ sit in manu medici, *De loc.* sitũ, istam aut partis διαφθοράν, aut διάθεσιν, aut notam quæ elui nõ *aff.* potest, & quæ lanis assyrio colore tinctis similis est tollere (vt de alterato cerebro loquitur Gal.) non est quoque in potestate *Com. in* illius vt morbos inde natos, fautos, productos & altos tollat. *part. vltimam* Immò ne impediat sæpè quominus, aut septennis, aut septime- *lib. 1.* stris morbus fiat. Itaque non humori hæc morborum tædiosa *Prorrh.* prolixitas, non naturæ, non artis impotentiæ tribuatur, sed isti partium διαθέσει, quæ fomitis instar & alit, & fouet & renouat morbos ferè extinctos.

ANNOTATIONES.

[1] *Ideo Hippo. lib. 2. Apho. monebat omnia secundum rationem agenti &c. Et Galen. aptè ad hunc locum, vt cum gutta lapidem ferit, vix est in lapide sensibilis passio: sic in crudis coctúque difficilibus dispositionibus, in quibus cum aliquid fit cum ratione, non desistendum.*

Id fortaßis mirum fuerit, sed Gal. idem demonstrauit, com. ad part. 17. sect. 2. lib. 1. Prorrh. Vbi docet non proficere quicquam humorum euacuationem, cum iam morbus inductus est.

CONSILIVM CVII.

De Febre quartana arthritide & variis affectibus.

IOANNES FORMAGEVS dum iuuenis esset valdè famelicus erat & ciborum appetens. Vix famen satiabat. Obseruarunt primarij medici eos quibus, aut imbecillus est lien, vt potè non satis officiosè expurgãs hepar, aut putris, voraces esse ac veluti voulimo quodam generaliter dicto occupari. Ac reuera hic de quo nunc agimus splenicus erat, corpore & habitu melancholicus per adustionem, sed tamen moribus & animo satis festiuus & hilaris. Sed literæ illæ interiores, quibus vitiosissima etiam natura potest emendari (exemplo Socratis,) illũ ad istam æquitatem & hilaritatem traducere potuerant. At febris quartana longa quâ detentus fuerat, & dolor fixus ad hypochondrium sinistrum, & apertio cadaueris satis testantur quale in liene vitium fuerit. Vix enim quis diuturna febre quartana, & nulla arte medicinali detinetur quin vitium sit in liene, & antecedens, & consequens. Antecedens verò vitium infirmitatem, aut in substantia ipsa aliquid latens & contra naturam quod congenerem affinemque morbum accersat, pariat, alat, foueat, & in multos dies ac annos etiam deducat. Si enim quãdam congestionem, humoris melancholici sustuleris, quæ autumnalis, aut hyemalis quartanæ febris author esse potest, ferè fit, vt diuturnæ quartanæ focum habeât in liene, sed tanto diuturniores fiant, quanto vitium est interiùs, vt totius substantiæ esse dicatur morbus, & κακοσφαγία, contingat in parte ipsa. Cõsequens autem vitium voco, illud quod sequitur ex longa obsidione & occupatione ipsius partis. Nam non potest fieri vt morbus aliquis in parte diutiùs stabuletur, quin partem ipsam in qua residet infirmet officiátqne, immò deteriorem faciat quàm antequam morbus ipse eam occuparit. Dolor autem qui illum sæpè affligebat in sinistro hypochondrio, satis indicabat

ſubeſſe quippiam contra naturam. Si verum illud quod ſcribit Hippo. *Vbi dolor & calor ibi morbus.* Et cum cibum ingeſſerat, cõquieſcebat dolor. Sic enim credeatur eſſe ab inanitione, quod ingeſto cibo miteſceret. At palliatiua & fictitia iſta erat doloris ſedatio. Atque eo modo multa fiunt & adhibentur quæ dolorem leniunt, cum tamen ea non ſint legitima illius doloris ſedandi remedia. Sed id fit κατὰ τὸ συμβεβηκός. Aperto autem cadauere putris & ſemilacer inuentus lien, & in magnam molem excreuerat, ſed corruptione propriæ ſubſtantiæ in partes veluti minimas conciſus & ſemiroſus videbatur. Præter autem naturale & inſitum ipſi lieni vitium, quod corpuſculum iſtud in tantam corruptionem adducere non poterat, ſed iuuare tantùm, cauſa erat προκαταρκτικὴ, quæ noxam magnam intulerat ipſi lieni. Nam cum forte in equum conſcendiſſet, vt eum fingeret & moderaretur, artis equeſtris parum peritus tanta vi ab equo depreſſus ac decuſſus eſt in ſolum, vt mirum fuerit cur repetè oppreſſus non ſit. Inciderat in latus ſiniſtrum, & pulmo & lien vitium ceperant. Nam lobi pulmonis ſiniſtri adhæſerant coſtis, & in liene ſanguis concretus erat qui è propriis vaſis effuſus, tandem ruptis tunicis quibus concludebatur inopinatam mortem eo quo dicemus modo, intulit.

Ad medium menſis Martij dolere cœpit pedem dextrum, reuera arthritis erat, eáque reſidua ex febre illa quartana de qua paulò antè dictum eſt. Nam narrabat ſe diuturnitatis ſuæ febris quartanæ tædio affectum omnia remedia vndique quæſiuiſſe quibus poſſet citò (ſed non tutò) febre iſta defungi. Conſultum eſt vt hauriret cyathum vnum aceti deſtillati aqua diluti. Reuerà febris viſa eſt extingui. Sed vice illius totũ corpus ſcabie eſt infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus articularibus doloribus eſt impeditus. Cum ergo duos integros dies magno pedis articulo laboraſſet, & ad anodyna more ſolito confugiſſet, dum ceſſat dolor iſte, paulò poſt de doloribus hypochondriorum, & præſertim ſiniſtri conqueritur, in neutrum decumbere poterat. Erecta ceruice ſpirare cogebatur. Murmur erat magnum & flatuum Ilias, dolores iſtos à flatibus eſſe putabamus, alij verò ab illius refluxu materiæ, & orgaſmo materiæ antecedentis, quæ eiuſdem erat naturę cum ea quę dolores articulares committebat. Reuerà autem, vt multis colligebatur argumentis, contra para-

doxon Fernelij dolores isti articulares non à capite erant, sed ab interno corpore. Etenim antè docuimus quomodo cessans quartana febris in arthritin cesserit. Credibile esse putabamus quod Hippo. in Epid. scripsisset: *Cui intestinũ in dextra parte dolebat & articulorũ morbo laborauit, erat quietior, postquã hic curat⁹ fuit, erat dolètior*: Huius in com. Duas causas Gal. reddit: Priorẽ, *quod duobus doloribus vnà non eundem locũ infestantibus, major obscurat minorem*: Posteriorẽ, *quod humorum in artus currentium impetus ad colon intestinum conuersus est*. Allegabatur illud Hippo. De eo cui pollex in pede affectus tam repentinam mortem intentauit. Et de Caluo cui femur doluit & desinente femoris dolore mentis alienatio subinde est consecuta, & quarto die mors. Ac tam subita spiritus interceptio, tam subitus dolor, & impotentia decumbendi in alterutrum latus, magnam translationis symptomaticæ à parte affecta, ad ventrem suspicionem afferebat. Et reuerà adiuuans causa esse potuit, datum medicamentum ex Catholicone: totus dies quo datum medicamentum plenus fuit molestiarum & leipothymiarum. Quæ excernebantur erant virulenta: & istas animi defectiones, à motu istius virosæ materiei esse putabamus. Vox faucibus penè hærebat, facies ferè hippocratica reddita est repẽte. Quod omnib⁹ terrificum fuit. Accusabatur medicamentum innocẽs, quod satius fuisset secare venam quàm purgare. Duabus tribúsue de causis abstinendum fuisse à medicamento contendebant: prima est in generali illo proloquio firmata, quoties duorum solennium remediorum purgationis, & venæ sectionis vsus incidit necessarius, à phlebotomia est auspicandum: quod cum aliàs ex vsu esset, tum maximè in isto casu erat vsurpandum. Nam inflammatio, & dolor qui aderat, & orgasmus maximè phlebotomiam postulabant. Sed inter cæteras causas orgasmus. Nil est enim quod efferos, & tumultuariè agitatos humores compescat æquè cito ac phebotomia. Quod non citò, nec tam facilè facit purgatio. Immò purgatio sæpè turbat humores, & motu ipso deteriores reddit. Omnis enim humor prauus motus, deterior seipso fit dum quiescit. Ac præsertim ad sectionẽ venæ festinandum est, cum per vasa fluxus, refluxúsque esse videtur. Quod si in ventre humor est ac veluti à massa secretus, tum per aluum, aut aliam commodam viam, aptè repurgatur. 2. Alia ratio quæ nos ad sectionẽ venæ adducere debuerat, est illud quod vulgò obseruatur, in articularibus doloribus, & vo-

Part. 3. sect. 4. lib. 6. Epid.

Histo. 9. sect. 3. lib. 1. Epid.

Com. 3. partic. 6. sect. 1. lib. 6. Epid.

mitionibus, & cholera morbo, dum humor est in motu, agitatúrque huc & illuc, à medicamentis purgantibus magna infertur noxa, si tum vsurpantur, cum humores efferi sunt, ac tumultuosè euagantur. Nam rursum agitati à medicamento efferantur magis, & naturæ vis infertur, vt quæ lædatur valdè ob dolores varios quos modo in hac parte, in quàm repit humor, persentit, modo in illa in quam suam tyrannidem humor illabens exercet. Immò fatiscit sæpè natura in eiusmodi purgationibus repentè factis dum humor ὀργᾷ, nisi expectes sedationem aliquam & quietem ipsius humoris. Quod si tibi certò constaret medicamenti vsu humorem vagantem variásque in partes deductum, in ventrem liberumque spatium impulsum iri, quo natura sese illo facilè expediat, tunc tutò purgabis. Sed quia sæpè dum tu intendis auocare humorem, & in aluum intestináque tanquam idonea & conferentia ad euacuandum loca, intruditur humor in partes inanes & membranarum interstitia, vnde crudelissimi oboriuntur dolores, præclarè consulunt, vt coquatur humor: id est mitigetur, reprimatur, modificetur; (nam coctio propriè dicta humorum est crassorum, non autem, tenuium & efferorum,) ne impellatur, quò non oportet, & maiores in ea parte excitet turbas quàm antè, & vis naturæ inferatur. Propterea ita audire oportet sententiā istam. Alioqui facilè quis persuaderi possit, tum maximè purgationi locum esse cum turbatur & vagabundè incitatur humor. Ideò dum in arthritide dolores implacabiles excitantur; modo in hac, modo in illa parte, propter raptum humorum, conferret (dicet aliquis) humorem purgare: non expectare donec quiescat, quia fortè serò nimis id fieret, & metus est ne dum ita fuerit effrænis humor, nobilē partem obsideat, antéque illam suo virore contaminet quam opē subsidiúmq; præsens afferre possis. Ratio autem ista versatur in Aphorismo Hipp. *Concocta medicari oportet, non cruda, neque in principiis, modo non turgeant*. Dum addit, *modo non turgeant*, videtur insinuare occasionem purgandi maximè dum iactatur humor, nec cōsistit. 22. li. 2.
Ac si dicat Hippo. tum maximè purgationi locū esse cū impetū humores faciunt, & dolores suo motu excitant: Nā motus iste quodammodo adiuuabit & attractionem & exclusionem. Cōtra si figi humorem siuerimus, & tempore ad eum exigendum opus erit, & maiore vi amoliendi humorem iam consistentem

In Comment. & fixum. Cui opinioni Galenus subscribit nos admonens, vt primo quoque tempore accingamur ad amouendos vacuandósque humores qui insolenti motu & tumultuario huc atque illuc feruntur: verba Galeni hæc sunt: *Tales humores euacuare conuenit, hoc est, qui agitantur, & de loco ad locum mouentur, ac transfluunt. Eos verò qui sunt aliqua in parte firmati, nec alio auxilio mouere oportet, nec medicari antè coctionem. Tunc enim naturam habemus euacuationi adminiculantem, &c.*

Atque ex hoc loco adduci facilè possumus, vt in clamosis ipsis arthritidis doloribus corpus repurgemus. Tamen cauendum id est valde: alioqui dum commouebis humores, verendũ est ne eos inflammes, & in partem affectam incites & impellas, & consistendum in eo quod diximus antè: Si dum purgans medicamentum damus, nobis constaret mitificatum esse & quodammodo repressum humorem qui tantas in corpore excitat tragœdias, & liberos esse exitus, tutò id quidem fieret. Sed cum in artus, aut per vasa, aut per inanitates feratur, metus est ne augeatur fluxus: Ideò videndum, vt dolores placentur (quibus infirmum corpus redditur) quos excitat materia coniuncta, & è vasis elapsa, at tutò tum ad antecedentem concurres. Quanquam concedimus clysmata, aut eccoprotica, non ea quæ calore suo, & vi incitent magis humores & commoueant. Ac præsertim cunctari oportet, & à valido medicamento abstinere cum materia est valdè effera nullúmque pepasmũ admittit. Contemperanda est potius, deinde contemperata mitificatáque impuniùs euacuabitur. Materia autem arthritin faciens ferè illius modi est. Et eo fortè in sensu Hippoc. eos qui prauo Aph. 36. lib. 2. vtuntur cibo ægrè medicamenta ferre scribit, nomine eorum qui prauo vtuntur cibo, iis intellectis, & qui prauos assumunt cibos, & quibus intus tanquam diarium reconditi sunt humores praui, qui nomine τῆς τροφῆς, maximè comprehenduntur Hippoc. libro περὶ τροφῆς. Sed ista relinquamus.

Mors quę repentè ingruit non fuit (quemadmodum putabamus) recursus illius materiæ quæ in pede dolores excitauerat, aut suppressę materiei virulentę & antecedentis cõmotio, sed ruptâ veluti vomicâ interiit. Etenim pulsatio erat in hypochondrio sinistro adeo potens, vt quęcunque ei hypochondrio superessent ea subsultarent: & pulsatio talis percipiebatur, qualis in abscessibus ad suppuratũ tendentibus. Sed quæstio vnde

collectio ista sanguinis. Eam ad casum prædictum referebamus, vt idem ei contigerit quod & Barnabæ Pantho consarcinatori, (de quo ante) qui apostema annum ferè fouit ac aluit intus à casu inflictum, quo repentè interiit. Et reuerà casus iste iuuare potuit, & infirmitas lieni innata quæ tam diuturnam febrem quartanam fouerat. Quanquam audio illum solitũ esse queri de sinistro hypochondrio ante casum istum. Sed infirmitas & debilitatio partis & mala diathesis maximè effecit, vt res admodum leuis, & occasio exigua tam formidandum malum aduexerit. Nunquam memoria nostra tam altè palpitans pulsánsque hypochondrium contigeramus. Vt mirum non fuerit si ei pars hæc doluerit semper, & si ita repentinæ cladis interitúsque causam intus fouerit. Ac initio quidem tanti momenti rem esse nõ putabamus. Sed quemadmodum Galenus annotat, *In doloribus ita obortis nec præcipitanter timidum, nec temerè securum esse oportet.* Ac nos fateri oportet mali essentiam ignorasse deceptósque similitudine tantùm. Idem de se confessus est Hippocrates, ait Celsus, more magnorum virorum & rerum magnarum fiduciam habentium, quibus nimirum conuenit simplex erroris veri confessio præsertim in eo ministerio quod vtilitatis publicæ causa memoriæ traditur. Quod si cuiusmodi euentus rei foret animaduertissemus, nec rem in certa desperatione positam antè nouissemus prognostico (quod aiunt) reliquissemus. Nec illud euenisset, magnâ artis nostræ quæ multis est auxilio, calumniâ, quod contigit. Nam tribus à venæ sectione horis, derepentè arteria vasisque aliis, vt credibile est, in lienis regione ruptis interiit. *Turpis autem est calamitas dato medicamento eodem die ægrum interire*, ait Hippocra. Idem de phlebotomia solenni remedio dici potest. Et quemadmodum præclarè scribit Celsus: *Prudentis est hominis primùm eum qui seruari non potest non attingere, nec subire suspicionem eius vt occisi, quem sors ipsius peremit.* Aliáque commemorabilia illic scribuntur: Sed mirum quod contigit: Natura conabatur per vas venosum in capacitatem reiectare eum sanguinẽ qui sua copia & quantitate molestus erat: vnde adeo intumuit induruitque ventriculus, vt saxeus lapideúsque esse videretur: Sed, credo, libera non erat via qua id præstaretur. Ac plerique eructatione viscerum in ventriculum aut san-

Com. in historiâ 5. sect. 3. lib. 3. Epid.

Cap. 4. lib. 8.

Lib. de medica. purgantibus.

Cap. 26. lib. 5.

guinis, aut humoris à subita repentináque morte sunt vindicati.

Cap. 1. lib. 6. loco. aff.

Atque eum in sensum ita scribit Galenus de euacuatione sanguinis ex corpore lienis, eáque naturali: *Lien*, ait, *hepatis exemplo excrementa ex se reiicit, ita vt & vomitione melancholicum sanguinem aliquando excernat, qui interdum per inferiora quoque decedit.* Et alio loco ita scribit, *Sunt qui putent nequaquam fieri posse vt sanguis vel ab hepate, vel à liene effluens per ipsum euacuetur: similiter de pure ab ipsis erumpente existimant: Verum per artis exercitationem vtramque opinionem contemplanti mihi, visa est per ipsum ventriculum fieri euacuatio ex dictis visceribus.* Non dicit an id commodè fiat, an non. Sed generaliter de his dictum in aphorismis: *Sanguis quidem suprà, qualiscunque fuerit malus, infrà bonus.* Tamen aliquando videmus excerni. Et iuuari ægros plurimùm tali excretione, si modo sint ferendo: Item si non sit perennis generatio, sed tantùm congestio. Quomodo & Galenus docet prauas etiam vrinas tum colore, tum substantia, tum contentis laudabiles esse ob eam commoditatem quæ inde consequitur. Nam, vt ait, tales vrinæ excernuntur viscere aliquo ac præcipuè iecore sese repurgante facultate sua expultrice.

Cap. 6. lib. 5. De loc. aff. — *Aph. 25. lib. 4.* — *Cap. vltimo l. 5. loco. aff.*

At verò in dextro hypochondrio παλμὸς, erat iste & pulsus qui aneurisma subesse declarabat. Itaque ne quis decipiatur eadem ratione qua nos decepti sumus de aneurismate, palmo & pulsatione valida in parte aliqua, paucis est expediundum. Hippocratem dicunt aut nunquam, aut raró in libris qui extant meminisse, τοῦ σφυγμοῦ, eo modo quem accipimus, & Galenus ipse accepit in longa enarratione de pulsibus: Sed quoties nomen τοῦ σφυγμοῦ, reperitur in germanis libris Hippocr. pro manifesta & sensibus conspicua arteriarum pulsatione sumitur. Sic in Ep. scribit, *Cui vena in cubito pulsarit, insanus & iracundus est*, Græcè, ἡ φλὲψ σφύζει: Vtitur verbo σφύζειν. Et in libro acutorum loquens de vsu vini meracioris, ait, hoc autem meracius sumptum παλμὸν τῶν φλεβῶν, id est, σφυγμὸν σαφέα facit: Et alio loco dum loquitur de iis qui plus solito comedunt, οἱ κρόταφοι πάλλονται, id est, αἱ ἀρτηρίαι ἐν τοῖς κροτάφοις κινοῦνται καὶ σφύζουσι, arteriæ temporum micant & pulsant manifestò, nomine τῆς φλεβὸς ἀντὶ τῆς ἀρτηρίας, vetustè sumpto. Et Hippocrates τοῦ σφυγμοῦ, nomine, generaliter παλμὸν continet καὶ παλμώδη κίνησιν, vt vocat Galenus

Vide c. 8. lib. quod animi mores. — *Hæc Gal. cap. 9. lib. 6. De Decretis Hippo* — *Sectio. 5. lib. 2. Epid.* — *Lib. 2. de Diæta acut.* — *Cap. 9. lib. 6. De Decretis.*

Galenus in Aphorismis (vt paulò post dicemus) omnémque motum cordis & arteriarum, siue is naturalis sit, siue contra naturam. Quanquam vt propriè accipiatur nil nomen σφυγμὸς, homonymon habet vt contrà Agathinum disputat Galenus. Agathinus enim nomine σφυγμοῦ, & pulsum propriè dictum, & palpitationem, & vehementem istum motum qui in furiosorum hypochondriis percipitur comprehendebat. Et tamen ea in re Hippocratem fortè secutus est Agathinus. Sed debuerat nosse Hippocratem nondum de proprietate τοῦ σφυγμοῦ statuisse. Galenus verò diligens scrutator doctrinæ de pulsibus, rerum distinctiones diligentiùs persecutus est. *Com. in Apho. 5. lib. 4. Cap. 11. lib. 4. De Different. pulſ.*

5 Sed de pulsante hypochondrio, seu palpitante, nunc pleniùs dicamus, huius meminit plerísque in locis Hippocrates. Propriè autem palpitans hypochondrium, vel cum pulsus percipitur à medico, aut ab ægrò eo modo quo dum contingitur arteria in carpo, vel cum tumultuariè palpitat hypochondrium, vt idem percipiatur quod in corde dum palpitatorio motu agitur vitio vel existente in corde ipso, eiusque ambiente membrana, vel aliundè elata materia subuectáque in cor. Ac primum de Sileno; *Hypochondrij contentio submollis vtrinque promissa ad vmbilicum.* Gal. in comm. de contentione illa Hypochon. & de palpitatione assidua eiusdem Hypochondrij loquens, (nam Hippoc. addit sub finem historiæ, *Hypochondrij perpetua palpitatio fuit,*) Ita scribit: *Palpitatio illa perturbationis, vel delirij signum fuit, videtur & aliqua inflammatio fuisse in septo transuerso. Dum enim,* ait Hippo. *Submollis contentio Græcè* ὑπολάπαρος, *id est,* ὑποκενὸς, *subuacua, id est, citra tumorem qui tumor adest cum hypochondria inflammantur. Sed vbi inflammatione septi transuersi hypochondrium per continuitatem sursum trahitur, contenditur absque tumore.* Atque illo loco apparet hypochondrij palpitationem perturbationis signum esse aut delirij. Et hoc in acutis morbis verum est. Hinc Hippocrates in prognosticis ita scribit[6]: *Si pulsus insit hypochondrio, Græcè,* ἢν σφυγμὸς ἐνέῃ ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ, *perturbationem significat, aut delirium, Græcè* θόρυβον ἢ παραφροσύνην: pulsum intelligit perceptionem motus arteriarum, aut à medico, aut ægro sine admotione manus. Quidam legunt non pulsum, sed palpitationem, vt legatur eodem modo quo & in historia de Sileno cui erat palpitatio in hypochondrio assidua, eáque aut perturbationis, aut delirij erat velut antèsignanus & prænuntia, quan- *Hist. 2. sectio. 3. lib. 1. Epid. Partic. 31. lib. 1. prognost.*

quam de vera palpitatione hoc non poteſt audiri: hæc enim à ſpiritu craſſo & flatulento fit. Sed pulſus & palpitationis nomine audienda vehemens & perceptibilis quædam motio arteriarum, aut magnæ arteriæ dorſo incumbentis, eo modo quo in magnis inflammationibus, ac præcipuè cum ad ſuppuratum tendunt, contingit. Nec enim omni inflammationi pulſus adeſt, ſed ſi ea ſit ingens, & ſuppurato proxima, vt ait
Cap. 1. lib. 3. Method. Gal. Atque apud Galenum locus eſt præclarus quo docet palpitantem motum in magnis inflammationibus contingere: cōſentit enim iis qui iſtum Aphoriſmum ita interpretantur: *In febribus circa ventriculum, & fortis æſtus, & cordis morſus, vel dolor, malum: nomine* τοῦ καρδιωγμοῦ, *audiunt quidam* (ait Galenus) *crebrum & velocem cordis motum & præcipuè palpitationi ſimilem. Ac tum extremum malum ſignificatur, vim ſcilicet vitalem maximo incendio laborare.* Ergo pulſus ſeu palpitatio, ſeu perceptibilis motus arteriarum in hypochondrio delirium facilè declarat & perturbationem: delirium quidem ſi cætera conſenſerint. Ideo ſubiunxit Hippoc. Sed oculos inſpicere oportet, &c. Sed maximè delirium ſignificatur, ſi inflãmatio ſit, aut in ventriculo, aut in ſepto trãſuerſo, eáque quæ in ventriculo ſatis inſignis, vt in cōmentario ſcribit Galenus. Iecur & lien, & magna arteria partes ſunt in corpore quæ mométaneę ſunt [7], & maximè magna arteria, ait Galenus, quæ ſi inflãmatæ fuerint fortè non illud deliriũ quod aut vētriculus, aut diaphragma inflãmata afferunt, inducet, ſed perturbationē. Quanquã ſi inſignis inflãmatio fuerit, pernicioſum & lethale eſt. Et nomine perturbationis Galen. *Vult intelligi cōmune accidens periculoſarũ omnium affectionum ex quibus non modò ægri, ſed & medici perturbantur:* Vt delirium & inſania ſit quid maius quam perturbatio: ſed ipſa perturbatio adeſt proximè ad delirium accedens. Volunt quidam perturbationem ſignificare timorem quendam de periculo mortis, & ipſius ægri turbationem, nempe corporis ipſius. Atque duo hîc notare oportet, prius cur Galenus dixit perturbationem dici relatiuè, & ad ægros, & ad medicos. Hoc enim ridiculum videtur: Poſterius quid ſit intelligendum, per verbum ἰνὸν. De priore dicam. Miror cur Gal. dicat pulſum ſignificare perturbationem, id eſt, vt
Part. 14. lib. 2. Prorrh. perturbetur & æger tum animo, tum corpore, & medicus videns ipſum pulſum hypochondrij. Nam idem Galenus, Ridet ſimilē interpretationē dicti Hippocra. in Prorrh. &c. *Faciei colęr*

bonus, & mæstitia multa, malum. Subsannat enim interpretes Hippoc. qui referebant nomen mœstitiæ ad medicos, & ad ægros: ad ægros quod qui colore rubro saturati sunt facilè in melancholiam incidant, dum corpus perspiratione caret, vt docet Galenus περὶ ἐρυθρῶν: & ad medicos, vt qui doleant & terreantur, cum viderint bonum colorem in ægro præter ratione. Posterius est de verbo σφυγμ. Vtitur enim verbo isto cum magna energia & significationis vi: Significat enim vel pulsum, vel palpitationem profundam, vt excludatur pulsus & palpitatio musculorum abdominis, qui aut pulsantes, aut palpitantes, nec delirij, nec perturbationis signum dant vllum. Præterea in tertio Epid. dum loquitur de Philista ait, dextrum hypochondrium, intrò contractum est ac inclinans: & in Com. Gale. ait, Hypochondrij contentionem fieri cum septum transuersum alias partes conuellit: tenditur autem septum per idiopathiam & sympathiam. Per sympathiam ratione pleuritidis ob inflammationis magnitudinem, & ob neruorum ipsius tensionem. Per idiopathiam ob ipsius inflammationem. Denique inflammatio lienis, hepatis, & septi transuersi ea in contentione hypochondriorum afferre solet Galeni opinione. Denique vt generaliter dicamus quoties apud Hippocratem legitur, Hypochondrium hoc vel illo modo contentum esse, in eo febrilis affectionis sedem esse oportet, ait Galenus. Comment. in histor. de Hermocrate, hist. 2. sectio. 1. lib. 3. Epid.

Cap. 7. lib. 3. de loc. aff.

Histor. 4. sect. 2. lib. 3. Epid.

Com. in histo. 8. sect. 2. lib. 3. Epid. & Historia vltima lib. 3. Epid.

Atque sunt plerique alij loci, in quibus palpitantis Hypochondrij meminit Hippo. vt in historia eius qui in dealcis horto iacebat, lib. 3. Epid. scribit, *Ad vmbilicum perpetua erat palpitatio.* Et in Coacis, *Iuxta ventrem in febre palpitationes, mentis emotiones inducunt, Sanguinis autem fluxio horrorem efficit. Item, dolores circa vmbilicum palpitatorij habent, & aliquid mentis emotorium, &c.* Ac de ægro nostro hoc verum fuit quod & in Coacis Hippo. scribit: *Quibus præcordiorum dolores, oris ventriculi, hepatis, partium circa vmbilicum hi sanguine per aluum egesto seruantur, non egesto moriuntur.* Quis enim dubitat quin si per venam a liene in ventriculum tendentem, aut per aluum fluxisset, sanguinis copia seruatus fuisset? Atque ad perpetuam memoriam hoc est menti infigendum, quoties quis etiam dum rectus agit de dolore hypochondriorum præsertim profundo conqueritur, oportet non temerè securum esse, sed verendum est de re ali-

Hist. 13. sect. 3. lib. 3. Epid.

qua latente. Declarat hic noster æger, & Apollonius in Epidemiis cui consuetus dolor erat ad dextrum Hypochondrium, & hic mortis causa tandem fuit, cum leui alia de causa laborasset. Nam mirantur aliqui sæpè nos leui de causa in morbos incidere: at hęc per se non est causa sufficiens: *Etenim*, ait Galen. *Sunt quædam quæ per se ipsa comittere morbū nequeunt, quæ si ad corpus morbo opportunum accesserint, totius causam morbi creduntur sustinere.*

Com. in part. 15. sect. 1. lib. 3. Epid & Et com. ad Historiam de Sileno lib. 1. Epid.

Duo nunc restant breuiter explicanda, prius de sanguine cur non conuersus in pus fuerit tanti temporis diuturnitate: posterius de aneurysmate. De Priore dicam, Hippocrates ita scribit: *Si in ventrem sanguis præter naturam effunditur, necesse est suppurari* Græcè ἐκπυηθῆναι, id est, φθαρῆναι, corrumpi & in pus verti. Ac primum nosse oportet id quod placet Hippo. Si vnquam sanguis à propria cauitate in aliam quamcunque peruenerit, omnino est impossibile vt sanguis permaneat. Sed an necesse suppurari? Non placet Galeno, cum suppurari nomen sit vnius mutationis in sanguine factæ. Itaque generalius referunt ad τὸ φθαρῆναι, id est, vitiari. Sed tribus modis vitiatur sanguis, aut enim in pus vertitur, aut liuescit, aut grumescit; grumescit autem præsertim si in magnam cauitatem ceciderit. Atque non mirum si in ægro nostro non suppuratus fuerit sanguis, sed nigrefactus, & in grumos versus: erat enim magna pars eius in amplam cauitatem elapsa. Nec necesse fuit in grumos verti quod quibusdam placere visum est. Et Galenus ait, dolor pulsans inflammationis est comes, suppuratio autem magnarum tantùm inflammationum comes est. Sic sanguis in ventrem illapsus non propriè suppurat, nisi adsit inflammatio magna. Cæterùm in magnis inflammationibus, & phlegmonis sanguis per minimas partes dispergitur in eas cauitates quæ sunt in musculis quas sola ratione contemplamur: sed in ecchymosi in spatia quæ vasis circumiacent effunditur, vt ait Galenus. Ac obiter ne quis dissimilitudine vocum decipiatur aliud est, ἐκχύμωσις, aliud, ἐγχύμωσις. Nam ἐγχύμωσις, significat suffusionem humoris non egressi è propriis conceptaculis, (vnde τὰ ἐγκεχυμωμένα vocat) ἐκχύμωσις autem significat effusionem humoris è propriis conceptaculis eo modo qui dictus est. Et Galenus vocat τὰς ἐκχυμώσεις, ex vasculis effusiones & inanitiones. Sic quandiu sanguis à natura regitur ac præsertim si in magnam capacitatem effusus fuerit, non vertitur in pus, aut aliquid simile,

Aph 20. lib. 6.

Gal. in Com. Aphorismi illius.

Cap. 3. lib. 2. De locis aff.

Com. in Aph. 20. lib 6. Et com. in part. 9. sect. 2. lib. 6. Epid. Lib. de humoribus.

præsertim si inflammatio, aut ingens fuerit febris, quæ sanguini vt & humori omni facilè malam qualitatem accersat, sed manet in grumos versus. Ac in ægro nostro multus erat effusus, deinde rursus aneurismatis ruptio repentinam mortem attulit. Sic iste magnus & apparens pulsus non delirium significabat, sed contineri aliquid contra naturam in capacitate ista, & arteriam dilatatam valdè. Ac fortè de isto ęgro audiri potest Aphorismus lib. 4. *Quibuscunque ex morbis acutis, aut diuturnis, siue quouis alio modo extenuatis nigra bilis, siue vti sanguis niger desubter exierit, postridie moriuntur.* Sed inter cæteros locos vnus est commemorabilis libro primo de morbis: *Sæpè quibus venarum aliqua rupta est à laboribus, aut exercitiis, cum coaluerit alio tempore iterum rumpitur: Vbi verò iterum rupta est sanguinem fundit, & statim pereunt sanguinem multum fundentes, pus autem per totum diem excernentes, cõsimili modo pereunt, Veluti in aliis morbis dictum est.* Hæc Hippocrates. Ceterùm de aneurysmate, aut aneurymate cum litera, y, dicendum puto, quod ad tumorum genus relatum sæpè videtur, & tamen de eius vera essentia nondum planè constat. Galenus de aneurismate, ita agit. *Cum quis secare venam ratus arteriam vulnerarit, ægrè confestim sanguis compescitur. Tamen si res optimè cadat perducta nimirum ad cicatricem diuisione, tamen aneurisma fit.* Sic ea essentia est aneurismatis, vt dilatatio vulnúsque etiamnum ipsius arteriæ adsit, cute ad cicatricem perducta. Magna porrò quæstio est, an in aneurismate sit dilatatio solùm, potè vena, aut arteria, ob sanguinis impetum valdè ampliata, ac dilatata, an reipsa sanguis è vase sensim profluat prosiliatque. Et id pertinet ad ea de quibus iam à nobis actum est, dũ quæreremus an necesse sit sanguinẽ è proprio vase elapsum, sed tamen aliqua ratione in capacitate retentum ac cohibitum, putrescere. Si enim in aneurismate sanguis & spiritus è vase effluxit, si corrumpitur, cur nõ abscessum facit, & pus fit? Quæ ratio impulit Fernelium, vt credat id non fieri: *Credi vix potest, ait, per varicem & aneurysma ruptam apertamque esse venam aut arteriam. Si enim sanguis è vena aut arteria persiliens, non amplius illis contineretur mox corruptus putresceret, tumorque fieret generis diuersi.* In quo à Galeno in duobus dissentit. Eam esse aneurysmatis naturam statuit, vt sectæ arteriæ vulnus maneat, arteria nimirum, nec coëunte, nec glutinata, nec carne obturata: Si vulnus manet, ergo vt sanguis, & spiritus de-

Aph. 2[illegible] lib. 4.

Cap. 2[illegible] lib. de sang. miss.

Cap. 3. lib. 7. Patho.

Lib. 2. de tumoribus contra naturam

filiat necesse est. Tamen hoc absurdum esse Fernelius contendit. Posterius in quo dissentit est, quod si sanguis efflueret, putresceret, & abscessum diuersi generis faceret. At iam superiùs ex Galeno docuimus non esse necesse, vt sanguis è vasis suis elapsus putrescat ac suppuret. Alias enim mutationes subire posse sanguinem à pure demonstrauit. Tamen probabilitate quadam nititur opinio Fernelij [8]. Si enim maneret arteria aperta, intra dies aliquot, aut intumesceret valdè pars, aut si præ conformatione obsequi ampliúsque dilatari non posset, creparet diffringeretúrque media. At aneurysma diutiùs etiam durasse oculata testatur fides. Aut igitur ita vulneratum vas conniuet, vt parum admodum transiliat ac exudet, aut si vas apertum hiánsque supponitur, breue intrà tempus abrumpitur tumor: vnde Galenus lib. de sanguinis missione asserit se aduocatum esse vt arteriæ vulneratæ mederetur in malleolo, quod sanguinis cursus non posset cohiberi, credibile est aneurysma fieri non potuisse, quòd aperto nimis arteriæ corpore sanguis & spiritus largiùs coeffunderetur. An verò necessario è vasis propriis effusus sanguis putrescat, alius fortè est loci atque temporis. Cæterùm aneurysma à varice seiungunt, quod varix ad venæ dilationem referatur, eámque à sanguine, aneurysma autem ad arteriam dilatatam idque copia spiritus & sanguinis tenuioris. At varix in cruribus propriè intelligitur, quanquam & ad alias partes potest pertinere. Hippocrates dilatationem venarũ in pulmonibus veluti varicosam astruit, idque σπαδῶνα, vocat ἀπὸ τοῦ σπᾶσθαι, quòd præ dilatatione diuellantur membranæ præ sanguinis copia ibi inundantis Et sic in omnibus corporis partibus ob violentum aliquẽ conatum ille σπαδὼν, seu, κιρσὸς, potest contingere. Et eodem modo sese res habet in aliis partibus ac in cruribus. Aetius de aneurysmate abundè differit, & eius interpres communiter vasorum dilatationem vocat: vel quòd omnis vasorum dilatatio aneurysmatis nomine præhendi possit, vel quòd aneurysma æqualiter, & ad arterias, & ad venas pertineat, vel quod cum aneurysmatis naturam constituat arteriæ sectio, alia simul vasorum sit dilatatio & explicatio. Atque in omnibus corporis partibus aneurysma fieri posse docet, sed in quibusdam peculiariter. Deinde subdit: *Oritur autem omnino vasorum dilatatio, aut dum sanguis & spiritus ex arteriis*

Com. ad Aph. 20. lib. 6.

In libris de morbis.

Cap. 10. serm. 3. Tetrab. 4.

perſultant, aut dum oſcula earum rumpuntur, aut aperiuntur. Sanguis autem & ſpiritus paulatim excreti ſub cute colliguntur. Et tunc ſigna ſunt certa eius rei, (de quibus eo loco) vt tumor paruus aut magnus, concolor, indolens, ad tactum mollis & ſpongioſam laxitatem præ ſe ferens. Digitorum preſſui cedit, vt ferè euaneſcat, ſed amotis digitis ſtatim reuertiturus: Id quod in aneuryſmatis quæ ſine vulnere fiunt apparet. Sed cum arteriæ vulnus præceſſit, & deinde coaleſcente cute vaſorum dilatatio contingit, tumor non ſimiliter mollis percipitur. Sanguis enim copioſior ſpiritu eſt, qui in grumos coit, & tumorem attollit. Sic explicat clariſſimè aneuryſmatis naturam, & paucos animaduertiſſe credo illius morbi veras notas. Et ex eius doctrina licèt aneuryſmatis omnis duplex genus ſtatuere, vt aliàs ſit cum vulnere arteriæ, atque tunc plus ſanguinis quam ſpiritus eſt, coeffunditur enim ratione vulneris: vel ſine vlcere eſt, quod fit, ait, ob conatum, aut cauſam externam, aut internam. Internam vt in melancholicis in quibus malignitas eſt ſanguinis. Atque fit vera dilatatio, & effluxio ſpiritus & ſpirituoſi ſanguinis per quandam διαπήδησιν ἢ, quandam ſpeciem ἀναστομώσεως. Quanquam in quibuſdam ſine apertione manifeſta, aut ruptione poteſt fieri dilatatio eo modo quo in varicoſis venis. Quis enim dicat effluere è vaſis ruptis, aut eroſis, aut apertis ſanguinem? Quę opinio impulit Fernelium, vt crederet non exilire è vaſis ſanguinem in aneuryſmate. Sed errat Fernelius, & quicunque credit, aut in omni aneuryſmate eſſe effluxionem reipſa factam, aut nunquam effluxionem eſſe. Vtérque enim grauiter errat rerum ignoratione & neglecta autorum authoritate. Cum Hippoc. vt paulò antè memini & docet in pulmonibus σπαδόνα, fieri & vaſorum σπάσμα, (vulſuram ad verbum Cornarius vertit) vt in vaſis ſit tanquam quędam varix (Gręcè κιρσός) ſi ea in parte magna dilatatio fiat, quis tandem non opinetur verum aneuryſma fieri[10]? Atque cum arteria dilatata eſt valdè tum in ſignis pulſatio adeſt. De aneuryſmate, quod ἀπὸ τοῦ εὐρύνειν; ducitur quod ampliare, & dilatare ſignificat, vt potiùs per τὸ υ, quàm per ι, ſcribi oporteat, abundè clariſſimus Gorræus in definitionibus medicis pertractauit. Atque inter cætera bellè explicuit quomodo differant aneuryſmata in quibus iam cóclusus ſanguis eſt, & in quibus ſenſim

influit ac effluit ſpiritus in capacitatẽ coaleſcẽte iã carne.

Quod ad partes aneuryſmata pertinet, cũ alia externas corporis occupent, alia internas, cum in omnibus difficilis admodũ curatio ſit, maximè verò in partiũ internarum aneuryſmatis. Quæ in caput & guttur incidunt ea medentis manum non admittunt. Quæ ad internas partes ſpectant, ea derepentè & minimè opinantibus medicis ægros ad exitium præcipitant.

Quæri hoc loco poteſt, an ſi in ſiniſtro hypochondrio lateat, tutò ſectio fieri poſſit. Hippocrates in libris de affectionibus vrit ſæpè regionem hepatis, renum, & lienis: ſed in earum partium aneuryſmate minimè, hoc tutum non eſt.

Remedia ægro inſtituta, cum tamen non ei latenti & incurabili aneuryſmati occurreretur, hæc ſequuntur.

Iniecta enemata carminatiua quæ ob diſſipationem flatuum quibus ille abundabat, aliquam alleuationem attulerunt.

Dolenti lienis regioni fotus ex anodynis ex rad. bryoniæ, ſcolopendrij, florum chamæmel. baccarum lauri, iuniperi, ſemin. rutæ adhibentur.

Applicantur frequenter cucurbitulæ: & iis remed. alleuabatur.

Opiata hæc inſtituta:

℞. *Myrobalanum emblicam vnam minutim conciſam, conſeruarum bugloſ. viol. nenuph. & anthos. an. ʒ iij. corticis citrij conditi ʒ ij. raſuræ eboris, cornu cerui, margarit. elect. an. ℈ j. oſsis è corde cerui. ʒ ſ. pulueris diarrhodonis abb. & letitiæ. an. gran. 10. ambræ griſeæ gran. 8. cum ſyrup. conſeruationis citrij, fiat opiata.*

Mirum hoc eſt, cum remedia à nobis inſtituta directè non oppugnarent morbum, cum ille medicis incognitus foret, vt euentus probauit, quomodo tamen fotuũ vſu ſe leuari diceret. Caue ne nimium credas ægro, & non interim diligenter animi neruos intendas ad inueſtigationem morbi, vt non ceſſes quandiu certis notis morbum deprehendas. Sunt enim plerique qui malum lenientes quibuſdam remediis ſatis ægro factum credunt: atque intereà miſerrimè ægri opprimuntur morteque rapiuntur. At hoc non ſatis. Et hac vna re multi ſunt decepti, qui applicito vno remedio videntes dolorem leniri, ab inueſtigatione ideæ morborum deſiſtunt. Quod multos in vitæ diſcrimen adduxit.

Et hæc Hiſtoria à nobis adducta cautiores nos & diligentio-

res debet reddere, ne cum ignoratione nostra iuncta sit ægrorum calamitas magno cum artis vituperio, quam tanta hominum coluit celebritas.

Atque ad historiam morbi hoc quoque addi potest, forte vsu cucurbitularum & fotuum, & cataplasmaton ex radice Bryoniæ (quę omnia confusè administrata sunt vt nihil non agere videremur) attractionem maiorem factam fuisse, & mortem acceleratam. Quod in primis Aetius commeminit, & hoc loco siccè non est prætereundum, ne sinamus longiùs manare errores qui quotidie committuntur: *Vidisti tu eodem tempore cum fomentum cuidam adhiberetur eum difficulter spirasse omni superfluitate ad præcordia per calorem attracta. Hic itaque mortuus est cum cataplasmata instar cucurbitæ superfluitates ad partem attrahant. Quidam etiam ipsa cucurbita vsi sunt in præcordiis, hoc vnum ipsi cogitantes vt aliquid circa ægros agere viderentur.* *Actum die 12. May 1575.*

ANNOTATIONES.

1 *Hipp. sectio. 3. lib. 2. Epid. Narrat quartanam quoque febrem longam facto impetu in vniuersum corpus, & tumore qui ad lienem erat euanescente desiisse.*

Idem contigit Ioanni Meresse, cuius totum corpus laßitudine ὀστεοκόπῳ, *laborabat facta translatione à centro ad totum corpus. Et 4. Epid. notat. De quodam seruo quartanario cui febris conquieuit cum factus esset* τυφώδης, *aut* τυφλώδης: *id est stupidus, vel in totum corpus translata materia, vel in caput. Vnde comatosam & catalepticam induxit affectionem.*

2 *Hinc disces in metu arthritidis, non nisi cum cautione purgandum quoniam irritatur sæpè materia: Vide librum 2. meorum Epidemiorum.*

3 *Hoc aduerbio, impuniùs vtitur Cicero. 2. de Diuinatione.*

4 *In Coacis dum de lethargo disputat vtitur nomine* σφυγμοῦ, *propriè accepto.*

5 *De palmo summo & admirabili ad vmbilicum & os pectinis narrat, sed rationem non reddit Hippo. 7. Epid. initio in historia de filio Eratolai dysenterico.*

6 *Et Hipp. notat 5. Epid. Vxori Gorgiæ pulsum in vtero extitisse, id est, motum arteriarum manifestum post menses suppressos. In vxore Philini historia 4. sectio. 3. lib. 1. Epid. die 14. palpitationes fuerunt, sed eas ad crassos & crudos succos in Com. Galenus refert.*

7 *Magna arteria pars est principalis, com. in part. 31. lib. 1. prognost.*

8 *In Collegio Rhemensi cuidam sacerdoti aneurysma erat in cruribus. Aperto cadauere reperta est magna dilatatio arteriæ, & sanguis in ea arteria concreuerat indurueràtque: Indurationis causa tribuebatur immoderato rerum refrigerantium vsui.*

9 *Multi falluntur in principio aneurysmatis à sectione arteriæ non orti. Credunt enim non esse aneurysma, sed tumorem tantùm aliquem præter naturam. Si enim à sectione arteriæ non incipit non est necesse vt sit ea pulsatio quæ adesse solet arteria vulnerata.*

10 *Quæstio est an in omni aneurysmate necessaria sit pulsatio, sine hac enim ne aneurysmatis quidem rudimentum esse posse contendunt.*

CONSILIVM CVIII.

De febre maligna.

NObilis vir D. de Cernenay, ad insigne crucis viridis cũ accubuisset vxori suæ exanthemata patienti in febrem degenerem incidit. Erat continua, sed exacerbationes habẽs noctu. Dolores quidam erant circum nothas costas, sed ij adeo parum erant molesti, vt medicos non adduxerint vt eis mederentur. Corpus erat planè bile ac ictero infectum: Præcalida habebat viscera, & ante quartana annua laborârat. Pulsus erat parum elatus, non febri, ac calori, ac linguæ respondens. Qui sanguis detractus est biliosa sanie plenus erat & corruptus, deiectiones planè biliosæ. Et quod nos terruit quinto aut sexto die inopinato sputum reddidit permistum sanguine & bile, & parum nigricans. Pleuritin esse dicebant quod febris esset, & tussis: At ista tussis erat à collecta corrupta ista materia in pulmone. Reuera si pulmonia aut vera pleuritis eum adorta fuisset in tanta materiei in pulmone collectæ corruptione, intra paucos dies interiisset, accedente maximè pulmonis imbecillitate. Sed quoniam nondum aderat occasio, vt aut costæ aut pulmones laborarent, febris tantùm continua occupauit vera & essentialis. Dicat quis, quid illa sputa tam praua & horrenda designabant? Si sputum album esse debet & omnis expers tincturæ, si vomitiones humorum qui colores alienos habent, aut graueolent mala sunt, cur non & excreatio alieno colore

imbuta? reuera si ista colorum prauitas inflammationis comes fuisset, aut si actu inflammatio pulmonem prehendisset (vt antè dictum est) vix vlla vitæ salus sperabilis fuisset. Sic erat excrementum collectionis, non subitæ generationis, aut inflammationis consequens. Atque in hoc maximè ægro, vt & in filio Noëi fabri lignarij verum comperimus quod scripsit Hippocrates, περὶ ἀποχέυσιων: *In febribus quæ non intermittunt excreationes sanguinolentæ, liuentes, graueolentes, biliosæ, omnes malæ sunt. Si benè procedant, bonæ: eadémque ineunda ratio in iis quæ per aluum & vrinas feruntur:* Quid? fieri ne potest, vt quantumuis facilè cedant sputa cruenta, biliosa, graueolentia, liuentia, ea ad salutem pertineant? Sunt enim malæ vt signum, quod partium à quibus manant vitium & corruptionem significent. Nam non modo videndum quàm benè procedant ista, sed vt in qualitate tantopere non peccent. Galenus in com. *Ait Hippo. debuisse potiùs dicere omnes malas excretiones, si facilè fiant, bonas esse excretionis modo, non qualitate, non loco, non materia, non causa. Nam omnes malæ excretiones prauarum signa sunt dispositionum, & fiunt eo modo quo in vlceribus putridis quibus ichores saniosi defluunt, nil dispositioni conferentes. Nonnunquam verò ita sicuti pus ex abscessu dirupto benè expurgans partem laborantem. Indicia verò quod benè excernatur, maxima sunt, & coctio & ægri tolerantia, item morbi species, tempus ni, regio, ætas, naturáque ægrotantis.* Aph. 47. lib. 4.

At sæpè coctionis argumenta non apparent, cum ea materia quæ excernitur non sit morbi vllius, sed tantùm congesta sit in parte, vt de instituto in ea mitificanda regendáque Natura non fuerit occupata. De excretione è pulmonibus multa Hippocr. In prognosticis, sed tũ de apparentibus pulmonũ morbis, vt de pleuritide aut peripneumonia loquitur. *Inter cætera, ait, permixta appareat flaua bilis admodum screatione oportet. Screatio flaua si syncera est, cum periculo est, cădida verò, glutinosa & rotunda, inutilis est. Si viridis & spumans admodum est, mala est.* Numquid hîc alienos colores, alienámque qualitatem in ptyalismo vituperat: & tamen docuimus & ex quarto Aphorismorum, & ex historia quã hoc loco narrauimus excretiones è pulmone prauas aliquando bonas esse propter eam vtilitatem quæ consequitur ex tali excretione, quod interea partes liberantur ea corrupta materia quâ præpediebantur. Tametsi enim materia mala sit, per accidens tamen ratione finis & boni qui inde secutus est euentus, Part. 44 lib. 2. progn.

bona dicetur esse. Sic tametsi Natura fluxum sanguinis per hæmorrhoïdes non instituerit, tamen quia inde commoditates ad sanitatis & custodiam & morborum repulsam consequũtur, fluxus iste opus naturæ ex instituto paratum dicitur è Galeno.

Ac duo sunt celebres loci, & omni memoria digni apud Galenum, vt iubeamus valere & exulare imprudentem quorundam temeritatem & crassam ignorantiam cum vident prauas aliquas excretiones: Prior est in lib. de locis affectis:

Sub finem lib. 5. *Sæpè*, inquit, *hepate robustiore aliqua ex parte effecto pessimæ dete-ctiones & colore & consistentia apparent, item & vrinæ. Vnde decepti medici putant grauissimum morbi periculum subesse. Sed errant. Nam quibus sine ratiocinatione rudis duntaxat experientia suffragatur, de iis quæ rarò accidunt, experimenta habere nequeunt, veluti eorum quæ sæpè accidunt, facilè meminerunt.* Alter locus quo explicat illum Hip-

Part. 51. lib. 2. prog. pocr. locum. *Omnis screatio mala quæ non sedat dolorem, quæ verò sedat dolorem, omnis melior est. Sæpè valuit natura,* (ait Gal.) *prauam vincens affectionem expurgare corpus: & in hoc terrentur multi aspicientes secretæ vitium materiæ, nequaquam cognoscentes vtrum id symptomatis fiat ratione, an quia natura prauam materiam foras expellat.* Atque excretionis bonæ & vtilis notas assignat leuationem doloris (quanquam id non sufficit Galeno) & in primo

Com. in Apho. 2. lib. 1. Aphorismorum, εὐφορίαν[2]. Atque vt id terminemus de quo dictum est: Notanda duo sunt, prius cur Hippo. vsus sit nomine ἀποχρέμψεως, non πτύαλον, vt in progn. aut πτύσεως: posterius, cur dixit, in febribus non intermittentibus. Quasi verò in febribus essentialibus (nam nomen τοῦ πυρετοῦ, absolutè positum febres essentiales notat) excreatio alicuius sit momẽti, propriumque sit excrementum febris, cum eius materia sit in maioribus vasis clausa non in pulmone. Nam quemadmodum in morbis thoracicis parui penditur vrinarum inspectio, quod nõ sint proprium pulmonis excrementum: Ita in febribus ipsis veris non valet sputorum inspectio, nisi auctoris vice. Quia si ad bonitatem actionis ipsius materiei febrilis sputorum appareat adiungatúrque bonitas & facilis eductio, bonum id signum. Ego verò coniecturas aliquas afferam quibus adductus fortè fuit Hippoc. vt τῆς ἀποχρέμψεως, meminerit. Ac primum id docere voluit vt iis occurrat qui præproperè ac præcipitãter de morbis iudicant, & cum vident aliquid alienius è parte, ac præsertim è pulmone excerni, quod non viderint, statim malè de morbo ominan-

tur, ac sinistrum euentum prędicunt. Immò putres esse pulmones dicunt, vt si contingat ægris mori suam inscitiam (cum fortè malè curauerint febrim ipsam essentialem) excusatione ista tegant Aut dixit hoc, ne relicta febre ad excreationes istas malas conuertant se, cum tamen malè id fiat. Collectio tantùm erat per transudationem ichoris à cacochymia traducti in pulmonem. Aut monet hoc Hippo. ne territi medici inspectione eorum malorum sputorum ægros deserant tanquam conclamatos. At, tametsi materia ista mala sit, bona tamen est si excretionis modus assit legitimus, quod vis naturæ paruerit in desiccanda materia quæ ob moram talem corruptelam contraxerat. Nonne etiam videmus integra fruentes sanitate mungētes sub viride saniosum, δυσώδης. Et tamen cū mala sit materia, bonum est quod virtus expultrix valeat in excernenda ista materia, quæ alioquin maiore mora partem labefecisset. Quod si pleuritis adesset, aut morbus proprius pulmonis, & tale sputū appareret, fortè non tam securum esset, quam si in essentiali febre appareret. Quare? Quoniam si vigeret morbus pulmonis cum tali sputo, generationis perennis talis sputi suspicio foret, quod malum est. Sed cum inopinato in febre essentiali talis mala ἀπόχρεμψις apparet, non tam generatio est, quam veteris excrementi collectio, vt ista mala qualitas & coloratio non tam nata sit ob alienum calorem, quam moram longam in pulmone. Quanquam non dubium est quin si illa putresceret inflammationémque accerseret in pulmone, malum deterius inueheret, quam si alius esset coloris & consistentiæ. Vnde in prognosticis spumantem & viridem ex pulmone excretionem vituperat & maximè si sincêra sit excretio. Præterea duo notari debent cur dixerit ἀποχρέμψιες, & febres nō intermittentes, quod vtrumque (si potest coniectura aliquid) non citra rationem adiectum est. Nam cum nomine τῆς ἀποχρέμψεως, vtitur non autem nomine τὸ πτύελον, videtur significanter notare non tam esse materiam thoracis morbificam quæ excernitur, quàm excrementum aliarum partium, quod in pulmonem influxit, & ob moram aliquam alienū colorem accersiuit. Cùm autem significatur vera excretio è pulmone, si quis affectus instrumenta respirationi deuota tenuerit, vtitur voce πτύσεως, aut, πτύειν. Ideo dixit, *in febribus, non intermittentibus*: vt declaret ratione præsentis cacohymiæ & vi caloris humores

Lib. 2. part. 46.

fundentis, & per modum attractionis ipsius pulmonis à partibus inferis, aut per modum transsumptionis & transsudationis colligi in pulmone materiam alienam, quæ aut tussi, aut alio modo expectoratur. Et sic de pulmone malè affecto non oportet nos malè ominari. Per quandam anastomosin, aut
2. de morbis. similem passionem cruentæ possunt fieri excretiones è pulmone agitatis humoribus, & ob suam acrimoniam vasa reserantibus. Si enim facilè in febribus continuis autore Hippocrate, & inflammationes cerebri, & pulmonis facilè possunt succedere; nunquid pars materiæ febrilis à pulmone potest attrahi iam per se maligna, & κακοήθης, & alieno colore imbuta, quæ sputa ordinaria potest tingere, vt inde excreatio derepente immutetur? Vnde dubium esse non debet, quin, si materia illa diutiùs moretur ibi, pulmones inficiat, ac labefactet. Itaque peropportunè excernitur, bonóque est si eius facilis fiat eductio, & sola fiat ἀπόχρεμψις, id est, per simplicem excreationem sine vi, sine tussi, sine violento motu aliquo εὐπετέως, vt loquitur in libro προγνωστικῶν, eductio fiat. Sic nomen τῆς ἀποχρέμψεως, facilitatem excretionis declarat, ac si materia ipsa in os occurrat eo modo quo cum à capite ῥεῦμα, descẽdit sine tussi, sed solo linguæ motu expuatur & excree-
Aph. 12. lib. 1. tur id ipsum quod occurrit. Et non mirum si ἀπόχρεμψις, fuerit biliosa, nam totum corpus erat biliosum, cacochymun, & ἰκτεριῶδες. Et cum Hippo. ait ex signis mox apparentibus de morbo iudicandum esse, vt in qua pleuritide mox sputũ apparet, ea breuior & securior dicatur, hoc debet intelligi de morbi excremento, non autem de illa materia extraordinaria. Nam multos pulmonicos & pleuriticos vidimus qui primo die morbi è pulmone reiecerint quibus & protractus morbus & mors ingruit. Quoniam educebatur non id quod morbum faciebat.

ANNOTATIONES.

1 *Error medicorum qui cum sputum, aut cruentum, aut subcruentum, vident, putant esse, aut pleuritin, aut peripnemnoniam. Quæ opinio etsi opinione Gal. & Hippo. paulò post confutata est, quod ex pulmone sæpè prauæ fiant excretiones, vt floridæ (id est cruentæ) nigricantes, pallidæ, cum tamẽ nec sit inflammatio, nec pleuritis, nec peripnemnonia. Inter cætera locus est cõmemorabilis in hystoria de Pythione, lib. 3. Epid. part. 4. sectio. 1. vbi docet sextò die varia Pythioni, & cruenta sputa appa-*

ruisse, cum nec peripnemonicus, nec pleuriticus foret, nec à capite malum esset, sed à defluxu tantùm materiæ quæ non erat tanta, vt inflammationẽ pareret, aut fortè in pulmone congesta, sed quæ incendium non conceperat.

2 *Huc pertinet locus præclarus, lib. 2. Epid. sectio. 2. vbi loquitur de eruptione Terminthorum in febre continua, & ait, æger autem erat subsplenicus, ac si dicat istam eruptionem non fuisse propriam morbo, sed corpori.*

3 *Ad hunc locum pertinet historia, lib. 5. Epid. de Hipposthene: is ceciderat luctans: cruentum* ἔχεμψε, *ait Hippo. & addit,* οὐκ ἦν σίαλον. *Non erat sputum: quod notandum, erat quidem* ἀπόχεμψις, *sed non erat* πτύαλον, *seu* σίαλον. *Ideo dixit, Videbatur medicis esse peripnemonia, sed non erat. Sic caue ne quid in his erres. Et puto nomen* σίαλον, *pro* πτύαλον *sumpsisse. Quanquam* σίαλον, *significat tantùm saliuam non sputum.*

CONSILIVM CIX.

De cordis palpitatione.

VXOR LYSSÆI annos 22. nata palpitationes cordis persentiscit quas formidinẽ appellant, alij tremorẽ & impropriè quidẽ. Quidam ex veteribus imperitè confundũt cũ cardiogmo & cardialgia, maléque tremorẽ vocant. Etenim facultatis animalis imbecillæ symptoma nõ est, nec motus est mixtus naturæ & morbi, & pars loco non dimouetur; quod trementi parti contingit. At tantùm eleuatur & deprimitur pars. Tamen quod ægri putant cor è loco moueri, ideo tremoris nomine impropriè donatur, quo modo & singultum ventriculi conuulsionem dici demonstrauimus. Conatur enim cor excutere id quod ei molestum est: & cordis eleuatio depressióque definitur subinde præter naturam facta. Cardiogmos autem, & παλμὸς, iidem affectus non sunt quanquam aliquid affine habent. Ante exposuimus Aphorismi illius particulam, *In febribus circa ventriculum & fortis æstus, & cordis morsus vel dolor, malum.* Miror cur Gal. in com. Iis assentiatur qui nomine τῶ καρδιωγμῶ, intelligant crebrum, velocem & palpitationi similem motum ipsius cordis ob incendium ingens in corde ipso: ex qua Galeni opinione conse-

ciũt incendiũ ac phlegmonẽ in corde τοῦ παλμοῦ causam esse posse. Quòd à ratione alienum videtur cum Galenus ipse alio loco (sed nondum occurrit locum istum legere) à causa frigida repetat palpitationem. Declarant frigida remedia quæ ad hunc affectum instituta videntur[2]. Ac primùm magna est absurditas statuere idem esse καρδιωγμὸν καὶ παλμὸν, cum cardiogmos ad os ventriculi pertineat maximè palpitatio autem cordis affectio est, quanquam per aliarum partium, & maximè ventriculi consensionem nasci potest. Item καρδιωγμὸς, in cholera morbo & febribus continuis ob morsum ventriculi à flaua bile frequẽs esse solet, vt propterea non debeat numerari inter alia symptomata mala. Quid verò est dicere cardiogmon significare vehementem quendam motum palpitationi similem? dicam quod sentio. Nomine τοῦ καρδιωγμοῦ, non intelligit affectionem ventriculi ob morsum, sed symptoma quoddam consequens suum æstum in febre, siue æstus sit simplex, siue ob ebullientem flauam bilem in tunicis ventriculi: vt vult in com. Galenus, vt ὁ καρδιωγμὸς, indicet cordis ipsius affectionem cuius affinis est motus quidam palpitatorius, vt quasi vnum ex alio consequatur. Et ideo illi veteres καρδιωγμὸν, non palpitationem significare dixerũnt, sed motum vehementem palpitationi similem. Vnde ægri dicunt sibi palpitare cor & quasi ardere præ ingenti æstu quo conflagrant. Hoc quod diximus ne confingere videamur, confirmabimus autoritate Hippoc. qui admirabili quadam explicandi vi docet quænam symptomata consequantur erysipelas pulmonis. Atque inter cætera sunt vomitus bilis & pituitæ, nec non deliquia animi. Quod mirum esse potest, cum erysipelas pulmonis propria sit affectio. Sed admirabilius est id quod dicit de causa cur deliquia animi sequantur pulmonis inflammationem, propter *sanguinis transmutationem derepente contingentem*. Id est, cum inflammatus est pulmo duo sequuntur horrenda, nam spiritus cordis inflammantur: immò & aër attractus dum pulmonem transmittit ita incalescit, vt nullum solatium refrigerii afferat, sic cor languere, & languidè moueri contingit; & dum crebriore & frequentiore motu cietur aliquid παλμῶδες contingit: Item attractio fit sanguinis & spiritus maior ob ardorem, nam incendium attrahit, ait Hippo. Et ob istam attractionẽ subita fit transmutatio sanguinis quæ palpitationis aliquam speciem affert. Sic vides. In magno æstu & de-

liquia

liquia euenire & palpitationi aliquid simile, vt & deliquium & eleuatio depressióque pulsus, & crebra mutatio coniungantur. Immò & in morbo, & per sanitatem cum euariat pulsus, vt è magno in paruum, è frequenti in rarum, è veloci in tardum mutatio fiat, palpitationis magna sunt argumenta. At dũ æstus ingens in corde est, præsertim si de repente magna fiat attractio spiritus & sanguinis, & mutatio pulsus & palpitandi occasio facilè incidit. Ergo cum ingens aliquod incendium est, & aliquid est palpitans, ob similitudinem quandam cũ palpitatione, motus iste παλμώδης, dicitur. Cæterùm, vt antè dictum est, volunt ex Galeno veræ palpitationis causam esse frigidam. Quod si verum est cur veteres practici alia remedia instituunt calida, & phlebotomiam præscribunt. Nam in causa frigida venam secare tutum non est[a]. Galenus omnem palpitationem iuuari venæ sectione author est. Et qui Galenum interpretantur ideo locum sectioni venæ dant etiam posito quod causa frigida palpitationem inducat, quoniam aut minuatur plethora, aut obstructio sectione venæ liberetur, aut reuellatur cursus materiei flatuosæ. Supponit enim Galenus à crasso vapore palpitationem ferè omnem oriri, ideò non est dubium quin & ad diuertendum reuellendúmque cursum phlebotomia, & ad attenuandum attenuans victus conferat. Mesuæus de sectione venæ loquens in palpitatione ex hypothesi loquitur, Arculanus etiam ad syncopen vsque exclusiuè in palpitante sanguinem mittit. An propterea imitando istorum senum consiliũ audacter sanguis mittetur? Nequaquam. Nam eorum qui palpitationi sunt obnoxij ita comparata ratio est, vt βραχύβιοι sint, ac sæpè in phlebotomiis ipsis & purgationibus opprimantur & moriantur: Quod cum calamitosum sit, prudẽtis est medici diligenter inspicere ne suspicionem subeat eius, vt occisi quem sua sors peremerit. Mesuæus ita de phlebotomia in palpitatione scribit: Si cum cordis tremore fuerit pulsus velocitas & febris, æger ex basilica minuendus est. Ex dextra quidem, ait Arculanus, ad minuendam plethoram, ex sinistra ad remouendum repletionem vaporosam. Melius enim Arculanus sentit, meo iudicio, de sectione ista venæ partim ex sinistra, partim ex dextra quàm Auicennas & Arabes, qui ideo dextras secant, quòd palpitationem à sanguine esse credant, sinistras, quòd cùm à vapore orietur, commodè id fiat. Vix

[a] Lib. 5. loco. aff.

enim euenit vt ſanguis hunc morbum pariat, ſed à vapore eſt potius, aut à cauſa conſimili. Quanquam ſunt, qui venam in cruribus, aut poplite ſecent, ſi præſertim ab hypochondriis malum eſt, vt per arteriam cœliacam à parte ſiniſtra, præſertim verò è lienis regione vapor craſſus, quem in cor elatum facultas ipſius partis tanquã ſubſultantem hoſtem nititur expellere[5]. At erroneum hoc eſt. Siquidem ſi hoc valeret, cum palpitationum pars maior ab hypochondriis ſit, venas poplitis, aut malleoli vtique aperire conueniret. At hoc non fit. Sed excluſâ iſtâ ratione tanquã parũ probabili, duabus de cauſis inferiorum venarũ reſeratio ex vſu futura eſt, prior eſt ſi ſuppreſſio, aut menſiũ, aut hæmorrhoidon in cauſa ſit, poſterior autẽ ſi reuellẽdi ſtudiũ eſt: alioqui brachiorũ ſectio profutura eſt poti9.

Quod autem attinet ad ſectionem venæ ad leipothymiam vſque, videtur ea nocens eſſe, præſertim cum, vt antè dictum eſt, palpitationi obnoxij ferè dum euacuantur, inopinata præcipitíque morte eripiuntur. Accedit quod palpitatio cordis, vt annotat quidam in Arculanum, diſpoſitio quædam media ſit inter pulſum & debilitatem & ſyncopen. Quod ſi verum eſt, & ideo metuatur iſte morbus quod cõnatam in ſe debilitatem, & quaſi annexam ſyncopen habeat (quæ quidẽ ſyncope morti finitima eſt cum nomen inuenerit ἀπὸ τοῦ ζυγκόπτειν, quod vitæ noſtræ filum concidat ac deſecet) quid attinet noſtrâ largâ ſanguinis euacuatione, in qua ſpirituum magna fit diſſipatio, acceſſere ſyncopen, & ita mortis periculum creare? Sed Arculanus vt acutus & optimus autor, vnam tantum rationẽ affert, quæ nos inducere poſſit ad tam luculentam & copioſam in palpitatione ſanguinis effuſionem, vt potè cùm in ſanguinis copia & orgaſmo, & ad cordis arcem raptu metuitur, ne derepentè in corde apoſtema concipiatur, & mors proinde ſubita inrentetur[6]: Aut etiam ſi inflammationis ſubitæ ſint argumenta, quæ ipſius palpitationis cauſa ſit[7]. In iſto enim caſu, quoniã inſignis & ſubita refrigeratio requiritur, ne breui tota ipſa regia inflammetur ac conflagret, nullum præſentius auxiliũ venæ ſectione eáque conferta & copioſa. In ceteris à largis iſtis euacuationibus temperandum eſt. Ac de cauſis illius morbi, qui per ſe terrificus eſt, dum cætera ſedulò lectori legenda relinquimus, breuiter percurremus. Aliquando in corde ipſo affectionis cauſa eſt, & tum periculoſior exiſtit: aliquando à

partibus vicinis est, aliquando à remotioribus, vt ab vtero, à maligno tibiarum vlcere. Tuberculum in corde, abscessus item affectionis causa esse potest, multus sanguis obstructionem faciens, intemperies calida, vermes cor vellicantes, subita euacuatio, impraegnatio. Quemadmodum enim mulieres quaedam veteribus affectionibus praehendi solitae, cum vtero conceperunt iis liberantur & miraculo absoluuntur, edito verò foetu repetunt, ita quoque praegnantes mulieres, insolentes morbi possunt inuadere, vt palpitationes & Epilepsiae, dentium dolores implacabiles, & capitis grauitates. Praeter causas commemoratas inflammatio, aqua tunicâ cordis inclusa, item si tunica, aut humorem putrem ac malè olentem in se contineat, aut lapillos, palmum inducit. Item venenata qualitas, spirituosus, aut crassus halitus, vel ab arteriis, vel à corpore cordis, aut à pulmone, aut à liene aliáve parte, aut propinquiore, aut remotiore elatus: Constrictio maior, decubitus in renes & dorsum, praesertim si magna arteria perreptans spinam prematur, à succensis putribus lignis elatus vapor, ductus & attractio spiritus auraeque pestilentis. Adhaesio pericardij, corpori ipsius cordis, quod in duobus hydropicis obseruatum est [9]. Mucus per quandam colliquationem in cor illabens, (vndè dicunt vulgò quosdam repentè interire quod adeps colliquatus in cor influxerit,) ac tum cùm colliquationis modo mucus iste in cor labitur falsò asthmatici credũtur aegri. Si palpitationem aut inflammatio aut erysipelas committit febris ingens est, pulsus durus & veluti serrans. Si à venenata aura infernè in cor surgente, fugax est malum. Cùm à venenata aura in pestilente statu, praeceps virium omnium lapsus est. Cum à muco per modum colliquationis in cor fuso, aeger fit anhelosus, parua & densa spiratio est. Vidimus palpitantem affectum ob aneurisma in liene, quòd si in corde ipso aneurisma sit, lethalis est affectus. Quae palpitatio syncopen veram iunctam habet, insanabilis est. Quae ab adhaesu pericardij est, lethalis est. Quae à colliquatione est, insanabilis quoque est: Item & ea quae à venenata aura est. Atque inter ceteras palpitationis causas vna & communis & vulgaris est, intemperis frigida ventriculi, & iecoris calida. Dum enim ventriculus non benè suum facit officium, & secundam coctionem tanquam correctionem & emendatricem sui prima

non agnoſcit, iecur calidius rapit crudius alimentum, hinc anathymiaſeon prouentus multus, obſtructionum ilias, & ab iſtis obſtructionibus palpitandi occaſio. 10. Quod hypochondriacis ſolenne eſt, cachecticis, & virginibus fœditate coloris infectis vſu-uenit. Galenus horum demonſtrationem videtur afferre tanquam aliud agens com. in iſtum Aphoriſmum, *Qui regio morbo laborant, non multum ventoſi ſunt:* Nam ventorum flatuúmque generationem à duabus cauſis repetit, vna eſt materies ipſa, altera eſt partium corporis earum præſertim quæ ad ventrem attinent, debilitas. Materia eſt crudus, pituitoſus ac frigidus humor qui facilè in flatum ſoluitur. Atque cum regio morbo laborantes calorem habeant acrem, necnon bile potius abundent quam phlegmate, credibiliùs eſt flatuoſos non fieri cum deſit materia. Sed debilitas ventriculi & primarum venarum flatus poteſt eſſe parens ob cruditatem. Cruditas autem ipſa idem ferè præſtat, quod ad generationem ventorum ſpectat, quod & pituitoſus humor. Quanquam diuerſo quodammodo id fit. Sic icterici, & qui calore abundant acri ferè in tympanitem incidunt, ſpeciem hydropis à flatuum copia nati, non ratione phlegmatis in flatũ ſoluti, ſed ob debilitatem ventriculi, & cruditatem & corruptionem alimenti ob dominatum caloris acris omnia corrumpentis, & tetros halitus flatúſq; in chylo corrupto & intercepto mediis viis excitantis. Vt mirum ſit cur dicat Gal. *Non admodum contingere, vt* οἱ ἰκτεριώδεες, *partium ad ventrem attinentium habeant imbecillitatem.* Nam tales icterici ſæpè corrumpunt alimentum, coquunt quidem ſed malè. Cùm enim Hipp. ait, θερμοκοίλους carnes frigidas habere, nunquid θερμοκοίλους, & τοὺς ἰκτεριώδεις confundere poſſumus? Quanquam ita Galeni auctoritatem audire poſſumus, vt dicamus ictericos rarò habere imbecillitatem partium ad ventrem attinentium præſertim quod ad munus coctionis attinet: coquunt enim facilè etiam δυσπεπτότατα. Non quin dicamus malè coquere, id eſt, inducere prauitatem quandam in cibum, vnde eos videmus ſubuiridia, & bilioſa facilè & vomitu, & per alium excludere, ſed non eſt ea debilitas, vt malè coquat, id eſt, imminutè. Ac ſi dicamus, icterici, & οἱ θερμόκοιλοι, cum calore multo, ſed eo quodammodo alieno abundant, ſuprà chylum coquunt, & plus bilioſi humoris, in maſſa ſanguinis generant: quibus debilitas eſt ventriculi infra chylum coquunt, & imminutè. Hic eſt quædam βραδυπεψία, & chylus dicitur ὠμὸς, illic δυσπεψία, ob ex-

Apho. vltimo lib. 5.

Com. in Aphor. vltimũ lib. 6. Epid.

cessum qualitatis, & chylus ἄπεπτος dicetur: id est, eò modo affectus ob qualitatem, vt in laudabilem succum non vertatur. Atque ex iis facilè est demonstrare valdè credibile esse eos palpitationibus obnoxios esse quibus ventriculus, & hepar contrariis ferè prædita sunt temperamentis, ratione cruditatum quæ hinc oriuntur.

Ergo cum palpitatio motus sit cordis præter naturam, medio veluti situs inter pulsum, debilitatem & syncopen, quò referri debeat, videndum[11]. Quatuor omnino motus contra naturam genera statuuntur, conuulsiuus, tremulus, concussiuus & palpitans. Tremulus & palpitans causam morbosam sequitur: quandiu quis palpitat, tandiu se iocunditati tradere non potest. Si quid incidat impediens vicissitudinem systoles & diastoles, attractionem & exclusionem spiritus, id causa esse potest palpitationis. Porrò cum quæritur, an quia cor dilatatur, impleatur, an verò contra, respondendum est, cum cor benè affectum est, quia dilatatur, impletur, at cum malè habet, quia impletur, dilatatur, quod cum maximè in palmo contingat, à causa solum morbifica palpitatio pendeat, necessum est.

Ac de palpitatione plura non scribemus, cum operosum hoc foret, & plenam opinionibus ex aliorum scriptis desumptam tractationem conscribere ridiculum esset, tantum aliquot remedia huic Damisellæ, cuius ergò hæc Commentatio suscepta est, instituta ascribemus. In ea maximè duas causas palpitationis agnoscimus, vnam latentem quandam arteriæ dilatationem in corpore ipsius lienis, quod verisimile, cum in regione ipsius lienis palpitans pulsatio percipiatur. Ac id contingere potuit ob diuturnitatem quartanæ febris quâ est conflictata. Quartana autem aliquid semper residui facit. Alteram, ventriculi imbecillitatem ob caloris imbecillitatem, & iecoris calidam temperiem: quod ex excrementis, & colore, & actionibus facilè collegimus.

℞. Melissæ, buglos. foliorum cardui, scabios. calendulæ. an. m. j. ß. scolopend. caterach. chamædry. an. m. j. agrimo. scariol. an. m. ij. seminis endiuiæ melonum, citri, card. an. ʒ ij. fumiter. absinth. pont. an. p. j. seminis angelicæ & pæoniæ. an. ʒ j. fiat dec. ad lib. j. ß. Infunde in col. foliorum senæ. ℥ iij. setæ in Kermes tinctæ ℥ ß. granorum kermes. ʒ ij. bulliant ad lib. j. In col. dissolue sacch. ros. lib. j. expressio. ℥ ij. rheib. & ℥ ß. agar. in nodulo positi, cum ʒ i. ß. cinna. infusorum in-

parte decocti: fiat syrup. mediocriter coctus. [12].

℞. *Meliss. foliorum lauri, calamenti, chamæm. anethi & melilo. an. p. j. seminis cum. baccarum lauri contusa. an. ℥ ʃ. rad. bryoniæ taleolatim secta capp. an. ℥ j. sabin. p. ij. fiat sacculus bulliat in aqu. chalyb. cum vino rub. pro fotu lienis cum spongiis: adde santala.*

Adhibeatur cucurbitula magna, post fotum ante sequentem litum.

℞. *Ladani soluti in aceto, benioing. & stiracis solutorum in succo amygdal. dulcium. an. ʒ ij. express. nucis moscatæ. ʒ ij. pul. nucis cupress. santalorum, rosarum & cyperi. an. ℈ j. ceræ nouæ, & ol. de capparib. quod suff. fiat litus ad regionem lienis.*

℞. *Conseruæ meliss. bugloss. nenuph. an. ℥ j. elect. diamarg. frig. ℥ iij. confectionis alkermes. ʒ j. theriaces & mithrid. an. ℈ j. cum syrup. de pomis: fiat epiata.*

Institutus syrupus ex succis in quo madet seta in Kermes *tincta.*

ANNOTATIONES.

1 *Galen. aliquando sumpsit nomen* τοῦ τρόμου ἀντὶ τοῦ παλμοῦ. *Quæ causa fuit nonnullis cur existimarent tremorem & palpitationem idem esse. At differunt longè & ipsa definitione, & aliis multis: Nam palpitatio motus est momentaneus, tremor diu affligit. Is porrò nascitur ex diuersis causis quæ facultatem possunt labefactare: & pro varietate causarum, variè curatur. Palpitationis vna causa est, vna curatio, nempe flatus discussio, hæc Iosephus Struthius in arte sphygmica. An sint vera considerato. Aristotelis interpres* παλμὸν, *pro tremore accipit. cap. 4. lib. de respiratione, vide lib. 2. Epid. meorum.*

2 *Sauaronola tremorem cordis & palpitationem confundit cum cardiaca passione. Aliud tamen longè est. Et id desumpsit ex com. Aphorismi de quo hac in pagina, in quo Galenus videtur* καρδιωγμὸν, *confundere cum ea affectione cordis in qua crebra & vehemens est pulsatio palpitationi similis? Quòd si ita est, nomen* καρδιωγμοῦ, *cum cardiaca affectione confundit.*

3 *Istud languidè moueri non est accipiendum quin sit vehementior cordis agitatio; sed ea agitatio est cum crebritate quâdam, & quasi cum extremo conatu cordis. Immò cum est iste æstus in pulmonibus & erysipelatodes dispositio, dum pulmo vehementer attrahit, sese sanguine implet, & ægri obruuntur conculcato in pulmone sanguine: & est ea affectio quæ à Gordonio sanguisugum dicitur, egerque sanguisugosus nomi-*

natur. Quanquam propriè ſanguiſugum dicitur cum non poteſt præ obſtructione, aut denſatione aërem foris attrahere, intus è partibus propinquis ſanguinem & ſpiritum attrahit & ſanguinem pro aëre veluti ſugit & eo impletur, vnde præſens ſuffocationis eſt periculum.

4 Pulſus palpitantes aliquando in ſenibus obſeruantur: ſed id nihili fieri debet. Si enim per totum corpus aliæ arteriæ palpitent, deterius multò eſt. Atque huc pertinet quæſtio, an cor palpitare poteſt, & arteriæ naturaliter moueantur? Struthius enim obſeruat contingere, vt cor ex irritatione edat maiorem pulſum, celeriorem & vehementiorem quam qui in arteriis appareat. Et qui ægrotant de pulſu, aut ſaltu cordis conqueruntur. Hoc autem contingit in febribus continuis phlegmaticis cum vena & arteriæ crudis & frigidis referciuntur humoribus: Intereà tamen cor contentis ſuis calidum eſt, arteriæ frigidæ. Et caliditas cordis, frigiditáſque arteriarum dum concurrunt moderatum quendam pulſum (ſaltem quod ad ſenſum pertinet) efficiunt: Et tamen cor ipſum aliter multò afficitur & mouetur quàm arteriæ ipſæ. Vnde medici hinc decepti putant tales ægrotos non febricitare cùm tamen periculosè febricitent.

5 Si natura ad motum palpitatorium concurreret, palpitatio ipſa eſſet affectio non à ſolo pendens morbo, ſed à natura. Tremor quidem & morbi eſt & naturæ, at palpitatio ſolius morbi effectus, ſi hoc verum eſt, quare vaporem palpitationis cauſam tanquam hoſtem natura nitetur expellere?

6 Si enim ratione etiam cuiuſdam doloris irritetur fluxio in partem aliquam, & metu maioris raptus commodè vena percutiatur, cur non id fiet, in metu raptus & ſanguinis, & ſpiritus ad cor?

7 In omni palpitatione cordis eſt flatulentum quid & ἀνεμία. At ad hoc valet maximè phlebotomia, vt ſectio. 5. lib. 2. Epid. Hippo. Contra multorum opinionem facit. Horum præclara eſt demonſtratio, lib. de flatibus. Et quodam in loco ſcribit, Hippocr. ἐπὶ μελαγχολικῶν διὰ φλεβῶν πνεύματος ἀπολήψιες ὅταν ἔξωσι φλεβοτομίη λύει.

8 Vt in iuuenibus excedentibus ex ephebis quibus debet eſſe frequens hæmorrhagia, ſi ea deſit, palpitatio poteſt contingere. Idem & non menſtruis virginibus poteſt contingere remeante ad ſuperiores partes ſanguine.

9 Cauſa potentiſſima palpitationis eſt metus. Vnde etiam dum quis metuit, ei videtur cor palpitare. Et vidimus quendam baiulum qui fortè in graſſantium manus inciderat, cui præ metu tanta immutatio in pulſum incidit, vt per longum tempus pulſus palpitans eſſe videretur.

10 *Omnes Hypochondriaci specie cruditatis laborant: Vnde non mirum si grauiter conflictentur, & si facilè in palmum cordis incidant.*

11 *In iis qui palmo cordis sunt obnoxij manifestus arteriarum motus percipitur & micatio: & huius micationis manifestæ causam dicunt plenitudinem humoris: quanquam in iis qui fædos colores habent, & in melancholicis, flatus melancholici resolutio potest facilè istam micationem & pulsationem venarum inducere. Aristo. cap. 4. lib. de respiratione, de palpitatione, suo modo Philosophatur. Legendus iste locus si fortè de eo dicendum sit.*

12. *Rhabarbarum hîc in palpitationibus cordis ratione morbi non quadrat, sed ob ventriculum qui cordi maximè consentit, & ad vehementiam morbi augendam facit.*

De febre continua cum multis & grauißimis symptomatis.

CONSILIVM CX.

SANGERMANVS annos 50. natus plethoricus tum quia desidem maximè vitam ageret, tum quia auidè & multùm comederet, vt potè magnis præditus visceribus, in febrem incidit. 1 Ea primis quidem diebus blanda visa est, vt propterea eam negligeret, & à consuetis & muniis, & cibis non abstineret. At satis ex historia quadam Hippo. in Epid. patet quâtum periculi attulerit intempestiua cœna, cum alioqui febris subobscura tantùm foret. *Historia in sect. 3. Epid. lib. 1.*

Quantò verò magis isti viro prauis & multis pleno humoribus nocuit quatriduana morbi tolerantia, & coena satis liberalis cum noctes febriles forent 2? Vt non mirum sit, si inde mortis periculum aduentarit. Morbi hæc fuit historia. Cum quatuor iam dies morbum tulisset, de repente suffocatorius dolor oboritur, & peripnemnoniæ, necnon cuiusdam hepatitidis magna adsunt argumenta, frequens erat respiratio, pulsus serrans, vibrans, & durus, lateris dextri & scapularum dolores erant, & sensus ponderis in sterno: non poterat thoracem dilatare falsò putabant esse pleuritin, cum, vt antè monitum est, peripnemnoniæ & sterni, & laterum, & scapularum dolores habeant

habeant familiares, immò tanquam quid παθογνωμονικόν. Poterat quidem & esse fluxio à partibus superis. Huius rei fidem faciebat, & quòd superioribus temporibus grauissimis doloribus ob fluxionem à capite præhensus esset, item quòd ne minimum quidem manus appulsum ferret, in partibus metaphreni. Quanquam & inflammatio ista interna facere poterat. Sed maximè suasit hoc quòd eo tempore vagarentur morbi similes, quos partim à descensu latentis materiei efferæ & nitrosæ, & pepasmi incapace oriri credebamus, partim à resudante sero tenui & maligno à genere venoso in neruosum, vnde vlcerosus fuit sensus in multis, & ὀστοκόπος adeò incredibilis, vt blandæ manus appulsum ægri non ferrent. Sic in ægro crudelis huius affectionis causas & à descensu materiæ repetebamus, & à genere venoso pleno seri maligni (quod ex phlebotomiis illius temporis maximè intelligere potuimus) transcolationem, & raptum à visceribus. Nam pulmo inflammatus attrahit, & incendium quod inerat abdomini valdè inflato orgasmum facit materiæ. Et illud est quod Hipp. scribit, *Venulas arefactas ichores à partibus attrahere*. Febris erat assidua, aluus non reddebat nisi ὑδατόχολα, licèt aluus aliqua ratione medicamentis irritata flueret, non leuius habebat, nec subsidebat abdomen, inæqualitates multæ erant, mox manus temperatæ erant, mox æstuabant, morbus erat planè siccus, vrinæ non satis tinctę, nec morbo, nec redundanti humori analogæ, difficilis spiratio manebat, non aderat dolor capitis. Septimò die sudor diaphoreticus. At quartus tantùm dies erat decubitus & apparentis exacerbationis: aliis enim diebus se narrabat ἀπυρεῖν εἶναι: manus refrigerantur & pedes: vesperi mors. Noctes erant inquietiores & insomnes: vix loco consistebat. Reduplicationes vesperi fiebant, pulsus durus, vibrans & serrans manebat: detractus sanguis perfectè corruptus erat & χλωρός.

4. Acu-to.

Hoc verò loco tria aut quatuor quæri possunt, quorum cognitio plurimi sit momenti. Primùm quid significarent istæ inæqualitates, an purulentum quid, an materiæ ἀνωμαλίαν ἢ τὸ ἑτερογενὲς, an caloris naturalis paupertatem, dominatum verò caloris contra naturam, an aliud præterea. Secundùm an in febribus continuis παροξυσμοὶ esse possint, an non potius τοῦ παροξυσμοῦ, nomen ἢ ἀναδιπλώσεως, ad febres interpolatas referatur. Tertium, cum tanta humorum saburra foret eáque tum medicamentis,

tum clysmatis agitata, cur aluus non fuerit soluta biliosis excrementis, aut planè astricta ob phlogosin. Quartum accedet, an non ad inflammationem lactium & ventris contulerit frequẽs & quotidianus vsus hydromelitis cum esset μεγαλόσπλαγχνος. Quod non abs re in quæstionem vocatur ne temerè iis assentiamur, qui quoniam hoc vel illo potu delectantur, promiscuè omnibus ægris illud propinandum putant quod illis in deliciis est. At vt concedam vinum, aquam, hydromeli, oxymeli, absinthites & sexcenta alia, magnas habere opportunitates, habent quoque & sua incommoda. Sic in vsu, in artéque medendi alium cibum poculúmque pro alio substituere ignorantiæ, & inscitiæ plenum est, vt & indistinctè hunc ea re interdicere, alium verò ad eandem inuitare temeritatem redolet. Vt non abs re quosdam ætatis suæ medicos redarguerit Hippo. qui absolutè pronuntiabant vinum bonum esse, caseum malum, & id genus alia, quorum aliquis vsus foret, & incommoditas quædam, prout vel locò, vel iurè, vel tempori in vsum aptarentur.

Libro de vetere medicina.

Ac de inæqualitatibus, de quibus primò duximus agendum, iam suprà aliquatenus satis esse factum puto, non abs re fuerit tamen nonnihil attingere. Multis modis videmus in febribus etiam dum æstus adest horrores leues incidere, ac si noui paroxysmi noua foret occasio: Item & manus videmus aliàs moderato calore perfusas, aliàs veluti incendio confragrare. Quæ duo aliquando simul incidunt aliquando seorsim visuntnr. Visuntur simul in ingenti cacochymia, cum non modo in mesenterio, quod est totius corporis sentina, verumetiam in genere venoso corruptio est humorum & sanguinis, & qui detrahitur sanguis purulentus est: Hinc & vulgares dicunt se malum sanguinis cursum sentire. Quod non abs re dictum, Etenim sectâ illis bis aut ter venâ, eductóque sanioso sanguine & subuiridi, sensum punctionis quem habebant, & horrores illos paruos ampliùs non habent. Domina à Chalmontio hoc docuit satis: Nam per totum cursum morbi perpetui fuerunt horrores (quòd fortè nunquam visum est) & sanguis omnis in massa sanguinis contentus putruerat atque exalbuerat. Aperto corpore quicunque è venis effluebat sanguis merum pus erat. Quod ob dominatum caloris contra naturam omnia corrumpentis contigerat, nec non corporis interioris intestinâ cacochymiâ toti sanguinis massæ ita communicatâ, vt inde totius corporis corruptio insecuta fuerit. In

Vicario sancti Geruasij sensus deambulationis formicarũ quem in brachiis & metaphreno percipiebat, & quædam inæqualitatis sensio, nõ aliundè erat quàm à sanguinis corruptela per venas fusi. Declarauit curatio. Nam ista cessarunt misso ter aut quater sanguine satis cumulatè.

Horum demonstratio peti potest, ex lib. 6. Epid. Vbi Galenus scribit, *Omnes cacochymos, cum repente incalescunt, inhorrescere.* Testatur & quotidiana experientia. Nam si quis prauis scatens excrementis in sole versetur, statim inde redibit inhorrescens. Sic calor febrilis dum agitat humores putres idem præstat quod & solis calor. Inducit enim rigores & horrores, nam humores corrupti incalefacti seipsis acriores fiunt, mouentur & ita lancinant atque feriunt membranas, item & ichor excitatur à calore agitante qui sensum horroris, morsus, & inęqualitatem inuehit. Atque eorum qui in febribus ex facili horrescunt multa genera reperio à variis causis nata, vt non sit temerè pronuntiandum, de hac aut illa causa si quis inæqualiter horreat. Nam quidam cum vident istos horrores & inæqualitates sæpè incidentes de suppurato verentur, ac sæpè eò recurrunt, at falsò. Inter cætera videmus istos rigores & horrores (nam rigores parui de quibus sæpè in Epid. Hippo. non differunt ab horroribus, vt doctè explicauit Galenus) initio paroxysmorum contingere, de iis non loquimur. Aliquando per totam febrem adsunt, quod de semitertiana intelligit Gal. in qua horrores per omne tẽpus & particulare, & generale febris percipiuntur, siue intensio (Græcè ἐπίτασις) faciat reduplicationẽ, siue ascensus fiat inæqualis, ideo φρικώδης, dicitur καθ' ἐξοχὴν: Hoc efficit materiæ diuersitas in qua febris accẽditur. Etenim ex duobus humoribus cõtrariis simul mixtis fit, bilioso & pituitoso, atque dũ biliosus incanduit, calfit pituitosus, & sic ascensus inæqualis fit, idémque contingit quod & initio paroxysmorum, quo præsertim tempore vrgent horrores. Quia enim inæqualiter & calfit & mouetur humor vnus: ideò inæqualitas contingit & horror. Cum totus humor æqualiter affectus est, desinunt horrores, & tum incrementum & vigor adest. Quòd si in vno humore interpolatam febrem committente fit, multò magis in duobus confusis fieri potest. Immò & febris ἠπιαλώδης, de qua sicuti & de hemitritæo amplissimè diximus in nostris definitionibus medicis, ab humore bilioso fit maioribus vasis cõcluso, eóque,

Com. in part. 23. sectio. 2. lib. 1. Epid.

Com. ad part. 5. sectio. 3. lib. 1. Epid.

Loco supra allegato.

vt ait Gal. & pigriore ad motum, & coctionis difficilioris, & quia à sua natura ita bilis degenerauit, horrores quoque iunctos habet: Immò & ea ratione φρικώδεα appellare possemus. Nam de ea loquens ita disputat, febres erant continuæ, vno die temperatiores, altero acerbiores, rigores parui (id est horrores, ait Gal.) erant omnibus sine ordine, & erraticè, ac minimi in his febribus fuerunt. Quod dixit vt non confundatur τριταιοφυὴς cum hemitriteo: cum in hemitritæo sint horrores magni & velut cum ordine. Quod mirum quomodo febris τριταιοφυὴς, si vnũ humorem habet, nempe biliosum motum pigriorem habẽtem, id est biliosum quodammodo pituitefactum ita continenter horrores inducat. De hemitritæo quidem minùs mirum esse debet, cum hic agnoscat autorem sui duplicem humorem biliosum & pituitosum simul confusum. Ac dicere oportet duplicem esse τριταιοφυῆ febrem, vna est quæ duplicem habet quoque humorem, sed non paribus gradibus affectum, vt est in hemitritæo, altera vnum habet tantùm nempè biliosum pituitosiorem. Quæ duplicem habet humorem ea ferè confunditur cum hemitritæo, quæ vnum habet, ea longiùs ab hemitritæo differt. Quo in sensu audienda sunt quæ ab Hippo. & Gal. dicuntur. Nam cum vterque vult distinctionem duarum illarum febrium afferre, vtramque confundit, & in causa, & in specie, & in more. Nam quodam in loco tu leges τριταιοφυέα febrem agnoscere vnum humorem, alio duos, quod difficile est ad cognoscendum, cum ista ex aduerso pugnent. At dicemus (vt rerum distinctio audiatur:) ideo in triteophyea febre, tametsi humor vnus statuatur, horrores contingere posse quod & multus sit humor circum maiora vasa cõclusus, & cum sit vnus, habet in se partes quasdam ἑτερογενεῖς, quarum ratione horroris inducitur sensus, ac præsertim dum calor extraneus sese insinuat in materiam istam. Quod dum æquabiliter in omnes materiæ partes non præstat, ideo inæqualitatis sensus adest. Sic tres causas istas animo concipies, vt distinctionis notas comprehendas. Prima est de multitudine humoris ad concipiendum incendium & putredinem parati. Secunda, quod vnus humor diuersas partes contineat. Tertia est de calore. Quod ad multitudinem humoris spectat, id verisimile: Nam in febribus interpolatis pauca est materia, & longè à magno foco semota, ideo tota digeritur in accessione, dum manet inte-

Part. 2. sectio 2. Lib. 1. Epid.

Vide Hipp. lib. 1. Epid. in Historia Sileni.

teà empyreuma, quod concurrentibus aliis causis, nouæ accessionis author existit. In triteophyea multus est humor, maioribus vasis contentus, cuius cum pars digesta est & euicta, dum continenter calor agitat, fit anadiplosis, & nouus veluti paroxysmus, vt quod semel fit in febre intermittente fit ob paucam materiam eámque sub finem paroxysmi dissipatam, id fiat sæpiùs confusione quâdam paroxysmorum. Nam pars euanuit, & exhalauit, pars putredini obnoxia, affecta, mota, irritata, nouam affert exacerbationem. Quanquam remissio aliqua præcesserit remissis ac temperatis partibus materiæ quæ vigorē & incrementum suum materiæ suę proportionatum habuerāt. Galenus enim vni humori duplicem inesse posse substantiam statuit, vnam crassiorem, tenuiorem alteram. Quis enim dubitat à materia putrente in maioribus vasis non eripi ac surgere tenuem aliquam & halituosam partem quæ dolores in capite & partibus propinquis excitet, cum alia pars crassior in intestinis deses sui generis alia pariat symptomata? Sic tenuior pars materiæ biliosæ multæ, pituitefactæ quodammodo, pigrioris, coctu mitificatúque difficilioris quę τριταιοφυῆ, facit accessiones, facit momentaneas, dissipabiles, quia materia ista tenuis exhalat facilè ac digeritur, alia crudior pars & crassior continuitatem facit, & per calorem pars alia attenuata similes prioribus accessiones inducit. Sed in semitertiana cum duplex sit materia confusa (quanquam duos focos statuūt quidam) mali moris dum calidior febrem acutam accendit statimque discutitur, & dum corpus tenetur istâ acutâ febre contingit intereà frigidioribus corrumpi ac putrescere, & sic accendi ex illa remissione, quod est veluti requie & imminutione febris. Quod & Galenus de tritæophyis dixit, sed vt antè dictum est, tales τριταιοφυεῖς, proximè ad semitertianas accedunt & in motu, ingenio, specie, causa & consimilibus affectionibus. Ergo inęqualitatis vna & maximè pręcipua causa est humorum varietas, ac præsertim eorum qui genere & naturâ diffident, vt sunt pituita & bilis, vt quoties inæqualitates, varios insultus, rigores paruos & horrores audias, toties de varietate ista materiæ non dubites, tantóque magis metuere oportet, quanto in febribus continuis frequentiùs id euenire conspexeris. Addam & illud, frequentia ista horrorum & reduplicationum mala est, vt signum & causa, vt signum quidem, quoniam declarat va-

Com. in part. 48. sectio. 3. lib. 3. Epid.

rietatem materiæ putredinem concipientis. At quò plures humores vitium contraxêre, eò multò plus metuendum: & quò plures humores negotium dant, diuersísque temporibus, eò natura plus habet negotij, & malo victa potius succumbit: Vt causæ, quoniam naturam dum proritat ad pugnam plus illi molestiarum infert, & cum natura post vnam atque alteram pugnam vires colligere vult, id non facilè potest, quoniam noua est in procinctu materia, quæ naturam rursus ad conferendas manus prouocat iam. iam fractam debilitatámque priore discrimine. Intereà cum alternâ requie & induciis, quibus sese paululum colligat ac erigat, carere videatur, non mirum si langueat ac victa succumbat. Ideo Hippo. dicebat, *Quoquomodo febres intermiserint, periculum abesse significant.* Et quod Galenus dixit de febribus quas vocat τριταιοφυεῖς, more malignorum morborum, diebus criticis deteriores fieri, id est, deterior status & conditio est. Signa cruditatis repræsentantur, quo loco signa coctionis adesse deberent. Atque eo modo possumus id interpretari, quod meo iudicio est difficillimum, & à nullo, quod sciam, animaduersum, nimirum, quare propriũ sit febrium τριταιοφυέων, quemadmodum & malignarum, vt diebus criticis deteriores fiant, possumus (inquam) interpretari eo modo quo & Gal. explicat, *Circa initia & fines omnia esse imbecilliora, cum verò consistunt, fortiora: symptomata quidem & accessiones in vigore fortiora esse multò, quam aut in fine, aut initio, sed dispositio morbi in iis qui saluari debent, melior est multò quam initio*: Id est, symptomata grauiora, quoniã iudicium instat, & in procinctu res est, sed si morbus funestus non sit, quoniam cruditatis signa non adsunt, dispositio morbi melior est. Vt, dum in apostemate febris augetur ob suppuratum quod actu iam fit, symptoma quidem augetur, & ratione symptomatis in vigore omnia fiunt fortiora, nempe & dolores, & febres, sed morbi dispositio melior est, quia euicta putredine & cruditate, læuitas, æqualitas, & albor in pus inducitur, qui sunt legitimi characteres bonæ materiæ, & melioris factæ per naturæ victoriã. Sic in febribus continuis, iis præsertim in quibus naturę multum negotij datum est ob varietatem materiæ, ob continuitatem, ob malignitatem morbi, cum diebus criticis symptomata quidem sæuiora esse debeant, & ob materię coctionem

Ad Apho. 29. & 30. lib. 2.

Quid sit deteriorem fieri morbum diebus criticis.

dispositio febrilis & morbifica melior esse debeat, tūc dicūtur omnia esse diebus criticis deteriora, id est, dispositio morbi deterior est, cum alioqui melior esse deberet ob signa coctionis apparentia. Dicā id quod ego obseruaui in plerisque laborantibus febre continuâ quâ ipsi interierint, septimo & nono & vndecimo die febris videbatur remissior, vrina, quæ notas coctionis paulò antè habebat, crudior erat ac turbata magis: sic omnia fiunt ὕστερον πρότερον: Quandoquidem febris & alia symptomata vehementiora esse debebant, vrinæ coctiores esse quoque debebant: Sic dispositio morbi deterior est, symptomata remissiora sunt & imbecilliora. Atque meo quidem iudicio, hoc est, in febribus πεπαιοφυέσι & malignis, deteriores esse criticis diebus morbos, id est morbi διαθέσεις. Quod valdè notari debet, quoniam puto id neminem vnquam pro rei dignitate, animaduertisse.

Vnam verò maximè causam inæqualitatis & horroris in febribus explicuimus exemplo hemitritæon, & πεπαιφυῶν, vt hoc posito exemplo de similibus iudicare liceat. In quo longiores de instituto fuimus, vt id innotesceret maximè quod obscurum est, & vt temerè non pronuntiemus huuc vel illum ideo suppurato teneri quod in febribus inrodinatè horreat. Tale enim iudicium puerile est, & ineruditum, cum sedulò magis causæ huius rei vestigandæ sint ac perlustrandæ. Atque cæteras causas istorum horrorū sigillatim persequi accōmodatè ad id quod quærimus, deliberaueramus, sed longitudine sermonis territi, & quod passim alibi & cursim, & abundè ea de re attigerimus, superfluum & ταυτολογίας plenum existeret, tractatione ista sumus supersessuri. Nunc verò tria persequi breuiter in animo est. Primum, quæ causa fuerit in nostro ægro Sangermano inæqualitatis istius: secūdum, si humorum varietas causa est tam frequentis insultus cur non idem in omnibus & interpolatis, & continuis febribus eueniat, cum vbique saltem & duo, & tres humores in vitio sint, & ferè semper & bilis & pituita in mesenterio confusa sint, quorum vnus sine altero vix attingitur, saltem vix calfit vnus sine altero. Nam quod de humoribus & spiritibus dixit Gal. exemplo lebetis, nimirum dum incaluerunt spiritus, humores quoque partem caloris concipere, & dum humores incaluerunt, in solidis partibus calorem quoque con- 1. de diff. febr.

cipi, id hoc loco maximè considerandum. Quasi verò siue humores sint confusi, siue separati sint, fieri queat vt intacto alio, alius ardeat. Quod si fit, cur non in omnibus febribus inæqualitates & horrores fiunt. Tertium à nobis propositum, est vt Arculani doctissimi opinionem proponamus necnon Hollerij artis nostræ scientissimi de febribus horrificis, & horroribus qui in febres incidunt [4].

De causis inæqualitatis in ægro ita statuo. Phlogosis erat interna maxima, maxima saburra humorũ ita conclusa, vt nil euacuari arte posset, credo proximè hepar putrefactos humores ita fuisse conclusos, vt proximè eius parenchyma afficerent, vrinæ nihil biliosi humoris in tãto æstu continebant: pulsus durus & vibrans ita totam massam & sanguinis per omnes humores promiscuè confusos arsisse ac putruisse significabat, vt non possent non multi horrores & inæqualitates surgere. Nam cum vapor à putrentibus humoribus calidus efferebatur, sensum caloris proximum inducebat, qui cum exhalauerat, tepor partium remanebat. Atque ita factum est, vt septimo die de repentè ferè interierit, calore naturali victo à calore contra naturam, qui vnà quoque extinctus est vt denuo reaccendi non potuerit. Quod sciri ampliùs potest ex his quæ à Galeno dicuntur in historia de Pythione, vt antè explicuimus. Recurre ad locum istum. Item Galenus, *In morbis summè malignis partium extimarum permutatio vnâ horâ ad contraria efficitur* (ideo Hippo. in textu dixit,) *Si celeriter partes commutentur. Interdum quidem vt hyeme fit, perfrigescant, interdum, vt æstate fit, vt incalescant. Id autem contingit cum propriam caliditatem non habuerint, atque à febrili calefiant. Quæ à corporis medio incipiens, flãmisque similis totum corpus depascens, extrema concalfacit, quæ & cum transpirauerit, statim & ea refrigescunt, extinctâ nimirum natiuâ caliditate.* Est enim magnum argumentum calamitatis cũ ne sufficit quidem calor minimus ad conseruandum mediocrem caliditatem in manibus & pedibus. Immò & extinguitur ipse calor contrà naturam. Nam in quibus multus inest & expansus, saltem manus sua caliditate acri perfundit. Maximè verò sensus horroris & inæqualitatis adest, cum non modo contenti in mesenterio & præcordiis humores sunt affecti & putrefacti, sed cum in venosum genus labes ipsa serpsit ac dimanauit. Quod huic maximè viro contigerat.

Part. 8. lib. 2. Prorrh.

5 Quod ad quæstionem secundo loco positam, nimirum cum in corpore rarò vnus humor peccet, vt declarant euacuationes quotidianæ, & quòd quotidie dantur cathartica non vnum humorem euacuantia, sed multos simul, quare non omnes sunt febres horrificæ! Dicendum alios quidem humores ob communicationem incalescere, sed vnus maximè incalescit per putredinem, alij nondum putredinem contraxêre. Vel, dicemus multitudinem materiæ ἐπεγχύσεως, in semitertianis, & aliis febribus horrificis inæqualitatem inducere, quæ si similis esset in interpolatis febribus, & conclusa in vasis maioribus & confusa, pares rigores induceret. At illa cum initio paroxysmi horrorem induceret, quod diuersiformis quodammodo foret, accedente incremento fit vniusmodi. Et quod in corpore multi sunt humores qui à medicamentis educuntur, sunt potius fœces quàm humores, qui cum abstrusi sunt, si putredinaliter accenderentur, facerẽt febrem. Si coniuncti, febrem sui generis, si diuersi & distincti, erraticas febres. In febre tertiana vna pars humoris putret, & alia imputris manet: Item in Epiala, & tamen caloris & frigoris sensus simul non inducitur in vtraque febre. Quod notandum, vt scias quid materiæ varia dispositio, & varietas efficiat.

Tertium de quo diximus nos dicturos explicando quid his de rebus sentiat Arculanus, pertinet quoque secundum vniuersale propositũ, quo quæsieramus an in febribus continuis paroxysmi sint. Et an non nomen παροξυσμοῦ commodiùs ad intermittentes febres referatur.

6 Arculanus ita de istis rebus statuit vt doceat, & quomodo febres intermittentes sine rigore, horrore, & frigore incipiant, aut eo saltem leui: item quomodo febres continuæ reduplicationes habeant cum horrore, rigore (nam non intelligimus hoc loco nomen rigoris qui præcedit crisin aut sudorem in continuis) ac si periodicus esset & typicus. Verba sunt eius, initio phlegmaticæ febris continuæ, ait Auicennas, quod idem de febribus aliis audiri potest, exacerbationes incipiunt à frigore, aut horrore non quia materia eius spargatur per membra sensilia, sed quia materia mouetur propter copiam sui ad venas minores naturalẽ calorem suffocantes: Id est, dum putrens materia à loco in quo coercebatur in venas minores & aliquas angustias mouetur, sensus quidẽ aut rigoris, aut frigoris percipitur. *Cap. 4. de febrib.*

Item quòd febres periodicæ & intermittentes possint incidere in quempiam nullo præeunte typico, aut frigore aut rigore, causa hæc est ait Arculanus, fieri potest vt materia quæ per membra sensilia spargitur eo modo sit disposita quo est post rigorem in incremento alicuius paroxysmi. Atqui in augmēto rigorem non infert: quia potis est benigniorem illam materiam effectā esse, & ideò tardè moueri ad membra sensilia, & sicut mouetur, ita calefit, & acquirit dispositionem similem ei quæ est in augmento. Et tunc non suboritur rigor [8]. Immò (ait) in paroxysmis febrium interpolatarum videmus subintrare alium paroxysmum sine rigore, aut frigore. Porrò quomodo in febribus continuis paroxysmus fieri dicatur, explicatum est hoc in lib [9]. Et in definitionibus meis medicis [10]. Ex his quatuor quæ à nobis proposita sunt, duo restant breuiter explicanda: prius cur aluus nil reddiderit de materia morbifica, cum tamen liquida redderet, sed nil proficientia: posterius de hydromelite. Quod ad priùs attinet. Cum in febribus ardentibus, qualis erat ea quæ Sangermanum affligebat, calor multus sit cur non excrementa sunt ἀνυγρόδεα? An in febribus istis continuis liquidior aluus esse potest? Ita fanè & tunc malum est vt signum & causa. Vt signum quia vel colliquationē significant, vel tantam phlogosin, vt omnia intrò reuocet, & auidè retineat, vt potiùs sequatur colliquatio, quàm quicquam è materia extrahas, vel significat vi caloris contra naturam labefactatas esse partes naturales, vnde sæpè chylosa excernuntur, vel declarat tantùm decedere aliquid liquidiusculum ob copiam potus quo immoderatiùs vtuntur ij quibus interiora æstuant. Vt causa verò, quoniā vires intereà labuntur, cum non excernantur qualia excerni debent, cum defraudetur sæpè naturæ genius debilitato ventre, & quod non est ampliùs locus medicamētis solutiuis educturis materiam morbificam. Eorum enim vis eluditur ab ista qualicumque versa superfluitate quæ aluo egreditur ac effluit. Et multos sic interire vidimus excretis quibusdam liquidioribus, & retentis partibus crassioribus quæ morbum fouēt [11]. Et in talibus quò plus effluit de ista superflua humiditate, eò magis à calore cōtrà naturam subigente venter intumescit.

Part. 2. lib. 2. Medici plerique delectantur tali vacuatione nos contrà. Hippocrates in Prognosticis, & in libro Acutorum docet quomodo inflammatis venis lactium alui fluor symptomaticus cō-

tingat, tum ob ἀνάδοσιν, prohibitam vi inflammationis, tum ob generationem ichoris & saniei vi eiusdem inflammationis. Atque in acutis febribus liquidiorem sæpè esse aluum docet, ratio est, ait Gal. quoniam tales humores sunt crudi ac serosi, & tenues, quia omnis coctio crassefacit. Et in Epid. In febribus continuis obseruat excretionẽ multarum superfluitatum aquosarum quæ nihil ferè iuuant. Et quod notandum eodem libro ait, duabus de causis profusiorem aluum fieri in acutis, ob colliquationem & phlegmonem. Sic diuersa ratione in acutis aluus astringitur & effluit. Mallem astringi, quoniam humectando solueretur, & purgatio sequeretur: sed cum effluit liquidis excrementis ferè raro proficit, & non purgatio est, sed euacuatio tantùm eáque symptomatica. Immò effluunt sæpè ea quæ retineri debent. Vide de iis plura capite de fluoribus alui antè, & in nostris definitionibus medicis in voce πυρεθῶδες.

Part. 4. lib. 4. de diata acut.

Part. 30. sect. 2. lib. 1.

Epid. Par. 40. lib 4. acutorum.

Nunc ad hydromeli conuertatur oratio. Quærebamus an cum μεγαλόσπλαγχνος esset (interpres vertit, viscerosus) non læsus fuerit vsu hydromelitis quotidiano. Ac primum quid τὸ μεγαλόσπλαγχνον, nomen significet videndum. 12. Reperio apud Hippocratem τὸ μεγαλόσπλαγχνον, & actiuè & passiuè sumi. Actiuè quidem vt cum dictum est vinum dulce esse μεγαλόσπλαγχνον τοῦ σπληνὸς καὶ ἥπατος, id est, dulci vino inesse vim tumefaciendi, & in molem efferendi splenem & hepar, propter eam quàm paulò post explicabimus rationem. Passiuè autem cum dicitur ὁ ἄνθρωπος μεγαλόσπλαγχνος, cui hepar & lien, aut alterutrum intumuit, vel ob scirrhum, vel ob phlegmonem, vel œdema aliquod, aut affectum aliquem consimilem, quomodo affectis melicratum nocet, ait Galenus in comm. Tertium venari licèt ex Galeno Commentario in eandem particulam significatum, vt ὁ μεγαλόσπλαγχνος, dicatur is cui ex naturæ prima conformatione viscus illud duplex magnum est ac elatum. Atque eo insensu æger noster, dum integra sanitate frueretur dici potuit μεγαλόσπλαγχνος, erat enim vt sic loquar, iecorarius, id est amplo iecore, feruente, æstuoso, & ideò rerum dulcium vsu valdè eum offendi par erat. Immò quod tam sæpè ægrotaret, & tam grauibus indomitisque morbis sæpè teneretur, non aliundè causa quàm ab vno hepate quærenda fuit. Vt etiam cum lubrica sua sanitate vteretur secundum vocis illius μεγαλοσπλάγχνου, significatum attribuere non fuerit alienũ. Non enim dubiũ fuit quin latens obstructio, aut ali-

Particu. 2. sect. 3. lib. acutorum.

Particul. 9. eiusdem lib.

quid simile fuerit. Atque melicratum illi obfuit per se & ex euentu. Ex euentu quidem, quoniam cum melicratum aluum soluat bifariam, aut generando bilem, quia mel, bilescit, aut acquirendo acrimoniam, quia in biliosis æstuosisque aluis mel facilè acrimoniam acquirit, proptereáque aluũ sollicitat, contigit vt iste æger alui libertate donatus neglexerit ea solemnia remedia quibus propter plethoram & cacochymiam sæpiùs in annō vtebatur. Satis enim sibi suæque plethoræ factum putabat, quod liquidiusculè aluus ferretur. Immò initio pastuum cum primum hausisset iusculum ad desidendum desurgebat, & id in lucro deponebat in bonísque ducebat. At ista alui subductio non erat naturalis, sed potiùs erat veluti quædam σπατίλη, id est, humida quædam excretio, ita enim verto, non quomodo interpres qui nomen τῆς σπατίλης, reddidit nomine lienteriæ. At aliud longè est. Nam si quis præter consuetudinem nondum mitificato, aut diuiso cibo edat bibatue, laxatur aluus liquidiore excremento, immò sæpè deiiciuntur ea quæ assumpta sunt parum mitificata, an lienteria dicetur? Nequaquam, sed propriè σπατίλη vocabitur. Quod notandum, vt teneantur rerum distinctiones, quas negligit otiosa hominum sciolorum ignorantia. Ac dum solennes purgationes neglexit, ita congesti sunt praui humores, ita sanguinis massa infecta, vt adoriente graui morbo, ei necessariò fuerit intereundum. Notandúmque vnum est. Solebat colicis doloribus diuexari. Non eum per annum integrum insolitò exercuerunt: sed ea praua materia istorum dolorum parens aliquo tempore feriata infœliciore euentu suam frequentiam compensauit. *At quicumque olim grauibus morbis occupari soliti sunt, tametsi dent inducias, immò planè extincti videantur, de iis securos esse non oportet, cum sæpè alij morbi pro aliis succedant. Quod multos fefellit, quos incautos, aut reuiuiscentes morbi, aut noui & insolentes, aut oppresserunt, aut funditùs è medio sustulerunt.* Porrò de hydromelite hoc dici potest, quod de vino dulci dicit Galenus, docens quomodo & ratione dulcedinis, & crassitiei offendat. Dulcedinis quidem quia omne dulce dum impensè coquitur amarum fit; ratione crassitiei, quia cum dulce sit, & ideò facilè attrahatur ab hepate tanquam ferè crudum & incoctum facilè obstruit hepar & lienem. Subit enim minutissimas venas, in quarum anfractibus mel, & aliud dulce contentum dum efferuescit, & incrassatur sibi ipsi viam obstruit, &

Vide partic. 12. lib 3. acutorũ.

Par. 22. lib. 2. Acutorum.

Com. in lib. 3. acuto.

præcludit. Et notanda ſunt ea valdè de diſtinctione facilitatis obſtructionis in pulmone, hepate, & liene. *Pulmo non ita læditur vſu vini dulcis, vt hepar & lien, cum bronchia craſſum habent humorem. Nam in hepate ex amplis venæ portæ vaſis ad anguſta vaſorum tum gibbæ, tum ſimæ progreditur extrema, per quæ eorum omniũ quæ in corpus totum digeruntur tranſmeatio fit. At in pulmone contrario euenit modo. Nam per venas multas digeſtum confectúmque in amplam bronchiorum, & primo minorum irruit capacitatem, atque ab ipſis ad maiora excipitur, ſecum & craſſos tollens humores, quibus non calidius ſolùm, verum quoque & tenuius exiſtit, &c.* Neque quæ de vino craſſo dicuntur, ea de melle omninò dici debent. Si quidem non eſt ea partium craſſitudo, quæ ineſt vino dulci. Vt ne quis omnino ea ratione hydromelite aquoſo carendum putet. Sed ſi inflammata ſint viſcera magnas mel incommoditates affert. Quod non modo de vera inflammatione audiendum eſt, ſed etiam ſi quis naturâ hepar habeat præcalidum, & aluum duram habeat ob ventris caliditatem. At noſter ęger calidiſſimo erat temperamento, vt ferè longè à medio diſcederet. Declarabat ſuffuſa rubore facies quàm magno eſſet hepate, & calido. Et minimo vini vſu offendebatur, quod declarabat vim caloris alieni, & vaporum ab hepate calido excitatorum copiam. Ergo cum viſceribus natiua quædam eſſet δυσκρασίαν, hydromeli nocuũ fuit. Nam viſcera rapiunt mel auidiſſimè, & eo impensè delectantur. Quæ omnia à Galeno præclarè demonſtrantur. Et longum eſſet ea referre. *Ibid.* *Com. ad part. 11. lib. 3. acuto.*

Aliam quoque incommoditatem affert mulſa, quàm in hoc ægro nouimus, biliosa deiicit, aliquando bona, aliquando mala. Bona bilioſa non dicuntur, quod quę excernantur bona ſint, ſed quia ſerum ſuum habent, mala bilioſa dicuntur ea quę ſyncera ſunt, & natiuo ſuo ſero ob colliquationem & ardorem deſtituta, vt hoc loco & in Aphoriſmis dixit, hinc ignea bilis eſt, flaua, craſſáque quæ mala eſt vt ſignum & cauſa, vt ſignum, quoniam ardorem immoderatum & phlegmonem inducat, vt cauſa quoniã nil, dum excernitur, iuuat, ardorem nõ extinguit, ſed fermè auget: ἄσας, ξυντασμοὺς καὶ δυσφορίας infert, vt ait Hippo. quod mirum eſt, immò & inteſtina exulcerat[13]. Quærique hoc loco poteſt an mulſa per ſe iſta bilioſa bona, aut malefica malignáque (vt Galenus loquitur inſolito loquendi more, dum vocat, bilioſum malignum & maleficum ab effectu, & generatio- *Duplex bilioſum.* *Com. ad Apho. 6. lib. 7.* *Gal. com. ad particulas 12. 13. 14. lib. 3. acutorũ.*

nis modo) efficiat, an excernat per se, an ad generationem faciat, an eatenus mala, aut bona. Reuerâ facilitatem excretionis potest afferre, sed dum auget incendium, & promptissimè bilescit in vitio viscerum & δυσκρασία, multis modis potest dici afferre σίνεα καὶ βλάβας, læsiones & offensas: multa ad eam rem afferri possunt, at verendum fuit ne satietas fastidiúmque tantâ orationis prolixitate pariatur. De melle legi aliqua possunt eo loco vbi de lacte disputamus.

ANNOTATIONES.

1 *Hic nunquam salubrius vixerat, nunquam omni ex parte magis sanus, quàm cum eo morbo funesto captus est. At εὐεξία, & sanitas ista suspecta erat: verumque comperimus illud. Circa faciem coloris suauitas & sudores sine febre, aut vetus stercus subesse significant aut diætæ ἀταξίαν, Vide locum præclarum cap. 2. lib. 2. Celsi.*

2 *Vir iste quindecim ante mensibus laborauerat, quádam specie arthritidis in omnibus articulis, in collo à corruptione humorum & serò maligno. Talem speciem morbi vnus Hippo. animaduertit in fine lib. 2. Prorrheticon. Quin dicit eos quibus viscera magna sunt, & quibus primis annis hæmorrhagiæ frequentes fuerunt, doloribus articulorum esse opportunos. Quæ conditiones in isto viro apparuerunt. Præterea de eo illud fuit verum quod ait Gal. ad part. 70. sect. 3. lib. 3. Epid. quòd quibus multus sanguis generatur isque calidus ij facilè melancholici fiunt.*

3 *Ad Hist. 2. sect. 3. lib. 1. Epid. de Sileno locus est præclarus. Vbi docet quomodo & biliosi humores & crudi simul generentur: vnde (ait) morbi grauissimi generantur. Id quod ad semitertianas extendi potest.*

4. *Verè illius inæqualitatis huius horrificæ causam ad phlogosin retulimus. Nam Gal. com. ad part. 42. sect. 2. lib. 1. Prorrh. docet horrores frequentes circùm dorsum, & cum iactatione significare phlegmonem harum partium.*

5. *Inæqualitas materiæ maximè facit febres per totum tempus inæquales vt sunt horrificæ. In multis morbis & corporibus vnus humor in vitio est, & facit orgasmum. Vt in biliosis ferè sunt febres vniusmodi, vt tertianæ, aut continuæ. In melancholicis similiter. At in quibus temperamentum ad biliosum tendit, & hepata sunt calidiora, vita verò institutum est pituitosum, aut alia ratione pituita generatur, in iis inæ-*

quales, erraticæ ſunt febres. Quemadmodum tum cholera morbus peßima & flatuoſa & ſicca generatur, cum calidis & frigidis ſimul quis vſus eſt. Quia contrarietas materiæ impedit vniformem motum. Ita cum ſimul putrent & mouentur, & concipiunt calorem, ſed inæqualiter duæ materiæ, tum duplex naturæ datur negotium. Declarat vxor Domini Courtilier, & vidua Ioannis Debures. Id quod Gal. ad hiſt. De Sileno lib. 1. Epid. ſect. 3. explicauit. Docet enim grauißimos tunc morbos generari cum eſt bilis prouentus & crudorum ſimul humorum. Quomodo autem vterque humor ſuccreſcat abundè docet.

6. *Hoc ſæculo magna pars ardentium febrium à rigore incipit. Tamen Gal. ad part. 75. ſect. 2. lib. 1. Epid. ait rigorem ſtatim initio proprium eſſe malignitatis. Et hoc anno 1580. quotquot ferè correpti ſunt peſte, iis præcurrit rigor. Et rigor prodromus fuit peſtis adorientis.*

7. *In febribus paroxyſmi ſæpè ſunt apparentes aliquando non. Et in continuis annotationes ſunt, ſeu* παροξυσμοὶ, *ſeu,* ἐπισημασίαι, *aliquando diurnæ, aliquando nocturnæ, ſine rigore, aut manifeſta moleſtia. Has* ἐπισημασίας ἀθλίπτους, *Græci vocant, vt Gal. docet cap. 9. lib. 1. de different. febrium. Interpres vertit incompreſſas, ſed ineptè. Alius, æquales. Minùs ineptè, ineptè tamen. Et quamuis cap. 7. eiuſdem lib.* θλίψεως, *nomen pro compreßione ad pulſum refertur, tamen* τὸ ἄθλιπτον, *pro incompreſſa ſumi non debet. Ergo* ἡ ἐπισημασία ἄθλιπτος, *dicitur, quod careat iis anguſtiis & moleſtiis quibus premuntur alij per acceßionum initia. Et doctè Galenus explicat, & quomodo illud* τὸ ἄθλιπτον, *in hecticis, & in quibuſdam aliis febribus obſeruandum.*

8. *Vnde, qui tertianarij ſe lecto continent, ſæpè rigorem: aut eum exiguum, non ſentiunt.*

9. *In febribus continuis præſertim vbi multa inæqualitas materiæ & motus; ſi corpus debile, & minimè obſequens materia, horrores apparent, & deinde incandeſcentiæ, ſed iſti horrores aggreßionis tantùm ſunt inanis, vide 7. Epid. de muliere quadam.*

10. *Hippo. lib. 4. Acuto. part. 13. In cauſo febre non legitimo aluum ſolui docet, non de materia morbifica parte excreta aliqua, ſed corruptione alimenti quod ſumptum eſt. Et quod valdè notandum docet quomodo foco febris ardentis exiſtente in hepate aliàs aluus ſoluatur, aliàs aſtricta ſit particula 17. lib. 4. acuto.*

11. *De his verus Aphoriſmus & quem in multis deprehendimus: Ventris circuntentio ad neceßitatem liquida deiiciens, citò intumeſcens conuulſiuum quippiam habet. Apho. 7. lib. 3. Prorrh.*

12. *Et fundati ſumus opinione ipſius Hippo. nam dum facit mentionem de inflammatione lactium & ieiuni nam inflammationem neceſſariò ſequitur alui fluor (& hic fluor non debet dehortari venæ ſectionem) ſed talis fluor, nec dolorem ſoluit, nec ventrem mollit: Inflammatio autem & morſus inteſtinorum & doloris cauſa eſt, & fouet iſtum tumorem.*

13. *Ideo lib. 2. Epid. & in Prorrh. fines morborum in deiectiones ſynceras deſinentes damnat, quia ſunt malæ, vt ſignum & vt cauſa.*

CONSILIVM CXI.

De febre continua & deſtillatione ferina.

FIlius Domini Chaluæi equitis torquati, annos natus decem in febrem continuam incidit cum ferina deſtillatione coniunctam. Et quemadmodum omnes morbi qui vehementer hominem adoriuntur, facere ſolent, hic morbus ſtatim terrifica attulit ſymptomata. Leienterica fuit fluxio, deinde aluus planè aſtricta eſt. Tuſſicula erat inanis, arida, effera, tenuis. Metus erat febris hecticæ, cum videretur calor arens, ſiccus, ſquallidus, genarum rubores fugaces, calor ſummus in pectore, lingua fuliginoſa, ſitis, dolores in latere dextro fugaces. Denique morbus erat κακοήθης. Nam in quauis febre pręter rationem collabi, malum. Quod quomodo intelligi debeat, & tamen ad artem faciat plurimum abundè explicuimus antè. Et omnes morbi maligni, quorum aut in acrimonia caloris colliquantis natura poſita eſt, aut in ferina deſtillatione, aut in tranſlatione maligni humoris, hoc habent peculiare, vt ſubitã conſumptionem, & collapſum afferant citra vllam inſignem euacuationem.

Hipp. part. II. lib. I. Prognoſtic.

Ac reuera ſi is morbus fuiſſet neglectus, aut ſi temerè de eo medici ſecuri fuiſſent, inopinatò repentè fuiſſet ereptus ſideratis veluti pulmonibus à ferino. Obſeruarunt enim primates quidã medici rerũ diligentes indagatores in paribus deſtillationibus ſideratis pulmonibus & lateribus redditis σκληροῖς καὶ ἀποπλήκτοις, repentè interiiſſe. Adeo magna eſt vis τοῦ θείου καὶ θηριώδους, Vide quod ſit τὸ θεῖον, apud Hippo. lib. 6. Epidemiorum. Atque non tam in metu febris erat, quam deſtillatio quæ ſpeciem ſiccæ pleuriti-

pleuritidis, aut peripneumoniæ fecisset, tum per translationẽ à capite, tum per raptum à partibus inferis. Nam pulmo accensus vndelibet trahit magno impetu, & vnam speciem peripnemnoniæ facit eo modo, vt explicuimus ante. Et obseruauimus in eo valdè magnam cacochymiam (nunquam enim ægrotauerat) euentúsque probauit iuuisse plurimum ad dolorem lateris & accersandam inflammationem colluuiem humorum, vt contra vulgarem opinionem sæpiùs meliùs sit in doloribus laterum præsertim cum opinio est de translatione tenuiũ ichorum à partibus inferis, purgare quam secare venam. Ideo dicebat Gal. minus auxilium ex sectione venæ quam ex purgatione sequi, sed securius: quia medicamenta augent febrem. Nunc verò cum alia habeamus lenientia, & maius, & promptius & æquè securum præsidium in purgatione locabitur.

Sicca erat pleuritis, non eo modo quo dicitur morbus siccus, id est, crudus, sed sicca, sine sputo dicitur. Quod ne mirum sit, hanc appellationẽ Hippocrates primus inuenit. Vocat enim quandã pleuresin, Pleutitidẽ ἄνευ πτυάλου. Rubor est genarũ fugax, & quædã εὔχροια, quæ in malis ducitur. Et reuera rubor [3. de morbis. & lib. 1. Et part. 21. lib. 4. acuto.] genarum inflammatorum pulmonum, aut inflammationi proximorum est indicium. Quidam aliquando, vt hoc probaret citauit prognosticon Hippo. At reuera de rubore genarum illo loci, ait Hippo. sed de purulentis sermo est: præter ruborem est indolentia, iactatio, dormiendi impotentia, caloris acris, [Meminit orthopnoeæ siccæ ob spirituũ interceptionem] sed fugacis sensio, tussis inanis, scabra lingua, sitis ingens, summi caloris in thorace perceptio, sputum eludit spiritum, vt paulò post ex Galeno dicemus. Ac tussium inanium & aridarum duo sunt cum materia tenui quidem, sed quæ tandem aliquam crassitudinem acquirit in pulmone, cuiusmodi est pleuriticorũ tussis initio. Alia est tussis inanis, quæ nil postea relinquit, est autem eius causa spiritus ichorosus, aut ichor spirituosus omnis expers pepasini. De priore agit Hippo. infestabantur ari- [Part. 12. sectio. 1. lib. 1. Epid.] da tussi, nil excreabant, quibusdam testiculus inflammabatur. Quî factus fuisset abscessus illius materiei, nisi moram ea traxisset, & satis eius fuisset ab abscessum commemorabilem? De posteriore potest intelligi ex eo quod Hippo. scribit cum ait in inflammatione hepatis ob serum resudans fieri βῆχα καὶ θυμόν. [2. Prognost.] Tussim & tussiendi inaniter desiderium. Tussis, si magis materiale est serum, θυμὸς, conatus tussiendi si magis efferum, tenue,

ſpirituoſum. De ea materia mala, cacoethe, pepaſmi incapace cum paſſim alibi Hippo. tum maximè in Epid. agit, fauces dolebant, ruborem habebant, rheumata parua, tenuia, acria, ſtatim extenuatæ, & malè affectæ fuerunt. Et de filia Euryanactidis, huic fauces initio dolebant, gurgulio retractus, deſtillationes multæ, acres, tenues, & addit ſub finem συ[illegible] φ[illegible]. Plura nos explicuimus in voce ξηρόν. Cæterùm non dicam plura de hoc ægro eum idea huius morbi explicata ferè ſit, & ad vnum expreſſa in duobus pueris Ioanne de Heruille, & Melchior du Freſnoy. Tantum de duobus monere oportet, quod video nullos apud Hippocratem legiſſe duplices eſſe pleuritides, alias cum ſputo, quæ & ſiccæ & humidæ dici poſſunt: ſiccę, initio, cum nondum procedit ſputum. Aliàs ſine ſputo, vt quales ſæpè hyeme graſſantur, & quæ à calore fundente & colliquefaciente ſunt, item quæ à ferino oriuntur, quæ omnium deterrimæ cum ſenſim cuniculos agant. Alterũ eſt quod omni ratione in ſiccis pleuritidibus humectare conuenit, tum ad retundendam humoris acrimoniam, tum vt tranquillior redditus cedat Naturæ, nec ita per colliquationem peſtilentem hominem λαθραίως, offendat ac necet. Et Hippocrates viſus eſt huius morbum pueri & deſcripſiſſe, & præſenſiſſe quid futurum fuiſſet niſi arte cautum fuiſſet: *Reſiccatum id quod influit, & in gutture compactum, vt pote quod non eluitur, ſed paulatim influit ac detinetur, tuſsim excitat, & quod defluit in aortis detentum anguſtum ſpiritui locum exhibet, & talem ſpiritum habere facit, qui veluti defectus ſemper reſpirare concupiſcit (id eſt quædam βραχύπνοια καὶ δύσπνοια fit) & in pulmone veluti non vehementer humido exiſtente pruritus contingit: Cum multùm è capite fluxerit, pruritus in pulmone non fit.* Locus præclarus. Et reuera iſta inanis tuſſis erat à pruritu, & qui tenuis & paucus humor pruritum faciebat, idem dolores fugaces in thorace faciebat. Reuera obſeruauimus quod dixit nepe ob pruritum iſtum difficultate ſpirandi laboraſſe: Immò ſi moueretur minimum, dicebat ſibi ſpiritum deficere. Quomodo autem omni ratione in ſicca pleuritide humectandum ſit Hippocrates docuit, & nos hunc ſecuti id præſtitimus in hoc puero, in Damiſella in hoſpitio Briennæ. Item & ea quæ omni ratione inſpiſſarent exhibuimus. Sic enim conſuluit Gal. *Scis*, ait, *pulmonem ipſum ab humoribus craßis & viſcoſis per tuſſes expurgari. Nam qui ſunt aquoſi & extremè tenues, aërem qui tuſsiendo emitti-*

Par. 28. ſectio. 1. lib. 1. Epid.

Lib. de locis in homine.

Pruritus in pulmone.

Lib. de locis in hominē.

tur, circumfluunt. Aer enim tanquam manus quædam existit, quæ sursum crassos humores ferat. Quod si crassi fuerint, non humiditate tantùm opus est, sed & detersione quæ ab acidis fiat succis. Itáque puer, de quo agitur, aluo soluta leniendo, temperato calore, sectione venæ, anodynis, & omni humectationis formâ breui restitutus fuit, & suo pulmonis pruritu liberatus. Cæterum vnum annotare oportet qui fiat, vt in multis morbis acutis somnus laborem faciat, conuulsiones & timores afferat, cum contra iuuare debeat. Ac primùm quatenus in somno reuocantur intrò spiritus, calor vnáque humores, ea ratione nocet maximè in febribus & inflammationibus internis, nisi ratione coctionis quæ fit per reuocationem istam maius commodum sequatur, quàm sit id incommodum quod ex reuocatis intro humoribus insequatur. Nisi quis dicat parum etiam prodesse somnum in febribus ratione primæ & secundę digestionis, quòd per vigilias vrgeat, vtráque, vt tertia digestio per somnum viget. Vt declarat inuoluntaria seminis excretio quæ nobis dormientibus fit. Ac de somno, causis, vigiliis, vtrorúmque formis antè à nobis dictum est. Nunc explicemus qua ratione fiat, vt somnus aliquando obsit in febribus, & quomodò id fiat. Ac primùm de somno mirabile est quod ab Hippocrate scribitur: dum enim nititur demonstrare in sanguine magnam vim inesse ad prudentiam & intelligentiam, docet ex contrariis effectis tum in somno, tum in morbis acutis. Atque in somno quidem quoniam refrigeratur sanguis, ideò vacuitatem quandam prudentiæ contingere docet. *Nam* (ait Hippo.) *cum corpus somnus inuaserit sanguis frigescit. Infrigiditato autem sanguine languidiores fiunt meatus, hinc constat, quoniam somno ad grauata corpora reclinantur, & oculi ardent, & prudentia permutatur, opiniones peregrinæ mentem occupant, quæ in somnia appellantur.* In acutis morbis quoque apparet quantùm sanguis ad prudentiam conferat, quoniam cum primum in sanguinem mutatio aliqua euenerit, tum demum mutatur & deterior fit prudentia. *Sanguis* (ait Hippo.) *qui est in homine, maximam partem ad prudentiam facit, quidam dicunt totum. Cum bilis commota ad venas & ad sanguinem ingressa fuerit sanguinem ex consueta compage ac motione dimouet, & serosum facit ac calfacit. Calfactus autem etiam totum corpus calfacit, & desipit homo, & non sibi constat, præ febris copia, & sanguinis ad serositatem transmutatione, & motione non solita contingente.* Quæ quatuor

Com. in part. 2. lib 3. acutorum.

Lib. de flatibus.

Sub finem lib. 1. de morbis.

notanda sunt vt generetur phrenitis, nimirum vt bilis commoueatur, & sanguinem conturbet, vt dimoueat sanguinem ex compage, σύστασις Græcè κίνησις: tum vt serosus fiat sanguis, Græcè διουρεῖν, (cuius verbi magna vis est) & calfiat. Sed hæc sint πάρεργα, præclara tamen. Ergo somnus refrigerat, interiora tamen calfacit ex euentu, corpus reddit grauius & stupefacit. Sed in febribus ob dominatum caloris contra naturam grauia sæpè inducit symptomata. *Ideo*, (ait Gal.) *in somno & labores, & tremores, & conuulsiones fiunt cum in somno humor infestus ad somnum peruenerit, tunc magis intra, quàm extra natura mota*[2]. *Et vt somni à cibo replent caput, sic in plethoricis dispositionibus, somni ipsum replentes aggrauant cerebrum. Et in somnis aceruati mali humores magis euaporant, cum iuncti permaneant, sicuti actiones vtiles somnos conciliant.* Et notandum quod in comm. isto addit Galenus, in morbis exitialibus ista terrifica ex somno euenire symptomata obseruauit. Ac si dicat, non semper euenire, vt somnus noceat, sed cum victor penè est calor extraneus, & humorum indomita est κακοήθεια. Alia autem signa lædentis somni ex eodem Gal. sunt, quoniam per somnum non soluuntur febres, immò extenduntur dolores augentur, fluxiones multiplicãtur, crescunt inflammationes, hæc contingunt ob humorum prauitatem, quos calor innatus fortior euincit, & coquit. Cum debilior, succumbit, & ab his viscera aggrauãtur: Ac cum iuuat, bonum: Non quod omnino verum sit propterea saluari ægrum. Non desinit enim aliquando etiam mori, præsertim si qua dispositio sit funesta, vt abscessus internus. Et Gal. citat Hippoc. in Epid. inter hos multi erant graui somno oppressi & delirantes, nonnulli verò ex somno. Nam illo loco Hippo. meminit phreniticorum & febre ardente laborantium, queis altus sopor obortus est. Phreniticis quidem ratione accumulati in cerebro humoris, & ratione affectionis ipsius cerebri, in febribus autem ob copiam vaporum à calore extraneo summissorum, & excitatorum.

Com. ad Apho. 67. li. 4.

Com. in Apho. 1. lib. 2.

Sectio. 3. lib. 3. Epid.

ANNOTATIONES.

His consentiunt multa præclara lib. de vetere medicina scripta. Vbi [2] *ex professo docet quid sit coquere in catarrhis, & quomodo à vehementibus medicinis sit cauendum.*

[2] *Et com. ad particul. 34. sectio. 3. lib. 3. Epid. Notat Gal. crinata in febrem ardentem incidere, & qua ratione id feret. Quod nostro Sangermano contigit.*

CONSILIVM CXII.

De Hypochondriorum phlogosi.

NICOLÆA LE BE', annos nata quatuordecim nondum menstrua, calidis & squallentibus visceribus prædita, post multam insolationem in ripa sequanæ, & potum tum aquæ immoderatiorem, tum etiam vini (quod tamen ei nocentissimum est) cepit grauiter dolcre totum ventrem & hypochondria. Aluus substitit. Minimum pressum digitorum non fert in vtroque Hypochondrio, nec in pube ipsa, immò nulla non in parte totius abdominis inflammatio erat, & multa colluuies humorũ, cuius pars tenuior, & ichorosior, & malignior speciem inflammationis fecerat ac si de hydrope subito oborto metus esset. Et reuera siccus hydrops facilè ortus fuisset per lactium inflammationem. Nullam in partem moueri poterat quin quereretur de dolore. Alij ad instans menstruum tempus hoc referebant, quo tempore sæpè orgasmus & impetus fit sanguinis in omnes partes. Hoc quidem iuuare potuit. Nam constat ex libro de virginibus Hippo. quæ & qualia accidant virginibus instante tempore menstruæ purgationis. Tandem neglectis multis quę vtramque in partem afferri possent, tentato medicamento ad venæ sectionem accessimus ter aut quater repetitam, etiam ex vtroque brachio. Magna erant argumenta latentis inflãmationis, & quæ vires maiores acquiuisset, nisi tempestiuè puellæ occursum fuisset. Ideò autem cunctantiùs medicamentum tentauimus, quod frustrà nos aliquid agere putaremus, Moniti quoque eramus iis quæ ad hunc ferè scopum ab Hippocrate scripta sunt dum loquitur de Hypochondriis inflammatis phlogosi quadam sine tumore, siue sint συστροφαὶ, vt ibidem loquitur, id est, vt in partibus ipsis intumescētiæ sint aliquæ: συστροφὴ enim dicitur, ἀπὸ τοῦ συστρέφεσθαι, quòd congeratur, concluda- 4. Acutorum.

tur, ac colligatur in parte humor aliquis. Verba Hippocratis hæc sunt. *Hepatis dolores & splenis grauitates, & aliæ inflammationes, ac morborum collectiones (id est, ait Galenus) cum vitiosi aliqui humores in partem quampiam confluunt, & in ea coaceruantur, quod à fine συστροφὴ dicitur, solui non possunt, si quis prius medicamentis purgantibus purgare aggrediatur. Nam venæ sectio in talibus principalis est, deinde infusa per clysteres. Et post venæ sectionem, purgans medicamentum securitate ac moderatione opus habet. Quicunque ea quæ inflammata sunt, statim in principio morborum medicamento soluere volunt, ij non solùm ab intensa & inflammata parte nil adimunt, cum non cedat quæ cruda est affectio, verum & quæ morbo resistunt, & sana sunt, absumunt colliquántque. Ductóque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit, qui vbi corpus vicerit, remedium non habet.*

Part. 22. lib. 4. de Acu.

Idẽ in Aphorismis scripsit. *Quicumque, ait Galenus, multa cruditate laborant, vel qui tenaces ac crassos cibos assumpserunt, quibus itidem Hypochondria intenta atque inflata sunt, aut suprà modum calida atque ignea sunt.* (quanquam in quibusdam codicibus legitur) καὶ ἔξω πυρώδεα καὶ θερμά, sed malè, cum locus desumptus sit ex 4. acutorum vbi legitur ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα, non autem πῦρ ἔξω φλεγμαίνοντα) *& si hoc ipso loco aliqua inflammatio est, omnes hi haudquaquam ad purgationes apti sunt.*

Com. in part. 22. lib. 1. Et in Aphorism. 24 lib. 1.

Sed dicet aliquis: si hæc adsunt, præsertim inflammatio Ilium, si adest συστροφὴ præsertim calida; morbus acutus est: Si acutus initio agendum aliquid, nec valet tum aphorismus πέπονα φαρμακεύειν, quid facias? sines ægrum sine vllo remedio interire? In omni febre ardente numquid phlogosis est; si phlogosis, non valet agitatio: Et tamen si quid in ardente febre agendum, maximè initio morbi dum materia turget. Reuerà aliud est materiam ὀργᾷν, aliud φλεγμαίνειν ὑποχόνδρειον καὶ συστροφὴν, aliquam esse. Et vt patet ex com. in Aphor. 22. lib. 1. Hinc sumitur omnis distinctio & definitio tantæ difficultatis. Nisi dicas sæpè inflãmationẽ esse & συστροφάς; & orgasmũ esse ob serosos & acres humores attractos à venulis arefactis: Si purgas consules orgasmo, sed augebis inflammationẽ & contra Galenum peccabis. Et reuera si habetur ratio ipsius materiei impactæ, & quæ velut radices in parte egerit, à valido medicamento abstinebis: quomodo intelligi debet illud Hippo. suprà citatum, quod à parte inflãmata nil conaberis auellere: Sed si iunctus sit orgasmus, ob serosos ichores à par-

tibus inflammatis manantes & grauia ſymptomata excitantes, aut ob materiam aliquam non ita ſequeſtratam & συστροφὴν facientem, ſed per meſenterium ſparſam, & quæ facilè arte noſtra educi queat, non erit alienum tunc moliri euacuationem. Nunc ad Galenum reuertamur. Cum humores, ait, de loco ad locum mouentur, nec conſiſtunt tunc primo quoque tempore euacuandi veniunt, ſin parte aliqua hærent ac conſidunt & impinguntur, expectanda coctio, atque tunc naturam, habituri ſumus adminiculantem. plura ſuprà.

Cæterum cum pleróſque videámus derepente ſuſpenſa intentáque habere hypochondria, nec non ſatis liquidam habere aluum, aut ſtatim, aut ad ſectionem venæ veniundum eſt, quod exiſtimemus diſtentionem iſtam ab inflammatione eſſe, an verò ille fluor alui nos à ſectione venæ debet reuocare: quod videmus omnes in eam venire opinionem, vt credant nuſquam locum eſſe venæ ſectioni dum aluus lubrica eſt. De his ergò breuiter quæramus, quanquam & in noſtris definitionibus medicis in voce ἀνεσπάσθαι, dictum eſt, & in hiſtoria de Sangermano. Audiamus Hippocratem, *Obſeſſa, inflammatione Hypochondria non ſpirituum interceptione, ſepti tranſuerſi intentio, vel ſpirituum protenſiones, ſed à ſpirituum interceptione pathemata hæc ſuperueniunt. Hæc inquam ſectione venæ ſoluuntur.* Vbi notandum eſt hac prima periodo tres affectus indigere venæ ſectione, Hypochondrij inflammationē non ſpirituum interceptione, id eſt, ſi modo quæ iuncta eſt tumefactio & inflatio inflammationi non ſit à flatu, quamquam habere poteſt flatus coniunctos: Secundò diaphragmatis intentio, Græcè ἐπίτασις: Tertio ſpirituum protenſiones, Græcè τ̃ πνευμάτων πεϱιτάσιες. Sed cum venam ſecat in Hypochondrij inflammatione, excipit, ſi non ſit ἐκ τῆς ἀπολήψεος πνευμάτων, ſi non ſit ex ſpirituum interceptione, cum autem in ſepti tranſuerſi intentione, & ſpirituum protenſionibus venam ſecat, ait hæc, id eſt, & tranſuerſi ſepti intentionem, & ſpirituum protenſiones ex ſpirituum interceptionibus eſſe. Si ergo cum ſint à ſpirituum interceptione, quemadmodum & inflammata Hypochondria cum ſpirituum interceptione eſſe poſſunt, cur hæc circumſtantia, Spirituum interceptio: Indicat non ſecandam venam in inflammatione hypochon-

Part. 21. lib. 4. acuto.

driorum, in diaphragmatis intentione, & spiritus protensione eadem conditio suadet sectionem venæ? Ait enim Galenus: Qui à spiritus interceptione patiuntur difficultatem spirandi, ij sectâ vena iuuantur. Cauet autem ne venam secemus in Hypochondriis inflammatis si spirituum interceptio sit. Sed quod dixit Hippocrates hunc habet sensum. Primum cum dicit, Obsessa Hypochondria inflammatione, non spirituum interceptione, hoc ambiguum est. Non enim spiritus interceptio inflammationem infert. Quare ergo dicit, hypochondria inflammata non spirituum interceptione, quasi verò ἀπόληψις, spirituum inflammationem accersat? Nequaquam. Etenim Galenus ita scribit, Numquam spiritus interceptio flagrantem Hypochondrio diathesin infert. Sed flagrans diathesis potest prouentum flatuum facere, vt de ictericis antè abundè demonstratum est. Atque Gal. vt doceat cur Hippocrates hæc verba addat, *Non spirituum interceptione*, quoniam nulla est cohærentia cum his, *Hypochondria inflammata*, scribit nihil aliud hoc loco esse apud Hippo. τὰ ὑποχόνδρια φλεγμαίνοντα, quam ὑποχόνδρια εἰς τὸν ὄγκον ἠρμένα, id est, Hypochondria in tumorem elata: Sic valet consecutio, Hypochondria in tumorem eleuata, non spirituum interceptione, id est, vt ista eleuatio non sit à spiritu, sed ab inflammatione. Nam inflatio vel fit à flatibus, vel à mucore, aut thrombo, aut ab inflammatione. Et talis sensus est Hippocr. Si Hypochondria eleuentur, (cum enim φλογώσεως, meminit tacitè audit tumorem aliquem excitari) sectio confert venæ, sed hoc verum si eleuatio sit inflammatoria non πνευματώδης, id est à flatu excitata. Non quin non eadem sit ratio medendi, si inflammatio Hypochõdrij sit cum flatu aut sine flatu, sed oportet signis syllogisticis assequi an flatus interceptio non causetur istam eleuationem. Hic in verbo φλεγμαίνοντα, audit tacitè aliquã eleuationem. Et Gal. citans ferè hunc Apho. in lib. 1. Apho. docens quibus non conueniat medicamentum, ait: *Non conuenit medicamentum*, οἷσι τὰ ὑποχόνδρια διατεταμένα πεφύσηται, ἢ ὑπερβάλλοντως θερμὰ ἢ πυρώδεα; vt τὸ διατεταμένον, ad caliditatem tanquam ad causam referatur. Nam si alia de causa distendatur venter quis dubitat quin sit locus medicamento calido. At cum Hypochondria sunt eleuata & calefacta ob phlegmonem, non conuenit purgatio metu συντήξεως. Cæterùm si spiritum interceptio difficultatem spirandi & orthopnœam inducat sectio confert, præsertim

Com. in part. 21. lib. 4. acuto.

ſertim ſi aliqua ſit phlogoſis. Et quæ ſpirituum interceptio per ſe non poſtulat phlebotomiam in ventre inferiore, eadem poſtulat in ventre ſuperiore. Nam cum ſpirituum interceptio eſt, aperiendo ſecta vena iuuat. Quanquam dubitari poteſt, niſi ſuſpicio ſit de phlegmone, quod Galenus videtur indicaſſe, com. in illam particulam 21. lib. 4. acutorum.

Duo reſtant explicanda, prius quomodo iſti puellæ inflato toto ventre per inflammationem putrefacto quodam ſero iſtam faciente phlogoſin aluus etiamnum liquida deiecerit: ſecundum quomodo audacter liquidiore, & veluti diarrhœicâ fluxione tentatâ aluo miſſus fuerit ſanguis: duo alia addentur præter rem quidem, ſed non omittenda, cur in iſta phlogoſi non fuerit inſignis febris, & an cauſa procatarctica aliquid efficiat ad morborum generationem. Primum explicuimus antè, & ad hoc intelligendum valent ea quæ Hippo. ſcripſit in 2. prognoſtic. Vbi Galenus explicat, quomodo hydrops ab inflammatione lactium & ieiuni naſcatur, & multis de cauſis iunctus ſit alui fluor. Quod non idem contingit in hepatis inflammatione. Sed talis fluor, ait Hipp. nec mollit deprimítque ventrem, nec doloris leuatorius eſt. *Part. 2. lib. 2. Progn.*

Secundum, an fluente aluo poteſt tutò vena ſecari, quod in iſta puella fecimus. Nam contra docet Hippo. *Si cui ſanguinem auferre confert, ventrem confirmabis.* Gal. in Com. *Si poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternet.* Sed cum phlogoſis eſt, aut calor adurens & colliquans non alienum eſt demere ſanguinem, vt ardorem extinguas. *Par. 116. lib. 4. acuto.*

Cæterùm valdè notandum eſt illud tertiũ quod quærebamus quomodo non erat magna febris cum æſtuarent Hypochondria. Videtur enim æquum eſſe vt febris inſignis internas inflammationes conſequatur. Tamen id non placet Galeno, is enim etiam de inflammatione hepatis & diaphragmatis loquẽs ait: *Si in iecore, ſepto, ventriculo phlegmone oriatur acuta febris forſan fuerit, quanquam ne hoc quidem perpetuò verum, nondum verò maligna eſt.* Et in Apho. vult magnas eſſe inflammationes in partibus internis vt acuta febris ſequatur: Non ſimpliciter dixit, inflammationes, ſed magnas. Et de vtero loquens vult etiam magnas eſſe inflammationes vt febris conſequatur acuta. Sic ſi ſit phlegmone, aut phlogoſis mediocris, ad manum mordax febris non inſequitur. *Com. in part. 21. lib. 2. Prorrh.* *Com. in Apho. 1. lib. 7.* *Part. 27. lib. 3. Prorrh.*

De causis procatarcticis ita statuendum. Placet quibusdam earum non esse habendam rationem in morborum curatione. Quanquam earum magna vis existit. Et in Epid. narraturus de febribus continuis, sæpè comessationis meminit, irarum, insolationis, intempestiuæ cœnæ, laborum & consimilium causarum procatarcticarum. Et notandum est quod de his scripsit Gal. *Corpore nostro ad morbosam dispositionem nonnunquam parato, ita vt propè completa sit, externum quippiam obueniens eam manifestauit, febrem videlicet accendens, vel capitis dolorem, vel catarrhum excitans. Deinde ex eo continenter ad morbosæ affectionis præparationem non sine periculo languent. Item & alia multa præclara illo loco scribuntur.*

Com. in par. 115. lib. 4. acuto.

4 Cum ter puellę venam aperuissemus omni ratione dolorem sedare & mitificare conati sumus, phlogosin istam metu abscessus: ferè in maleolo vena secta est ad reuellendum ad partes inferiores.[5]

℞. Maluæ totius, acetosæ, violariæ, florum chamæ: melilo. an. m. j. senecionis & cressionis. an. m. ß. seminis melonum cucurr. lact. an. m. ij. seminis lactucæ. ℥j. senum psyllij & fœnig. an. ℨ i. ß. fiat decoct. in sero lactis pro fotu: Deinde extrahatur muccag. cum qua ponantur ol. rosati. ℥ ij. Aceti ℥ i. ß.

℞. Ceroti santal. macerati in oxyrhodino lib. ß. fiat litus ad totum ventrem.

Item ℞. ol. de nymph. & rosati. an. ℥ ij. aceti. ℥ i. ß. caphuræ parum pro litu.

Cotto madeat in ol. viol. & butyro recenti & applicetur & repetatur sæpè: Item vesicæ suillæ impletæ lacte admoneantur.[6]

℞. Decoctionis omazorum libr. ß. in quibus coque folia vitis, salicis, acetos. lactucam, caput papaueris & flores nymph. & semina frigid. maior. Addatur serum lactis ad lib. i. ß. dissolu. ol. rosati. ℥ i. ß. cassiam & similia. Item syrupum de nenuph. succum lactucæ pro clysmatis.

Datæ potiones ex syrup. nenupharino, decoct. lactucar. & cap. papauer. Item hordeata.

Immissa in balneum aquæ dulcis. Sic reseratis viis, materia temperata, sedato æstu facillimè ea aluus lata est quæ aquosis tantùm ferebatur.

ANNOTATIONES.

1 *Nam in quibusdam vi ipsius inflammationis circa aliquas abdominis partes videtur colligi quippiam. Et id συστροφὴ, propriè nuncupatur.*
2 *Quanquam Hippo. sectio. 5. lib. 2. Epid. ventositatem flatuosam quam vocat ἀνειλῶν, venæ sectione soluit.*
3. *Ad curationem huius mali, vt & ad tympantem ortum ob phlogosin lactium valet illud Hippo. 2. Epid. sect. 5. Ventositatem flatuosam, (Græcè ἀνειλῶν,) phlebotomia soluit. Nam præ calore spiritus multus excitatur qui distendit & vexat.*
4. *De hac verum illud erat. Dolores Hypochondriorum hepatis, vmbilici sanguinis missione leuantur. In coacis.*
5. *In Hypochondriorum tumoribus, nec mollientia nimis, nec siccantia valent.*
6. *Enemata ex pinguibus præscripsimus secuti consilium Hippo. li. 4. acutorum, cum loquitur de Cholera arida, in qua flatus seditionem faciunt estque calor acer & mordax.*

CONSILIVM CXIII.

Ad febrem continuam horrificam & destillationem.

De Tonsore Caroli successore superiùs dictum est. Idem eodem tempore quo & Sangermanus febre assidua horrifica laborauit. Ingens erat cacochymia, & destillatio à sero nitroso omnes neruorum propagines quæ à ceruicis vertebris, & principio vertebrarum dorsi oriuntur, imbuente, quo tantoperè diuexabatur, vt ne minimum tactum ferret, eo modo quo & ij qui vlcerosa lassitudine detinentur [1]. Nec non ingens renum dolor erat, & cum nephriticus sit & lapidosus, metuebamus de renis inflammatione aut consimili affectu: Et herclè multa erant argumenta. Quoties is laborat putrida febre maximè laborat, cum hepate sit præditus calidissimo & cibos corrumpente, vt deiectiones, & alia satis detexerunt. Et cum vena caua plena prauo sanguine incubās spinæ dorsi tota ardet & æstuat, non mirum si doloribus lumborũ valdè diuexatur si

iactatur perpetuò, & magnam scabritiem habet, nec nō ἀνορεξίαν. Et reuera peculiaris quædam erat affectio in renum regione, peculiaris in dorso, vnde vix spirare poterat: & aderat febris partim essentialis, partim symptomatica ob eos affectus commemoratos. Renis affectum eum esse dicebamus quem Hippocrates explicat, & reuera magna erat affinitas, verba Hipp. hæc sunt. *Quartus renum morbus à bile fit & pituita maximè æstate. Dolores vrgent in laterum mollitudine, & in lumbis & lumborum musculis, & patitur qualia solet mulier ex partu laborans, & non potest in sanam partem decumbere, sed valdè dolet, & ex lateris mollitudine quadam pendere videntur velut abrupta. Vrina vix prodit præ sua pituitositate & visciditate.* Pari morbo nutrix Domini Roysæi laborauit, & iste piscator qui decūbebat in vico de la Mortellerie, è regione vretôris. Quod attinet ad dolores sūmos quos circū dorsū, & præsertim omoplatas sentiebat, vt nec liberè spirare, nec moueri, nec decumbere posset; immò blandæ manus appulsum non ferret, etsi ob consensum aliarum partium infernarum poterat laborare, omnino tamen id erat à diffusione nitrosi seri, efferi, & pepasmi expertis qui dum imbueret quartā, quintam & sextam coniugationem neruorum à vertebris colli nascentium, difficultatem spirandi summam afferebat ob diaphragmatis consensum [a]. Nam, vt anatomici scribunt, sextæ coniugationis pars diaphragmatis neruo inserta non modicè eum auget. Et qui diaphragma moturi sunt nerui, è ceruicis medulla omnes prodeunt, in partem diaphragmatis mediam sese inserunt, in ipsáque via fulciuntur intersepiente membrana thoracis. Duo alij per initia his copulantur nerui, qui tamen mox inde intrò sub os pectoris euecti, tandem in diaphragmatis sinum & ad mali punici sedem contendunt, vt mirū non sit, si initio istorum morborum affecto, aut imbuto humore prauo & maligno difficultas sit respirandi, vt istius difficultatis causa non sit reuocanda ad propriam affectionem diaphragmatis, sed ad neruorum principium ita laborans. Et reuera eo tempore quo iste laborauit, vulgò grassabantur istæ malignæ fluctiones in omoplatas, & partes posticas thoracis. Ægróque nostro omni ratione occurrimus fotibus, & cataplasmatis, tandem erumpente sudore: die iudice planè dolores isti conquieuerunt effluente isto sero quod villos & stamina, neruorum ita obliuerat imbuerátque, atque dicto citius facilitas ducendi spi-

Fernelius ca. 10. li. 1. Physio.

ritus est restituta. Hoc notatum voluimus quia sæpè difficultates respirandi adsunt aut propter istorum neruorum à spinali medulla ortorum affectionem, aut propter affectum renalem [4], aut hepar tumens, aut hypochondriacam affectionem, & temerè insciertérque multi recurrunt ad pulmones & thoracem, putántque affectionis causam illic latere, falluntur autem plurimúm, & sæpè deteriùs esse putant quam sit. Et ita interpretandus Aphorismus Hippo. *In febre assidua difficultas spirandi & delirium si acciderit lethale.*

ANNOTATIONES.

1. *Reuera in eo erat vlcerosa lassitudo & ostocopos quæ in causon solet incidere. Nam, vt Gal. docet part. 2. lib. 4. acutorum totum corpus laborat lassitudine vlcerosa propter tenuium humiditatum acrimoniam declarauit morbi exitus. Nam cum nulla ratione cessaret dolor iste & lassitudo ossearia, copioso manante sudore omnino sanus euasit. Quidam cum hæc videnti ad catarrhum hos dolores reuocant. Malè. Quanquam & destillationes à capite idem causantur præsertim quæ à sero sunt malo. Et credibile, & serum per corpus sparsúm cum eo quod à capite est concurrere.*

2. *Et in historia de Pythione docet com. in part. 4. Quomodo occupatio neruorum qui à primis spondylis ceruicis ducuntur, difficultatem motus in manibus afferat immò & tremorem. Et lib. 6. Epid. par. 4. sect. 4. de filia Agesij docet quomodo imbibitio primorum colli spondylorum noxam communicet manibus.*

3. *Si quando id contigit in paruo Petro euenit à destillatione seri crudi in partes subiectas, ac si κατάρῥουν, esset πνιγώδης.*

4. *Difficilis inflexio spinæ, & ad lumbos dolores sunt lapidis indicia.*

CONSILIVM CXIV.

De capitis dolore.

MARIA BERTHIER, iam annos aliquot capitis anteriora dolet, frigus se sentire in sutura coronaria narrat. Sed vno ab hinc anno manifestò sentit fluxionem à capite in scoptula operta per collum, in metaphrenum & lumbos. Et eo humore fluente dolores sentit vehementes, & sensus caloris & acrimoniæ adest. Si hic humor subeat artus & membrorum articulationes illam arthriticam reddet. Sed dum subtus cutim fluit, nec in interiores capacitates sese insinuat ac infert, nondum profundos dolores & arthriticos infert. Atque hæ sunt rationes quibus aduersus Fernelium contendimus in eo commentario quem de arthritide conscripsimus. Etenim; si omnis dolor articulorum materiam & causam sui repetit à cerebro, cùm tantos dolores in articulis excitet, cùm in sua prima origine sit humor venenatus, acer, nitrosus, & ἄπεπτος (quanquam non negamus quin etiam maiorem tractu temporis malitiam acquirat) an esset verisimile à capite subtus cutim defluere, & nullum dolorem excitare? Nequaquam. At videmus multos arthriticos derepente conquerentes de dolore pedis aut genuum, nullo prægresso dolore in metaphreno & partibus superioribus, quibus acuties est sensus, per quas tamen partes decurrere humorem à capite labentem Fernel. contendit. Sic quæritur hoc loco quomodo generetur iste humor in capite & inde effluat, qualis sit, an ratione caloris, an ratione frigoris, & si acer, nitrosúsque est, cur tam facilè horreant. Hippo. duplicem mucum facit à capite orientem & dolorem excitantem vnum ab interno cerebri corpore per infundibulum defluentem, alterum à transudatione sub pericranio in partes externas sese proripientem. Si ab interno capite est mordet & dolorem facit, si ab externa parte non mordet. Hoc tantùm probabile est: sicut & illud quod scribit si fluxus mulieris mordet à corpore est, id est, ventre ipso in quo prauus humor latitet, si non mordet à capite est. Nam in hac muliere, de qua agimus do-

Lib. de locis in homine.

Lib. de natura muliebri.

lores capitis & vicinitas locorum qui primùm dolent, deinde transfundunt eundem dolorem in partes contingentes, & significant à capite humorem manare, qui nitrosus est, malus, efferus, & qui quancumque in partem irruerit, suæ malitiæ virus expandet. Tabem enim inferet & ea omnia quæ ab Hippo. explicantur. Huiusmodi humoris & generationem, & fontem, & effectus Hipp. explicat, & sæpè experientia patent. Si enim constat partes omnes internas sæpè labefieri ob nitrosum salsúmque humorem à capite manantem, cur humor qui in partes externas refunditur, aut liquatus subit, aut expellitur vi pellente naturæ, & qui cùm eo qui interiora subit habet & affinitatẽ, & vt verbo Hippo. accommodato vtar, ὁμοεθνείην, similia symptomata non progignet? *Lib. de Glandulis.*

Audiamus Hippo. *Tabes ex fluxione retrorsum, qui hac affectus est, caput ei purgabitur debili pharmaco:* Deinde ait paulò ante, *cum retrò in carnem iuxta vertebras fluxus illapsus hydropem fecerit, sic medeberis. Caro in collo inter venas crustis vratur, cicatrices quamtenuissimæ inducantur, & quam pituitosissimis vtatur.* Quod est intelligendum, quoniam abhorret in omni specie hydropis (si tympanitem exceperis) vti pituitosa & humida diæta: sed primùm nomine hydropis intelligit quandam speciem hydropis dorsalis à ferina destillatione à capite manante per posticas partes, quæ destillatio dum calori & humori natiuo bellum indicit, & tacitam, latentem furtiuámque depastionem & consumptionem partium solidarum & spermaticarum, quæ plurimæ sunt in metaphreno: vnde ab his horrores incipiunt facilè, inducit, & dum inducit naturalis humoris inopia marcorem quendam, aduentitium tumorem infert per excrementi cumulum & veri nutrimenti corruptionem, sic pituitosos cibos consulit, ad ἀνάληψιν, istarum partium, quia partim tument tumore aduentitio, siccantur paupertate humidi natiui corrupti. Quod nos explicuimus in Histo. Petri Guerard. Et idem Hippo. copiosius explicat eodem lib. *Cum in medullam fluxio contigerit, tabes occulta oritur, cum autem retrò ad vertebras, & in carnes fluxerit, fit hydrops. Siccæ sunt partes anteriores caput videlicet & nares, oculis hebetudo accedit, fiunt cum virore pallidi, & reliquum corpus. &c.* *Lib. de locis in homine.* *De locis in homine.*

Quod notandum valdè. Nam & in hac muliere, & in plerisque in quibus istæ fluctiones fiunt, videris oculos cauos, genas contractas, alias pendulas, & nitorem viriditatémque ocu-

lis deesse. Superioribus paginis docuimus quanta sit vis salsarum, acrium & nitrosarum fluctionum ad afferendam consumptionem corpori toti, quoquo se humor proripuerit ac subierit in vico Sandionysiano ab acri sero dolores excitati sũt in omoplatis, ardoris & acrimoniæ sensus erat, & nil iuuabant remedia, immò ne opiũ. Talis dolor viginti menses perseuerauit Ioanni Beauchant, qui laqueo vitam finiuit calamitoso supplicio infinitatem (vt verbo Tulliano vtar) suorum scelerum expiaturus, in omoplatis dolores erant incredibiles qui ex interuallis repetebant. Aperto cadauere repertum est pingue & efferum serum quod omnia ligamenta & neruos obliuerat imbiberátque.

Erat domina du Plessis.

Generatur autem peculiariter tale serum in quibusdam, & eò facilius generatur quò magis tempus & aër est idoneus ad talẽ generationem, vt austrina constitutione per corruptionem acquisita salsedine & nitrositate. Et ad id facit si calor corporis est acer, corrumpens, squallidus: talis enim calor non actionem facit, sed corrumpit potius, vt pluribus explicuimus antè. Atque primùm eius malignitatis prima labes ab hepate est: alimẽtum enim, id est, sanguis, aliquando acrior est & serosior, & tractu temporis dum maiorem malitiam acquirit, tum virulentus fit quodammodo. Id obseruauimus in ea muliere, & in vxore Domini du Bourglabe, quæ vtraque doloribus capitis est obnoxia & vxor Lodoïci Michaëlis, & in iis quibus corpora sunt macilenta, & θερμόκοιλα, iuxta illud, *Qui ventre sunt calido carnes habent frigidas.* Cuius Aphorismi magna vis, magna intelligentia, vt nos in libris nostris de morbis mulierum conscriptis docuimus. Et inter omnes locos commemorabilis est, vbi docet Hippo. duo, prius cur partes superiores vitium potius capiãt à fluctione, vnde caput etiam ipsum à quo fluxio est, siccatur, extabescit, ac squalescit quòd paulò antè diximus ex Hippocrate: posterius cur biliosi, sicci, arescentes fluctionibus opportuni & eas facilè corpus excipiat quasi lucrum aliquod faciat, sed frustrà. Omitto textum quoniam longiore interpretatione opus haberet.

Lib. de loc. in hom.

Ac præter vitium in sanguine, potest esse peculiaris dispositio in capite, quæ efficiat vt alimentum in capite ipso corrumpatur. Et cùm non videamus vllum fluxionibus malignis opportunum (nisi fortè per totum corporis habitum diffusus sit

calor

calor acer & corrumpens) qui non doloribus capitis frequenter exerceatur, fit vt propter impressionem à dolore & vim factam parti facultas partis debilitetur, calor infirmetur, & pro natiuo extraneus inducatur, immò & febris quædam capitalis inducatur, id est, calor extraneus, siccus, malus, corruptor ac alimenti deprauator[5]. Et sic perennis fit generatio humoris, fit & perenne effluuium, & tum cum extra caput ille humor non educitur, tum vertigines, Epilepsiæ, apoplexiæ quoque fiunt ipsæ. Vide quæ ex Arculano suprà annotauimus, & illa est verè διάθεσις, quam morborum stata ratáque periodo reducum causam συνεχῆ, constituit Galenus. *Lib. de diff. feb. 2. sub finem.*

Et quod notandum istæ mulieres tres de quibus antè dixi, & quæ erunt veluti regulæ aliarum, cum calorem habeant acrē, mordacem, multum, & tali humore abundent, tamen se ne minimū frigus posse ferre dicunt, & sibi perpetuò in rhachitide, & in occipite, quod parte anteriore est frigidius, sensum quendam frigoris & catarrhi fontem perennitatémque constitutam dicunt: ac si ab ea parte defluat humor tantas in partibus remotis molestias excitaturus. Causam huius rei euoluemus. Cùm cerebrum peculiari morbo laborans, & veluti quadam febri sibi propria impeditum, non capiat eum fructum ex alimento quem capere debet, illud corrumpit, vnde pars aliqua iam sequestrata est quæ continuos dolores aut parum intermittentes, committat, pars alia à cerebro valente pellitur foras. Si nitrosum salsúmque quid habet ῥεῦμα[6] per putredinem, sensum caloris, & acrimoniæ infert, & sic putant sibi partes deüri, si qua pars mixta frigidior & crassior dum confunditur massæ sanguinis, dum neruosum genus ferit & imbuit, sensum quoque frigoris infert, sic paret & surgit ea inæqualitas, & vicissitudo caloris & frigoris quam innumeris locis in hoc volumine explicauimus. Immò si initio paroxysmorum minimus appulsus externi aëris frigidi, aut sparsio humoris etiam calidi & biliosi sensum horroris & rigoris infert, quantò magis id præstabit humor à capite labens, qui tametsi & salsedinem & nitrositatem habens, caliditatem intrinsecam habet, tamen quia omne excrementum retinet aliquid de ea parte cuius est excrementum, cum cerebrum sit natura frigidum, non mirum si in isto humore sit aliquid ἐπεισῆκις. Ac de rigoribus & horroribus locus est apud Hippo. *Rigor*, ait, *in morbis fit ab externis, ventis, aqua, serenitate,* *Lib. I. de morb.*

sub dio degentibus, fit & ab ingestis cibis & potu. Maximè verò fit cum bilis & pituita remista fuerit sanguini, aut altera ex his, aut vtraque. Magis si pituita sola fuerit, nam est frigidissima: calidissimus sanguis. Bilis verò aliquantò frigidior sanguine, Cum autem ambo humores, aut ex his alter, ad sanguinem mixti fuerint, congelant: id est sensum frigoris, aut rigoris, aut horroris inducunt. Vt mirum non sit si catarrhosi sæpè horreant aut rigeant, & in febribus, & extra febres, vt non necesse sit ad istas horripilationes febrem sequi, quod temporibus Hippocratis eueniebat[7]. Nam horrorem rigorémque proximè febris sequebatur. Præter autem aliàs rationes quas aliis in locis, si quid meminimus, explicuimus; hæc fortè probabilis est. Quod si rigoris & horroris primus impetus, & in internis partibus & ab internis fit, præsertim si materia præparata est, maxima ex parte febris suscitatur: sin autē potius deforis est, & ab externa causa, & manifesta occasione, non est ita necesse accenso calore & humoribus febrem consequi.

Porrò quæ causa sit cur humor refundatur ita breui expedio. Superiùs vnā ex causis diffusionis pituitæ in capite, quam Hippoc. ἀλέχυσιν vocat, non σύντηξιν, diximus esse & calorem & frigus, quoque modo id fieret explicatum est. Nam instar spongiarū madefactarum quæ manu premuntur, cerebrum oppletum ab ambiēte aëre exprimitur aliàs atque aliàs in has aut illas partes. Alia causa diffusionis est vis facultis expultricis quam irritat humor, aut sua qualitate, aut quantitate peccans. Accedit quod omne serum, & humor nitrosus sua mala qualitate præditus facilè sibi viam quærat atque paret.

Lib. 1. de morbis.

Porrò tum ex Celso, tum Hippocrate eruenda est harum fluctionum medela. Primùm quantum spectat ad vsum rerum humidarum (quoniam vulgò dicunt liquidiora non quadrare catarrhis) conuellenda est ista opinio. Quanquam ex Hippocrate quo plus humidi sumitur, plus quoque pituitæ videtur in cerebrò (quod plegmatis fontem facit) accumulari, & sic occasio fluctionum suppeditari. Sic hoc expediemus: Deinde an locus sit validis & attrahentibus medicamentis, quod placere Galeno visum est in methodo medendi, vt antè explicuimus, quod est valdè notandum[8]. Tertiò quid sibi velit Hippo. & Celsus qui recurrunt ad ignem & cauteria in his affectibus. Pituitosis & præpinguibus frequens rerum liquidarum vsus non

4. de morbis.

quadrat, vt nec iis in quibus humiditas multa præsertim excrementitia: Ideo Hippo. in Apho. scribit famem conuenire iis qui humidas carnes habent, quia fames exiccat ex euentu, ait Galenus in comméto. Et quod dicitur nutritionem per similia faciundam esse, hoc verum quidem est quod ad optimam temperaturam spectat quæ cæterarum sit regula: sed quoniam facilè fit ex illa egressio, iuuat mediocris rerum contrariarum vsus. Sic intelligendum putat Galenus naturarum aliam ad hoc vel illud tempus meliùs habere. Sic quoque explicat Galenus de iis qui humido victu vti consueuêre. At catarrhosi maximam partem humiditate multa abundant: Immò cum catarrhus nullius morbi peculiare nomen sit, sed morbidam excretionem significet quæ prout in has aut illas partes procumbit ita varias morbus qui inde sequitur appellationes sortitur, si excessus sit humiditatis quis dubitat quin siccandum sit? At contra aliter faciundum est. Si excessus sit multus humiditatis, si cerebrum sit humidius nemo dubitat quin siccare non sit bonum, contrario contrarium opponendo, At quoniam nitrosæ, acres, salsæ subtiles quoque sunt defluxiones & catarrhi, vel quia qui à partibus inferis surgunt vapores in cerebrum talem naturam habebant, vel quia ob peculiarem in cerebrò constitutionem, & malam diathesin talem nanciscatur naturam, vel quia hepar calidius prouentum facit istius humiditatis per modum effumationis & sublimationis, in hoc casu ab humectantibus (etiam si corpus videatur humidiusculum) & ἀπὸ τ̃ ἐπικεραστικῶν, abstinere non oportet. Plura ea de re aliàs. De rumpendis crustis ferro candente Hippocratis locus est præclarus antè à nobis expressus, vt repetitioni non sit locus. Hoc autem fit vt fiant emissaria per quæ educatur serum nitrosum quod perreptando corpus totum, & sese sensim insinuando dolores intolerabiles facit, immò & maciem toti corpori conciliat.

Aphò. 19 lib 7.

Apho. 2. lib. 3.

Aph. 1 lib. 1.

Vnum porrò obliti fueramus, quod attexendum erat isti disputationi quam habuimus paulò antè de vsu rerum liquidarum & humidarum, an in fluxionibus istis & ῥευματισμοῖς, nitrosis tutò balnea præscribantur vniuersalia, hoc non caret difficultate. Balnea præscribuntur ad contemperandum non ad euacuandum: nam cum balnea euacuent autore Gal. si tantùm in aquã egelidam æger mittitur, nec elicitur sudor, temperatur quo-

Com. ad Apho. 2. lib. 4.

dammodo humor nitrosus per cutim fusus, saltem sub cutim diffluens & dolores excitans partésque labefactans. Quod consilium est Hippocratis dum loquitur περὶ ῥόων γυναικείων, ab humoribus salsis & acribus & nitrosis: si ea quæ effluunt bilis fuerint & Lib. 2. de morb. mul. salsago, & non solùm internas partes, sed & externas exulcerent diætam transmutabis & humectabis vt fluctiones quam aquosissimæ fiant, & minimè mordaces balneis multis calidis vtêris, & cæt. Et quodam in loco Aëtius in fluctionibus & congestionibus humorum acrium & mordacium vtitur τοῖς ἐπικεραστικοῖς, id est iis quæ affusa, aut circumfusa, aut applicita vim habent mitificandi & moderandi humoris, & eius impetum sistendi: Sic huic nostræ ægræ valêre ac conducere credidimus vsum balneorum 1°.

Atque omnia hęc ad vnguem tenenda sunt, ne temerè, quòd aliàs magno ægrorũ incommodo factitatum vidimus, quoties quis de defluxionibus conqueritur, ad hidrotica recurramus præsertim valentia, vt est lignum indicum. Nam eius vsu sæpè eam adaugemus intemperiem, quæ tam prauarum fluctionum author existit. Et vt concedam elicitis sudoribus adiumenti aliquid afferri, plus tamen incommodi affertur augendo intemperiẽ omnium malorũ causam. Si simplex esset & absoluta humiditas, quæque solum sua quantitate molesta foret, discussione eiusmodi humoris sanitas compararetur huic mulieri Hypochondriacæ syrupus ordinatus sequens in hanc formam.

℞. *Cort. pomor. redol. 15. rad. lapath. acut. cichor. acetos. an. ℥ ij intyb. vtriusque ad m. j. bugloss. m. ij. beton. meliss. an. m. j. s. polypod. cum draget. communi cont. ℥ i. s. mercur. p. ij. rad. alth. sectæ enul. campan. an. m. j. passul. iuiub. sebesth. an. num. 20. prun. quart. flor. cordial. an. p. ij. sem. papau. albi. ℥ iij. sem. frigid. ʒ i. s. pæon. angel. sesel. an. ʒ i. s. fiat decoct. ad lib. ij. adde folior. sen. vino albo laut. ℥ iiij. fiat ebullitio longa ad lib. in colatur. dissol. express. ℥ i. s. agar. trochisc. in aqua meliss. cum ʒ ij. cinnam. & serici crudi in nodulo posit. ʒ ij. & cum sacch. quart. iij. oxymelit. simpl. ℥ iij. succi pomor. quart. 1. fiat syrupus vtendus ex decreto medici.*

ANNOTATIONES.

1. *Nos tandem deteximus illud totum de quo illa queritur esse hypochondriacum, & non tam caput per se affectum esse quam propter flatulentam & malignam naturam flatus melancholici & atrabilarij. Olim excretioni sanguinis per nares erat obnoxia, quod fortè fecit reddidit que humores synceriores, & veluti suo priuatos sero naturali. Et quod modo de vna parte conqueratur, modo de alia: idque in superficie corporis quid impediet quominus dicamus affectum esse ipsius habitus corporis eo modo quo illam auram quæ à pede efferebatur ad conuulsionem non esse ab interno corpore, sed ab externo, ita placet Auicennæ, est enim vbi quidam morbi in habitu sunt alij non, & si extuberaret aliquid in cute omnino istis punctionibus liberaretur.*

2. *Hippo. in Tabescentibus & phreniticis oculos* ἀχλυώδεις, *puluerulentos possis dicere, obseruauit, part. 17. lib. 1. Prorrh.*

3. *Tandem cum interiisset reperta est collectio putris & olidæ materiei in thorace, cuius serum eos dolores faciebat in partibus vicinis, & id pulmonicis est familiare.*

4. *Cæterùm videmus plerisque saliuam dulcem & veluti insulsam esse, aliis salsam nitrosam, aut aliùs vehementioris qualitatis, ita quoque de fluctionibus dici potest. Talis autem generatio peculiarem naturam corporis cuiusque sequitur. Vnde Hippocrates lib. 2. Epid. sub finem sectionis primæ vocat corpus* ἁλμῶδες, *quod humore nitroso & salso abundat, & à cuius capite maximè fluit talis humor præsertim cum à pulmone caput calefactum fuerit. Quod notandum.*

5. *Accedit quod mulieres quæ calidiore & arente calore sunt præditæ, & corrumpunt alimentum, & prauis vtuntur cibis, vt inde augeatur cacochymia.*

6. *Immò idem rheuma in coryzis vrit & refrigerat, cum in cerebro est calor extraneus, & calor naturalis paucus est dum vi caloris non naturalis excitatur in solum ambitum cerebri, & præsertim in occipitis & syncipitis partem aliquam humor tenuis qui sudoris instar exudat, dum ille humor refrigescit ob membranas sensus adest frigoris: sic calent aliquando, & se gelu sentire dicunt in capite: Causa verò potissima propter quam dum ab interno corpore cerebri exprimitur humor in membranas, aut in pericranium sensum frigoris in ipsis membranis inducit, tametsi & à loco calido efferatur, & fortè ipse sit nitrosus &*

salsus causa inquam, est quoniam iste humor de natura cerebri retinet, at cerebrum frigidum est, quia spermaticum: Deinde quatenus ille humor de natura aquea retinet, tametsi sui interiore principio calidus sit, quia nitrosus, quia salsus, tamen quia retinet de natura aquæ, facilè frigiditatem inducit & accipit: sic sanguis ab Hippoc. frigidus dicitur, & humor melancholicus dicitur siccus, cum tamen humidus consistentia sit. Maximè verò puto sensum frigoris inducere ex euentu eo modo quo videmus humorem calidum, à calido loco per sudores profectum inducere sensum frigoris, quia in habitu refrigeratur, & non regitur à calore suo, sed is calor euanuit sic, credo, in membranas, roris modo, inutilis humor exprimitur, qui restitans ibi & ob densitatem ossis non transpirans refrigeratur. Et sic à nitroso humore sensus frigoris inducitur.

7. *An rigorem febris sequatur. Vide Gal. cap. 5. lib. 2. de diff. feb. libro de inæquali intemperie: com. 3. in lib. 1. Epidemiõn. Et in nostro lib. de Epiala febre.*

8. *Præclara est decisio de ea re apud Arculanum cap. de phthisi vbi docet quomodo in phthisi sit euacuandum, & quomodo non euacuandum.*

9. *Et Hippo. lib. de vetere medicina, abundè docet in salsis & acutis fluxionibus mitificandum esse, non autem euacuandum.*

10. *Inter cæteros locos, ad hanc maximè mulierem pertinet locus lib. 2. Prorrh. in quem Gal. non scripsit vbi graphicè morbus illius describi videtur.*

12. *Atque hæc mulier si tussiret, corpus internum subiret catarrhus, nunc verò cum non tussiat, sed externam capacitatem fluctio appetat, non mirum si tot dolores persentiscat. Et duo sunt commemorabiles loci huc pertinentes, prior est ex lib. 2. Epid. sect. 2. vbi docet cuidam virgini manum, & crus syderata esse cum nil commemorabile tussiret, quasi verò suppressio materiæ quæ tussim excitare deberet, eam syderationem attulerit. Ita Herclè: Nam & Hippo. in Coacis, ait, Quibus salsuginosa, sputa & tussis supprimuntur: His corpus velut à pustulis rubescit. Vide Com. in part. 4. lib. 6. Epid. sectione 4.*

13. *Ad hanc historiam valet locus præclarus ex sectio 3. lib. 2. Epid. vbi agit de asperitatibus cutis, &c. Et inter cætera Langij Epist. 15. lib. 2. De puncticula. Et lib. nostrum Ephemeridon. Et de exanthematis quæ vt culicum morsus erant: Et Hippo. rationem generationis horum proponit. Quod ad institutum valdè pertinet, lib. 5. Epid. Et Aetius cap. 129. Tetrab. 2. sermonis 1. Febres in quibus puncticulæ apparent sunt adurentes, & facilè ad manum calor remittit fortè de iis audiendus*

locus lib. 6. Epid. sectio. 8. de febribus quas πεμφιγώδεις vocat. Et lib. 7. Epid. locus præclarus de eruptione exanthematon πεμφιγώδεων.

CONSILIVM CXV.

De febre semitertiana.

VXOR proscribæ nomine Guillemin, cum & catarrhosa foret, & colicis doloribus obnoxia, tamen feruidiore hepate in febrem incidit continuam mense Iunio. Vagabantur tunc febres ardentes satis mali moris. Statim initio horrenda fuerũt omnia, dolor ingens capitis, & veluti cuiusdam παραφορᾶς, & perturbationis mentis argumentum, vomitiones frequẽtes, ardor summus, erat reuera aliquid hemitritæon. Nam humores ita erant ἐπεγερτεῖς, & bilis pituitæque adeóque crudi succi, tum qui à capite descendens per quandam colliquationem, aut diffusionem potius in venas, & habitum corporis irruerat horroris sensum inferens, tum peculiariter in eius corpore & redundabat, & ob diuturnitatem constitutionis humidæ & austrinæ, in qua congeritur humor, nec difflatur; præsertim in mulieribus quarum corpora sunt ὑπόλευκα καὶ ῥοώδεα, succrescebat, copia (inquam) tanta fuit, vt mirum non sit, si inæqualitas summa fuerit, curandi difficultas, & periculum mortis, quam nos certò expectabamus. Varietas enim ista humorum partim confusorum, partim diuerso loco positorum, & putrescentinum, nullum non dat negotium naturæ, febris ad 14. diem perseuerauit. Primis diebus multa iudicatoria non iudicantia apparuerunt. Et cum vrinæ initio valdè confusæ existerent, flammeæ, tenuiores factæ sunt. Sed id non placebat. Reduplicationes erant nocturnæ, & perfrigeratio quædam leuis præcedebat, ac si nouus esset paroxysmus. Sed id motu fiebat nõ periodico, sed à venis in venas, & à loco in locum, non in habitum corporis, quomodo fit in febribus intermittentibus periodicis, vt nos in historia de Sangermano explicuimus. Sed tria valdè terrifica fuerunt: Primum quod erat comatosa, sed κῶμα, erat potius ἄγρυπνον, & somnus tædebat, nam cum primùm in somnum se componeret, statim delirabat. Secundum perfrigeratio ti-

biarum & pedum sæpè erat, vt recalfieri ferè non posset. Vnde in lipyriæ febris suspicionem veniebamus: Tertium pulsus imminutus valdè erat, & nescio quid διαφορητικόν. Quartum, metus erat, inflammationis pulmonis, vt pleuritidis latentis. Perpetuò enim ferè de latere dextro ad manus regionem questa est, vt propterea consultum fuerit ei tanquam pleuriticæ, neglecto reliquo morbo. Et de dolore isto lateris valdè laborabamus, an verè esset pleuritis, an congestio ibi esset (erant enim magna congestionis argumẽta, vnde excreuit è pulmone multa satis horrenda) an fluxio à capite, an translatio à ventre inferiore: Vnde fit vt (quod Hippo. libris de morbis annotauit) facilè febris ardens peripneumoniam & lethargicam quandam dispositionem, non à capite ipso primò affecto, sed pulmone & affecto, & obstructo, vt liber non sit exitus spirituum, & ob copiam vaporum à pulmone incandescente elatorum, & malignè ferientium: Quod notandum. Ac valdè decipiuntur medici. Hac de re Hippo. Caput præclarum scripsit de Lethargo, vbi lethargum ait oriri per quandam peripneumoniæ affinitatem, & in isto lethargo potius pulmoni quam capiti consulit. Hoc morbo laborauit Domina le Boindre. Et aliquid simile fuit in vidua Domini Garnier, vt nos in lib. 2. Epid. nostrorum scripsimus. Ac primum consimilem huic historiæ quandam historiam scripsit Hipp. lib. 2. Epid. *In perinthum circa solstitium venimus, &c. Æstate febres ardentes populariter grassatæ sunt multæ.* Et cætera consequuntur quæ longum esset recensere.

Hippo. lib. 1. de morb. & lib. 3 cap. de febre ardente, & lib. 2. Epid. meorũ. Quid sit lethar. apud Hippo: Lib. 3. de morbis.

Quod ad primum pertinet, quomodo nimirum obfuerit somnus tum ob malignitatem materiei reuocatæ à superficie ad centrum, tum ob dominatum caloris, dictum iam antè est abundè, quod ad infinitos propè ægros pertinere potest. Nam cum calor contra naturam superat naturalem, ferè turbati sunt somni. Ac reuera terrifica omnia fuerunt, vt antè dictum est, tum ob corruptorum humorum κακοήθειαν, quæ communem corruptionem superat, tum ob caloris febrilis dominatum. Vnde in Epid. notatum est terrifica sæpè accidentia initio morborum euenire, ob summam humorum intus latentium corruptionem vt Gal. annotat. Et inter cætera commemorabilis locus in lib. 2. Prorrh. in quem Gal. non commentus est: *In principiis febriũ siue delirium accesserit, siue alicuius membri syderatio, periturum hominem scito, si non ex optimis signis aliquod accedat, aut corporis*

ris vires adsunt. At hæc mulier tantoperè initio animo concussa est, & perturbata, vt ea omnino deliratura putaretur.

Valdè perturbabat quòd non poterat ἀναθερμαίνεσθαι, & quod frigus erat pedum summũ nõ periodicũ, sed velut iudicatoriũ, non iudicans tamen. Multis locis docuimus malum esse in febribus modò calfieri modò incalescere, peius verò esse celerem in vtrumque mutationem: Quod cur fiat non dicendum, cum & ex antecedentibus, & ex lib. nostro Epid. satis patere possit cùm distinxerimus frigus positum & priuatiuum. Reuera putabamus frigus esse priuatiuum, sed potiùs ad positiuum accedebat, cum & catarrhosa esset, & colicis doloribus à crudo succo obnoxia, quò fit vt ob humorum varietatem hoc facilè euenerit. Accedit quod cum frigus istud apparet, natura aliquando idem vult conari quod & in rigoribus, sed cum materia parata non sit illud totum quod apparet iudicatorium est non iudicans. Et reuera nisi in florenti ætate fuisset, interiisset. Numquam enim tot iudicatoria vidimus. At hæc mala sunt. Siquidem verum quod aut mortem intentent, aut malum denuntient. Sed ex lib. 2. Epid. & alio loco patet duo genera esse τῶν κρισίμων, quædam enim simpliciter iudicatoria dicuntur, quæ quoniam absolutè non iudicant, aut ob indispositionẽ materiæ, aut quia omnino natura valida non est, ideo δύσκριτα dicuntur, & iudicarent si nil impediret. Alia iudicatoria præterquã quod vim iudicandi non habent, aut omnimodam materiæ prauitatem significant, aut παλινδρόμως ad partes nobiles, aut naturam labentem, vt vires protritæ omnino fathiscant, vt ad τὰ κρίνοντα, nullus ampliùs sit gradus. Et hæc omnino praua sunt. Et verè in morbis malignis apparent in quibus morbi status solet deterior multò apparere die critico, quo tempore aut perfectæ coctionis, aut saltem incipientis nota aliqua deberet apparere. Quo in sensu accipere oportet illud Gal. quod in morbis malignis proprium sit, vt diebus criticis deteriores fiant. De quo amplius dictum est antè, & tamen sine hac disputatione ea quæ ante dicta sunt nullo modo intelligi possunt. Sed si quando occurrat disputare περὶ τῶν κρισίμων, amplissimus est locus in com. in Prorrheticon. In quo plenis velis ea explicat quæ pertinent ad τὰ κρίσιμα, quorum duo genera explicantur, vnum eorum quæ δύσκριτα vocantur, & ea τὰς ἀκρισίας faciunt, alia ad deterius vergunt, & omnino mala sunt, vt cuiusmodi sunt ea quæ in pestilentibus

Lib. 2. Epid. sect. 1.

Indicatoria duplicia

Part. 351 lib. 3. Prorrh.

morbis spectantur, vt sudor diaphoreticus, nigrarum deiectionum excretio, & sexcenta alia.

Atque Galenus in comm. in illam particulam maximè inter iudicatotia mala numerat partium, aut totius corporis perfrigerationem quæ calefieri non potest. Quòd maximè ægræ nostræ contigit.

Pulsus erat valdè imminutus, quod cum præter vacuationem aliquam insignem euenit, malum est vt signum & vt causa. Etenim *καρδιαλγίας* sępè signum existit. Videatur Gal. in Prorrh.

Com. in part. 5. lib. 2. Prorrh. & in partic. 17. lib. 3. Prorrh.

Porrò ad huius tractationis finem nonnulla adiiciemus quorum intelligentia ad medendum apprimè pertinet. Nam cum vrinas huius mulieris crassas & turbidas videremus, annuentibus cæteris, libentiùs secandi venam, & purgandi consiliū capiebamus. Sed omissa venæ sectione, videndum quid statuat Galenus & Hipp. de indicatione purgandi sumenda ex vrinis, ita ait: *Quibus initio vrinæ crassæ ac nebulosæ fuerint, hos annuentibus cæteris, purgare conuenit. Quod si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis.* Nomine crassarum vrinarum Gal. coctionem & mitificationem quandam materiei audit, contra tenuium nomine, cruditatem. Et hæc verba Hippo. magni sunt ad medendum momenti. Nam cum incidimus in morbos sæpè sunt vrinæ tenues aliquando sunt grumosæ & crassæ. Priores à medicamento eradicante dehortantur. Posteriores nonnumquam suadent, at cum perturbatæ sunt, & crassę cum aliqua ęqualitate, tunc audaciùs purgandi occasio capiatur. Et quò proprius ad sanitatem accedimus, eò suam quandam tenuitatem cum bonitate caloris repetunt ac recipiunt. Inter cætera de duobus monere oportet, quorum prius aliqua ex parte explicatum est, sed propter rei difficultatem & dignitatem maiore explicatione opus habet, posterius verò est de quibusdā vertiginibus & perturbationibus capitis quæ initio morborum præhendunt. Prius est de partium quarumdam perfrigeratione quę in morbo acuto, & febre continua valdè periculosa est. De hoc antè & in hoc capite, & infinitis locis dictum est cum explicaremus quid differret priuans frigus à positiuo. Galenus autem noua quadam explicatione illustrauit rem totam de perfrigeratione partium in causo. Ac primum explicat duplicem *καῦσον*, apud Hippo. 4. acutorum, vnum à tenui & seroso ichore cum terrificis symptomatis, alium autem ab alia quadam causa ortum.

Part. 43. lib. 4. acuto.

Part. 13. lib. 4. acutoru.

Nam causus exactus à flaua bile est, non exactus à pituita quadam salsa aut acida, vnde eorum qui tali causo tenentur lingua salsa seu salsuginosa existit, non autem amarulenta, vt in exquisito causo. Non adeò vrens calor percipitur, vt in verò causo, lingua nigra non est, sunt tamen multa communia symptomata, vt iactationes, vigilię, &c. Et inter cætera notandum est vnum de alui constitutione in vtroque causo, nam dum loquitur de vero causo ait, *deiectiones sunt liquidæ & pallidæ*: Est enim consentaneum, vt quoniam humor est tenuis, quoniam facilè mouetur, & febris ob perennem generationem ichoris reaccenditur facilè, vt aluus soluatur pallida excretione, quę est morbo analoga: At in non vero causo dixit simpliciter, aluus soluta, non addit, talibus vel talibus excrementis, quoniam humor pituitosus qui febrem facit nō tam facilem habet exitum, ac humor biliosus & pallidus. Et ideo Galenus in eo comm. ita ait: *Pituitosus humor nec facilè excernitur, nec febrem auget, nec sitim ardentem habet, nec in spiritum vertitur. Ideòque de febre à tali humore nata ita ait Hipp. Aluus soluta, quatenus ea excernat quæ excernere ipsi non aduersatur. Soluitur enim venter non tamen secundum humoris cuiuspiam formam & speciem, sed iis quæ in alimentum sunt ministrata, corruptis.* Id est, in vero causo ob tenuitatem materiei facilè laxatur aluus, eáque redduntur quæ morbo sunt analoga ob sequacitatem materiei: at in alio non exquisito causo cum materia sit crassior viscosior, si fortè aluus soluitur, non tam ea materia excernitur morbifica, quam cruditas quædam ob ea quæ assumpta sunt. Quod nos in Domini Bironij, nepote Domino du Plessis obseruauimus: Nam cum laboraret febre continua ad causon non legitimum accedente, & esset habitu pituitoso aliquantum, non excernebantur biliosa, ichorosa, qualia excerni potuissent in verò causo, sed quædam glutinosa, ac si chyli magna pars in gluten & corruptam similem materiam versa fuisset. Et si quando aliàs, in hoc ægro verum comperi quod Hippocrates, & Galenus illo loco conscripserunt.

Nunc vt ad rem reditus fiat, cum duplex iste sit καῦσος, vnus verus à bilioso humore, alter nō verus ab humore pituitescente magis: Hippocrates dum secundi καύσου mentionem fecit, meminit refrigerationis extremorum. An verò partium refrigeratio extimarum non æquè ad verum causon ac ad non legitimū

referetur? Galenus meo quidem iudicio non satis distinctè rem explicauit. Ait enim non in causo omninò verum esse vt eueniat partium extimarum refrigeratio, sed si malignus sit. At quis dubitat nō potius in vero causo euenire istam refrigerationem quam in non vero? Nam in vero causo phlogosis est summa in partibus internis cuius occasione reuocatur facilè calor foris intrò, vnde sensus frigoris summus in extimis adest. Et tamen etiam in vero causo non adest ista refrigeratio extimorum, nisi etiam per se malignus sit. Omnino autem in febre omni partiū extimarum refrigeratio euenit (ait Gal.) aut propter phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, addo, caloris naturalis paupertatem ex com. in part. 8. lib. 2. Prorrh. Et fieri potest vt secundus causus nascatur ob phlegmonē à crassis & viscosis humoribus natam (nam secundi causi originem & causam à crassis & pituitosis repetiuimus,) & tunc quis dubitat quin ob talem phlegmonem reuocetur intrò calor, & sic partiū extimarum refrigeratio contingat. Et tunc malignus est vt voluit antè Galenus. Sed non video cur potius attribuerit istam extimarum partiū refrigerationem posteriori & illegitimo causo quam priori & legitimo? Ego verò aliam probabiliorem rationem afferam. Cum Hippocrates ex symptomatis propriis secundi causi numerat extimorum refrigerationem, non tam intelligit de ea refrigeratione quæ aut paupertatem caloris sequitur, aut phlegmonem internam, aut summam naturæ imbecillitatem, quæ quæ ob crudos, frigidos, pituitosos, & viscidos succos fit. Prior refrigeratio in veros causos incidit, & priuatiuum frigus est. Posterior pituitosiores morbos potius comitatur, & positiuum frigus est. Quomodo catarrhosos, & pituitosos, & crudis abundantes succis videmus refrigescere in partibus extimis. Sic cum secundus causus agnoscat crudum succum causam sui non mirum si partium quædam refrigeratio contingat non perniciosa. Nisi fortè (vt excusemus Galenū) dicamus istam perfrigerationem in secundo causo euenire ob speciem quandam phlogoseos quam fouet crudus humor conculcatus & congestus in parte aliqua, vt in mesenterio & pancreate, ac si interna quædam phlegmone foret.

Com. in part. 16 lib. 4. acuto. & in part. 47. eiusdem libri.

Quod verò notandum est, & quod pertinet ad historiam de Domina à Chalmontio, vrentis caloris & flammei perceptio nō solùm est in biliosis corporibus, & biliosis febribus, sed sæpè

in pituitosis præsertim si pituita sit salsa. Ne quis decipiatur ratus igneum calorem à bile tantùm esse, audiatur ea de re Galenus: *In pituitosis febribus fumosa est caliditatis substantia, cum scilicet, vel in ventre, vel hepate, vel pulmone salsus humor putruerit, ob quam fumosam substantiam caliditas ignea redditur.* Quod declarant peripneumoniæ à pituita salsa, in quibus calor extinguibilis non est, & inexhausta sitis. Nam multò faciliùs temperatur ardor & sitis excitata ob materiam biliosam, quam ob phlegma putre & salsum. Et ex duobus quæ ad explicandum, proposita fuerunt vnum iam à nobis expositum est. Restat alterum de illis grauibus, vertiginibus quibus plerique vexantur in magnas febres causuri. Deinde vnum addemus de alui facilitate, vt leienteria metueretur; tamen contulit valdè qualiscumque fuerit ista solutio alui, Aphorismus est Hippocratis: *Quibus in febribus vertigines ab initio & capitis palsus sunt, & vrina tenuis, his ad iudicationes vsque febris accessionem expectare oportet, quod si quoque delirent nihil mirum.* Quæ omnia huic ægræ conueniunt. Et quoniam multa præclarè dicuntur à Galeno in eo Comment. de causa vertiginum, de vi caloris contra naturam in effundendis & dissipandis, & prouocandis humoribus, quorum intelligentia ad ea quæ hoc loco dicuntur valdè pertinet, Lectorem ad eiusmodi Commentarium relegabimus.

Com. in part. 16. lib. 4. Acuto.

Par. 42. lib. 4. acutorũ.

Aluus in ea facilis & liquida fuit, quod nos paulò antè docuimus euenire in causo non legitimo, & quomodo fieret, aperuimus: Item & in tractatu de Sangermani morbo, nunc addemus locum præclarum à Galeno conscriptum, dum reddit rationem cur in febribus καυσώδεσι, quarum focus est in pulmone aluus astricta est, maximè verò cum hepar est inflammatum. Hoc enim inflammato aliàs excrementa sunt συνεχθώδη, aliàs liquida, atque ita ait: *Quibus in iecore causi radix subest, & qui ob iecur causo laborant, iis quæ excernuntur aliàs sunt liquida, interdum sicca sunt, combustis scilicet à visceris phlegmone, & in nucleum formatis excrementis. Cum igitur viscus hoc phlegmone solùm tentatur, indurabuntur excrementa: Verum si cum phlegmone fuerit & imbecillitas, liquida deiiciuntur, viscere scilicet alimentum ad se attrahere nequeunte. Sed deiectiones eiusmodi ab iis quæ ventre affecto fiunt chylositate distinguntur: Græ. ἐπὶ τῶν χυλώδων, meliùs chylificatione, aut chyloseos actione interpretaberis. Nam si chylus non attrahitur chylosa ferè sunt excrementa,*

Par. 17. lib. 4. acuto.

ANNOTATIO.

1. *Quæcunque mulieres, idem & de viris, dum sanæ sunt dolent de latere aliquo, cum febricitant, æquè dolent ac si pleuriticæ essent verè. Et reuera cum iis, vt cum pleuriticis agendum.*

CONSILIVM CXVI.

Ad febrem & dentium dolorem.

CONsulis Scaronis pusio sedecimestris, iam per menses, sex aut quinque contabescit ac emaciatur. Magnum argumentum est cutis laxitas. Nam omnis extenuatio primùm laxat, deinde distendit, contra refectio distendit, deinde laxat, laxitate quadam laudabili, non qualis ab euacuatione insequi solet. *Par. 29. sectio. 3. lib. 6. Epid.* Depræhendimus illum febrientem, dentientem erumpentibus dentibus molaribus: Quæ omnia febres, vigilias, alui profluuia consecutione quadam afferunt. Notandum enim quod demonstrat Aëtius turbari ventrem dentientibus pueris propter exolutionem, & inflammationem ventriculo communicatam. *Cap. 9. Tetrab. 1. ser. 4.* Nam inflammatis gingiuis peculiaris in ore febris esse videtur: facilè autem ventriculus in illius partis ob continuitatem membranarum trahi solet. Sic putant pleuritidi succedere fluorem alui, inflammationis communicatione cum hepate & partibus nutritioni consecratis. Sed quoniam extenuationis macieique rudimenta aliqua, non ita pridem paruerunt, illius causa altiùs repetenda, vel à pueri habitu, & ἰδιοσυγκρισίᾳ, vel à nutrimento. Puer natus est, & satus parentibus biliosis, hepate siciore & calidiore præditis: Nutrix emaciata est, sicca, æstuáte corpore & squallido, & ob perpetuas pueri vigilias somno blando non indulget: vt non mirum sit si in symptomaton malorumque communione & pueri & nutricis neuter proficiat. Lac nec colore, nec odore, nec sapore laudabile est. Album esse debet & æquale, gustu dulce & velut mellitum, olfatu gratum, vt pluribus definit Aetius. *Cap. 5. Tetrab. 1. ser. 4.* Itaque prouidendum nutrici, puero, tum ratione febris, tum ratione dentitionis, tum inueteratæ iam emaciationis.

Ad iungenda nutrix alteri ne si altera ablegetur continuò ob insolentiam alterius nutricis puer ægriùs ferat, & noui casus occasio adsit. Sic interponent operas, & altera alteri vicariam supponet manum. Nutrix præsertim dentitionis tempore vino abstineat Aetij consilio: hordeata aqua vtatur, & iusculis multis alterantibus. Puer nutriatur pane in iusculis infriato: Decocto pullorum: & ad facilitatem exertionis dentium gingiuæ melle anacardino aut communi narbonensi illinantur, aut lacte canino, & conferet cerebrum leporinum consilio Aetij: Item circumlinetur oleum dulce partibus vicinis: Item radix colocynthidis in cãnula aurea aut argentea inclusa & gestata confert. Aut iaspis viridis. Nil mandat duriusculum: & omnino non est prohibendus alui fluor, alioqui metus est translationis ad partes superiores. Consultus est litus ex oleo rosato in toto corpore, ad caloris contemperationem. Sed cum perseuerasset alui fluor, & oborta esset febris continua cũ vigiliis iactationibus, vt inde ἀσώδης foret, necnon interiora arderent, partibus externis parum refrigescentibus: Denique vomituriendi finis non esset, & magna esset suspicio febris lipyriæ, & breuis mortis, hæc quę sequuntur imperantur.

Primùm, Epithemata ad regionem cordis & hepatis additis trochiscis de caphura.

Litus ex rosacero tum in ventre, tum in rachitide.

Item eodem confert litus ad totum ventrẽ ex muccaginibus seminis altheę psyll. cydoniorũ addito succo lactucæ, & oleo rosato cum mastichino. Et cum præter puerorum morem digitum in os immitteret ad ciendum vomitum, hoc suspicionem attulit aut vermis in os ventriculi reptantis (idem enim paulò antè in puellula euenerat, & excretus vermis est) aut oris ventriculi κακοήθεος, quod ῥιπτασμοῦ καὶ ἀλυσμοῦ, causa est inter cæteras autore Galeno, in primum prognosticon: Ideo visum est medicis vtile fore si grana aliquot theriaces aqua cardui dissoluerentur, & potui darentur, ad vermem, si quis sit, sopiendum, & κακοήθειαν, si qua sit, domandam. Non longè post data infusio ex rheo, & granis vnicornis. Et quoniam ingens erat sitis, & febris, vnáque nutrix vix esset, maximè quoniam calor igneus ex ore pueri manans lac extinguit, aut minuit, nutrix iubetur vino abstinere, iusculis nullis vti, maximè verò decocto auenę vbera perfundere: immò & eo decocto in potu vti, bracteolas seu fo-

lia auri mammarum papillis applicare, ad lactis conseruandam temperiem. Puero somnus conciliatur litu temporum ex oxyrho. applicitis foliis lacticæ: In iusculo pulli incoquuntur tres dragmæ sem. papauer. alb. cum lactuca in taleolas secta. Miraculo hoc profuit somnum conciliando, & ardorem mortis, aut marcoris autorem futurum. Non parcitur potui. Immò ætatula vsum lymonum frustatim incisorum non dissuadet. Lacte asinæ dentium acetabula linuntur. conualuit.

CONSILIVM CXVII.

Seu Enchiridion sanitatis D. Henrico Heruillæo, in militiam profatino præscriptum.

SI necessitas vrget infundetur clysma ex hydrom. aut iusculo domest. aut aqua salsa dissoluendo catholicon.

Pilulis ex rheo ad ℈ j. vtetur si fortè grauior sibi videatur, aut antè cœnam tres pilul. sine quibus deglutiet.

Si nec febris adest, nec dolor capitis in vino alb. rheum ad ℈ ij. f. infundet, sin minus, in ptissana dissoluendo ℥ j. syrup. ros. pallid. aut cath ʒ 6. diaphœn. ℈ j.

Non nisi vrgente necessitate demendus sanguis, nam cum sit λεπτόφλεβος, non facilè feret phlebotomiã, nisi aut affuerit febris ἀξιόλογος, aut difficultas spirandi, bechicis vtetur si fortè tussis vrgeat.

Vtetur bolo aut cassiæ, aut catholiconis dupl. Ad vitandum aërem corruptum pomum odoriferum gestabit, aut nodulum ex caryophyllis & cinnam.

Vtetur mithridatio ex vino alb. aut conserua rosarum.

Si vulneratus fuerit puluere rhei cum mumia vtetur, addito mithridatio.

Si fortè oppressus fuerit, aut pessundatus inuoluetur panno in vino madefacto. Item mithridatio ad proliciendũ sudorem.

Si dolor colicus vrgeat, fotus ex chamæmelo, & seminibus lini, & fœnig. vtetur: Valet quoque equinum stercus?

CONSILIVM CXVIII.

De febre continua.

1\. VIcarius Sanctorum Geruaſ. & Prot. ad Natalitium Domini, cum caput doluiſſet (ſed id ad vſum noui vini referebat) in febrem incidit. Ea erat lenta, & in viſcerum latente phlogoſi poſita. Siquidem fauces erant velut inflãmatæ & eryſipelatoſa phlogoſi tentatæ. Quod aut exhalationis vi fiebat, aut flammea quadam anathymiaſi. Immò nõ tam de febre querebatur, quam de amarore quodam oris, & dentium luriditate ſcabritiéque & ſqualore, nec non de faucium ardore iſto. Alij ad deſtillationem ferinam referebant, alij ad pulmonum quoddam latens incenduim, alij ad viſcerum calorẽ & dyſcraſian, alij quoque ad cordis calorem impensè auctum, & hepatis quandam ſiccitatem. D. Magnus carbunculoſam quandam diſpoſitionem dicebat ſubeſſe, vt habitu corporis exiſtente δυσδιαφορήτῳ, & ichore ſaniéque difflatione prohibitis, & calore effumationem difflationémque non habente, tum ob corporis conſtitutionem, nam denſus eſt habitu, & quodammodo citrinus, tum tempus ipſum quod auſtrium fuerat, & poſt proximè hyems ſucceſſit quæ omnia ſuppreſſerat, ſic corpore minimè exiſtente difflabili ſuppreſſum eſt excrementum quod circùm perioſtia dolores excitat, & dũ tumultuariè ſanguini admiſceri vult rigoris cuiuſdam ſenſum exhibet, & veluti formicarij morſus & deambulationis. Ita enim veteres ſymptoma hoc velut formicarum deambulationi comparauerunt. Et tale ſymptoma reuera paralyſeos aliquando eſt velut prænuntius & preambulo: aliquando catarrhi eſt comes, aliquando eſt cacochymi ſanguinis conſequens. Vndè videmus cacochymos ſi in ſole apricẽtur horrere, & ſenſum punctionis formicationiſque circum partes ſentientes habere: fit enim vt morborum principiis ſanguis purus exiſtat, vt non calfactus & alteratus à calore febrili qui omnia corrumpit & immutat, item nõ mutatus mixtione rei alienæ, vt pote ſeri à cacochymia contenta in meſenterio per tranſſumptionem in vaſa communicati. Quod in li-

bris de morbis Hippo. appellat accommodato verbo τὸ αἷμα διου-ρεῖν: id est serosam naturam acquirere, relicta temperie, & qualitate, & propria sanguinis natura, aut ea valdè immutata. Reuera in hoc viro, si quo in alio peculiaris excrementi est suppressio ad hanc fecit peculiaris natura, habitus corporis, tempus, & prætermissa occasio sanitati suæ studendi. Nam cum diligentius suum munus ecclesiasticum prosequitur, ei non vacat esse ægroto, & non expectat illud tempus in quo natura post coctionem tandem secretione facta victrix ac domitrix morborum existit. Nullus enim vnquam morbus diuturnus vnquam superatus est, nisi cum ingenti & longo renum ἐπεξεργνῶν, profluuio, aut sudoribus diu emanantibus præsertim à somno coctis humoribus & domita cacochymia. Quod in plerísque à nobis obseruatum est, qui diu laborantes vltro citróque purgati, non cessarunt de aduersa valetudine queri, donec per 20. aut 30. dies copiosus sudor toto corpore emanarit. Sic in hoc ægro nostro puto exactam quidem portionem materiæ, sed τὸ ἐμπύρευμα, & anima morbi intus relicta est. Sed & dolor ingens capitis cum constrictionis sensu, & punctione, & lancinatione declarat eum dolorem qui olim per sympathiam erat, factum esse per protopathiam. Vt ea effumatio magna facta ob difflationis cutis prohibitionē caput obsederit, & in venis, arteriisq; cerebri, & iam in quibusdam inanitatibus (alioqui malum non tam foret rebelle & obstinatum) sedem firmauerit, melancholici humoris iam deterioris, quam antea esset, facti, naturam adipiscens. Quomodo audiendum illud Hipp. Cauitates corporis nostri dum sani sumus spiritu plenę sunt, dum ægrotamus, ichore & sanie. Sic qui diu ægrotant, alterato ferè omninò sanguine & reliquis quæ fluunt & refluunt, modò in hac parte, modò in illa dolorem sentiunt. Immò & veluti impetu quodā facto impetiginosi, aut leprosi, aut scabiosi fiunt, relicto in cute vitio, & perpurgato corporis centro, vt Simoni contigit. Sic quibus hoc beneficium naturæ negatum est, nisi alia via & ratione sese natura expediuerit, dum semem morbi & fermentum ipsum fouet, non est mirū si aut in nouos morbos incidant, aut si priores alant. In hoc ægro & totius corporis, & capitis ratio habenda. Et antequam hyems accedat, præsertim dum autumnales morbi sunt in procinctu, bonum est eum arte iuuare. Itaque ea methodo progrediundum erit in oppugnatione mali

Lib. de arte.

6. Epid.

obſtinato animo ægrum impetentis.

Primùm parabuntur clyſteres ex decocto meliſſæ, bugl. borag. & herbarum ſpleniticarum.

Purgabitur decocto radicum aperi. & rerum ſplenicarum additis hepaticis humidis, vt hepatica, intybo vtroque, ſcariol. chondrilla, portulac. cichorio omni viol. pomis redolentibus, cardiacis frigidis vt roſa, viol. nymph. ebore, ſantalis, oxalide, ſerico crudo; itē ſplenicis refrigerantibus: Cortice rad. tamari. aſplenio, adianto, ſeride, ſeminibus frig. foliis vitis, in decoct. agar. folia ſenæ & turbith. (pauca id quantitate) addentur.

Poſt duas doſes ſupradictas vtetur apoz. ex his herbis additis ſuccis & ſerico crudo.

Aperietur vena baſilica ſiniſtra.

Dabitur tertia doſis apozematis ſolutiui.

Balneo vtetur vniuerſali ad tres dies.

Caput abluetur lixiuio ex ſarmentorum cineribus additis foliculis & agarico.

Si dolor perſeueret aperietur vena pulſatilis in temporibus.

Apophlegmatiſmis vtetur.

Tandem ſi non conquieuerit dolor arteriotome fiet.

ANNOTATIONES.

1. *Morbus iſtius Vicarij erat febris lenta continua, eſſentialis & cuius ideam, ſpeciem, ingenium & eſſentiam Fernelius explicauit libello de febribus.*

2. *Affectio iſta redolet aliquid Hypochondriacum. Et admirabilis eſt ſucceſſus ætatum in quibus aliàs per quaterniones aliàs per ſeptenarios magnæ mutationes eueniunt. Et tunc incredibili quodam modo de valetudinis bonæ ſtatu deceditur, & donec tempus iſtius mutationis tranſiuerit, non ceſſat animans malè habere, & queri de valetudine. Nam & in libris de Dieta Hippocrates docet, quibuſdam qui diu ſani vixerant circum 40 annum mutationes euenire & eas pernicioſas: cur non etiam eodem modo in ætatibus noſtris eueniat, quod & in magnis temporum mutationibus Hipp. lib. de aëre, & locis euenire obſeruauit? Quid illud quod Hippocrates vitam noſtram ſeptem dierum eſſe ait?*

3. *Cum ſæpius detractus eſſet, ſanguis quòd impurus videretur, tandem mitificatis humoribus, laudabilis apparuit. Nam fallebantur medici exiſtimantes ſuperficiem pituitoſam eſſe ſanguinem corruptum.*

Gal. enim docet & aquam, & pituitam sæpè in superficie sanguinis apparere. Et medici decipiuntur. Cap. 2. lib. de Atra bile.

4. *Sensum hunc deambulantium formicarum nunquam legi nisi semel apud Hippocratem dum disputat de tabe dorsali. Et apud Hollerium cum agit de catarrho dorsali com. in coac.*

CONSILIVM CXIX.

Ad vermes.

DOmino de la Bournaliere, à vermibus afflicto hæc sunt præscripta quibus vere & autumno appetente vsus est.

℞. *Absinth. vulg. agrimo. centaurij minoris. an. m. ſ. lupul. seminis contra. an. ℥ ſ. florum chamæ. stœch. an. p. 1. fiat decoct. in aqua hordei in col. ad lib. ſ. dissolu. confectionis hieræ ʒ iij. fiat clyster.*

℞. *Pul. hieræ dupl. aloe ʒ j. rheib. ℈ ij. mass. pilul. assaieret & cort. myrob. citrin. an. ℈ j. cum syrup. de absinth. fiat massæ vtenda ad ℈ j. ante pastus.*

℞. *Conseruæ florum anthos & cichorij beton. an. ℥ ſ. cortic. citrij conditi. ℥ j. coriandr. præpar. ℈ ſ. cornu cerui, & rasuræ eb. an. gr. vj. mithrid. & theri. an. ʒ ſ. confectionis Alkermes. ℈ i. cum syrup. de pomis & stœchade: fiat opiata vtenda sæpè.*

FINIS.

INDEX RERVM ET VOCVM MEMORIA scitúque dignarum quę hoc toto opere continentur. Numerus paginam designat.

A.

D

F

G

H

N

O

Q

R

S

FINIS.

INDEX

VOCVM GRÆCARVM

memoratu dignarum quæ in hoc opere continentur numerus paginam designat.

A

B

Γ

Δ

E

FINIS.